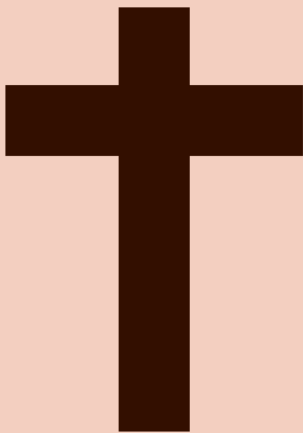

Uwien ya Jɔtiefɛnku
ya gbɔnku

The New Testament in the Ngangam language of Togo

Uwien ya Jɔtiefɛnku ya gbɔnku

The New Testament in the Ngangam language of Togo

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ngangam

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Ngangam

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
f30fbe0b-cda1-5a60-a4ee-8be80c6caef6

Contents

Matie	1
Mark	47
Luk	76
San	123
Ituon	156
Erom yaab	199
1 Korɛnt yaab	218
2 Korɛnt yaab	237
Galasi yaab	249
Efɛs yaab	256
Filip yaab	263
Kolɔs yaab	268
1 Tesalonik yaab	273
2 Tesalonik yaab	277
1 Timote	280
2 Timote	286
Tit	290
Filemɔn	293
Ebrembe	295
Saak	311
1 Pier	316
2 Pier	322
1 San	326
2 San	331
3 San	332
Sud	333
Mikpiirm	335

Tigbɛmɔnmɔnt tã Matie kɛle' tũ nnɔ Nà wɔngeh kugbɔnku kuu te ma bo

Matie yé Yesu Kristo ya panpaankaab piik nin bile nnɔ ya uba nɛ. U kɛle' u'gbɔnku kuu ki de' binib bã nnɔ lii yé Sufmbɛ nɛ ki pekre' ki paan' Kristo ya sɛn bo.

U wuɔn' kugbɔnku kuu ni ki ye Yesu nɛ yé uyo bo Uwien là pùon' Sufmbɛ ki ye u li sɔn wà wɔ n̄ baa kí lá ñmiɛn bɛ kí li yé bi' bɛr nnɔ. U kɛle' Kujɔtiɛkpaaku ya gbɔnku ya gbɛr ku'ni tũ yɛbe, ki wuɔn' Yesu sɔnsɔn' tũ len' nà nnɔ ma bo, ki tɔke' ki ye Uwien ya bɛl nɛkn' ní ñɔ.

Kugbɔnku kuu ya cincinm, liyul 1 kí tí baa iyul 2, Matie lienh Yesu ya màam nin u'buwaam bó nɛ. Yesu yé ubɛr nɛ ki baa' wɔ n̄ ñɛn binib bi'biere ni.

Kí cin iyul 3:1 kí tí baa iyul 4:11, Matie lienh San sii' Yesu Uwien ya ñunm ma bo nin Satan biike' wɔ ma bo nɛ.

Kí cin iyul 4:12 kí tí baa 18: 35, Matie lienh Yesu tien' nà Galile ya tinfɛnm ní nnɔ nɛ. U pɔn' mikpɛñjɛnm mà yɛbe nɛ ki wɔkn' binib Uwien ya bɛl ya gbɛr, ki cɛrɛ' biwiɛnb faake' ki yɛbe.

Kí cin iyul 19 kí tí baa iyul 25, Yesu jon' Yerusalem bó, ki tí wɔkn' binib Uwien ya gbɛr ni' bó. U wɔkn' binib ugbengbenyo ya gbɛr, ki tɔke' bɛ ki ye bi là cɛrɛ uba n̄ lɛrɛ kí tuln bɛ.

Kí cin iyul 26 kí tí baa iyul 28, Matie lienh Sufmbɛ ya ciɛnb cuo' Yesu, ki cɛrɛ' bi bun' wɔ tibuur, ki kpɛ' wɔ udɔpɔnpɔn bo nin u mɛkre' ma bo ya gbɛr nɛ.

Yesu ya yaajɛb ya yel (Luk 3:23-38)

¹ *Yesu Kristo ya yaajɛb ya yel ya gbɔnku sɔ nɔ. U là yé *Dafid ya yaabil nɛ, nɛ Dafid mɔ yé *Abraham ya yaabil. ² *Abraham là maa' *Isaak, nɛ *Isaak mɔ maa' *Sakɔb, *Sakɔb mɔ maa' Suda nin u'ninjiɛb. ³ Suda mɔ maa' Farɛs nin Sera. Bi'naa ya yel si Tamar. Farɛs mɔ maa' Ɛsilɔm, Ɛsilɔm mɔ maa' Alam, ⁴ Alam mɔ maa' Aminadab, Aminadab mɔ maa' Nasɔn, Nasɔn mɔ maa' Salima, ⁵ Salima mɔ maa' Bos. U'naa ya yel si Lahab. Bos mɔ maa' Yobɛd. U'naa ya yel si Lut. Yobɛd mɔ maa' Yɛsɛ, ⁶ Yɛsɛ mɔ maa' ubɛr *Dafid. *Dafid mɔ maa' Salomɔn. U'naa là yé Yuri ya pɔ nɛ, nɛ *Dafid taa' wɔ ki kuɔn'. ⁷ Salomɔn mɔ maa' Erobowam, Erobowam mɔ maa' Abiya, Abiya mɔ maa' Asafu, ⁸ Asafu mɔ maa' Yosafat, Yosafat mɔ maa' Yolam, Yolam mɔ maa' Osiyas, ⁹ Osiyas mɔ maa' Yowatam, Yowatam mɔ maa' Ahas, Ahas mɔ maa' Esekiyas, ¹⁰ Esekiyas mɔ maa' Manase, Manase mɔ maa' Amos, Amos mɔ maa' Yosiyas, ¹¹ Yosiyas mɔ maa' Yekoniya nin u'ninjiɛb uyo wà Israyel yaab ya nɛnnɛndb là tɔn' nin bɛ lituɔl ki cuo' bɛ ki jon' *Babilonn nnɔ. ¹² Bi cuo' bɛ ki jon' Babilonn ma nnɔ, ni ya puoli bó nɛ Yekoniya maa' Salatiɛl, Salatiɛl mɔ maa' Sorobabɛl, ¹³ Sorobabɛl mɔ maa' Abiyud, Abiyud mɔ maa' Eliyakim, Eliyakim mɔ maa' Asɔ, ¹⁴ Asɔ mɔ maa' Sadɔk, Sadɔk mɔ maa' Akim, Akim mɔ maa' Eliyud, ¹⁵ Eliyud mɔ maa' Eleyasaa, Eleyasaa mɔ maa' Matan, Matan mɔ maa' *Sakɔb, ¹⁶ *Sakɔb mɔ maa' *Yosɛf, wà yé Mari ya cɛ nnɔ. Mari mɔ maa' *Yesu wà bi yih wɔ *Uwien ya Niɛɛndkɛ Kristo nnɔ.

¹⁷ Kí ñɛ *Abraham kí li ñmɔñmɔbe kí tí baa *Dafid, bi là te yaajɛb piik nin binan nɛ. Kí ñɛ *Dafid kí li ñmɔñmɔbe kí tí baa uyo wà Israyel yaab ya

nennendb là cuo' bε ki jon' Babilonn nno, bi' mō là te yaajεb piik nin binan nε. Uyo wà bi' nennendb là cuo' bε ki jon' Babilonn nno kɪ li ηmɔηmɔbe kɪ tɪ baa *Uwien ya Nigendke Kristo ya yo, bi' mō là te yaajεb piik nin binan nε.

Yesu ya maam ya gber
(Luk 2:1-7)

¹⁸ Bi maa' Yesu Kristo ma bo sɔ. Bi là pun' u'naa Mari uje uba nε bi yih wɔ *Yosef. Wa laan là kuon' wɔ, nε *Mifuoñaanm cère' u punbe'. ¹⁹ U' cε *Yosef yé ugbemɔndaan ma nno, nε kɪ yie wɔ rɪ bole kɪ nɔre wɔ ηɔ tigber nno là nε saali. ²⁰ U maaleh nno ma nno, nε kɪ laa' Yonbdaan ya tond uba tideknt ni. Utond nno tɔke' wɔ kɪ ye: «*Yosef, *Dafid ya yaabile, la fenge kɪ ye ηa rɪ taa a'po Mari kɪ baa a'den, kime *Mifuoñaanm nε cère' u punbe'. ²¹ U li maa kibujεbuk, nε á yin kè *Yesu*, kime wɔn nε li nɛn u'bol yaab bi'biere ni.»

²² Nen kε là tien' ηɔ Yonbdaan là cère' u' nɔbonsɔknl len' nà nno, nè rɪ tien nε. U là len' kɪ ye: ²³ «Ujefaan wà ηa bεn jε li punbe kɪ maa kibujεbuk. Bi li yin kè Emanuel.» Ni'tingi si: « «Uwien te nin tε.» »

²⁴ Nε *Yosef finde', kɪ tien' Yonbdaan ya tond tɔke' wɔ kɪ ye wɔ rɪ tien nà nno, nε kɪ taa' u'po Mari, ²⁵ ka duon' nin wɔ haali u tɪ maa' kibujεbuk, nε u yin' kè Yesu.

2

Bibenbenb biba baa' ki puke' Yesu

¹ Tɔ, bi maa' *Yesu Betelem ya du ni nε, Sude ya tinfenm ni, uyo wà Herod yé uber nno. Bi maa' *Yesu ma nno, nε binib bà ηmɔbe mibenm iηmaabii bo ya biba nɛn' lenpuoli bó ní kɪ baa' Yerusalem, ² nε kɪ niire' kɪ ye: «Bi maa' kibuk kà kɪ yé Sufmbε ya ber nno te le saan-i? Kime tɪ laa' kɪ iηmaabil lenpuoli bó nε kɪ baa' tɪ puke kè.» ³ Uber Herod nin Yerusalem ya nib kε cii' tigber nno ma nno, nε tɔ beke' bε cεen. ⁴ Nε u yin' *Sufmbε nin *bitɔtuɔrcienb nin *Yiko ya wɔnwɔknb kε, kɪ niire' bε kɪ ye bi li maa Uwien ya Nigendke Kristo le saan-i?

⁵ Nε bi ye: «Betelem ya du wà te Sude ya tinfenm ni nno ni, kime *Uwien ya nɔbonsɔknl là kεle' kɪ ye Uwien ye:

⁶ «Sin Betelem ya du wà te Sude ya tinfenm ni nno, ηa mɔnbe kɪ yé dufenm Sude ya tinfenm ya du kε ni, kime uber li nε sin ni nε, kɪ li yé wà li likeh n' nib Israyel yaab.» »

⁷ Nen bo nε Herod bole' kɪ yin' bibenbenb nno, kɪ niire' bε liηmaabil nno cinbe kɪ puɔ' uyo wà, ⁸ nε kɪ sɔn' bε Betelem bó kɪ ye: «Li joh mɛn kɪ tɪ nuun kɪ bende kibuk nno ya gber mɔnmɔnm. Ni laa' kè la, ní liebe ní kɪ lá tɔke nni, n' mō rɪ jo kɪ tɪ puke kè.»

⁹ U len' kɪ ghen', nε bi siere' kɪ bure'. Bi joh ma nno nε kɪ laa' liηmaabil là bi là laa' lè lenpuoli bó nno, le bε usen kɪ tɪ baa' kibuk nno te nà saan nno, nε kɪ sere' ni'saan paaki. ¹⁰ Bi laa' lè nno ma nno, nε bi'yenn sɔnge' kɪ tɪ kende'. ¹¹ Bi kɔn' iden nno, nε kɪ laa' kibuk nno nin kɪ'naa Mari. Bi gbaan', kɪ puke' kibuk nno, kɪ nɛn' bi'kɔl ni tɪbonmɔnmɔnt kɪ de' kè. Bi de' kè mɪrɔkm nin liηubl liba bi yih lè ansan nin mikpɔm miba bi yih mè miir*.

¹² Ni ya puoli bó nε Uwien tɔke' bε tideknt ni kɪ ye bi la liebe uber Herod bó. Nen bo nε bi nɛn' usenpaanke kɪ kun'.

Bi taa' Yesu kɪ sen' kɪ jon' Esipt bó

* **1:21** Yesu ya tingi si: Uwien ηmiendeh binib nε. * **2:11** Miir yé mikpɔm miba ya bol nε. Bi taah kusiiuku kuba ya bol ya siim nε kɪ teh mè. Mɪ'daaku faa cεen nε.

13 Bi kun' ma nno ne *Yosef laa' Yonbdaan ya tond uba tideknt ni. Ne utond nno tōke' wə ki ye: «Fii kɪ taa kibuk kie nɔ nin ki'naa kɪ sɛn kɪ jo *Esipt bɔ, kɪ tɪ rɪ te ni' bɔ, kɪ li gu lidaali lā n li tōke ŋɛ kɪ ye á liɛbe ní, kimɛ ubɛr Herod li nuun kibuk nno wə rɪ ku kɛ.»

14 Nɛn saan ne Yosef fii' ki taa' kibuk nno nin ki'naa kuŋonku ki jon' *Esipt, 15 ki tɪ te ni' bɔ haali Herod tɪ kpo'. Nɪ tien' ŋɔ Yonbdaan lā cɛrɛ' u' ŋɔbonsɔknl len' nā nno nɛ rɪ tien ne. U lā ye: «Uwien ye: <N yin' n'buk kɛ rɪ ŋɛ ní *Esipt ni.>»

Uɛr Herod ku' mubujɛbumu

16 Tɔ, Herod bɛnde' ki ye bibɛnbɛnb nno lɛrɛ' wə ma nno, ne u'benku ni ben' ki gbien', ne u cɛrɛ' u' sojambɛ ku' Betelem ya du nin u' dugbaan kɛ ya bujɛbumu mɔa kɛ ŋmɔbe ibin ile nin mɔa ŋa laan baa' ibin ile nno. U lā niire' bibɛnbɛnb nno bi cinbe ki laa' liŋmaabil nno uyo wə. Nɛn ne cɛrɛ' u' jie' ki kpaan' ibin ile. 17 U ku' mubumu nno ma nno ne nɪ tien' *Uwien ya ŋɔbonsɔknl Seremi lā len' ma ki ye:

18 «Bi cii' imuɔ bɔ Lama ya du ni, udaan uba muɔh ikumuɔ, ki kpɛndeh ki gbiekeh. Lasɛl ne muɔh u'bumu bɔ, uba ŋa rɪ fre kɪ suon wə, kimɛ u'bumu ŋa ji te.»

Bi taa' Yesu ki siere' Esipt ni

19 Nɪ tete, ne Herod tɪ kpo'. U kpo' ma nno, ne *Yosef laa' Yonbdaan ya tond uba tideknt ni, *Esipt ni. 20 Ne u tōke' wə ki ye: «Fii kɪ taa kibuk nno nin ki'naa kɪ liɛbe Israyel ya du bɔ, kimɛ binib bā lā nuunh bɛ rɪ ku kɛ nno kpo'-a.»

21 Ne u fii' ki taa' kibuk nno nin ki'naa, ki liɛbeh Israyel ya du bɔ. 22 *Yosef cii' ubɛr Herod ya bijɛ Akelayus teke' u'baa ya bel Sude ya tinfɛnm ni. Nɛn bo ne u fɛnge', ka yɛ wə rɪ baa ni' bɔ, ne Uwien wuɔn' wə tideknt ni ne u bure' Galile ya tinfɛnm bɔ. 23 U tɪ baa', ne ki kɔ udu uba ni, bi yih wə Nasaret. Nɪ tien' nno ŋɔ *Uwien ya ŋɔbonsɔknl lā len' nā nno nɛ rɪ tien ne. Bi lā len' ki ye: «Bi li yin wə Nasaret ya du ya nil ne.»

3

San wə siih binib Uwien ya ŋunm nno ya gɛr (Mark 1:1-8; Luk 3:1-18; San 1:19-28)

1 San wə siih binib Uwien ya ŋunm nno baa' uyo uba ki te kupenpelku ni, Sude ya tinfɛnm ni, ki kpaandeh ki teh: 2 «Lɛbre mɛn ni' tetem, kimɛ Uwien ya bɛl nɛkn' ní ŋɔ.» 3 *Uwien ya ŋɔbonsɔknl Esayi lā len' San ya gɛr ki ye: «Udaan uba te kupenpelku ni ki wuureh ki teh: <Tɔrɛ mɛn Yonbdaan ya sɛn, kɪ cubn u' sɛngbɛmu kɪ dɛ wə.>»

4 San lā guo liliɛr lā nno, bi taa' ŋɔkma ya kobr ne ki lon' lè. U lā gbɪn kugbɔnku ya ningbɛnl ne u' cɛk ni. U'jier lā si inacu nin tisiir ne. 5 Binib ŋɛh ní Yerusalem nin Sude ya tinfɛnm kɛ nin Sudɛn ya kpenl ya tinfɛnm kɛ ni, ki bāareh u'saan, 6 ki kpɛirɛh bi'biere, ne u siih bɛ Uwien ya ŋunm, Sudɛn ya kpenl ni.

7 San laa' *Farisiɛnmbɛ nin Saduseɛnmbɛ bāareh u'saan ki yebe ki yɛ wə rɪ sɪi bɛ Uwien ya ŋunm. Ne u tōke' bɛ ki ye: «Iwaalɛb ninbi, ŋmɛ ne wuɔn' ne ni li tien ma kɪ ŋɛ Uwien ya bɛnpiebe wə we ní nno ni? 8 Li sɔnh mɛn ituɔn yā wɔngɛh ki teh ni mɔnbɛ ki lɛbrɛ' ni' tetem, 9 ki la li maalɛh ni' yɛnm ni ki

téh: <Ti'yaaje si *Abraham ma nnɔ, nɔ̀ dèkre' nɛ>, kime n tɔkeh nɛ nɛ, Uwien li fre kí cère iten yie nɔ̀ rí kpɛnde *Abraham ya yaabii. ¹⁰Uwien bonde' liyɛl ɲɔ̀ wɔ̀ rí kpikre isiin. Isiin yá kɛ ɲa lùonh biimɔnmɔn la, u li gɛ yl kí wíe umu ni nɛ. ¹¹Min taah miñunm nɛ ki siih nɛ Uwien ya ñunm, ki wɔngeh kí teh ni lèbre' ni tetem. Ama wá li paan n'puoli bó ní nnɔ ɲmɔbe mituam kí cɛn' nni. Ma kpe' ní cekre u'tacaan. Wɔn nɛ lá li cère *Mifuoñaanm nin umu rí jüre ni ni'bo. ¹²U taa' kiyonyiek wɔ̀ rí tí lende u'ji. U li taa mijibim kí cùɔn ubɔnbuɔn ni, kí taa tifent kí wíe umu wá ɲa rí kpiin ni.»

San sɔ̀i' Yesu Uwien ya ñunm
(Mark 1:9-11; Luk 3:21-22)

¹³Tɔ̀, u ya yo nɛ *Yesu ñɛn' Galile ya tinfɛnm bó ní ki baa' San saan, Sudɛn ya kpɛnl saan ɲɔ̀ San rí sɔ̀i wɔ̀ Uwien ya ñunm. ¹⁴San ɲa tuo', nɛ ki tɔke' wɔ̀ ki ye: «Sin wá bi lí sɔ̀i min Uwien ya ñunm nnɔ, a'mɔ̀ ji lièbe' kí baa' min saan-ii?» ¹⁵Nɛ *Yesu ye: «Tuo kí tien nnɔ fɛnfennɔ. Nnɔ nɛ ti li fre kí tien Uwien yie ná kɛ.» Nɛ San tuo' kí sɔ̀i' wɔ̀ Uwien ya ñunm. ¹⁶U sɔ̀i' *Yesu ma nnɔ nɛ u ñɛn' miñunm ni i ya taaan bo. Kutaaku yáare', nɛ u laa' *Uwien ya Fuoñaanm jiih ni kí naan unɛnjel, kí lá kèlè' u'bo. ¹⁷Nɛ unieke uba ñɛn' paaki bó ní ki ye: «N'bijɛ sɔ̀, n yie wɔ̀, nɛ n'yɛnm sɔnge u'bo.»

4

Satan biike' Yesu
(Mark 1:12-13; Luk 4:1-13)

¹U ya yo nɛ *Mifuoñaanm tuke' *Yesu kí jon' kupɛnpelku ni ɲɔ̀ usɛnpol rí tí biike wɔ̀. ²*Yesu lɔ̀lɛ' buñɔ̀bu iwien pinan nin tiñɔnt pinan. Ni ya puoli bó nɛ mikònm cuo' wɔ̀, ³nɛ *usɛnpol unibiikl baa' u'saan, kí lá tɔke' wɔ̀ kí ye: «A yé *Uwien ya Bijɛ la, cère iten yie rí kpɛnde kpɔnɔ.»

⁴Nɛ *Yesu jiih' wɔ̀ kí ye: «Nì ke'le' *Uwien ya gbɔnku ni kí ye: «Nìl ɲa li fuobe jier baba bo; u li fuobe iñɔbon yá kɛ ñɛh Uwien ya ñɔ̀bu ni nnɔ mɔ̀ bo nɛ.» »

⁵Nɛ *usɛnpol taa' wɔ̀ kí jon' Uwien ya du Yerusalem ni, kí tí duon' wɔ̀ *Uwien ya duku ya paaki lekɛkɛ, ⁶nɛ kí tɔke' wɔ̀ kí ye: «A yé *Uwien ya Bijɛ la, maabe kí ci tingi, kime nì ke'le' *Uwien ya gbɔnku ni kí ye:

<Sin bo, Uwien li cère u'tondb rí guɔre ɲɛ, ɲɔ̀ a'taal la mɛ tɛnl.» >

⁷Nɛ *Yesu ye: «Nì tí ke'le' *Uwien ya gbɔnku ni mɔ̀ kí ye: «Nja rí biike a'Yonbdaan Uwien.» »

⁸*Usɛnpol tí taa' wɔ̀ kí tí don' lijɔfɔkrl liba bo, kí wuɔn' wɔ̀ uɲɛndun ya bɛl kɛ nin i'faal, ⁹nɛ kí tɔke' wɔ̀ kí ye: «A gbaan' n'nintuɔli kí puke' nni la, n li taa nɛn kɛ kí de sin nɛ.»

¹⁰Nɛ *Yesu ye: «Sin, Satan, siere n'saan, kime nì ke'le' *Uwien ya gbɔnku ni kí ye:

<A lí gbaan kí kpiɛke a'Yonbdaan Uwien nɛ, kí lí pukeh wɔn baba.» >

¹¹Nɛn saan nɛ *usɛnpol siere' kí daan' wɔ̀. Nɛ *Uwien ya tondb baa' kí lá toreh wɔ̀.

Yesu cin' u'tuonl Galile ni
(Mark 1:14-15; Luk 4:14-15)

¹²*Yesu cii' bi cuo' San kí tí pɛkn', nɛ u siere' ni'saan kí lièbe' Galile ya tinfɛnm bó. ¹³U bure' kí tí baa' Nasaret, kí gèbre' kí tí te Kapɛrnawum ya du ni. Udu nnɔ te miñuncienm saan nɛ, Sabulɔn nin Nɛftali ya tinfɛnm ni. ¹⁴U kèlè' ni'saan ma nnɔ, nɛ nì tien' *Uwien ya ñɔ̀bonsɔknl Esayi lá len' ma kí ye:

15 «Sabulon nin Neftali yaabe, ninbi bà kɔ ki kpieke Galile ya nunciɛnm, Sudɛn ya kpenpuol bó nnɔ, mitinfɛnm mà bi yih mè bà ɲa yé Sufmbɛ ya tinfɛnm nnɔ.

16 Binib bà là te licinɲunl ni nnɔ, bi laa' kuwenwenciɛnku. Binib bà mikuum là kpàakeh bɛ, mi'jinjinku yiin bi'bo nnɔ, kuwenwenku wende' bi'bo.»

17 Ki ɲɛ u ya yo kí taa kí li joh, nɛ *Yesu cin' ki kpaandeh ki teh: «Lèbre mɛn ni'tetem, kimɛ Uwien ya bɛl nɛkn' ní ɲɔ.»

*Yesu yin' bijɛnbɛb binan bɛ ri paan u'bo
(Mark 1:16-20; Luk 5:1-11)*

18 *Yesu cuonh ki kpàakeh Galile ya nunciɛnm, nɛ ki laa' ninjɛb bile, bi te ki wiɛnh bubɛbu. Bi là yé bijɛnbɛb nɛ. Bi yih uba Simɔn, ki baanh wɔ Pier*, ki yih u'ninjɛ Andre. 19 Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Paan mɛn n'bo ní, ɲɔ ri cère ní li taakeh binib ki dienh nni.» 20 Bi dāan' bi'bāan i ya tāan bo, nɛ ki paan' u'bo.

21 U jende' waamu, nɛ ki tí laa' ninjɛb bile mɔ, Sebede ya bijɛb Saak nin u'ninjɛ San. Bɛn nin bi'baa Sebede te bi'ɲɛrbu ni, ki tuɔreh bi'bāan. Nɛ *Yesu yin' bɛ. 22 Nɛ bi dāan' bi'baa nin buɲɛrbu nnɔ i ya tāan bo, ki paan' u'bo.

*Yesu kpaandeh Uwien ya gbɛr; ki buuh biwiɛnɛ
(Luk 6:17-19)*

23 Nɛ *Yesu cuonh Galile ya tinfɛnm kɛ ni, ki kɔh Sufmbɛ ya tāan ya dur ni, ki wɔknh binib Uwien ya gbɛr, ki kpaandeh Uwien ya bɛl ya gbɛmɔnmɔnt, nɛ ki buuh iwɛn kɛ ya bol. 24 Nɛ u'yel kpɛnh Siri ya tinfɛnm kɛ ni. Bi tukeh binib bà bun iwɛn kɛ ya bol ki bāareh u'saan nɛ u buuh bi'kɛ. Bɛn si: isɛnpol ɲaake bà nin bà luh libinbil nin bà ya gbɛnɛnt faan'. 25 Nɛ inigociɛn ɲɛn' ní Galile ya tinfɛnm ni nin mitinfɛnm mà bi yih mè Idu Piik nnɔ ni nin Yerusalem ni nin Sude ya tinfɛnm ni nin Sudɛn ya kpenpuol bó, nɛ ki paan' u'bo.

5

Yesu wɔknh u'panpaankaab lijuɔl bo

*Uwien ya mɔnm te binib bà bo
(Luk 6:20-23)*

1 *Yesu laa' inigol nnɔ ma nnɔ, nɛ ki don' ki tí kɛlɛ' lijuɔl liba bo. U'panpaankaab taan' u'saan, 2 nɛ u cin' ki wɔknh bɛ ki teh:

3 «Binib bà ɲmɔbe ijiɲɛnmaale nnɔ, Uwien ya mɔnm te bi'bo, kimɛ *Uwien ya bɛl yé bi'yaal nɛ.

4 Binib bà muɔh nnɔ, Uwien ya mɔnm te bi'bo, kimɛ Uwien li sɔnge bi'yɛnm.

5 Binib bà jündeh bi'ba tingi nnɔ, Uwien ya mɔnm te bi'bo, kimɛ uɲɛndun wuu li yé bi ya faal nɛ.

6 Binib bà ya nun mɔn bɛ ri li yé binimɔnb nnɔ, Uwien ya mɔnm te bi'bo, kimɛ bi lá li lɛ bi yíe ná.

7 Binib bà muɔh bi'tɔb micɛɛckm nnɔ, Uwien ya mɔnm te bi'bo, kimɛ Uwien li muɔ bɛ micɛɛckm.

* 4:18 Pier ya tingi si: litenpenl nɛ.

⁸ Binib bà taa' bi'ba ki de' Uwien, bi'fèl bo ña ñmòbe jòknt nno,
Uwien ya mòm te bi'bo,
kimε bεn nε li lε Uwien.

⁹ Binib bà nuunh uyenduon ya sen nno,
Uwien ya mòm te bi'bo,
kimε Uwien li yin bε u'bumu.

¹⁰ Binib bà jinh ijend bi'nimònt bo nno,
Uwien ya mòm te bi'bo,
kimε bεn nε si Uwien ya bεl.

¹¹ «Binib sukreh nε, ki jèndeh nε, ki lienh ni'bo inòbonbil kε ya bol min bo la, Uwien ya mòm te ni'bo. ¹² Li te mεn uyensonge ni, ki li poknh, kimε ni li lε lisuul là yεbe paaki bó. Bi là jènde' *Uwien ya ñòbonsòknb bà là te uyo bo nno mò nno nε.»

Ninbi nε yé miyaam nin kuwenwenku uyendun wuu ni
(Mark 9:50; Luk 14:34-35)

¹³ «Ninbi nε yé uyendun wuu ya yaam. Ama miyaam saa' ka ji ñmε la, niba ña te kí ji í fre kí ñmaake mè. Ma ji yé bonn, bi li wule mè nε, nε binib rí li taanh mi'bo kí gèbreh.

¹⁴ «Ninbi nε yé uyendun wuu ya wenwenku. Udu wà te ligbengbenl bo ña ñmòbe bòlm. ¹⁵ Unil se' lifrl la, wa rí taa senku kí cubn li'bo. U li taa lè kí tuon likpenkpenl bo nε, lè rí li wendeh bà kε te iden ni. ¹⁶ Ni'mò ya wenwenku rí li wendeh binib ya nun bó, bε rí li lenh ni teh ná ní mòm nno, ño kí pèke ni'Baa wà te paaki bó.»

Yiko ya wòknm

¹⁷ «La maaleh mεn ki teh n baa' rí lá gben *yiko nin Uwien ya ñòbonsòknb ya gber nε. Ma baa' rí lá gben tù. N baa' rí lá tien tù cinbe ki ye ma bo nε. ¹⁸ N tókeh nε imòn nε, yiko nno uba kpein mòmòn ña rí juore fεnm, u'kε lí li tien nε. Kutaaku nin kitink li wòke kí kpaan ma kε la, yiko nno ya gbeyoyol liba mòmòn ña rí juore fεnm. ¹⁹ Nεn bo, wà kε kende' yiko nno ni uba bo waamu mòmòn, ki wòkn' binib bε rí li teh u'yaam la, u li yé uwaal nε Uwien ya bεl ni. Wà kε tuo' *yiko nno, ki wòkn' binib nno la, u li yé ucien nε Uwien ya bεl ni. ²⁰ N tókeh nε nε, ni'nimònt ña cen' *Yiko ya wònwòknb nin *Farisienmbe yaar la, na li li kò *Uwien ya bεl ni.»

La cère mεn ni'benku ni rí li beh tób bo

²¹ «Ni cii' bi là tóke' uyo bo yaab ki ye: «La ku nil. Unil ku' u'tò la, bi li bu wò tibuur nε.» ²² Ama min tókeh nε ki teh wà kε ya benku ni ben' u'tò bo la, bi li bu wò tibuur nε. Wà kε tóke' u'tò ki ye u yé fεnm la, tibuur ya cienb li bu wò tibuur nε. Wà kε tóke' u'tò ki ye u yé uwaar la, u kpe wò rí kò umu wà ña rí kpiin ni nε. ²³ Nεn bo, a joh á pu Uwien mipum u'ponpuol bo, ki tí tiere' ki ye sin nin a'tò ñmòbe mimaam la, ²⁴ taa a'pum nno kí ble li'saan, kí jo ní tí gben mè kí yaan, kí liεbe ní kí lá pu Uwien a'pum nno.

²⁵ «Sin nin unil ñmòbe mimaam nε u tuke mè ki joh tibuur la, taan nin wò buñòbu tonm, uyo wà ni laan te usen ni. Nno ña ní la, u li taa ñε kí tí ñukn tibuur ya cien, u mò rí taa ñε kí ñukn lipεkl ya cien wò rí pεkn ñε. ²⁶ N tókeh ñε imòn nε, ña tí pèn' kí gben' tibuur ya like la, ña rí ñε len.»

Linajmaal ya gber

²⁷ «Ni cii' bi là tóke' uyo bo yaab ki ye: «La teh ñajmaal.» ²⁸ Ama min tókeh nε ki teh wà kε liike' upii ño u'menku kòn' u'ni la, u duòn' nin upii nno ño u'fèl ni. ²⁹ Nεn bo, a'nojienunbu nε cèreh a biih la, líkre bù kí wiε kí jende a'ba saan. A'gbenent ya niba bó juore' fεnm la, ní tu nin a'gbenent kε rí kò umu wà

ɲa ɾi kpiin ni. ³⁰ A'noɲjie nɛ cɛrɛh a biih la, cere wu ki wiɛ ki jɛnde a'ba saan. A'gbɛnɛnt ya niba bɔ juore' fɛnm la, ni tu nin a'gbɛnɛnt kɛ ɾi kɔ umu wɔ ɲa ɾi kpiin ni.»

Ujɛ la wiɛ u'po

(Matie 19:9; Mark 10:11-12; Luk 16:18)

³¹ «Bi ti lɔ liɛbe' ki ye: «Unil wiɛ' u'po la, wɔ ɾi kele kugbɔnku ki de wɔ, ki wuɔn ki ye u wiɛ' wɔ nɛ.» ³² Ama min tɔkeh nɛ ki teh ujɛ wɔ kɛ ya po ɲa tien' naɲmaal ɲɔ u wiɛ' wɔ la, u sureh upii nnɔ wɔ ɾi kɛnde unajmaa nɛ. Ujɛ wɔ kuɔn' bi wiɛ' upii wɔ la, u tien' linaɲmaal nɛ.»

Yesu len' ipɔl ya gber

³³ «Ni ti cii' bi lɔ tɔke' uyo bo yaab ki ye: «La pole tonnenku bo. A pole' Uwien la, ɔ tien a pole' ki ye bɔ.» ³⁴ Ama min tɔkeh nɛ ki teh ni la li ɾi pole. Ni la pole taaku, kimɛ kutaaku yɛ Uwien ya bɛrbiɛk nɛ. ³⁵ Ni la pole tink mɔ, kimɛ kitink yɛ Uwien ya taan paandeh nɔ bo nɛ. Ni la pole Yerusalem mɔ, kimɛ Yerusalem yɛ Uwien Uɛrcien ya du nɛ. ³⁶ La pole a'yul, kimɛ ɲa ɾi fre ki cɛrɛ a'yurku kuba mɔnɔn ɾi kɛnde kuyupɛnpiɛnku, ka ɾi fre ki cɛrɛ kɔ ɾi kɛnde kuyubɔnɔnku mɔ. ³⁷ Ni'lenm ni, ni yɛ imɔn la, ni ye «imɔn». Ni ti yɛ kutonnɛnku la, ni ye ni yɛ «kutonnɛnku». Ni ji pukn' nɔ kɛ la, ni yɛ usɛnpol, ubiɛrɔ yaann nɛ.»

La teh mɛn biɛrɛ ki tuukeh fɛn

(Luk 6:29-30)

³⁸ «Ni ti cii' bi lɔ tɔke' uyo bo yaab ki ye: «Unil fiɛ' u'tɔ ya nunbu la, bɛ ɾi fiɛ u'mɔ yaabu. Unil fekre' u'tɔ ya ɾinl la, bɛ ɾi fekre u'mɔ yaal.» ³⁹ Ama min tɔkeh nɛ ki teh unil tien' ɲɛ mibiɛrm la, la jiin wɔ biɛrm. Unil kpɔbe' a'noɲjekpiɛnku la, pekɛrɛ a'noɲɛnkpiɛnku mɔ ki de wɔ. ⁴⁰ Unil taa' ɲɛ ki jon' tibuur wɔ ɾi ti fiɛ a'liɛrwawaal la, cɛbe wɔ a'liɛrgɛnku mɔ. ⁴¹ Unil wɔbn' ɲɛ ki ye ɔ tuke u'tukl ki piɛrɛ wɔ kɔnsini uba la, piɛrɛ wɔ kɔnsini ule. ⁴² Wɔ miɛ' ɲɛ nibonn la, pu wɔ. Wɔ mɔ yɛ ɔ kɛnde wɔ nibonn la, la sikɛrɛ wɔ buɔn.»

Li yɛ mɛn ni'nɛnnɛndb

(Luk 6:27-28, 32-36)

⁴³ «Ni ti cii' bi lɔ tɔke' uyo bo yaab ki ye: «Li yɛ wɔ yɛ ɲɛ, ki li nɛn wɔ nɛn ɲɛ.» ⁴⁴ Ama min tɔkeh nɛ ki teh: «Li yɛ mɛn ni'nɛnnɛndb, ki li kɔrɛh ki diɛnh binib bɔ jɛndɛh nɛ, ⁴⁵ ɲɔ ki li yɛ ni'Baa wɔ te paaki bɔ ya bumu, kimɛ wɔn nɛ cɛrɛh u'wien puɔrɛh ki wɛndɛh bibiɛrdɛnb nin binimɔnb, ki cɛrɛh utaa mɔ niih ki diɛnh binimɔnb nin bibiɛrdɛnb.» ⁴⁶ Ni yɛ bɔ yɛ nɛ baba la, ni li lɛ li lɛ suul ba? Bilɛnpotɛkb mɔnɔn ɲa teh nnɔ-ɔɔ? ⁴⁷ Ni fuɔndɛh ni'yaab baba la, bɛ lɛbrɛ'? Bɔ ɲa yɛ Sufmbɛ mɔnɔn ɲa teh nnɔ-ɔɔ? ⁴⁸ Nɛn bo, ninbi li te mɛn mɔnmɔnm ki ti gben tɛn ni'Baa wɔ te paaki bɔ te ma bo.»

6

Ni li punh mipum ma bo

¹ «Li bɛn mɛn, ki la teh nimɔnt binib ya nun bɔ ki nuunh bɛ ɾi lɛ ki pɛkɛ nɛ. Ni teh nnɔ la, na ɾi lɛ suul ni'Baa wɔ te paaki bɔ saan.

² «A pun' uɛɛɛkɔdaan nibonn la, la cuonh ki kpaandɛh ni'kɛ saan tɛn iɲuɔn ilele ya nib tɛh ma itaan ya dur ni nin isɛnɲɛ ni ɲɔ binib ɾi lɛ ki pɛkɛ bɛ. N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, bi laa' bi'suul ɲɔ. ³ A pun' uɛɛɛkɔdaan nibonn la, la cɛrɛ a'noɲɛn ɾi li bɛn a'noɲjie de' nɔ. ⁴ Pu wɔ lididikl bo. A'Baa wɔ lɛnh a teh nɔ lididikl bo nnɛ li su ɲɛ.»

*Ni li kàareh ma bo**(Luk 11:2-4)*

⁵ «Ni kàareh la, ni la li te ten inuon ilele ya nib. Bi yie be ri li sieh itaan ya dur ni nin isennaan ni ne ki kàareh no binib ri li lenh be. N takeh ne imon ne, bi laa' bi'suul no. ⁶ Sin won, a ti ri yie a kàare la, ko a'duku ni, ki piin, ki kàare a'Baa wa na lenh wo nno. A'Baa wa lenh a teh na lididiki bo nno ne li su ne.

⁷ «Ni kàareh la, ni la li kàareh ki nòbleh ki tekreh ten ba na pe Uwien ya sen bo. Bi maaleh ki teh bi lienh ki gbiekeh ne la, Uwien li cenge bi'bo. ⁸ La teh men ten ben, kime ni'Baa ben na wiebe ne ki le na laan mie' wo ne. ⁹ Ni li kàareh ki teh no:

<Ti'Baa wa te paaki bo,
cere binib ke ri li boh a'yel,

¹⁰ Cere a'bel ri baa ni,
cere a'yiem ri tien tingi ni ten paaki bo.

¹¹ De te dinnò ya wentunl ya jier,

¹² fere te ti'biil,
ten ti'mo fereh ma ba biih te nno.

¹³ La cere ti lu mibiikm ni.
Ama fie te usenpol ubiero ya nuò ni*.

[Kime sin ne si libel nin ufaa nin ukpieke

uyo wa na nmobe ghenm.]†

¹⁴ «Kime ni fereh binib bi'biil la, ni'Baa wa te paaki bo mo li fere ne ni'yaal.

¹⁵ Ama na fereh binib bi'biil la, ni'Baa mo na ri fere ne ni'yaal.»

Ni lôle' buñobu la, ni li teh ma bo

¹⁶ «Ni lôle' buñobu la, ni la li saah ni'nun bo ten inuon ilele ya nib. Bi saah bi'nun bo no binib ri bende ki ye bi luo buñobu ne. N takeh ne imon ne, bi laa' bi'suul no. ¹⁷ Sin won, a lôle' buñobu la, fende a'nun bo, ki luobe a'yur mikpom, ¹⁸ no binib la bende ki ye a luo nòbu. Ama a'Baa wa te a'saan lididiki bo ne ben. Won wa lenh a teh na lididiki bo nno ne li su ne.»

*Paaki bo ya faal**(Luk 12:33-34)*

¹⁹ «La li nuunh men ni le lifaal ki gbien unendun wuu ni. Kime likuotuul nin uyonyon li saa le. Ne Binasub mo li lonbe ki ko ki suu le. ²⁰ Ama li nuunh men lifaal la yebe paaki bo. Nen bo kuotuul na ri mo le, nasu mo na ri lonbe ki ko ki suu le. ²¹ Kime a'faal te na saan la, a'fel mo do nen saan ne.»

*Bununbu ye tigenent ya frl ne**(Luk 11:34-36)*

²² «Bununbu ye tigenent ya frl ne. A'nun mon la, a'gbenent ke te kuwenwenku ni ne. ²³ Ama a'nun na mon la, a'gbenent ke te licinunl ni ne. A'nun ya cereh a te kuwenwenku ni nno na ji lenh la, a te licinunl la ni nno ji li te mile bo?»

*Nil na ri fre ki li pe cenbaambe bile bo**(Luk 16:13; 12:22-31)*

²⁴ «Nil na ri fre ki li pe cenbaambe bile bo. U li nen uba ne, ki li yie utò. U li se uba ya cik bo ne, ki li likeh utò fenn. Na ri fre ki li pe Uwien bo ki liebe' ki pe ilike mo bo.»

* **6:13** Bi li fre ki lebre fie te usenpol ubiero ya nuò ni ki ye nen' te mibiern ni mo. † **6:13** Bi kpie' ki kele' tigenent ta nno ya tuba ni: kime sin ne si libel nin ufaa nin ukpieke uyo wa na nmobe ghenm na te tu'ni.

La cère men ni'nun ri li món tijier nin tiwengolkaar bo

²⁵ «Nen bo ne n tokeh ne ki teh ni la cère nè ri li wiebe ne ni li tien ma ki li fuobe bo, ki la li maaleh ki teh: <Ti li ji ba?> Ki la cère ne ri li wiebe ne ni'gbenent bo, ki la li maaleh ki teh: <Ti li gole ba?> Limiel na cen' tijier-ii? Tigbenent mo na cen' tiwengolkaar-ii? ²⁶ Liike men inuon ya laanh paaki bó te ma bo. Ya koh, ka ceh ki cõngeh bõnbuon ni. Ama ni'Baa wá te paaki bó ne jindeh yi. Na nin cen' yi pelpel-ii? ²⁷ Ni'ni nme ne u'ninm ni, u li fre kí fõkn u'miel waamu mõnõn kí pukn-i?»

²⁸ «Be bo ne ni cèreh ni wiebe ne tiwengolkaar bo? Maale men kí liike kumuõku ni ya sir puh ma bo, ta sõnh tuonl, ka loh kpelcer. ²⁹ Ama n tokeh ne ne, uber Salomõn nin u'fãacienl ke, wa lá gole' kpelcer tú mõn kí baa' mipuun nno ya miiba mõnõn. ³⁰ Uwien cèreh timõsir tá te dinno kubaaku ni, kí li wun teke umu puh mipumõnmõnmõn la, be li cère wa ri tien ninbi binib mimõnm kí cen timuõr-i? Ni'tekjim ne põre' ne. ³¹ Nen bo, ni la cère nè ri li wiebe ne, kí la li maaleh ki teh: <Ti li ji ba? Ti li ru ba? Ti li gole ba?> ³² Kimé bá na pè Uwien ya sen bo ya nun ne món tu ya bont ke bo. Ni'Baa wá te paaki bó ben kí ye ni cieke tibont nno ke. ³³ Laan li nuunh men *Uwien ya bel, kí li teh Uwien yie ná, u li taa tibont nno ke kí pukn ne. ³⁴ Nen bo, la cère men nè ri li wiebe ne wenli wá we ní nõ bo. Wenli ne ni li wun maale wenli ya gber bo. Lidaali lá ke nin li'jend ne.»

7

*La biindeh men tób
(Luk 6:37-38, 41-42)*

¹ «La biindeh men nib na Uwien mo la biin ne. ² Ni biindeh binib ma bo la, Uwien mo li biin ne nno ne. Ni taah ná ki bikreh tibont kí dienh binitõb nno Uwien mo li taa nen ne kí biike kí de ne. ³ Be tien' a lenh kumuõku kua te a'tõ ya nunbu ni, ka ji lenh jaantelke wá puon a'yaabu ni? ⁴ A li tien mila kí take a'tõ kí ye: <Cère ri nen kumuõku kua te a'nunbu ni nõ>, na jaantelke puon a'yaabu ni? ⁵ Sin inuon ilele ya nila, kpié kí nen jaantelke wá puon a'nunbu ni nno, kí li lenh monmõnm, kí yaan kí fre kí nen kumuõku a'tõ yaabu ni.

⁶ «La taah men tibont tá yé Uwien jaar kí dienh isengbele, na i la lá liebe kí kékère ne. La taah men ni'laan kí dienh fangambe, na bi la tete i'bo.»

*Li mieh men, kí li nuunh, kí li nih kunagenku
(Luk 11:9-13)*

⁷ «Li mieh men, bi li pu ne; li nuunh men, ni li le; li nih men kunagenku, bi li piire. ⁸ Kimé wá ke mieh la, bi punh wõ ne. Wá ke nuunh la, u lenh ne. Wá ke mo nih kunagenku la, bi piireh ne. ⁹ Ni'ni nme ya buk mie' wõ kpõnõ la, u li de kè litenl-i? ¹⁰ Bii kí mie' wõ ujen la, u li de kè uwe? ¹¹ Ninbi bibierdenb, ni ben kí dienh ni'bumu ná mõn la, be li tien ni'Baa wá te paaki bó na ri cère binib bá mieh wõ ná mõn nno be ri le nè!

¹² «Nen bo, ni yie binib ri li teh ne ná ke nno, ni'mõ ri li teh be nen. *Yiko ya gbõnku nin Uwien ya nõbonsõknb wõknh ná ke nno ya tingi nino.»

*Ni li ne bunaõbu bùa kí kõ
(Luk 13:24)*

¹³ «Ne men bunaõbu bùa wiebe kí kõ, kime bunaõbu bùa pie nin usen wá pie jondeh te fenn bó ne. Binib kpiendeh usen wá pie ne kí yebe. ¹⁴ Bunaõbu bùa nin usen wá joh limiel bó nno na pie. Binib bá nuunh kí lenh u ya sen na yebe.»

Binib ya tetem ne li cère be ri bende bi yé bidɛnb bā
(Luk 6:43-44)

¹⁵ «Liike men ni'yul bo nin bitonnenfɔbonsɔknb. Bi bāareh ni'saan ki te suoo ten ipe ne, ama ki nín ji yé ikèr ki bre. ¹⁶ Bi'tùon ne li cère ní bende bi yé binib bā ya bol. Ba pòh cècè benenk bo. Ka pòh kenken mɔ konkonbu bo. ¹⁷ Nen bo, busumɔnmɔnbu ke lùonh ibii yá mɔn ne. Busubu búa ɲa mɔn mɔ lùonh ibii yá ɲa mɔn ne. ¹⁸ Busumɔnmɔnbu ɲa ri fre kí lùon ibii yá ɲa mɔn. Busubu búa ɲa mɔn mɔ ɲa ri fre kí lùon ibii yá mɔn. ¹⁹ Busubu búa ke ɲa lùonh ibii yá mɔn la, bi li gɛ bù kí wiɛ umu ni ne. ²⁰ Nen bo, binib ya tòn ne li cère ní bende bi yé binib bā ya bol.»

Uwien ya bɛl ni ya kɔm ya gber
(Luk 13:25-27)

²¹ «Na yé wà ke yih nni ki teh: «Yonbdaan, Yonbdaan», ne li kɔ Uwien ya bɛl ni. Ama wà teh n'Baa wà te paaki bó yie ma bo, ne li kɔ u'bɛl ni. ²² Lidaali lá Uwien li bu binib tibuur nnɔ, binib bā yɛbe li tɔke nni kí ye: «Yonbdaan, Yonbdaan, a ya yel bo ɲa ri ne ti sɔkn' Uwien ya gber, ki ɲɔre' isenpol binib saan, ki tien' miyɔkm ya bont-ii?» ²³ Ne n li tɔke be kí ye: «Jɛnde men n'saan, ma ben ne fiebu. Ni yé bā teh ná bre ne.»

Binib bile mɛn' bi'dur ma bo
(Luk 6:47-49)

²⁴ «Tɔ, wà ke ciɪh n'gber tuu nɔ, ki teh tũ ye ma la, u naan uje wà ɲmɔbe miyɛnfuom, ki men' u'duku kutɛntiɛku bo ne. ²⁵ Utaa nii', miwuɔm kɔn', ki puube' ki yile' kuduku nnɔ bo, kutafaaku mɔ fii' ki lɛkn' ku'bo. Kù se kutɛntiɛku bo ma nnɔ, ne ka lu'.

²⁶ «Ama wà ke ciɪh n'gber tuu nɔ, ka teh tũ ye ma la, u naan ujeɔr wà mɛn' u'duku litɛngbil bo ne. ²⁷ Utaa nii', miwuɔm kɔn', ki puube' ki yile' kuduku nnɔ bo, kutafaaku mɔ fii' ki lɛkn' ku'bo, ne kù lu' kpɛlɛlɛl.»

Yesu ya wɔknm ɲmɔbe mituɔm

²⁸ *Yesu wɔkn' ki tĩ gben', ne u wɔkn' linigol nnɔ ifɔbon yá nnɔ cuo' be miyɔkm cɛɛn. ²⁹ Kime wa wɔknh be ten *Yiko ya wɔnwɔknb wɔknh ma bo, u wɔknh be ten unil wà du u wɔknh ná nnɔ bo ne.

8

Yesu cère' ujend uba lùore'
(Mark 1:40-45; Luk 5:12-16)

¹ *Yesu jiih lijuɔl bo, ne linigociɛnl pɛ u'bo. ² Tɔ, ujend uba baa' ki lá gbaan' u'nintuɔli, ne ki tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, a yie la, a li fre kí cère ri lùore.» ³ Ne *Yesu tɛnde' u'nuɔ ki mɛ' wɔ, ne ki ye: «N yie, lùore.» Ne u pɔk ki lùore' i ya tãan bo. ⁴ Ne *Yesu ye: «Liike a'yul bo ki la tɔke nil, ama jo kí tĩ lɛ utɔtuɔrke, kí tien lituɔrl ten Moyís lá ye be ri li teh ma bo. Nen ne li wuɔn kí ye a lùore'.»

Yesu buu' sojacɛn uba ya tonsɔnl
(Luk 7:1-10)

⁵ *Yesu cuonh ki tĩ kɔh Kapɛrnawum ya du ni uyo wà nnɔ, ne sojambɛ kobk ya ciɛn uba baa' u'saan ki gbáan' wɔ ki ye: ⁶ «Yonbdaan, n'tonsɔnl ne wɔbe' ki dɔ iden, ki wɔlndeh cɛɛn.» ⁷ Ne *Yesu ye: «Min li jo kí tĩ buu wɔ.» ⁸ Ne u tɔke' *Yesu ki ye: «O, Yonbdaan, ma kpɛ á baa kí kɔ n'den. A li len' mɔnɔn ki ye «Faake' la, n'tonsɔnl nnɔ li faake ne. ⁹ Kime min mɔnɔn ɲmɔbe binib bā yé nin nni biciɛnb, ne ki mɔ yé sojambɛ biba ya ciɛn. N tɔke' uba ki ye: «Li joh' la, u

joh nε, n tōke' utō ki ye <Den> la, u bāareh nε. N tí tōke' n'tonsɔnl ki ye wɔ rí tien ná la, u teh nen nε.»

¹⁰ *Yesu cii' u'ñobon ma nno, nε nɪ cuo' wɔ miyɔkm, nε u tōke' binib bā pε u'bo nno ki ye: «N tōkeh nε imɔn nε, ma laan laa' nil wá ηmɔbe miε ya tekjím Israyel yaab ni mɔnɔn. ¹¹ N tōkeh nε nε, binib yebe ki li nε lenpuoli bó ní nin nintuəli bó ní, kí lá kēle kí jí *Abraham nin *Isaak nin Sakɔb saan tijier *Uwien ya bεl ni. ¹² Ama bi li ñen bā bi li si *Uwien ya bεl nno kí wiε saali licinñunl ni. Nεn saan nε bi li te ki muəh, ki ηmɔnh inɔgben.» ¹³ *Yesu tōke' sojambe ya cien nno ki ye: «Li kunh. Nè rí tien' ηε ten a teke' nni ki jin' ma bo.» Nε ucien nno ya tonsɔnl faake' i ya tãan bo.

Yesu buu' binib bā bun iwien kε ya bol

(Mark 1:29-34; Luk 4:38-41)

¹⁴ *Yesu jon' Pier den, nε ki laa' Pier ya cɔbnaa dɔ ki bun, u'gbenent ton. ¹⁵ *Yesu me' u'nuɔ, nε u'gbenent songe'. Nεn saan nε u fii' ki cende' wɔ.

¹⁶ Ní daali ya tajuɔku, nε bi tuke' binib ligol ki baa' Yesu saan isenpol ηaake bε. *Yesu ηɔre' isenpol nno nin u'ñomaam, nε ki cère' bā kε bun nno faake'.

¹⁷ U tien' nno ηɔ uñɔbonsɔknl Esayi lá len' ná nno nè rí tien nε. U lá len' ki ye: «Wɔn nε ñen' tí jjiint, ki teke' tí wien kε ki tuke'.»

Binib bā yie bε rí paan Yesu bo ya gber

(Luk 9:57-62)

¹⁸ Tɔ, *Yesu laa' linigol guɔn' wɔ, nε u tōke' u'panpaankaab ki ye: «Cère men tí puore kí jo miñunciem ya gbaatɔl bó.» ¹⁹ Yiko ya wɔnwɔknl uba baa' u'saan, nε ki tōke' wɔ ki ye: «Cenbaa, a joh ná bó kε la, n li pε a'bo nε.» ²⁰ Nε *Yesu tōke' wɔ ki ye: «Inɛk ηmɔbe ifele, inuɔn mɔ ηmɔbe titer, ama *Unil ya Bijε wɔn ηa ηmɔbe u li kpɔkn ná saan yul.»

²¹ Nε u'panpaankaab ya uba mɔ tōke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, cèbe nni rí jo kí tí sube n'baa ηɔ kí liεbe ní kí paan a'bo.» ²² Nε *Yesu tōke' wɔ ki ye: «Li pε n'bo, kí cère bitenkpiib rí li subeh bi'tɔb.»

Yesu cère' kutafaaku ηmile'

(Mark 4:35-41; Luk 8:22-25)

²³ *Yesu kɔn' buñerbu nε u'panpaankaab mɔ paan' u'bo. ²⁴ Bi joh ma nno nε kutafaabiiku kuba fii' miñunm bo kí cèreh inungbegbel fih kí yilgeh buñerbu nno bo. Nin nen kε ηɔ *Yesu wɔn dɔ nε kí gɔh. ²⁵ Nε bi baa' kí lá finde' wɔ, kí tōke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, ηmien tε, tí benh tí luo nε.» ²⁶ Nε u ye: «Bε tien' ni sen' bujεwaanbu? Ní tekjím nε pɔre' nε.» Nεn saan nε u fii' kí tien' kutafaaku nin miñunm bo. Nε kutafaaku nin miñunm kε ηmile' cim. ²⁷ Ní cuo' binib miyɔkm, nε bi niireh kí teh: «U yé bε ya nitunbu sɔ, kutafaaku nin miñunm kε tí boh wɔ?»

Yesu ηɔre' isenpol binib bile saan

(Mark 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸ Bi tí baa' miñunciem ya gbaatɔl, Gadara yaab ya tinfenm ni, nε binib bile ñen' ikul bó ní kí cende' wɔ. Isenpol nε lá ηaake bε. Bi lá bre cεen nε, nε nib ηa kaabe kí ñeh ní bó ya sen. ²⁹ Bi laa' *Yesu ma nno, nε kí wuureh i ya tãan bo kí teh: «Uwien ya Bijε, tinbi nin sin tu lε nε? A baa' á lá jènde tε nε uyo ηa laan baa'-aa!»

³⁰ Tɔ, fangambe biba mɔ lá te ka fɔke nin ní saan kí yebe ka dindin, bi kpaah bε. ³¹ Nε isenpol nno gbáan' *Yesu kí ye: «A ηɔre' tε binib biε saan la, á cèbe tε tí jo kí tí kɔ fangambe biε nɔ.» ³² Nε *Yesu ye: «Li joh mɛn.» Nε í siere' binib nno

saan, ki tì kòn' fangambe nno. I ya tàan bo, ne fangambe nno ke sen' ki tinde' ligbengbenl, ki tì lu' miñunm ni ki luo'.

³³ Bà kpaah fangambe nno sen' ki jon' udu bó, ki tì tóke' binib *Yesu cère' bijeb nno faake' ma bo nin ná ke tien'. ³⁴ Udu nno ya nib ke ñen' ki lá tuobe' *Yesu usen ni, ne ki gbáan' wó ki ye wó ñ ñe bi'tinfenm ni.

9

Uje uba ya tàan nin u'nuo faan' Yesu cère u faake'
(Mark 2:1-12; Luk 5:17-26)

¹ *Yesu liebe' ki kòn' buñerbu ki tì puore' miñunciem ki kun' u' du ni. ² Ne bi tuke' uje uba linagenl bo u'tàan nin u'nuo ke faan' ki baa' u'saan. U laa' bi teke' wó ki jin' ma nno, ne u tóke' uje wá ya tàan nin u'nuo faan' nno ki ye: «N'buke, cuo a'ba, n fère' ñe a'biere ño.»

³ Nen saan ne *Yiko ya wónwóknb biba maaleh ki teh: «Uje wuo sukreh Uwien ne.»

⁴ *Yesu bende' bi'yennaale, ne ki tóke' be ki ye: «Be tien' ni ñmóbe yii ya yennaalbiere? ⁵ Ni le ba ne faa? N tóke wó kí ye n fère' wó u'biere ne faa bii wó ñ fii kí cuon ne faa? ⁶ Nen bo, n li wuon ne kí ye *Unil ya Bijé ñmóbe mituam uñendun wuu ni wó ñ fère binib bi'biere.» Ne ki tóke' wá ya nuo nin u'tàan faan' nno ki ye: «Fii, kí yuure a'nagenl, kí li kunh.»

⁷ Ne u fii', ki kun'. ⁸ Linigol nno laa' nno ma nno, ne ní cuo' be bujewanbu, ne bi pèke' Uwien u de' binib mituam má nno bo.

Yesu yin' Matie wó ñ paan u'bo
(Mark 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹ *Yesu siere' ni'saan ki joh ma nno, ne ki laa' ulenpotekl uba ke lenpotekbuol, bi yih wó Matie. Ne *Yesu tóke' wó ki ye: «Paan n'bo ní.» Ne u fii' ki paan' u'bo.

¹⁰ Ni ya puoli bó ne *Yesu te Matie den ki jinh tijier. Bilenpotekb ligol nin bibierdenb má baa' ki ke wón nin u'panpaankaab saan, ki jinh. ¹¹ *Farisienmbé laa' nno ma nno, ne ki niire' u'panpaankaab ki ye: «Be tien' ni'cenbaa te ki jinh nin bilenpotekb nin bibierdenb-i?»

¹² *Yesu cii' bi len' ma bo, ne ki tóke' be ki ye: «Binib bà ñmóbe laanfie ña nuunh dóktie, bà bun ne nuunh dóktie.» ¹³ Ni kele' *Uwien ya gbónku ni ki ye: «Uwien ña yie be ñ li te tuare ki dienh wó, ama u yie be ñ li muoh tób micεεkm ne. Nen bo, li joh men kí tì benge iñobon yie nò ya tingi. Kime ma baa' ñ yin nimónb, n baa' ñ yin bibierdenb ne.»

Uñólóle ya gber
(Mark 2:18-22; Luk 5:33-39)

¹⁴ Tó, San ya panpaankaab baa' ki lá niire' Yesu ki ye: «Be tien' tinbi nin *Farisienmbe lúoh buñóbu, ne a ya panpaankaab ben ña lúoh?» ¹⁵ Ne u jiin' be ye: «Binib bà bi yin' be upiikuon li fre kí li te uyensaa ni uyo wá piice laan te bi'saan-ii? Ama uyo uba we ní be ñ ñen piice nno bi'saan. U ya yo ne bi li lóle buñóbu.»

¹⁶ Ne ki tì ye: «Uba ña ñ taa kpelcɛfɛnku ya jenl, kí lekn liliɛrkpaal. U tien' nno la, kukpelcɛfɛnku ya jenl nno li kere liliɛrkpaal nno ne libónl nno ñ yεbre kí pukn. ¹⁷ Uba má ña ñ taa midaaam má ña laan muo' ki ben' kí piεke iyókpaan ni. U tien' nno la, iyól nno li kpiere kí saa, ne midaaam nno ñ wule kí ñende. Bi piεkeh midaaam má ña laan muo' ki ben' iyófɛn ni ne. Bi tien' nno la, liyól nno ña ñ saa, midaaam nno má ña ñ wule.»

*Yesu cère' upii uba faake', ki mækre' kibupiik kiba mo
(Mark 5:21-43; Luk 8:40-56)*

¹⁸ *Yesu te ki lienh, ne ucien uba baa', ki lá gbaan' u'nintuali ki tóke' wó ki ye: «N'bisé kpo' itáan ye bo ne. Ama den kí taa a'nuó kí paan u'bo, ñó wó rí líebe kí lí fuobe.» ¹⁹ Ne *Yesu fii' kí paan' u'bo nin u'panpaankaab.

²⁰⁻²¹ Tó, upii uba mo là te ni'saan, ki laa' tifer ibin piik nin ile ta gben'. U maale' u'yenm ni ki ye: «N me' u'wengolkaar mōnōn la, n li faake ne.» Ne ki baa' *Yesu ya puoli bó ní, ki nek'n' wó, ne ki me' u'wengolkaar ya ñogben.

²² *Yesu jibe' ki laa' wó, ne ki tóke' wó ki ye: «N'bisé, cuo a'ba. A'tekjim ne ñmien' ñe.» Ne u pòk ki faake' i ya taan bo.

²³ *Yesu tí baa' ucien nnó den, ne ki laa' biwopieb nin linigol te ni'saan ki ñmòbe kuwaaku ki gbien'. ²⁴ Ne u tóke' be' ki ye: «Ñe men saali, kime kibupiik nnó ña kpo', kí gòh ne.» U len' nnó ma nnó, ne bi leh wó. ²⁵ Bi ñóre' linigol nnó kí ñen' saali, ne u kón' kibupiik nnó dó kuduku kùà ni nnó, kí cuo' kí'nuó, ne kí fii'. ²⁶ Ne tigber nnó yere' kí gbe mitinfenm nnó ni ní'ke saan.

Yesu cère' ijùon ile likre'

²⁷ *Yesu siere' ni'saan ki bure'. U joh ma nnó, ne ijùon ile pe u'bo, ki wuureh ki teh: «*Dafid ya yaabile*, muó te micεεkm.»

²⁸ *Yesu tí baa' iden, ijùon nnó nek'n' wó, ne u niire' yè ki ye: «Ni teke' ki jin' kí ye n li fre kí likre ne-εε?» Ne í jiin' wó ki ye: «A li fre, Yonbdaan.» ²⁹ Ne u me' i'nun, kí tóke' yè ki ye: «Nè rí tien ne ten ni teke' nni kí jin' ma bo.» ³⁰ Ne í likre'. Nen saan ne u túóre' kí kpekre' i'bo kí ye í la tóke nil. ³¹ Ama bi ñen' ma nnó, ne kí lienh u'bó mitinfenm nnó ni ní'ke saan.

Yesu buu' ulenteb uba

³² Tó, uyo wá bi ñeh nnó, ne bi tuke' ní uje uba usenpol cère' u'lenl tebe' kí baa' *Yesu saan. ³³ *Yesu ñóre' usenpol nnó, ne u jí freh kí lienh. Ní cuo' linigol miyòkm cεen, ne bi ye: «Ta laan laa' ñie ya bonn tinbi Israyel yaab ni.»

³⁴ Ama *Farisienmbε ben lienh kí teh isenpol ya cien ne de' wó mituóm u ñuòh isenpol binib saan.

Yesu muòh inigol micεεkm

³⁵ *Yesu cuonh iducencien ke ni nin iduwawaale ni, kí wòknh binib itáan ya dur ni, kí kpaandeh Uwien ya bel ya gbemōnmōnt, kí buuh iwien ke ya bol. ³⁶ U laa' inigol, ne kí muó' be' micεεkm cεen, kime bi dore', bi'yenm saa', ne bi te ten ipe yá ña ñmòbe wa kpaah yè. ³⁷ Ne u tóke' u'panpaankaab kí ye: «Tijier ben' kí yebe, ama bà li taan tú ña jí yebe. ³⁸ Nen bo, gbáan men ukpēdaan wó rí sòn bitonsònb be rí tí taan u'jier.»

10

*Yesu ya tondb piik nin bile
(Mark 3:13-19; Luk 6:12-16)*

¹ Ne *Yesu yin' u'panpaankaab piik nin bile nnó ní, kí de' be' mituóm be rí li ñuòh isenpol binib saan, kí li buuh iwien ke ya bol.

² U'tondb piik nin bile nnó ya yel sò: ukpiék, Simōn wá bi yih wó Pier nnó nin u'ninje Andre, Sebede ya bijieb Saak nin u'ninje San, ³ Filip nin Batelemi,

* **9:27** Dafid ya yaabile yé miyinn má uyo uba la, bi taah mè kí yih Uwien là pùon' kí ye u li sòn wá ní wó rí li yé uber nnó ne. Bi kele' tigbont tá Grekmbε ya lenm ni nnó, bi kele' kí ye Dafid ya Bije ne.

Toma nin Matie ulenpotekl, Alfe ya bije Saak nin Tade, ⁴ Simon wa ya nun mon u'du ya gber* bo nin Sudas Iskariyot wa la li kuore Yesu nno.

*Yesu son' u'tondb piik nin bile
(Mark 6:7-13; Luk 9:1-6)*

⁵ *Yesu son' u'tondb piik nin bile nno, ne ki take' be ki ye: «La jo men ba na ye Sufmbe ya du ni. Ni'taal la te Samari ya tinfenn ya du uba monon ni. ⁶ Ama li joh men Israyel yaab saan, kime ben ne te ten ipe ya ture' usen. ⁷ Ni joh la, ni li kpaandeh ki teh Uwien ya bel nekn' ni no! ⁸ Ki li buuh biwienb, ki li mekreh bitenkpiib, ki li cereh ijend luroh, ki li nuoh isenpol binib saan. Ni laa' mituom nno ma, na pen' niba. Ni mo ri li buuh binib, ki la li nuunh paaku. ⁹ Ni joh la, ni la tuke nokm, ki la tuke like ya kur, ki la cun likbu buba nin bu'tabu; ¹⁰ ki la tuke senjokol, ki la tuke lier ile, ki la tuke tacaan, ki la nuuke gbien, kime utonsol ke jinh u'tuonl bo ne.»

¹¹ «Ni ti baa' udu wa ni la, ni nuun unimon wa li teke ne u'den, ki li te nen saan ki ti baa' uyo wa ni li siere udu nno ni. ¹² Ni kon' iden ya ni la, ni fuonde iden nno ya nib ki ye: «Li te men uyenduon ni.» ¹³ Iden nno ya nib teke' ne la, uyenduon nno li ye bi'yu ne. Ama ba teke' ne la, u li juore ni'yu ne. ¹⁴ Iden ya ya nib bii udu wa ya nib na teke' ne, ka teke' ni'gber mo la, ne men ne ki kpaakpaare ni'taan ya tengunku† ki wie ne. ¹⁵ N takeh ne imon ne, lidaali la Uwien li bu binib tibuur nno, binib nno ya tudere li cen Sodom nin Gomor ya du ya nib yu.»

*Bi li jende Yesu ya nib ma bo
(Mark 13:9-13; Luk 21:12-17)*

¹⁶ «N sonh ne ma no, ni li te ten ipe ne te ikar ya siik ni. Nen bo, ni li ceke ten iwe, ki li te suot ten inenjel. ¹⁷ Li ben men binib bo, bi la li cuo ne ki jon tibuur, ki ni ne inalebe bi'taan ya dur ni. ¹⁸ Min bo, bi la li tuke ne ki jo tibuur idu ya cienb nin biberb saan. Nno ne ni li ye n'monkunb ben nin ba na ye Sufmbe ke saan. ¹⁹ Bi cuo' ne ki jon' tibuur la, la nin men ni li len ma bo bii ni li len ki ye ba. Uyo la baa' la, ni li bende ni li len ki ye ba. ²⁰ Kime na ye ninbi ne li len, ni Baa *Uwien ya Fuoñaanm ne li cere ni len.»

²¹ «U ya yo ne unil li kuore u'ninje, be ri ku wo. Baa mo li kuore u'buk, be ri ku ke. Mubumu mo li fi ki sere mu'naambe nin mu'baambe bo, ki cere be ri ku be. ²² Min bo ne binib ke li nen ne. Ama wa ke li minde ki li nmomobe ki ti fore nno, won ne li nmere. ²³ Bi jendeh ne udu uba ni la, ni sen ki jo uduto ni. N takeh ne imon ne, *Unil ya Bijel li baa ni ki le na laan bon' Israyel ya du ke.»

²⁴ «Wa bengeh na ri cen wa woknh wo. Utonsol mo na ri cen u'cenbaa. ²⁵ Ni kpe wa bengeh ri li te ten wa woknh wo ne, utonsol mo ri li te ten u'cenbaa. Bi yin' ududaan isenpol ya cien Belsebul la, ba ri yin u'den yaab mo na cen' nno-oo?»

*Li fenge men Uwien baba
(Luk 12:2-7)*

²⁶ «Nen bo, la fenge men nib. Niba na te ki buo no ba la li nen ne upaan bo. Tigber tuba mo na te ki juore ki li buo no ba la li bende tu. ²⁷ N takeh ne na licinunl ni nno, kpaande ne men kuwenwenku ni. N bunbeh ne na litubl ni nno, kpaande ne men kudulekaaku ya paaki. ²⁸ La fenge men nib, kime bi kuuleh tigbenent baba ne. Ba ri fre ki ku naank. Li fenge men wa li fre ki ku

* **10:4** Yesu ya yo, Sufmbe ni, biba ya nun la mon bi' du ya gber bo ne, ne bi msh be ri fie bi' du Erom yaab saan. † **10:14** Sufmbe bo ki kpaakpaare itaan ya tengunku ya tingi si: na ke ji tu unil la, ni ye u'yaar ne, na ji ye uba yaar.

tigbenent nin kinaank ke umu wa ɲa ri kpiin ni. ²⁹ Bi li fre ki kuore inuon ile iɲe ne? Nin nen ke ɲo uba manon ɲa ri lu ki kpo ɲo ni' Baa ɲa ben. ³⁰ Ninbi won, Uwien ben haali ni'yur manon ya ɲabu. ³¹ Nen bo, la fenge men. Ni cen' inuon ligol.»

Li lienh binib ya nun bó ki teh a yé Yesu yo

(Luk 12:8-9)

³² «Wà ke lienh binib ya nun bó ki teh u yé n'yo la, n'mo li len n'Baa wa te paaki bó ya nun bó ki ye udaan mo yé n'yo ne. ³³ Ama wa ke lienh binib ya nun bó ki teh wa yé n'yo la, n'mo li len n'Baa wa te paaki bó ya nun bó ki ye udaan mo ɲa yé n'yo.»

Na yé ɲakpaan, ni yé lituol ne

(Luk 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ «Ni la li maaleh ki teh n tuke' uɲokpaan ne ki baa' uɲendun wuu ni. N tuke' lituol ne ki baa'. ³⁵ N baa' ri paare kibujebuk nin ki'baa ne, ki paare kibupiik nin ki'naa, ki paare yaabise mo nin u'ce ya naa. ³⁶ Unil den yaab ne li yé u'ennendb.

³⁷ «Wà ke yie u'naa bii u'baa ki cen' min la, wa kpe wo ri li yé n'yo. Unil wa ke mo yie u'bise bii u'bije ki cen' min la, u'mo ɲa kpe wo ri li yé n'yo. ³⁸ Wà ke ɲa yuunh u'doponpon ki bukeh ki paakeh n'bo la, wa kpe wo ri li yé n'yo.†

³⁹ «Wà nuunh wo ri fie u'miel la, won ne li kpo ki juore fenm. Wà li tuo ki kpo min bo nno, won ne li le limiel.»

Uwien li su binib ma bo

(Mark 9:41)

⁴⁰ «Unil teke' ne la, u teke' min ne. Unil teke' nni la, u teke' wa son' nni ni nno ne. ⁴¹ Unil teke' *Uwien ya ɲobonsoknl ki ye u yé *Uwien ya ɲobonsoknl ma nno ne cère' u teke' wo la, u li le *Uwien ya ɲobonsoknl ya suul. Unil teke' unimòn ki ye u yé unimòn ma nno ne cère' u teke' wo la, u li le unimòn ya suul. ⁴² N tókeh ne imòn ne, wa ke de' ibaan yie no ya uba kiɲunyibuok baba manon, ki ye u yé n'panpaanke ma nno ne cère' u de' wo la, wa ri luo u'suul fiebu.»

11

San wa siih binib Uwien ya ɲunm son' u'panpaankaab Yesu saan

(Luk 7:18-35)

¹ *Yesu tóke' u'panpaankaab piik nin bile bi li tien ma ki ti gben' ma nno, ne ki siere' ni'saan, ki jon' ki ti wáknh binib Uwien ya gber, ki kpaandeh tu mitinfenm nno ya du ni.

² Tó, San wa siih binib Uwien ya ɲunm te lipekl ni uyo wa nno ne ki cii' *Uwien ya Nigendke Kristo ya tòn bó. Ne ki son' u'panpaankaab u'saan, ki ye be ri ti niire wo ki ye ³ won ne yé wa li baa ni' nno bii bi li guure utó ne?

⁴ Bi ti niire' Yesu, ne u tóke' be ki ye: «Liebe men ki ti tóke San ni cii' ná nin ni laa' ná: ⁵ ijuon likreh, iwób cuonh, ijend luoreh, igbaan ciih, bitenkpiib mekreh, ne bijiinb ciih Uwien ya gbemnonm. ⁶ Wà ɲa ture' Uwien ya sen min bo la, Uwien ya monm te u'bo.»

⁷ San ya panpaankaab liebeh uyo wa nno, ne *Yesu cin' ki tókeh linigol San ya gber ki teh: «Ni lá jon' kupenpelku ni ní ti liike ba? Ni lá jon' ní ti liike limuonl lá mitafaam jengeh le ne-ee? ⁸ Ni nín lá jon' ní ti liike ba? Ni lá jon' ní

† **10:38** *Yesu ya yo, bi lá ye be ri kpe unil la, won bugben ne tukeh u'doponpon ki joh bi li ti kpe wo ná saan. * **11:3** Bi ye Wà li baa ni la, bi niireh Uwien lá püon' ki ye u li son wa ní wo ri lá ɲmien Sufmbe nno ne.

tí liike unil wà guo tikpelcɛmɔnmɔnt nɛ-ɛɛ? Binib bà guoh tikpelcɛmɔnmɔnt kɔh bibɛrb den nɛ. ⁹Tɔ, ni nín lá jon' ní tí liike ni lɛ bonn nɛ? Ni lá jon' ní tí liike *Uwien ya ñɔbonsɔknl nɛ-ɛɛ? N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, u cɛn' *Uwien ya ñɔbonsɔknl mɔnɔn. ¹⁰Kimɛ wɔn San bo nɛ ní kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: <Liike, n li sɔn n'tond wɔ rí liere ŋɛ, kí lá tũɔre a'sɛn.> ¹¹N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, ba laan maa' nil uba u cɛn' San wà siih binib Uwien ya ñunm nno. Ama unil wà yé uwaal Uwien ya bel ni cɛn' wɔ. ¹²Kí ñɛ San lá siih binib Uwien ya ñunm uyo wà kí lá baa fɛnfɛnno, bi piikɛh Uwien ya bel nin ufaa nɛ, nɛ bà faa nuunh bɛ rí fie lɛ†. ¹³*Uwien ya ñɔbonsɔknb kɛ nin yiko lá len' ní li te ma bo, kí lá baa San ya yo. ¹⁴Ni yíe ní cii mɔnmɔnm la, ní li bɛn kí ye San yé *Uwien ya ñɔbonsɔknl *Eli wà bí li liebe ní nno nɛ. ¹⁵Wà ŋmɔbe litubl la, wɔ rí cii.

¹⁶«N li taa ba kí nenge fɛnfɛnno ya nib-i? Bi naan tɛh mubumu nɛ kɛ kidaak ni ki jɛh, kí tɔkeh mu'tomu

¹⁷ki tɛh: <Ti piebe' nɛ liwol,

nɛ na ŋɔn' ciek.

Ti gɛn' ikuyuon,

nɛ na kpiɛnde'.>

¹⁸«Kimɛ San baa' ki kũɔ tijer tubambɛ, ki lũoh buñɔbu, ka ñuh daam, nɛ bi ye usɛnpol nɛ ŋaake wɔ. ¹⁹*Unil ya Bijɛ baa' ki jinh ki ñuh, nɛ bi ye: <Liike mɛn uje wuɔ yé ufɔnfuɔb nɛ, kí yé uɛyibɪ, kí jɔreh nin bilɛnpotɛkb nin bibiɛrdɛnb.> Tɔ, Uwien ya tũon nɛ wɔngɛh u'yɛnfuom mɔn ki kɛ ma bo.»

Ni bre idu yà ŋa tuo' ki teke' Yesu ki jin' nno bo

(Luk 10:13-15)

²⁰Tɔ, *Yesu cin' ki kɔnh nin idu iba ya nib. U lá tien' miyɔkm ya bont tù yɛbe idu nno ni, nɛ i'ñib ŋa lèbre' bi'tetɛm. Nɛn nɛ cɛrɛ' u kɔnh nin bɛ. ²¹U len' ki ye: «Korasinn yaabe, ní bre ni'bo. Betsayida yaabe, ní bre ni'mɔ bo. Kimɛ ni laa' miyɔkm ya bont tà ni'buol nɔ, Tir nin Sidɔn yaab mɔ bi lá laa' tù la, bi bi tien' tɛn bi kɛ mikuom nɛ, kí pũnpũkn' mifɛntɛm, ŋɔ kí wuɔn kí ye bi lèbre' bi'tetɛm ní wuɔke'. ²²N tɔkeh nɛ nɛ, lidaali lá Uwien li bu binib tibuur nno, ni ya tudɛrɛ li cɛn' Tir nin Sidɔn yaab yu. ²³Ninbi Kapernawum yaabe, ni maaleh kí tɛh Uwien li duon nɛ paaki nɛ-ɛɛ? U li jjiin nɛ kutenkpiiku ni nɛ. Kimɛ ni laa' miyɔkm ya bont tà ni'buol nɔ, Sodɔm yaab mɔ bi lá laa' tù la, bi'du nno bi biɛ kí te nɛ haali nin dinno. ²⁴N tɔkeh nɛ nɛ, lidaali lá Uwien li bu binib tibuur nno, ni ya tudɛrɛ li cɛn' Sodɔm yaab yu.»

Dɛn mɛn Yesu saan ki lɛ lifuorl

(Luk 10:21-22)

²⁵U ya yo nɛ *Yesu len' ki ye: «Baa, sin kutaaku nin kitink ya Yonbdaan, a bɔlɛ' tibont tà biyɛnfɔdɛnb nin bibɛnbɛnb nno, a taa' tù kí wuɔn' biwaab nɛ. Nɛn bo nɛ n pɛkeh ŋɛ. ²⁶Imɔn, Baa, a yíe nɛ kí tien' nno.

²⁷«Tɔ, n'Baa nɛ taa' tibont kɛ kí ŋukn' nni. N'Baa ŋa ní la, uba ŋa bɛn min u'Bijɛ yé udaan wà. Min u'Bijɛ ŋa ní la, uba mɔ ŋa bɛn n'Baa yé udaan wà. Binib bà n yíe kí taa' n'Baa kí wuɔn' bɛ nno mɔ bɛn u yé udaan wà.

²⁸«Ninbi bà kɛ tuke ituk i kpiɛke kí jii' nno, dɛn mɛn n'saan, n li de nɛ lifuorl. ²⁹Buke mɛn n'najɛɛbiku, kí cɛrɛ rí wɔkn nɛ, kimɛ n te suoo nɛ, kí ŋmɔbe liyɛnguol. Ni li lɛ lifuorl n'saan, ³⁰kimɛ n'najɛɛbiku ya bukm ŋa faa. N'tukl mɔ ŋa kpiɛke.»

† **11:12** Migbiirm miɛ ya ciim te bolm mile bo nɛ: Kí ñɛ San lá siih binib Uwien ya ñunm uyo wà kí lá baa fɛnfɛnno, bi piikɛh Uwien ya bel nin ufaa nɛ, nɛ bà faa nuunh bɛ rí fie lɛ bii kí ñɛ San lá siih binib Uwien ya ñunm uyo wà kí lá baa fɛnfɛnno, binib ya nun mɔn bɛ rí kɔ Uwien ya bel ni nin ufaa nɛ.

12

Saba ya daali ya gbɛr
(Mark 2:23-28; Luk 6:1-5)

1 *Saba uba ya daali, *Yesu nin u'panpaankaab gɛ̀breh ikpàan iba ni. Mikònm cuo' u'panpaankaab, nɛ bi cin' ki coh ijifen* ki cienh ki nukeh ki ηmònh. 2 *Farisienmbɛ laa' bi teh nnò ma nnò, nɛ bi tɔke' *Yesu ki ye: «Liike a'panpaankaab teh yiko ye bi la teh nà *Saba ya daali ma.» 3 Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Na kaan' *Uwien ya gbònkɛ ni *Dafid là tien' ma bo nɛ-ɛɛ? Mikònm là cuo' wòn nin u'nib, 4 nɛ u kòn' Uwien ya ninbonl ni, ki taa' kpònɔ wà bi taa' ki de' Uwien nnò wòn nin bɛn ηmòn'. Ama bitòtuərkaab baba ηa nĩ la, wòn nin u'nib ηa ηmòbe sɛn bɛ nĩ ηmòn kpònɔ nnò. 5 Bii na kaan' nà kele' yiko ya gbònkɛ ni nɛ? Nĩ kele' ki ye *Saba ya daali la, bitòtuərkaab kɛndeh *Saba ya daali ya yiko bo nɛ Uwien ya duku† ni, ama uba ηa biindeh bɛ. 6 N tɔkeh nɛ nɛ, unil te niɛ saan nò ki cɛn' Uwien ya duku‡. 7 Nĩ kele' *Uwien ya gbònkɛ ni ki ye: «Uwien ηa yĩe bɛ nĩ li teh tuərɛ ki dienh wò ama u yĩe bɛ nĩ li muah tɔb micɛɛckm nɛ.» Nĩ bi bɛn iñòbon nnò ya tingi la, na bi li biindeh binib bà ηa ηmòbe biil nò. 8 Tò, *Unil ya Bijɛ nɛ ηmòbe usɛn wò nĩ wuòn bi li tien nà *Saba ya daali.»

Ujɛ uba ya nuò faan', Yesu cèrɛ u faake' Saba ya daali
(Mark 3:1-6; Luk 6:6-11)

9 Tò, *Yesu siere' ni'saan, nɛ ki kòn' bi'taanl ya duku ni. 10 Ujɛ uba mò te len u'nuò uba faan'. Nɛ bi niire' Yesu ki ye: «Unil ηmòbe usɛn wò nĩ buu uwien Saba ya daali-ii?» Kimɛ bi là nuunh bi li dule nà bo kí biin wò nɛ. 11 Nɛ u ye: «Nĩ nĩ ηmɛ nɛ ηmòbe upebaab, nɛ upe nnò lu' kubuòoku ni *Saba ya daali la, wa nĩ ñɛn wò? 12 Unil ηa cɛn' upe-ee? Nɛn nɛ wuòn' ki ye ti'yiko ye unil ηmòbe usɛn wò nĩ tien nà mən *Saba ya daali.» 13 Nɛ ki tɔke' uje wà ya nuò faan' nnò ki ye: «Tɛnde a'nuò.» U tɛnde' u'nuò nɛ u jire' u'ciem tɛn u'tò. 14 Nɛn saan nɛ *Farisienmbɛ nnò ñɛn' ki taan' ki kele' bɛ nĩ gbiere kí liike bi li tien ma kí ku Yesu.

Yesu yé Uwien ya tonsònl nɛ

15 *Yesu cii' ma nnò nɛ ki siere' ni'saan. Linigocienl paan' u'bo, nɛ u buu' bi'ni biwiɛnb kɛ, 16 ki kpɛkpɛ' bi'bo ki ye bi la cèrɛ bɛ nĩ bɛnde wò. 17 U tien' nnò ηò *Uwien ya ñòbonsòknl Esayi là len' nà nnò nɛ nĩ tien nɛ. U là len' ki ye Uwien ye:

18 «N'tonsònl sò nò,

N yĩe wò,

N'yɛnm sɔnge u'bo,

nɛ n gɛ̀nde' wò.

N li jiiin n'Fuòñaanm u'bo,

ηò wò nĩ li tɔkeh inibol kɛ n li bu binib tibuur ma bo.

19 Wa nĩ li nuunh gbɛr, ka nĩ li wuureh,

ba nĩ cii u'waaku bó isɛnjɛ ni.

20 Wa nĩ tonde limuònl là kuò' ki gbàabe,

ka nĩ kpiin lifrl là bɛnh lè nĩ kpiin,

u li te nnò nɛ kí tĩ baa uyo wà

* 12:1 Bi yin' nà ijifen migbiirm miɛ ni nnò yé *Sufmbe donbó ya jier tuba nɛ bi yih tũ ble. † 12:5 Migbiirm miɛ ni bi ye Uwien ya duku la, ba niireh kuduku nnò ya benku ni baba, bi niireh iluo mò nɛ. Nà saan kɛ bi ye Uwien ya duku la, bi sòbe ki niireh iluo nnò nɛ. ‡ 12:6 Bi li fre kí lɛbre Unil te niɛ saan nò ki cɛn' Uwien ya duku kí ye nà cɛn' Uwien ya duku te niɛ saan nò mò.

u li cère nibonmònn ní liere usen.

²¹ «Wòn bo nè inibol kè li ñmòbe lidèndènl.»

*Biba ye Yesu ñmòbe Belsebul ya tuòm nè
(Mark 3:20-30; Luk 11:14-23)*

²² U ya yo nè bi tuke' ní uje uba ki baa' *Yesu saan. U senpol nè cère' u yé ujuon, u'lenl mò tēbe'. *Yesu buu' wò, nè u ji freh ki lienh, ki lenh mò. ²³ Ní cuo' linigol nnò kè miyòkm, nè bi lienh ki teh: «Uje wuò ña lii yé *Dafid ya yaabil-ii?»

²⁴ Ama *Farisienmbe cii' nnò ma nnò, nè ki lienh ki teh isenpol ya cien Belsebul nè dienh wò mituòm u ñuòh isenpol binib saan. ²⁵ *Yesu ben bi'yenmaale ma nnò, nè ki tōke' bē ki ye: «Libel là kè ya nib bore' tōb ki kōnh bi'ñmiel ni la, libel nnò li juore fenn nè. Udu uba ya nib bii iden iba ya nib mò bore' tōb, ki kōnh bi'ñmiel ni la, udu nnò bii iden nnò mò li juore fenn nè. ²⁶ Nèn bo, Satan liebe' ki ñuòh wòn Satan binib saan la, u kōnh nin u'ba nè, nè u'bel li tien mila ka ní juore fenn-i? ²⁷ Ni len' ki ye isenpol ya cien *Belsebul nè de' nni mituòm n ñuòh isenpol binib saan. Tò, ñmē nín de' ní'panpaankaab mò mituòm bi ñuòh isenpol binib saan-i? Ní'panpaankaab teh ma bo nè li wuon kí ye ni ñmòbe imònd bii na ñmòbe. ²⁸ Ama *Uwien ya Fuoñaanm nè dienh nni mituòm n ñuòh isenpol. Nèn nè wuon' ki ye Uwien ya bel baa' ní ní'saan. ²⁹ Mitòm la, uba ña ní fre kí kò ufeaa den, kí fie u'bont, ka ñmòbe tuòm mà u li kpiē kí lòle wò kí yaan. U lòle' wò la, u ya yo nè u li fre kí kò u'den kí fie u'bont.

³⁰ «Wà kè ña se n'ciēk bó la, u nèn nni nè. Wà kè ña taakeh ki toreh nni la, u kpiēndeh nè. ³¹ Nèn bo, n tōkeh nè nè, Uwien li fère binib bi'biere kè, kí fère bē bi sukreh wò isuk yà kè. Ama unil suke' *Mifuoñaanm mèn la, Uwien ña ní fère wò. ³² Unil len' *Unil ya Bijē bo fennfennm la, Uwien li fère wò. Ama unil len' *Mifuoñaanm mèn bo fennfennm la, Uwien ña ní fère wò kitink kīe bo, ka ní fère wò paaki bó mò.»

*Busubu nin bu'bii ya gber
(Luk 6:43-45)*

³³ «Ní li ben kí ye busubu mōn la, bu'bii mō li mōn nè. Bù bre la, bu'bii mō li bre nè. Busubu ya bii nè li cère bē ní bende bù yé busubu bùa ya bol.

³⁴ Iwaaleb ninbi, ni bre ma nnò, ni li tien mila kí len ñòbon yà mōn-i? Kime unil kè len' ki kun' nà bó la, ní ñēn' iyēnmaale yà te u'fèl bo nè. ³⁵ Unimònd ya yēnmaalāmōn nè cēreh u teh nà mōn, nè ubiērdan ya yēnmaalbiere cēreh u teh nà bre.

³⁶ «N tōkeh nè nè, lidaali là Uwien li bu binib tibuur nnò, nèn daali nè u li niire bē bi là len' ñòbonfennfennm wà kè nnò ya gber. ³⁷ A'lenm bo, nè Uwien li bù ñe ugbemòndaan bii u li biin ñe.»

*Bi yie Yesu ní tien miyòkm ya bonn
(Mark 8:11-12; Luk 11:29-32)*

³⁸ U ya yo nè *Yiko ya wònwòknb biba nin *Farisienmbe biba tōke' *Yesu ki ye: «Cenbaa, ti yie á tien miyòkm ya bonn niba nè tí le.» ³⁹ Nè u tōke' bē ki ye: «Ninbi fennfennò ya nibe, ni yé binibierb nè, ka cuube Uwien saan, nè ki nuunh ní lē miyòkm ya bonn. *Uwien ya ñòbonsòknl *Sonas ya yòkm ya bonn baba ña ní la, na ji li lē yòkm ya bontònn niba. ⁴⁰ Sonas là tien' ujenkien ya benku ni iwien ita nin tiñònt tuta ma nnò, nnò nè *Unil ya Bijē mō li tien kitink ni iwien ita nin tiñònt tuta. ⁴¹ Uwien li bu binib tibuur lidaali là nnò, Ninif yaab li fii kí sere fennfennò ya nib ya nun bó kí biin bē. Kime *Sonas là kpaande' Ninif ya du ni Uwien ya gber ma nnò, bi là cii' nè ki lèbre' bi'tetem. Ama unil te nie

saan nɔ ki cɛn' *Sonas. § ⁴² Uwien li bu binib tibuur lidaali là nnɔ, *Seba ya piiber li fii kɪ biin fɛnfɛnnɔ ya nib, kime u là ñɛn' nɪ fɔnfɔkm nɛ wɔ rɪ lá cenge Salomɔn ya yɛnfogbɛr. Ama unil te niɛ saan nɔ ki cɛn' Salomɔn.»*

Isɛnpol liɛbe' unil bo la, nɪ bre u'bo ma bo
(Luk 11:24-26)

⁴³ «Usɛnpol siere' unil saan la, u cuonh ki lindeh kupenpelku ni nɛ, ki nuunh u li kɛlɛ nà saan kɪ fuore. U tɪ luo' la, ⁴⁴ nɛ wɔ rɪ ye u li liɛbe kɪ tɪ kɔ u là ñɛn' nà saan nnɔ nɛ. U li liɛbe nɪ kɪ lɛ niba ɲa te u'kɔnkɔn nnɔ nɪ, bi tɔ̀ɔre' kɪ ɲɛ̀re' wù, kɪ tien' tibonmɔnmɔnt len. ⁴⁵ Nɛn saan nɛ u li jo kɪ tɪ taa nɪ isɛnpol ilole yà bre kɪ cɛn' wɔn, i'kɛ rɪ lá li ɲaake unil nnɔ bo, kɪ cɛ̀re wɔ rɪ juore fɛnm kɪ cɛn u là te mikpiɛkm ma bo. Ni li te nnɔ nɛ fɛnfɛnnɔ ya nibiɛrɔ mɔ bo.»

Yesu ya naa nin u'ninjiɛb
(Mark 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶ *Yesu laan biɛ ki lienh nin linigol nnɔ, nɛ u'naa nin u'ninjiɛb baa' kɪ lá se saali ki nuunh bɛ rɪ tɔ̀kɛ wɔ tigbɛr. ⁴⁷ [Nɛ linigol nnɔ ni uba tɔ̀kɛ' wɔ kɪ ye: «A'naa nin a'ninjiɛb se saali kɪ nuunh bɛ rɪ tɔ̀kɛ ɲɛ tigbɛr.»] ⁴⁸ Nɛ *Yesu jiin' wɔ kɪ ye: «ɲmɛ yé n'naa? Bi lɛ yé n'ninjiɛb-i?» ⁴⁹ Nɛ kɪ tɛndɛ' u'nuɔ kɪ wuɔn' u'panpaankaab kɪ ye: «Liike mɛn, n'naa nin n'ninjiɛb sɔ. ⁵⁰ Unil wà kɛ teh n'Baa wà te paaki bó yíe ma la, wɔn nɛ yé n'ninje, kɪ yé n'ninse, kɪ yé n'naa.»

13

Wà plè' tibonbuor ya bim ya kpenjɛnm
(Mark 4:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Nɛn daali nɛ *Yesu ñɛn' kɪ jon' kɪ tɪ kɛlɛ' miɲunciɛnm ya gbaal. ² Linigociɛn taan' u'saan, nɛ u kɔn' kɪ kɛlɛ' buɲɛrɛbu buba ni. Linigol nnɔ kɛ se miɲunm ya gbaal. ³ Nɛ u tɔ̀kɛh bɛ tibont tɔ̀ yebe mikpɛnjenm ni. U tɔ̀kɛh bɛ kɪ teh: «Ukpaal uba nɛ là jon' wɔ rɪ tɪ plè tibonbuor ya bim. ⁴ U plèh ma nnɔ, miba lu' usɛngbɛ, nɛ inuɔn baa' kɪ lá kɪ jin' mè. ⁵ Mitɔm lu' kutɛntiɛku bo, tɛnbim ɲa yebe nà saan. Tɛnbim ɲa yebe ma nnɔ, nɛ mɪ pɛn' tonm. ⁶ Uwien ñɛn' kɪ tongɛ', nɛ kɪ se' mè. Ma ɲmɔbɛ ñaan mɔnmɔnm ma nnɔ, nɛ mɪ waan', kɪ kpo'. ⁷ Mitɔm mɔ lu' kujɛgorku ni. Nɛ kujɛgorku kpɛrɛ', kɪ wɔbn', kɪ ku' mè. ⁸ Mitɔm mɔ lu' kitinmɔnmɔnk bo, nɛ kɪ lùon'. Miba lùon' kokobk, mitɔm piluoluob, mitɔm mɔ pitata.

⁹ «Wà ɲmɔbɛ litubl la, wɔ rɪ cii.»

Bɛ tien' Yesu pɔh binib mikpɛnjenm-i?
(Mark 4:10-12; Luk 8:9-10)

¹⁰ Nɛ u'panpaankaab baa' kɪ lá niire' wɔ kɪ ye: «Bɛ tien' a pɔh bɛ mikpɛnjenm-i?» ¹¹ Nɛ u jiin' bɛ kɪ ye: «Uwien cɛ̀re' ninbi nɛ bɛndɛ' u'bɛl ya gbɛbɔlkaar, ama wa cɛ̀re' bɛn bɛndɛ'. ¹² Kime wà ɲmɔbɛ la, bi li de wɔ kɪ pukn, nɛ wɔ rɪ li ɲmɔbɛ kɪ gbien. Wà ɲa ɲmɔbɛ la, bi li fie u ɲmɔbɛ nà waamu nnɔ mɔnɔn nɛ. ¹³ Nɛn nɛ cɛ̀re' n pɔh bɛ mikpɛnjenm. Kime bi likɛh nɛ ka lɛnh, kɪ cengeh ka ciih, ka bɛndɛh ni'tingi mɔ. ¹⁴ Bi te nnɔ ɲɔ *Uwien ya ñɔbɔnsɔknl Esayi là len' nà nnɔ nɛ rɪ tien nɛ. U là ye:

«Ni li ciih ka bɛndɛh ni'tingi,
kɪ li likɛh ka lɛnh.

¹⁵ Kime udu wuu ya nib ya yul faa nɛ.
Bi kpɛ bi'tub nɛ,
kɪ ɲuun',

ka yíe bi'nun rí ðe,
 ka yíe bi'tub rí cii,
 ka yíe be rí bende ni'tingi bi'yenm ni,
 ka yíe be rí lèbre bi'tetem,
 ɲɔ rí buu be.» »

¹⁶ «Ninbi wɔn, Uwien ya mɔnm te ni'bo, kimɛ ni'nun lenh, ni'tub mɔ ciih. ¹⁷ N takeh nɛ imɔn nɛ, *Uwien ya ɲɔbonsɔknɔ nin bigbɛmɔndɛnɔ ligol là yíe be rí ðe ni lenh ná nɔ, nɛ ka laa' nɛ, ki yíe be rí cii ni ciih ná nɔ, nɛ ka cii' nɛ.»

Wà plè' tibonbuor ya bim ya kpenjenm ya tingi
 (Mark 4:13-20; Luk 8:11-15)

¹⁸ «Ninbi, cenge men wà plè' tibonbuor ya bim ya kpenjenm ya tingi. ¹⁹ Wà ke ciih Uwien ya bel ya gber, ka bendeh tu'tingi la, usenpol ubierɔ bàareh nɛ, ki ñendeh bi bule' ná u'fɛl ni nnɔ. Mibim mà lu' usengbɛ nnɔ ya tingi nínɔ. ²⁰ Mibim mà lu' kutentiekɔ bo nnɔ mɔ yé unil wà ciih Uwien ya gber, ki teknh tɔntonm nin uyɛnsɔnge, ²¹ ama ka cèreh tɔ kpaakeh ñaan u'fɛl ni, ka wuakreh u'ni mɔ nɛ. Liwɔbl bii ijend tu' wɔ tu'bo la, u pɔk kí taa tɔ kí wie nɛ. ²² Mibim mà lu' kujɛgorku ni nnɔ mɔ yé unil wà ciih tigber nnɔ, uɲɛndun ya gber nin lifaal ya yenmaale yà lɛreh binib nnɔ, wɔbndeh tɔ, ki cèreh ta rí fre kí sɔn tuonl nɛ. ²³ Mibim mà lu' kitinmɔnmɔnk bo nnɔ mɔ yé unil wà ciih tigber nnɔ, ki bendeh tu'tingi ki te ten mibim mà lùonh nɛ. Miba lùonh kokobk, mitɔm piluoluob, mitɔm mɔ pitata.»

Utelmentɛ ya kpenjenm

²⁴ *Yesu tí pɔn' linigol nnɔ mikpenjentɔm ki ye: «Uwien ya bel naan ukpaal wà plè' ifi u'kpáabu ni nɛ. ²⁵ Binib tí duɔn' ki gùɔn' uyo wà nnɔ, nɛ u'ɲennɛnd baa' ki taa' utelmentɛ ki plè' kí ɲmèrɛ' ifi nnɔ ni, nɛ ki bure'. ²⁶ Ifi nnɔ tí kpére' ki maa' ma nnɔ, nɛ bi laa' utelmentɛ mɔ te i'ni. ²⁷ Nɛ ukpaal nnɔ ya tonsɔnb niire' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, ɲa là plè' ifi baba nɛ a'kpáabu ni-ii? Utelmentɛ wuɔ mɔ ñɛn' la?» ²⁸ Nɛ u ye: «N'ɲennɛnd nɛ tien' nnɔ.» Nɛ bi niire' wɔ ki ye: «A yíe tí jo kí tí ɲɛɲɛbe wɔ-ɔɔ?» ²⁹ Nɛ u ye: «Hnhn. Dáan mɛn. Ni ye ní ɲɛbe utelmentɛ nnɔ la, nba la ni li ɲɛbe kí kpɔbe ifi iba. ³⁰ Cère mɛn ifi nnɔ nin utelmentɛ nnɔ ke rí li te kí tí be. Ní tí kpaan' uceceyo la, n li tɔke bificeb kí ye be rí kpíe kí ɲɛɲɛbe utelmentɛ nnɔ kí lólòlɛ, kí tí se, ɲɔ kí yaan kí ce ifi nnɔ kí tí cùɔn n'ɔnɔn ni.» »

Mibim mà ñilke ya kpenjenm
 (Mark 4:30-32; Luk 13:18-19)

³¹ *Yesu tí pɔn' be mikpenjentɔm ki ye: «Uwien ya bel naan mibim mà bi yih mè mutaar uje uba taa' mè ki bule' u'kpáabu ni nɛ. ³² Mɛn nɛ yé mibim mà ñilke tikpinsir ke ya bim ni. Ama mí pen' la, mí li kpére kí gèbre kpinsiiku ke kpinsiiku, kí tien busubu nɛ inuɔn rí li bàareh kí lá tereh bu'sigben bo kí kɔh.»

Kpɔnɔ ya ñɔke ya kpenjenm
 (Luk 13:20-21)

³³ *Yesu tí pɔn' be mikpenjentɔm ki ye: «Uwien ya bel naan kpɔnɔ ya ñɔke wà upii uba bun' kpɔnɔyom mà dindin, kí taa' wù kí tien' len, nɛ kpɔnɔ nnɔ ke nuule' nɛ.»

Be tien' Yesu pɔh binib mikpenjenm-i?
 (Mark 4:33-34)

³⁴ *Yesu tɔkeh inigol ni'ke mikpenjenm ni nɛ. Wa tɔkeh be tuba ka pɔn' be kpenjenm. ³⁵ U teh nnɔ ɲɔ *Uwien ya ɲɔbonsɔknɔ là len' ná nnɔ nɛ rí tien nɛ. U lá yé:

«N li yàare n'ñòbu kí pò mikpenjenm,
kí kpiire tibonbalkaar tà là te
haali uñendun ya cincinyo nno.»

Utelmente ya kpenjenm ya tingi

³⁶*Yesu daan' linigol nno, ki liebe' ki kun'. Ne u'panpaankaab baa' u'saan ki niire' wò ki ye: «Tòke te utelmente wà te ifi ni nno ya kpenjenm ya tingi.» ³⁷Ne u ye: «Ukpaal wà plè' ifi nno yé *Unil ya Bijé ne. ³⁸Bukpáabu nno yé uñendun wuu ne. Ifi nno yé Uwien ya bel ni ya nib ne. Utelmente nno yé usenpol ubiero ya nib ne. ³⁹Ukpaal ya nennend wà plè' utelmente nno yé usenpol ne. Lificel yé uñendun ya gbenm ne. Ne bificeb nno yé *Uwien ya tondb. ⁴⁰Utelmente ya ñebm kí tí sè nno yé uñendun ya gbenm lá li te ma bo ne. ⁴¹*Unil ya Bijé lí sòn ní u'tonsònb Uwien ya tondb uñendun wuu ni, be ní lá cuo bà tulndeh binib nin bibierdenb ke kí ñen be u'bel ni, ⁴²kí tí wíe umucien ni. Nen saan ne bi lí muòh kí ñmònh inògben. ⁴³U ya yo ne binimònb lí te bí'Baa ya bel ní kí windeh ten uwien. Wà ñmòbe litubl lá, wò ní cii.»

Lifaal là buò ya kpenjenm

⁴⁴«Uwien ya bel naan lifaal là buò bukpaabu buba ni ne. Unil uba laa' lifaal nno, ne ki taa' lè ki ñebre' ki bole'. Ní ñmaake' wò kí tí kende', ne u jon' kí tí kuòre' u'bont ke, ki liebe' kí tí de' bukpaabu nno.»

Lilenbimòmònl ya kpenjenm

⁴⁵«Uwien ya bel liebe' ki naan ukpenkpend wà cuonh ki nuunh ilenbii* ya mòn wò ní de ne. ⁴⁶U tí laa' lilenbimòmònl là ñmòbe kudaaku kí gbien', ne kí jon' kí tí kuòre' u'bont ke, ki liebe' kí tí de' lè.»

Bubebu ya kpenjenm

⁴⁷«Uwien ya bel tí liebe' ki naan bubebu ne bi wíe' bù miñunm ni, kí cuo' ijen ke ya bol. ⁴⁸Bù gbe ijen ma nno, ne bi dere' bù kí ñen' liwél bo, kí kèle' kí gèngènde' bi jinh yà kí kpien' ikpencub ni, kí taa' ba jinh yà kí wíe'. ⁴⁹Uñendun ya gbenm mào lá lí te nno ne. Uwien ya tondb lá lí baa uñendun ni, kí bore bibierdenb nin binimònb ⁵⁰kí taa bibierdenb kí wíe umucien ni. Nen saan ne bi lí muòh kí ñmònh inògben.»

Tibonkpaar nin tibonfènt ya gber

⁵¹*Yesu niire' u'panpaankaab kí ye: «Ní cii' ní'ke ya tingi-ii?» Ne bi tuo' hnn. ⁵²Ne u ye: «Nno ne *Yiko ya wònwòknl wà ke paan' Uwien ya bel ya gber bo lá, u naan udandaan wà ñendeh u'faal ní tibonkpaar nin tibonfènt ne.»

Nasarét ya nib ña teke' Yesu kí jin' (Mark 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³Tò, *Yesu pòn' mikpenjenm nno kí tí gben' ma nno, ne kí siere' ní'saan, ⁵⁴kí liebe' u'du ní, kí wòknh binib Uwien ya gber bí'taanl ya duku ní. U'wòknm cuo' be miyòkm, ne bí niireh tòb kí teh: «U laa' lá mié ya yenfuom-i? U laa' lá mié ya tuóm kí teh miyòkm ya bont-i? ⁵⁵Kanpinta ya bijé ña ní-ii? Ba yih u'naa Mari-ii? Saak nin *Yoséf nin Simòn nin Sudas ya ninje ña ní-ii? ⁵⁶U'ninsieb ke ña te nié saan-ii? U nín laa' nen ke le saan-i?» ⁵⁷Nno ne bí'yenm ña ñmaake' u'bo, ne ba teke' u'gber.

Ne *Yesu tòke' be kí ye: «*Uwien ya ñòbonsòknl ke ñòbonsòknl ya tiema du ní yaab nin u'den yaab baba ne ña boh wò.» ⁵⁸Ba teke' wò kí jin' ma nno, ne wa tien' yòkm ya bont tú yebe ní'saan.

* **13:45** Bi yin' ná lilenbil nno yé nibonn ná windeh ne. Bi wokreh miñuncienm ya wenfuobk kiba ne kí ñendeh nè.

14

San wà là siih binib Uwien ya ñunm ya kuum (Mark 6:14-29; Luk 9:7-9)

¹ U ya yo ne Galile ya beɛ Herod, cii' bi lienh *Yesu bó, ² ne ki tóke' u'tonsɔnb ki ye: «San wà là siih binib Uwien ya ñunm nnɔ ne. U mɛkre' bitenkpiib ni ne. Nen ne cère' u' ñmɔbe mituam ki teh miyɔkm ya bont.»

³ Tɔ, nà cère' Herod len' nnɔ si: u là sɔn' u' sojamaɛ bi tɛ cuo' San, ki lɔle' wɔ tikudɔkr, ki pɛkn', ñɔ nè ñ ñmaake u'ninɛ Filip ya po Herodiyad ne. ⁴ Kime San là tóke' Herod ki ye wa ñmɔbe sen wɔ ñ taa u'ninɛ Filip ya po Herodiyad kí kuɔn. ⁵ San là len' nnɔ ne Herod yíe wɔ ñ ku wɔ, ama ki ji fenge Sufmɛ, kime bi lienh ki teh San yé *Uwien ya ñɔbonsɔknl ne.

⁶ Herod maa' uwien wà nnɔ gɔbre' ki baa', ne u tien' kunacenku. Herodiyad ya bisɛ baa' ki lá ñɔn' kicieɛ Herod nin u yin' bà kunacenku nnɔ ya nun bó. Herod ya yɛnm sɔnge' u'bo, ⁷ ne u pole' ki ye u miɛ' wɔ nà ke la, u li de wɔ.

⁸ Ne u'naa sure' wɔ u tóke' Herod ki ye: «N yíe á tükre San wà siih binib Uwien ya ñunm nnɔ ya yul ne, kí kpíen kikensenk ni kí de nni.» ⁹ U len' nnɔ ma nnɔ, ne ñí saa' ubɛr Herod ya yɛnm. Ama u pole' bicɛnb ya nun bó ma nnɔ, nen ne cère' wa yíe'. ¹⁰ Nen saan ne u sɔn' soja uba ki ye wɔ ñ jo lipɛkl bó kí tɛ tükre San ya yul ní. ¹¹ Soja nnɔ tuke' li' yul nnɔ ní kikensenk ni, kí lá de' ujefaan nnɔ. Ne u'mɔ taa' kí tɛ de' u'naa. ¹² San ya panpaankaab baa' kí lá yuure' u'gbɛnɛnt kí tɛ sube', ne kí jon' kí tɛ tóke' *Yesu tigber nnɔ.

Yesu jin' linigocienl liba

(Mark 6:30-44; Luk 9:10-17; San 6:1-14)

¹³ *Yesu cii' nnɔ ma nnɔ, ne wɔn nin u'panpaankaab kɔn' buɛrɛbu kí bure' bi' baba nib ña te ná bó. Inigol cii' u bure', ne kí ñɛn' idu ni, kí cuon' kí paan' u'bo. ¹⁴ *Yesu ñɛn' buɛrɛbu ní uyo wà nnɔ, ne kí laa' linigocienl liba. Ne kí muɔ' be micɛɛkm cɛɛn, kí buu' bí' ní bà bun.

¹⁵ Ní juare', ne u'panpaankaab baa' kí lá tóke' wɔ kí ye: «Ti te ñɛn ña te ná saan ne, ne ñí gɛbre' tijer ya ji yo ma nɔ, cère linigol líe lè ñ jo idu ní kí tɛ tijer kí ji.» ¹⁶ Ne u ye: «Na cieke be ñ jo, ninbi bugben, de be men be ñ ji.» ¹⁷ Ne bi ye: «Ti ñmɔbe kpɔnɔ uñun nin ijen ile baba ne.» ¹⁸ Ne u ye: «Taa ní men.»

¹⁹ Ne kí tóke' linigol nnɔ kí ye lè ñ kèle timuɔr bo tingi ni. Ne kí yuure' kpɔnɔ uñun nin ijen ile nnɔ, kí yaare' kí liike' paaki, kí faare' Uwien, kí kɔkuɔ', kí taa' kí de' u'panpaankaab, ne bi gbiire' linigol nnɔ. ²⁰ Bi'ke ñmɔn' kí gbo', ne bi tantaan' kpɔnɔjen nin ijenjen yá sɛn' nnɔ, kí gbien' ikpencub piik nin ile. ²¹ Binib bà jin' tijer nnɔ, bijɛb lá li baa ten itur inun. Ba kaan' piib nin bumu.

Yesu cuonh miñunm bo

(Mark 6:45-52; San 6:15-21)

²² I ya táan bo, ne *Yesu wɔbn' u'panpaankaab kí ye be ñ líeɛe kí kɔ buɛrɛbu nnɔ kí liere wɔ usɛn, kí puore miñunciɛnm kí jo ligbaatɔl, ñɔ wɔ ñ cèbe linigol nnɔ kí yaan. ²³ U cèbe' lè, ne kí don' lijuɔl bo u' baba wɔ ñ káare. Ní tɛ biire' kí laa' u biɛ kí te lijuɔl nnɔ bo ne. ²⁴ U ya yo kí laa' u'panpaankaab mɔ te buɛrɛbu ní kí jɛnde' liwɛl ñɔ. Kutafaaku fii' kí tobreh be, inungbegbel jengeh buɛrɛbu nnɔ. ²⁵ Ikuoje muɔh uyo wà nnɔ, ne u cuonh miñunm bo, kí tuo bi'saan. ²⁶ U'panpaankaab laa' u cuonh miñunm bo ma nnɔ, ne bi'fɛl sɛn' cɛɛn. Bi maaleh kí teh ní yé ufenfɛnd ne, ne kí wuure' ijenwaanwuure.

²⁷ Ne u tóke' be i ya táan bo kí ye: «Cuo men ni'ba. Min *Yesu ne. La sɛn men jɛwaanbu.» ²⁸ Ne Pier ye: «Yonbdaan, ní mɔnbe kí yé sin ne la, cère n'mɔ ñ cuon miñunm bo kí baa a'saan.» ²⁹ Ne *Yesu ye: «Den.» Ne u ñɛn' buɛrɛbu

ni, ki cuonh miñunm bo ki joh *Yesu saan. ³⁰ Ama u laa' kutafaaku joh ki faa ma nnɔ, bujɛwaanbu cuo' wɔ, nɛ u cin' ki feleh ki kɔh miñunm ni, nɛ ki wuure' ki ye: «Yonbdaan, ηmieni nni.» ³¹ *Yesu tɛnde' u'nuo ki cuo' wɔ i ya taaan bo nɛ ki tɔke' wɔ ki ye: «A'tekjim nɛ pɔre' ηɛ. Bɛ tien' a jieh?» ³² Bi'kɛ bile kon' buñerbu ni uyo wà nnɔ, nɛ kutafaaku nnɔ go. ³³ Nɛn saan nɛ bà te buñerbu ni nno gbaan' *Yesu ya nintuoli ki ye: «Imɔn, a mɔnbe ki yé Uwien ya Bijɛ nɛ.»

Yesu cère' biwiɛnb faake' Genesaret ya tinfenm ni
(Mark 6:53-56)

³⁴ Bi tí baa' miñunciɛnm ya gbaatɔl, Genesaret ya tinfenm ni, nɛ ki ñɛn' buñerbu ni. ³⁵ Ni'saan ya nib bɛnde' Yesu, nɛ ki sɔnkn' mitinfenm nnɔ ya nib kɛ, bi taa' biwiɛnb kɛ ki baa' u'saan, ³⁶ ki gbáanh wɔ ki teh wɔ rí cère biwiɛnb rí nɛ u'lierku ya ñɔgbɛn baba. Bà kɛ mɛ' u'lierku ya ñɔgbɛn nnɔ kɛ faake' nɛ.

15

Yesu nin Sufmbɛ ya yaajɛbok ya gber
(Mark 7:1-13)

¹ Tɔ, *Fariɛɛnmbɛ nin *Yiko ya wɔnwɔknɔ biba ñɛn' Yerusalem bó ki baa' *Yesu saan, nɛ ki niire' wɔ ki ye: ² «Bɛ tien' a'panpaankaab saah tí'yaajɛbok-i? Kime bi jinh tijier nɛ ka nire' ki paan' iyaajɛbok ye ma bo.» ³ Nɛ *Yesu jiiñ' bɛ ki ye: «Bɛ tien' ninbi kɛndeh Uwien ya wɔbl bo ni'yaajɛbok bo? ⁴ Kime Uwien là len' ki ye: «Li boh a'naa nin a'baa», ki tí len' ki ye: «Unil tɔke' u'naa bii u'baa liñɔbonbil la, bɛ rí ku wɔ.» ⁵ Ama ninbi wɔknɔ binib ki cèreh wà kɛ lienh ki teh u bi li de u'naa bii u'baa nà nnɔ, wa ji li fre kí de wɔ nɛ, ni yé Uwien yaann nɛ. ⁶ Nɛ udaan ηa ji boh u'naa nin u'baa. Nnɔ nɛ ni taah ni'yaajɛbok ki lèbeh Uwien ya gber. ⁷ Ninbi iñuon ilele ya nibɛ, *Uwien ya ñɔbonsɔknɔl Esayi là len' ni'gber ma nnɔ, u là ηmɔbe imɔn nɛ. U là len' ki ye Uwien ye:

⁸ «Binib biɛ pɛkeh nni buñɔbu ni nɛ, bi'yɛnm ηa nɛke n'saan.

⁹ Bi pukeh nni fɛnm nɛ, ki wɔknɔ binib iyaajɛbok baba.» »

Tibont tà kuɔndeh unil tijɔknt
(Mark 7:14-23)

¹⁰ *Yesu yin' linigol nnɔ, nɛ ki tɔke' lɛ ki ye: «Li cengeh mɛn, ηɔ kí cii n li tɔke nɛ tigber tà nɔ ya tingi. ¹¹ Tibont tà kɔh unil ya ñɔbu ni ηa rí fre kí kuɔn wɔ jɔknt. Tà ñɛh u'ñɔbu ni nnɔ, tun nɛ kuɔndeh wɔ tijɔknt.»

¹² Nɛn saan nɛ *Yesu ya panpaankaab nɛkn' wɔ ki tɔke' wɔ ki ye: «A bɛn a'lenm mie wire' *Fariɛɛnmbɛ-ɛɛ?»

¹³ Nɛ u toke' bɛ ki ye: «Kusiiku kúa kɛ n'Baa wà te paaki bó ηa caan' kù la, u li ηɛbe kù nɛ. ¹⁴ La tɔnge bɛ mɛn. Bi yé ijùɔn nɛ ki díɛh ijùɔn. Ujuɔn díɛh ujuɔn la, bi'kɛ bile li lu kubuoku ni nɛ.» ¹⁵ Nɛ Pier tɔke' wɔ ki ye: «Tɔke tɛ mikpɛnjɛnm nnɔ ya tingi.» ¹⁶ Nɛ u ye: «Ni'mɔ ηa laan biɛ ki bɛn tibont ya tingi nɛ-ɛɛ? ¹⁷ Na bɛn ki ye tibont tà kɔh unil ya ñɔbu ni nnɔ kɔh u'puoku ni nɛ, nɛ u joh kunincenku ki ñɛndeh tù-uu? ¹⁸ Ama tibont tà te unil ya fɛl ni nnɔ, nɛ ñɛh u'ñɔbu ni, ki kuɔndeh wɔ tijɔknt. ¹⁹ Kime iyenmaalbiere nin linikul nin linanmaal nin lisɔsɔndl nin bunasubu nin kutonnenku nin isuk kɛ ñɛh unil ya fɛl ni nɛ. ²⁰ Tuu ya bont nɛ kuɔndeh unil tijɔknt. Ki ji tijier ka rí nire kí paan iyaajɛbok ye ma bo wɔn ηa rí fre kí kuɔn nil jɔknt.»

Upii uba teke' Yesu ki jin', ka yé Suf
(Mark 7:24-30)

21 *Yesu siere' ni'saan, ne ki bure' Tir nin Sidon ya tinfenm bó. 22 To, upii uba lá te mitinfenm nno ni ki yé Kanaan ya pii, ki baa' ki lá wuureh ki teh: «Yonbdaan, *Dafid ya yaabile*, muo nni micεεckm. Usenpol ne njaake n'bisε ki jndeh wα cεεn.»

23 *Yesu nja gere' wα. Ne u'panpaankaab nek'n' wα ki tōke' wα ki ye wα rí n̄ore upii bugben, u pε bi'bo ki n̄mabe kuwaaku ne. 24 Ne *Yesu ye: «Uwien s̄on' nni ní rí lá tore Israyel yaab baba ne, kime ben ne te ten ipe yá t̄ure' usen».

25 Ama upii nno baa' ki lá gbaan' u'nintuoli ne ki gbáanh wα ki teh: «Yonbdaan, tore nni.» 26 Ne *Yesu ye: «Na m̄on bε rí taa mubumu ya jier ki wiε' isengbele.» 27 Ne upii nno ye: «Yonbdaan, ní yé im̄on ne, ama isengbele m̄onon jinh ijeyoyol yá n̄eh i'denb ya tebl bo ki luh nno ne.» 28 Ne *Yesu ye: «Upii, a teke' nni ki jin' ní yebe. Nε r̄ tien a yie ma bo.» Ne u'bisε p̄ok ki faake' i ya t̄aan bo.

Yesu c̄ere' biwienb faake' ki yebe

29 *Yesu siere' ni'saan ki tí baa' Galile ya n̄unciεnm ya gbaal, ne ki don' lijuol bo ki k̄ele'. 30 Ne binib báareh u'saan ki yebe, ki tukeh ní idiεn nin ij̄un nin itejenb nin igbaanl̄entεb nin biwient̄ab bi yebe, ki lá blinh *Yesu ya nintuoli. Ne u c̄ereh bi'ke faakreh. 31 Binib nno laa' igbaanl̄entεb lienh, itejenb jire' i'ciεm, idiεn cuonh cucul, ij̄un m̄o lenh ma nno ne ní cuo' bε miyokm, ne bi p̄ekεh Israyel yaab ya Wien.

Yesu ti jin' linigocienl liba (Mark 8:1-10)

32 Ne *Yesu yin' u'panpaankaab ki tōke' bε ki ye: «Linigol liε n̄o n̄mabe nni micεεckm cεεn ne. Bi te n'saan ma wienta s̄o, ba ji n̄mabe niba bε rí ji. Ma yie rí c̄ebe bε bε rí li kunh, ka jin' niba n̄o ki tí d̄ore usen ní.» 33 Ne bi ye: «Ti te n̄ien n̄a te ná saan ne. Ti lí lε la kp̄on̄o wα rí li yebe kí de liε ya nigol l̄ε rí n̄m̄on kí gbo?» 34 Ne u niire' bε ki ye: «Ni n̄mabe kp̄on̄o un̄e?» Ne bi ye: «Ulole nin muj̄enwawaamu m̄o waamu.» 35 Ne u tōke' linigol nno ki ye l̄ε rí k̄ele tingi ni, 36 ne ki yuure' kp̄on̄o ulole nin muj̄enwawaamu nno, ki faare' Uwien, ki k̄okuo', ki taa' ki de' u'panpaankaab, bi gbiire' linigol nno. 37 Bi'ke n̄m̄on' ki gbo', ne bi tantaan' t̄ijenjent tā sien' nno, ki gbien' ik̄enden ilole. 38 Binib b̄a n̄m̄on' nno, bijeb lá te itur inan ne. Ba kaan' piib nin bumu.

39 U c̄ebe' linigol nno, ne ki k̄on' buñerbu ki bure' Magadan ya tinfenm bó.

16

Bi yie Yesu r̄ tien miyokm ya bonn (Mark 8:11-13; Luk 12:54-56)

1 *Fariεienmbε nin Saduseyenmbε biba baa' *Yesu saan, ki yie bε rí biike wα, ne ki tōke' wα ki ye wα rí tien miyokm ya bonn, ki wuon bε kí ye u'tuom n̄en' Uwien saan ne. 2 Ne u tōke' bε ki ye: «[Kutaajuoku ni laa' kutaaku wien la, ni tōkeh ki teh taa n̄a rí nii ne. 3 Ne kutεn̄jaaku ni laa' kutaaku biike la, ni tōkeh ki teh utaa li nii dinn̄o. Ni likeh kutaaku bo, ne ki b̄endeh utaa li nii bii wa rí nii. Ne ka ji li fre kí sekn kí b̄ende tibont tā teh fenfenno n̄o ya tingi-ii?]* 4 Ninbi fenfenno ya nibe, ni yé binibierb ne, ka cuube Uwien saan, ne ki nuunh ní lε miyokm ya bonn. *Uwien ya n̄abonsoknl Sonas ya yokm ya bonn baba n̄a rí la, na ji li lε yokm ya b̄ontann niba.» U len' nno ma nno, ne ki siere' ki d̄aan' bε.

* 15:22 Liike 9:27. * 16:3 Bi kp̄ie' ki kele' tigbont tā nno ya tuba ni 16:2a-3 n̄a te tu'ni.

*Yesu lienh Farisienmbɛ nin Saduseyɛnmbɛ ya kpɔnɔ ya ɲɔke bó
(Mark 8:14-21)*

⁵ *Yesu ya panpaankaab joh be ri puore miɲunciɛnm ma nno, bi sunde' ka tuke' kpɔnɔ. ⁶ Ne *Yesu tɔke' be ki ye: «Li bɛn mɛn *Farisienmbɛ nin Saduseyɛnmbɛ ya kpɔnɔ ya ɲɔke bó.» ⁷ Ne bi maaleh ki teh: «Ta tuke' kpɔnɔ ma nno nɛ cɛrɛ' u len' nno.»

⁸ *Yesu bɛnde' bi maaleh ki teh bɔ, nɛ ki niire' be ki ye: «Bɛ tien' ni lienh ki teh na tuke' kpɔnɔ? Ni'tekjim nɛ pɔrɛ' nɛ. ⁹ Na laan biɛ ki cii' tibont ya tingi nɛ-ɛɛ? Na tien n lá taa' kpɔnɔ uɲun ki jin' bijɛb itur iɲun ma nno, ni lá tantaan' ná sɛn' nno ikpɛncub ubiɛn wá nɛ-ɛɛ? ¹⁰ Na tien n lá taa' kpɔnɔ ulole ki jin' bijɛb itur inan ma nno, ni lá tantaan' ná sɛn' nno ikɛnden ubiɛn wá nɛ-ɛɛ? ¹¹ N ye ní li bɛn *Farisienmbɛ nin Saduseyɛnmbɛ ya kpɔnɔ ya ɲɔke bó ma nno, na bɛn ki ye ma lienh kpɔnɔ ya gbɛr-ii?»

¹² Nɛn saan nɛ bi bɛnde' ki ye wa lienh kpɔnɔ ya ɲɔke ya gbɛr, ama u ye be ri li bɛn Farisienmbɛ nin Saduseyɛnmbɛ ya wɔknm bó nɛ.

*Pier len' ki ye Yesu yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo nɛ
(Mark 8:27-30; Luk 9:18-21)*

¹³ *Yesu tí baa' Sesare Filip ya tinfɛnm ni nin u'panpaankaab, nɛ ki niire' be ki ye: «Binib lienh ki teh *Unil ya Bijɛ yé ɲmɛ?» ¹⁴ Ne bi jii'n wɔ ki ye: «Biba lienh ki teh a yé San wá siih binib Uwien ya ɲunm nno nɛ. Bitɔb lienh ki teh a yé *Eli nɛ. Bitɔb mɔ lienh ki teh a yé Seremi bii Uwien ya ɲɔbonsɔknb ya uba nɛ.» ¹⁵ Ne u niire' be ki ye: «Ninbi nín teh n yé ɲmɛ?» ¹⁶ Ne Simɔn Pier jii'n wɔ ki ye: «A yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo nɛ. A yé wɔn Uwien wá fuobe ya Bijɛ nɛ.»

¹⁷ Ne *Yesu ye: «Simɔn, Sonas ya bijɛ, Uwien ya mɔnm te a'bo. Na yé nisaal nɛ kpiire' ki wuɔn' ɲɛ. N'Baa wá te paaki bó nɛ kpiire' ki wuɔn' ɲɛ. ¹⁸ Pier, n ye a yé litɛnpɛnl nɛ. Nɛ li ya tɛnpɛnl bo nɛ n li sien n'taanl yaab tɛn kuduku se litɛnpuul bo ma bo. Mikuum ya tuɔm ɲa ri faake nin n'taanl nno. ¹⁹ N li de ɲɛ Uwien ya bɛl ya dupien. A yíe' nibonn ná uɲɛndun wuu ni la, bi li yíe nɛ paaki bó mɔ nɛ. A tuo' nibonn ná uɲɛndun wuu ni la, bi li tuo nɛ paaki bó mɔ nɛ.»

²⁰ Nɛn saan nɛ *Yesu kpɛkpɛ' bi'bo ki ye bi la tɔke nil kí ye u yé *Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo.

*Yesu len' u'kuum nin u'mɛkrm bó
(Mark 8:31–9:1; Luk 9:22-27)*

²¹ Kí nɛ u ya yo nɛ *Yesu cin' kɔ tɔkeh u'panpaankaab ki teh ní kpɛ wɔ ri jo Yerusalem, *Sufmbɛ ya ciɛnb nin *bitɔtuɔrciɛnb nin *Yiko ya wɔnwɔknb ri tí jɛnde wɔ kɔ gbien, kɔ ku wɔ, nɛ wienta daali wɔ ri mɛkre bitɛnkpiib ni.

²² Nɛn saan nɛ Pier taa' wɔ ki jɛnde', kɔ tí kɔnh nin wɔ ki teh: «Yonbdaan, Uwien ri cɛrɛ nɛ ri tien mitafaam kɔ gɛbre. U la cɛrɛ nɛ ri tu ɲɛ.»

²³ Ne *Yesu jɛbe' ki tɔke' Pier ki ye: «Paare n'puoli; Satan, a lieke nni usɛn nɛ. Kimɛ a'yɛnmaale ɲa ɲɛn' Uwien saan, i yé binib yi nɛ.»

²⁴ Ne ki tɔke u'panpaankaab ki ye: «Unil yíe wɔ ri paan n'bo la, u la tɔnge uba, wɔ ri li yuunh u'dɔpɔnpɔn ki bukeh, kɔ li paakeh n'bo†. ²⁵ Kimɛ wá kɛ yíe wɔ ri fie u'miɛl la, wɔn nɛ li kpo kɔ juore fɛnm. Ama wá kɛ li tuo kɔ kpo min bo la, wɔn nɛ li lɛ limiɛl. ²⁶ Unil laa' uɲɛndun wuu ni ya bont kɛ ɲɔ ki tí luɔ' limiɛl la, u laa' bɛ ya kpɛle nɛ? Bii unil li taa bá kɔ kɔ kɛ ki teke u'miɛl-i? ²⁷ Lidaali liba, Unil ya Bijɛ lá li baa ní, kɔ li tɔke nin u'tɔnsɔnb Uwien ya tondb, kɔ li ɲmɔbe u'Baa Uwien ya kpiɛke. U ya yo nɛ u li jii'n unil kɛ u sɔn' ma bo. ²⁸ N tɔkeh nɛ

† 16:24 Liike 10:38.

imàn nɛ, binib bà se niɛ saan nɔ ya biba li lɛ *Unil ya Bijɛ we ní u'bel ni nɛ kí yaan kí kpo.»

17

Yesu ya gbenɛnt lèbre'

(Mark 9:2-13; Luk 9:28-36)

¹ Iwien iluob gèbre', nɛ *Yesu taa' Pier nin Saak nin u'ninje San ki jende' ki tí don' lijɔfɔkrl liba bo. ² U'gbenɛnt lèbre' bi'nun bó nɛ u'nun bó windeh tɛn uwien. U'wɛngolkaar pende' tɛn kuwenwenku. ³ Nɛ bi laa' Moyis nin Eli puɔ' u'saan bi tɔkeh tigber. ⁴ Nɛ Pier tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, ti te niɛ saan ma nɔ, nɪ mɔn nɛ. A yíe la, á cère ní pɔ niɛ saan ininbon* ita, sin liba, Moyis liba, *Eli mɔ liba.»

⁵ U'lienɛ u'ñɔbu ña laan lu' nɛ kutɛwɔlgbɔnpenpienku kuba baa' ki lá pibn' bi'bo. Nɛ bi cii' unieke uba bó kutɛwɔlgbɔnku nnɔ ni u ye: «N'Bije sɔ nɔ, n yíe wɔ; nɛ n'yɛnm sɔnge u'bo. Li cengeh mɛn u'bó.»

⁶ U'panpaankaab cii' unieke nnɔ bó ma nnɔ, nɛ bujɛwaanbu cuo' bɛ ki tí kɛnde', nɛ bi pùon' tingi ni. ⁷ *Yesu baa' ki lá mɛ' bɛ, nɛ ki tɔke' bɛ ki ye: «Fii mɛn. La cère mɛn jɛwaanbu ní li ñmɔbe nɛ.» ⁸ Bi yaare' ma nnɔ, ba jí laa' nitɔ, bi laa' Yesu baba nɛ.

⁹ Bi jiinh lijuɔl nnɔ ya tingi ma nnɔ, nɛ *Yesu kpɛkpe' bi'bo ki ye: «Ni la tɔke uba ni laa' ná nɔ, kí tí baa uyo wá Unil ya Bijɛ li mɛkre bitɛnkpíib ni nnɔ.»

¹⁰ Nɛ u'panpaankaab nnɔ niire' wɔ ki ye: «Bɛ tien' *Yiko ya wɔnwɔknɔb lienɛ ki teh *Eli li baa nɛ kí yaan Kristo ní baa ní?» ¹¹ Nɛ u'jiin' bɛ ki ye: «*Eli li mɔnbe kí baa kí lá tùore tibont kɛ nɛ kí yaan. ¹² N tɔkeh nɛ nɛ, *Eli baa' ñɔ. Ama ba bɛnde' wɔ, nɛ ki tien' wɔ bi yíe ma bo. Bi jènde' wɔ ma bo nnɔ, bi li jènde' *Unil ya Bijɛ mɔ nnɔ nɛ.»

¹³ *Yesu len' nnɔ ma nnɔ, nɛ u'panpaankaab bende' ki ye u'lienɛ San wá lá siih binib Uwien ya ñunm nnɔ ya gber nɛ.

Yesu ñɔre' usɛnpol kibuk kiba saan

(Mark 9:14-29; Luk 9:37-43)

¹⁴ Tɔ, *Yesu nin u'panpaankaab nnɔ tí baa' linigol saan uyo wá nnɔ, nɛ uje uba baa' ki lá gbaan' u'nintuɔli, ¹⁵ ki tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, muɔ n'buk micɛɛkm. Kí luh libinbil nɛ ki jèndeh ki gbiekeh. Kí sɔbe ki luh umu nin miñunm ni nɛ. ¹⁶ N tuke' kè ki baa' ní a'panpaankaab saan, nɛ ba fre' ki cère' kí faake'.» ¹⁷ Nɛ *Yesu ye: «Ninbi fɛnfɛnnɔ ya nibɛ, na teke' Uwien ki jin', ki yé binib bà bre. N li wuɔke ni'saan kí tí kpaan mila nɛ? N li ñmɔbe sukle ni'bo kí tí kpaan mila nɛ?» Nɛ ki ye: «Taa mɛn kibuk nnɔ ní.» ¹⁸ Bi taa' kè ní, nɛ u' tien' usɛnpol wá ñaake kè nnɔ bo, nɛ u' siere' kí saan. Nɛ kí faake' i ya tãan bo.

¹⁹ Ni ya puoli bó nɛ *Yesu ya panpaankaab baa' ki lá niire' wɔ bi'baba bo ki ye: «Bɛ tien' tinbi ña fre' ki ñɔre' usɛnpol nnɔ?» ²⁰ Nɛ u' tɔke' bɛ ki ye: «Ni'tekjim nɛ ña yɛbe. Nɛn nɛ cère' na fre' ki ñɔre' wɔ. N tɔkeh nɛ imàn nɛ, ni bi ñmɔbe mitekjim mɪ waa tɛn kusiiiku kùla bi yih kù mutaar nnɔ ya bim mɔnɔn la, ni bi li fre' kí tɔke' lijuɔl liɛ ki ye: «Siere niɛ saan, kí tí sere niɛ bó,» nɛ lè ní siere. Na bi li gbɛle niba. ²¹ [Ama usɛnpol wuɔ ya bol wɔn, na lòlɛ' ñɔbu ki kàare' la, na ní fre' kí ñɔre' wɔ.]†

Yesu tí len' u'kuum nin u'mɛkrm bó

(Mark 9:30-32; Luk 9:43b-45)

* **17:4** Sufimbe lá taah tiwɛngbɔnt bii tikpelcejuuakt nɛ ki pɔh ininbon. † **17:21** Bi kpíe' kí kele' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni migbiirm 21 ña te tu'ni.

²² Lidaali liba, *Yesu nin u'panpaankaab taan' Galile ni, ne u tōke' be ki ye: «Bi li taa *Unil ya Bijē kī ŋukn binib, ²³ be ŋi ku wō. Ama wienta daali, u li mekre bitenkpiib ni.» Ne bi'yenm saa' ki gbiēn'.

Uwien ya duku ya lenpo

²⁴ *Yesu nin u'panpaankaab baa' Kapernawum ya du ni. Ne binib bā teknh Uwien ya duku ya lenpo nno baa' ki lā niire' Pier ki ye: «A'cēnbaa wōn ŋa pēh Uwien ya duku ya lenpo ne-a?» ²⁵ Ne u ye: «U pēh ne.»

Pier ti baa' iden, ne *Yesu kpīe' ki niire' ki ye: «Simōn, uŋendun wuu ya berb teknh bi'du ya nib saan ne lenpo bii bicēnb saan-i? A maaleh ki teh ba?» †
²⁶ Ne u jīin' wō ki ye: «Bi teknh bicēnb saan ne.» Ne *Yesu ye: «Nno la, bi'du ya nib bēn fuoreh ne-a! ²⁷ Ama ta yīe ti bii be. Li joh miŋuncienm bō kī ti wiē ufebe. A li cuo ujenkpiēk wā nno, á yāare' u'ŋōbu, a li le bulikbu u'ŋōbu ni. A taa kī ti pē min nin sīn bo.»

18

Nme yé unikpekpīe-k-i?

(Mark 9:33-37; Luk 9:46-48)

¹ U ya yo ne *Yesu ya panpaankaab baa' ki lā niire' wō ki ye: «ŋme yé unikpekpīe Uwien ya bēl ni?» ² Ne u yin' kibuk kiba, ki taa' kē ki sien' bi'siik ni, ³ ne ki ye: «N tōkeh ne imōn ne, na cēre' ni'tetem te ten mubumu yaam la, na ŋi kō *Uwien ya bēl ni. ⁴ Unil wā ke jīin' u'ba tingi ki te ten kibuk kiē nō te ma bo la, u ya daan ne yé unikpekpīe Uwien ya bēl ni. ⁵ Wā ke teke' kibuk ten kiē n'yel bo la, u teke' min ne.»

La cēre ubaan uba ŋi tūre Uwien ya sēn

(Mark 9:42-48; Luk 17:1-2)

⁶ «Ama ibaan yā teke' nni ki jin' nō, unil cēre' i'ni uba tūre' Uwien ya sēn la, bi bi taa' linēciēn, ki jōn' u'tule ni, ki ture' wō ki wiē' miŋuncienm ya lūōl ni la, nī bi li tu udaan bo. ⁷ Mibiikm yé nibonn nā bre uŋendun bo ne. Mibiikm li li tuu ki te ne. Ama nī bre unil wā cēreh mibiikm bāareh nno bo.

⁸ «A'nuō bii a'taal ne cēreh a biih la, cere tū kī wiē kī jēnde a'ba saan. A ŋmōbe unuō uba bii litaal liba, ŋō ki laa' limiēl lā ŋa ŋmōbe gbenm la, nī tu nin á li ŋmōbe inuō ile nin itāan ile, ŋō kī kō umu wā ŋa ŋi kpiin ni. ⁹ A'nunbu ne cēreh a biih la, likre bū kī wiē kī jēnde a'ba saan. A ŋmōbe bununbu buba, ki laa' limiēl lā ŋa ŋmōbe gbenm la, nī tu nin á li ŋmōbe inun ile, ŋō kī kō umu wā ŋa ŋi kpiin ni.»

Upe wā bole' ya kpenjenm

(Luk 15:3-7)

¹⁰ «Li bēn mēn ki la yin ibaan yiē ya uba fēnm. N tōkeh ne ne, *Uwien ya tondb bā gu be nno tuu ki tien bi'bō n'Baa wā te paaki bō ya nun bō ne. ¹¹ [Unil ya Bijē baa' uŋendun wuu ni wō ŋi lā ŋmiēn binib bā tūre' Uwien ya sēn ne.]*

¹² «Unil ŋmōbe ipe kobk, i'ni uba bole' la, ni maaleh ki teh u li tien mila? Wa ŋi cēre ipe piwē nin iwe nno kupekpāabaaku ni, kī jo kī ti nuun wā bole' nno-ō? ¹³ N tōkeh ne imōn ne, u ti laa' wō la, u'yēnm li sōnge upebaab nno bo, kī cēn ipe piwē nin iwe yā ŋa bole' nno bo. ¹⁴ Nno ne, ni'Baa wā te paaki bō ŋa yīe ibaan yiē ya uba ŋi tūre.»

A'tō bii' ŋe la, a li tien ma bo

† **17:25** Yesu ya yo ya berb ŋa lā teknh bi'du ya nib lenpo. Bi lā teknh bi jēkeh idu yā nno ya nib nin bicēnb ne lenpo. * **18:11** Bi kpīe' ki kele' tigbānt tā nno ya tuba ni migbiirm 11 ŋa te tu'ni.

¹⁵ «A'to bii' ηε la, ñikn kí jo kí tí lε wə n'lele bo, kí təke wə u'biil. U cii' kí de' ηε la, tigber nno gben' nínə. ¹⁶ U yie', ka cii' kí de' ηε la, ñikn kí taa unil uba bii bile, kí kpəbn a'ba bó, kí tí rí jo u'saan kí tí lε wə, ηə ní gben tigber nno, kime ní kele' Uwien ya gbənkú ní kí ye: «Bi ye be rí gben tigber tà ke la, bi li cenge bimənkunb bile bii bita bó nε kí yaan kí gben tù.» ¹⁷ Ama u yie', ka cii' kí de' bi'mə la, taa tù kí təke *Kristo ya taanl yaab. U yie', ka cii' kí de' bi'mə la, á liike wə ten unil wə ηa ben Wien bii ulenpotekl.

¹⁸ «N təkeh nε imən nε, ni yie' nibonn ná ke uηendun wuu ni la, bi li yie' nε paaki bó mə nε. Ni tuo' nibonn ná ke uηendun wuu ni la, bi li tuo' nε paaki bó mə nε.

¹⁹ «N tí təkeh nε imən nε, ni'ni bile kpaan' buñəbu uηendun wuu ni, kí kàare' kí mie' n'Baa wə te paaki bó ná ke la, u li de be nε nε. ²⁰ Kime binib bile bii bita taan' ná saan n'yel bo la, n te bi'siik ni.»

Utonsənl wə ηa tuo' kí fère' u'tə ya gber

²¹ Nεn saan nε Pier baa' kí lá niire' wə kí ye: «Yombdaan, n'tə biih nni la, n li fère wə bolm minε nε? N li fère wə haali bolm milole nε-εε?» ²² Nε *Yesu jiin' wə kí ye: «Na yé á fère wə bolm milole; fère wə haali pilolole bolm milole.

²³ «Nεn bo, Uwien ya bel naan ubercien wə yie wə rí bende u'faal kpε ma u'tonsənl saan nno nε. ²⁴ U cin' ma nno, bi taa' ní u'tonsənl uba nε, u kən' lifənl ní u'cənbə saan ilike tibətor tibətor ta dindin. ²⁵ Wa ηməbe like kí pè lifənl nno ma nno, nε u'cənbə ya ye lifənl nno bo, be rí taa wə n nin u'po nin u'bumu nin u ηməbe tibont tà ke kí kuəre, kí taa ilike ní. ²⁶ Nε utonsənl nno gbaan' u'cənbə ya nintuəli, kí gbáanh wə kí teh: «N'cənbə, ñikn kí tien sukle. N li pè ηε n kən' lifənl là ni a'saan nno ke.» ²⁷ Nε u'cənbə muə' wə micεcεkm cεen, kí cəbe' wə lifənl nno, nε kí taa' wə kí wie'.

²⁸ «Ama utonsənl nno ñen' saali, kí laa' u'tonsəntə uba u ηməbe u'fənl ilike kubətuəku, nε u cuo' wə, kí sere' u'tule ni, kí təke' wə kí ye: «Pè nni a ηməbe n'fənl là nno ke.» ²⁹ Nε u'tonsəntə nno gbaan' u'nintuəli, kí gbáanh wə kí teh: «Ñikn kí tien sukle. N li pè ηε.» ³⁰ Nε wa tuo', kí cuo' wə kí tí pεkn', wə rí li te len haali nin uyo wə u li tí pè lifənl nno. ³¹ U'tonsəntəb laa' ní tien' ma, bi'yenm saa' kí gbien', nε bi jon' kí tí təke' bi'cənbə ná ke tien'. ³² Nεn saan nε bi'cənbə yin' wə, kí təke' wə kí ye: «Utonsənbierə sin! A gbáan' nni ma nno, nε n cəbe' ηε a'fənl ke. ³³ A'mə ηa bi li muə' a'tonsəntə micεcεkm ten n muə' ηε ma bo-oo?» ³⁴ U'cənbə ya benku ni ben' u'bo, nε u cère' bi dère' u'tub kí taa' wə kí tí pεkn', wə rí li te len haali nin uyo wə u li tí pè lifənl nno ke kí gben.

³⁵ «Ni'ni wə ke ηa fèreh u'tə u'biil nin u'fəl ke la, n'Baa wə te paaki bó mə li dère u'tub nno nε.»

19

Uwien taan' ná la, nil la bore nε (Mark 10:1-12)

¹ *Yesu len' kí tí gben' uyo wə nno, nε kí ñen' Galile ya tinfənm ni, kí jon' Sude ya tinfənm mà te Suden ya kpenpuol bó nno ni. ² Linigocienl paan' u'bo, nε u tí cère' bi'ni bà yé biwienb faake'.

³ *Farisienmbε biba nek'n' wə, kí yie be rí biike wə, nε kí niire' wə kí ye: «Uje ηməbe usen wə rí wie u'po maam ke maam bo-oo?» ⁴ Nε *Yesu jiin' be kí ye: «Na kaan' ná kele' *Uwien ya gbənkú ní nno nε-εε? Ní kele' kí ye micincinm Uwien là ñen' be ma nno, «lá ñen' uje nin upii nε», ⁵ nε kí ye: «Nεn nε cère' uje kuə'n' upii la, u li dāan u'naa nin u'baa, wə n nin u'po rí taan, nε ben bile nno rí

taan kí tien unibaab.» ⁶ Nnɔ nɛ ba ji te nib bile, bi ji yé unibaab nɛ. Tɔ, Uwien taan' ná la, nil la bore nɛ.»

⁷ Nɛ bi liɛbe' ki niire' wɔ ki ye: «Bɛ tien' Moyis lá ye unil ye wɔ rí wíe u'po la, wɔ rí kɛle kugbɔnku kí de wɔ kí wuɔn kí ye u wíe' wɔ nɛ?» ⁸ Nɛ *Yesu ye: «Ní'yufaa bo nɛ cɛrɛ' Moyis lá de' nɛ usɛn ní li wíenh ní'puob. Ama micincim na lá te nnɔ. ⁹ N tɔkeh nɛ nɛ, uje wá ya po ɲa tien' nanɲmaal ɲɔ u wíe' wɔ kí tí kuɔn' upiitɔ la, uje nnɔ tien' linanɲmaal nɛ.»

¹⁰ Nɛ *Yesu ya panpaankaab tɔke' wɔ ki ye: «Uje nin u'po ya gber te nnɔ la, uje ɲa bi kuɔn' pii la, ní bi tu.» ¹¹ Nɛ *Yesu ye: «Nib kɛ ɲa rí fre kí tien ni len' ná nɔ. Uwien de' bá mituɔm bi la kuɔn piib nnɔ, bɛn nɛ li tuo. ¹² Isen yá cɛrɛh binib ɲa kuɔndeh piib ɲa tɛtɛ. Biba te, bi maa' bɛ, ba yé jɛb. Bitɔb te, bi fáare' bɛ nɛ. Bitɔb mɔ te, ka kuɔndeh piib Uwien ya bɛl ya tuonl bo nɛ. Wá kɛ li fre kí cii la, wɔ rí cii.»

Yesu nin mubumu

(Mark 10:13-16; Luk 18:15-17)

¹³ Nɛn saan nɛ bi tukeh mubumu ki báareh *Yesu saan ɲɔ wɔ rí taa u'nuɔ kí paan mu'bo, kí káare kí de mù. Nɛ u'panpaankaab kɔnh nin bɛ. ¹⁴ Nɛ *Yesu tɔke' bɛ ki ye: «Cɛrɛ mɛn mubumu mù rí li báareh n'saan. La piendeh mù mɛn, kímɛ binib bá te tɛn mubumu nɛ si Uwien ya bɛl.» ¹⁵ U taa' u'nuɔ kí paan' mu'bo kí gben', nɛ kí siere' ní'saan.

Ufáadaan uba ya gber

(Mark 10:17-31; Luk 18:18-30)

¹⁶ Tɔ, unacenfaan uba baa' *Yesu saan, ki niire' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, n li tien mile mɛnnm ɲɔ kí lɛ limiel lá ɲa ɲmɔbe ghenm-i?» ¹⁷ Nɛ *Yesu jiiin' wɔ ki ye: «Bɛ tien' a niireh nni ná mɔn bo? Wá mɔn te uba nɛ. A yíe á lɛ limiel lá ɲa ɲmɔbe ghenm la, li boh *iwɔb.» ¹⁸ Nɛ u ye: «I lɛ wɔb-i?» Nɛ *Yesu ye: «La ku nil, kí la teh nanɲmaal, kí la suh, kí la nɛndeh nib bo, ¹⁹ kí li boh a'naa nin a'baa, kí li yíe a'tɔ tɛn a yíe a'ba ma bo.» ²⁰ Nɛ unacenfaan nnɔ ye: «N boh ní'kɛ nɛ. Bɛ biɛ kí pɔrɛ' nni?» ²¹ Nɛ *Yesu ye: «A yíe á li yé unimɔn kí tí ghen la, jo kí tí kuɔrɛ a ɲmɔbe tibont tà, kí taa ilike kí de bicɛɛkɛdenb, kí li ɲmɔbe lifaal paaki bó, ɲɔ kí baa kí lá paan n'bo.» ²² Unacenfaan nnɔ cii' nnɔ ma nnɔ, u'yɛnm saa', nɛ u siere' kí bure', kímɛ u ɲmɔbe lifaal kí gbien'.

²³ Nɛ *Yesu tɔke' u'panpaankaab ki ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, ní faa kí gbien' nin ufáadaan rí kɔ Uwien ya bɛl ni.» ²⁴ Nɛ ki ye: «N tí tɔkeh nɛ imɔn nɛ, ní faa nin ufáadaan rí kɔ *Uwien ya bɛl ni kí cɛn' nɔkma rí càare' mikpɛlpienbonm ni.» ²⁵ U'panpaankaab cii' nnɔ ma nnɔ, ní bɛke' bɛ cɛɛn, nɛ bi ye: «Ní te nnɔ la, ɲmɛ li fre kí ɲmɛrɛ?» ²⁶ *Yesu caan' bi'bo inun, nɛ kí tɔke' bɛ ki ye: «Binib nɛ ɲa rí fre, Uwien wɔn ɲa gbele' niba.»

²⁷ Nɛ Pier ye: «Tinbi wɔn la, tí dàan' tí'bont kɛ nɛ kí paan' a'bo-a! Ti li lɛ bɛ ya kpɛle?» ²⁸ Nɛ *Yesu tɔke' bɛ ki ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, Unil ya Bijɛ lá li kɛle kiberbiɛk bo, kí li ɲmɔbe ukpíɛke kí gbien unɛndunfaan ni. U ya yo nɛ ninbi bá pɛ n'bo nnɔ mɔ lí kɛle mubɛrbiɛmu piik nin mule bo, kí bu Israyel yaab ya baamul piik nin ile nnɔ tibuur. ²⁹ Wá kɛ dàan' u'den bii u'ninjieb bii u'ninsíɛb bii u'naa bii u'baa bii u'bumu bii u'kpáan n'yel bo la, u li lɛ ní'kɛ bolm kobk, kí li lɛ limiel lá ɲa ɲmɔbe ghenm mɔ. ³⁰ Bisɛnlierb lá li paan puoli kí yebe. Puoli yaab mɔ lá li liere usɛn kí yebe.»

¹ «Uwien ya bɛl naan ufaadaan wà fii' kutɛnɛsɔnsɔnku wɔ rí tĩ nuun paatieb bɛ rí lá sɔn u'kpáabu ni ya tuonl nɛ. ² U laa' biba, nɛ ki tɔkɛ' bɛ ki ye: «N li pɛ nɛ liwentunl ya paaku nɛ». Bi tuo' nɛ u wuɔn' bɛ u'kpáabu. ³ Uwien pende', nɛ u jon' kidaak bó ki tí laa' bitɔb se ki'ni, ka ɛmɔbe tuonl. ⁴ Nɛ u tɔkɛ' bɛ ki ye: «Ní'mɔ rí jo kí tĩ sɔn n'kpáabu ni. Ní sɔn kí kpaan' ma bo la, n li pɛ nɛ nɔ nɛ», ⁵ nɛ bi bure'. Liwenyul, nɛ u tí liɛbe' kidaak bó, kí tí laa' bitɔb mɔ se ki'ni, nɛ u tɔkɛ' bi'mɔ nɔ. Uwien dere', nɛ u tí liɛbe' kidaak bó, kí tí tí tien' nɔ. ⁶ Uwien mɔndeh uyo wà nɔ, nɛ u tí liɛbe' kidaak bó, kí tí tí laa' bitɔb mɔ tí se ki'ni, nɛ u tɔkɛ' bɛ ki ye: «Bɛ tien' nɛ ni tun' kí se nɔ nɔ ka sɔnh niba?» ⁷ Nɛ bi ye: «Ta laa' wà li de tɛ tuonl nɛ» Nɛ u ye: «Ní'mɔ rí li joh kí tĩ sɔn n'kpáabu ni.»

⁸ «Uwien lu' ma nɔ, nɛ ufaadaan nɔ tɔkɛ' u'tonsɔnb ya cɛn kí ye: «Yin paatieb nɔ ní kí lá pɛ bɛ bi'paaku. Cin kí li paanh bá paan' puoli bó ní nɔ kí tí fɔre bá liere' usɛn.» ⁹ Bá baa' liwenmɔnl nɔ baa' bɛ rí lá teke bi'paaku, nɛ u pɛn' wà kɛ liwentunl ya paaku. ¹⁰ Bá liere' usɛn nɔ mɔ baa' bɛ rí lá teke bi'paaku kí maaleh kí teh bi li kɛ kí gɛbre puoli bó yaab nɔ nɛ. Nɛ u pɛn' bi'mɔ wà kɛ liwentunl ya paaku. ¹¹ Bi teke' bi'paaku ma nɔ, nɛ kí kɔnh nin ufaadaan nɔ ¹² kí teh: «Bá paan' puoli bó nɔ sɔn' kukurku kuba kpein nɛ. Tinbi ya gbɛn nɛ ben' liwentunɛmɛnl. Kutɔntɔnku nii' tɛ. Nɛ a cɛre' tinbi nin ben ya paaku kpe-a!» ¹³ Nɛ ufaadaan nɔ tɔkɛ' bi'ni uba kí ye: «N'jɔ, ma jin' ɛ. A bi tuo' kí ye a li teke liwentunl ya paaku nɛ. Na te nɔ-ɔɔ? ¹⁴ Teke a'like kí li kunh. N yíe rí de puoli bó yaab ten n de' ɛ ma bo nɛ. ¹⁵ Ma ɛmɔbe sɛn rí taa n'like kí tien n yíe ma bo-oo? N ɛmɔbe tinimɔnt ma nɔ nɛ cɛre' a ɛmɔbe iponponbe-ee?» »

¹⁶ Tɔ, *Yesu tɔkɛ' kí ye: «Nɔ nɛ puoli bó yaab lá li liere usɛn, nɛ bisenlierb mɔ lá li paan puoli bó.»

Yesu len' u'kuum nin u'mɛkrm bó nta bo

(Mark 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ *Yesu yíe wɔ rí dùo Yerusalem bó, nɛ kí taa' u'panpaankaab piik nin bile nɔ, kí nɛn' ugbe. Bi joh ma nɔ nɛ u tɔkeh bɛ kí teh: ¹⁸ «Li cengeh mɛn, tí doh Yerusalem bó nɛ. Tí tí baa' la, bi li taa Unil ya Bijɛ kí ɛjukn bitɔtuɔrcienb nin *Yiko ya wɔnwɔknb, bɛ rí bu wɔ tibuur, kí ye u kpe bɛ rí ku wɔ, ¹⁹ nɛ kí taa wɔ kí ɛjukn bá ɛa yé Sufmbe, bɛ rí lɛ wɔ, kí rí wɔ inalɛbe, kí yaan kí kpe wɔ udɔpɔnɔn bo, nɛ wienta daali wɔ rí mɛkre bitɛnkpiib ni.»

Yesu ya panpaankaab bile ya naa ya miɛbu

(Mark 10:35-45)

²⁰ Nɛn saan nɛ Sebɛde ya bijieɛ bile ya naa taa' bɛ ní *Yesu saan, kí lá gbaan' u'nintuɔli, kí ye wɔ rí pu wɔ nibonn niba. ²¹ Nɛ u niire' wɔ kí ye: «A yíe ba?» Nɛ u ye: «A lá jin' a' bɛl la, á cɛre n'bijieɛ bile biɛ rí li kɛ a'saan. Uba rí li kɛ a'nojie bó, utɔ mɔ a'nɔɛn bó.» ²² Nɛ *Yesu jii'n' bɛ kí ye: «Na ben ni miɛh nni nibonn ná. Ni li fre kí ji n li ji ijend yá nɔ-ɔɔ?» * Nɛ bi ye: «Tí li fre.» ²³ Nɛ u ye: «Imɔn, ni li ji n li ji ijend yá nɔ. Ama binib bá li kɛlɛ n'nojie bó nin n'ɔɛn bó nɔ wɔn na yé min nɛ li gɛnde bɛ. N' Baa nɛ li de mifɛnm nɔ u bonde' mɛ kí ble' binib bá nɔ.»

²⁴ Nɛ u'panpaankaab piik bá sɛn' nɔ cii' Sebɛde ya bijieɛ nɔ tɔkɛ' *Yesu kí ye bá, nɛ bi'benku ni ben' bi'bo. ²⁵ Nɛ *Yesu yin' bɛ kí tɔkɛ' bɛ kí ye: «Ni ben ni te ma unɛndun wuu ni. Bá yé idu ya bɛrb nɔ wɔbndeh i'nib nɛ, nɛ bá ɛmɔbe ticiɛnt nɔ wɔngɛh bɛ bi'tuɔm kpe ma bo. ²⁶ Na rí li te nɔ ninbi ni. Ní'ni wà yíe wɔ rí li yé ucien la, wɔ rí tien u'ba ni'tonsɔnl. ²⁷ Wà yíe wɔ rí li yé usɛnlier

* **20:22** Yesu taa' kunennenku kuba nɛ kí wuɔn' ijend nɔ yɛbe kí kpe ma bo. Kun si: kí ntu kijendyiek ni.

la, wɔ́ ní tien u'ba u'yonb. ²⁸ Kime *Unil ya Bijε ηa baa' uηendun wuu ni bέ ní sɔ́n kí de wɔ́. U baa' wɔ́n nέ ní sɔ́n kí de binib, kí kpo ηɔ́ kí de binib bá yebe kí wiε.»

Yesu likre' ijùɔ́n ile

(*Mark 10:46-52; Luk 18:35-43*)

²⁹ *Yesu nin u'panpaankaab ñέ Seriko ya du ni uyo wá nnó nέ linigocienl paan' bi'bo. ³⁰ Ijùɔ́n ile kέ sengbaal kí cii' bi ye *Yesu nέ gèbreh, nέ í wuureh kí teh: «Yonbdaan, *Dafid ya yaabile, muɔ́ tέ micεεckm.» ³¹ Nέ linigol nnó tengeh i'bo kí teh yé ní ηmile, ama í tùɔ́reh kí wuureh nέ kí teh: «Yonbdaan, *Dafid ya yaabile, muɔ́ tέ micεεckm.» ³² Nέ *Yesu sere' kí yin' ijùɔ́n nnó, nέ kí niire' yé kí ye: «Ní yíε ní tien bá kí de nέ?» ³³ Nέ í ye: «Yonbdaan, tí yíε tí likre nε.» ³⁴ *Yesu muɔ́' yé micεεckm cέen, kí me' i'nun, nέ í likre' i ya tãan bo, kí paan' u'bo.

21

Binib kpiεkreh Yesu u tí kɔ́n' Yerusalem ní

(*Mark 11:1-11; Luk 19:28-40; San 12:12-19*)

¹ *Yesu nin u'panpaankaab tí nέke Yerusalem, kí tuo' Betifaaaje ya du, u te Olifi ya siin ya juɔ́l bó. Bi tí tuo' ní'saan ma nnó, nέ *Yesu sɔ́n' u'panpaankaab ní bile ² kí tɔ́ke' bέ kí ye: «Li joh mɛ́n udu wá te inun bó nɔ́ ní. Ní tí kɔ́n' u'ni la, ní li pɔ́k kí le ηjuunñɔ́ uba lùɔ́, u'buk se u'saan. Ní lore wɔ́, kí taa wɔ́n nin u'buk kέ ní. ³ Unil ye nέ niba la, ní ye: «Yonbdaan nέ cieke yí.» Bi lí pɔ́k kí cère ní taa yí kí bure nε.»

⁴ Ní tien' ηɔ́ *Uwien ya ñɔ́bonsɔ́knl lá len' ná nnó nè ní tien. Nέ u lá ye:

⁵ «Tɔ́ke mɛ́n Siyɔ́n yaab kí ye bi'berciεn we ní. U te suoo nέ, kí jέke ηjuunñɔ́ nin u'buk.»

⁶ Nέ *Yesu ya panpaankaab bile nnó bure', kí tí tien' u len' ma nnó, ⁷ kí tuke' ηjuunñɔ́ nin u'buk nnó kí baa' Yesu saan, nέ kí taa' bi'lier kí paan' i'bo, *Yesu jéke'. ⁸ Binib ligol taah bi'lier kí pèreh usen ni. Bitɔ́b mɔ́ bέreh tifer kí lá pèreh.

⁹ Nέ linigol lá le usen nin lá pέ puoli nnó wuureh kí teh: «Osana*, *Dafid ya yaabil. Úwien ya mɔ́nm ní li te wá we ní Yonbdaan ya yel bo nnó bo. Osana, Úwien wá te paaki bó.»

¹⁰ Tɔ́, *Yesu tí baa' Yerusalem ní ma nnó, nέ udu nnó kέ jenge', binib niireh kí teh: «U le daan bέ nέ?» ¹¹ Nέ linigol nnó ye: «U yé *Yesu *Uwien ya ñɔ́bonsɔ́knl wá ñέn' Nasaret Galile ya tinfέnm ní nnó nε.»

Yesu ηɔ́re' ikpenkpend Uwien ya duku ya luo bo

(*Mark 11:15-19; Luk 19:45-48; San 2:13-22*)

¹² *Yesu kɔ́n' Uwien ya duku ya luo bo, nέ kí ηɔ́re' binib bá kuɔ́reh tiwέnt nin bá daanh nnó kέ kí ñέn'. Kí tuture' bilikkpendb ya teb nin bá kuɔ́reh inέnjel nnó mɔ́ ya biεmu kí gbòbe'.

¹³ Nέ kí tɔ́ke' bέ kí ye: «Ní kele' *Uwien ya gbɔ́nku ní

kí ye: «Bi lí yin u'duku ikaare ya duku nέ, ama ninbi taah kù kí teh binasub ya tantaanbuɔ́l nε.» »

¹⁴ Nen saan nέ ijùɔ́n nin iwɔ́b báareh *Yesu saan Uwien ya duku ya luo bo, nέ u cèreh í faakreh. ¹⁵ *Bitɔ́tuɔ́rciεnb nin *Yiko ya wɔ́nwɔ́knb laa' *Yesu tien' miyɔ́km ya bont tá nnó, kí cii' mubumu wuureh Uwien ya duku ya luo bo kí teh: «Osana, *Dafid ya yaabil» ma nnó, nέ bi'benku ní ben' u'bo. ¹⁶ Nέ bi tɔ́ke' wɔ́ kí ye: «ηa ciih mubumu muu lienh kí teh ba nε-εε?» Nέ u ye: «N ciih. Na laan kaan' *Uwien ya gbɔ́nku ní ní kele' ná saan kí ye: «Úwien cère' mubumu

* 21:9 Osana ya tingi si: Uwien si ukpieke nε.

nin mucɛnfɛndmu pɛkeh wɔ nnɔ nɛ-ɛɛ? » ¹⁷ *Yesu len' nnɔ ma nnɔ, nɛ ki siere' ki dɔan' bɛ, ki nɛn' Yerusalem ni, ki jon' ki tɪ gɔn' Betani ya du ni.

Yesu wie' bukenkenbu buba miɲum

(Mark 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Nɪ faa', *Yesu liebeh Yerusalem bɔ ma nnɔ, nɛ mikɔnm cuo' wɔ. ¹⁹ U laa' bukenkenbu buba se sengbaal, nɛ u jon' bu'saan, ka laa' kenken bu'bo. U laa' tifer baba nɛ bu'bo, nɛ ki tɔke' bɪ ki ye: «ŋa ji li luon bil fiebu.» Nɛ busubu nnɔ kuore' bu'kɛɛ i ya tɔan bo.

²⁰ U'panpaankaab laa' nnɔ ma nnɔ, nɛ nɪ cuo' bɛ miyɔkm cɛɛn. Nɛ bi ye: «O! Bɛ tien' busubu nnɔ pɔk ki kuore' nɔ nnɔ?» ²¹ Nɛ *Yesu ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, ni teke' Uwien ki jin', ka maaleh milele la, ni' mɔ li fre kɪ tien nnɔ. Na yɛ ni li tien nɛn baba nɛ. Ni tɔke' lijuɔl liɛ ki ye lɛ nɪ fii kɪ tɪ lu miɲunciɛnm ni la, nɪ li tien nɛn nɛ. ²² Ni mie' Uwien nibonn nɔ kɛ ni'kaare ni, ki teke' ki jin' la, u li de nɛ nɛ.»

Bi niire' Yesu wɔ de' wɔ usɛn wɔ nɪ tien u teh nɔ

(Mark 11:27-33; Luk 20:1-8)

²³ *Yesu kan' Uwien ya duku ya luo bo, ki wɔknh binib Uwien ya gbɛr, nɛ bitɔtuɔrciɛnb nin Sufmbɛ ya ciɛnb nɛkn' wɔ ki niire' wɔ ki ye: «A ŋmɔbe usɛn á tien a teh nɔ nɔ-ɔ? Nɲmɛ nɛ de' ŋɛ u ya sɛn-i?» ²⁴ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «N'mɔ li niire nɛ iniire iba kpɛin nɛ. Ni fre' ki jiiin' nni la, n'mɔ li tɔke nɛ n ŋmɔbe usɛn wɔ ki teh n teh nɔ nɔ. ²⁵ San là siih binib Uwien ya ŋunm ma nnɔ, ŋmɛ là de' wɔ usɛn-i? Uwien bii binib-i?» Nɛn saan nɛ bi tɔkeh tɔb ki teh: «Ti ye Uwien nɛ de' wɔ usɛn la, u li niire te kɪ ye bɛ tien' ta là teke' wɔ ki jin'-i?» ²⁶ Tɪ tɪ ye binib nɛ de' wɔ usɛn la, tɪ fenge linigol nnɔ mɔ, kimɛ bi'kɛ maaleh ki teh San là yɛ *Uwien ya nɔbonsɔkn nɛ. ²⁷ Nɛ bi jiiin' wɔ ki ye: «Ta bɛn.» Nɛ *Yesu mɔ jiiin' bɛ ki ye: «N'mɔ ŋa bɛn, ka nɪ tɔke nɛ n ŋmɔbe usɛn wɔ ki teh n teh nɔ nɔ.»

Ninjieɓ bile ya kpenjenm

²⁸ *Yesu tɪ len' ki ye: «Maale mɛn kɪ liike n li tɔke nɛ nɔ ya tingi. Ujɛ uba nɛ là te ki ŋmɔbe bijieɓ bile, nɛ ki tɔke' ucien ki ye: «N'buke, jo kɪ tɪ sɔn bukpɔabu ni dinno.» Nɛ u ye: ²⁹ «Ma we.» Nɪ pukn' waamu, nɛ u lɛbre' u'yɛnmaale ki jon' ukpɔabɔ. ³⁰ Nɛ ujɛ nnɔ jon' uwaal saan ki tɔke' mɔ ki ye: «N'buke, jo kɪ tɪ sɔn bukpɔabu ni dinno.» Nɛ u ye: «N'baa, n li jo, nɛ ka jon'.» ³¹ Nɛ *Yesu niire' bɛ ki ye: «Mubumu mule nnɔ nɪ, kɪ lɛ tien' kɪ'baa yɛ nɔ?» Nɛ bi jiiin' ki ye: «Ukpɛke nnɔ.» Nɛ u ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, *bilɛnpotekb nin ijenkpend li kpɛe kɪ kɔ Uwien ya *bɛl ni nin nɛ. ³² Kimɛ San baa' nɪ kɪ lá wuɔn' nɛ usɛn wɔ mɔn, nɛ na teke' wɔ ki jin'. Ama bilɛnpotekb nin ijenkpend nɛ teke' wɔ ki jin'. Nin ni laa' bi teke' wɔ ki jin' ma kɛ nnɔ na lɛbre' ni'tetem, nɪ teke' wɔ kɪ ji.»

Bikpɔab bɔ bre ya kpenjenm

(Mark 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³ «Li cengeh mɛn mikpenjentɔm. Udendaan uba nɛ là te ki ŋmɔbe bukpɔabu, ki caan' bukpɔabu nnɔ ni tisir tà bi taah tu' bii kɪ ŋɛh fɛn nnɔ, nɛ ki bɛkɛ' kɪ linde' bɪ, kɪ gbɪn' kubuɔoku kɔa bi li ŋmɛngɛh isibii nnɔ bu'ni, ki caan' kininbentaak bu'ni, ki taa' bɪ ki guun' bikpɔab biba, nɛ ki bure' usɛn. ³⁴ Uyo wɔ isibii nnɔ tɪ ben' nnɔ, nɛ u sɔn' u' tonsɔnb bikpɔab nnɔ saan, bɛ nɪ tɪ teke wɔn ukpɛdaan ya bɔ nɪ. ³⁵ Bitonsɔnb nnɔ tɪ baa' ma nnɔ, nɛ bikpɔab nnɔ cuo' bɛ, kɪ nɪ' uba, kɪ ku' uɔ, kɪ yɛkɛ' uɔ itɛn. ³⁶ Nɛ ukpɛdaan nnɔ tɪ sɔn' bitonsɔnb bɪ yebe kɪ gɛbre' bikpɛkb nnɔ. Nɛ bikpɔab nnɔ tɪ tɪ tien' bi' mɔ nnɔ. ³⁷ Nɛ u fɔre' kɪ sɔn' u'bijɛ bi'saan, kɪ maaleh ki teh u yɛ u'bijɛ ma nnɔ, bi li tɪ bo wɔ nɛ. ³⁸ Ama bikpɔab nnɔ laa' u'bijɛ we nɪ ma nnɔ, nɛ bi tɔke' tɔb ki ye: «Wɔn nɛ yɛ»

u'faajil, cère mɛn tí ku wɔ, ɲɔ lifaal nnɔ rí juore tí'yaal.› ³⁹ Nɛ bi cuo' wɔ, ki ñɛn' ukpɛgbɛ, ki tí ku' wɔ.› ⁴⁰ *Yesu niire' ki ye: «Tɔ, ukpɛdaan nnɔ lá baa' ní uyo wá la, u li tien bikpáab nnɔ mila?» ⁴¹ Nɛ bituɔrcienb nin Sufmbe ya cienb nnɔ jiin' wɔ ki ye: «U li ku bibierdenb bughɛn mikubierm nɛ, kí taa u'kpáabu nnɔ kí de bikpɛtɔb bɛ rí li dienh wɔ isibii uyo wá u yíe.»

⁴² Nɛ *Yesu ye: «Na kaan' *Uwien ya gbɔnku ni ní kele' ná saan ki ye: <Litɛnl lá bidumɛb wiɛ' lɛ nnɔ, lɛn nɛ lá tien' litɛnkpiekl lá co kuduku nnɔ nɛ-ɛɛ? Yonbdaan nɛ tien' nnɔ, nɛ ní ɲmɔbe kuɲuɔrku tí'nun bó.»

⁴³ «Nɛn nɛ cère' n tɔkeh nɛ ki tɛh Uwien li fie u'bel ní'saan, kí taa lɛ kí de linibol lá li tɛh u yíe ná. ⁴⁴ [Wá kɛ lu' litɛnl nnɔ bo la, u li kɔkuo nɛ. Litɛnl nnɔ lu' wá bo la, lí li mɛmɛrɛ wɔ nɛ.]»†

⁴⁵ Bituɔrcienb nin *Farisienmbe cii' nnɔ ma nnɔ, nɛ ki bɛnde' ki ye *Yesu tɔkeh bi ya gbɛr nɛ. ⁴⁶ Nɛ bi'nun mɔn bɛ rí cuo wɔ, ama bi fɛnge' linigol nnɔ, kímɛ linigol nnɔ tuo' ki ye *Yesu yé *Uwien ya ñɔbonsɔknl nɛ.

22

Tipiikuɔnjier ya kpɛɲɛnm (Luk 14:15-24)

¹ *Yesu tí pɔn' bɛ mikpɛɲɛnm ki ye: ² «Uwien ya *bel naan ubɛr wá tien' u'bijɛ ya piikuɔn, ³ kí sɔn' u'tonsɔnb bɛ rí tí yin binib bá u yíe bɛ rí baa kí lá ji nnɔ nɛ. Bi yin' bɛ, nɛ bi yíe' ka baa'. ⁴ Nɛ u tí sɔn' bitonsɔntɔb bɛ rí tí tɔke bɛ kí ye u bonde' u'jier kɛ kí gben'-a. U kòrɛ' u'najɛ nin u'wɛnkɔr tá gbenge, kí bonde' tibont kɛ kí gben'-a, kí ye bɛ rí baa ní, ⁵ nɛ ba tɔnge'. Biba bure' bi'kpáan bó, bitɔb mɔ bure' bi'kpenkpende. ⁶ Bá sɛn' nnɔ cuo' bitonsɔnb nnɔ, kí jɛnde' bɛ, kí ku' bɛ. ⁷ Ubɛr nnɔ ya benku ni ben' kí gbien', nɛ u sɔn' u'sojambe, bi tí ku' binikub nnɔ, kí sɛ' bi'du. ⁸ Nɛ u tɔke' u'tonsɔnb ki ye: <Upiikuɔn ya jier bonde'-a. Ama binib bá n yin' bɛ nnɔ ɲa kpɛ bɛ rí ji tijier nnɔ. ⁹ Li joh mɛn udu ni nin isɛnnaan, kí tí yin ní ni li lɛ binib bá kɛ, bɛ rí baa kí lá ji upiikuɔn ya jier nnɔ.» ¹⁰ Nɛ u'tonsɔnb nnɔ jon' udu ni nin isɛnnaan, kí tí yin' ní bi laa' bá nnɔ kɛ, bá mɔn nin bá bre kɛ. Nɛ bi baa' kí gbe kuduku kúa bi jinh tijier ku'ni nnɔ.

¹¹ «Ubɛr kɔn' wɔ rí liike binib bá baa' bɛ rí ji tijier nnɔ, nɛ kí laa' uje uba ɲa guo upiikuɔn nnɔ ya kpɛlɛɛr. ¹² Nɛ u niire' wɔ kí ye: <N'jɔ, a tien' mila kí kɔn' ní niɛ saan, ka guo piikuɔn ya kpɛlɛɛr-i? Nɛ wa jiin' wɔ. ¹³ Nɛ ubɛr nnɔ tɔke' u'tonsɔnb ki ye bɛ rí cuo wɔ, kí lɔlɛ u'nuɔ nin u'taan, kí ñɛn wɔ kí tí wiɛ saali licinɲunl ni. Nɛn saan nɛ u li tɛ kí muɔh, kí ɲmɔnh inɔgbɛn. ¹⁴ Kímɛ binib bá Uwien yih bɛ nnɔ yebe nɛ, ama u gɛndeh bá nnɔ nɛ ɲa yebe.»

Sesa ya lɛnpolike (Mark 12:13-17; Luk 20:20-26)

¹⁵ Tɔ, *Farisienmbe jon' kí tí taan' kí gbiere' kí liike' bi li tien ma kí dɛle kí cuo *Yesu miyɛnfuom ni. ¹⁶ Nɛ kí sɔn' bi'panpaankaab nin ubɛr Herod yaab ya biba *Yesu saan. Nɛ bi tí tɔke' wɔ kí ye: «Cɛnbaa, tí bɛn kí ye a tɔkeh tigbɛmɔnt nɛ, kí wɔngɛh tɛ Uwien ya sɛn mɔnmɔnm, ka fɛnge uba, ka boh uba kí cɛn' utɔ. ¹⁷ Nɛn bo, tɔke tɛ a maaleh ma bo. Tí ɲmɔbe usɛn tí li pɛh lɛnpɔ kí dienh ubɛrcien Sesa* bii ta ɲmɔbe?»

† **21:44** Bi kpíe' kí kele' tigbont tá nnɔ ya tuba ni migbiirm 44 ɲa tɛ tu'ni.

* **22:17** Bi lá yih Erom

yaab ya bercien kɛ bercien Sesa nɛ.

18 *Yesu ben bi'cekn kpe ma bo, ne ki take' be ki ye: «Ninbi ifuon ilele ya nibe, be tien' ni bikreh nni? 19 Wuon nni men lenpo ya likbu.» Bi taa' milikbim miba ki wuon' wo ne, 20 u niire' be ki ye: «Nme ya nennenu nin u'yel te mi'bo?» 21 Bi ye: «Ubercien Sesa,» ne u ye: «Taa men na ye Sesa yaann ki de Sesa, ki taa na ma ye Uwien yaann ki de Uwien.» 22 Bi cii' nno ma nno, ni cuo' be miyokm ceen, ne bi daan' wo ki bure'.

Bitenkpiib ya mekrm ya gber
(Mark 12:18-27; Luk 20:27-40)

23 Nen daali ne Saduseyembe biba baa' *Yesu saan. Ben ne lienh ki teh bitenkpiib na ri mekre nno. Bi niire' wo iniire 24 ki ye: «Cenbaa, Moyis la len' ki ye: «Unil ya ninje kpo' ki cere' u'po, ka nmabe buk la, wo ri kere ukropii nno, ki maa mubumu ki de u'ninje wa kpo' nno.» 25 To, ninjeb bilole biba ne la te ti ni, ne ukpiek la kuon' upii, ki kpo' ka maa' buk. Ne ulie kere' ukropii nno, 26 ki mo kpo' ka maa' buk. Wa to u'bo nno mo tien' nno. Bi'ke bilole tien' nno, ki kpo' ka maa' buk. 27 Ne upii nno mo ti tonde' ki kpo'. 28 To, bitenkpiib la mekre' uyo wa la, nme li si upii nno? Kime bi'ke kuon' wo ki ti bon' ne.» 29 Ne *Yesu jii' be ki ye: «Na ben na kele' *Uwien ya gbanku ni, ka ben Uwien ya tuom kpe ma bo. Nen ne cereh ni tuhreh. 30 Bitenkpiib la mekre' la, jeb na ri kuon piib, piib mo na ri kun cer. Bi li te ten *Uwien ya tondb ne paaki bo. 31 Bitenkpiib ya mekrm men la, na kaan' Uwien la take' ne tigber ta nno ne-ee? 32 U la ye: «Min ne ye *Abraham nin *Isaak nin *Sakob ya Wien.» Uwien na ye tenkpiib ya Wien, u ye ba fuobe ya Wien ne.»

33 Linigol nno cii' *Yesu take' be nno ma nno, ne ni cuo' be miyokm ceen.

Li le wobl ye likpiek-i?
(Mark 12:28-34; Luk 10:25-28)

34 *Farisienmbe cii' *Yesu len' ki jin' *Saduseyembe, ne ki taan' u'saan. 35 Bi'ni ba ben yiko monmon nno ya uba, nuunh wo ri dele ki cuo' *Yesu ne ki niire' wo ki ye: 36 «Cenbaa, yiko ya gbanku ni, li le wobl cen' wobl ke wobl-i?» 37 Ne *Yesu take' wo ki ye: ««Li ye a'Yonbdaan Uwien nin a'fel ke nin a'tetem ke nin a'yennaale ke.» 38 Len ne ye liwobkpiekl ki cen' wobl ke wobl. 39 Liwobliel naan likpiekl la so: «Li ye a'to ten a ye a'ba ma bo.» 40 Moyis ya gbant ke nin *Uwien ya nabonsoknb la len' na ke nno te iwob ile ya ni so.»

Uwien ya Nigendke Kristo nin Dafid ya gber
(Mark 12:35-37; Luk 20:41-44)

41 *Farisienmbe taan' ma nno, ne *Yesu niire' be 42 ki ye: «Ni maaleh *Uwien ya Nigendke Kristo bo ki teh ba? Nme ya yaabil si wo?» Ne bi ye: «*Dafid ya yaabil ne.» 43 Ne u ye: «U ye *Dafid ya yaabil la, ni tien' mila, *Mifuoñaanm la cere' *Dafid yin' wo Yonbdaan-i? Kime *Dafid la len' ki ye:

44 «Yonbdaan Uwien take' n'Yonbdaan ki ye:

Kele n'nojie bo,

ki ti baa' uyo wa n li cere a te a nennendb ke bo litaal.»

45 «*Dafid la yin' Uwien ya Nigendke Kristo u'Yonbdaan la, u ji tien' mila ki liebe' ki ye u'yaabil-i?» 46 *Yesu len' nno ma nno, uba monon na fre' ki laa' nabondl ki jii' wo. Ki ne nen daali ma, uba na ji kaabe' ki niire' wo niire.

23

Li ben men Yiko ya wonwoknb nin Farisienmbe bo
(Mark 12:38-40; Luk 11:43-45; 20:45-47)

1 Nɛn saan nɛ *Yesu tɔkɛ' inigol nin u'panpaankaab ki ye: 2 «Yiko ya wɔnwɔknɔb nin *Farisienmbɛ nɛ ɲmɔbɛ usɛn bɛ rɪ li tɔkɛh Moyis ya yiko ya tingi. 3 Nɛn bo, bi tɔkɛh nɛ nà kɛ nnɔ, nɪ li tuonh, ki li teh bi ye ma. Ni nɪn la sɔnh bi sɔnh ma bo, kime bi lienh nà nnɔ ba teh nɛn. 4 Bi lùoh ituk yà kpiekɛ nɛ ki cɛrɛh binib tukeh, ama bɛn bugbɛn ɲa toh bɛ rɪ taa bi'ɲobil mɔnɔn kɪ mɛ yɛ. 5 Bi teh bi'bont kɛ binib nɛ rɪ li ɲuɔrɛh bɛ. Nɛn bo nɛ bi taah Uwien ya gbɛr ya ɲɔbon ki teh itil* iba ni, i piɛ ki cɛn' bi'tɔb yɛ, ki ɲiɛh ki piɛndɛh bi'lier ya ɲɔgbɛn. 6 Bi yíe bɛ rɪ li kaah binikpɛkpiekɛb ya kánkáan nɛ tinacent ni, ki yíe bɛ rɪ li kaah inun bó ya biɛmu bo itáan ya dur ni, 7 ki yíe binib rɪ li gbaandɛh ki fuondɛh bɛ mudaamu ni, ki yih bɛ <Cɛnbaa>. 8 Ninbi la li nuunh binib rɪ li yih nɛ cɛnbaa, kime ni ɲmɔbɛ Cɛnbaa uba kpein nɛ. Ni'kɛ yé ninjiɛb nɛ. 9 Ni la yih uba ni'baa uɲɛndun wuu ni, kime ni ɲmɔbɛ Baa uba kpein nɛ, u ta paaki bó. 10 Ni la li nuunh uba rɪ li yih nɛ u'ciɛn, kime ni ɲmɔbɛ uciɛn uba kpein nɛ. Wɔn nɛ yé Uwien ya Nigendkɛ *Kristo. 11 Ni'ni wà yé usɛnlier la, wɔ rɪ li yé ni'tonsɔnl. 12 Wà kpiekɛ' u'ba la, Uwien li yuɔn wɔ. Wà jii'n' u'ba tingi la, Uwien li kpiekɛ wɔ.»

Ni bre iɲuɔn ilele ya nib bo

(Mark 12:40; Luk 11:39-42, 44, 47-52; 20:47)

13 *Yesu tí len' ki ye: «Ninbi, *Yiko ya wɔnwɔknɔb nin *Farisienmbɛ, iɲuɔn ilele ya nibɛ, nɪ bre ni'bo, kime ni piɛndɛh bunaɲɔbu binib la kɔ Uwien ya bɛl ni nɛ. Ninbi ɲa rɪ kɔ len, ka rɪ tuo binib bá yíe bɛ rɪ kɔ nnɔ mɔ rɪ kɔ. [14 Ninbi *Yiko ya wɔnwɔknɔb nin *Farisienmbɛ, iɲuɔn ilele ya nibɛ, nɪ bre ni'bo, kime ni jinh ki pendɛh bikpopiib, nɛ ki káareh nɪ wuɔkreh, ki lɛrɛh ki teh ni yé binimɔnb nɛ. Nɛn bo nɛ Uwien li dɛrɛ ni'tub kɪ cɛn u li dɛrɛ binitɔb ya tub ma bo.†

15 «Ninbi *Yiko ya wɔnwɔknɔb nin *Farisienmbɛ, iɲuɔn ilele ya nibɛ, nɪ bre ni'bo, kime ni cuonh ni'kɛ saan, ki puonh ikpɛn, ni'nun mɔn nɪ lɛ unil uba kpein mɔnɔn kɪ tien wɔ unil wà pɛ yiko bo nɛ. Ni tí laa' wɔ la, nɛ ni teh wɔ unil wà kpɛ utudɛrɛ umu wà ɲa rɪ kpiin ni bolm mile ki cɛn' ninbi.

16 «Ninbi bisɛnwuɔnɲuɔnbɛ, nɪ bre ni'bo; ni tɔkɛh ki teh: <Unil pole' Uwien ya duku la, na yé niba,> ki liɛbɛ' ki teh: <Unil pole' miɲɔkm mà te ku'ni nnɔ la, wɔ rɪ tien u pole' ki ye ma nnɔ.> 17 Ninbi ijɔrɲɔn, ni lɛ bonn cɛn' nitɔnn-i? Miɲɔkm nnɔ bii Uwien ya duku kùà cɛrɛ' miɲɔkm nnɔ yé Uwien yaam-i? 18 Ni tí tɔkɛh ki teh: <Unil pole' Uwien ya ponpuol la, na yé niba,> ki liɛbɛ' ki teh: <Unil pole' tibonpukaar tà te li'bo nnɔ la, wɔ rɪ tien u pole' ki ye ma nnɔ.> 19 Ninbi ijùɔn, ni lɛ bonn cɛn' nitɔnn-i? Tibonpukaar nnɔ bii Uwien ya ponpuol là cɛrɛ' tibonpukaar nnɔ yé Uwien yaar-i? 20 Nɛn bo, unil pole' Uwien ya ponpuol la, u pole' Uwien ya ponpuol ki kpɔbn' nà kɛ te li'bo nnɔ mɔ nɛ. 21 Unil pole' Uwien ya duku la, u pole' Uwien ya duku ki kpɔbn' Uwien wà te ku'ni nnɔ mɔ nɛ. 22 Unil pole' kutaaku la, u pole' Uwien ya biɛk ki kpɔbn' Uwien wà kɛ ki'bo nnɔ mɔ nɛ.

23 «Ninbi *Yiko ya wɔnwɔknɔb nin *Farisienmbɛ, iɲuɔn ilele ya nibɛ, nɪ bre ni'bo, kime ni gbiunh ni'ninjo nin ni'kɛn nin ni'mɔsiyuole bolm piik nɛ, ki taah miba ki diɛnh Uwien, nɛ ki dàandɛh nà yé nibonmɔnn yiko nnɔ ni. Nɛn si: tinimɔnt nin micɛcɛkm ya muɔm nin mitekjim mà mɔn. Ni bi li teh nɛn nɛ, ki la sunde tibontɔr tà siɛn' nnɔ bó. 24 Ninbi bisɛnwuɔnɲuɔnbɛ, ni cɛh ki ɲɛndɛh uɲmaɲmaasi nɛ. Ama ki ji ɲuh ki kpɔbɛh ɲɔkmaɲmɛn.

* 23:5 Sufmɛ là kieh Uwien ya gbɛr ya ɲɔbon nɛ ki teh itil ni ki kpieh bi'yutun. † 23:14 Bi kpie' ki kele' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni migbiirm 14 ɲa te tu'ni.

²⁵ «Ninbi *Yiko ya wɔnwɔknɔb nin *Farisienmbe, iɲuɔn ilele ya nibɛ, nɪ bre ni'bo, kimɛ ni ɲikndeh ki cɛndeh isɛn nin tiyer ya puoli nɛ. Ama tɔ gbe ni sun' tibont tɔ nin ni'nunfɔke cɛreh ni lenh tɔ nɛ. ²⁶ Ninbi Farisienjuɔnmbe, kpɛ mɛn kɪ cɛnde tu'benku ni, kɪ yaan tu'puoli bɔ mɔ rɪ wende.»

²⁷ «Ninbi *Yiko ya wɔnwɔknɔb nin *Farisienmbe, iɲuɔn ilele ya nibɛ, nɪ bre ni'bo, kimɛ ni naan ikul yɔ bi pende' yɛ nɛ. Saali mɔn, nɛ benku ni gbe inikpɔb nin tijɔknt kɛ ya bol. ²⁸ Ni'mɔ te nɔ nɛ. Binib likeh nɛ la, bi teh ni yɛ binimɔnb nɛ, ama iɲuɔn ilele ya gber nin itɔnbiɛrɛ nɛ gbe ni'fɛl bo.»

²⁹ «Ninbi *Yiko ya wɔnwɔknɔb nin *Farisienmbe, iɲuɔn ilele ya nibɛ, nɪ bre ni'bo, kimɛ ni mɛh *Uwien ya ɲɔbonsɔknɔb bɔ lɔ te uyo bo nɔnɔ ya kul nɛ, ki mangreh binimɔnb ya kul, ³⁰ nɛ ki lienh ki teh: «Ti bi lɔ te ti'yaajɛb ya yo la, ta bi li tuo tinbi nɔn bɛn rɪ kpaan buɲɔbu kɪ ku *Uwien ya ɲɔbonsɔknɔb.» ³¹ Ni lienh nɔ nɔnɛ wɔngɛh ki teh ni yɛ binib bɔ lɔ ku' *Uwien ya ɲɔbonsɔknɔb nɔnɔ ya yaabii. ³² Ni'yaajɛb lɔ sɔn' itɔnbiɛrɛ yɔ nɔnɔ, sɔn mɛn kɪ tonde yɛ. ³³ Iwe ninbi, ni yɛ iwaalɛb nɛ, ni li tien mila kɪ ɲɛ utudɛrɛ wɔ li tu nɛ umu wɔ ɲa rɪ kpiin ni? ³⁴ Nɛn bo nɛ n li sɔn *biɲɔbonsɔknɔb nin biyɛnfodɛnb nin *Yiko ya wɔnwɔknɔb ni'saan. Ni li ku biba, kɪ kpɛ bitɔb idɔpɔnpɔn bo, kɪ ɲɪ bitɔb mɔ inalebe ni'taan ya dur ni, kɪ li tuɔnh idu kɪ jɛndeh bɛ. ³⁵ Nɛn nɛ cɛrɛ' Uwien li dɛrɛ ni'tub binib bɔ bi lɔ ku' bɛ ba bii' nɪba nɔnɔ kɛ bo, kɪ cin unimɔn Abel, ki tɪ baa' Baraki ya bijɛ Sakari, wɔ ni lɔ ku' wɔ Uwien ya duku ya dubenku nin Uwien ya ponpuul ya sɛsɛrɛ nɔnɔ. ³⁶ N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, Uwien li dɛrɛ fɛnfɛnnɔ ya nib ya tub tibont nɔnɔ kɛ bo.»

*Yesu kpɛndeh Yerusalem bo
(Luk 13:34-35)*

³⁷ Nɛ ki ye: «Yerusalem, Yerusalem, a kuuleh *Uwien ya ɲɔbonsɔknɔb, ki yɛkreh u sɔnh binib bɔ a'saan iten ki kuuleh bɛ. Uyo kɛ n lɔ yɛ rɪ taan a'nib n'ba saan tɛn ukuoɲɔ taakeh u'bumu u'fɛbe ni ma bo, nɛ ba tuo'. ³⁸ Liike mɛn Uwien sɛln' nɛ ni'kɔnkɔn ma. ³⁹ N tɔkeh nɛ nɛ, na ji li lɛ nni kɪ tɪ baa uyo wɔ ni li len ki ye: «Uwien ya mɔnɔn rɪ li te wɔ we nɪ Yɔnbdaan ya yel bo nɔnɔ bo.»

24

*Bi lɔ li bere Uwien ya duku
(Mark 13:1-2; Luk 21:5-6)*

¹ *Yesu siere' Uwien ya duku ya luo bo ki ɲɛn' ki joh, nɛ u'panpaankaab nɛkn' wɔ ki wuɔn' wɔ bi mɛn' Uwien ya duku ma bo. ² Nɛ u ye: «Ni laa' tibont tuu kɛ-a? N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, kuduku kuu nɔ ya tɛnl liba mɔnɔn ɲa lɔ li juore kɪ li pɛ tɔl bo, bi lɔ li bere ku'kɛ nɛ.»

*Ijɛnd ya yo lɔ li te ma bo
(Mark 13:3-13; Luk 21:7-19)*

³ Yesu jon' ki tɪ kɛlɛ' Olifi ya siin ya juɔl bo, nɛ u'panpaankaab baa' u'saan bi'baba, kɪ lɔ niire' wɔ ki ye: «Tɔke tɛ, tibont nɔnɔ kɛ lɔ li tien uyo wɔ. Ku le dɛku ba li wuɔn tɛ kɪ ye nɪ kpaan' a'babaayo nin uɲɛndun ya gbenm-i?» ⁴ Nɛ u jiiin' bɛ ki ye: «Li bɛn mɛn, kɪ la cɛrɛ uba rɪ tuln nɛ. ⁵ Kimɛ binib lɔ li baa ki yɛbe, kɪ li ɲmɔbe n'yel ki teh bi yɛ Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo nɛ, kɪ tuln binib bi yɛbe. ⁶ Ni li cii binib tɔh lituɔl kɔnkɔnm bii fɔnfɔkm. Cuo mɛn ni'ba, kɪ la cɛrɛ ni'fɛl rɪ li tiinh, kimɛ ti ya bont kɛ li tien nɛ ki yaan, na laan yɛ gbɛngbenyo. ⁷ Linibol liba li jɛke linibotɔl. Libɛl liba ya nib mɔ li jɛke libɛtɔl yaab. Mikɔnm li lu idu ya yɛbe ni, kitink li jɛngɛ buɔl, buɔl. ⁸ Nɛn kɛ li te tɛn imɛrwien ya cincinm nɛ.»

⁹ «U ya yo ne bi lá li cuo ne, kí jènde ne, kí ku ne. Min bo ne inibol ke li nen ne. ¹⁰ U ya yo ne binib bà yebe li wie n'sen, kí li kuoreh tob, kí li nen tob. ¹¹ Bitonnenñabonsoknb li baa ki yebe kí lere binib bi yebe. ¹² Itùonbiere li yebreh ki joh ne. Nen ne li cère binib bà yebe ya yiem n' waake. ¹³ Ama wà ke li mìnde kí li ñmàñmàbe kí tí fàre nno, wòn ne li ñmère. ¹⁴ Bi li kpaande *Uwien ya bel ya gbemànmònt tuu unjendun ke ni inibol ke n' cii, ne kí yaan unjendun n' ghen.»

Nibonn ná ñmàbe ijuòke ya gber
(Mark 13:14-23; Luk 21:20-24)

¹⁵ «Tò, ni li le ijuòke ya bonn ná saah tibont tà ke man nno se Uwien ya duku ya dubenku ni ten *Uwien ya ñabonsoknl Daniel lá len' nibonn nno bo ma bo.» (Wà ke kàanh la, wò n' lí ki ciih ni'tingi.) ¹⁶ Uyo nno lá baa' la, binib bà te Sude ya tinfenn ni nno, be n' sen ki jo ijuòn bó. ¹⁷ Wà te kudulekaaku ya paaki la, u la jiiire kí kò iden ni, kí taa niba. ¹⁸ Wà mò te ikpàan bó la, u la ji n' liebe kí kun, wò n' tí taa u'liergbenku. ¹⁹ U ya yo bipiib bà punbe nin bà ñmàbe mubumu mùà ñaanh, li ñmàbe micèekm ne. ²⁰ Li kàareh men, Uwien la cère ní sen kusenañuòku bìi *Saba ya daali. ²¹ Kimè binib li ji ijend kí gbien. Haali unjendun ya cincinm, kí lá baa fènfennò, nib ña laan jin' i ya jend ya bol, ka ji lí li ji yé fiebu. ²² Uwien ña bi kùore' ijend nno ya wien bó la, uba mònò ña bi li ñmère. U gènde' binib bà nno bo ne cère' u kùore' iwien nno bo.

²³ «U ya yo unil tòke' ne ki ye: «Liike men, *Uwien ya Nigèndke Kristo te nie saan» bìi, «u te nie bó» la, ni la tuo. ²⁴ Kimè bitonnenmònkunb li baa. Biba li ye bi yé Uwien ya Nigèndke Kristo ne. Bitòb li ye bi yé *Uwien ya ñabonsoknb ne. Bi li tien micinilm ya bont nin miyòkm ya bont, kí tuln binib. Bi li nuunh n' tuo' la, be n' tuln Uwien gènde' binib bà nno manò ne. ²⁵ Li ben men, n kpie' kí tòke' ne tigber nno ño.

²⁶ «Nen bo, bi tòke' ne ki ye: «Liike men *Kristo te kupenpelku ni» la, la jo men. Bi tí tòke' ne ki ye: «U buò nie saan» la, la teke men kí ji. ²⁷ Utemeknde ñeh lenpuoli bó kí tí bàareh nintuòli bó ma bo nno, Unil ya Bijè ya baam mò lá li te nno ne. ²⁸ «Liwenkpil te ná saan la, inenyobl taakeh nen saan ne.»

Unil ya Bijè ya baam ya gber
(Mark 13:24-27; Luk 21:25-28)

²⁹ «I ya den ya jend gèbre' la, i ya tãan bo, «uwien li biilke, unjemaal ña ji li wien, injmaabii li cecere kí lu, tibont tà ñmàbe mituòm paaki bó li jenge.»

³⁰ U ya yo bi li le Unil ya Bijè ya ñeku te paaki bó ní. Ne inibol ya ke te utingben bo nno n' muò kí kpiende. Bi li le *Unil ya Bijè te titewòlgbònt ni ki we ní, ki ñmàbe ukpieke nin ufaa kí gbien'. ³¹ Linatunciènl li muò uyo wà nno, u li sòn u'tonsònb Uwien ya tondb be n' jo lenpuoli nin nintuòli nin ugen nin ujie bó, kí cin utingbaan uba kí tí baa utò, kí taan Uwien gènde' binib bà nno ke.»

Bukenkenbu ya kpenjenm
(Mark 13:28-31; Luk 21:29-33)

³² «Bukenkenbu ya tetem yé mikpenjenm ne ni'bo. Ni lá laa' bù tòh isigben ki teh tifer la, ni ben ki ye ní neke uñalend ne.* ³³ Nno ne, ni lá laa' nen ke la, ní li ben kí ye *Unil ya Bijè nekn' ni'nañuòn saan ño†. ³⁴ N tòkeh ne imòn ne,

* **24:32** Sufmbe donbó ya kenkende teh nno ne. † **24:33** Bi li fre kí lebre Unil ya Bijè nekn' ni'nañuòn saan ño kí yé ná li tien nno ya yo baa' ño, ní li tien ne.

tibont nno ke li tien ki le fenfennɔ ya nib bie ŋa laan kpo' ki gben'. ³⁵ Kutaaku nin kitink li gben. Ama n'gber tun ŋa ŋmabe tũ rĩ gben.»

Uba ŋa ben lidaali la Unil ya Bijɛ li baa ni
(Mark 13:32-37; Luk 17:26-30, 34-36)

³⁶ «Ama uba ŋa ben tibont nno li tien lidaali la bii uyo wà. Paaki bó, Uwien ya tondb ŋa ben. U'Bijɛ mɔ ŋa ben, Uwien Baa baba ne ben. ³⁷ *Nowe ya yo lá te ma bo nno, Unil ya Bijɛ ya baam mɔ lá li te nno ne. ³⁸ Nowe ya yo, uyo wà miwuom ŋa laan lá jin' kitink nno, binib lá jinh ne ki ŋuh, bijɛb kuɔndeh bipiib, bipiib mɔ kunh ticɛ, ki tĩ baa' lidaali lá Nowe kɔn' buŋercienbu. ³⁹ Ba lá ben ki ye niba li tien be, ki tĩ baa' uyo wà miwuom kun' nin bi'ke. Uyo wà Unil ya Bijɛ lá li baa ní nno, ní li te nno ne. ⁴⁰ U ya yo, bijɛb bile li bɔ bukpáabu ni, bi li taa uba kí dáan utɔ. ⁴¹ Bipiiib bile li náanh unegɔn uba bo, bi li taa uba kí dáan utɔ. ⁴² Nen bo, la gɔh mɛn, kime na ben lidaali lá Yonbdaan li baa ní. ⁴³ Ni ben ki ye ududaan bi ben uyo wà unasu li baa la, wa bi li dɔ ki gɔh, u bi li ke ki gu ne nasu la kɔ u'den. ⁴⁴ Nen bo, ni' mɔ rĩ bonde kí li gu, kime uyo wà na maaleh ki teh Unil ya Bijɛ li baa ní nno, u ya yo ne u li baa ní.»

Utonsɔnl wà mɔn nin wà bre ya gber
(Luk 12:41-48)

⁴⁵ «U le tonsɔnl ba ne ŋmabe mibenm u'cɛnbaa du u'bo? Wɔn si: wà ya cɛnbaa de' wɔ ticiɛnt wɔ rĩ li likeh u'den yaab, kí li loh be tijier uyo wà ní kpe ne. ⁴⁶ Utonsɔnl nno ya cɛnbaa baa' kí laa' u sɔnh lituonl nno lí'donbɔ la, Uwien ya mɔnm li te utonsɔnl bugben bo. ⁴⁷ N tɔkeh ne imɔn ne, u'cɛnbaa li de wɔ ticiɛnt wɔ rĩ li likeh u'bont ke. ⁴⁸ Ama utonsɔnl nno bre la, u li maale u'fɛl ni kí ye u'cɛnbaa li wuɔke, ⁴⁹ ne kí cin kí li nih u'tonsɔntɔb, kí pɛ bideyib bo, kí jinh, kí ŋuh. ⁵⁰ Utonsɔnl nno ya cɛnbaa li baa ní lidaali lá nin uyo wà wa maaleh kí teh u li baa ní. ⁵¹ U li bien u'gbenent cɛɛn kí cɛre wɔ rĩ le iŋuɔn ilele ya nib li le utudɛre wà nno. Nen saan ne u li te kí muɔh, kí ŋmɔnh iŋɔghɛn.»

25

Bijɛfɛnb piik ya kpɛnɛnm

¹ «Tɔ, Uwien ya bɛl li naan bijɛfɛnb piik bà taa' bi'fr, be rĩ tĩ tuobe wà ŋmabe upiikuɔn nno usɛn bó ne. * ² Bi'ni binun yé ijɔr, ne binun mɔ yé biceknb. ³ Ijɔr nno taa' bi'fr, ka tuke kpɔm. ⁴ Biceknb nno taa' bi'fr, kí tuke mikpɔm mɔ kí kraabe. ⁵ Piice nno wuɔke' ma nno, miguɔnm cuo' be ne bi guɔn.»

⁶ «Kuyɔku ya siik, ne bi cii' bi wuureh ufaa bo kí teh: «Liike mɛn, piice nekɔn' ní ŋɔ. Ne mɛn kí tuobe wɔ usɛn bó.» ⁷ Ne bijɛfɛnb piik nno ke finde', kí bondeh bi'fr. ⁸ Nen saan ne ijɔr inun nno tɔke' biceknb binun nno kí ye: «Pu te mɛn mikpɔm, ti'fr benh yé rĩ kpiin ne.» ⁹ Ne biceknb nno ye: «Nĩ yé fɛnm! Ti'kpɔm ŋa rĩ baa tinbi nin ninbi ke. Li joh mɛn bà kuɔreh mikpɔm saan kí tĩ de.» ¹⁰ Bi bure' be rĩ tĩ de, ne piice baa' ní. Ne biceknb binun bà bonde' nno paan' piice nno bo, kí kɔn' bi teh ná saan upiikuɔn nno, ne bi piin'.

¹¹ «Tɔ, ijɔr nno mɔ lá baa' ní, ne kí ye: «Cɛnbaa, Cɛnbaa, piire tí kɔ.» ¹² Ne u tɔke' be kí ye: «N tɔkeh ne imɔn ne, ma ben ne.»

¹³ «Nen bo, la gɔh mɛn! Kime na ben lidaali lá bii uyo wà ne.»

Bitonsɔnb bita ya kpɛnɛnm
(Luk 19:11-27)

* **25:1** Uyo bo, *Sufmbe ya piikuundaali, piice nin u'yul ne lá tĩ rĩ jo kí taa u'jekpen kí tĩ kuɔn.

14 «*Uwien ya bel tí naan uje wá joh usen, ki yin' u'tonsɔnb ki taa' u'faal ki de' be nno ne. 15 U taa' milikbim itur injun ki de' uba, ki taa' itur ile ki de' utɔ, ki taa' liturl liba ki de' utɔ mɔ. U de' bi'ke bi li fre kí sɔn ma bó ne, ne ki pɔk ki siere' ki bure'. 16 Wá teke' itur injun nno, i ya táan bo ne u tien' ukpenkpende, ki laa' kpele itur injun ki pukn'. 17 Wá teke' itur ile nno mɔ tien' ukpenkpende ki laa' kpele itur ile ki pukn'. 18 Ama wá teke' liturl liba nno jon' kí tí gbin' kubùoku, ne ki taa' u'cɛnbaa ya likbim nno ki subn'.

19 «Nì tete, ne bitonsɔnb nno ya cɛnbaa lá liebe' ní, ki yíe wɔ rí bende u'faal kpe ma bi'saan. 20 Ne utonsɔnl wá lá teke' itur injun nno tuke' ní, itur injun ki pukn', ki lá tɔke' wɔ ki ye: <Cɛnbaa, a lá de' nni itur injun ne. Liike, n'mɔ tien' ukpenkpende ki laa' kpele itur injun ki pukn', yin sɔ.> 21 Ne u'cɛnbaa ye: <Nì mɔn, a yé utonsɔnmɔnmɔn ne, ki sɔn' lituonl mɔnmɔnmɔn. A tien' mɔnmɔnmɔn tibont tá waa ni. N li tien ne tibont tá yebe ya ciɛn. Den kí li poknh nin nni.> 22 Ne utonsɔnl wá lá teke' itur ile nno mɔ tuke' ní, kí lá tɔke' wɔ ki ye: <Cɛnbaa, a lá de' nni itur ile ne. Liike, n'mɔ tien' ukpenkpende ki laa' kpele itur ile ki pukn', yin sɔ.> 23 Ne u'cɛnbaa ye: <Nì mɔn, a yé utonsɔnmɔnmɔn ne, ki sɔn' lituonl mɔnmɔnmɔn. A tien' mɔnmɔnmɔn tibont tá waa ni. N li tien ne tibont tá yebe ya ciɛn. Den kí li poknh nin nni.> 24 Ne utonsɔnl wá lá teke' liturl liba nno mɔ tuke' ní, kí lá tɔke' wɔ ki ye: <Cɛnbaa, n ben a'bó a'gber faa ne. Nja bule' ná saan la, a ceh nen saan ne. Nja cɔkn' ná saan la, a woreh nen saan ne. 25 Nen ne cère' n sen' bujewaambu, ki taa' a'likbim, ki gbin' kubùoku ki subn'. Liike, a'likbim sɔ.> 26 Ne u'cɛnbaa ye: <Utonsɔnbierɔ sin, ukpaayuon sin, a len' ki ye a ben n'bó, ki ye ma bule' ná saan la, n ceh nen saan ne, ma cɔkn' ná saan la, n woreh nen saan ne. 27 A ben nno ma nno, be tien' nja nín taa' n'likbim ki tí ble' banki nɔ n lá baa ní la, rí le n'likbim nin kpele kí pukn'-i?> 28 Ne ki ye: <Fie men u'turl liba nno, kí taa' kí pukn' wá nɔmɔbe itur piik nno. 29 Kime wá ke nɔmɔbe la, bi li pukn' wɔn ne, wɔ rí li nɔmɔbe ki gbien'. Wá nja nɔmɔbe la, bi li tonde kí fie u nɔmɔbe ná waamu nno mɔnmɔn ne. 30 Utonsɔnbierɔ wuɔ wɔn, wa nɔmɔbe kpele; nen wɔ men kí tí wiɛ saali licinɔnɔn ní. Nen saan ne u li te ki muɔh, ki nɔmɔnh inɔgben.> »

Unil ya Bijɛ li bu binib tibuur

31 «*Unil ya Bijɛ li baa ní, kí li tɔke nin Uwien ya tondb ke. U ya yo ne u li nɔmɔbe ukpieke ki gbien', kí kɛle u'berbiek bo ten ubercien. 32 Bi li taan unɛndun ya nib ke u'nun bó, ne wɔ rí bore be ten upekpaal boreh ipe nin iwɔb ma bo, 33 kí taa ipe kí jon n'nɔjie bó, kí taa iwɔb kí jon u'nɔgen bó. 34 Nen saan ne ubercien li tɔke bá te u'nɔjie bó nno kí ye: <Ninbi bá n'Baa tien' ne u'mɔnm nno, den men kí lá ji libel lá u lá bonde' lè ki ble' ne haali unɛndun ya cincinm nno. 35 Kime mikɔnm lá cuo' nni, ne ni de' nni tijier n jin'. Uɔnɔnɔn lá cuo' nni, ne ni de' nni miɔnɔnm n nɔn'. N lá yé ucaan, ne ni teke' nni. 36 N lá te liɔil, ne ni de' nni tiwɛngolkaar a gole'. N lá bun, ne ni baa' kí lá fuonde' nni. N lá te lipekl ni, ne ni baa' n'saan.> 37 Ne binimɔnb nno li niire nni kí ye: <Yonbdaan, u le yo ba ne ti lá laa' nje mikɔnm nɔmɔbe ne, ti de' nje a jin'-i? Kí laa' nje uɔnɔn nɔmɔbe ne, ti de' nje a nɔn'-i?> 38 Kí laa' nje a yé ucaan, ti teke' nje? Kí laa' nje a te liɔil, ti de' nje tiwɛngolkaar a gole'? 39 Kí laa' nje a bun bii a te lipekl ni, ti baa' kí lá fuonde' nje?> 40 Ne ubercien li jiin be kí ye: <N tɔkeh ne imɔn ne, ni lá tien' nno kí de' n'yaab ibaan nno ma nno, ni tien' kí de' min ne.>

41 «Ne kí tɔke bá te n'nɔgen bó nno kí ye: <Ninbi bá u'wien wiɛ' ne miɔnɔnm nno, jende men n'saan, kí tí kɔ Uwien sère' umu wá wa rí kpiin, ki ble' useɔnpol nin u'tondb nno ni. 42 Kime mikɔnm lá cuo' nni, ne na de' nni jier n jin'. Uɔnɔnɔn lá cuo' nni, ne na de' nni nɔnm n nɔn'. 43 N lá yé ucaan, ne na teke'

nni. N là te liñil, nε na de' nni wengolkaar n gole'. N là bun bii n là te lipεkl ni, nε na baa' ki lá fuonde' nni.» ⁴⁴ Nε bi'mə li niire nni kí ye: «Yonbdaan, u le yo ba nε ti là laa' ηε, mikònm ηməbe ηε bii uruñun ηməbe ηε bii a yé ucaan bii a te liñil bii a bun bii a te lipεkl ni, nε ta tore' ηε?» ⁴⁵ Nε n li jiin bi'mə kí ye: «N təkhe nε iməñ nε, na là tore' n'yaab ibaan nno ma nno, na tore' min nε.» ⁴⁶ Bi li le utudεre wə ηa ηməbe gbenm. Ama binimənb nno ben li le limiel là ηa ηməbe gbenm nε.»

26

Bi kpaan' iyε bε n ku Yesu

(Mark 14:1-2; Luk 22:1-2; San 11:45-53)

¹ Uyo wə *Yesu len' ni'ke ki ti gben' nno nε ki təkε' u'panpaankaab ki ye: ² «Ni ben ki ye iwien ile gεbre' la, tinbi Sufmbε li jele ti'Pak ya nacenku. U ya yo nε bi li taa Unil ya Bijε ki ηukn binib, bε n ti kpe wə udəpənpəñ bo.»

³ Tə, bitətuərcienb nin Sufmbε ya cienb taan' bitətuərcienb ya cien Kayif den u luo bo ⁴ ki kpaan' iyε ki ye bi li bəle nε kí cuo Yesu, kí ku wə. ⁵ Nε ki təkhe təb ki teh: «Ti la cuo wə men kunacenku nno ya yo. Ti cuo' wə u ya yo la, udu ya nib li kpre.»

Upii uba wule' Yesu ya yul bo lεfina

(Mark 14:3-9; San 12:1-8)

⁶ *Yesu là te Betani ya du ni, Siməñ, ujedn den. ⁷ U jinh uyo wə nno nε upii uba kəñ' ní ki tuke lεfina uba u'daaku faa cεen alabaat* ya dingl ni, bi yih lεfina nno naar. Upii nno taa' lεfina nno kε ki wuwule' *Yesu ya yul bo. ⁸ U'panpaankaab laa' nno ma nno nε bi'benku ni ben', nε bi ye: «Bε tien' u nēnde' lεfina wuə nə? ⁹ Ti bi li fre kí kuəre wə kí le ilike yí n li yebe kí taa kí de bijiinb-a!»

¹⁰ *Yesu bende' bi lienh ná bo, nε ki təkε' bε ki ye: «Bε tien' ni ηaəbeh upii wuə ya yεnm nə nno? U tien' nni ná mən nε. ¹¹ Bijiinb li li te ni'saan uyo kε nε; ama min ηa n li te ni'saan uyo kε. ¹² U taa' lεfina wuə ki wule' n'gbenent bo ma nno, u bonde' n'subm nε. ¹³ N təkhe nε iməñ nε, bi li kpaande tigbεmənəmənt tuu ujedun ni ná saan kε nno, bi li len u tien' ná nə bó, ηə binib n li tien u'bó.»

Sudas yie wə n kuəre Yesu

(Mark 14:10-11; Luk 22:3-6)

¹⁴ *Yesu ya panpaankaab piik nin bile ya uba, bi yih wə Sudas Iskariyət nno jon' *bitətuərcienb saan, ¹⁵ ki ti niire' bε ki ye: «N taa' *Yesu ki ηukn' nε la, ni li de nni ba?» Nε bi kaan' ilike ya kur pita kí de' wə. ¹⁶ Nεn daali nε u cin' ki nuunh u li nε isen ya kí taa *Yesu kí ηukn bε.

Yesu nin u'panpaankaab jele' Pak ya nacenku

(Mark 14:12-21; Luk 22:7-14, 21-23; San 13:21-30)

¹⁷ Kpəñə wə ηa ηməbe nəkε ya nacenku ya cincindaali, nε *Yesu ya panpaankaab nεkn' wə ki niire' wə ki ye: «A yíe tí tien ηε Pak ya nacenku ya jier le saan-i?» ¹⁸ Nε u jiin' bε ki ye: «Ní jo udu bó udaan uba saan, kí tí təkε wə ki ye: «Ti' Cεnbaa ye u'yo baa'-a, wəñ nin u'panpaankaab li baa kí lá ji Pak ya nacenku ya jier a ya den nε.» ¹⁹ Nε u'panpaankaab tien' u təkε' bε ma bo, nε ki tien' kunacenku nno ya jier.

²⁰ Ní juare' nε *Yesu nin u'panpaankaab piik nin bile nno kεle' ki jinh. ²¹ Bi jinh uyo wə nno, nε u təkε' bε ki ye: «N təkhe nε iməñ nε, ni'ni uba li kuəre nni.» ²² Bi'yεnm saa' ki gbien', nε bi'ke niireh wə jeje ki teh: «Yonbdaan, n teh

* 26:7 Alabaat yé litenl liba ya bol nε li'daaku faa cεen.

min ɲa ní-a?» ²³ Nε u ye: «Min nin wà taan' ki paan' lisɛnɛ ni nɔ nε li kuɔre nni. ²⁴ Unil ya Bijε li kpo tɛn ní kele' u'bo *Uwien ya gbɔnku ni ki ye ma bo nno nε. Ama unil wà li kuɔre wɔ nno, ní bre udaan bo. Ba bi maa' wɔ mɔnɔn la, ní bi li tu.» ²⁵ Nε Sudas wà li kuɔre wɔ nno mɔ niire' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, n teh min ɲa ní-a?» Nε *Yesu ye: «A ye nno.»

Yonbdaan ya jier

(Mark 14:22-26; Luk 22:14-20; 1 Korɛnt 11:23-25)

²⁶ Bi te ki jinh tijier ma nno, nε *Yesu yuure' kpɔnɔ, ki faare' Uwien, ki kɔkuɔ', ki taa' ki de' bε, ki ye: «Teke mɛn kí ɲmɔn, nà sɔ yé n'gbɛnɛnt.» ²⁷ Nε ki taa' midaam mɔ, ki faare' Uwien, ki taa' ki de' bε, ki ye: «Ni'ke ní ɲu mɛn, ²⁸ nà sɔ yé n'sèm. Mɛn nε wɔngɛh ki teh Uwien cuo' nin binib kujɔtiekɔ. Mí li puube binib bà yεbe ya kpele bo ɲɔ Uwien ní fère bε bi'biere. ²⁹ N tɔkeh nε nε, ma jí li faa kí ɲu daam†, haali kí tí baa lidaali lá min nin ninbi li liebe kí taan kí ɲu mɛ midɛfɛnm n'Baa ya bɛl ni.»

³⁰ Bi gɛn' Uwien ya yuon ki gben', nε ki ɲɛn' ki don' Olifi ya siin ya juɔl bo.

Yesu tɔke' Pier ki ye u li niε ki ye wa bɛn wɔ

(Mark 14:27-31; Luk 22:31-34; San 13:36-38)

³¹ Tɔ, *Yesu tɔke' u'panpaankaab ki ye: «Kuɲɔnku kuu nɔ, nà li tu nni nno lí cère ní'ke ní sɛn kí dàan nni, kímɛ ní kele' *Uwien ya gbɔnku ní ki ye: «N lí ku upekpaal, nε upepeke kε ní yere.» ³² Ama uyo wà n lí mεkre bitɛnkpiib ni nno, n lí liere nε kí ɲɔ Galile.» ³³ Nε Pier tɔke' wɔ ki ye: «Nà lí tu ɲε nno lí cère bi'ke ní sɛn kí dàan ɲε mɔnɔn la, min ɲa ní sɛn kí dàan ɲε fiebu.» ³⁴ Nε *Yesu ye: «N tɔkeh ɲε imɔn nε, kuɲɔnku kuu, a lí niε bolm mita kí ye ɲa bɛn nni nε kí yaan ukuoje ní mu.» ³⁵ Nε Pier ye: «Haali bi lí ku min nin sin kε mɔnɔn la, ma ní niε kí ye ma bɛn ɲε.» Nε u'panpaankaab kε mɔ len' nno.

Yesu kàare' niba saan bi yih nè Getsemani

(Mark 14:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶ Tɔ, *Yesu nin u'panpaankaab tí baa' niba saan, bi yih nè Getsemani. Nε u tɔke' bε ki ye: «Juore mɛn niε saan, ní jende kí tí kàare.» ³⁷ Nε ki taa' Pier nin Sebede ya bijieɛb bile ki bure'. Bujɛwaanbu cin' ki kɔh wɔ nε u'yɛnm saah, ³⁸ nε u tɔke' bε ki ye: «N'yɛnm saa' kí tí kɛnde' tɛn mikuum nε bɛnh nin nni. Ní' mɔ ní juore niε saan, kí la gɔh.»

³⁹ U jende' waamu, nε ki puɔn', ki kàareh ki teh: «O, n'Baa, ní tuo' la, á cère ijend yie ní jende nni. Ama la cère nè ní lí yé min yie ma bo, cère nè ní lí yé sin yie ma bo.»

⁴⁰ U liebe' ní u'panpaankaab bita nno saan, ki laa' bi dɔ ki gɔh nε, nε u tɔke' Pier ki ye: «O! Na ní fre kí la guɔn kukurku kuba mɔnɔn-ii? ⁴¹ La gɔh mɛn, kí lí kàareh ɲɔ kí la lu biikm ní. Ní'yɛnm yie, ama mituɔm nε pɔre' nε.»

⁴² Nε kí tí jende' waamu, ki kàare' nle bo ki ye: «O, n'Baa, ná túo á jende n'saan ijend yie nɔ la, cère a'yiem ní tien.» ⁴³ U tí liebe' ní u'panpaankaab bita nno saan, ki laa' bi tí gɔh nε, kímɛ miguɔnm nε ɲɔnde' bε.

⁴⁴ Nε u dàan' bε, kí tí jende' waamu, nε kí kàare' nta bo nin i ya ɲɔbonbaab. ⁴⁵ U tí liebe' ní u'panpaankaab nno saan, nε kí tɔke' bε ki ye: «Ni biε kí fuoreh nε kí gɔh-a! Uyo nekɲ' ní ɲɔ! Bi lí taa Unil ya Bijε kí ɲukɲ bibierdenb. ⁴⁶ Fii mɛn tí jo. Liike mɛn, wà kuɔre' nni nno nekɲ' ní ɲɔ.»

Yesu ya cuom

(Mark 14:43-50; Luk 22:47-53; San 18:3-12)

† 26:29 Midaam nno yé isibii ya daam mà bi yih mè fen nno nε.

⁴⁷ U laan biε ki lienh ne Sudas u'panpaankaab piik nin bile nno ya uba baa' nι nin linigocienl bi tuke mujusiemu nin ilenben. Bitotuarciēnb nin Sufmbe ya cienb ne sōn' be nι. ⁴⁸ Sudas wā kuare' *Yesu nno tōke' linigol nno ki ye: «Ni lā laa' n jon' ki tī lōkn' wā la, wōn nīnō, nι cuo wō.»

⁴⁹ U pōk ki cuon' ki nekn' Yesu, ne ki ye: «Cenbaa, n fuondeh ηε,» ne ki lōkn' wō. ⁵⁰ Ne *Yesu tōke' wō ki ye: «N'jō, tien a baa' ā tien nā.»

Nen saan ne binib nno nekn' ki lā cuo' Yesu. ⁵¹ Bā te Yesu saan nno ya uba nēre' u'jusiek ki ge' ki paare' bitotuarciēnb ya cien ya tonsōnl uba ya tubl. ⁵² Ne *Yesu tōke' wō ki ye: «jiin a'jusiek nno kī cūōn kī tuōku nι, kime wā ke kuuleh nin kijusiek la, kijusiek ne li ku u'mō. ⁵³ Nā ben ki ye n mie' n'Baa Uwien la, u li sōn nι u'tondb icek icek piik nin ile n'saan fenfenno-ō?† ⁵⁴ N tien' nno la, nā kele' *Uwien ya gbōnku nι nno li tien mila ki tien-i?»

⁵⁵ Nen saan ne u tōke' linigol nno ki ye: «Ni tuke mujusiemu nin ilenben nι lā cuo nni ten n yé udukond ne-a! N lā kaah idaan ke *Uwien ya duku ya luo bo ki wōknh binib, ne na cuo' nni u ya yo. ⁵⁶ Nen ke tien' ηō *Uwien ya nōbonsōknb lā kele' nā *Uwien ya gbōnku nι nno nē n tien ne.»

Nen saan ne u'panpaankaab ke sen' ki dāan' wō.

Sufmbe ya buur ya cekl yaab bun' Yesu tibuur

(Mark 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; San 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Binib bā cuo' *Yesu nno taa' wō ki jon' bitotuarciēnb ya cien Kayif den, *Yiko ya wōnwōknb nin Sufmbe ya cienb taan' nā saan nno. ⁵⁸ Pier pe *Yesu bo, ki te fōnfōkm, ki tī baa' bitotuarciēnb ya cien den ne ki kōn' ki tī kele' biguguurb saan, wō nι liike nι li gben ma bo. ⁵⁹ Bitotuarciēnb nin tibuur ya cekl yaab ke nuunh bi li dule kutonnenku kua bo ki biin Yesu ηō kī ku wō ne. ⁶⁰ Nin binib baa' ki lā nen' u'bo kutonnenku ki yebe ma ke nno, ba laa' u'biil. Mifōfōrm ne biñōh maadenb bile baa' ⁶¹ ki lā len' ki ye: «Ujε wuō len' ki ye: «N li fre kī bere Uwien ya duku, kī liebe kī me kù iwien ita.» »

⁶² Ne bitotuarciēnb ya cien fii' ki sere', ki tōke' *Yesu ki ye: «Ŋa n len kī jiin-ii? Nā ηmōbe tuba ā len kī jiin binib bā biindeh ηε nō-ō?» ⁶³ *Yesu ηmin, ne bitotuarciēnb ya cien tōke' wō ki ye: «Uwien wā fuobe ya yel bo, a yé Uwien ya Nigendke Kristo, ki yé Uwien ya Bijε ne la, tōke te.» ⁶⁴ Ne *Yesu ye: «Sin ne ye nno. Ama n tōkeh ne ne, kī nε fenfenno kī taa kī li joh, nι li lε Unil ya Bijε ke Uwien, mituōm ke ya daan ya jie bó, kī li lε wō titewōlgbōnt nι paaki bó, u we nι.»

⁶⁵ U len' nno ma nno, ne bitotuarciēnb ya cien kere' wōn bugben ya lierl, § ne ki ye: «U suke' Uwien ne. Ta jι nuunh mōnkunl. Nι cii' u suke' Uwien ma bo.

⁶⁶ Ni maaleh mila?» Ne bi ye: «U kpε mikuum ne.»

⁶⁷ Nen saan ne bi cεreh u'nun bó tiñnsent, ki kureh wō, ne bitōb mō kpōbreh wō itenpe, ⁶⁸ ki tōkeh wō ki teh: «A yé Uwien ya Nigendke Kristo la, bukre wā nι' ηε.»

Pier nie' ki ye wa ben Yesu

(Mark 14:66-72; Luk 22:56-62; San 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Tō, Pier ke uluo bo, ne upiitonsōnl uba baa' ki lā tōke' wō ki ye: «A'mō lā te nin Galile ya *Yesu wuō ne.» ⁷⁰ Ne Pier nie' bi'ke ya nun bó ki ye: «Ma ben a ye ā ye bā.» ⁷¹ U joh bunañōjebu bó, ne upiitonsōntō laa' wō, ki tōke' binib bā te nι'saan nno ki ye: «Ujε wuō mō lā te nin Nasaret ya *Yesu ne.» ⁷² Ne u tī nie' ki pole' ki ye: «Ma ben uje bugben.»

† 26:53 Erom ya sojacekl liba ya sojambe lā li baa ten itur iluoh. § 26:65 Sufmbe bo kī kere liliel' ya tingi si: unil ya benku nι ben' bii u te uyensaa nι ne.

⁷³ Ní pukn' waamu, ne binib bà te ni'saan nno baa' ki lá tóke' wó ki ye: «Ní yé imán ne, a'mó yé *Yesu yaab ya uba ne; a'lenm ne wongeh a yé ná bó yó.»
⁷⁴ NÉ Pier cin' ki nieh ki poleh ki teh «Ma ben uje wuo no. N nen' la, Uwien la daan nni.» Né ukuoje pak ki muo' i ya taan bo. ⁷⁵ Nen saan ne Pier tiere' *Yesu bi tóke' wó ma ki ye: «A li nie bolm mita ki ye na ben nni ne ki yaan ukuoje ní muo nno.» Né ki nen' saali, ki tí muo' ki gbiende' céen.

27

Bi tuke Yesu ki jon' Pilat saan tibuur *(Mark 15:1; Luk 23:1-2; San 18:28-32)*

¹ Ní faa' kutenhesonsónku, ne bitótúarciénb nin Sufmbé ya ciénb ké kèlè' ki bonde' ki liike' bi li tien ma kí ku Yesu. ² Bi lòlè' wó, ne kí taa' wó kí tí njukn' gobina Pilat.

Sudas kpo' ma bo *(Ituon 1:18-19)*

³ Tó, Sudas wá kuóre' *Yesu nno laa' bi bun' *Yesu tibuur ki ye u kpé mikuum ma nno, u'yenm naabe' ki gbien', ne u jiin' ilike ya kur pita nno, wó ní tí de bitótúarciénb nin Sufmbé ya ciénb, ⁴ ne kí tóke' bé ki ye: «N bii' ne. N kuóre' unil wá na nmábe biil ne.» Né bi ye: «Na yé tí ya gber, a'yaar níno.» ⁵ Né u taa' ilike ya kur nno kí wié' Uwien ya duku ni, kí siere', ne kí jon' kí tí jón' u'ba.

⁶ Tó, bitótúarciénb gèngènde' ilike ya kur nno, ne kí ye: «Ní yé misèm ya like ne. Tí'yiko na ní tuo tí taa yl kí kpíen Uwien ya duku ya liklekl ni.» ⁷ Bi gbiere' kí liike' bi li tien yl ma, ne kí taa' yl kí de' umaar ya kpáabu, bé ní li subeh bicénb. ⁸ Nen bo ne bi yih ní'saan «Misèm ya kpáabu» haali nin fenfenno.

⁹ Ní tien' *Uwien ya ñbonsoknl Seremi lá len' ma kí ye: «Bi taa' ilike ya kur pita ne; Israyel yaab lá kpaan' udaan ya daaku ubien wá nno, ¹⁰ ne kí de' umaar ya kpáabu. Yonbdaan lá tóke' nni kí ye nno ne.»

Pilat bun' Yesu tibuur *(Mark 15:2-5; Luk 23:3-5; San 18:33-38)*

¹¹ *Yesu se gobina Pilat ya nun bó, ne u niire' wó ki ye: «Sin, a yé Sufmbé ya ber ne-εε?» Né Yesu jiin' wó ki ye: «Sin ne ye nno.» ¹² Bitótúarciénb nin Sufmbé ya ciénb biindeh Yesu, ama wa len' tuba. ¹³ Né Pilat tóke' wó ki ye: «Ŋa ciih bi biindeh Ŋe mibiinm má ké ya bol-ii?» ¹⁴ Ama *Yesu Ŋa jiin' wó ñobonl liba mán. Nen ne cuo' wó miyokm céen.

Bi bun' Yesu tibuur ki ye u kpé mikuum *(Mark 15:6-15; Luk 23:13-25; San 18:39-19:16)*

¹⁵ Sufmbé ya Pak ya nacenku ké nacenku ya yo la, Pilat tí ní ñen lipekl ya nil wá linigol yé wó ne kí wié. ¹⁶ U ya yo kí laa' unil uba te lipekl ni u'yel kpére', bi yih wó *Yesu Barabas. ¹⁷ Linigol taan' ma nno, ne Pilat niire' lé kí ye: «Ní yé ní ñen Ŋme lipekl ní? *Yesu Barabas bii *Yesu wá bi yih wó *Kristo nno?» ¹⁸ Pilat niire' nno, kime u ben kí ye bitótúarciénb nin Sufmbé ya ciénb Ŋmábe kinenk ne *Yesu bo. Nen ne cère' bi taa' wó kí lá njukn' wó.

¹⁹ Uyo wá Pilat ké kí buh *Yesu tibuur nno, ne u'po sòn' kí tóke' wó ki ye: «La taa a'gber kí kuon uje wá na Ŋmábe biil nó ya gber ni. Kime uje bugben bo, n dekn' tideknt kuñonku kuu tú wíebe nni céen.»

²⁰ Ama bitótúarciénb nin Sufmbé ya ciénb sure' linigol nno kí ye lé ní tóke' Pilat wó ní wíe be Barabas, kí ku Yesu. ²¹ Né Pilat tí niire' bé kí ye: «Bjeb bile bié ni, ní yé ní wié u la?» Né bi ye: «Wíe Barabas.» ²² Né Pilat niire' bé kí ye: «Nno lá, *Yesu wá bi yih wó *Kristo nno, n li tien wó mila?» Né bi'ké ye: «Bé ní

kpe wɔ udɔpɔnpɔn bo.» ²³ Ne u ti niire' be ki ye: «U tɛn ki bii' li lɛ biil nɛ?» Ne bi tɔɔreh ki wuureh ki gbiekeh ki teh: «Bɛ n' kpe wɔ udɔpɔnpɔn bo.»

²⁴ Pilat laa' wa n' fre k' tien niba, bi kpireh ki joh nɛ, nɛ u taa' miɔnum, ki nire' bi'nun bɔ, nɛ ki ye: «Ma te uje wɔɔ ya kuum ni. Ni yɛ ni ya gber nɛ.»

²⁵ Ne bi'ke ye: «Cɛre u'kuum n' li yɛ tinbi nin ti'bumu ya gber.» ²⁶ Pilat wiɛ' be Barabas, ki cɛre' u'sojambe n' *Yesu inalɛbe, nɛ u taa' wɔ ki de' bɛ bɛ n' ti kpe wɔ udɔpɔnpɔn bo.

Sojambe lɛh Yesu

(Mark 15:16-20; San 19:2-3)

²⁷ Tɔ, Pilat ya sojambe nno taa' *Yesu ki kɔn' Pilat den uluo bo, nɛ ki taan' bi'cekl ya sojambe kɛ, ki guɔn' ki linde' wɔ, ²⁸ ki gore' wɔ, nɛ ki taa' kuliermɔnmɔnku kuba ki goln' wɔ, ²⁹ ki taa' ikonkon ki lɔnlɔn' uyukpekie ki kpele' u'yul, ki taa' lilɛnbɛnl ki ŋukn' u'nɔjie ni, nɛ ki gbaandeh u'nun bɔ, ki lɛh wɔ ki teh: «Sufmbe ya bɛrɔ, ti fuondɛh ŋɛ-a!» ³⁰ Ne ki cɛreh u'bo tiɔinsɛnt, ki taah lilɛnbɛnl nno ki kpaakeh u'yul bo. ³¹ Bi lɛ' wɔ ki t' gben', nɛ ki gore' kuliermɔnmɔnku nno, ki taa' u'wɛngolkaar ki jiin' ki goln' wɔ, nɛ ki taa' wɔ ki bure' bɛ n' ti kpe udɔpɔnpɔn bo.

Bi kpe' Yesu udɔpɔnpɔn bo

(Mark 15:21-32; Luk 23:26-43; San 19:17-27)

³² Bi t' ŋɛh udu ni ma nno, nɛ ki cende' uje uba bi yih wɔ Simɔn, u yɛ Sirenn ya du ya nil nɛ. Bi cuo' uje bugbɛn ki wɔbn' wɔ, wɔ n' tuke *Yesu ya dɔpɔnpɔn.

³³ Bi t' baa' niba saan, bi yih nɛ Golgota, ni'tingi si: «Kuyukpɔbku ya Bɔɔl.»

³⁴ Ne ki taa' midaam mɔ cuuke' nɔ to kerkɛri ki de' Yesu, ki ye wɔ n' ŋu. U lɛn', nɛ ki y'le' ka ŋun'.

³⁵ Sojambe nno kpe' wɔ udɔpɔnpɔn bo. Ne ki taa' u'wɛngolkaar ki fɔɔre' imɔɔn ki gbiire' tɔ, ³⁶ nɛ ki kɛ ni'saan ki gu wɔ. ³⁷ Bi lɛ ke'le' nɔ cɛre' bi kpe' wɔ nno ki tɛbn' u'dɔpɔnpɔn bo u'yul bɔ. Bi lɛ ke'le' ki ye: «Sufmbe ya bɛr *Yesu sɔ nɔ.» ³⁸ Bi kpe' idukond ile mɔ u'saan idɔpɔnpɔn bo, bi kpe' uba u'nɔjie bɔ, ki kpe' u'tɔ u'nɔgen bɔ.

³⁹ Binib bɔ gɛbreh ni'saan nno sukreh wɔ ki gɔnbɛh iyul ki tɔkeh wɔ ⁴⁰ ki teh: «Sin wɔ ye a li bere Uwien ya duku k' liɛbe k' mɛ kɔ iwien ita nno, ŋmien a'ba-a! A yɛ Uwien ya Bijɛ la, jiiɛ n' udɔpɔnpɔn wuu bo-a!»

⁴¹ Ne bitɔɔrciɛnb nin Yiko ya wɔnwɔknɔb nin Sufmbe ya ciɛnb mɔ lɛh wɔ ki teh: ⁴² «U ŋmien' binitɔb nɛ, ka n' fre k' ŋmien u'ba-a! U yɛ Israyɛl yaab ya bɛr la, wɔ n' jiiɛ n' udɔpɔnpɔn wuu bo fɛnfɛnnɔ, ŋɔ t' teke wɔ k' ji. ⁴³ U du Uwien bo nɛ, ki tɔke' ki ye u yɛ Uwien ya Bijɛ. Uwien y'le' wɔ la, wɔ n' ŋmien wɛnfɛnnɔ.»

⁴⁴ Ne idukond yɔ bi kpe' yɛ u'saan idɔpɔnpɔn bo nno mɔ sukreh wɔ nno.

Yesu ya kuum udɔpɔnpɔn bo

(Mark 15:33-41; Luk 23:44-49; San 19:28-30)

⁴⁵ Tɔ, kuwensiiku ya yo nɛ ni ci' ki biike' utingben kɛ bo ki t' baa' kutaajuɔku tikur tuta ya yo. ⁴⁶ Ni tuoh tikur tuta ya yo nɛ *Yesu wuure' ufaa bo ki ye: «Eli, Eli, lama sabaktani?» Ni'tingi si: «N'Wien, n'Wien, bɛ tien' a wie' nni?»

⁴⁷ Binib bɔ se ni'saan nno ya biba ŋa cii' u wuure' ki ye bɔ mɔnmɔnm nɛ ki ye: «U lli yih Eli nɛ.» ⁴⁸ Ne bi'ni uba sɛn' i ya taan bo ki jon' ki t' yuure' ticitɔnt, ki lɛ sɛkn' midɛnŋimŋiimki miba ni, ki taa' ki tuun' lilɛnbɛnl bo, ki tendɛ' ki kɔle' u'ŋɔbu ki ye wɔ n' muɔre. ⁴⁹ Ne bɔ sɛn nno ye: «Dɔan, t' liike *Eli li baa k' lɛ ŋmien wɔ bii wa n' baa.»

⁵⁰ Nen saan nɛ *Yesu t' wuure' ufaa bo, nɛ ki kpo'. ⁵¹ U ya yo nɛ kukpɛlɛkpekieku kɔa bore' Uwien ya duku ni bolm mile nno kɛrɛ' ku'siik

ni paaki ki tĩ ci' tingi. Kitink jenge', iten yeɣekre', ⁵² ikul bibiire', ne Uwien cère' binib bà là pɛ u'sen bo ki kpo' nnɔ mɛkre' ki yebe. ⁵³ Bi ñen' ikul ni, ne *Yesu mɛkre' uyo wà bitenkpiib ni nnɔ, bi kɔn' Uwien ya du Yerusalem ni, ki cère' binib laa' bɛ ki yebe.

⁵⁴ Sojambɛ kobk ya cɛn nin sojambɛ bà te *Yesu saan ki gu wɔ nnɔ laa' kitink jenge' ma, ki laa' tibont tà kɛ tien' nnɔ, ne nĩ cuo' bɛ bujɛwaanbu ki gbien', ne bi ye: «Imɔn, uɣe wuɔ mɔnbe ki yé Uwien ya Bijɛ ne.» ⁵⁵ Bipiib biba mɔ là te ni'saan ki yebe, ki se fɔnfɔkm ki likeh. Bi là ñen' haali Galile ne ki pɛ u'bo ki toreh wɔ. ⁵⁶ Bi'ni biba si: Mari Madelenn nin Saak nin *Yosɛf ya naa Mari nin Sebɛde ya bijieb ya naa.

Yesu ya subm

(*Mark 15:42-47; Luk 23:50-56; San 19:38-42*)

⁵⁷ Ni juɔre', ne ufàadaan uba baa' ni ki yé Arimate ya nil, bi yih wɔ *Yosɛf. U mɔ là yé *Yesu ya panpaanke ne. ⁵⁸ U jon' Pilat saan ki tĩ tɔke' wɔ ki ye u tuo' la, wɔ ñ cèbe wɔ *Yesu ya gbɛnɛnt. Ne Pilat de' usɛn ki ye bɛ ñ cèbe wɔ tù. ⁵⁹ Ne *Yosɛf taa' *Yesu ya gbɛnɛnt, ki taa' kukpɛlɛfɛnku ki tɛntɛn' tù, ⁶⁰ ki taa' tù ki tĩ ble' ufele uba ni, ki binde' kutɛngbɛngbenku kuba, ki bliin' bufɛnañɔbu ne ki bure'. U là cère' bi cube' ufele nnɔ kujɔtɛnku kuba ya kele ni ne ki de' wɔn bugbɛn. Ba laan là sube' nil len.* ⁶¹ Mari Madelenn nin Maritɔ nnɔ mɔ là te ni'saan, ki kɛ likul nnɔ ya nun bɔ.

Sojambɛ gu Yesu ya kul

⁶² Lidaali là bi bondeh *Saba ya daali nnɔ gèbre', nĩ faa' ne bitɔtuɔrciɛnb nin *Farisɛnmbɛ taan' ki jon' Pilat saan, ⁶³ ki tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, ti tiere' ki ye utonnɛndaan nnɔ là fuobe ma nnɔ, u là ye u kpo' la, wienta daali u li mɛkre bitenkpiib ni. ⁶⁴ Nɛn bo, cère sojambɛ ñ li gu u'kul, ki tĩ baa' wienta daali, ñɔ u'panpaankaab la baa kí lá suu kí ñen u'gbɛnɛnt, kí tɔke binib kí ye u mɛkre' bitenkpiib ni ne. Bi tien' nnɔ la, ku ya tonnenfɔrkaaku li cɛn kukpiɛku.» ⁶⁵ Ne Pilat ye: «Sojambɛ sɔ. Li joh mɛn ki tĩ cère bɛ ñ li gu u'kul ni yɛ ma bo.» ⁶⁶ Ne bi bure' ki tĩ pɔle' ki dieke' litɛnl là bi likul nnɔ, ki cère' sojambɛ nnɔ gu.

28

Yesu mɛkre' bitenkpiib ni

(*Mark 16:1-10; Luk 24:1-12; San 20:1-10*)

¹ *Saba ya daali gèbre', kutaaku kùla li faa nnɔ, ne Mari Madelenn nin Maritɔ wɔre' ki fii' ki jon' bɛ ñ tĩ gɔndɛ likul nnɔ. ² I ya tãan bo ne kitink jenge' ki gbien', ne Yonbdaan ya tond uba ñen' paaki bó ní, ki lá biire' litɛnl nnɔ ki binde' lè, ki kèlè' li'bo. ³ U windeh tɛn utɛmɛknde, ne u'wɛngolkaar piɛn tein. ⁴ Sojambɛ bà gu likul nnɔ laa' wɔ ma nnɔ, bujɛwaanbu cuo' bɛ cɛɛn. Bi'gbɛnɛnt ñɔh, ne bi fífike'.

⁵ Ne utond nnɔ tɔke' bipiib nnɔ ki ye: «Ninbi, la fɛnge mɛn. N bɛn ni nuunh *Yesu wà bi là kpɛ' wɔ udɔpɔnɔn bo nnɔ ne. ⁶ Wa ji te niɛ saan. U mɛkre' tɛn u là len' ma bo ne. Dɛn mɛn, kí liike u là dɔ nà saan. ⁷ Jo mɛn tonm kí tĩ tɔke u'panpaankaab kí ye u mɛkre', kí liere' bɛ ki bure' Galile bó ñɔ. Bi li tĩ lɛ wɔ nɛn bó ne. N ñmɔbe tun ne ñ tɔke ne.»

⁸ Ne bipiib nnɔ pɔk ki siere' likul nnɔ saan; bujɛwaanbu ñmɔbe bɛ, ama bi'yɛnm mɛn songɛ cɛɛn ne bi tiinh ki joh bɛ ñ tĩ tɔke *Yesu ya panpaankaab Uwien ya tond nnɔ tɔke' bɛ nà nnɔ.

* 27:60 Sufmbɛ là subɛh bitenkpiib nnɔ ne.

⁹ Bi joh ma nnɔ nɛ *Yesu cende' bɛ usɛn ni, ki fuonde' bɛ. Nɛ bi gbaan' u'nintuɔli, ki cuo' u'taan ki puke' wɔ. ¹⁰ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «La fenge mɛn. Li joh mɛn kɪ tɪ tɔke n'panpaankaab kɪ ye bɛ nɪ li joh Galile. Bi li tɪ lɛ nni nen bɔ nɛ.»

Bi pɛn' Sojambɛ ilike bɛ nɪ tɔke kɪ ye Yesu ŋa mɛkre'

¹¹ Uyo wá bipiib nnɔ joh nnɔ, nɛ sojambɛ bá gu *Yesu ya kul nnɔ ya biba jon' Yerusalɛm, ki tɪ tɔke' bitɔtuɔrciɛnb bi laa' ná kɛ. ¹² Nɛ bitɔtuɔrciɛnb nin Sufmbɛ ya ciɛnb taan' ki kɛle' ki gbierɛ', nɛ ki nɛn' ilike i yɛbe ki de' sojambɛ nnɔ, ¹³ ki tɔke' bɛ ki ye: «Li joh mɛn kɪ li tɔkeh binib ki teh ni dɔ kuŋɔnku ki gɔh, nɛ u'panpaankaab baa' kɪ lá sun' ki nɛn' wɔ likul nnɔ ni. ¹⁴ Pilat cii' la, tinbi nɛ li duɔn u'yɛnm kɪ nɛn nɛ len.»

¹⁵ Sojambɛ nnɔ teke' ilike nnɔ, nɛ ki jon' ki tɪ tien' bi tɔke' bɛ ki ye ma bo. Nɛn bo nɛ bi kpaandeh tigbɛr nnɔ Sufmbɛ ni haali nin dinnɔ.

Yesu sɔn' u'panpaankaab uŋɛndun ni ni'kɛ saan

(Mark 16:14-18; Luk 24:36-49; San 20:19-23; Itɔn 1:6-8)

¹⁶ Tɔ, *Yesu ya panpaankaab piik nin uba nnɔ jon' Galile ni, lijuɔl lá *Yesu lá yien' bɛ li'bo nnɔ bo. ¹⁷ Bi laa' wɔ ma nnɔ, nɛ ki gbaan' u'nintuɔli ki puke' wɔ. Ama bi'ni biba jieh. ¹⁸ Nɛ *Yesu nɛkn' bɛ ki tɔke' bɛ ki ye: «Uwien de' nni mituɔm kɛ paaki nin tingi. ¹⁹ Nɛn bo, li joh mɛn inibol kɛ saan, kɪ tɪ tien bɛ n'panpaankaab, kɪ sli bɛ Uwien ya nɛnm, Baa nin Bijɛ nin *Mifuoŋaanm ya yel bo, ²⁰ kɪ wɔkn bɛ bɛ nɪ li boh n tɔke' nɛ ná kɛ nnɔ. Nɪ li bɛn kɪ ye n te ni'saan uyo kɛ kɪ tɪ baa uŋɛndun ya gbenm.»

Tigbɛmɔnmɔnt tã Mark kɛlɛ' tũ nnɔ Nà wɔngɛh kugbɔnku kuu te ma bo

Mark ɲa yé Yesu ya tondb piik nin bile nnɔ ya uba. Ama u cii' Yesu ya gbɛr Pɛr nin Pɔl saan nɛ, kime u tien' bi'saan ki wuɔkɛ'. U kɛlɛ' kugbɔnku kuu ki de' binib bà nnɔ ya biba ɲa yé Sufmbɛ. Wa kɛlɛ' ku'ni bi maa' Yesu ma bo, ka kɛlɛ' Yesu len' tigbɛr tã nnɔ mɔ ní fɔkɛ, ama u tũɔrɛ' ki kɛlɛ' Yesu sɔnsɔn' itũon yá nin u tien' miyɔkm ya bont tã kɛ, ki wuɔn' Yesu buu' biwiɛnb nin wɔn nin Sufmbɛ ya ciɛnb finfinde' ma bo nɛ.

Mark cin' u'gbɔnku ma nnɔ, u wuɔn' ki ye Yesu yé Uwien ya Bijɛ nɛ (1:1), ki tĩ tonde' nin wɔn Yesu, Uwien ya Bijɛ ya kuum udɔpɔnpɔn bo ya gbɛr (15:39).

Bi li fre kí gbiire Mark ya gbɔnku ibɔk ile. Libɔkkpɛiɛkl cinh liyul 1:1 kí tĩ baa iyul 8:26 nɛ libɔkɛl cinh iyul 8:27 kí tĩ baa 16:20. Kugbɔnku kuu ya bɔkkpɛiɛkl ní (1:1–8:26), Yesu buu' biwiɛnb, ki ɲɔrɛ' isɛnpol binib saan, ki wɔkn' binib Uwien ya gbɛr. Ama wa yé binib ní bɛnde u yé udaan wà nɛ ka toh binib mɔ ní tɔkɛ u yé udaan wà. Kugbɔnku kuu ya bɔkɛlɛl ní (8:27–16:20), Mark yé wɔ ní wuɔn binib kí ye Yesu yé Uwien ya Bijɛ nɛ. U yé Uwien ya Bijɛ ma nnɔ, nɛ cɛrɛ' u teh miyɔkm ya bont.

Imɔn, Yesu yé Uwien ya Bijɛ nɛ, ama u tuo' ki tien' u'ba unisaal ki tuo' Uwien ya ɲɔbu bó, kí jin' ijɛnd kí tĩ kpo' udɔpɔnpɔn bo.

*San wà siih binib Uwien ya ɲunm ya gbɛr
(Matiɛ 3:1-12; Luk 3:1-18; San 1:19-28)*

¹*Uwien ya Bijɛ *Yesu Kristo ya gbɛmɔnmɔnt ya cinm. ²Tũ cin' tɛn *Uwien ya ɲɔbonsɔknl Esayi lá kɛlɛ' ma u'gbɔnku ni ki ye:

«Liike, n li sɔn n'tond wɔ ní liere ɲɛ,
kí lá tũɔrɛ a'sɛn.

³Udaan uba te kupenpelku ni ki wuureh ki teh:

«Tũɔrɛ mɛn Yonbdaan ya sɛn,
kí cubn u'sɛngbɛnmu kí de wɔ.» »

⁴Nnɔ nɛ San wà siih binib Uwien ya ɲunm baa' ki te kupenpelku ni, kí kpaandɛh kí teh: «Lɛbrɛ mɛn ní'tetɛm, ní sii nɛ Uwien ya ɲunm ɲɔ Uwien ní fɛrɛ nɛ ní'biere.» ⁵Nɛ Sude ya tinfɛnm yaab kɛ nin Yerusalem yaab kɛ báareh u'saan kí kpiiɛrɛh bí'biere, nɛ u siih bɛ Uwien ya ɲunm Sudɛn ya kpenl ní.

⁶San lá guo liliɛr! lá nnɔ bi taa' ɲɔkma ya kobr nɛ kí lòn' lè. U lá gbɛn kugbɔnku ya ningbɛnl nɛ u'ciɛk ní. U lá jinh inacu nin tisiir nɛ. ⁷U lá tɔkɛh linigol nnɔ kí teh: «Uba li paan n'puoli bó ní kí ɲmɔbɛ mituɔm kí cɛn' nni. Ma kɛrɛ ní bùɔn kí lore u'tacɛningbɛn. ⁸Mín taa' miɲunm nɛ kí sii' nɛ Uwien ya ɲunm. Wɔn nɛ lá li cɛrɛ *Mifuoɲaanm ní jiire ní ní'bo.»

*San sii' Yesu Uwien ya ɲunm
(Matiɛ 3:13–4:11; Luk 3:21-22; 4:1-13)*

⁹Tɔ, i ya dɛn nɛ *Yesu ɲɛn' Nasarɛt, udu wà te Galile ya tinfɛnm ní nnɔ kí baa' San saan. Nɛ San sii' wɔ Uwien ya ɲunm Sudɛn ya kpenl ní. ¹⁰*Yesu ɲɛh miɲunm ní uyo wà nnɔ nɛ kí laa' kutaaku kɛrɛ', kí laa' *Mifuoɲaanm jiih ní kí naan unɛnjɛl, kí lá kɛlɛ' u'bo. ¹¹Nɛ unɛkɛ uba ɲɛn' paaki bó ní kí ye: «Sin, a yé n'bijɛ nɛ, n yé ɲɛ nɛ n'yɛnm sɔngɛ a'bo.»

Satan biikɛ' Yesu

¹² I ya tãan bo, ne *Mifuoñaanm taa' *Yesu ki jon' kupenpelku ni. ¹³ U là tien' len iwien pinan ne, ne *Satan bikreh wə. U te nin kumuəku ni ya went ne, ne Uwien ya tondb toreh wə.

Yesu cin' u'tuonl Galile ni

¹⁴ Tə, nı tete ne bi là cuo' San ki pek'n'. Ni ya puoli bó ne *Yesu jon' Galile ki tí kpaandeh Uwien ya gbəmənmont, ¹⁵ ki teh: «Uyo baa'-a! Uwien ya bel nek'n' ní njo. Lèbre mən ni'tetem, kí teke tigbəmənmont kí ji.»

Yesu yin' bijenbeb binan be ri paan u'bo

(Matie 4:18-22; Luk 4:14-15; 5:1-11)

¹⁶ *Yesu cuonh ki kpáakeh Galile ya ñunciem, ne ki laa' Simən nin u'ninje Andre te ki wiēnh bubebu. Bi là yé bijenbeb ne. ¹⁷ Ne u tək'e' be ki ye: «Paan mən n'bo ní, njo ri cère ní li taakeh binib ki diēnh nni.» ¹⁸ Bi dāan' bi'bāan i ya tãan bo, ne ki paan' u'bo.

¹⁹ U jende' waamu ki puk'n', ne ki tí laa' Sebēde ya bijieb Saak nin u'ninje San te bi'ñerbu ni, ki tūreh bi'bāan. ²⁰ *Yesu yin' be i ya tãan bo ne bi dāan' bi'baa Sebēde nin u'tonsənb buñerbu nno ni, ki paan' u'bo.

Yesu nore' usenpol uje uba saan

(Luk 4:31-37)

²¹ Yesu nin u'panpaankaab tí baa' Kapernawum ya du ni. *Saba ya daali ne *Yesu kən' bi'taanl ya duku ni, ki wəknh binib Uwien ya gber. ²² Nı cuo' binib bā cengeh u'bó nno miyək m cēen, kimē wa wəknh be ten *Yiko ya wənwəknh wəknh ma bo, u wəknh be ten unil wā du u wəknh ná bo ne.

²³ Uje uba mō là te *Sufmbē ya taanl ya duku nno ni usenpol njaake wə, ne u wuure' ²⁴ ki ye: «Nasaret ya Yesu, tinbi nin sin tu le ne? A baa' á lá boln te ne-εε? N ben a yé udaan wā. A yé Uwien ya Niñaan ne.» ²⁵ Ne *Yesu tien' u'bo ki ye: «ŋmile, kí siere uje wuə saan.» ²⁶ Ne usenpol nno ñonñange' uje nno nin ufaa, ki wuure' ki gbien', ne ki siere' u'saan. ²⁷ Ne nı cuo' bi'ke miyək m cēen. Nēn saan ne bi niireh təb ki teh: «Nı yé be so? U wəknh miwəkñfēnm ne ki du mi'bo-a, ki wəbndeh isenpol mənən i tuonh u'ñəbu bó-a!» ²⁸ Nēn bo ne *Yesu ya yel kpere' Galile ya tinfenm ni ni'ke saan.

Yesu buu' binib bā bun iwien ke ya bol

(Matie 8:14-17; Luk 4:38-41)

²⁹ *Yesu nin bā pe u'bo nno ñen' litaanl ya duku nno ni, ne ki jon' Simən nin Andre den. Saak nin San mō pñere' be. ³⁰ Tə, Simən ya cəbnaa də ki bun, u'gbenent ton. Ne bi pək ki tək'e' *Yesu ki ye u bun, ³¹ ne u baa' u'saan ki cuo' u'nuə ki fin' wə. U'gbenent sange' ne u cēnde' be.

³² Nı daali ya tajuəku uwien lu' ma nno, ne bi tūkeh bā bun iwien ke ya bol nin isenpol njaake bā nno ke ya bol ki bāareh *Yesu saan. ³³ Udu nno ya nib ke là taan' Simən nin Andre den ne bunəñəbu saan. ³⁴ Ne *Yesu buu' binib bā bun iwien ke ya bol bi yebe, ki nore' isenpol binib saan i yebe ka cēreh i lienh, kimē i ben wə.

Yesu tək'e' binib Uwien ya gber Galile ya tinfenm ni

(Luk 4:42-44)

³⁵ Utēñafaa ne *Yesu fii' nı blike ki ñen' ki jon' nib nja te nā saan ki tí kàareh. ³⁶ Ne Simən nin u'təntəknlieb mō fii' ki ñen', ki nuunh wə, ³⁷ bi tí laa' wə ma nno, ne ki tək'e' wə ki ye: «Binib ke nuunh nje ne.» ³⁸ Ne u tək'e' be ki ye: «Tí jo mən nitənn bó, itengbaan yā te kənkənm nno ni njo ri tí tək'e' Uwien ya gber ni'mə bó. Kimē nēn bo ne n baa'.» ³⁹ Ne ki taa' be ki jon' Galile ya tinfenm ke

ni, ki tĩ kòh Sufmbɛ ya táan ya dur ni, ki kpaandeh Uwien ya gbɛr, ki ɲuòh isɛnpol binib saan.

Yesu cèrè' ujedn uba lùore'
(Matie 8:1-4; Luk 5:12-16)

⁴⁰ Ujedn uba baa' *Yesu saan, nɛ ki gbaan' u'nintuòli, ki gbáan' wò ki ye: «A yíe la, a li fre kí cèrè rí lùore.» ⁴¹ Yesu muò' wò micɛɛckm cɛɛn, nɛ ki tɛndɛ' u'nuò, ki mɛ' wò, ki tòkɛ' wò ki ye: «N yíe, lùore.» ⁴² I ya táan bo nɛ lijɛndl nnò pòk ki gben' nɛ u lùore'. ⁴³ Nɛn saan nɛ *Yesu tòkɛ' wò ki ye wò rí li joh, nɛ ki kpɛkɛ' u'bo, ⁴⁴ ki ye: «Liike a'yul bo ki la tòkɛ nil, ama jo tí tí lɛ utatòrkɛ, kí tien milùorm ya tuòrl tɛn Moyis là ye bɛ rí li teh ma bo. Nɛn nɛ li wuòn ki ye a lùore'.» ⁴⁵ Ama uje nnò bure' ma nnò, u tí kpaandeh tigbɛr nnò ni'kɛ saan nɛ. U tien' nnò ma nnò, nɛ *Yesu ɲa ji li fre kí kò du uba ni, ka bòlɛ'. U là juonh idugbaan nɛ nib ɲa te nà saan. Nɛ binib ñɛh ni'kɛ bó ki bàareh u'saan.

2

Uje uba ya táan nin u'nuò faan' Yesu cèrè' u faake'
(Matie 9:1-8; Luk 5:17-26)

¹ Iwenkàankɛ gbɛbrɛ', nɛ *Yesu liɛbɛ' ki jon' Kapɛrnawum ya du bó. Binib ci' u te u càan' iden yà nnò ni, ² nɛ linigol taan' ni'saan ki yɛbɛ haali fɛnm ɲa ji tí te nañòbu ni mɔnɔn. Nɛ u tòkɛh bɛ Uwien ya gbɛr. ³ Tò, binib biba tuke' uje uba u'tàan nin u'nuò kɛ faan' ki baa' Yesu saan. Binib binan nɛ là tuke' wò. ⁴ Linigol nnò bo ba rí fre kí taa wò kí nɛndɛ *Yesu ma nnò, nɛ ki don' u te kudulekaaku kùà ni nnò ya paaki, ki cube' libònl u se nà saan nnò, nɛ ki taa' uje nnò ki kuon' kí yekn' nin linagɛnl nnò ki ble' *Yesu ya nun bó. ⁵ *Yesu laa' bi teke' wò ki jin' ma nnò, nɛ u tòkɛ' uje nnò ki ye: «N'buke, n fèrɛ' ɲɛ a'biere ɲò.»

⁶ *Yiko ya wònwòknɛ biba kɛ ni'saan ki maaleh bi'fɛl ni ki teh: ⁷ «Bɛ tien' uje wuò lienh nò nnò? U sukreh Uwien nɛ. Uwien baba ɲa rí la, ɲmɛ li fre kí fèrɛ binib bi'biere?» ⁸ *Yesu pòk ki bɛndɛ' u'yɛnm ni bi maaleh ma bo nɛ ki niirɛ' bɛ ki ye: «Bɛ tien' ni maaleh nò nnò ni'yɛnm ni? ⁹ Ni lɛ ba faa? N tòkɛ uje wuò kí ye n fèrɛ' wò u'biere nɛ faa bii wò rí fii kí yuure u'nagɛnl kí li cuonh nɛ faa? ¹⁰ Nɛn bo, n li wuòn nɛ kí ye Unil ya Bijɛ ɲmòbɛ mituòm unjɛndun wuu ni wò rí fèrɛ binib bi'biere.» Nɛ ki tòkɛ' uje wà ya nuò nin u'tàan faan' nnò ki ye: ¹¹ «N lienh sin nɛ, fii kí yuure a'nagɛnl, kí li kunh.»

¹² I ya táan bo nɛ u fii' ki yuure' u'nagɛnl ki ñɛn' saali bi'kɛ ya nun bó. Ní cuo' bi'kɛ miyòkm cɛɛn nɛ bi pèkeh Uwien ki teh: «Tí fii' ma, ta laan laa' niɛ ya bonn ya tunbu.»

Yesu yin' Lefti wò rí paan u'bo
(Matie 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³ *Yesu liɛbɛ' ki jon' Galile ya ñuncienm ya gbaal, nɛ binib ligol bàareh u'saan, u tòkɛh bɛ Uwien ya gbɛr. ¹⁴ U joh ma nnò nɛ ki laa' ulɛnpotekl uba kɛ lɛnpotekbuòl, bi yih wò Lefti u yé Alfe ya bijɛ. Nɛ *Yesu tòkɛ' wò ki ye: «Paan n'bo ní.» Nɛ u fii' ki paan' u'bo.

¹⁵ Ni ya puoli bó nɛ *Yesu te Lefti den ki jinh tijier. Bilɛnpotekb ligol nin bibiɛrdɛnb mò là kɛ wòn nin u'panpaankaab saan ki jinh tijier, kime bi là paakeh u'bo ki yɛbɛ. ¹⁶ *Yiko ya wònwòknɛ biba, bà yé *Farisienmbɛ nnò laa' *Yesu nin bilɛnpotekb nin bibiɛrdɛnb tɛ ki jinh tijier ma nnò nɛ bi niirɛ' u'panpaankaab ki ye: «Bɛ tien' u tɛ ki jinh nin bilɛnpotekb nin bibiɛrdɛnb-i?»

17 *Yesu cii' bi len' ma bo, ne ki tɔke' be ki ye: «Binib bà ñmabe laanfɛ ña nuunh dɔktɛ, bà bun ne nuunh dɔktɛ. Ma baa' ní yin nimɔnb, n baa' ní yin bibiɛrdɛn bɛ.»

Unɔlɔle ya gbɛr

(*Matie 9:14-17; Luk 5:33-39*)

18 Uyo uba ne San ya panpaankaab nin *Farisiɛnmbe là lùo buñɔbu, ne binib biba baa' ki là niire' *Yesu ki ye: «Be tien' San ya panpaankaab nin *Farisiɛnmbe yaab lùoh buñɔbu a'yaab ben ña lùoh?» 19 Ne u jiiin' be ki ye: «Binib bà bi yin' be upiikuon li fre kí lɔle buñɔbu uyo wà piice laan te bi'saan-ii? Piice laan te bi'saan la, ba ní fre kí lɔle ñɔbu. 20 Ama uyo uba we ní be ní ñen piice nno bi'saan ufaa. U ya yo ne bi li lɔle buñɔbu.» 21 Ne ki tí ye: «Uba ña ní taa kpɛlɛfɛnku ya jenl kí lekn liliɛrkpaal. U tien' nno la, kukpɛlɛfɛnku ya jenl nno li kɛre liliɛrkpaal nno ne libɔnl nno ní yɛbre kí pukn. 22 Uba mo ña ní taa midaam mà ña laan muo' ki ben' kí piɛke iyɔkpaan ni. U tien' nno la, midaam nno li kpɛn iyɔl nno, kí wule kí ñende ne iyɔl nno mo ní saa. Bi piɛkeh midaam mà ña laan muo' ki ben' iyɔfɛn ni ne.»

Saba ya daali ya gbɛr

(*Matie 12:1-8; Luk 6:1-5*)

23 *Saba uba ya daali ne *Yesu nin u'panpaankaab gbɛbreh ikpàan iba ni. Bi cuonh ki joh ma nno ne u'panpaankaab coh ijifen' ki cienh. 24 Ne *Farisiɛnmbe niire' *Yesu ki ye: «Be tien' a'panpaankaab teh yiko kùon' ná *Saba ya daali?» 25 Ne u tɔke' be ki ye: «Na laan kaan' *Dafid là tien' ma bo ne-ɛɛ? Wɔn nin u'nib ña là ñmabe jier ma mikɔnm cuo' be nno 26 u kɔn' Uwien ya ninbonl ni, uyo wà Abiyatar là yé bitɔtuɔrciɛnb ya cien nno, ki taa' kpɔno wà bi taa' ki de' Uwien nno ki ñmɔn', ne ki de' wɔn nin bà tɔke nno bi' mo ñmɔn'. Ama bitɔtuɔrkaab baba ne là ñmabe usen be ní ñmɔn kpɔno nno.» 27 Ne ki tɔke' be ki ye: «Unisaal bo ne Uwien sien' *Saba ya daali, na yé *Saba ya daali bo ne Uwien ñen' unisaal. 28 Nen bo, Unil ya Bijɛ ne ñmabe usen wɔ ní wuon bi li tien ná haali *Saba ya daali mɔnɔn.»

3

Uje uba ya nuɔ uba faan', Yesu cère' u faake' Saba ya daali

(*Matie 12:9-14; Luk 6:6-11*)

1 *Saba uba ya daali ne *Yesu tí liebe' ki kɔn' *Sufmbe ya taanl ya duku ni. Uje uba mo te len u'nuɔ uba faan'. 2 Ne bi sekndeh ki likeh u li cère uje nno ní faake *Saba ya daali bii wa ní cère wɔ ní faake, kime bi là nuunh bi li dule ná bo kí biin wɔ ne. 3 Ne *Yesu tɔke' uje wà ya nuɔ faan' nno ki ye: «fii kí sere siik ni.» 4 Ne ki niire' be ki ye: «*Saba ya daali la, unil ñmabe usen wɔ ní tien ná mɔn bii ná bre ne? U ñmabe usen wɔ ní ñmien unil bii wɔ ní ku wɔ ne?» Ba jiiin' wɔ. 5 Ne u liike' be ki gɔbre' ki bòn' nin ubenpiebe, u'yɛnm saa' bi'yufaa bo, ne u tɔke' uje wà ya nuɔ faan' nno ki ye: «Tɛnde a'nuɔ.» U tɛnde' u'nuɔ ne u jire' u'ciem. 6 Nen saan ne *Farisiɛnmbe ñen', kí taan' kí kèlè' i ya tãan bo nin Herod yaab be ní gbiere kí liike bi li tien ma kí ku Yesu.

Linigol taan' Yesu saan

7 Ne *Yesu nin u'panpaankaab siere' ni'saan ki bure' miɛunciɛnm bó, ne linigociɛnl paan' u'bo. Linigol nno ñen' ní Galile ya tinfɛnm ni nin Sude ya tinfɛnm ni 8 nin Yerusalem ni nin Idume ya tinfɛnm ni nin mitinfɛnm mà te Sudɛn ya kpenpuol nno ni nin Tir nin Sidɔn ya tinfɛnm ni ne. Bi là yebe cɛɛn

* 2:23 Liike Matie 12:1.

nɛ. Bi cii' *Yesu teh miyɔkm ya bont ma nnɔ nɛ cɛrɛ' bi baa' u'saan. ⁹ Nɛ u tɔkɛ' u'panpaankaab ki ye bɛ rɪ taa buɛrbu ki pɔkn miɲunm bo wɔ rɪ kɔ nɔ linigol nnɔ la pɛbe wɔ. ¹⁰ Kimɛ u lɔ cɛrɛ' binib faake ki yebe ma nnɔ nɛ biwiɛnb kɛ kpɪɛlh bɛ rɪ nɛndɛ kɪ mɛ wɔ. ¹¹ Isɛnpol yɔ nɔaake binib nnɔ laa' wɔ la, i cɛrɛh bi gbaandeh u'nintuɔli nɛ ki wuureh ki teh: «A yɛ Uwien ya Bijɛ nɛ.» ¹² Ama *Yesu gɛndɛ isɛnpol nnɔ bo nɛ ki tɛh i la cɛrɛ binib rɪ bɛndɛ u yɛ udaan wɔ.

*Yesu gɛndɛ' u'tondb piik nin bile
(Matie 10:1-4; Luk 6:12-16)*

¹³ Ni ya puoli bɔ nɛ *Yesu don' lijuɔl bo, ki yin' u yɛ binib bɔ nnɔ. Bi baa' u'saan, ¹⁴ nɛ u gɛndɛ' binib piik nin bile bɛ rɪ li tuu ki tɛ u'saan, nɛ ki yin' bɛ u'tondb. U gɛndɛ' bɛ wɔ rɪ li sɔnh bɛ bi tɪ tɔkɛh binib tigbɛmɔnmɔnt nɛ, ¹⁵ kɪ li nɔmɔbɛ mituɔm ki nɔuɔh isɛnpol binib saan. ¹⁶ U gɛndɛ' binib piik nin bile bɔ nnɔ ya yɛl sɔ: Simɔn, u baan' wɔ Pier ¹⁷ nin Sebɛdɛ ya bijɛb Saak nin u'ninjɛ San, u baan' bɛ Bowanɛrgɛs, ni'tingi si: «itɛtɛn ya nib» ¹⁸ nin Andre nin Filip nin Batelemi nin Matie nin Toma nin Alfe ya bijɛ Saak nin Tade nin Simɔn wɔ ya nun mɔn u'du ya gɛr bo ¹⁹ nin Suda Iskariyɔt wɔ lɔ li kuɔrɛ wɔ nnɔ.

*Biba ye Yesu nɔmɔbɛ Bɛlsɛbul ya tuɔm nɛ
(Matie 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)*

²⁰ *Yesu kun' nɛ linigol tɪ taan' u'saan haali wɔn nin u'panpaankaab nɔ tɪ nɔmɔbɛ fɛnm bɛ rɪ ji jier mɔnɔn. ²¹ U'dɛn yaab cii' nɪ tɛ nnɔ nɛ bi baa' bɛ rɪ taa wɔ. Kimɛ bi maaleh ki tɛh u waarɛ' nɛ.

²² Tɔ, Yiko ya wɔnwɔknb bɔ nɛn' Yerusalɛm bɔ rɪ nnɔ lienh ki tɛh Bɛlsɛbul nɛ nɔaake wɔ. Wɔn isɛnpol ya ciɛn nɛ diɛnh wɔ mituɔm u nɔuɔh isɛnpol binib saan. ²³ Nɛ u yin' bɛ ki pɔn' bɛ mikpɛnjɛnm ki ye: «*Satan li tien mila kɪ nɔrɛ wɔn *Satan? ²⁴ Libɛl liba ya nib bore' tɔb ki kɔnh bi'nɔmiɛl ni la, libɛl nnɔ li juorɛ fɛnm nɛ. ²⁵ Iɛn iba mɔ ya nib bore' tɔb ki kɔnh bi'nɔmiɛl ni la, idɛn nnɔ li juorɛ fɛnm nɛ. ²⁶ Nɛn bo nɛ *Satan liɛbɛ' ki kɔnh nin u'ba la, u li gɛn kɪ juorɛ fɛnm nɛ.

²⁷ «Uba nɔ rɪ frɛ kɪ kɔ ufɛfaa dɛn kɪ fiɛ u'bont ka nɔmɔbɛ tuɔm mɔ u li kpɪɛ kɪ lɔlɛ wɔ kɪ yaan. U lɔlɛ' wɔ la, u ya yo nɛ u li frɛ kɪ kɔ u'dɛn kɪ fiɛ u'bont kɛ. ²⁸ N tɔkɛh nɛ imɔn nɛ, Uwien li fɛrɛ binib bi'biɛrɛ kɛ, kɪ fɛrɛ bɛ bi suke' wɔ isuk i yɛbɛ ki kpɛ ma kɛ. ²⁹ Ama, unil suke' *Mifuoɲaanm mɛn la, Uwien nɔ rɪ fɛrɛ wɔ, u'biɛrɛ li juorɛ u'bo nɛ haali uyo wɔ nɔ nɔmɔbɛ gɛbnm.» ³⁰ Bi tɔkɛ' wɔ ki ye usɛnpol nɛ nɔaake wɔ ma nnɔ, nɛ cɛrɛ' u len' nnɔ.

*Yesu ya naa nin u'ninjɛb
(Matie 12:46-50; Luk 8:19-21)*

³¹ Tɔ, *Yesu ya naa nin u'ninjɛb baa' rɪ ki lɔ tɛ saali, nɛ ki sɔn' bɛ rɪ tɪ yin wɔ. ³² Linigol kɛ ki guɔn' wɔ, nɛ bi tɔkɛ' wɔ ki ye: «A'naa nin a'ninjɛb [nin a'ninsɛb]* tɛ saali ki nuunh nɛ.» ³³ Nɛ u tɔkɛ' bɛ ki ye: «nɔmɛ nɛ yɛ n'naa? Bi lɛ yɛ n'ninjɛb-i?» ³⁴ Ki liikɛ' ki bɔn' binib bɔ kɛ ki guɔn' wɔ nnɔ nɛ ki ye: «Liikɛ mɛn, n'naa nin n'ninjɛb sɔ. ³⁵ Unil wɔ kɛ tɛh Uwien yɛ nɔ la, wɔn nɛ yɛ n'ninjɛ, ki yɛ n'ninsɛ, ki yɛ n'naa.»

4

*Wɔ plɛ' tibonbuor ya bim ya kpɛnjɛnm
(Matie 13:1-9; Luk 8:4-8)*

* 3:32 Bi kpɪɛ' ki kele' tigbɔnt tɔ nnɔ ya tuba ni nin a'ninsɛb nɔ tɛ tu'ni.

¹ *Yesu tí liêbe' ki jon' Galile ya ñunciɛnm ya gbaal ki tí wɔknh binib Uwien ya gber. Linigocienl tí taan' u'saan ne u kɔn' ki kèle' buɛrɛbu ni miɲunm bo. Linigol nnɔ ke te miɲunm ya gbaal. ² Ne u wɔknh be tibont tú yebe mikpenjenm ni, ki tɔkeh be ki teh: ³ «Li cengeh men, ukpaal uba ne jon' wɔ ní tí plè tibonbuor ya bim. ⁴ U plèh ma nnɔ, miba lu' usengbe, ne inuɔn baa' ki lá jin' mè. ⁵ Mitòm lu' kutentiaku bo, tenbim ɲa yebe ná saan. Tenbim ɲa yebe ma nnɔ, ne mí pen' tonm. ⁶ Uwien ñen' ki tonge', ne ki se' mè. Ma ɲmobe ñaan mɔnmɔnm ma nnɔ, ne mí waan', ki kpo'. ⁷ Mitòm mɔ lu' kujegorku ni. Ne kujegorku kpére' ki wɔbn' mè ne ma lùon'. ⁸ Mitòm mɔ lu' kitinmɔnmɔnk bo, ki pen', ki kpére', ki lùon'. Miba lùon' pitata, mitòm piluoluob, mitòm mɔ kokobk.» ⁹ Ne ki tí ye: «Wà ɲmobe litubl la, wɔ ní cii.»

Be tien' Yesu pɔh binib mikpenjenm-i?

(Matie 13:10-17; Luk 8:9-10)

¹⁰ *Yesu nin u'tondb piik nin bile nin binib bà tuu ki paakeh u'bo nnɔ tí te bi' baba ma nnɔ, ne bi niire' wɔ mikpenjenm nnɔ ya tingi. ¹¹ Ne u jiin' be ki ye: «Uwien ne cèrè' ninbi bende' u'bel ni ya gbeɓalkaar. Binib bà ɲa te u'bel ni nnɔ wɔn, ní yé ben bo mikpenjenm baba ne, ¹² ɲɔ
 <be ní li likeh ka lenh,
 kí li cengeh ka ciih ní'tingi,
 nnɔ ɲa ní la, bi cii' ní'tingi,
 kí lèbre' bi'tetem la,
 Uwien li fère be bi'biere ne.» >

Wà plè' tibonbuor ya bim ya kpenjenm ya tingi

(Matie 13:18-23; Luk 8:11-15)

¹³ *Yesu niire' be ki ye: «Na cii' mikpenjenm miɛ ya tingi la, ni li tien mila kí cii mà ke sien' nnɔ ya tingi? ¹⁴ Mikpenjenm nnɔ ya tingi sɔ: ukpaal nnɔ te ten unil wà tɔkeh binib Uwien ya gber ne. ¹⁵ Mibim mà lu' usengbe nnɔ yé binib bà ciih Uwien ya gber, *Satan bàareh i ya táan bo ki lá ñendeɗ tú bi'fèl ní ne. ¹⁶ Mibim mà lu' kutentiaku bo nnɔ mɔ yé binib bà ciih Uwien ya gber, ki teknh tú tontonm nin uyensonge, ¹⁷ ama ka cèrèh tú kpaakeh ñaan bi'fèl ní ne, ne ta wuɔkreh bi'ni mɔ. Liwɔbl bii ijend tu' be tu'bo la, bi pɔk kí wie Uwien ya sen ne. ¹⁸ Mibim mà lu' kujegorku ni nnɔ mɔ yé binib bà ciih Uwien ya gber, ¹⁹ ne uɲendun wuu ya gber nin lifaal ya yenmaale yà lɛrèh binib nnɔ nin tibont ke ya yenmaale kɔh bi'fèl ní, ki wɔbndeɗ tú, ki cèrèh ta ní fre kí sɔn tuonl. ²⁰ Mibim mà lu' kitinmɔnmɔnk bo nnɔ mɔ yé binib bà ciih tigber nnɔ, ki teknh tú, ki te ten mibim mà lùonh ne. Miba lùonh pitata, mitòm piluoluob, mitòm mɔ kokobk.»

Lifrl ya kpenjenm

(Luk 8:16-18)

²¹ Ne *Yesu tí tɔke' be ki ye: «Unil se' lifrl la, u li taa kusenku kí cubn li bo-oo? Bii u li taa lè kí sien igado ya tingi-ii? Wa ní taa lè kí tuɔn likpenkpenl bo ka-aa? ²² Kime niba ɲa te ki buɔ ɲɔ ba lá li lɛ nè, niba mɔ ɲa ní juore kí li buɔ ɲɔ ka lá li ñe upaan bo. ²³ Wà ɲmobe litubl la, wɔ ní cii.»

²⁴ U tí tɔke' be ki ye: «Liike men ni'yul bo nin ni ciih tigber tà nɔ. Ni taah ná ki bikreh tibont ki dienh binitɔb nnɔ Uwien mɔ li taa nen ne kí biike kí de ne. U li biike kí gèbre nnɔ mɔnɔn kí de ne. ²⁵ Kime wà ɲmobe la, bi li de wɔ kí pukn ne. Wà ɲa ɲmobe la, bi li tonde kí fie u ɲmobe ná waamu nnɔ mɔnɔn ne.»

Kitink cèrèh tibonbuor pɔh ma bo ya kpenjenm

26 Yesu tí len' ki ye: «Uwien ya bel naan tibonbuor ya bim mà uje uba bule' mè u'kpàabu ni ne. 27 U gòh-òò, u likeh ñonku nin wien ni-ii, mibim nno pèh ne ki kpíenh, wa ben mí teh ma bo. 28 Kitink ne cèreh mí pèh, ki cinh ki kpíenh, kí tí pobe kí maa, kí tien ijifen, kí fòre nin mibim. 29 Ní lá ben' ki kpaan' micem la, ne wò ní taa puoko kí jo kí tí ce.»

Mibim mà ñilke ya kpɛnjɛm

(Matie 13:31-32; Luk 13:18-19)

30 *Yesu tí len' ki ye: «Tí li taa ba kí nenge Uwien ya bel-i? Tí li taa míle kpɛnjɛm ba kí nenge lé? 31 Lí naan mibim mà bi yih mè mutaar nno ne. Mèn ne yé mibim mà ñilke tikpinsir ke ya bim ni kitink bo. 32 Ama bi bule' mè la, mí li pè kí kpére kí gèbre kpinsiiku ke kpinsiiku, kí tien isigben yà gbenge. Inuon li fre kí tere isigben nno ya songe ni kí li kò mɔnɔn.»

33 *Yesu taah mikpɛnjɛm ma sò ya bol mí yebe kí tókeh binib Uwien ya gber, bi li fre kí cii ma bo. 34 Wa tókeh be tuba ka pɔn' be kpɛnjɛm. Ama wɔn nin u'panpaankaab lá te bi' baba la, ne u tókeh be mikpɛnjɛm nno ke ya tingi.

Yesu cère' kutafaaku ñmile'

(Matie 8:23-27; Luk 8:22-25)

35 Ní daali ya taajuoku, uwien behn wù ní kò ma nno, ne Yesu tóke' u'panpaankaab ki ye: «Cère mèn tí puore kí jo miñunciɛnm ya gbaatòl bó.»

36 U cèbe' linigol nno, ne u'panpaankaab kɔn' u'saan buñerbu ni kí tuke' wò kí bure'. Inerto mò lá pè bi'bo. 37 Bi joh ma nno ne kutafaabiiku kuba fií', kí cèreh inungbegbel fih kí yildeh buñerbu nno bo, ne miñunm kuonh bu'ni haali bù tí behn bù ní gbe. 38 Nin nèn ke ñò *Yesu wɔn dɔ buñerbu ni ne puoli bó kí gòh kí kuu liyukukul. Ne bi baa' kí lá finde' wò kí tóke' wò kí ye: «Cenbaa, tí behn tí luo, ne ña tɔnge-ee?» 39 Nèn saan ne u finde', kí tien' kutafaaku nno bo, ne kí tóke' miñunm nno kí ye: «Duon suoo.» Ne kutafaaku go, ní ke ñmile' cim. 40 Ne u niire' be kí ye: «Be tien' ni sen' bujewaambu nno? Na laan biɛ kí ñmòbe tekjim ne-ɛɛ?» 41 Bujewaambu cuo' be kí gbien' ne bi niireh tɔb kí teh: «U cinbe kí yé be ya nitunbu sò, kutafaaku nin miñunm ke tí boh wò?»

5

Usenpol ñaake uje uba Yesu ñore' wò

(Matie 8:28-34; Luk 8:26-39)

1 *Yesu nin u'panpaankaab tí baa' miñunciɛnm ya gbaatòl, Gerasa yaab ya tinfenm ni. 2 U ñeh buñerbu ni uyo wà nno ne uje uba pàk kí ñen' ikul bó ní kí cendeh wò. Usenpol ne là ñaake wò. 3 U là kò bi subeh binib tíjòlulnt tá ni nno ne. Bi lóle' wò tikudòkr mɔnɔn la, u cienh tú ne. Nèn bo ne uba ña jí lá li fre kí cuo wò. 4 Bi là taah mugbiemu nin tikudòkr ne kí lùoh wò, ne u cienh tikudòkr nno kí kòh mugbiemu nno. Uba ña là li fre wò. 5 U là tuu kí te ikul nno ni nin igbengben bo ne ñonku nin wien ni kí wuureh, kí taah iten kí bungreh u'ba.

6 U te fɔnfɔkm, kí laa' Yesu, ne kí sen' kí lá gbaan' u'nintuòli, 7 kí wuure' ufaa bo kí ye: «Yesu, Uwien wà ña ñmòbe Nacento ya Bijé, mín nin sin tu le ne? N gbáanh ñe ne, Uwien bo, la jènde nni.» 8 Yesu tóke' usenpol nno kí ye wò ní siere uje nno saan ma nno ne cère' u len' nno. 9 Nèn saan ne *Yesu niire' wò kí ye: «Bi yih ñe ba?» Ne u ye: «Tí yebe ma nno, bi yih nni Ligol ne,» 10 kí tùreh kí gbáanh wò kí teh u la ñore be kí ñen mitinfenm nno ni.

11 Tò, fangambe biba mò lá te ní saan ligbengbenl bo kí yebe ka dindin, bi kpaah be. 12 Ne isenpol nno gbáan' *Yesu kí ye wò ní cèbe yè, yè ní jo kí tí kò

fangambe biε nɔ. ¹³ U tuo', nε ɪ siere' uje nno saan, ki tɪ kɔn' fangambe nno. Nε fangambe nno kε sɛn' ki tinde' ligbengbenl, ki tɪ lu' miɲunm ni ki luo'. Fangambe nno lɔ la baa tɛn itur ile.

¹⁴ Bɔ kpaah fangambe nno sɛn' ki jon' udu ni nin idugbaan ki tɪ tɔke' binib tigber nno. Bi cii' tɪ ma nno, nε ki baa' bε rɪ lɔ liike nɔ tien'. ¹⁵ Bi baa' *Yesu saan ki laa' uje wɔ isenpol yɔ yɛbe lɔ ɲaake wɔ nno ya yɛnm jire' u kε ki guo, nε bujɛwaanbu cuo' bε. ¹⁶ Nε binib bɔ lɔ te ni'saan ki laa' *Yesu cɛre' uje nno faake' ma bo nin nɔ tien' fangambe nno tɔke' bε ni'kε. ¹⁷ Nε bi gbɔan' *Yesu ki yε wɔ rɪ nε bi'tinfɛnm ni.

¹⁸ Nε u liɛbe' ki kɔn' buɲerbu. U liɛbeh wɔ rɪ tɪ kɔ buɲerbu ma nno nε uje wɔ isenpol lɔ ɲaake wɔ nno gbɔanh wɔ ki teh wɔ rɪ cɛre wɔ rɪ paan u'bo. ¹⁹ Nε u yie', ki tɔke' wɔ ki ye: «Liɛbe kɪ kun kɪ tɪ tɔke a'den yaab Yonbdaan muɔ' ɲε micεcɛkm ki tien' nɔ kε ki de' ɲε nno.» ²⁰ Nε u bure' ki gɛbreh mitinfɛnm mɔ bi yih mɛ Idu Piik nno ni, ki tɔkeh binib *Yesu tien' nɔ kε ki de' wɔ. Nε ni cuo' bi'kε miyɔkm cɛɛn.

Yesu cɛre' upii uba faake', ki mɛkre' kibupiik kiba mɔ
(Matie 9:18-26; Luk 8:40-56)

²¹ *Yesu liɛbe' ki puore' miɲunciɛnm ya gbaatɔl nin buɲerbu nε linigociɛnl taan' u'saan miɲunm nno ya gbaal. ²² Nɛn saan nε *Sufmbe ya taanl ya duku ya cɛn uba baa', bi yih wɔ Yayirus. U laa' *Yesu ma nno, nε ki gbaan' u'nintuɔli, ²³ ki gbɔan' wɔ cɛɛn ki ye: «N'biɛɛ benh wɔ rɪ kpo nε. N gbɔanh ɲε nε, dɛn kɪ taa a'nuɔ kɪ paan u'bo wɔ rɪ faake kɪ li fuobe.» ²⁴ Nε *Yesu paan' u'bo ki bure', linigociɛnl pɛ u'bo ki pɛbeh wɔ ikele kε.

²⁵ Tɔ, upii uba mɔ lɔ te ni'saan, ki laa' tifer ibin piik nin ile ta ghen'. ²⁶ U lɔ jon' dɔktiɛmbɛ ligol saan, ki laa' ijɛnd kε ya bol bi'nuɔ ni, ki ɲɛnde' u'like kε ki tɪ ghen' na tungreh, ama u'wɛn nno kpireh ki joh nε. ²⁷⁻²⁸ U cii' bi lienh *Yesu bɔ, nε u maale' u'yɛnm ni ki ye: «N mɛ' u'wɛngolkaar mɔnɔn la, n li faake nε.» Nε ki pɛ *Yesu bo linigol nno ni, ki tɪ mɛ' u'wɛngolkaar. ²⁹ U'fɛr nno pɔk ki ghen' i ya tɔan bo, nε u bende' u'gbɛn ni ki ye u'wɛn nno ghen'-a! ³⁰ U ya yo nε *Yesu mɔ pɔk ki bende' ki ye mituɔm miba ɲɛn' u'ni, nε ki jɛbe' linigol nno ni ki niire' ki ye: «ɲmɛ mɛ' n'wɛngolkaar-i?» ³¹ Nε u'panpaankaab tɔke' wɔ ki ye: «A laa' linigol liɛ pɛbeh ɲε ikele kε ma bo nε a niireh ki teh ɲmɛ mɛ' ɲε-ɛɛ?» ³² Nε u jɛbeh ki likeh ni'kε saan wɔ rɪ lɛ udaan wɔ mɛ' wɔ. ³³ Upii nno ben nibonn nɔ tien' wɔ ma nno, nε bujɛwaanbu cuo' wɔ u'gbɛnɛnt ɲɔh. Nε u baa' ki lɔ gbaan' *Yesu ya nintuɔli, ki tɔke' wɔ tigbɛmɔnt kε. ³⁴ Nε *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «N'biɛɛ, a'tekjim nε ɲmien' ɲε. Li joh nin uyɛnduɔn. A'wɛn nno ghen' nɪnɔ.»

³⁵ *Yesu laan te ki lienh, nε binib biba ɲɛn' Yayirus donbɔ ki lɔ tuobe' bε usɛn ni nε ki tɔke' Yayirus ki ye: «A'biɛɛ kpo'-a! La ji rɪ li ɲmɔbe Cɛnbaa yɛnɲaabe.» ³⁶ *Yesu cii' bi len' ma bo. Nin nɛn kε u tɔke' wɔ ki ye: «La fenge, teke nni kɪ ji baba.» ³⁷ Nε ka cɛre' binib kε paan' u'bo, u cɛre' Pɛr nin Saak nin Saak ya ninje San baba nε paan' u'bo. ³⁸ Bi tɪ baa' Yayirus den nε ki cii' kuwaaku bɔ. Binib te ni'saan ki yɛbe, ki muɔh ki kpiɛndeh cɛɛn. ³⁹ *Yesu kɔn' idɛn nno ni nε ki niire' bε ki ye: «Bε tien' ni muɔh ki ɲmɔbe kuwaaku nɔ nno? Kibuk nno ɲa kpo', kɪ gɔh nε.»

⁴⁰ U len' nno ma nno, nε bi lɛh wɔ. Nɛn saan nε u ɲɔre' bi'kε ki ɲɛn' saali, nε ki taa' kibuk nno ya naa nin ki'baa nin u'panpaankaab bita nno ki kɔn' kɪ te kuduku kɔa ni nno, ⁴¹ nε ki cuo' ki'nuɔ, ki tɔke' kɛ bi'lenm ni ki ye: «Talita kumi,» ni'tingi si: «Kibupiike, n tɔkeh ɲε nε fi!»

⁴² Nε ki fii' ki sere' i ya tåan bo, ki cuonh. Bi laa' nnɔ ma nnɔ, nε nĩ cuo' bi'kε miyɔkm ki tĩ kende'. Ki là yé ibin piik nin ile ya bupiiik nε. ⁴³ Nε *Yesu kpεkpe' bi'bo, ki ye bi la tåke nil, nε ki ye bε rĩ de kε tijier kε rĩ ji.

6

Nasarεt ya nib ηa teke' Yesu ki jin'
(Matie 13:53-58; Luk 4:16-30)

¹ *Yesu siere' ni'saan ki liebe' u'du ni nε u'panpaankaab paan' u'bo. ² *Saba ya daali nε u kɔn' bi'taanl ya duku ni, ki wɔknh binib Uwien ya gber. Ni cuo' linigol là cenge u'bó nnɔ miyɔkm cεen, nε bi niireh tɔb ki teh: «U laa' nεn kε lε saan-i? U laa' la miε ya yεnfuom-i? U teh miyɔkm ya bont tà nɔ, u teh mila ki teh tù? ³ Kanpinta ηa nĩ-ii? Mari ya bije ηa nĩ-ii? Saak nin Yose nin Sud nin Simɔn ya ninje ηa nĩ-ii? U'ninsieβ ηa te niε saan-ii?» Nnɔ nε bi'yεnm ηa ηmaake' u'bo nε ba teke' u'gber. ⁴ Nε u tåke' bε ki ye: «*Uwien ya n̄ɔbonsɔknl kε n̄ɔbonsɔknl ya du ni yaab nin u'densen yaab nin u'dencenl yaab baba nε ηa boh wɔ.» ⁵ U taa' u'nɔ ki paan' biwiεnb biba bo nε bi faake' baba ηa nĩ la, wa ji fre ki tien' yɔkm ya bontɔnn ni'saan. ⁶ Ba teke' wɔ ki jin' ma nnɔ nε nĩ cuo' wɔ miyɔkm cεen.

Yesu sɔn' u'panpaankaab piik nin bile
(Matie 10:5-15; Luk 9:1-6)

U siere' ni'saan nε ki cuonh itengbaan ni ki wɔknh binib tigbεmɔnmɔnt. ⁷ U yin' u'panpaankaab piik nin bile nε ki sɔn' bε bilele, ki de' bε mituɔm bε rĩ li ηuɔh isenpol binib saan. ⁸ Nε ki tåke' bε ki ye: «Ni joh la, ni la tuke jier, ki la tuke kɔl, ki la cɔn like, ki la tuke niba nin nitɔnn, nĩ li tuke ugbien baba, ⁹ kĩ cεke itacaan, ki la tuke lier ile mɔ. ¹⁰ Ni tĩ baa' nà kε saan bi teke' nε iden ya ni la, ni la lèbre den ki tĩ baa' lidaali là ni li siere ni'saan. ¹¹ Nà saan ya nib ηa teke' nε ki yie' ni'gber la, nĩ siere nε kĩ kpaapaare ni'taan ya tengunku* kĩ wisε. Nεn nε li yé ni'saan ya nib bo kudieku.»

¹² Nε u'panpaankaab bure' ki tĩ kpaandeh tigbεmɔnmɔnt ki teh: «Lèbre mεn ni'tetem.» ¹³ Nε ki ηuɔh isenpol i yεbe binib saan ki taah mikpɔm ki faanh biwiεnb bi yεbe, nε bi faakreh.

San wà siih binib Uwien ya n̄unm ya kuum
(Matie 14:1-12; Luk 9:7-9)

¹⁴ Tɔ, *Yesu ya yel kpienh ni'kε saan haali ubεr Herod mɔnɔn tĩ cii', kime bi lienh *Yesu bo ki teh San wà là siih binib Uwien ya n̄unm nnɔ nε mekre' bitenkpiib ni. Nεn nε cère' u ηmɔbe mituɔm ki teh miyɔkm ya bont. ¹⁵ Bitɔb lienh ki teh u yé Eli nε. Bitɔb mɔ teh u yé *Uwien ya n̄ɔbonsɔknl tεn biñɔbonsɔkntɔb bà là te uyo bo nnɔ nε. ¹⁶ Herod cii' *Yesu ya gber ma nnɔ nε ki ye: «N là cère' bi tũkre' San wà ya yul nnɔ wɔn nε mekre' bitenkpiib ni.»

¹⁷ Nà cère' Herod len' nnɔ si: wɔn nin u'yul nε là cère' u'sojambe cuo' San ki lɔle' wɔ tikudakr ki pεkn', u'po Herodiyad bo. Kime Herodiyad là yé Herod ya ninje Filip ya po nε, nε u taa' wɔ ki kuɔn'. ¹⁸ Tɔ, San tåke' Herod ki ye wa ηmɔbe sεn wɔ rĩ taa u'ninje ya po. ¹⁹ Nεn bo nε Herodiyad là nεn San ki yie' wɔ rĩ ku wɔ, ka rĩ fre, ²⁰ kime Herod là boh San nε, ki bεn ki ye u yé unimɔn nε, ki yé Uwien ya nil, nε ka sè u'bo. Herod là cengeh San ya gber la, wa ji tĩ bεn u maaleh ki teh bà, ama u n̄in yie' wɔ rĩ li tuu ki cengeh u'bó nε.

* **6:11** Sufmbe bo kĩ kpaapaare itaan ya tengunku ya tingi si: nà kε ji tu unil la, ni yé u'yaar nε, na ji yé uba yaar.

²¹ Ama lidaali liba Herodiyad laa' u li dule nà bo. Herod maa' uwien wà nno gòbre' ki baa', ne u tien' tijier tù yebe, ki yin' binikpækpæk nin u'sojaciën b nin Galile ya tinfennm ya ciën b be ri baa ki lá ji. ²² Bi te ki jinh ma nno ne Herodiyad ya bisé baa' ki lá nnon' kiciék bi'ké ya nun bó. Uber Herod nin bà ké jinh u'saan tijier nno ya yenn songe' u'bo. Ne u take' ujefaan nno ki ye: «Mie nni a yie ná, ri de ne.» ²³ Ne ki pole' ki ye: «A mie' nni ná ke la, ri li de ne nê ne; haali ni ye n'bel ya gbiirm bolm mile monon la, ri li tuo.»

²⁴ Ne ujefaan nno nen' ki ti niire' u'naa ki ye: «N'naa, ri li take wò ki ye wò ri de nni ba?» Ne u take' u'bisé ki ye: «Take ki ye a yie San wà siih binib Uwien ya nunm nno ya yul ne.»

²⁵ Ne u pak ki liebe' ki kon' i ya taan bo uber Herod saan, ki take' wò ki ye: «N yie itaan yie bo á tukre San wà siih binib Uwien ya nunm nno ya yul ne ki kpïen kikensenk ni ki de nni.» ²⁶ U len' nno ma nno, ne ni saa' uber Herod ya yennm ki gbien'. Ama u pole' bicenb ya nun bó ma nno nen ne cère' wa yie'. ²⁷ Nen saan ne u son' soja uba i ya taan bo wò ri jo ki ti gé ki tukre San ya yul ri. Ne soja nno jon' lipékl ni ki ti cuo' San ki tukre' liyul, ²⁸ ki kpïen' kikensenk ni, ki lá de' ujefaan nno. Ne u'mò taa' ki ti de' u'naa. ²⁹ San ya panpaankaab cii' ni te nno, ne ki baa' ki lá yuure' u'gbenent, ki ti sube'.

Yesu jin' linigocienl liba

(Matie 14:13-21; Luk 9:10-17; San 6:1-14)

³⁰ To, *Yesu ya tondb liebe' ki taan' u'saan, ne ki take' wò bi tien' ná ké nin bi wòkn' binib ná ké. ³¹ Binib mò te ni'saan ki yebe, biba joh, bitòb liebeh. Nen bo ne wòn nin u'panpaankaab nja laa' fennm monon be ri ji jier. Ne u take' be ki ye: «Cère men ti bure nib nja te ná saan ki ti ri li te ti'ba ki fuore waamu.» ³² Nen saan ne bi kon' buñerbu ki bure' bi'baba nib nja te ná bó.

³³ Ama binib laa' bi cubn' ná bó, bà yebe bende' be ne ki nen' idu ké ni, ki sen' ki kpïe' ki baa' ni'saan nin be. ³⁴ *Yesu baa' ki nen' buñerbu ni uyo wà nno ne ki laa' linigocienl liba. Ne ki muo' be micécek m céen, kime bi te ten ipe ya nja nja mabe wà kpaah ye ne. Nen bo ne u cin' ki takeh be tigher tù yebe. ³⁵ Uwien benh wù ri kò ma nno ne u'panpaankaab baa' ki lá take' wò ki ye: «Ti te nen nja te ná saan ne, ne uwien mò benh wù ri kò ma nno, ³⁶ cère binib bisé nò ri jo mudufiirmu nin itengbaan ya kòkuò nie saan nò ni ki ti de niba ki ji.» ³⁷ Ne u take' be ki ye: «Ninbi bughen de be men be ri ji.» Ne bi niire' wò ki ye: «A yie ti nen iwentun kobiile ya tuonl ya paaku ne ki de kponò ki lá de be, be ri njanon-ii?» ³⁸ Ne u niire' be ki ye: «Ni njanon kponò unje? Jo men ki liike.» Ne bi bure' ki ti liike', ki liebe' ni ki lá take' wò ki ye: «Ti njanon kponò unjun nin ijen ile ne.»

³⁹ Ne u take' u'panpaankaab ki ye be ri cère binib nno ké ri kèle timòsngt bo icék icék. ⁴⁰ Ne bi kékèle' icék icék binib pinjunun nin binib kokobk. ⁴¹ Nen saan ne u yuure' kponò unjun nin ijen ile nno, ki yaare' ki liike' paaki, ne ki faare' Uwien, ki kòkuò, ki taa' ki de' u'panpaankaab be ri gbiire binib nno ké. Bi gbiire' ijen ile nno mò ki ti taa' ki de' bi'ké. ⁴² Bi'ké njanon' ki gbo', ⁴³ ne bi tanaan' kponojenjent nin tijenjenjent tà sien' nno, ki gbien' ikpencub piik nin ile. ⁴⁴ Binib bà jin' tijier nno bijeb lá te itur injun ne.

Yesu cuonh miñunm bo

(Matie 14:22-33; San 6:15-21)

⁴⁵ I ya taan bo nen *Yesu wòbn' u'panpaankaab ki ye be ri liebe ki kò buñerbu nno ki liere wò use ki puore miñuncienm ya gbaatol ki jo Betsayida ya du ni njanon bughen ri cère linigol nno lè ri kun. ⁴⁶ U cèbe' linigol nno ma nno ne ki don' lijuol bo wò ri ti kàare.

⁴⁷ U'panpaankaab joh ma nno ni ti biire' ki laa' bu'nerbu nno te mi'num ya siik ni ne; ne *Yesu te liwel bo u'baba. ⁴⁸ U laa' kutafaaku tobreh be, ni faa bi'bo ki gbien' ba ji li fre ki kure. Ukuojemuayo ne u cuonh mi'num bo ki joh bi'saan ki ti nek'n' be ki benh wo ni g'ebre. ⁴⁹⁻⁵⁰ Bi laa' unil cuonh mi'num bo ma nno bi maaleh ki teh ni ye ufenfend ne. Bujewaanbu cuo' be ki gbien' ne bi wuure'.

Ne u toke' be i ya taan bo ki ye: «Cuo men ni'ba, Min *Yesu ne, la sen men jewaanbu.» ⁵¹ Ne ki kon' bi'saan bu'nerbu ni. U kon' bu'nerbu ni ne kutafaaku nno go. Ne ni beke' be ceen. ⁵² Bi'yenm la libe' ma nno ne cere' ba bende' u taa' kpono ki tien' miyokm ya bonn na nno ya tingi.

Yesu cere' biwienb faake' Genesaret ya tinfenm ni

(Matie 14:34-36)

⁵³ Yesu nin u'panpaankaab ti baa' mi'num ya gbaatol, Genesaret ya tinfenm ni, ki nen' bu'nerbu ni, ne ki lole' bu. ⁵⁴ Bi nen' bu'nerbu ni uyo nno ne binib bende' *Yesu i ya taan bo. ⁵⁵ Ne ki tiinh ki joh mitinfenm nno ni ni'ke saan, ki tukeh biwienb inagen bo. Bi cii' u te na saan la, ne bi taah be ki joh u'saan. ⁵⁶ U jon' iducien ni bii itengbaan ni la, bi taah biwienb ne ki la siendeh binib taakeh na saan, ki gb'anh wo ki teh wo ni cere' biwienb ni me u'lierku ya ngoben baba. Ba ke me' u'lierku ya ngoben nno ke faake' ne.

7

Yesu nin Sufmbe ya yaajebok ya gber

(Matie 15:1-9)

¹ *Farisienmbe nin *Yiko ya wonwoknb biba nen' Yerusalem bo, ki baa' ki la taan' *Yesu saan. ² Bi laa' *Yesu ya panpaankaab biba jinh inobonjokn, ni' tingi si: ba nire' ki paan' yaajebok ye ma bo. ³ To, *Farisienmbe nin Suftob ke pe bi'yaajebok bo ne. Ba nire' ki paan' bi'yaajebok ye ma bo la, ba ni ji jier. ⁴ Ne bi nen' kidaak ki baa' ka sakre' bi'ba ki paan' bi'yaajebok ye ma bo la, ba ni ji jier. Bi liebe' ki nmobe yaajebokto mo i yebe: ten tinunnuwent nin icun nin tikur ya sen ya cendm.

⁵ Ne *Farisienmbe nin *Yiko ya wonwoknb nno niire' *Yesu ki ye: «Be tien' a'panpaankaab na pe ti'yaajebok ye ma bo?» ⁶ Ne u jiiin' be ki ye: «Ninbi inuon ilele ya nibe, Uwien ya nobonsoknl Esayi la len' ni gber ma nno, u la nmobe iman ne. U la len' ki ye Uwien ye:

«Binib bie pekeh nni bu'obu ni ne,
bi'yenm na neke n'saan.

⁷ Bi pukeh nni fenm ne,
ki woknh binib yaajebok baba.»

⁸ Ne *Yesu ti toke' be ki ye: «Ni wienh *Uwien ya wobl, ne ki boh yaajebok.»

⁹ Ne ki ti toke' be ki ye: « «Ninbi ya buol, ki wie *Uwien ya wobl, ki paan ni'yaajebok bo na faa-a!» ¹⁰ Kime Moyis la len' ki ye: «Li boh a'naa nin a'baa», ki ti len' ki ye: «Unil take' u'naa bii u'baa linobonbil la, be ni ku wo.» ¹¹ Ama ninbi woknh binib ki cereh bi lienh ki teh bi bi li de bi'naambe nin bi'baambe na nno, ji ye «karban ne» ba ji li fre ki de be ne. Karban ya tingi si: ni ye Uwien yaann ne. ¹² Nen bo, ninbi ne cereh ba toreh bi'naambe nin bi'baambe. ¹³ Nno ne ni taah ni'yaajebok ki lebeh Uwien ya gber, ki tokeh ye ni'tob ki nebreh, ki teh tibontar ten tuu no ti yebe.»

Tibont ta ku'ndeh unil tijoknt

(Matie 15:10-20)

14 Yesu tí yin' linigol nnò, nɛ kɪ tɔkɛ' bɛ kɪ yɛ: «Ní'kɛ ní li cengeh n'bò ɲò kɪ cii n li tɔkɛ nɛ tigbɛr tà nò ya tingi. 15 Tibont tà kòh unil ya ɲòbu ni ɲa ní fre kɪ kuòn wò jòknt. Tà ɲɛh u'fɛl ni nnò, tun nɛ kuònɔdeh wò tɪjòknt. 16 [Wà ɲmòbe litubl la, wò ní cii.]»*

17 U siere' kɪ dàan' linigol nnò kɪ tí kòn' iden iba ni. U ya yo nɛ u'panpaankaab niire' wò mikpɛɲɛnm nnò ya tingi. 18 Nɛ u tɔkɛ' bɛ kɪ yɛ: «Ní'mò ɲa laan biɛ kɪ bɛn tibont ya tingi nɛ-ɛɛ? Na bɛn kɪ yɛ tibont tà kòh unil ya ɲòbu ni ɲa ní fre kɪ kuòn wò jòknt-ii? 19 Kímɛ ta kòh u'fɛl ni, tù kòh u'puoku ní nɛ, nɛ u joh kunincɛnku kɪ ɲɛndɛh tù.» *Yesu len' nnò ma nnò, u wuòn' kɪ yɛ jier tuba ɲa kùò nɛ.

20 U tí yɛ: «Tibont tà ɲɛh unil ya fɛl ni nnò, tun nɛ kuònɔdeh wò tɪjòknt. 21 Kímɛ tibonbiert ɲɛh unil ya fɛl ni nɛ. Tun si: iyɛnmaalbiere nin lisònsòndl nin bunasubu nin linikul 22 nin linarɲmaal nin ununfòkɛ nin mibiɛrm nin milerkɲim nin fɛnfɛnm nin mituom nin isuk nin tigbɛngt nin mijòrtetɛm. 23 Tibonbiert tuu kɛ ɲɛh unil ya fɛl ni nɛ, kɪ kuònɔdeh wò tɪjòknt.»

Upii uba teke' Yesu kɪ jin', ka yé Suf
(Matie 15:21-28)

24 *Yesu siere' ní'saan, nɛ kɪ jon' Tir ya tinfɛnm ni. U kòn' iden iba ni, ka yíe uba ní bɛndɛ kɪ yɛ u te ní'saan ama wa fre' kɪ bòlɛ' u'ba. 25 Tò, upii uba là te mitinfɛnm nnò ni usɛnpol ɲaake u'bise. U cii' *Yesu bó, nɛ kɪ baa' i ya tãan bo kɪ lá gbaan' u'nintuòli. 26 Upii nnò ɲa yé Suf, bi maa' wò Siri ya tinfɛnm ya kɛlɛ wà bi wù Fenisi nnò ni nɛ. U gbáan' *Yesu kɪ yɛ wò ní ɲòrɛ usɛnpol wà ɲaake u'bise nnò. 27 Nɛ *Yesu tɔkɛ' wò kɪ yɛ: «Cèrɛ mubumu ní jɪ kɪ gbo kɪ yaan, kímɛ na mòn bɛ ní taa mubumu ya jier kɪ wíɛ isɛngbɛlɛ.» 28 Nɛ upii nnò yɛ: «Yonbdaan, ní yé imòn nɛ, ama isɛngbɛlɛ jinh mubumu ya jiejòyòl yà luh tingi ní nnò nɛ.» 29 Nɛ *Yesu tɔkɛ' wò kɪ yɛ: «A'ɲòbonmònəm̀nɛ̀n lɛ bo, li jo, usɛnpol nnò dàan' a'buk ɲò.»

30 U liebe' kɪ kun', kɪ tí baa' kɪ laa' usɛnpol nnò mònbe kɪ dàan' u'buk ɲò, kɪ dò kuduku ni.

Yesu cèrɛ' ugbaanlɛntɛb uba faake'

31 *Yesu tí siere' Tir ya tinfɛnm ni, kɪ ɲɛn' Sidan ya du ni, kɪ jon' Galile ya ɲuncienm ya kɛlɛ wà te mitinfɛnm mà bi yih mè Idu Piik nnò bó. 32 Tò, binib biba tuke' ugbaanlɛntɛb uba kɪ baa' u'saan, kɪ gbáan' wò kɪ yɛ wò ní taa u'nuò kɪ paan u'bo. 33 Nɛ *Yesu taa' wò kɪ ɲɛn' linigol nnò ni, kɪ jon' ugbɛ, kɪ taa' u'ɲòbii kɪ tuun' ugbaan nnò ya tub ni, kɪ sli' tíɲinsɛnt kɪ mɛ u'lɛnl, 34 kɪ yaare' kɪ liike' paaki, kɪ fuore' kɪ jiiin', nɛ kɪ yɛ «Efata,» ní'tingi si: «Nèrɛ.»

35 Nɛ u'tub nèrɛ' i ya tãan bo, u'lɛnl mò tɛbrɛ', nɛ u cin' kɪ lienh mònəm̀nɛ̀m. 36 Nɛ *Yesu kpɛkpɛ' bi'bo kɪ yɛ bi la tɔkɛ uba. Nin u kpɛkpɛ' bi'bo ma kɛ nnò, bi tùòrɛh kɪ kpaandɛh tù nɛ. 37 Ní cuo' binib miyòkm kɪ tí kɛndɛ' nɛ bi lienh kɪ tɛh: «U tɛh ná kɛ nnò mòn nɛ, haali kɪ tí cèrɛh igbaan mònən ciih, kɪ cèrɛh bilɛntɛb mò lienh.»

8

Yesu tí jin' linigocienl liba
(Matie 15:32-39)

1 I ya dɛn nɛ, linigocienl liba tí taan' *Yesu saan. Ba ɲmòbe niba bɛ ní jɪ, nɛ u yin' u'panpaankaab kɪ tɔkɛ' bɛ kɪ yɛ: 2 «Linigol lɛ nò ɲmòbe nni micɛɛkm cɛɛn

* 7:16 Bi kpɛ' kɪ kɛlɛ' tigbònt tà nnò ya tuba ni migbiirm 16 ɲa te tu'ni.

nε. Bi te n'saan ma wienta sɔ. Ba ji ηmɔbe niba bε rí ji. ³ Biba ñen' ní fɔnfɔkm nε. N cɛbe' bε bi kunh ka jin' niba la, bi li tí dɔre usen ni.» ⁴ Nε u'panpaankaab jiiñ wɔ ki ye: «Ti te ñien ηa te nà saan nε. Nyme li fre kí lε tijer nie saan kí de binib biε kε bε rí jí kí gbo?» ⁵ Nε u niire' bε ki ye: «Ni ηmɔbe kpɔnɔ uηε?» Nε bi ye: «Ulole.» ⁶ Nε u tɔke' linigol nnɔ ki ye lè rí kɛle tingi ni, nε ki yuure' kpɔnɔ ulole nnɔ, ki faare' Uwien, ki kɔkuɔ' ki taa' kí de' u'panpaankaab, bε rí gbiire linigol nnɔ. Nε bi taa' kí gbiire' bε. ⁷ Bi ηmɔbe mujenwawaamu muba ma. Nε u yuure' mu'mɔ, ki faare' Uwien, nε ki ye bε rí taa mu'mɔ kí gbiire linigol nnɔ. ⁸ Bi'kε ηmɔn' kí gbo', nε bi tantaan' tijenjent tà sien' nnɔ, kí gbien' ikenden ilole. ⁹ Binib nnɔ là li baa ten itur inan. Nεn saan nε u cɛbe' bε, ¹⁰ nε wɔn nin u'panpaankaab kɔn' buñerbu i ya taañ bo kí bure' Dalmanuta ya tinfenm bó.

Bi yte Yesu rí tien miyɔkm ya bonn

(Matie 16:1-4)

¹¹ *Farisienmbε baa' kí lá cin' kí nieh nin *Yesu miniem. Bi yíe bε rí biike wɔ nε kí tɔke' wɔ ki ye wɔ rí tien miyɔkm ya bonn ná li wuɔn kí ye u'tuɔm ñen' Uwien saan nε. ¹² *Yesu fuore' kí jiiñ', nε kí tɔke' bε ki ye: «Bε tien' fenfenno ya nib biε nuunh bε rí lε miyɔkm ya bonn-i? N tɔkeh nε imɔn nε, ba rí lε yɔkm ya bonn niba.» ¹³ Nε kí siere' bi'saan kí liebe' kí kɔn' buñerbu kí joh wɔ rí tí puore miñuncienm.

Yesu lienh Farisienmbε nin Herod ya kpɔnɔ ya ñake bó

(Matie 16:5-12)

¹⁴ Tɔ, Yesu ya panpaankaab là sunde' ka tuke' kpɔnɔ. Kpɔnɔ uba kpein nε là te bi'saan buñerbu ní. ¹⁵ *Yesu kpekpe' bi'bo kí ye: «Li bεn mɛn *Farisienmbε nin Herod ya kpɔnɔ ya ñake bó.» ¹⁶ Nε bi tɔkeh tɔb kí teh: «Ta tuke' kpɔnɔ ma nnɔ nε cère u len' nnɔ.»

¹⁷ *Yesu bende' bi tɔkeh tɔb kí teh bà, nε kí niire' bε ki ye: «Bε tien' ni tɔkeh tɔb kí teh na tuke' kpɔnɔ? Na laan biε kí freh kí sekndeh tibont nε-εε? Bii na ciuh tu'tingi nε? Ni'yenm biε kí liibe nε-εε? ¹⁸ Ni ηmɔbe inun, bε tien' na lenh-i? Ni ηmɔbe itub, bε tien' na ciuh-i? Na tien, ¹⁹ n là taa' kpɔnɔ uñun kí kɔkuɔ', kí gbiire' binib itur inun ma nnɔ, ní là tantaan' nà sien' nnɔ kí gbien' ikpencub ubien wà nε-εε?» Nε bi ye: «Piik nin ile.» ²⁰ Nε u liebe' kí niire' bε ki ye: «Na tien n là taa' kpɔnɔ ulole kí kɔkuɔ', kí gbiire' binib itur inan ma nnɔ, ní là tantaan' tijenjent tà sien' nnɔ kí gbien' ikenden ubien wà nε-εε?» Nε bi ye: «Ilole.» ²¹ Nε u ye: «Na laan biε kí ciuh tibont ya tingi nε-εε?»

Yesu likre' ujuɔn uba Betsayida ya du ni

²² Yesu nin u'panpaankaab tí baa' Betsayida ya du ni, nε bi tuke' ujuɔn uba kí baa' *Yesu saan, kí gbáan' wɔ ki ye wɔ rí taa u'nɔú kí me wɔ. ²³ *Yesu cuo' u'nɔú, nε kí dère' wɔ kí ñen' udu ni, kí sii' tiñinsent, kí sɛkn ujuɔn nnɔ ya nun, kí taa' u'nɔú kí paan' u'bo, kí niire' wɔ ki ye: «A lenh nibonn-ii?» ²⁴ U likre', nε kí ye: «N lenh binib ama bi naan isiin nε kí cuonh.» ²⁵ Nε *Yesu liebe' kí taa' u'nɔú kí pi' u'nun bó, u faake' nε kí tɔre' kí ñebe' inunbii kí caan' kí jí lenh tibont kε mɔnmɔnm. ²⁶ Nε *Yesu tɔke' wɔ ki ye wɔ rí li kun kí la liebe udu nnɔ ni*.

Pier len' kí ye Yesu yé Uwien ya Nigendke Kristo

(Matie 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷ *Yesu nin u'panpaankaab siere' ní'saan kí bure' iduwawaale ya te ka fɔke nin Sesare Filip ya tinfenm nnɔ bó. Bi joh ma nnɔ nε u niire' bε ki ye:

* **8:26** Bi kpie' kí kele' tigbont tà nnɔ ya tuba ní kí kele' kí ye: «La tí tɔke nil tigber nnɔ udu ní nε.»

«Binib lienh ki teh n yé ημε νε?» ²⁸ Ne bi jiin' wɔ ki ye: «Biba lienh ki teh a yé San wá siih binib Uwien ya ñunm ne. Bitɔb lienh ki teh a yé Eli ne. Bitɔb mɔ lienh ki teh a yé *Uwien ya ñɔbonsɔknɔb ya uba ne.» ²⁹ Ne u niire' be ki ye: «Ninbi nín teh n yé ημε νε?» Ne Pier jiin' wɔ ki ye: «A yé Uwien ya Nigendke Kristo ne.» ³⁰ Nen saan ne *Yesu kpekre' bi'bo ki ye bi la tɔke nil u yé udaan wá.

*Yesu len' u'kuum nin u'mekrm bó
(Matie 16:21-28; Luk 9:22-27)*

³¹ Ni ya puoli bó ne Yesu cin' ki tɔkeh u'panpaankaab ki teh: «Ni kpe Unil ya Bijé ní jì ijend kí gbien ne. *Sufmbɛ ya ciɛnb nin bitɔtuɔrciɛnb nin *Yiko ya wɔnwɔknɔb li wiɛ u'gber, kí ku wɔ, ne wienta daali wɔ ní mekre bitɛnkpiib ni.» ³² U tɔke' be tigber nno tú wien ne. Nen saan ne Pier taa' wɔ ki jende', kí tí kɔn' nin wɔ ki ye u la lienh ki teh nno. ³³ Ama *Yesu jibe' ki liike' u'panpaanketɔb ne kí tien' Pier bo ki ye: «Paare n'puoli, Satan. Kime a'yenmaale ηa ñen' Uwien saan, í yé binib yi ne.» ³⁴ Ne kí yin' linigol nin u'panpaankaab kí tɔke' be kí ye: «Unil yíe wɔ ní paan n'bo la, u la tɔnge u'ba, wɔ ní li yuunh u'dɔpɔnɔn kí bukeh kí paakeh n'bo. ³⁵ Kime wá ke yíe wɔ ní fie u'miel la, wɔn ne li kpo kí juore fɛnm. Ama wá ke li tuo kí kpo min nin tigbermɔnmɔnt tuu bo nno, wɔn ne li le limiel. ³⁶ Unil laa' uɛndun wuu ni ya bont ke ηɔ kí tí luo' limiel la, u laa' be ya kpele ne? ³⁷ Unil li taa bá kí pɛ kí teke u'miel-i? ³⁸ Unil ye min nin n'gber ηmɔbe wɔ ife fɛnfɛnnɔ ya nib bá ηa cuube Uwien saan, kí yé bibierdenb nno saan la, udaan mɔ lá li ηmɔbe nni ife ne uyo wá Unil ya Bijé lá li baa ní nin Uwien ya tondb, wɔ ní li ηmɔbe u'Baa Uwien ya kpieke nno.»

9

¹ U tí tɔke' be kí ye: «N tɔkeh ne imɔn ne, ninbi bá se ne nie saan nɔ ya biba li le Uwien ya bel we ní nin mituɔm ne kí yaan kí kpo.»

*Yesu ya gbɛnent lèbre'
(Matie 17:1-13; Luk 9:28-36)*

² Iwien iluob gèbre', ne *Yesu taa' Pier nin Saak nin San kí jende' kí tí don' lijoɔfɔkri liba bo bi'baba. U'gbɛnent lèbre' bi'nun bó, ³ ne u'wengolkaar pende' kponkpon, kí windeh tein. Uba ηa te uɛndun wuu ni kí fre kí tien kukpɛciɛku kú ní li pɛn nno. ⁴ Ne bi laa' Eli nin Moyis puɔ' u'saan bi tɔkeh tigber. ⁵ Nen saan ne Pier tɔke' *Yesu kí ye: «Cɛnbaa, tí te nie saan ma nɔ, ní man ne. Cère tí pɔ ininbon ita, sin liba, Moyis liba, Eli mɔ liba.» ⁶ Pier ηa ben u li len kí ye bá, kime bujɛwaanbu cuo' wɔn nin bipanpaanketɔb nno kí gbien'-a.

⁷ Kutɛwɔlgbɔnku kuba baa' kí pibn' bi'bo, ne bi cii' unieke uba bó kutɛwɔlgbɔnku nno ní u ye: «N'Bijé sɔ nɔ, n yíe wɔ, li cengeh men u'bo.» ⁸ I ya táan bo ne bi jibe' kí liike', ka jí laa' nitɔ, bi laa' *Yesu baba ne se bi'saan.

⁹ Bi jiinh lijuɔl nno ya tingi ma nno, ne *Yesu kpekre' bi'bo kí ye bi la tɔke uba bi laa' ná nɔ kí tí baa uyo wá Unil ya Bijé li mekre bitɛnkpiib ni nno. ¹⁰ Ne bi tuo' u ye ma nno, ama kí jí niireh tɔb kí teh u ye wɔ ní ye ba ne kí ye «kí mekre bitɛnkpiib ni?» ¹¹ Ne kí niire' wɔ kí ye: «Be bo ne Yiko ya wɔnwɔknɔb lienh kí teh Eli lí baa ne kí yaan Kristo ní baa ní?» ¹² Ne u jiin' be kí ye: «Eli lí mɔnbe kí kpiɛ kí baa kí lá tɔɔre tibont ke ne kí yaan. Ama ní nín tien' mila kí liebe' kí kele' *Uwien ya gbɔnku ní kí ye binib lí jende Unil ya Bijé kí gbien, kí yuon wɔ? ¹³ N tɔkeh ne ne, Eli baa' ní ηɔ. Ne bi tien' wɔ bi yíe ma bo. Bi tien' wɔ ten ní kele' ma u'bo *Uwien ya gbɔnku ní nno ne.»

*Yesu ηɔre' usɛnpol kibuk kiba saan
(Matie 17:14-21; Luk 9:37-43)*

14 Tɔ, *Yesu nin u'panpaankaab bita nnɔ tɔ baa' u'panpaanketɔb saan, nɛ ki laa' linigocienl se kɔ guɔn' bɛ. *Yiko ya wɔnwɔknɔ biba mɔ te, ki nieh nin bɛ miniem. 15 Linigol nnɔ laa' *Yesu i ya taaɔ bo ma nnɔ, nɛ nɔ cuo' bi'kɛ miyɔkm cɛɛn. Nɛ bi sen' ki jon' ki tɔ fuonde' wɔ. 16 Nɛ u niire' u'panpaankaab ki ye: «Ninbi nin bɛn nieh bɛ bo?»

17 Nɛ linigol nnɔ ni, uɔjɛ uba tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, n tuke' n'buk nɛ ki baa' a'saan. Usɛnpol uba nɛ nɔaake kɛ, ki tien' kɛ ulentɛb. 18 U cuo' kɛ nɔ saan la, u gbɔbreh kɛ nɛ, nɛ kuɔnsɛnɔjɔjɔku puubeh ki'nɔbu bɔ, ki nɔmɔn ihin, ki'gbɛnɛnt mɔ tereh. N gbɔan' a'panpaankaab bɛ nɔ nɔre usɛnpol nnɔ, nɛ ba fre'.» 19 Nɛ *Yesu tɔke' bɛ ki ye: «Ninbi fɛnfɛnnɔ ya nibɛ, na teke' Uwien ki jin'. N li wuɔke ni'saan kɔ tɔ kpaaɔ mila nɛ? N li nɔmɔbe sukɛ ni'bo kɔ tɔ kpaaɔ mila nɛ?» Nɛ ki ye: «Taa mɛn kibuk nnɔ nɔ.»

20 Nɛ bi taa' kɛ ki baa' u'saan. Usɛnpol nnɔ laa' *Yesu ma nnɔ nɛ ki cɛrɛ' ki'gbɛnɛnt nɔh pepebu, ki lu' ki bindeh, kuɔnsɛnɔjɔjɔku puubeh ki'nɔbu bɔ. 21 Nɛ *Yesu niire' ki'baa ki ye: «Nɔ cin' kɛ ma nɔ wuɔke'-aa?» Nɛ ki'baa ye: «Nɔ cin' kɛ haali ki'buwaam nɔ nɛ. 22 U sɔbe ki gbɔbreh kɛ umu nin miɔnɔm nɔ nɛ, ki nuunh wɔ nɔ ku kɛ. A li fre la, á muɔ tɛ micɛcɛkm kɔ tore tɛ.» 23 Nɛ *Yesu ye: «Bɛ tien' a ye n li fre la? Wɔ teke' ki jin' nɔ nɔ gbɛle niba.» 24 Nɛ kibuk nnɔ ya baa wuure' i ya taaɔ bo ki ye: «N teke' nɛ ki jin', tore nni, kime n'tekjim nɛ pore' nni.»

25 *Yesu laa' linigol nnɔ tiinh ki taakeh nɔ, nɛ u tien' usɛnpol nnɔ bo ki ye: «Usɛnpol wɔ teh binib igbaanlentɛb nnɔ n tɔkeh nɛ nɛ, dɔan kibuk kɛ, ki la ji nɔ nɛkn kɛ lidaali liba.» 26 Usɛnpol nnɔ wuure', nɛ ki cɛrɛ' kibuk nnɔ ya gbɛnɛnt nɔh pepebu, nɛ ki dɔan' kɛ. Kɔ dɔ ki naan utɛnkpii, nɛ binib bɔ yebe ye kɔ kpo'-a! 27 Ama *Yesu cuo' ki'nuɔ ki fin' kɛ. Nɛ ki fii' ki sere'.

28 *Yesu kun' ma nnɔ nɛ u'panpaankaab niire' wɔ bi'baba bo ki ye: «Bɛ tien' tinbi nɔ fre' ki nɔre' usɛnpol nnɔ?» 29 Nɛ u jiin' bɛ ki ye: «Yie ya sɛnpol ya bol wɔn, ikaare baba nɔ nɔ la, bonn nɔ te kɔ fre kɔ nɔre ye.»

Yesu tɔ len' u'kuum nin u'mɛkrm bɔ

(Matie 17:22-23; Luk 9:43-45)

30 Yesu nin u'panpaankaab siere' ni'saan, nɛ ki cuon' ki cɔare' Galile ya tinɛnm. *Yesu nɔ yie uba nɔ li bɛn u te nɔ saan, 31 kime u yie wɔ nɔ wɔkn u'panpaankaab nɛ. U tɔke' bɛ ki ye: «Bi li taa Unil ya Bijɛ kɔ nɔkn binib, bɛ nɔ ku wɔ. Ama wienta daali u li mɛkre bitenkpiib nɔ.» 32 U'panpaankaab nɔ cii' u'lenm nnɔ ya tingi nɛ ka kaabe' bɛ nɔ niire wɔ mɔ.

Nɔmɛ ye unikɛkɛkɛk-i?

(Matie 18:1-5; Luk 9:46-48)

33 Yesu nin u'panpaankaab tɔ baa' Kapɛrnawum ya du ni, nɛ ki kɔn' kuduku kuba ni. Bi te kuduku nnɔ ni ma nnɔ, nɛ u niire' bɛ ki ye: «Ni bi nieh bɛ bo usɛn ni?» 34 Nɛ bi se ki nɔmin, kime bi bi nieh ticiɛnt bo nɛ usɛn ni. 35 Nɛn saan nɛ u kɛlɛ' ki yin' u'panpaankaab piik nin bile nnɔ kɛ, nɛ ki tɔke' bɛ ki ye: «Unil yie wɔ nɔ li ye usɛnlier la, wɔ nɔ tien' u'ba bi'kɛ ya gbaarke, kɔ li ye bi'kɛ ya tonsɔnl.» 36 Nɛ ki taa' kibuk kiba ki sien' bi'siik ni, ki yuure' kɛ ki bibe', kɔ tɔke' bɛ ki ye: 37 «Wɔ kɛ teke' kibuk tɛn kɛ n'yel bo la, u teke' min nɛ. Wɔ kɛ teke' nni la, na ye u teke' min nɛ, u teke' wɔ sɔn' nni nɔ nnɔ nɛ.»

Wɔ nɔ nɛn tɛ la, u se ti'ciɛk bɔ nɛ

(Luk 9:49-50)

38 Nɛn saan nɛ San tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, ti laa' unil uba u nɔh isɛnpol binib saan a'yel bo. Wa pɛ ti'bo ma nnɔ nɛ ti pien' wɔ.» 39 Nɛ *Yesu ye: «La ji nɔ pien wɔ mɛn, kime nil nɔ nɔ fre kɔ tien miyɔkm ya bonn n'yel bo nɔ kɔ pɔk ki

len n'bo ná bre i ya taan bo. ⁴⁰ Wà ña nen te la, u se ti'ciék bó ne. ⁴¹ N tókeh ne imòn ne, wà ke de' ne kiñunyibuok ki ye ni yé Kristo yaab ma nnò ne la, wa rí lúo u'suul fiebu.»

*La cère ubaan uba rí ture Uwien ya sen
(Matie 18:6-9; Luk 17:1-2)*

⁴² «Ama ibaan ya teke' nni ki jin' nò, unil cère' i'ni uba ture' Uwien ya sen la, bi bi taa' linèciën, ki jòn' u'tule ni, ki ture' wò ki wié' miñunciën ni la, ni bi li tu udaan bo. ⁴³ A'nuò ne cèreh a biih la, cere wù. A ñmàbe unuò uba ño ki laa' limiél là ña ñmàbe gbenm la, ni tu nin á li ñmàbe inuò ile, ño kí kò umucenciën wà ña rí kpiin ni. ⁴⁴ [Ni'saan, «Mu ña rí kpiin. Ininbieb yà ñmònñ tigbenent mò ña rí kpo.»] ⁴⁵ A'taal ne cèreh a biih la, cere lè. A ñmàbe litaal liba ño ki laa' limiél là ña ñmàbe gbenm la, ni tu nin á li ñmàbe itaan ile, ño kí kò umu wà ña rí kpiin ni. [⁴⁶ Ni'saan, «Mu ña rí kpiin. Ininbieb yà ñmònñ tigbenent mò ña rí kpo.»]† ⁴⁷ A'nunbu ne cèreh a biih la, líkre bù. A ñmàbe bununbu buba ki kòn' Uwien ya bel ni la, ni tu nin á li ñmàbe inun ile, ño kí kò umu wà ña rí kpiin ni. ⁴⁸ Ni'saan, «Mu ña rí kpiin. Ininbieb yà ñmònñ tigbenent mò ña rí kpo.»

⁴⁹ «Umu ne li cère unil ke rí ñmaake ten miyaam. ⁵⁰ Miyaam yé nibonn ná mòn ne. Ama mí saa' ka ji ñme la, niba ña te kí ji rí fre kí ñmaake mè. Ní li ñme ten miyaam, kí li ñme nin tób.»

10

*Uwien taan' ná la, nil la bore nè
(Matie 19:1-12; Luk 16:18)*

¹ *Yesu siere' ni'saan, ne ki jon' Sude ya tinfenm mà te Sudeñ ya kpenpuol bó nnò ni. Inigol tí taan' u'saan, ne u tí wòkn' be ten u tí rí teh ma bo.

² *Farisienmbe biba nekn' wò ki yé be rí biike wò, ne ki niire' wò ki ye: «Uje ñmàbe usen wò rí wié u'po-oo?» ³ Ne u niire' be ki ye: «Moyis là ye ní li teh míla?» ⁴ Ne bi ye: «Moyis là ye uje yé wò rí wié u'po la, wò rí kele kugbonku kí de wò kí wuon kí ye u wié' wò.» ⁵ Ne *Yesu ye: «Ni'yufaa bo ne cère' Moyis là kele' ki ye ní li teh nnò. ⁶ Ama micincinm, uyo wà Uwien là ñen' uñendun wuu nnò, «u là ñen' uje nin upii ne. ⁷ Nen ne cère' uje kuon' upii la, u li daan u'naa nin u'baa, ⁸ ne ben bile nnò rí taan kí tien unibaab.» Nnò ne ba ji te nib bile, bi ji yé unibaab ne. ⁹ Tò, Uwien taan' ná la, nil la bore nè.»

¹⁰ Bi tí baa' iden ne u'panpaankaab mò liebe' ki niire' wò tigber nnò bo. ¹¹ Ne u jiin' be ki ye: «Uje wà wié' u'po, kí tí kuon' upiitò la, uje nnò yé ujenanmaa ne u'po ukpiek nnò bo. ¹² Upii wà fii' u'ce saan, kí tí kun' ujetò la, upii nnò yé upiinanmaa ne.»

*Yesu nin mubumu
(Matie 19:13-15; Luk 18:15-17)*

¹³ Tò, binib tukeh mubumu, ki bàareh *Yesu saan ño wò rí me mù, ne u'panpaankaab kònñ nin be. ¹⁴ U laa' bi kònñ nin be ma nnò, na ñmaake' wò, ne u tóke' be ki ye: «Cère men mubumu mù rí li bàareh n'saan. La piendeh mù men, kime binib bà te ten mubumu ne si Uwien ya bel. ¹⁵ N tókeh ne imòn ne, wà ke ña teke' Uwien ya bel ya gber kibuk yaam la, wa rí kò lí'ni.» ¹⁶ Nen saan ne u yuunh mubumu nnò, kí taah u'nuò kí paakeh mu'bo, kí teh mù Uwien ya móm.

* **9:44** Bi kpie' ki kele' tigbont tá nnò ya tuba ni migbiirm 44 ña te tu'ni. † **9:46** Liike 9:44.

Ufàadaan uba ya gber

(Matie 19:16-30; Luk 18:18-30)

¹⁷*Yesu siereh uyo wà nnò, nε uje uba sɛn' ki baa' ki lá gbaan' u'nintuɔli, ki niire' wɔ ki ye: «Cɛnbaa wà mɔn, n li tien mila kí lε limiel lá ɲa ɲmɔbe gbenm-i?» ¹⁸Nε *Yesu niire' wɔ ki ye: «Bε tien' a yih nni wà mɔn-i? Uwien baba ɲa ní la, uba ɲa mɔn. ¹⁹A bɛn iwɔb yà ye: «La ku nil, ki la teh nanmaal, ki la suh, ki la nɛndeh nib bo, ki la jinh nib, kí li boh a'naa nin a'baa nnò.» ²⁰Nε uje nno ye: «Cɛnbaa, n boh ni'ke haali n'buwaam ni nε.» ²¹*Yesu liike' wɔ, u'yɛnm sɔnge' u'bo, nε u tɔke' wɔ ki ye: «Nibonn niba nε pɔre' ɲε. Jo kí tí kuɔre a ɲmɔbe tibont tá kε nnò, kí taa ilike nnò kí de bicɛɛkɛɛnb, kí li ɲmɔbe lifaal paaki bó, ɲɔ kí baa kí lá paan n'bo.» ²²*Yesu len' nnò ma nnò, nε uje nno saa' u'nun bó, kí siere' ki bure' nin uyensaa, kime u ɲmɔbe lifaal kí gbien'.

²³*Yesu jibe' ki liike' u'panpaankaab, nε ki tɔke' bε ki ye: «Nì faa kí gbien' nin binib bà ɲmɔbe lifaal nnò ní kɔ Uwien ya bɛl ni.» ²⁴U len' nnò ma nnò, nε miyɔkm cuo' u'panpaankaab cɛɛn, nε u tí tɔke' bε ki ye: «N'bumu, Uwien ya bɛl ni ya kɔm faa cɛɛn nε. ²⁵Nì faa nin ufàadaan ní kɔ Uwien ya bɛl ni kí cɛn' ɲɔkma ní càare mikpɛlpienbonm ni.» ²⁶Nì tɔre' kí beke' bε cɛɛn, nε bi tɔkeh tɔb kí teh: «O, ní te nnò la, ɲmε li fre kí ɲmɛre?» ²⁷*Yesu caan' bi'bo inun, nε kí tɔke' bε kí ye: «Binib nε ɲa ní fre, Uwien wɔn ɲa ní gbele niba, u li fre kí tien ni'ke.»

²⁸Nε Pìer tɔke' wɔ ki ye: «Tinbi wɔn la, tí dàan' tibont kε nε kí paan' a'bo-a!» ²⁹Nε *Yesu ye: «N tɔkeh nε imɔn nε, unil wà kε dàan' u'den bii u'ninjieb bii u'ninsieb bii u'naa bii u'baa bii u'bumu bii u'kpàan min nin tigbɛmɔmɔnt bo la, ³⁰u li lε iden nin ninjieb nin ninsieb nin naambe nin mubumu nin ikpàan, ni'ke bolm kobk fɛnfennò, ama u li lε ijend mɔ. Nε uyo wà we ní nnò, u lá li lε limiel lá ɲa ɲmɔbe gbenm. ³¹Bisenlierb lá li paan puoli kí yebe. Puoli bó yaab mɔ lá li liere usɛn kí yebe.»

Yesu tí len' u'kuum nin u'mɛkrm bó nta bo

(Matie 20:17-19; Luk 18:31-34)

³²*Yesu nin u'panpaankaab doh Yerusalɛm bó, nε u le usɛn. Bi joh ma nnò u'panpaankaab ya yɛnm saa' nε bujewaambu cuo' bà mɔ pɛ u'bo nnò. Nɛn saan nε u tí yin' u'panpaankaab piik nin bile nnò u'ba saan nε kí cin' kí tɔkeh bε ná li tí tu wɔ ni'bó. ³³U tɔke' bε ki ye: «Li cengeh mɛn, tí doh Yerusalɛm bó nε. Tí tí baa' la, bi li taa Unil ya Bijε kí ɲukn bitɔtuɔrciɛnb nin *Yiko ya wɔnwɔknb, bε ní bu wɔ tibuur, kí ye u kpe mikuum, kí taa wɔ kí ɲukn bà ɲa yé Sufmbε. ³⁴Bi li lè wɔ, kí cere u'bo tininsɛnt, kí ní wɔ inalɛbe, kí yaan kí ku wɔ, nε wienta daali wɔ ní mɛkre bitɛnkpiib ni.»

Saak nin San ya miebu

(Matie 20:20-28)

³⁵Tɔ, Sebede ya bijieb Saak nin San nɛkn' Yesu, nε kí tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, tí yíe á tuo kí tien tí li miε ɲε ná nε.» ³⁶Nε u niire' bε ki ye: «Nì yíe ní tien ba nε kí de nε?» ³⁷Nε bi ye: «A lá jin' a'bɛl la, á cère tí'ni uba ní li kε a'nɔjie bó, utɔ mɔ ní li kε a'nɔgɛn bó.» ³⁸Nε u ye: «Na bɛn ni mieh nibonn ná. Ni li fre kí ji n li jí ijend yà nnò-ɔɔ?» Bii ni li fre kí kɔ n li kɔ micɛɛkɛm mà ni nnò ni-ii? ³⁹Nε bi ye: «Tí li fre.» Nε u ye: «Imɔn, ni li jí n li jí ijend yà nnò, kí li kɔ n li kɔ micɛɛkɛm mà ni nnò ni. ⁴⁰Ama binib bà li kèle n'nɔjie nin n'nɔgɛn bó nnò

* **10:38** Yesu taa' tinennent tule nε kí wuɔn' ijend nnò yebe kí kpe ma bo. Tun si: kí ɲu kijendyiek ni bii kí lùò ijend ni.

wɔn, na yé min nɛ li gènde bɛ. Uwien nɛ li de mifɛnm nɔɔ u bonde' mɛ ki ble' binib bà nɔɔ.»

⁴¹ U'panpaankaab piik bà s'ien' nɔɔ cii' Saak nin San tɔke' wɔ ki ye bà, nɛ bi'benku ni cin' ki beh bi'bo. ⁴² Nɛn saan nɛ u yin' bɛ u'ba saan ki tɔke' bɛ ki ye: «Ni bɛn ní te ma uɛndun wuu ni. Bà yé idu ya bɛrb wɔbndeh i'nib nɛ, nɛ bà ɛmɔbe ticiɛnt nɔɔ wɔngɛh bɛ bi'tuɔm kpɛ ma bo. ⁴³ Na rí li te nɔɔ ninbi ni. Ni'ni wà yíe wɔ rí li yé uciɛn la, wɔ rí tien u'ba ni'tonsɔnl. ⁴⁴ Ni'ni wà yíe wɔ rí li yé usɛnlier la, wɔ rí tien u'ba ni'kɛ ya yonb. ⁴⁵ Kime Unil ya Bijɛ ɛa baa' uɛndun wuu ni bɛ rí sɔn kí de wɔ. U baa' wɔn nɛ rí sɔn kí de binib, kí kpo ɛa kí de binib bà yɛbe kí wiɛ.»

Yesu likre' Bartime

(Matie 20:29-34; Luk 18:35-43)

⁴⁶ *Yesu nin u'panpaankaab tí baa' Seriko ya du ni. Bi nɛh u'ni uyo wà nɔɔ nɛ linigociɛnl paan' bi'bo. Ujuɔn uba kɛ sɛngbaal ki miɛh, bi yih wɔ Bartime, u yé Time ya bijɛ. ⁴⁷ U cii' bi ye Nasaret ya *Yesu nɛ gɛbreh, nɛ u cin' ki wuureh ki teh: «Yesu, *Dafid ya yaabile, muɔ nni micɛɛkm.»

⁴⁸ Linigol nɔɔ tɛngɛh u'bo ki teh wɔ rí ɛmile, ama u tɔrɛh ki wuureh nɛ ki teh: «*Dafid ya yaabile, muɔ nni micɛɛkm.» ⁴⁹ Nɛ *Yesu sere' ki ye: «Yin wɔ mɛn ní.» Nɛ bi yin' wɔ ki tɔke' wɔ ki ye: «Cuo a'ba! Fii kí sere, u yih ɛɛ.»

⁵⁰ Nɛ u wiɛ' u'liɛrgbenku, ki fii' wukbu, ki baa' *Yesu saan. ⁵¹ *Yesu niire' wɔ ki ye: «A yíe rí tien ba kí de ɛɛ?» Nɛ u ye: «Cɛnbaa, n yíe rí likre nɛ.» ⁵² Nɛ *Yesu ye: «Li joh, a'tekjim nɛ ɛmɛiɛn' ɛɛ.» U likre' i ya tãan bo, nɛ ki paan' *Yesu bo.

11

Binib kpiɛkreh Yesu u tí kɔn' Yerusalem ni

(Matie 21:1-11; Luk 19:28-40; San 12:12-19)

¹ *Yesu nin u'panpaankaab tí nɛke Yerusalem ki tuo' Bɛtifaaje nin Betani ya du. I te Olifi ya siin ya juɔl bó nɛ. Bi tí tuo' ni'saan ma nɔɔ, nɛ u sɔn' u'panpaankaab ni bile ² ki tɔke' bɛ ki ye: «Li joh mɛn udu wà te inun bó nɔ ni. Ni tí kɔn' u'ni la, ni li pɔk kí lɛ uɛunfanfaan uba lùo. Uba ɛa laan jɛke' wɔ. Ní lore wɔ kí taa ní. ³ Unil niire' nɛ ki ye bɛ tien' ni loreh wɔ la, ní ye: «Yonbdaan nɛ ciɛke wɔ. U li jiin wɔ ní fɛnfɛnɔ wu.» »

⁴ Bi bure', nɛ ki tí laa' uɛunfanfaan nɔɔ lùo iden iba saali bunaɔbu saan ki nɛke usɛn. Nɛ bi cin' ki loreh wɔ. ⁵ Binib bà se ni'saan nɔɔ ya biba niire' bɛ ki ye: «Ni teh ba sɔ? Bɛ tien' ni loreh uɛunfanfaan wuɔ nɔ?» ⁶ Nɛ bi jiin' bɛ *Yesu bi ye bɛ rí ye ma nɔɔ. Nɛ binib nɔɔ cɛbe' bɛ bi bure', ⁷ ki tuke' uɛunfanfaan nɔɔ ki baa' *Yesu saan, nɛ ki taa' bi'lier ki paan' u'bo, *Yesu jɛke'. ⁸ Nɛn saan nɛ biba taah bi'lier ki pɛrɛh usɛn ni ki yɛbe. Bitɔb kɔh kumuɔku ni, ki bɛrɛh tifer ki mɔ lá pɛrɛh. ⁹ Bà le usɛn nɔɔ nin bà pɛ puoli nɔɔ kɛ wuureh ki teh: «Osana*, Uwien ya manm rí li te wà we ní Yonbdaan ya yel bo nɔɔ bo. ¹⁰ Uwien ya manm rí li te ti'yaaje *Dafid ya bel là we ní nɔɔ bo. Osana, Uwien wà te paaki bó.»

¹¹ Tɔ, *Yesu tí baa' Yerusalem, ki kɔn' Uwien ya duku† ya luo bo, ki liike' tibont kɛ. Uwien bɛnh wù rí kɔ ma nɔɔ, nɛ wɔn nin u'panpaankaab piik nin bile nɔɔ nɛn' ki bure' Betani ya du bó.

Yesu wiɛ' bukenkenbu buba miɛum
(Matie 21:18-19)

* 11:9 Liike Matie 21:9. † 11:11 Liike Matie 12:5.

¹² Kutaaku faa', nɛ *Yesu nin u'panpaankaab ñen' Betani ya du ni ki bure'. Bi joh ma nnɔ nɛ mikɔnm tɪ cuo' wɔ. ¹³ U laa' bukenkenbu buba tɪ se fɔnfɔkm ki ñmabe tifer. Nɛ u jon' wɔ ñ tɪ liike u li lɛ niba bu'bo bii wa ñ lɛ. U tɪ baa' bu'nintuɔli, ki laa' tifer baba nɛ bu'bo. Kimɛ na là yé kenken ya lɔnlɔnyo. ¹⁴ Nɛ u tɔke' busubu nnɔ ki ye: «Uba ña ji li lɛ bil liba a'bo fiebu.» Nɛ u'panpaankaab cii' u len' ki ye bɔ.

Yesu ñɔre' binib Uwien ya duku ya luo bo
(Matie 21:12-17; Luk 19:45-48; San 2:13-22)

¹⁵ Yesu nin u'panpaankaab tɪ baa' Yerusalem. Nɛ *Yesu kɔn' Uwien ya duku ya luo bo, ki cin' ki ñuɔh binib bɔ kuɔreh tiwent nin bɔ daanh tiwent nnɔ ki ñendeh; ki tureh bilikkpendb ya teb nin bɔ kuɔreh inenjel nnɔ ya biɛmu ki gbɔbreh. ¹⁶ Wa cɛreh nib tukeh went ki gɛbreh Uwien ya duku ya luo bo.

¹⁷ Nɛn saan nɛ u tɔke' bɛ ki ye:

«Nɪ kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:

«Bi li yin n'duku inibol ke ya kaare ya duku nɛ,
ama ninbi taa' kù ki tien' binasub ya tantaanbuol nɛ.»

¹⁸ Bitɔtuɔrcienb nin *Yiko ya wɔnwɔknb cii' *Yesu tien' ma bo. Nɛ bi nuunh bi li tien ma ki ku wɔ, ama ki ji fenge wɔ. Kimɛ u'wɔknm songe linigol nnɔ ya yɛnm cɛen nɛ. ¹⁹ Nɪ juore' ma nnɔ, nɛ *Yesu nin u'panpaankaab tɪ siere' udu nnɔ ni.

Yesu wie' bukenkenbu bùa miñuum nnɔ kuore'
(Matie 21:20-22)

²⁰ Kutɛɛsɔnsɔnku, nɛ bi cuonh ki gɛbreh bukenkenbu nnɔ saan, ki laa' bù kuore' paaki tɪ ci' tingi. ²¹ Nɛ Pier tiere' nà wun tien', nɛ ki tɔke' *Yesu ki ye: «Cɛnbaa, liike, a wun wie' bukenkenbu bùa miñuum nnɔ, kuore'-a!» ²² Nɛ *Yesu tɔke' bɛ ki ye: «Teke men Uwien kɪ ji. ²³ N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, unil wà ke li tɔke lijuɔl liɛ kɪ ye lè ñ fii kɪ tɪ lu miñuncienm ni, ki teke' ki jin' ki ye ñ li tien tɛn u len' ma bo, ka maaleh milele la, ñ li tien nnɔ nɛ. ²⁴ Nɛn bo nɛ n tɔkeh nɛ ki teh ni mie' Uwien nibonn nà ke ni'kaare ni la, ñ li du kɪ ye ni laa' nɛ ñɔ, nɛ ni li mɔnbe kɪ lɛ nɛ nɛ. ²⁵ Uyo wà ni te ki kaareh, kɪ lá tiere ki ye uba ñmabe nɛ tigbɛr tɔ ke la, ñ fère udaan ñɔ ni'Baa wà te paaki bó nnɔ ñ fère nɛ ni'biil. [²⁶ Ama na fère' ni'tɔb la, ni'Baa wà te paaki bó mɔ ña ñ fère nɛ.]†

Bi niire' Yesu wà de' wɔ usɛn wɔ ñ tien u teh nà nɔ?
(Matie 21:23-27; Luk 20:1-8)

²⁷ Yesu nin u'panpaankaab tɪ liebe' ki baa' Yerusalem ni. *Yesu kɔn' ki cuonh Uwien ya duku ya luo bo, nɛ bitɔtuɔrcienb nin *Yiko ya wɔnwɔknb nin *Sufmbɛ ya cɛenb baa' u'saan, ²⁸ ki niire' wɔ ki ye: «A ñmabe usɛn á tien a teh nà nɔ-ɔ? Nɛ nɛ de' ñɛ usɛn á tien nɛ?» ²⁹ Nɛ u ye: «N'mɔ li niire nɛ iniire iba kpein nɛ. Ni fre' ki jii' nni la, n'mɔ li tɔke nɛ n ñmabe usɛn wà ki teh n teh nà nɔ. ³⁰ San là siih binib Uwien ya ñunm ma nnɔ, ñmɛ nɛ là de' wɔ usɛn-i? Uwien bii binib nɛ? Tɔke nni mɛn.»

³¹ Nɛn saan nɛ bi tɔkeh tɔb ki teh: «Ti ye Uwien nɛ de' wɔ usɛn la, u li niire tɛ kɪ ye: «Bɛ tien' ta là teke' wɔ ki jin'-i?» ³² Ta ñ fre kɪ ye binib mɔ sɔ.» Bi fenge linigol nnɔ mɔ, kimɛ bi'ke tuo' ki ye San là cinbe ki yé *Uwien ya ñabonsɔknl nɛ. ³³ Nɛ bi tɔke' *Yesu ki ye: «Ta bɛn.» Nɛ u'mɔ ye: «N'mɔ ña bɛn, ka ñ tɔke nɛ wà de' nni usɛn ñ tien n teh nà nɔ mɔ.»

† 11:26 Bi kpic' ki kele' tigbɔnt tã nnɔ ya tuba migbiirm 26 ña te tu'ni.

12

Bikpàab bà bre ya kpenjenm
(Matie 21:33-46; Luk 20:9-19)

¹ Ni ya puoli bó nɛ *Yesu pɔn' bɛ mikpenjenm ki ye: «Ujɛ uba nɛ là ñmɔbe bukpaabu, ki caan' bukpaabu nnɔ ni tisir tà bi taah tu'bii ki ñɛh fɛn nnɔ, nɛ ki beke' ki linde' bù, ki gbiri' kubùoku kùà bi li ñmɛngɛh isibii nnɔ bu'ni, ki caan' kininbentaak bu'ni, ki taa' bù ki guun' bikpàab biba, nɛ ki bure' usɛn. ² Uyo wà isibii nnɔ tì ben' nnɔ, nɛ u sɔn' utonsɔnl uba bikpàab nnɔ saan, wɔ rí tì teke wɔn ukpɛdaan ya bó ní. ³ Utonsɔnl nnɔ tì baa' nɛ bi cuo' wɔ ki ñi', ki ñɔrɛ' wɔ, u liɛbe' inuakuon. ⁴ Ukpɛdaan nnɔ tì sɔn' utonsɔntɔ bi'saan. Nɛ bi tì ñiñi' ki cube' u'yul, ki susuke' wɔ. ⁵ U tì liɛbe' ki sɔn' utonsɔntɔ bi'saan. Wɔn tì baa' ma, bi ku' wɔ nɛ. U liɛbe' ki sɔnsɔn' bitonsɔnb bi'saan bi yebe, bi tì ñiñi' biba, ki kuku' bitɔb. ⁶ U'bijɛ baba nɛ ji sɛn' u'saan, u yé u'bijɛ nnɔ cɛɛn. Nɛ u fɔrɛ' ki sɔn' wɔ bi'saan, ki maaleh ki teh u yé u'bijɛ ma nnɔ, bi li tì bo wɔ nɛ. ⁷ Ama bikpàab nnɔ laa' u'bijɛ nnɔ we ní ma nnɔ, nɛ bi tɔke' tɔb ki ye: «Wɔn nɛ yé u'faajil, cɛrɛ mɛn tì ku wɔ ñɔ lifaal nnɔ rí juore tì'yaal.» ⁸ Nɛ bi cuo' wɔ ki ku', ki ñɛn' ki tì wiɛ' kpɛgbaal.

⁹ «Tɔ, ukpɛdaan nnɔ li tien mila? U li baa kí lá ku bikpàab nnɔ nɛ, kí taa bukpaabu nnɔ kí guun bikpɛtɔb. ¹⁰ Na kaan' *Uwien ya gbɔnku ni ní kele' ná saan ki ye:

«Litɛnl là bidumɛb wiɛ' lɛ nnɔ,
lɛn nɛ lá tien' litɛnkpɛekl là co kuduku nnɔ nɛ-ɛɛ?»

¹¹ Yonbdaan nɛ tien' nnɔ,
nɛ ní ñmɔbe kuñuarku tì'nun bó.» »

¹² *Sufmbɛ ya cɛnb bɛnde' ki ye *Yesu pɔn' bɛn nɛ mikpenjenm. Nɛn bo nɛ bi'nun mɔn bɛ rí cuo wɔ, ama bi fɛngɛ' linigol nnɔ nɛ ki siere' ki dàan' wɔ.

Sesa ya lenpolike
(Matie 22:15-22; Luk 20:20-26)

¹³ Bi sɔn' *Farisiɛnmbɛ biba nin ubɛr Herod yaab ya biba *Yesu saan bɛ rí tì dele wɔ, wɔ rí lɛn kí lɔle u'ba. ¹⁴ Bi tì baa' nɛ ki tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, tì bɛn ki ye a tɔkeh tigbɛmɔnt nɛ, ka fɛngɛ uba, ka boh uba ki cɛn' u'tɔ. A wɔngɛh tɛ Uwien ya sɛn mɔnmɔnm nɛ. Tɔ, tì ñmɔbe usɛn tì li pɛh lenpo kí diɛnh ubɛrcɛn Sesa bii ta ñmɔbe?» Tì li pɛh bii tì la pɛh?»

¹⁵ *Yesu bɛn ki ye bi yé ñnuɔn ilele ya nib nɛ, nɛ ki tɔke' bɛ ki ye: «Bɛ tien' ni bíkreh nni? Taa mɛn millikbim miba ní rí liike.» ¹⁶ Bi taa' ní; nɛ u niire' bɛ ki ye: «Ñmɛ ya nɛnnɛnku nin u'yel tɛ mi'bo?» Nɛ bi ye: «Uɛrcɛn Sesa.» ¹⁷ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Taa mɛn ná yé Sesa yaann kí de Sesa, kí taa ná mɔ yé Uwien yaann, kí de Uwien.» U lɛn' nnɔ ma nnɔ nɛ ní cuo' bɛ miyɔkm cɛɛn.

Bitɛnkpɛib ya mɛkrm ya gber
(Matie 22:23-33; Luk 20:27-40)

¹⁸ Ni ya puoli nɛ Saduseyɛnmbɛ biba baa' *Yesu saan. Bɛn nɛ liɛnh ki teh bitɛnkpɛib ña rí mɛkre nnɔ. ¹⁹ Bi tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, Moyis là kele' yiko kí de' tɛ ki ye: «Unil ya ninjɛ kpɔ' kí cɛrɛ' u'po, ka ñmɔbe buk la, wɔ rí kere ukpopii nnɔ, kí maa mubumu kí de u'ninjɛ wà kpɔ' nnɔ.» ²⁰ Tɔ, ninjɛb bilole biba nɛ là tɛ, nɛ ukpɛkl lá kuɔn' upii, ki kpɔ', ka maa' buk. ²¹ Wà tɔ u'bo nnɔ kere' ukpopii nnɔ kí mɔ kpɔ' ka maa' buk. Wà mɔ tɔ wɔn bo nnɔ mɔ kere' wɔ kí mɔ kpɔ' ka maa' buk. ²² Bijɛb bilole nnɔ kɛ tien' nnɔ kí kpɔ' ka maa' buk.

* 12:14 Liike Matie 22:17.

Upii nno mɔ ti fɔre' ki kpo'. ²³ Tɔ, bitenkpiib lá mekre' uyo wà la, nɛ me li si upii nno? Kimɛ bi'kɛ bilole kuɔn' wɔ ki ti bɔn' nɛ.»

²⁴ Nɛ *Yesu jii'n bɛ ki ye: «Na bɛn ná kɛlɛ' *Uwien ya gbɔnku ni ya tingi, ka bɛn Uwien ya tuɔm kpɛ ma bo. Nɛn nɛ cɛrɛh ni túrɛh. ²⁵ Bitenkpiib lá mekre' la, jɛh nɛ rí kuɔn piib, piib mɔ nɛ rí kun cɛr. Bi li te tɛn Uwien ya tondb nɛ paaki bó. ²⁶ Bitenkpiib ya mekrm mɛn la, na kaan' Moyis ya gbɔnku ni ná saan Uwien lá len' nin Moyis kufetuku kuba saan kù teknh umu ka wih nno nɛ-ɛɛ? U là tɔkɛ' Moyis ki ye: «Min nɛ yé *Abraham nin *Isaak nin Sakɔb ya Wien.» ²⁷ Uwien nɛ yé tenkpiib ya Wien, u yé bà fuobe ya Wien nɛ. Ninbi lienh ki teh bitenkpiib nɛ rí mekre ma nno ni túrɛ' kpɛlɛpɛl nɛ.»

Li lɛ wɔblyɛ wɔbkpiɛkl-i?

(Matie 22:34-40; Luk 10:25-28)

²⁸ *Yiko ya wɔnwɔknl uba lá te ni'saan ki cii' bi niɛh nin tɔb ma, nɛ ki laa' *Yesu jii'n bɛ mɔnmɔnm ma bo. U nek'n' *Yesu ki niire' wɔ ki ye: «Lwɔb kɛ nni li lɛ yé likpiɛkl-i?» ²⁹ Nɛ *Yesu jii'n wɔ ki ye: «Liwɔbkpiɛkl si: «Ninbi Israyel yaabe, li cengeh mɛn: Yonbdaan Uwien baba nɛ yé Yonbdaan. ³⁰ Li yíe a'Yonbdaan Uwien nin a'fɛl kɛ nin a'tetɛm kɛ nin a'yɛnmaale kɛ nin a'tuɔm kɛ.» ³¹ Liwɔb lá tɔ si: «Li yíe a'tɔ tɛn a'yíe a'ba ma bo.» Wɔbl liba nɛ te ki gɛbrɛ' líe ya wɔbl.»

³² Nɛ u tɔkɛ' *Yesu ki ye: «Cɛnbaa, a tɔkɛ' tigbɛmɔnt nɛ. A tɔkɛ' ki ye Yonbdaan Uwien yé Uwenbaabe nɛ, uba nɛ te ki pukn' u'bó ma nno, tù te nɛ. ³³ Unil yíe Uwien nin u'fɛl kɛ nin u'yɛnmaale kɛ nin u'tuɔm kɛ, ki yíe u'tɔ tɛn u'yíe u'ba ma bo la, nɛn nɛ mɔn ki cɛn' wɔ rí li taah tiwɛnt ki teh ituɔrɛ ki windeh ki dienh Uwien nin mipum kɛ ya bol.» ³⁴ *Yesu laa' u len' nin mibɛnm, nɛ u tɔkɛ' wɔ ki ye: «Nɛ fɔkɛ nin Uwien ya bɛl.» Nɛn gɛbrɛ' ma nno, uba nɛ ji kaabe' ki niire' *Yesu niire ki pukn'.

Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo nin Dafid ya gbɛr

(Matie 22:41-46; Luk 20:41-44)

³⁵ *Yesu lá te Uwien ya duku ya luo bo, ki wɔknh binib Uwien ya gbɛr ma nno, nɛ ki niire' bɛ ki ye: «Nì tien' mila *Yiko ya wɔnwɔknb lienh ki teh Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo yé *Dafid ya yaabil-i?» ³⁶ Mifuoñanm lá cɛrɛ' *Dafid bughɛn len' ki ye:

«Yonbdaan Uwien tɔkɛ' n'Yonbdaan ki ye:

Kɛlɛ n'nojie bó,

ki tí baa uyo wà

n li cɛrɛ á tɛ a'nɛnnɛndb bo litaal.»

³⁷ *Dafid mɔnɔn lá yin' Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo u'Yonbdaan la, u ji tien' mila ki líɛbɛ' ki yé u'yaabil-i?» Linigociɛnl cengeh *Yesu ya gbɛr, nɛ ní nɛmɛ lɛ cɛɛn.

Li bɛn mɛn Yiko ya wɔnwɔknb bó

(Matie 23:1-36; Luk 20:45-47)

³⁸ Yesu wɔknh bɛ Uwien ya gbɛr, nɛ ki tɔkɛh bɛ ki teh: «Li bɛn mɛn *Yiko ya wɔnwɔknb bó. Bi yíe bɛ rí li guoh tiliɛrgbengt nɛ ki gaakeh, ki yíe binib rí li gbaandɛh ki fuondɛh bɛ mudaamu ni, ³⁹ ki yíe bɛ rí li kaah binikpɛkpiɛkb ya kánkáan itáan ya dur ni nin tinacent ni. ⁴⁰ Bɛn nɛ jinh ki pendɛh bikpopiib, ki káareh ní wuakrɛh, ki bɔndɛh binib ya nun bó. Nɛn bo nɛ Uwien li túrɛrɛ ki dɛrɛ bi'tub cɛɛn.»

Ukpopiicɛckdaan uba ya pum

(Luk 21:1-4)

⁴¹ Tɔ, *Yesu kɛ ki nɛke Uwien ya pum ya likkpiɛnbuɔl, nɛ ki likɛh linigol nno kpɛndɛh len ilikɛ ma bo. Bifáadɛnb bá yɛbɛ báareh ki kpɛndɛh ilikɛ len í yɛbɛ. ⁴² Ukpopiicɛckdaan uba mɔ baa' ki lá kpɛn' milikbim mile ma

baa' gbɔnku kuba mɔnɔn. ⁴³ Nɛ *Yesu yin' u'panpaankaab ki tɔke' bɛ ki ye: «N takeh nɛ imɔn nɛ, ukpɔpiiceɛkdaan wuɔ kpɛn' ilike ki cɛn' bɔ kɛ kpɛn' nɔ. ⁴⁴ Kimɛ bi'kɛ de' ka pɔkre' bi'like ya pɔkl. Ama wɔn yɛ ucɛɛkdaan nɛ, ki tonde' u nɔmɔbe nɔ kɛ nɔ ki lɔ kpɛn'.»

13

Bi lá li bere Uwien ya duku

(Matie 24:1-2; Luk 21:5-6)

¹ *Yesu siere' Uwien ya duku ya luo bo ki nɛn', nɛ u'panpaankaab ni uba tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, liike iten yiɛ gbenge ki kpɛ ma bo-a! Liike bi' taa' yɛ ki mɛn' tidur tɔ nɔmɔbe kuɔwɔrku ma bo-a!» ² Nɛ u tɔke' wɔ ki ye: «A laa' tiducien nɛ, ki tonde' tu nɔ-ɔɔ? Bi lá li bere tu'kɛ nɛ, tɛnl liba mɔnɔn nɔ lá li juore kí li pɛ tɔl bo.»

Ijend ya yo lá li te ma bo

(Matie 24:3-14; Luk 21:7-19)

³ Yesu jon' ki tɔ kɛlɛ' Olifi ya siin ya juɔl bo, Uwien ya duku ya nuun bó, nɛ Pier nin Saak nin San nin Andre baa' u'saan bi'baba, ki lɔ niire' wɔ ki ye: ⁴ «Tɔke tɛ, tibont nɔ kɛ lá li tien uyo wá? Ku lɛ dɛku ba li wuɔn kí ye uyo nɔ baa'.» ⁵ Nɛ u cin' ki tɔkeh bɛ ki teh: «Li bɛn mɛn, ki la cɛre uba rɔ tuln nɛ. ⁶ Kimɛ binib lá li baa ki yebe kí li nɔmɔbe n'yel ki teh bi yɛ min nɛ, kí tuln binib bá yebe. ⁷ Ni lá cii binib tɔh lituɔl kɔnkɔnm ni bii fɔnfɔkm la, ni la cɛre ni'fɛl rɔ li tiinh. Kimɛ tu ya bont kɛ li tien nɛ kí yaan, na laan yɛ gbengbenyo. ⁸ Kimɛ linibol liba li jɛke linibotɔl. Libel liba ya nib mɔ li jɛke libetɔl yaab. Kitink li jenge búol, búol. Mikɔnm mɔ li lu. Ni lí te tɛn imerwien ya cincin nɛ.»

⁹ «Ninbi bɛn wɔn, li bɛn mɛn. Bi lá li cuo nɛ kí jon' tibuur, kí nɛ itáan ya dur ni. Min bo, bi lá li tuke nɛ kí jo tibuur idu ya cɛnɔn nin bibɛrb saan. Nɔ nɛ ni li yɛ n'mɔnkunb bi'saan. ¹⁰ Bi li kpaande tɛgbɛmɔnmɔnt tuu inibol kɛ saan nɛ kí yaan. ¹¹ Bi cuo' nɛ ki jon' tibuur la, ni la pɔk kí li yɔke ni li len kí ye bá. Uyo nɔ lá baa' la, *Mifuoɔnaan nɛ li tɔke nɛ ni li len kí ye bá. Na yɛ ninbi nɛ li len, *Mifuoɔnaan nɛ li len. ¹² U ya yo nɛ unil li kuore u'ninje, bɛ rɔ ku wɔ. Baa mɔ li kuore u'buk, bɛ rɔ ku kɛ. Mubumu mɔ li fii kí sere mu'naambe nin mu'baambe bo, kí cɛre bɛ rɔ ku bɛ. ¹³ Min bo nɛ binib kɛ li nɛn nɛ. Ama wá kɛ li minde kí li nɔmɔmɔbe kí tɔ fore nɔ, wɔn nɛ li nɔmɛre.»

Nibonn ná nɔmɔbe ijuɔke ya gber

(Matie 24:15-28; Luk 21:20-24)

¹⁴ «Ni li lɛ ijuɔke ya bonn ná saah tibont tɔ kɛ mɔn nɔ se na bi li sere ná saan. (Wá kɛ káanh la, wá rɔ li ciih ni'tingi.) Uyo nɔ lá baa' la, bá li te Sude ya tinfenm ni nɔ, bɛ rɔ sɛn kí jo ijuɔn bó. ¹⁵ Wá te kudulekaaku ya paaki la, u la jiire kí kɔ iden ni, kí taa niba. ¹⁶ Wá mɔ te ikpáan bó la, u la liebe kí kun, wá rɔ tɔ taa u'liɛrgbenku. ¹⁷ U ya yo bipiib bá punbe nin bá nɔmɔbe mubumu múa nɔanh, li nɔmɔbe micɛɛkkm nɛ. ¹⁸ Lí káareh mɛn, Uwien la cɛre nɛ rɔ tien kusɛnaɔwɔku. ¹⁹ I ya dɛn binib li ji ijend kí gbien. Haali uɛndun ya cincinm kí lá baa fɛnfɛnnɔ, nib nɔ laan jin' i ya jend ya bol, ka ji lí li yɛ fiebu. ²⁰ Yonbdaan nɔ bi kùore' ijend nɔ ya wien bo la, uba mɔnɔn nɔ bi lí nɔmɛre. U gɛnde' binib bá nɔ bo nɛ cɛre' u kùore' iwien nɔ bo.»

²¹ «U ya yo unil tɔke' nɛ ki ye: «Liike mɛn, Uwien ya Nigendkɛ Kristo te nie saan» bii «u te nie bó» la, ni la tuo. ²² Kimɛ bitonnɛnmɔnkunb li baa. Biba li ye bi yɛ Uwien ya Nigendkɛ Kristo nɛ. Bitɔb li ye bi yɛ *Uwien ya nɔbonsɔknɛ nɛ. Bi li tien micincilnm ya bont nin miyɔkm ya bont, kí tuln binib. Bi li nuunh ní tuo' la, bɛ rɔ tuln Uwien gɛnde' binib bá nɔ mɔnɔn nɛ. ²³ Ninbi li bɛn mɛn. N'kpɛ' kí tɔke' nɛ tɛgber nɔ kɛ nɔ.»

Unil ya Bijε ya baam ya gber
(Matie 24:29-31; Luk 21:25-28)

²⁴ «Ama, ijend nno ya yo gēbre' la, uwien li biike, uŋmaal ŋa ji li wien,

²⁵ Iŋmaabii li cecere kɪ lu, tibont tà ŋmɔbe mituɔm paaki bó li jenge.

²⁶ U ya yo ne bi li le Unil ya Bijε te titewɔlgbont ni, ki we ní, ki ŋmɔbe ufaa nin ukpieke ki gbien'. ²⁷ U ya yo ne u li sɔn Uwien ya tondb be ní jo lenpuoli nin nintuali nin ugen nin ujie bó, kɪ cin utingbaan uba kɪ tí baa utɔ, kɪ taan Uwien gende' binib bà nno ke.»

Bukenkenbu ya kpenjenm
(Matie 24:32-35; Luk 21:29-33)

²⁸ «Bukenkenbu ya tetem yé mikpenjenm ne ni'bo. Ni lá laa' bù tɔh isigben, ki bundeh la, ni ben ki ye ní neke uŋalend ne*. ²⁹ Nno ne, ni lá laa' tibont tuu teh la, ní li ben kɪ ye Unil ya Bijε nekɪ ni'naŋuɔn saan ŋɔ†. ³⁰ N tɔkeh ne imɔn ne, tibont nno ke li tien kɪ le fenfenno ya nib biε ŋa laan kpo' ki gben'. ³¹ Kutaaku nin kitink li gben. Ama n'gber tun ŋa ŋmɔbe tú ní gben.»

Uba ŋa ben lidaali là Unil ya Bijε li baa ni
(Matie 24:36-44)

³² «Ama uba ŋa ben tibont nno li tien lidaali là bii uyo wà. Paaki bó, Uwien ya tondb ŋa ben. U'Bijε mɔnɔn ŋa ben, Uwien Baa baba ne ben. ³³ Li ben men kɪ la gɔh, kime na ben uyo nno. ³⁴ Ni naan uje wà joh usen kɪ tɔke' u'tonsɔnb kɪ ye be ní li likeh u'den mɔnmɔnm, kɪ wuɔn' wà ke u li sɔn lituonl là, kɪ tɔke' u'naŋɔguurl kɪ ye u la gɔh, kɪ yaan kɪ bure' ne. ³⁵ Nen bo, la gɔh men, kime na ben uyo wà uduɔaan li baa ní. U li baa ní kutajuɔku-uu, kuyɔku-uu, ukuojemuɔyo-oo, kutenŋaaku-uu, na ben. ³⁶ Li ben men, ŋɔ u la lá lure kɪ baa kɪ le ni dɔ kɪ gɔh. ³⁷ N tɔkeh ne nà nɔ n tɔkeh binib ke ne, la gɔh men.»

14

Bi kpaan' iye be ní ku Yesu
(Matie 26:1-5; Luk 22:1-2; San 11:45-53)

¹ Ni sien' iwien ile be ní jele *Sufmbe ya Pak ya nacenku. U ya yo ne bi ŋmɔnh kpɔnɔ wà ŋa ŋmɔbe ŋɔke. *Bitɔtuɔrcienb nin *Yiko ya wɔnwɔknb nuunh bi li tien ma kɪ bóle kɪ cuo *Yesu kɪ ku wɔ, ² ne kɪ tɔkeh tɔb kɪ teh: «Ti la cuo wɔ men kunacenku nno ya yo. Ti cuo' wɔ u ya yo la, udu ya nib li kpre.»

Upii uba wule' Yesu ya yul bo lefina
(Matie 26:6-13; San 12:1-8)

³ Tɔ, *Yesu lá te Betani ya du ni, Simɔn ujend den kɪ jinh tijier. U jinh uyo wà nno ne upii uba kɔn' ní kɪ tuke lefina uba u'daaku faa ceen alabaat* ya dingl ni, bi yih lefina nno naar. Upii nno kpɔbre' lidingl nno ya tule, kɪ taa' lefina nno ke kɪ wuwule' *Yesu ya yul bo. ⁴ Binib bà te ni'saan nno ya biba ya benku ni ben', ne bi niireh tɔb kɪ teh: «Be tien' u nēnde' lefina wuɔ nɔ? ⁵ Bi bi li fre kɪ kuɔre wɔ kɪ le nē ní gēbre iwentun kobiita ya paaku kɪ taa kɪ gbiire bijiinb-a!» Ne kɪ kɔnh nin upii nno. ⁶ Ne *Yesu ye: «Cère wɔ men wɔ ní fuore. Be tien' ni ŋaabah u'yenm nɔ nno? U tien' nà mɔn ne kɪ de' nni-a! ⁷ Bijiinb li li te ni'saan uyo ke ne. Ni yíe ní tore be uyo wà la, ni li fre kɪ tore be; ama min ŋa ní li te

* 13:28 Liike Matie 24:32. † 13:29 Liike Matie 24:33. * 14:3 Liike Matie 26:7.

ni'saan uyo ke. ⁸ U tien' u li fre kí tien ná ne. U taa' lɛfina nnɔ ki wule' n'bo ki kpiɛ' ki bonde' n'gbenent ɲɔ be ní sube nni ne. ⁹ N tɔkeh ne imɔn ne, bi li kpaande tighɛmɔnmɔnt tuu uɲɛndun ni ná saan ke nnɔ, bi li len u tien' ná nɔ bó, ɲɔ binib ní li tien u'bo.»

Sudas yie wɔ ní kuɔre Yesu

(Matie 26:14-16; Luk 22:3-6)

¹⁰ *Yesu ya panpaankaab piik nin bile ya uba, bi yih wá Sudas Iskariyɔt nnɔ jon' ki tí laa' bitɔtuɔrcienb ki ye u li taa *Yesu kí ɲukn be. ¹¹ Bi cii' nnɔ ma nnɔ bi'yɛnm sɔnge' cɛɛn, ne bi pùon' ki ye bi li de wɔ ilike. Ne u bure' ki tí nuunh u li ɲɛ isɛn ya kí taa *Yesu kí ɲukn be.

Yesu nin u'panpaankaab jele' Sufmbɛ ya Pak ya nacenku

(Matie 26:17-25; Luk 22:7-14, 21-23; San 13:21-30)

¹² Kpɔnɔ wá ɲa ɲmɔbe nɔke ya nacenku ya cincindaali, lidaali là bi kòreh *Sufmbɛ ya Pak ya pefanfaan nnɔ ne *Yesu ya panpaankaab niire' wɔ ki ye: «A yie tí tien ɲɛ kunacenku nnɔ ya jier lɛ saan-i?» ¹³ Ne u tɔke' u'panpaankaab ni bile ki ye: «Ní jo udu bó. Ni tí kɔn' u'ni la, ni li lɛ uje uba u tuke lifuncuɔl ki cendeh ne. Ní paan u'bo, ¹⁴ kí tí kɔ u li kɔ iden yá ni nnɔ ni kí tɔke udendaan kí ye: <Tí' Cenbaa ye wɔn nin u'panpaankaab li ji kunacenku nnɔ ya jier ku le duku ni?» ¹⁵ U li wuɔn ne lidutɔtuɔl ya paaki ya ducienku kuba bi bonde' kù ɲɔ, tibont ke te ku'ni. Ní tien tɛ kunacenku nnɔ ya jier kun ni.» ¹⁶ Bi bure' ki tí baa' udu nnɔ ni, ne kí laa' *Yesu tɔke' be ki ye bi li lɛ ná ke nnɔ, ne kí tien' kunacenku nnɔ ya jier.

¹⁷ Ní juɔre' ne *Yesu nin u'panpaankaab piik nin bile nnɔ baa' kí kɔn' kuduku nnɔ ni. ¹⁸ Bi ke kí jinh uyo wá nnɔ ne u tɔke' be kí ye: «N tɔkeh ne imɔn ne, ninbi bà te kí jinh n'saan nɔ ni ya uba ne li kuɔre nni.»

¹⁹ Bi'yɛnm saa' kí gbien', ne bi niireh wɔ jeje kí teh: «N teh min ɲa ní-a?» ²⁰ Ne u ye: «Ninbi piik nin bile biɛ ni ya uba ne li kuɔre nni. Min nin udaan ne taan' kí paan' lisɛn ni nɔ. ²¹ Unil ya Bijɛ li kpo tɛn ní kele' u'bo *Uwien ya gbɔnku ni kí ye ma bo nnɔ ne. Ama unil wá li kuɔre wɔ nnɔ ní bre udaan bo. Ba bi maa' wɔ mɔnɔn la, ní bi li tu u'bo.»

Yonbdaan ya jier

(Matie 26:26-30; Luk 22:14-20; 1 Korɛnt yaab 11:23-25)

²² Bi te kí jinh tijier ma nnɔ, ne *Yesu yuure' kpɔnɔ, kí faare' Uwien, kí kɔkuw', kí taa' kí de' be, kí ye: «Teke mɛn. Ná sɔ yé n'gbenent.» ²³ Ne kí taa' midaam mɔ, kí faare' Uwien, kí taa' kí de' be, bi'ke ɲun'. ²⁴ Ne u tɔke' be kí ye: «Ná sɔ yé n'sɛm. Mɛn ne wɔngeh kí teh Uwien cuo' nin binib kujɔtiɛku. Mí li puube binib bà yebe ya kpele bo.» ²⁵ Ne kí ye: «N tɔkeh ne imɔn ne, ma ji li ɲu sibii ya daam haali kí tí baa lidaali là n li liebe kí ɲu mè midɛfɛnm Uwien ya bɛl ní.»

Yesu tɔke' Pier kí ye u li nie kí ye wa ben wɔ

(Matie 26:31-35; Luk 22:31-34; San 13:36-38)

²⁶ Bi gen' Uwien ya yuon kí gben' ne kí ɲɛn' kí don' Olifi ya siin ya juɔl bo. ²⁷ Nɛn saan ne *Yesu tɔke' be kí ye: «Ní'ke li sɛn kí dɔan nni, kime ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni kí ye: <N li ku upekpaal ne ipe ke ní yere.» ²⁸ Ama uyo wá n li mɛkre bitenkpiib ni nnɔ, n li liere ne kí jo Galile.» ²⁹ Ne Pier tɔke' wɔ kí ye: «Bi'ke li sɛn kí dɔan ɲɛ mɔnɔn la, min ɲa ní sɛn.» ³⁰ Ne *Yesu ye: «N tɔkeh ɲɛ imɔn ne, kuɲɔnku kuu a li nie bolm mita kí ye ɲa ben nni ne kí yaan ukuoje ní muɔ kí lere.» ³¹ Ne Pier ɲiikeh kí lienh kí teh: «Haali bi li ku min nin sin ke mɔnɔn la, ma ní nie kí ye ma ben ɲɛ.» Ne bitɔb bà sɛn nnɔ ke len' nnɔ.

Yesu kàare' ni'ba saan bi yih nè Getsemani

(Matie 26:36-46; Luk 22:39-46)

³² Tò, *Yesu nin u'panpaankaab tí baa' niba saan, bi yih nè Getsemani. Ne u tóke' be ki ye: «Juore men nie saan, ní jo kí tí kàare.» ³³ Ne ki taa' Pier nin Saak nin San ki bure'. Bujewaanbu cin' ki kòh wò ne u'yennm saah. ³⁴ Ne u tóke' be ki ye: «N'yennm saa' kí tí kende' ten mikuum ne benh nin nni. Ní' mò ní juore nie saan, kí la gòh.»

³⁵ U jende' ki jon' inun bó waamu, ne ki pùon' ki kàareh ki teh ní li tuo la, Uwien la cère' ijend yie ya yo ní baa ní, ³⁶ ki lienh ki teh: «O, n'Baa, a li fre kí tien nibonn ke. Cère ijend yie ní jende nni. Ama la cère nè ní li yé min yie ná, cère' nè ní li yé sin yie ná.»

³⁷ U liebe' ní u'panpaankaab bita nno saan, ki laa' bi dò ki gòh ne, ne u tóke' Pier ki ye: «Simòn, a gòh ne-ee? Nja ní fre kí la gùon kukurku kuba mònòn-ii?

³⁸ La gòh men, kí li kàareh nò ki la lu biikm ní. Ní'yennm yie, ama mituòm ne pare' ne.»

³⁹ Ne ki tí jende' waamu, ki kàare' nin i ya ñòbonbaab. ⁴⁰ U tí liebe' ní u'panpaankaab bita nno saan, ki laa' bi tí gòh ne, kime migùonm ne ñònde' be, ba ben bi li jiin kí ye bà.

⁴¹ U tí jon' ki kàare' ki liebe' ní nta bo, ki tóke' be ki ye: «Ni bie ki fuoreh ne ki dò ki gòh-a! Ní dèkre'-a! Uyo baa'-a! Bi li taa Unil ya Bijé kí ñukn bibierdenb.

⁴² Fii men tí jo. Liike men, wà kuòre' nni nno ñekn' ní nò.»

Yesu ya cuom

(Matie 26:47-56; Luk 22:47-53; San 18:3-12)

⁴³ U laan bie ki lienh ne Sudas u'panpaankaab piik nin bile nno ya uba nin linigol pòk ki può' u'bo ki tuke mujusiemu nin ilenben. Bitòtuòrcienb nin *Yiko ya wònwòknb nin *Sufmbé ya cienb ne sòn' be ní. ⁴⁴ Sudas wà kuòre' *Yesu nno tóke' linigol nno ki ye: «Ni lá laa' n jon' kí tí lókn' wà la, wòn nínò. Ní cuo wò, kí túòre kí lí ñuuke wò kí joh.»

⁴⁵ Tò, Sudas tí baa' ne ki pòk ki ñekn' *Yesu ne ki ye: «Cenbaa,» ne ki lókn' wò. ⁴⁶ Ne bi cuo' Yesu. ⁴⁷ Bà te ní'saan nno ya uba nère' kijusiek kí ge' kí paare' bitòtuòrcienb ya cien ya tonsònl uba ya tubl. ⁴⁸ Ne *Yesu tóke' bà baa' be ní lá cuo wò nno ki ye: «Ni tuke mujusiemu nin ilenben ní lá cuo nni ten n yé udukond ne-a! ⁴⁹ Idaan ke n là te ní'saan Uwien ya duku ya luo bo ne ki wòknh binib, ne na cuo' nni u ya yo. Tò, ní cuo' nni fènfennò, nò ná kele' *Uwien ya gbòku ni nno nè ní tien ne.»

⁵⁰ Nen saan ne u'panpaankaab ke sen' ki dàan' wò. ⁵¹ Unacenfaan uba mò là pe u'bo kí fifike' bukpelbu. Bi ye be ní cuo unacenfaan nno kí tí dèkre nin u'kpelbu, ⁵² ne u dàan' bù kí sen' líñil kí bure'.

Sufmbé ya buur ya cekl yaab bun' Yesu tibuur

(Matie 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; San 18:13-14, 19-24)

⁵³ Bi taa' *Yesu ki jon' bitòtuòrcienb ya cien den. Bitòtuòrcienb ke nin *Sufmbé ya cienb nin *Yiko ya wònwòknb mò taan' ní'saan. ⁵⁴ Pier pe *Yesu bo, kí te fònfòkm kí tí baa' bitòtuòrcienb ya cien den, kí kòn' kí kèle' biguguurb saan kí lokreh umu. ⁵⁵ Bitòtuòrcienb nin tibuur ya cekl yaab ke nuunh bi li dule ná bo kí biin *Yesu nò kí ku wò. Bi tien' ma ke ba laa' u'biil. ⁵⁶ Binib ligol nen' u'bo kutonnenku ya bol ama bi'gber nno nja cende'. ⁵⁷ Bi'ni biba fii' kí sere' kí nen' u'bo kí ye: ⁵⁸ «Ti cii' u len' kí ye u li bere Uwien ya duku kùà binib men' kù nno, kí me kutòku iwien ita, nib nja ní me kun.» ⁵⁹ U ya sen ni mònòn bi'gber nja cende'.

⁶⁰ Bitotuarciēnb ya cien fii' ki sere' binib nnō ke ya siik ni, ne ki niire' *Yesu ki ye: «Ŋa rí len kí jiin-ii? Ŋa ŋmōbe tuba á len kí jiin binib bá biindeh ŋe nō-ō?»

⁶¹ Ne *Yesu ŋmin ka gere'. Bitotuarciēnb ya cien tí niire' wō ki ye: «A yé Uwien ya Nigendke Kristo ne-εε? A yé tí pèkeh wà nnō ya Bijε ne-εε?» ⁶² Ne *Yesu ye: «N yé wōn ne. Ni li le Unil ya Bijε ke Uwien, mituam ke ya daan ya jie bó, ki li le u te titewolgbont ni paaki bó, ki we ní.»

⁶³ U len' nnō ma nnō, ne bitotuarciēnb ya cien kere' wōn bugben ya lierl†, ne ki ye: «Ta ji nuunh mōnkunl. ⁶⁴ Ni cii' u suke' Uwien ma bo. Ni maaleh mila?» Ne bi'ke ye u bii' ki kpε mikuum.

⁶⁵ Bi'ni biba cin' ki cereh u'bo tiŋinsent ki taa' kukpεlciεku ki pibn' u'nun bó, ki kureh wō, ki tōkeh wō ki teh: «Bukre' wà kure' ŋε.» Ne biguguurb nnō taa' wō nin itenpe.

Pier nie' ki ye wa ben Yesu

(Matie 26:69-75; Luk 22:56-62; San 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Pier te uluo bo uyo wà nnō, ne bitotuarciēnb ya cien ya piitonsōnl uba baa' ⁶⁷ ki laa' Pier lokreh umu, ne u tūore' ki liike' wō ki ye: «A'mō là te nin Nasaret ya *Yesu wuō ne.» ⁶⁸ Ne Pier nie' ki ye: «Ma ben, ka cii' a'lenm nnō ya tingi.» Ne ki siere' ki kōn' kunakuuku ni. [U ya yo ne ukuoje muō'.]†

⁶⁹ Upiitonsōnl nnō tí laa' wō ne ki tí tōke' binib bá te ní'saan nnō ki ye: «Uje wuō mō yé *Yesu yaab ya uba ne.» ⁷⁰ Ne Pier tí nie' nle bo.

Ni tí pukn' waamu ne binib bá te u'saan nnō mō tōke' wō ki ye: «Ni yé imōn ne, a yé *Yesu yaab ya uba ne, kime a'mō yé Galile ya nil ne.» ⁷¹ Ne Pier cin' ki nieh ki poleh ki teh: «Ma ben ni lienh unil wà ya gber nō, n nen' la, Uwien la daan nni» ⁷² Ne ukuoje pōk ki muō' i ya tāan bo ki lere'. Nen saan ne Pier tiere' *Yesu bi tōke' wō ma ki ye: «A li nie bolm mita kí ye ŋa ben nni ne kí yaan ukuoje rí muō' ki lere» nnō, ne ki muō' cεen.

15

Bi tuke Yesu ki jon' Pilat saan tibuur

(Matie 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; San 18:28-38)

¹ Ni faa' kutenŋεsōnsōnku, ne bitotuarciēnb nin *Sufmbe ya cienb nin *Yiko ya wōnwōknb nin tibuur ya cεkl yaab ke kēle' ki bonde' bi li tien ma bo. Bi lōle' *Yesu, ne ki taa' wō ki tí ŋukn' Pilat. ² Pilat niire' wō ki ye: «Sin, a yé *Sufmbe ya ber ne-εε?» Ne u jiin' wō ki ye: «Sin ne ye nnō.»

³ Tō, Bitotuarciēnb nnō biin' wō isen yà yebe ni. ⁴ Ne Pilat tí niire' wō ki ye: «Ŋa rí len kí jiin-ii? Cenge bi biindeh ŋe mibiinm mà ke ya bol-a!» ⁵ Ama *Yesu ŋa ji jiin' ŋōbonl, ne ní cuo' Pilat miyōkm.

Bi bun' Yesu tibuur ki ye u kpε mikuum

(Matie 27:15-26; Luk 23:13-25; San 18:39-19:16)

⁶ *Sufmbe ya Pak ya nacenku ke nacenku ya yo la, Pilat li ŋen lipekl ya nil wà linigol yie wō ne kí wie. ⁷ U ya yo ki laa' uje uba te lipεkl ni bi yih wō Barabas. Wōn nin binib bá là pε u'bo nnō là kpiin' kukpiinuku ne ki ku' unil uba. Nen bo ne bi là pεkn' be. ⁸ Linigol nnō baa' Pilat saan ki tōke' wō ki ye wō rí tien u tí rí teh ma kunacenku nnō ya yo. ⁹ Ne u niire' be ki ye: «Ni yie rí wie ne *Sufmbe ya ber ne-εε?» ¹⁰ U niire' nnō, kime u ben ki ye bitotuarciēnb ŋmōbe kinenk ne *Yesu bo, nen ne cēre' bi taa' wō ki ŋukn' wō.

† **14:63** Liike Matie 26: 65. † **14:68** Bi kpie' ki kele' tigbont tà nnō ya tuba ni u ya yo ne ukuoje muō' ŋa te tu'ni.

11 Ama bitətuərcienb ben sureh linigol nno ne ki teh be ri take Pilat wo ri wie be Barabas. 12 Ne Pilat ti niire' be ki ye: «Nno la, uje wa ni yih wo *Sufmbe ya ber nno n li tien wo mila?» 13 Ne bi wuure' ki ye: «Kpe wo udəpənpən bo!» 14 Ne Pilat ti niire' be ki ye: «U ten ki bii' li le biil ne?» Ne bi tuəreh ki wuureh ki gbiekeh ki teh: «Kpe wo udəpənpən bo!»

15 Pilat yie wo ri songe bi'yenm ne ki wie' Barabas. U cəre' u'sojambe ni' *Yesu inalebe, ne u taa' wo ki de' be be ri ti kpe wo udəpənpən bo.

Sojambe leh Yesu

(Matie 27:27-31; San 19:2-3)

16 Sojambe nno taa' wo ki kən' Pilat den uluo bo, ne ki yin' bi'cekl ya sojambe ke ki taan', 17 ki taa' kuliermónmónku* kuba ki goln' wo, ne ki taa' ikonkon ki lónlón' uyukpekie ki kepele' u'yul, 18 ne ki teh ten bi pəkeh wo ne ki teh: «*Sufmbe ya berə, ti fundeh ηe-a!» 19 Ki taah lilənbəl ki kpaakeh u'yul bo, ki cəreh u'bo tiñinsənt ne ki gbaandeh u'nun bó ki góndeh. 20 Bi lə' wo ki ti ghen', ne ki gore' kuliermónmónku nno, ki taa' u'wengolkaar ki jiin' ki goln' wo, ne ki taa' wo ki nən' ki bure' be ri ti kpe wo udəpənpən bo.

Bi kpe' Yesu udəpənpən bo

(Matie 27:32-44; Luk 23:26-43; San 19:17-27)

21 Bi joh ma nno ne ki ti cende' uje uba bi yih wo Simən, u ye Sirenn ya du ya nil ne, ki nən' ikpāan bó ní. U ye Aleksand nin Lufus ya baa ne. Bi cuo' uje bugben ki wəbn' wo, wo ri tuke *Yesu ya dəpənpən. 22 Bi taa' *Yesu ki ti baa' niba saan, bi yih nə Golgota, ni'tingi si: «Kuyukpəbku ya Būol.» 23 Ne ki taa' midaam mā cuuke' uñəke wə bi yih wū miir nno ki de' wo ki ye wo ri ŋu. Ne u yie' ka ŋun'. 24 Sojambe nno kpe' wo udəpənpən bo. Ne ki taa' u'wengolkaar be ri ti gbiire ne ki fūəre' imuən ki liike' wə ke li ji ná bó. 25 Ni lá te kutənjaaku tikur tiwə ne, ne bi kpe' wo udəpənpən bo. 26 Bi lá kele' ná cəre' bi kpe' wo nno ki təbn' u'dəpənpən bo u'yul bó. Bi lá kele' ki ye: «*Sufmbe ya berə.» 27 Bi kpe' idukond ile mə idəpənpən bo Yesu saan. Bi kpe' uba u'nəjie bó, ki kpe' utə u'nəgen bó. [28 Ne ná kele' *Uwien ya gbənkú ni nno tien'. Ni kele' ki ye: «Bi kaan' wo ki kpəbn' idukond bó ne.»]†

29 Binib bə gəbreh ni'saan nno sukreh wo ki gónbeh iyul ki təkəh wo ki teh: «Sin wə lá ye a li bere Uwien ya duku ki liebe kí mē kú iwien ita nno 30 ηmien a'ba, kí jiire ní udəpənpən wuu bo-a!»

31 Bitətuərcienb nin *Yiko ya wənwəknb mə leh wo ki teh: «U ηmien' binitəb ne, ka ri fre kí ηmien u'ba-a! 32 Uwien ya Nigəndke Kristo, Israyel yaab ya berə, jiire ní udəpənpən wuu bo fənfənnə, ti le ηə kí teke ηe kí ji-a!» Ne bi kpe' idukond ya u'saan idəpənpən bo nno mə sukreh wo nno.

Yesu ya kuum udəpənpən bo

(Matie 27:45-56; Luk 23:44-49; San 19:28-30)

33 Tə, kuwensiku ya yo ne ni ci' ki biike' utingben ke bo ki ti baa' kutaajuaku tikur tuta ya yo. 34 Tikur tuta ya yo ne *Yesu wuure' ufaa bo ki ye: «Elowi, Elowi, lama sabaktani?» Ni'tingi si: «N'Wien, n'Wien, be tien' a wie' nni?»

35 Binib bə se ni'saan nno ya biba ηa cii' u wuure' ki ye ba mənəmən ne ki ye: «Li cengeh mən u yih Eli ne.» 36 Bi'ni uba sən' ki jon' ki ti yuure' ticitənt ki lá sək'n' midəηmiηmiikm miba ni, ki taa' ki tuun' lilənbəl bo, ki tende' ki kóle'

* 15:17 U ya yo, biberb lá guoh tiliermón't ya daaku faa ne. † 15:28 Bi kpie' ki kele' tigbənt tə nno ya tuba ni migbiirm 28 ηa te tu'ni.

u'nɔbu ki ye wɔ́ ní muɔre, ne ki ye: «Dàan mɛn, tí liike Eli li baa kí lá jiin wɔ́ bii wa ní baa.»

³⁷ Nɛn saan ne *Yesu wuure' ufaa bo, ne ki kpo'. ³⁸ U ya yo ne kukpelcɛkɛkpiɛku kùà bore' Uwien ya duku ni bolm mile nnɔ kere' ku'siik ni paaki ki tí ci' tingi. ³⁹ Sojambɛ kobk ya cien wà se *Yesu ya nun bó nnɔ laa' u kpo' ma bo ne ki ye: «Ímɔn, uje wuɔ mɔnbe ki yé Uwien ya Bijɛ ne.»

⁴⁰ Bipiib biba mɔ lá te ni'saan, ki se fɔnfɔkm ki likeh. Bi'ni uba si Mari Madelenn, utɔ si Saakbuk nin Yose ya naa Mari, utɔ mɔ si Salome. ⁴¹ *Yesu lá te Galile ma nnɔ, ne bipiib nnɔ lá pɛ u'bo, ki sɔnh itùon ki toreh wɔ. Bipiib bà lá pɛ u'bo ki tí baa' Yerusalem nnɔ mɔ lá te ni'saan ki yebe.

Yesu ya subm

(*Matie 27:57-61; Luk 23:50-56; San 19:38-42*)

⁴²⁻⁴³ Ní juɔre' ma nnɔ ne uje uba baa' ní bi yih wɔ́ Yosef u yé Arimate ya nil, ki yé tibuur ya cɛkl yaab ya uba binib boh wɔ́ cɛɛn. U'mɔ lá gu Uwien ya bel li baa ní uyo wà nnɔ ne. Ní lá yé kutaaku kùà li faa *Saba ya daali, uyo wà bi bondeh *Saba ya daali nnɔ ne. Yosef jon' Pilat saan nin lifɛl ki tí tɔke' wɔ́ ki ye u tuo' la, wɔ́ ní cɛbe wɔ́ *Yesu ya gbɛnɛnt. ⁴⁴ Pilat cii' bi ye *Yesu kpo' nɔ́ ma nnɔ ne ní cuo' wɔ́ miyɔkm. Nɛn saan ne u yin' sojambɛ kobk ya cien ki niire' wɔ́ ki ye: «*Yesu kpo' ma ní wuɔke'-aa?» ⁴⁵ Nɛ u tɔke' wɔ́ u kpo' uyo wà. Pilat cii' u kpo' uyo wà ma nnɔ, ne ki de' Yosef usɛn wɔ́ ní tí taa u'gbɛnɛnt. ⁴⁶ Nɛ Yosef jon' ki tí de' kukpelcɛiɛku kuba, ne ki jiin' *Yesu ya gbɛnɛnt udɔpɔnpɔn bo, ki taa' kù ki tentɛn' tù, ki taa' ki tí ble' ufele uba ni. Bi là cube' ufele nnɔ kujɔtɛnku kuba ya kɛle ni ne, ne ki binde' kutɛngbɛngbɛnku kuba, ki bliin' bufɛnañɔbu†. ⁴⁷ Nɛ Mari Madelenn nin Yose ya naa Mari laa' bi ble' *Yesu ná saan.

16

Yesu mɛkre' bitɛnkpiib ni

(*Matie 28:1-8; Luk 24:1-12; San 20:1-10*)

¹ *Saba ya daali gɛbre' ma nnɔ, ne Mari Madelenn nin Saak ya naa Mari nin Salome jon' ki tí de' mikpɔm mà ya nu nɔmɛ be ní tí faan *Yesu ya gbɛnɛnt.

² Saba ya daali gɛbre', kutaaku kùà li faa nnɔ, ne bipiib nnɔ wɔre' ki fii' ní bliike ki bure' likul nnɔ bó ki tí baa' ki laa' uwien te ki puɔreh. ³ Bi joh ma nnɔ ne ki niireh tɔb ki teh: «Nɔmɛ li tí biire te kutɛnku nnɔ?» ⁴ Bi tí tuo ni'saan sɔ, ki liike' ki laa' kutɛnku nnɔ nɔ́ ji bi. Kù lá yé kutɛncɛncɛnku ne. ⁵ Bi tí baa' ki kɔn' likul nnɔ ní ne ki laa' unacɛnfaan uba kɛ unɔjie bó ki guo kulierpenpienku. Ne bujɛwaanbu cuo' be cɛɛn.

⁶ Nɛn saan ne unacɛnfaan nnɔ tɔke' be ki ye: «La cɛre mɛn nè ní cuo ne jɛwaanbu. Ni nuunh Nasaret ya *Yesu wà bi là kpɛ' wɔ́ udɔpɔnpɔn bo nnɔ ne. U mɛkre'-a! Wa ji te nie saan. Liike mɛn, bi là taa' wɔ́ ki ble' ná saan sɔ. ⁷ Li joh mɛn, kí tí tɔke Pier nin u'panpaankɛtɔb kí ye u liere' be ki bure' Galile bó nɔ́. Bi lí tí lɛ wɔ́ nɛn bó ne ten u lá tɔke' be ma bo.»

⁸ Ní beke' bipiib nnɔ cɛɛn ne bi ñɛn' likul nnɔ ni ki tiinh bi'gbɛnɛnt kɛ nɔ́h. Bujɛwaanbu cuo' be ma nnɔ ne ba tɔke' nil.

Yesu mɛkre' ki cɛre' bi laa' wɔ́

(*Matie 28:9-10; San 20:11-18; Luk 24:13-35*)

[⁹ *Saba ya daali gɛbre', kutaaku kùà li faa nnɔ ya tɛnɔaku, *Yesu mɛkre' ma nnɔ ne ki kpie' ki taa' u'ba ki wuɔn' Mari Madelenn. Wɔn ne yé upii wà isɛnpol ilole lá nɔ́ake wɔ́, *Yesu nɔ́re' yè nnɔ. ¹⁰ U jon' *Yesu yaab saan ki laa'

† 15:46 Liike Matie 27:60.

bi te uyensaa ni, ki ke ki muoh. Ne u take' be ki ye u laa' Yesu. ¹¹ Bi cii' u ye u laa' *Yesu u fuobe, ne ba teke' ki jin'.

¹² Ni ya puoli bo ne bi'ni bile la cuonh ki joh udugbaan bo. Bi joh ma nno ne *Yesu cere' bi laa' wo. Wa te ten u la te ma uyo wa Mari Madelenn laa' wo nno. ¹³ Bi liebe' bi'tab saan ki ti take' be ki ye bi laa' Yesu, ne ba ti teke' ki jin'.

Yesu cere' u'panpaankaab piik nin uba laa' wo

(Matie 28:16-20; Luk 24:36-49; San 20:19-23; Itulon 1:6-8)

¹⁴ *Yesu fore' ki cere' u'panpaankaab piik nin uba laa' wo uyo wa bi te ki jinh tijier. U kon' nin be ki ye be tien' ba teke' binib ba laa' wo u mekre' nno len' na nno ki jin-i? Ne ki ye bi'yul ne faa. ¹⁵ Ne ki ti take' be ki ye: «Li joh men unendun ni ni'ke saan ki li kpaandeh tighemnonmont binib ke saan. ¹⁶ Wa ke li teke ki ji ki cere be ni sli wo Uwien ya nunm ne li nmere. Wa ke na teke' ki jin' la, Uwien li dere u'tub. ¹⁷ Binib ba ke li teke ki ji nno li tien miyokm ya bont. N'yel bo, bi li nore isenpol, ki li len milencnm, ¹⁸ ki li cuo iwe ya ni tien be niba. Bi nun' unokkendke la, wa ni tien be niba. Bi li taa bi'nuo ki paan biwienb bo ne be ni faake.»

Uwien taa' Yesu ki don' paaki bo

(Luk 24:50-53; Itulon 1:9-11)

¹⁹ Yonbdaan *Yesu take' be tigher ki ti ghen' ne Uwien cere' u don' paaki bo, ki ti kele' u'jie bo. ²⁰ Nen saan ne u'panpaankaab joh ni'ke saan ki tokeh binib tighemnonmont. Ne Yonbdaan toreh be ki cereh bi teh miyokm ya bont. Nen ne wongeh ki teh bi lienh tigher ta nno te ne.]*

* **16:20** Bi kpie' ki kele' tighont ta nno ya tuba ni migbiirm 9 ki ti baa 20 na te tu'ni.

Tigbɛmɔnmɔnt tà Luk kɛle' tù nnɔ Nà wɔngɛh kugbɔnku kuu te ma bo

Bi yih wà kɛle' kugbɔnku kuu nnɔ Luk nɛ. Wa yé Yesu ya tondb piik nin bile nnɔ ya uba. Ama u tùɔrɛ' ki nuun' bà là pɛ Yesu bo saan nɛ ki bɛndɛ' u'gber cin' ma bo nin tù tì fɔrɛ' ma bo. U là tɔkɛ nin Pɔl u'sɛn ya jom ni ma nnɔ nɛ cɛrɛ' u bɛndɛ' tù ki pukn'.

U kɛle' kugbɔnku kuu ki de' binib bà nnɔ ɲa yé Sufmbɛ. Bi teke' Yesu ki jin' nɛ. Nɛn nɛ cɛrɛ' u tɔkɛh bɛ iɲɔbonfafaɔ ya tingi nin Sufmbɛ ya yaajɛtɛntiɛnm mà ba bɛn mè nnɔ.

Luk kɛle' kugbɔnku kua nɔ pɛ Matie nin Mark yaar bo nɛ, ama u kɛle' tigbɛr tuba ta te Matie nin Mark nin San ya gbɔnt ni. Tun si: Yesu jon' ki fuonɛde' Mart nin Mari (10:38-42) nin Samari ya jɛnimɔn ya gber (10:29-37) nin uje wà ya buk bole' u liɛbɛ' ki laa' kɛ nnɔ ya gber (15:11-32).

Luk bo, Yesu Kristo nɛ yé Yonbdaan nɛ, ki yé Uwien sɔn' wà wɔ rí lá ɲmɛn binib. Imɔn, Uwien mɛkrɛ' wɔn Yesu nɛ, ki de' wɔ mituɔm tibont kɛ bo. Luk ya gbɔnku ya gber tì tonde' Yerusalem ni nɛ (iyul 24) nin Yesu ya kuum uɔpɔnɔn bo nin u'mɛkrɛm bitenkpiib ni.

Nà cɛrɛ' Luk kɛle' kugbɔnku kuu nɔ

¹ Ni bɛn ki ye binib bà yɛbɛ ɲikn' ki kɛle' tigbɔnt ni tibont tà là tien' tì'ni nnɔ. ² Bi kɛle' tù tɛn binib bà là te tu'cincinyo ki laa' tù tien' ma bo, ki yé binib bà kpaandɛh Uwien ya gber nnɔ là wɔkn' tɛ ma bo nɛ. ³ Nɛ n'mɔ tùɔrɛ' ki nuun' ki bɛndɛ' tù cin' ma bo, nɛ ki maalɛ' ki ye nì mɔn n'mɔ rí paan tu'bo mɔnmɔnm ki kɛle tù tɛntiɛn ma bo, kí de sin ucɛn Teofil, ⁴ ɲɔ a'mɔ rí bɛndɛ kí ye bi wɔkn' ɲɛ tigbɛr tà nnɔ mɔnbɛ ki te nɛ.

Uwien ya tond uba len' ki ye bi li maa San

⁵ Uyo wà Herod là yé Sude ya bɛr nnɔ, ki laa' utɔtuɔrkɛ uba te, ki yé Abiya ya cɛkl yaab ya uba, bi yih wɔ Sakari; ki yih u'po Elisabɛt, u yé Arɔn ya yaabil. ⁶ Bi'kɛ bile là yé binib bà cuube nɛ Uwien ya nun bó, ki boh Yonbdaan ya wɔb, ki tɛh u yíe nà kɛ mɔnmɔnm. ⁷ Ama ba là ɲmɔbɛ buk, kime Elisabɛt là yé uɲɔl nɛ, nɛ bi'kɛ bile là pore'-a.

⁸ Ni kpaan' Sakari rí sɔn lituonl Uwien ya nun bó, kime u'cɛkl li sɔn ituon Uwien ya nun bó uyo wà nnɔ baa'. ⁹ Nɛ bitɔtuɔrkaab ya tɛntiɛnm bo, bi fùɔrɛ' imúɔn, nì lu' Sakari bo, nɛ bi gɛndɛ' wɔ, wɔ rí kɔ Yonbdaan ya dubɛnku ni, kí tì sɛ liɲubl. ¹⁰ Uyo wà u te ki sienh liɲubl nnɔ, Uwien ya nib ligol te saali nɛ ki kàarɛh. ¹¹ Nɛn saan nɛ Yonbdaan ya tond uba baa' u'saan, ki se bi sienh liɲubl liponpuol là bo nnɔ ya jie bó. ¹² Sakari laa' wɔ ma nnɔ, nì beke' wɔ, nɛ bujɛwaanbu cuo' wɔ. ¹³ Nɛ utond nnɔ tɔkɛ' wɔ ki ye: «Sakari, la cɛrɛ' nɛ rí cuo ɲɛ jɛwaanbu. Uwien cii' a'kaare bó. A'po Elisabɛt li maa kibujɛbuk, nɛ á yin kɛ San. ¹⁴ Kí li cɛrɛ a'yɛnm rí sɔngɛ kí gbien, nɛ binib bà yɛbɛ mɔ li pokn ki'màam bo. ¹⁵ Kí li yé unikpɛkpiɛk nɛ Yonbdaan ya nun bó. Ka rí ɲu sibii ya daam, ka rí ɲu dɛfɛfaam kɛ dɛfɛfaam. *Mifuoɲaam li te ki'bo ki gbien' haali ki'naa ya benku ni nɛ. ¹⁶ Kí li cɛrɛ Israyɛl yaab bà yɛbɛ rí liɛbɛ kí paan Yonbdaan Uwien bo. ¹⁷ Kí li ɲmɔbɛ *Uwien ya Fuoɲaam nin mituɔm tɛn *Uwien ya ɲɔbonsɔknl Eli nɛ. Kí li liɛrɛ Yonbdaan usɛn, kí cɛrɛ bibaambɛ rí liɛbɛ kí taan nin bi'bumu buɲɔbu, kí cɛrɛ binib bà ɲa tuo' Uwien ya ɲɔbu bó

rí li ηm̄obe iyenmaale ten binim̄onb, kí cère binib rí li yé binib bà bonde' be rí teke Yonbdaan.»

¹⁸ Nε Sakari tōke' utond nno ki ye: «Be li cère rí bende kí ye a len' ná nō, ní te? Kime min pore'-a nε n'po mō pore'.» ¹⁹ Nε utond nno jii'n wō ki ye: «N yé Uwien ya tond Gabriel ne, ki te Uwien ya nun bó ki sōnh u'tūon. U sōn' nni ní rí lá tōke ηε tigbēmōnmōnt tuu ne. ²⁰ Tō, a'lenl li tēbe, ηa ji li freh ki lienh kí tí baa uyo wā nibonn nno rí tien, kime ηa teke' ki jin' ki ye n tōke' ηε tigber tā nō ya yo lá baa' la, tū li tien.»

²¹ U ya yo ki laa' linigol nno gu Sakari li nε ní Uwien ya duku ni uyo wā nε. U wuōke' ka n̄en' ní ma nno nε ní beke' be cεen. ²² U lá n̄en' ní ka ji freh ki lienh, nε bi bende' ki ye u laa' niba nε tidεknt yaam Uwien ya duku ni. Nε u wōngēh be migbaam, ka freh ki lienh.

²³ Sakari ya tūon ya wien tí gben' nε u liebe' u'den. ²⁴ Ní tete nε u'po Elisabet lá punbe', ki bōle' u'ba kí tí baa' iηmaale iηun, ²⁵ nε ki maale' u'yem ni ki ye: «A laa'-aa! Uyo wā Yonbdaan yíe nε ki muō' nni, ki n̄en' nni ife ni binib ya nun bó.»

Uwien ya tond tōke' Mari ki ye u li maa Yesu

²⁶ Elisabet ya tēnpunbe ya ηmaalluob ni, nε Uwien sōn' u'tond Gabriel Galile ya tinfēnm ya du uba ni, bi yih wū Nasaret. ²⁷ U lá sōn' wō uje'faan uba saan nε wa ben je, bi yih wō Mari. Bi lá pun' wō uje uba nε u yé *Dafid ya yaabil, bi yih wō Yosef. ²⁸ Utond nno baa' ki kōn' Mari den, nε ki ye: «N fuondeh ηε Mari. Yonbdaan tien' ηε tinim̄ont ki gbien', nε ki te nin ηε.» ²⁹ Mari cii' iñōbon nno ma nno nε ní beke' wō cεen, u maaleh wō rí bende ifuonde nno ya tingi si bà. ³⁰ Nε utond nno tōke' wō ki ye: «Mari, la cère nē rí cuo ηε jēwaanbu, kime Uwien tien' ηε tinim̄ont ne. ³¹ Liike-a! A li punbe, kí maa kibujebuk kí yin kē Yesu. ³² Kí li yé unikpekpiék nε, bi li yih kē Uwien wā ηa ηm̄obe Nacentō ya Bijε nε. Yonbdaan Uwien li de wō u'yaaje *Dafid ya bεl. ³³ U li yé uber nε Sakōb ya yaabii bo uyo ke. Nε u'bél nno ηa rí li ηm̄obe gbenm.» ³⁴ Nēn saan nε Mari tōke' utond nno ki ye: «Ní li tien mila kí tuo, kime ma ben je-a?» ³⁵ Nε utond nno jii'n wō ki ye: «*Mifuoñaanm li jii're ní a'bo, nε Uwien wā ηa ηm̄obe Nacentō ya tuōm rí lēkn a'bo ten usonge. Nēn nε cère' a li maa kibuk ká nno, li yé uñaan, bi li yih kē Uwien ya Bijε nε. ³⁶ Liike, a'puole Elisabet punbe' ma u'ηmaalluob sō. Wōn wā bi lá yih wō uñol nno punbe' u'por ni nε. ³⁷ Kime Uwien ηa gbēle' niba.» ³⁸ Nēn saan nε Mari jii'n utond nno ki ye: «N yé Yonbdaan ya piitonsōnl nε. Nē rí tien ten a len' ma nō.» U ya yo nε utond nno siere' ki dāan' wō.

Mari jon' ki tí fuonde' Elisabet

³⁹ I ya dēn nε Mari pōk ki bure' ijuōn bó, Sude ya tinfēnm ya du uba ni. ⁴⁰ U tí baa' kí kōn' Sakari den, nε ki fuonde' Elisabet. ⁴¹ Elisabet cii' ifuonde nno ma nno, nε u'buk nukbe' u'benku ni. *Mifuoñaanm jii're ní u'bo kí gbien', ⁴² nε u len' ufaa bo ki ye: «Uwien tien' ηε u'mōnm ki cēn' bipiib ke, ki tien' mimōnm kibuk ká te a'benku ni nno mō bo. ⁴³ N'mō ya ba nε n'Yonbdaan ya naa baa' n'saan-i? ⁴⁴ Kime uyo wā a'fuonde lu' n'tubl ni nno, nε n'buk nukbe' n'benku ni nin uyensōnge. ⁴⁵ Sin wā teke' ki jin' ki ye Yonbdaan tōke' ηε ná nno li tien nno, Uwien ya mōnm te a'bo.»

Mari gēn' iyuon ki donde' Yonbdaan

⁴⁶ Nε Mari ye:
«N n̄engeh Yonbdaan,
⁴⁷ kí ηm̄obe uyensōnge kí gbien',
Uwien, n'N̄miēnl bo.

48 U tiere' min u'tonsɔnpiijiin bó,
fɛnfɛnnɔ kí taa kí li joh,
binib kɛ li len kí ye Uwien ya mɔnm te n'bo.

49 Kimɛ mituɔm kɛ ya daan tien' nni
tibont tà ɲmɔbe ukpiɛke,
u'yel si: Uñaan nɛ.

50 U li tuu ki teh binib bà boh wɔ tinimònt nɛ,
haali uyo wà ɲa ɲmɔbe gbenm.

51 U wuɔn' binib u'tuɔm,
ki ɲɔre' binib bà maaleh ki teh
bi yé binikpɛkpiɛkb nno.

52 U ɲɛn' bibɛrciɛnb bi'bel ni,
ki kpiɛke' bijiinb.

53 U de' binib bà mikònm ɲmɔbe bɛ tibont na ɲmɔbe fuul,
ki ɲɔre' bifàadɛnb bi bure' inɔpien.

54 U tiere' u'nimònt bó,
ki tore' u'tonsɔnb Israyɛl yaab,

55 tɛn u là ye u li tuu ki teh ma
ki dienh tí'yaaje *Abraham nin u'yaabii nno.»

56 Mari tien' Elisabet saan ní baa' tɛn ɲɲmaale ita,
nɛ ki liɛbe' ki kun'.

San wà siih binib Uwien ya ɲunm ya mɔam

57 Elisabet ya mamaayo baa', nɛ u maa' kibujɛbuk. 58 U'den yaab nin u'kɔnkɔnliɛb cii' Yonbdaan muɔ' wɔ micɛɛckm kí gbien', nɛ wɔn nin bɛn kɛ pokn'.

59 Kibuk nno ya wienniin daali, nɛ bi baa' bɛ ní jjiɛ kí'punl, kí yíe bɛ ní yin kè Sakari tɛn kí'baa. 60 Nɛ kí'naa yíe', kí ye bi lí yin kɛ San nɛ. 61 Nɛ bi tɔkɛ' wɔ kí ye ba yih a'den ya nil uba lí ya yel-a. 62 Nɛ bi niire' kí'baa migbaam kí ye u yíe wɔ ní yin u'buk lí kɛ yel ba?

63 Nɛ u wuɔn' bɛ kí ye bɛ ní de wɔ kudɔbipɛnpenku kuba wɔ ní kɛle ku'bo. Bi de' wɔ, nɛ u kɛle' kí ye: «kí'yel si San» nɛ. Nɛ ní cuo' bí'kɛ miyɔkm. 64 I ya tãan bo nɛ Sakari ya lenl tɛbre', nɛ u cin' kí lienh, kí pɛkeh Uwien. 65 Nɛn saan nɛ bujɛwaanbu cuo' binib bà kɛ kɔ ka fɔkɛ nin ní'saan nno. Sude ya tinfɛnm ya du yá kɛ te ijuɔn bó nno ya nib lienh tigbɛr nno. 66 Tù de' binib bà kɛ cii' tù nno ijenmaale. Nɛ bi maaleh bí'yɛnm ní kí teh: «Kibuk kíɛ lá lí yé bɛ ya nitunbu sɔ?» Kimɛ Yonbdaan ya tuɔm te kí'bo.

Sakari ya yuon

67 Nɛn saan nɛ *Mifuoñaanm jjiire' ní kibuk nno ya baa Sakari bo kí tí gben', kí cɛrɛ' u sɔkndeh Uwien ya ɲɔbon kí teh:

68 «Tí pɛkɛ mɛn Yonbdaan, tinbi Israyɛl yaab ya Wien,
kimɛ u baa' u'nib saan, kí teke' bɛ kí wíɛ',

69 kí cɛrɛ' wà lí ɲmiɛn tɛ,
ɲɛn' u'tonsɔnl *Dafid den,
kí ɲmɔbe mituɔm.

70 U là cɛrɛ' u'ɲɔbonsɔknb len' nɛn nɛ uyo bo.

71 Bi là len' kí ye:

«Uwien ye u lí fie tɛ bà se tí'bo saan,
kí ɲɛn tɛ bà kɛ nɛn te ya nuɔ ní.

72 U là muɔ' tí'yaajɛb micɛɛckm,
kí tiere' u'jotieku bó.»

73 U là pùon' nà sɔ ti'yaaje Abraham:

74 «U là ye u li ñen te ti'ennendb ya nuɔ ni,

ɲɔ tɪ li pukeh wɔ ki la fenge,

75 kí li pɛ u'bo mɔnmɔnm,

kí li cuube u'nun bó,
tɪ'fuobm kɛ ni.»

76 «Sin, n'bukɛ, bi li yin ɲɛ

Uwien wá ɲa ɲmɔbe Nacentɔ ya ñɔbonsɔknl.

Kimɛ a li liere Yonbdaan,

kí tũɔre u'sɛn kí de wɔ,

77 kí cɛre u'nib ní bɛnde kí ye u li fère bɛ bi'biere, bɛ ní ɲmɛɛ.»

78 Kimɛ ti'Wien ɲmɔbe tinimɔnt ki gbien'.

U'nimɔnt nnɔ bo nɛ u li cère kuwenwenku ní ñɛ paaki bó kí wende ti'bo tɛn

uwien puɔreh ma bo.

79 Kuwenwenku nnɔ li wende binib bà te licinɲunl ni, mikuum ya jinjinku

yiin bi'bo nnɔ.

Kù li wuɔn tɛ usɛn wá li de tɛ uyɛnduɔn.»

80 Kibuk nnɔ kpɛnh, nɛ ki lenh miyɛnm*. Kí te kupenpelku ni nɛ ki tɪ baa'

uyo wá kí ñɛn' kí tuonl upaan bo Israyɛl yaab ya nun bó.

2

Yesu ya màam ya gber

(Matie 1:18-25)

1 Tɔ, i ya den nɛ Erom ya bercien Ogust caan' ki ye bɛ ní káan binib bà kɛ te u

ya tinfɛnm bo nnɔ. 2 Bi là kaan' kukɛnkpiɛku bu'gbɛn ma nnɔ ki laa' Kirinus nɛ

yé Siri ya tinfɛnm ya gobina. 3 Wá kɛ là li jo kí tɪ káan kukɛnku nnɔ u'yaajɛdu

ní nɛ. 4 Nɛn bo nɛ Yosef ñɛn' Galile ya tinfɛnm ya du wá bi yih wú Nasaret

nnɔ ni, ki jon' bi maa' *Dafid udu wá ni u te Sude ya tinfɛnm ni, bi yih wú

Betelem nnɔ ni, kime Yosef bugbɛn yé *Dafid ya yaabil nɛ. 5 U là tɔke nin Mari

utɛnpunb ki jon' ni' bó kukɛnku nnɔ nɛ. Bi là pun' Yosef u ya jefaan nɛ, ama

wa laan là kuɔn' wɔ. 6 Bi te Betelem ni u yo wá nnɔ, nɛ Mari ya mamaayo baa',

7 u maa' u'jɛfɛnmɛl kí yé kijɛk kí taa' tikpɛlɛɛr kí pɔbn' kè, ki taa' kè kí kpɛn'

tiwɛnt jinh ná ni, kime fɛnm ɲa là te cɛnduku ni.

Uwien ya tond uba tɔke' biwɛnkpaab Yesu ya màam bó

8 Tɔ, biwɛnkpaab biba là te mitinfɛnm nnɔ ni, kí kɔh ikpáan bó, kí gɔh ki

gu bi'wɛnt kuɔnku. 9 Yonbdaan ya tond uba puɔ' bi'saan, nɛ Yonbdaan ya

wɛnwenku wende' ki yile' bi'bo, nɛ bujɛwaanbu cuo' bɛ cɛɛn. 10 Nɛn saan nɛ

utond nnɔ tɔke' bɛ ki ye: «La fenge mɛn, kime n tuke tɪgbɛmɔnmɔnt nɛ ní lá

tɔke nɛ. Tigber nnɔ li sɔnge binib kɛ ya yɛnm kí gbien. 11 Dinnɔ wuɔ nɔ, bi

maa' ni'Nmiɛnl *Kristo Yonbdaan, *Dafid ya du ni. 12 Nà sɔ li yé kudɛku: ni li

lɛ kicɛnfɛndk kiba puɔbe tikpɛlɛɛr ni kí kpe tiwɛnt jinh ná ni.» 13 Nɛ Yonbdaan

ya tondb ligol baa' utondbaab nnɔ saan i ya tãan bo bi pèkeh Uwien ki teh:

14 «Uwien si ukpiɛke paaki bó. Uyɛnduɔn ní li te kitink bo binib bà Uwien yíe bɛ

nnɔ bo» 15 Yonbdaan ya tondb nnɔ siere' ki liɛbe' ki don' paaki bó u yo wá nnɔ,

nɛ biwɛnkpaab nnɔ jɪ tɔkeh tɔb ki teh: «Tɪ jo mɛn Betelem, kí tɪ liike niɔonn

nà tien' ni' bó ɲɔ Yonbdaan cère' tɪ bɛnde nɔ.» 16 Nɛ bi pɔk kí bure' kí tɪ baa'

kí laa' Mari nin Yosef nin kicɛnfɛndk nnɔ, kí kpe tiwɛnt jinh ná ni. 17 Bi laa'

kè ma nnɔ, nɛ ki len' Yonbdaan ya tond bi tɔke' bɛ ná kɛ kicɛnfɛndk nnɔ bo

* 1:80 Bi li fre kí lebre kí lenh miyɛnm kí ye kí pɛ Uwien ya sɛn bo nin kí'yenmaale kɛ ma.

nnɔ. ¹⁸ Nε nɪ bεke' binib bɑ kε cii' biwɛnkpaab len' tigbɛr tɑ nnɔ. ¹⁹ Mari wɔn cengeh tigbɛr nnɔ kε, nε ki tɔɔreh ki taah tɔ ki blinh u'fɛl bo. ²⁰ Nɛn saan nε biwɛnkpaab nnɔ siere' ki liebeh, ki pɛkeh Uwien, ki kpɛkreh wɔ, bi cii' nɑ nin bi laa' nɑ bo. Kimε ni'kε tien' tɛn Yonbdaan ya tond bi len' ma bo nε. ²¹ Wienniin daali bi jɛ' kibuk nnɔ ya punl nε ki yin' kɛ Yesu. Kimε Yonbdaan ya tond lɑ ye bε nɪ yin kɛ li ya yel nε ki yaan bi punbe' kɛ.

Bi taa' Yesu ki kɔn' Uwien ya duku ya luo bo ki wuɔn' Uwien

²² Uyo wɑ nɪ kpaan' bε nɪ tien tijɔknt ya nɛnm ya tuɔrl tɛn Moyis ya yiko ye ma bo nnɔ, nε Mari nin Yosef taa' kibuk nnɔ ki jon' Yerusalem, bε nɪ tɪ wuɔn Yonbdaan. ²³ Kimε nɪ kɛle' Yonbdaan ya yiko ya gbɔnku ni ki ye: «Kibujɛbukpɛk kε li yɛ Yonbdaan yaak nε.» ²⁴ Mari nin Yosef li tien lituɔrl nnɔ Yonbdaan ya yiko ye ma bo nε. U ye bε nɪ li taah kumuɔku ni ya nɛnjel ile bii iden ya nɛnjefanfaan ile nε ki teh lituɔrl nnɔ.

²⁵ Tɔ, uɛ uba lɑ tɛ Yerusalem ni, bi yih wɔ Simeyɔn, u yɛ unil wɑ cuube nε, ki pɛ *Uwien bo mɔnmɔnm, ki gu lidaali lɑ Uwien li nɛn Israyɛl yaab bi'jɛnd ni. *Mifuoɔaanm lɑ tɛ u'bo, ²⁶ ki tɔke' wɔ ki ye wa nɪ kpo, ka laa' Yonbdaan ya Nigɛndkε Kristo. ²⁷ *Mifuoɔaanm cɛrɛ' u kɔn' Uwien ya duku* ya luo bo. U tɛ len uyo wɑ nnɔ, nε kicɛnfɛndk *Yesu ya naa nin ki'baa tuke kɛ ki kɔn' nɪ, bε nɪ lɑ tien kɛ lituɔrl Yonbdaan ya yiko ye ma bo, ²⁸ nε Simeyɔn teke' kɛ ki nɔuke, ki pɛkeh Uwien ki teh:

²⁹ «Tɔɔ, Yonbdaan, fɛnfɛnnɔ a tien' a lɑ tɔke' nni nɑ nnɔ.

A li fre kɪ cɛrɛ min a' tonsɔnl nɪ kpo nin uyɛnduɔn.

³⁰ Kimε a cɛrɛ' n' nun laa' Uɔmɛnl.

³¹ A lɑ bonde' wɔ uɛndun ya nib kε ya nun bɔ nε.

³² U yɛ kuwenwenku kɔa li cɛrɛ bɑ nɑ yɛ Israyɛl yaab nɪ bɛnde nε nε.

Wɔn bo nε binib li kpɛkɛ a'nib Israyɛl yaab.»

³³ Kibuk nnɔ ya naa nin ki'baa cii' Simeyɔn len' ki'bo tigbɛr tɑ nnɔ, nε nɪ bεkε' bε. ³⁴ U tien' bε Uwien ya mɔnm, ki tɔke' ki'naa Mari ki ye: «A li bɛn ki ye kibuk kɛ bo, tinbi Israyɛl yaab ni bɑ yɛbe li lu, bɑ yɛbe mɔ li fii. Kɪ yɛ kudɛku kɔa li cɛrɛ binib nɑ nɪ len ki cii' tɔb bɔ nε. ³⁵ Kɪ li cɛrɛ iyɛnmaale yɑ buɔ binib bɑ yɛbe ya fɛl ni nɪ nɛ upaan bo. Sin Mari mɔnm, nɪ li wire nε tɛn bi cɔke' nε kijuk nε.»

³⁶ Upii uba mɔ lɑ tɛ, ki yɛ *Uwien ya nɔbonsɔknl, bi yih wɔ Ann. U yɛ Fanuyɛl ya bɛsɛ, ki yɛ Asɛr ya bol ya nil, ki pore' cɛɛn. U lɑ tien' u'cɛ saan ibin ilole, nε u kpo' ki cɛrɛ' wɔ, ³⁷ u juore' ki yɛ ukpɔpii ki tɪ baa' ibin piniin nin inan, ka jɛndeh Uwien ya duku, ki pukeh wɔ nɔnku nin wien ni, ki lɔoh buɔɔbu, ki kɑareh. ³⁸ Tɔ, u ya yo nε u'mɔ baa' nɪ, ki cin' ki faareh Uwien kibuk nnɔ bo, nε ki tɔke' ki'gbɛr Yerusalem ya nib bɑ kε lɑ gu uyo wɑ Uwien li teke bε kɪ wiɛ nnɔ.

Yosef nin Mari liebe' ki kun' Nasarɛt

³⁹ *Yesu ya baambɛ tien' Yonbdaan ya yiko ye ma nnɔ kε, nε ki liebe' ki kun' Nasarɛt, bi'du ni Galile ya tinfɛnm ni. ⁴⁰ Kibuk nnɔ kpɛnh, ki faakreh, ki lenh miyɛnfuom, nε Uwien ya mɔnm tɛ ki'bo.

Yesu tɔke nin u'baambɛ ki jon' Yerusalem

⁴¹ Binl kɛ binl *Yesu ya baambɛ doh Yerusalem bɔ nε ki tɪ jɛleh Pak ya nacenku. ⁴² *Yesu tɪ laa' ibin piik nin ile uyo wɑ nnɔ, nε bi tuke' wɔ ki don' Yerusalem bɔ tɛn bi tɪ nɪ tuu ki joh ma kunacenku nnɔ. ⁴³ Kunacenku nnɔ ya

* 2:27 Liike Matie 12:5; Mark 11:11.

wien tí gben' ma nnò ñe bi liebe' ki kunh bi'donbó. Ama kibuk *Yesu wón là juore' Yerusalem ni ñe, ba ben ki ye u juore'. 44 *Yesu ya baambe cuon' liwentunɲmenl ki maaleh ki teh u lii te bisenɲotób ni ñe. Bi lá tiere' ki liike' ka laa' wò, ñe ki cin' ki nuunh wò bi'yaab nin bi'benbenkaab ke ni. 45 Ba laa' wò, ñe ki pekre' ki nuunh wò ki liebeh Yerusalem. 46 Wienta daali ñe bi laa' wò Uwien ya duku ya luo bo, u ke *Yiko ya wónwòknb ya siik ni, ki cengeh bi'wòknm, ki niireh be iniire. 47 Ni jin' binib bà ke cengeh u'bó nnò, kime u ɲmòbe mibenm, ñe ki jiiindeh be mòmòmnm. 48 Uyo wà u'baambe tí laa' wò nnò, ní beke' be ceen, ñe u'naa ye: «Kibuke! Be ñe a tien' te nò nnò? Liike min nin a'baa ya yɛnm saa' ma ceen uyo wà ti nuunh ɲe nnò-a!» 49 Ñe *Yesu jiiin' be ki ye: «Be bo ñe ni nuunh nni? Na ben ki ye ní li te n' Baa den ñe-ɛɛ?†» 50 Ama ba cii' u toke' be liñòbonl là nnò ya tingi.

51 Ñen saan ñe *Yesu paan' bi'bo ki liebe' Nasaret, kime u là boh be ñe. U'naa taah tigber nnò ke ki blinh u'fèl bo. 52 *Yesu kpienh ki ye breh, u'yɛnfuom pukndeh, ñe Uwien nin binib ke ya yɛnm sɔnge u'bo.

3

San wà siih binib Uwien ya ñunm ya gber (Matie 3:1-12; Mark 1:1-8; San 1:19-28)

1 Erom yaab ya bercien Tiber Sesa ya bel ya piikn binɲun bo, ki laa' Pons Pilat ñe yé Sude ya tinfenm ya gobina. Herod mɔ yé Galile ya tinfenm ya gobina, u'ninje Filip mɔ yé Iture nin Trakonit ya gobina, ñe Lisaniyas mɔ yé Abilenn yò. 2 U yo wà Anni nin Kayif yé bitòtuarcienb ya cienb nnò ñe Uwien len' nin Sakari ya bije San kupenpelku ni. 3 U cin' ki cuonh mitinfenm mà nuòn Suden ya kpenl nnò ni, ki kpaandeh ki teh: «Lèbre men ni'tetem, ní sii ñe Uwien ya ñunm ɲò Uwien ní fère ñe ni'biere.» 4 U tien' nnò ɲò ná kele' *Uwien ya ñòbonsòknl Esayi ya gbònkú ni nnò ñe ní tien ñe. Ní kele' ki ye: «Udaan uba te kupenpelku ni ki wuureh ki teh:

†Tùòre men Yonbdaan ya sɛn,
kí cubn u'sengbenmu kí de wò.

5 Bi li taa titent kí gbien tijòbòr ke,
kí bere kí jenge ijuòn nin igbengben ke,
kí naare isen yà ke pòle',
kí kpelke isen yà ke ɲa kpelke.

6 Unisaal ke li ɛ Uwien ɲmiendeh ma binib.»

7 Ñen saan ñe San tòkeh linigol là bàareh u'saan, ki nuunh wò ní sii be Uwien ya ñunm nnò ki teh: «Iwaaleh ninbi, ɲme ñe wuon' ñe ni li tien ma kí ñe Uwien ya benpiebe wà we ní nnò ni? 8 Li sònh men itùon yà wòngeh ki teh ni lèbre' ni'tetem, ki la li maaleh ni'yɛnm ni ki teh: †Ti'yaaje si *Abraham ma nnò, ní dèkre' ñe», kime n tòkeh ñe ñe, Uwien li fre kí cère iten yié nò ní kpènde *Abraham ya yaabii. 9 Uwien bonde' liyé ɲò wò ní kpikre isiin. Isiin yà ke ɲa lùonh biimòmòm la, u li ge yí kí wié umu ni ñe.»

10 Ñe inigol nnò niireh wò ki teh: «Ti nín li tien mila?» 11 Ñe u jiiindeh be ki teh: «Wà ɲmòbe ilier ile la, wò ní taa liba kí pu wà ɲa ɲmòbe. Wà mɔ ɲmòbe tijier la, wò ní pu wà ɲa ɲmòbe.»

12 Bilenpotekb mɔ baa' u'saan wò ní sii be Uwien ya ñunm, ñe ki niire' wò ki ye: «Cenbaa, ti'mò li tien mila?» 13 Ñe u jiiin' be ki ye: «La wòbndeh men nib be ní li paanh ní gbèreh bi sien' ñe ubien wà.»

† 2:49 Bi li fre kí lèbre ní li te n' Baa den kí ye ní li sònh n' Baa ya tuonl ñe mɔ.

¹⁴ Nε sojambε mɔ niire' wɔ ki ye: «Nε tinbi le? Ti'mɔ li tien mila?» Nε u jiiin' bi'mɔ ki ye: «La fienh mɛn nib ya bonn, ki la biin wà ŋa ŋmɔbe biil. Cère mɛn ni'yɛnm ní li sɔnge ni'paaku bo.»

¹⁵ Binib là gu Uwien ya Nigendkε Kristo ya baam, nε ki maaleh bi'yɛnm ni ki teh: «San la lii yé wɔn nε-a?» ¹⁶ Nε San tɔke' bi'kε ki ye: «Min taah miɲunm nε ki siih nε Uwien ya ŋunm. Ama uba we ní, ki cɛn' nni. Ma kpe ní lore u'tacɛningbɛn. Wɔn nε lá li cère *Mifuoŋaanm nin umu ní jiiire ní ni'bo. ¹⁷ U taa' kiyonyiek ŋɔ wɔ ní ti lende u'ji. U li taa mijibim kí cùɔn ubɔnbuɔn ni, kí taa tifent kí wiε umu wà ŋa ní kpiin ni.»

¹⁸ Tɔ, San liebe' ki taa' iɲɔbontɔ í yεbe ki saake' binib ya gbɛnɛnt, ki tɔke' be tigbɛmɔnmɔnt.

¹⁹ U ya yo nε gobina Herod là taa' u'ninje ya po Herodiyad, ki kuɔn', ki liebe' ki sɔn' itùɔnbiertɔ mɔ í yεbe. Nɛn kε bo nε San tɔke' wɔ ki ye u bii'. ²⁰ Nɛn bo nε Herod cuo' San ki tí pɛkn', ki liebe' ki bii' ki pukn'.

San sɛi' Yesu Uwien ya ŋunm

(Matie 3:13-17; Mark 1:9-11)

²¹ San là siih binib kε Uwien ya ŋunm ma nnɔ, nε ki sii' *Yesu mɔ. *Yesu kàareh uyo wà nnɔ, nε kutaaku yàare', ²² *Mifuoŋaanm jiih ni kí naan unɛnjel kí lá kèle' u'bo, nε unieke uba ŋɛn' paaki bó ní ki ye: «Sin, a yé n'bije* nε, n yé ŋε nε n'yɛnm sɔnge a'bo.»

Yesu ya yaajɛb ya yel

(Matie 1:1-17)

²³ Uyo wà *Yesu baa ten ibin pita nnɔ, nε ki cin' u'tuonl. Binib là maaleh ki teh u yé Yosef ya bije nε. Yosef là yé Heli ya bije nε, ²⁴ Heli mɔ yé Matat ya bije, Matat mɔ yé Lefi ya bije, Lefi mɔ yé Melki ya bije, Melki mɔ yé Yanayi ya bije, Yanayi mɔ yé Yosef ya bije, ²⁵ Yosef mɔ yé Matatias ya bije, Matatias mɔ yé Amos ya bije, Amos mɔ yé Nahum ya bije, Nahum mɔ yé Esili ya bije, Esili mɔ yé Nagayi ya bije, ²⁶ Nagayi mɔ yé Mart ya bije, Mart mɔ yé Matatias ya bije, Matatias mɔ yé Semeyinn ya bije, Semeyinn mɔ yé Yosek ya bije, Yosek mɔ yé Yoda ya bije, ²⁷ Yoda mɔ yé Yowanan ya bije, Yowanan mɔ yé Lesa ya bije, Lesa mɔ yé Sorobabel ya bije, Sorobabel mɔ yé Salatiel ya bije, Salatiel mɔ yé Neri ya bije, ²⁸ Neri mɔ yé Melki ya bije, Melki mɔ yé Adi ya bije, Adi mɔ yé Kosam ya bije, Kosam mɔ yé Elmadam ya bije, Elmadam mɔ yé Eri ya bije, ²⁹ Eri mɔ yé *Yesu† ya bije, *Yesu mɔ yé Elieser ya bije, Elieser mɔ yé Yorim ya bije, Yorim mɔ yé Matat ya bije, Matat mɔ yé Lefi ya bije, ³⁰ Lefi mɔ yé Simeyɔn ya bije, Simeyɔn mɔ yé Suda ya bije, Suda mɔ yé Yosef ya bije, Yosef mɔ yé Yonam ya bije, Yonam mɔ yé Eliyakim ya bije, ³¹ Eliyakim mɔ yé Meleya ya bije, Meleya mɔ yé Mena ya bije, Mena mɔ yé Matata ya bije, Matata mɔ yé Natan ya bije, Natan mɔ yé *Dafid ya bije, ³² *Dafid mɔ yé Yese ya bije, Yese mɔ yé Yobed ya bije, Yobed mɔ yé Bos ya bije, Bos mɔ yé Sala ya bije, Sala mɔ yé Nasɔn ya bije, ³³ Nasɔn mɔ yé Aminadab ya bije, Aminadab mɔ yé Adimin ya bije, Adimin mɔ yé Arini ya bije, Arini mɔ yé Esilɔm ya bije, Esilɔm mɔ yé Fares ya bije, Fares mɔ yé Suda ya bije, ³⁴ Suda mɔ yé Sakɔb ya bije, Sakɔb mɔ yé *Isaak ya bije, *Isaak mɔ yé *Abraham ya bije, *Abraham mɔ yé Tara ya bije, Tara mɔ yé Nakor ya bije, ³⁵ Nakor mɔ yé Seruk ya bije, Seruk mɔ yé Eragawu ya bije, Eragawu mɔ yé Falek ya bije, Falek mɔ yé Eber ya bije, Eber mɔ yé Sala ya bije, ³⁶ Sala mɔ yé

* **3:22** Bi kpie' ki kele' tigbɔnt là nnɔ ya tuba ni bi ye: A yé n'bije nε. Dinno n tien' ŋε n'bije. † **3:29** Migbiirm miε ni bi ye *Yesu la, ba niire' Yonbdaan Yesu. U'mo te uba nε.

Kayinam ya bije, Kayinam mɔ yé Afaksad ya bije, Afaksad mɔ yé Sem ya bije, Sem mɔ yé Nowe ya bije, Nowe mɔ yé Lamək ya bije, ³⁷Lamək mɔ yé Matusala ya bije, Matusala mɔ yé Enək ya bije, Enək mɔ yé Yared ya bije, Yared mɔ yé Malelel ya bije, Malelel mɔ yé Kayinam ya bije, ³⁸Kayinam mɔ yé Enəs ya bije, Enəs mɔ yé Set ya bije, Set mɔ yé Adam ya bije, Adam mɔ yé Uwien ya bije.

4

Satan biike' Yesu

(Matie 4:1-11; Mark 1:12-13)

¹*Mifuoñaanm jiiire' ní *Yesu bo ki gbe u'ni. U siere' Suden ya kpenl saan, nɛ mí tuke' wɔ ki jon' kupenpelku ni, ²nɛ usɛnpol bikreh wɔ len ki tí baa' iwien pinan. Iwien pinan nno wa jin' niba. I gɛbre' ma nno nɛ mikóm cuo' wɔ.

³Nɛn saan nɛ usɛnpol tɔke' wɔ ki ye: «A yé Uwien ya Bijɛ la, cɛre litɛnl liɛ rí kpende kpono.» ⁴*Yesu jiiin' wɔ ki ye: «Nì kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Nì ɲa rí li fuobe jier baba bo.» »

⁵Nɛ usɛnpol taa' wɔ ki don' ná saan dokre', ki wuɔn' wɔ unɛndun ya bel kɛ i ya taa' bo, ⁶nɛ ki tɔke' wɔ ki ye: «N li de ɲɛ libɛl liɛ ya ciɛnt nin li' faal kɛ, kime bi lá taa' ni'kɛ ki de' min nɛ. N li fre kí taa' nɛ kí de n yíe wá. ⁷Nɛn bo, a gbaan' n' nintuɔli ki puke' nni la, sin nɛ li si ni'kɛ.» ⁸Nɛ *Yesu jiiin' wɔ ki ye: «Nì kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «A li gbaan kí kpíɛke a'Yonbdaan Uwien nɛ kí li pukeh wɔn baba.» »

⁹Nɛ *usɛnpol taa' wɔ ki jon' Yerusalɛm, ki tí duon' wɔ *Uwien ya duku ya paaki lekɛleki, nɛ ki tɔke' wɔ ki ye: «A yé *Uwien ya Bijɛ la, maabe kí lá ci tingi ni, ¹⁰kime nì kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Sin bo, Uwien li wɔbn u'tondbɛ rí guure ɲɛ.» ¹¹Ki tí ye: «Bi li guare ɲɛ ɲɔ a'taal la mɛ tenl.» » ¹²Nɛ *Yesu jiiin' wɔ ki ye: «Nì tí kele' mɔ ki ye: «Nà rí biike a'Yonbdaan Uwien.» »

¹³Usɛnpol biike' *Yesu mibiikm kɛ ya bol ki tí gbele', nɛ ki laan siere' ki daan' wɔ.

Yesu cin' u'tuonl Galile ni

(Matie 4:12-17; Mark 1:14-15)

¹⁴⁻¹⁵*Yesu liɛbe' ní Galile ya tinɛnm ni nin *Mifuoñaanm ya tuɔm, ki wɔknh *Sufmbɛ ya taa' ya dur ni; nɛ binib kɛ kpíɛkreh wɔ. U ya yo nɛ u'yel kpíɛnh mitinɛnm nno ni ni'kɛ saan.

Nasarɛt ya nib ɲa teke' Yesu ki jin'

(Matie 13:53-58; Mark 6:1-6)

¹⁶*Yesu baa' Nasarɛt ya du ni, bi wube' wɔ ná saan, nɛ ki kɔn' *Sufmbɛ ya taanl ya duku ni *Saba ya daali tɛn u tí rí teh ma uyo kɛ. U fii' ki sere' wɔ rí káan *Uwien ya gbɔnku, ¹⁷nɛ bi taa' *Uwien ya ɲɔbonsɔknl Esayi ya gbɔnku kí de' wɔ. U pɛre' kugbɔnku nno, nɛ ki kaan' ná saan nì kele' ki ye:

¹⁸«Yonbdaan ya Fuoñaanm te n'bo, kime u gɛnde' nni rí tɔke bijiinb tigbɛmɔnmɔnt nɛ, kí sɔn' nni ní rí lá tɔke iyonbe kí ye ì li teke i'yul, kí tɔke ijɔn kí ye ì li likre, kí tɔke bi jɛndeh bà nno kí ye bi li ɲɛ bi'jɛnd ni,

¹⁹kí tɔke binib libinl lá Yonbdaan li tien bɛ tinimɔnt.»

²⁰*Yesu konkonde' kugbɔnku nno, ki jiiin' ki de' liitaanl ya duku ya tonsɔn, nɛ ki kɛle'. Binib bà kɛ te kuduku nno ni caan' u'bo inun, ²¹nɛ u cin' ki tɔkeh bɛ ki teh: «Tigber tà ni cii' tù nɔ, dinnɔ nɛ tù tien.» ²²Nɛ bi'kɛ kun' u'bo imɔn. U

len' iñɔbɔnmɔnmɔn yà nnɔ bɛke' bɛ cɛɛn, nɛ bi niireh tɔb ki teh: «Wà yé Yosef ya bijɛ-ɛɛ?»

²³ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «N bɛn ki ye ni li pɔ nni mikpenjenm miɛ nɔ ki ye: <Dɔktie, buu a'ba.> Ni tí li tɔke nni kí ye <ni cii' n tien' ná kɛ Kapɛrnawum ya du ni nnɔ, ní tien nɛ n'du ni mɔ.>» ²⁴ Nɛ kí tí ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, <*Uwien ya ñɔbonsɔknl kɛ ñɔbonsɔknl ya tiɛma du ni yaab nɛ ña teknh u'gbɛɛ.>» ²⁵ N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, Eli ya yo utaa lá sere' ibin ita nin inɔmaale iluob nɛ, nɛ mikɔncienm lu' uñɛndun kɛ ni. U ya yo ki laa' bikpopiib po nɛ Israyel ya du ni. ²⁶ Nin nɛn kɛ ña Uwien ña lá sɔn' Eli bi' ni uba mɔnɔn saan. Ama u lá sɔn' wɔ Sarɛpta ya du wà te Sidɔn ya tinfɛnm ni nnɔ ya kpooii uba saan nɛ. ²⁷ *Uwien ya ñɔbonsɔknl Elise ya yo ki laa' ijend po nɛ Israyel ya du ni, ama Elise ña lá cɛrɛ' bi' ni uba mɔnɔn lùore', u lá cɛrɛ' Naaman wà yé Siri ya tinfɛnm ya nil nnɔ baba nɛ lùore'.

²⁸ Binib bà kɛ te litaanl ya duku ni nnɔ cii' u len' ná nnɔ nɛ bi'benku ni ben' u'bo ki gbien', ²⁹ nɛ bi fii', ki cuo' wɔ ki ñɛn' udu ni, ki taa' wɔ kí tí baa' bi' du nnɔ te ligbɛngbɛnl lá bo nnɔ ya tintinm saan, bɛ ní ture wɔ kí wiɛ lí'tingi. ³⁰ Ama u ñɛn' bi' siik ni, ki bure'.

Yesu ñare' usenpol uje uba saan

³¹ U tí baa' Galile ya tinfɛnm ya du uba ni bi yih wù Kapɛrnawum, ki cin' ki wɔknh binib Uwien ya gber *Saba ya daali. ³² U wɔknhm nnɔ cuo' binib nnɔ kɛ miyɔkm cɛɛn, kime u du u'wɔknhm nnɔ bo nɛ. ³³ Tɔ, uje uba lá te Sufmɛ ya taanl ya duku nnɔ ni usenpol ñaake wɔ. U laa' Yesu, nɛ kí wuure' ufaa bo kí ye: ³⁴ «Ho! Nasarɛt ya Yesu, tinbi nin sin tu lɛ nɛ? A baa' á lá boln tɛ nɛ-ɛɛ? N bɛn a yé udaan wà, a yé Uwien ya Niñaan nɛ.» ³⁵ Nɛ *Yesu tien' u'bo kí ye: «Ñmile, kí siere kí daan uje wuɔ nɔ». Nɛ usenpol nnɔ gbɔbe' uje nnɔ binib kɛ ya siik ni, kí daan' wɔ ka tien' wɔ niba. ³⁶ Nɛ ní cuo' bi' kɛ miyɔkm cɛɛn. Nɛn saan nɛ bi niireh tɔb kí teh: «Bɛ ya gber sɔ nɔ? U ñmɔbe ufaa nin mituɔm nɛ kí wɔbndeh isenpol, í daandeh binib-a!» ³⁷ Nɛ *Yesu ya yel kpienh mitinfɛnm nnɔ kɛ ni.

Yesu buu' binib bà bun iwien kɛ ya bol

(Matie 8:14-17; Mark 1:29-34)

³⁸ *Yesu ñɛn' litaanl ya duku nnɔ ni, kí jon' Simɔn den, kí laa' Simɔn ya cɔbnaa bun, u'gbɛnɛnt ton cɛɛn. Bi gbáan' *Yesu kí ye wɔ ní cɛrɛ wɔ ní faake. ³⁹ Nɛ u gòn' u'bo, kí tien' iwien nnɔ bo nɛ u faake' kí pak kí fii' kí cɛnde' bɛ.

⁴⁰ Uwien behn wù ní lu uyo wà nnɔ, nɛ bà kɛ yaab bun iwien kɛ ya bol tukeh bɛ kí bàareh *Yesu saan. U taah u'nuɔ kí paakeh bi'bo, nɛ bi faakreh. ⁴¹ U cɛrɛh isenpol mɔ daandeh linigol, kí wuureh kí teh: «A yé Uwien ya Bijɛ nɛ.» Ama *Yesu tɛngɛh i'bo nɛ ka cɛrɛh í lienh kime í ben kí ye u yé Uwien ya Nigendkɛ Kristó nɛ.

⁴² Ní faa', nɛ *Yesu siere' kí jon' nib ña te ná saan. Nɛ linigol cin' kí nuunh wɔ. Bi tí laa' wɔ, nɛ ka jí yíe wɔ ní siere kí daan bɛ. ⁴³ Nɛ u tɔke' bɛ kí ye: «Ní kpe ní taa Uwien ya bel ya gbɛmɔnmɔnt tuu nɔ kí tɔke iduto mɔ yaab nɛ, kime nɛn bo nɛ Uwien sɔn nni ní.» ⁴⁴ Nnɔ nɛ u tɔkeh binib Uwien ya gber *Sufmɛ ya táan ya dur tà te Sude ya tinfɛnm ni nnɔ ni.

5

Yesu yin' u'panpaankɛkpiɛkb

(Matie 4:18-22; Mark 1:16-20; San 1:35-51)

¹ Lidaali liba *Yesu lá se Genesarɛt ya ñuncienm ya gbaal, nɛ linigol pebeh wɔ kí nuunh bɛ ní cenge Uwien ya gber. ² U laa' iñɛrde ile miñunm nnɔ ya

gbaal. Bijenbeɓ ñen' i'ni ki te ki sɔkreh bi'baan. ³ Ne *Yesu kɔn' iñerde nno ya buba, bu yé Simɔn yaabu, ne ki gbáan' wɔ ki ye wɔ ní sule kí kɔ miñunm ni waamu. U sule' ki kɔn', ne *Yesu kɛle' buñerbu nno ni, ki cin' ki wɔknh inigol Uwien ya gber.

⁴ U wɔkn' ki tì gben', ne ki tɔke' Simɔn ki ye: «Jo miñunm ñɔ nà saan, ní tì wié ni'baan kí cuo ijen.» ⁵ Ne Simɔn jiiñ' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, tì jɛnde' kuñɔŋmenku ne ka cuo' bonn. Ama sin len' ma nɔ, n li wié.»

⁶ Bi wié', ki cuo' ijen i yebe ka dindin, haali ibáan tì benh yé ní kɛre. ⁷ Ne bi kenbe' ki yin' bi'jenbetɔb bà te buñertɔbu ni nno, be ní baa kí tore be. Bi baa', ne bi ñen' ijen nno ki gbien' iñerde ile nno kɛ, haali i tì benh yí ní lin. ⁸ Simɔn Píer laa' nno ma nno, ne ki gbaan' *Yesu ya nun bó, ki tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, jɛnde n'saan, kime n yé ubierdaan ne.» ⁹ Bi cuo' ijen i yebe ma nno, ne ní cuo' Simɔn nin bà kɛ te u'saan nno miyɔkm cɛen. ¹⁰ Miyɔkm cuo' Sebede ya bijieɓ Saak nin San bà yé Simɔn ya tonsɔntɔb nno mo. Nɛn saan ne *Yesu tɔke' Simɔn ki ye: «La fɛnge, fɛnfennɔ kí taa kí li joh, a ji li taakeh binib ne ki dienh nni.» ¹¹ Bi ðère' bi'ñerde nno ki ñen' ugbe, ki dáan' ni'kɛ, ne ki paan' u'bo.

*Yesu cère' ujed uba lùore'
(Matie 8:1-4; Mark 1:40-45)*

¹² Lidaali liba ne *Yesu te mitinfeñm nno ya du uba ni, uje uba mɔ te len lijenɗl gbe u'gbenent kɛ bo. U laa' Yesu, ne ki baa' ki lá pɔon' u'nun bó, ki gbáan' wɔ ki ye: «Yonbdaan, a yíe la, a li fre kí cère ní lùore.» ¹³ Ne *Yesu tɛnde' u'nuɔ ki me' wɔ, ne ki ye: «N yíe, lùore.» Ne lijenɗl nno pɔk ki gben' i ya táan bo. ¹⁴ Ne *Yesu kpɛkpe' u'bo ki ye u la tɔke nil ná tien', ne ki tɔke wɔ ki ye: «Li jo kí tì lɛ utɔtuɔrke, kí tien milùorm ya tuɔrl ten Moyis lá ye be ní li teh ma bo. Nɛn ne li wuɔn kí ye a lùore'.»

¹⁵ *Yesu ya yel tùreh ki kpienh, ne inigol taakeh u'saan be ní cenge u'gber ki yebe, ki nuunh wɔ ní buu bi'ni bà yé biwiɛnb. ¹⁶ Ama u sɔbe ki siereh bi'saan ne, ki joh nih ña te ná saan, ki tì káareh.

*Uje uba ya táan nin u'nuɔ faan' Yesu cère' u faake'
(Matie 9:1-8; Mark 2:1-12)*

¹⁷ Lidaali liba ne *Yesu te ki wɔknh Uwien ya gber. *Farisienmbe nin *Yiko ya wɔnwɔknb bà ñen' Galile nin Sude ya tinfeñm ya du kɛ ni nin Yerusalem bó ní nno mɔ te ni'saan. Yonbdaan Uwien ya tuam cèreh u buuh biwiɛnb. ¹⁸ Ne bijeɓ biba tuke' uje uba linagenl bo ki baa' ní. Uje nno ya táan nin u'nuɔ ne lá faan'. Bi nuunh be ní taa wɔ kí kuɔn kuduku ni kí tì ble *Yesu ya nun bó ne. ¹⁹ Linigol nno bo ba laa' fɛnm be ní kuɔn wɔ Yesu saan ma nno, ne ki don' u te kudulekaaku kùa ni nno ya paaki, ki cube' libònl, ne ki taa' wɔ kí kuɔn' ki yekn' nin linagenl nno, ki ble' siik ni *Yesu ya nun bó. ²⁰ *Yesu laa' bi teke' wɔ ki jin' ma nno, ne ki tɔke' uje wá ya táan nin u'nuɔ faan' nno ki ye: «N fère' ñe a'biere ño.»

²¹ Nɛn saan ne *Yiko ya wɔnwɔknb nin *Farisienmbe cin' ki maaleh ki teh: «U yé ñme ne ki sukreh Uwien nɔ? Uwien baba ña ní la, ñme li fre kí fère binib bi'biere?» ²² *Yesu bende' bi'yennaale, ne ki niire' be ki ye: « «Be tien' ni maaleh nɔ nno ni'yennm ni?» ²³ Ni lɛ ba ne faa? N tɔke wɔ kí ye n fère' wɔ u'biere ne faa bii wɔ ní fii kí li cuonh ne faa? ²⁴ Nɛn bo, n li wuɔn ne kí ye Unil ya Bijɛ ñmɔbe mituam uñɛndun wuu ni wɔ ní fère binib bi'biere. Ne ki tɔke' uje wá ya táan nin u'nuɔ faan' nno ki ye: «N lienh sin ne, fii, kí yuure a'nagenl, kí li kunh.» »

²⁵ I ya tãan bo ne u pak ki fii' bi'nun bó, ki yuure' linagenl là u bi dɔ li'bo nno, ki pèkeh Uwien ki kunh. ²⁶ Ni cuo' bi'ke miyɔkm ceen, ne bi pèkeh Uwien. Bujewaanbu cuo' be, ne bi lienh ki teh: «Ti laa' miyɔkm ya bonn dinno.»

Yesu yin' Lefi wɔ n paan u'bo
(*Matie 9:9-13; Mark 2:13-17*)

²⁷ Ni ya puoli bó ne *Yesu siere' ni'saan ki joh, ki laa' ulenpotekl uba bi yih wɔ Lefi, u ke lenpotekbuol. *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Paan n'bo ní.» ²⁸ Ne u daan' ni'ke, ki fii' ki paan' u'bo.

²⁹ Lefi tien' tijier u'den tù yebe ki teke' *Yesu kucɛnku. Bilenpotekb ligol nin binitɔb mɔ là te tijier nno ya jim. ³⁰ Nà nmaake' *Farisienmbe nin bi'yaab bà yé *Yiko ya wɔnwɔknb nno, ne bi niire' *Yesu ya panpaankaab ki ye: «Be tien' ni jinh, ki ñuh nin bilenpotekb nin bibierdenb-i?» ³¹ Ne *Yesu tɔke' be ki ye: «Binib bà nɔmbe laanfie nã nuunh daktie, bà bun ne nuunh daktie. ³² Ma baa' n' yin nimɔnb, n baa' n' yin bibierdenb ne be n' lèbre bi'tetem.»

Uɔlɔle ya gber
(*Matie 9:14-17; Mark 2:18-22*)

³³ *Farisienmbe nno tɔke' *Yesu ki ye: «San ya panpaankaab nin tinbi *Farisienmbe yaab sɔbe ki lùoh buñɔbu ne, ki kãareh, ne a'yaab ben jinh ki ñuh-a!» ³⁴ Ne u jiiin' be ki ye: «Ni li fre kí cère binib bà bi yin' be upiikuɔn nno ní lɔle buñɔbu uyo wà piice laan te bi'saan-ii? ³⁵ Ama uyo uba we ní be n' ñen piice bi'saan. U ya yo ne bi li lɔle buñɔbu.» ³⁶ Ne u tí pɔn' be mikpenjenm ki ye: «Uba nã n' jie kí lekre liliɛfɛnl ya kpelciɛku kí lekn likpaal. U tien' nno la, u li saa lifɛnl nno, ne lifɛnl ya kpelciɛku nno nã n' tuo kí cuo nin likpaal nno. ³⁷ Uba mɔ nã n' taa midaam mà nã laan muɔ' ki ben' kí pieke iyɔkpaan ní. U tien' nno la, midaam nno li kprien iyɔl nno, kí wule kí ñende ne iyɔl mɔ n' saa. ³⁸ Ama bi piekeh midaam mà nã laan muɔ' ki ben' iyɔfɛn ni ne. ³⁹ Wà ke ñun' midaam mà muɔ' ki ben' la, wa ji yíe mà nã laan muɔ' ki ben', u li ye: «Mà muɔ' ki ben' nno ne nme.» »

6

Saba ya daali ya gber
(*Matie 12:1-8; Mark 2:23-28*)

¹ *Saba uba ya daali, *Yesu nin u'panpaankaab gèbreh ikpàan iba ni, ne u'panpaankaab coh ijifen' *ki cienh ki nukeh ki nɔmɔnh. ² Ne *Farisienmbe biba niire' be ki ye: «Be tien' ni teh yiko kùɔn' nã *Saba ya daali?» ³ Ne *Yesu jiiin' be ki ye: «Na kaan' *Dafid là tien' ma bo ne-ee? Mikɔnm là cuo' wɔn nin u' nib ma nno, ⁴ u kɔn' Uwien ya ninbonl ni, ki taa' kpɔnɔ wà bi taa' ki de' Uwien nno ki nɔmɔn', ki taa' ki de' u' nib, bi'mɔ nɔmɔn'. Ama bitɔtuarkaab baba ne là nɔmbe usen be n' nɔmɔn kpɔnɔ nno.» ⁵ Ne ki tɔke' be ki ye: «Unil ya Bijɛ ne nɔmbe usen wɔ n' wuan bi li tien' nã Saba ya daali.»

Uje uba ya nuɔ faan', Yesu cère' u faake' Saba ya daali
(*Matie 12:9-14; Mark 3:16*)

⁶ *Saba ya detɔl liba, *Yesu tí kɔn' litaanl ya duku ni, ki wɔknh binib Uwien ya gber. Uje uba mɔ te len, u' nɔjie faan'. ⁷ *Yiko ya wɔnwɔknb nin *Farisienmbe sekndeh be n' liike u li cère unil n' faake' *Saba ya daali bii wa n' cère, kime bi nuunh be n' lɛ bi li dule nã bo kí biin wɔ ne. ⁸ *Yesu ben' bi'yennaale ma nno ne ki tɔke' uje wà ya nuɔ faan' nno ki ye: «Fii kí sere siik

* 6:1 Liike Matie 12:1.

ni.» U fii' ki sere', ⁹ ne *Yesu niire' be ki ye: «*Saba ya daali la, unil ηmabe usen wə rí tien ná mən bii ná bre ne? U ηmabe usen wə rí ηmien unil bii wə rí ku wə ne?» ¹⁰ U liike' bi'ke ki gəbre' ki bòn', ne ki təke' uje wə ya nuə faan' nnə ki ye: «Tende a'nuə.» U tende' u'nuə, ne u jire' u'ciem. ¹¹ Bi'benku ni ben' cəen, ne bi gbiereh be rí liike bi li tien *Yesu ma.

Yesu gənde' u'tondb piik nin bile

(Matie 10:1-4; Mark 3:13-19)

¹² Lidaali liba ne *Yesu don' lijuəl bo wə rí tí kàare, ki gə'n' ki kàareh ¹³ ní tí faa', ne u yin' u'panpaankaab ki gənde' bi'ni piik nin bile, ki yin' be u'tondb. ¹⁴ U'tondb nnə ya yel sə: Simən, wə u yin' wə Pier nnə nin u'ninjε Andre nin Saak nin San nin Filip nin Batelemi ¹⁵ nin Matie nin Toma nin Alfe ya bijε Saak nin Simən wə ya nun mən u'du ya gber bo, ¹⁶ nin Saak ya bijε Sudas nin Sudas Iskariyət wə lá li kuəre Yesu.

Yesu kpaandeh Uwien ya gber, ki buuh biwiənb

(Matie 4:23-25)

¹⁷ Yesu nin u'tondb jiinh lijuəl nnə bo, ki lá sere' li'niel, u'panpaankaab yebe ná saan nnə. Linigocienl liba mə lá te ni'saan. Lí ñen' ní Sude ya tinfennm ke ni nin Yerusalem ni nin Tir ni nin Sidən ya du ni ne. Idu nnə te miñuncienm ya gbaal ne. ¹⁸ Bi baa' be rí cenge u'gber ne, ki nuunh wə rí buu bi'ni bə yé biwiənb. Ne u buu' be, ki ηərə' isenpol mə ĩ ηmabe binib bə ki jəndeh nnə saan. ¹⁹ Linigol nnə ke nuunh be rí me wə, kime mituəm miba ne ñeh u'ni ki cəreh bi'ke faakreh.

Uwien ya mənəm te ni'bo

(Matie 5:1-12)

²⁰ Nən saan ne Yesu caan' u'panpaankaab bo inun, ki ye:

«Ninbi bijiinbe, Uwien ya mənəm te ni'bo,
kime Uwien ya bəl yé ni'yaal ne.

²¹ Ninbi bə mikənm ηmabe ne fənfənnə nə,
Uwien ya mənəm te ni'bo,
kime ni lá li ji kí gbo.

Ninbi bə muəh fənfənnə nə, Uwien ya mənəm te ni'bo,
kime ni lá li lè.

²² «Binib nən ne,
ka yé be rí li lenh ne,
ki sukreh ne,
ki saah ni'yel Unil ya Bijε bo la, Uwien ya mənəm te ni'bo.

²³ Bi teh ne nnə la, cəre mən ni'yənm rí li sənge ní li poknh,
kime ni li le lisuul lá yebe paaki bó.
Bi'yaajeb mə lá teh nnə ne Uwien ya ñəbonsəknə.»

Ní bre binib bo

²⁴ «Ama ninbi bifaađenbe, ní bre ni'bo,
kime ni jin' ni'ηmaa ηə.

²⁵ Ninbi bə jinħ ki gbieh fənfənnə nə,
ní bre ni'bo,
kime mikənm lá li cuo ne.

Ninbi bə leh fənfənnə nə,
ní bre ni'bo,
kime ni'yənm lá li saa tən ni ke mikuum ne ki muəh.

²⁶ Binib ke pəkeh ne la, ní bre ni'bo.
Bi'yaajeb mə lá teh nnə ne bitonnenñəbonsəknə.»

*Li yie men ni'nennendb**(Matie 5:38-48; 7:12a)*

²⁷ «N tãkeh ninbi bã cengeh nni nõ ne, li yie men ni'nennendb, kí li teh bã nen ne mɔnmɔnm. ²⁸ Li tãkeh men binib bã wiẽnh ne miɲũm ki teh Uwien ní tien be u'mɔnm, kí li kãareh kí dienh bã sukreh ne. ²⁹ Unil kpãbe' a'kpiẽnku kuba la, pekre kutãku mɔ kí de wɔ. Unil fie' a'liergbenku la, cẽbe wɔ a'lierwawaal mɔ. ³⁰ Wã ke mie' ɲe nibonn la, pu wɔ. Wã mɔ taa' a'bonn la, la niire wɔ ni'bó.

³¹ Ni yie binib ní li teh ne nõ nnɔ, ni'mɔ ní li teh be nen.

³² «Ni yie bã yie ne baba la, ni li le ku le penpeku? Bibiẽrdẽnb mɔnɔn yie bã yie be ne. ³³ Ni teh mɔnmɔnm bã teh ne mɔnmɔnm baba ne la, ni li le ku le penpeku? Bibiẽrdẽnb mɔnɔn teh nnɔ ne. ³⁴ Ni kpendeh bã ni daan ki ye bi li jiin ne baba la, ni li le ku le penpeku? Bibiẽrdẽnb mɔnɔn kpendeh bi'tɔb ne, kí daan ki teh bi li jiin be bi kpende' nõ nnɔ. ³⁵ Ama ninbi li yie men ni'nennendb, kí li teh be nõ mɔn, kí li kpendeh binib tibont, kí la daan ki ye bi li jiin ne tũ. Ni teh nnɔ la, ni li le lisuul là yebe, ne kí li yé Uwien Wã ɲa ɲmabe Nacento ya bumu. Wɔn mɔnɔn teh bibiẽrdẽnb nin binib bã ɲa faareh wɔ tinimɔnt ne. ³⁶ Li teh men tinimɔnt ten ni'Baa Uwien teh ma bo.»

*La li biindeh men tɔb**(Matie 7:1-5)*

³⁷ «La biindeh men nib ɲo Uwien mɔ la biin ne. La ye men uba kpe utudere ɲo Uwien mɔ la ye ni'mɔ kpe utudere. Li fẽreh men binib bi'biere ɲo Uwien mɔ ní fẽre ne ni'yi. ³⁸ Li punh men binib ɲo Uwien mɔ ní li punh ne. U li gbien ni'yiek kẽ ní gbe wɔ ní yeyeke, kí ɲiɲi kí gbien nè ní wule, ne kí de ne, kime ni taah nõ kí bikreh tibont kí dienh binitɔb nnɔ Uwien mɔ li taa nen ne kí biike kí de ne.»

³⁹ *Yesu tí pɔn' be mikpenjẽnm kí ye: «Ujuɔn li fre kí ðie u'juɔntɔ-ɔɔ? Bi'ke bile ɲa ní lu kubuoku ni-ii? ⁴⁰ Wã bengẽh ɲa cẽn' wã wɔknh wɔ. Ama wã ke bengẽ' kí tí gben' la, u li te ten u'cẽnbaa ne.

⁴¹ «Be tien' a lenh kumuɔku kũa te a'to ya nunbu ni, ka ji lenh jaantelke wã puɔn a'yaabu ni? ⁴² A li tien mila kí tãke a'to kí ye: «Cẽre ní ɲen kumuɔku kũa te a'nunbu ni nõ», ɲo ka lenh jaantelke wã puɔn a'yaabu ni nnɔ. Sin iɲuɔn ilele ya nilɔ, kpie kí ɲen jaantelke wã puɔn a'nunbu ni nnɔ, kí li lenh mɔnmɔnm, kí yaan kí fre kí ɲen kumuɔku a'to yaabu ni.»

*Busubu nin bu'biya gber**(Matie 7:16-20; 12:33-35)*

⁴³ *Yesu tí tãke' be kí ye: «Busumɔnmɔnbu ɲa ní fre kí lùon ibii yã ɲa mɔn. Busubu bùa ɲa mɔn mɔ ɲa ní fre kí lùon ibii yã mɔn. ⁴⁴ Busubu ya bii ne cẽreh bi bẽndeh bù yé busubu bùa ya bol. Ba pɔh kenken konkonbu bo, ka pɔh cẽce mɔ bẽnẽnk bo. ⁴⁵ Unimɔn ya yenmaalmɔnmɔn yã te u'fẽl bo ne cẽreh u teh nõ mɔn, ne ubiẽrdãan ya yenmaalbiere cẽreh u teh nõ bre, kime unil ke len' kí kun' nõ bó la, ni ɲen' iyẽnmaale yã te u'fẽl bo ne.»

*Binib bile men' bi'dur ma bo**(Matie 7:24-27)*

⁴⁶ «Be bo ne ni yih nni: «Yonbdaan, Yonbdaan,» ka teh n tãkeh ne ní li teh ma bo. ⁴⁷ Wã ke baa' n'saan, kí ciih n'gber, kí teh tũ ye ma la, n li wuɔn ne u naan udaan wã. ⁴⁸ U naan uje wã yie wɔ ní me kuduku ɲo kí gbini' ní ɲuɔke', kí pu' litẽnpuul kutẽntiẽku bo ne. Míwuɔm kɔn' kí puube' kí yile' kuduku nnɔ bo, ne ka fre' kí jẽnge' kũ, kime udaan nnɔ men' kũ mɔnmɔnm ne. ⁴⁹ Ama unil wã ciih n'gber, ka teh tũ ye ma la, u naan uje wã men' kuduku utintele bo ne. Míwuɔm kɔn', kí puube' kí yile' ku'bo, ne kũ pɔk kí lu' kpẽlkepe.»

7

*Yesu buu' sojaciën uba ya tonsõnl
(Matie 8:5-13)*

1 *Yesu tãke' binib nnõ tigber ki ghen', ne ki bure' Kapernawum ya du bó. 2 Sojambe kobk ya ciën uba là te ki ñmõbe utonsõnl uba ki yíe wõ cëen. Utonsõnl nnõ lá bun ki behn wõ ní kpo. 3 Sojaciën nnõ cii' bi lienh Yesu bó, ne u sòn' Sufmbe ya ciën b' u'saan, be ní tí gbáan wõ wõ ní baa kí lá ñmien u'tonsõnl nnõ. 4 Biciën nnõ baa' *Yesu saan, ne ki túõreh ki gbáanh wõ ki teh: «Sojaciën nnõ kpé á tore wõ ne, 5 kime u yíe tí' du ya nib, ne wõn ne men' tí'taanl ya duku.»

6 Nën saan ne Yesu paan' bí'bo ki bure', ki tí neke sojaciën nnõ den, ne u sòn' u'jõtíeb bi tuobe' wõ usen bó, ki tãke' wõ ki ye: «Yonbdaan, sojaciën nnõ ye a la ji ní jènde a'ba, kime wa kpé á baa kí kó u'den. 7 Nën bo ne u maale' ki ye wa kpé wõ ní bugben ní tuobe ñe usen bó mñõn. A li len' ki ye faake la, u'tonsõnl nnõ li faake ne. 8 Kime wõn mñõn ñmõbe binib bà yé nin wõ biciën, ne ki mñõ yé sojambe biba ya ciën. U tãke' uba ki ye: «Li joh» la, u joh ne, u tãke' utó ki ye: «Dën» la, u bàareh ne. U tí tãke' u'tonsõnl ki ye: «Tien nie» la, u teh nën ne.»

9 *Yesu cii' u'ñõbon nnõ ma nnõ, ní cuo' wõ miyõkm, ne u jìebe' ki liike' linigol lá pë u'bo nnõ ki ye: «N tãkeh ne ne, ma laan laa' mie ya tekjim ya tunbu Israyel yaab mñõn ni.» 10 Binib bà tuobe' *Yesu usen bó nnõ liebe' sojaciën nnõ den, ki laa' u'tonsõnl nnõ faake'-a.

Yesu mekre' ukpõpii uba ya bije

11 Lidaali liba ne *Yesu joh udu uba bó, bi yih wù Nayinn, ki tãke nin u'panpaankaab nin binib ligol. 12 U tí tuo wõ ní kó udu nnõ ní, ne ki laa' ukpõpii uba ya bubaabk kpo' bi tuke ki joh kukaaku bó, ne udu nnõ ya nib pë ka dindín. 13 Yonbdaan laa' ukpõpii nnõ ma nnõ, ne ki muõ' wõ micëcëkm, ki tãke' wõ ki ye: «Ji la muõh», ne 14 ki cuon' ki nekn' ikeliën, ki tende' u'nuõ ki me' yè. Binib bà tuke utenkpii nnõ sere', ne u ye: «Unacien, n lienh sin ne, fii.»

15 U fii' ki kèle', ki cin' ki lienh, ne *Yesu taa' wõ ki de' u'naa. 16 Nën saan ne bujewaambu cuo' bí'ke, ne bi pëkeh Uwien ki teh: «Uwien ya ñõbonsõknciën uba ne ñen' tí'ni. Uwien ne baa' wõ ní ñmien u'nib.»

17 Ne bi tãkeh *Yesu tien' ná nnõ Sude ya tinfemm ke ni nin itengbaan yà ke neke Sude nnõ ni.

*San wà siih binib Uwien ya ñunm sòn' u'panpaankaab Yesu saan
(Matie 11:2-19)*

18 San wà siih binib Uwien ya ñunm nnõ ya panpaankaab jon' ki tí tãke' wõ tigber nnõ ke. Ne u yin' bi'ni bile, 19 ki sòn' be Yonbdaan saan, be ní tí niire wõ kí ye wõn ne yé wà li baa' ní nnõ bii bi li guure utó ne?

20 San ya panpaankaab nnõ baa' *Yesu saan ne ki tãke' wõ ki ye: «San wà siih binib Uwien ya ñunm nnõ ne sòn' te a'saan tí lá niire ñe» kí ye: «Sin ne yé wà li baa ní nnõ bii tí li guure utó ne?» 21 U ya yo ki laa' *Yesu cèreh biwiën b' bà yebe faakreh, ki cèreh iwõb cuonh, ki ñuõh isenpol binib saan, ki likreh ijùõn í yebe; 22 ne ki tãke' San ya panpaankaab nnõ ki ye: «Liebe men kí tí tãke San ní laa' ná nin ní cii' ná: ijùõn likreh, iwõb cuonh, ijend lùõreh, igbaan ciìh, bitenkpiib mekreh, ne bijiinb ciìh tigbemõnmõnt. 23 Wà ña túre' Uwien ya sen min bo la, Uwien ya mñõn te u'bo.»

24 San ya panpaankaab liebe' uyo wà nnõ, ne Yesu cin' ki tãkeh linigol San ya gber ki teh: «Ní lá jon' kupenpelku ní ní tí liike ba? Ní lá jon' ní tí liike limuõnl lá mitafaam jèngèh lè ne-ee? 25 Ní nín lá jon' ní tí liike ba? Ní lá jon' ní

* 7:19 Liike Matie 11:3.

tí liike unil wà guo tikpɛlɛmɔnmɔnt nɛ-ɛɛ? Binib bà guoh tikpɛlɛmɔnmɔnt, ki te liwiɛl ni nno kòh bibɛrb den nɛ. ²⁶ Tò, ni nín là jon' ní tí liike ni ɛ bonn nɛ? Ni là jon' ní tí liike Uwien ya ñɔbonsɔknl nɛ-ɛɛ? N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, u cɛn' Uwien ya ñɔbonsɔknl mɔnɔn. ²⁷ Kime wɔn San bo nɛ ní kele' *Uwien ya gbɔnku ní ki ye:

«Liike, n li sɔn n'tond wɔ ní liere ɲɛ,
kí lá tũɔre a'sɛn.»

²⁸ «N tɔkeh nɛ nɛ, ba laan maa' nil uba, u cɛn' San. Ama unil wà yé uwaal Uwien ya bɛl ni cɛn' wɔ.

²⁹ «Udu ya nib kɛ, haali nin bilɛnpotekb kɛ cii' San ya gbɛr, ki bɛnde' ki ye Uwien yé ugbɛmɔndaan, nɛ ki cɛre' u sii' bɛ Uwien ya ñunm. ³⁰ Ama Farisɛnmbɛ nin bà bɛn yiko mɔnmɔnm ɲa tuo' u sii' bɛ Uwien ya ñunm. Nɛn nɛ wuɔn' ki ye bi yíe' Uwien yíe ná.»

³¹ Yesu tí len' ki ye: «N nín li taa ba kí nenge fɛnfɛnnɔ ya nib-i? Bi naan ba? ³² Bi naan tɛn mubumu nɛ kɛ kidaak ni kí jɛleh, kí tɔkeh mu'tɔmu kí teh:

«Ti piɛbe' nɛ liwol, nɛ na ɲɔn' ciek.
Ti gɛn' ikuyuon, nɛ na muɔ'.»

³³ Kime San wà siih binib Uwien ya ñunm baa' kí kùò tijier tubamɛ, ka ñuh daam, nɛ ni ye usɛnpol nɛ ɲaake wɔ. ³⁴ Unil ya Bijɛ baa', kí jinh kí ñuh, nɛ ni ye: «Liike mɛn uje wuɔ yé ufanfuɔb nɛ kí yé uɔɛyibl, kí jɛreh nin bilɛnpotekb nin bibiɛrdɛnb.» ³⁵ Ama binib bà kɛ tuo' Uwien ya yɛnfuom nɛ bɛn mí mɔn kí kɛ ma bo.»

Upii uba kpiɛke' Yesu

³⁶ Lidaali liba nɛ Farisɛn uba yin' *Yesu wɔ ní baa kí lá jí u'den, nɛ u jon' Farisɛn nno den, kí tí kɛ kí jinh. ³⁷ Upiisɔnsɔnd uba mɔ lá te udu nno ní. U cii' *Yesu te Farisɛn nno den kí jinh, nɛ kí tuke ní ɛfina uba alabaat' ya dingl ní, ³⁸ kí baa' kí lá sere' *Yesu ya puoli bó u'taan saan, kí muɔh, u'nunsiir luh *Yesu ya taan bo, kí sɛkndeh yɛ, nɛ u taah u'yur kí ɲmireh yɛ, kí bibɛh yɛ, kí taah ɛfina nno kí faanh yɛ. ³⁹ Farisɛn nno laa' nno ma nno, nɛ kí maale' u'yɛnm ní kí ye: «Uje wuɔ bí yé *Uwien ya ñɔbonsɔknl la, u bí lí bɛnde upii wà miɛkeh wɔ nɔ yé udaan wà. U bí lí bɛnde kí ye u yé usɔnsɔnd nɛ.»

⁴⁰ Nɛ *Yesu tɔke' Farisɛn nno kí ye: «Simɔn, n ɲmɔbe tigbɛr tuba ní tɔke ɲɛ.» Nɛ u ye: «Len n'cɛnbaa» ⁴¹ Nɛ *Yesu ye: «Uje uba nɛ kpɛnde' binib bile ilike. U kpɛnde' uba milikbim itur kɔbiɲun, kí kpɛnde' utɔ milikbim itur piɲun.

⁴² Bí'kɛ bile ɲa ní fre kí pɛ wɔ ma nno, nɛ u cɛbe' bɛ bí'fɛn. Bijɛb bile nno ní, u ɛ lí yíe ulikdaan nno kí cɛn' utɔ.» ⁴³ Nɛ Simɔn jiin' wɔ kí ye: «N maale' kí ye wà ya fɛnl yɛbe nno nɛ lí yíe wɔ kí cɛn'.» Nɛ *Yesu tɔke' wɔ kí ye: «A tɔke' bú te.»

⁴⁴ Nɛ kí pekɛre' upii nno bó, kí tɔke' Simɔn kí ye: «A laa' upii wuɔ-ɔɔ? N kɔn' ní a'den ma ɲa de' ñunm bɛ ní sɔkre n'taan, ama upii wuɔ wɔn, u taa' u'nunsiir nɛ kí sɛkn' yɛ, kí taa' u'yur kí ɲmiɲmire' yɛ. ⁴⁵ ɲa lɔkn' nni ama n tí kɔn' ní ma wɔn ɲa daan n'taan ya bibm haali nin fɛnfɛnnɔ. ⁴⁶ Sin ɲa taa' kpɔm mɔnɔn kí faan' n'yul, ama wɔn taa' ɛfina nɛ kí faan' n'taan. ⁴⁷ Nɛn bo, n tɔkeh ɲɛ nɛ, n fɛre' wɔ u'biere í yɛbe ma nno, nɛ cɛre' u yíe nni kí gbien', kime unil wà n fɛre' wɔ ibiere waamu la, udaan mɔ yíe nni waamu nɛ.» ⁴⁸ Nɛn saan nɛ u tɔke' upii nno mɔ kí ye: «N fɛre' ɲɛ a'biere.» ⁴⁹ Nɛ wɔn nin binib bà jinh nno maaleh bí'yɛnm ní kí teh: «Uje wuɔ yé ɲmɛ nɛ, kí tí fɛreh binib bí'biere?» ⁵⁰ Nɛ *Yesu tɔke' upii nno kí ye: «A'tekjim nɛ ɲmien' ɲɛ. Lí joh nin uyenduɔn.»

8

Yesu ya tondb nin bipiib biba p̄ereh wə

¹ Ni ya puoli bó nɛ *Yesu joh iducencien nin iduwawaale ni, ki kpaandeh Uwien ya bɛl ya gbɛmɔnmɔnt, nɛ u'tondb piik nin bile nnɔ pɛ u'bo. ² Bipiib bà u là cɛrɛ' bi faake' nin u là ɲɔrɛ' bà saan isɛnpol nnɔ mɔ pɛ u'bo. Bɛn si: Mari wà bi yih wə Madelenn nnɔ, *Yesu là ɲɔrɛ' isɛnpol ilole wɔn saan nɛ ³ nin Herod ya tonsɔnb ya ciɛn Kusa ya po Sann nin Susann nin bipiitɔb ligol, nɛ bi'kɛ taah bi'bont ki toreh wɔn nin u'tondb.

*Wà plè' tibonbuor ya bim ya kpɛnɛnm**(Matie 13:1-9; Mark 4:1-9)*

⁴ Tɔ, binib ɲɛn' ní idu kɛ ni, ki baa' *Yesu saan, ki taan' ki tien' linigociɛn, nɛ u pɔn' bɛ mikpɛnɛnm ki ye: ⁵ «Ukpaal uba nɛ là jon' wɔ ní tí plè tibonbuor ya bim. U plèh ma nnɔ, miba lu' usɛngbɛ, nɛ binib tɛtɛ' mi'bo, nɛ inuɔn baa' ki là jin' mɛ. ⁶ Mitɔm lu' kutɛntiɛku bo, ki pɛn'. Ni'saan ɲa sɔngɛ ma nnɔ, nɛ mipiɛm nnɔ kuore'. ⁷ Mitɔm mɔ lu' kujɛgorku ni, ki pɛn'. Nɛ mipiɛm nnɔ nin kujɛgorku kɛ kpɛnh, nɛ kujɛgorku wɔbn', ki ku' mɛ. ⁸ Mitɔm mɔ lu' kitinmɔnmɔnk bo, ki pɛn' ki kpɛrɛ', nɛ ki lùon' kokobk.» *Yesu len' ki pukn' ki ye: «Wà ɲmɔbɛ litubl la, wɔ ní cii.»

*Bɛ tien' Yesu pɔh binib mikpɛnɛnm-i?**(Matie 13:10-17; Mark 4:10-12)*

⁹ *Yesu ya panpaankaab niirɛ' wɔ mikpɛnɛnm nnɔ ya tingi. ¹⁰ Nɛ u jiin' bɛ ki ye: «Uwien nɛ cɛrɛ' ninbi bɛndɛ' u'bɛl ya gbɛbɔlkaar. Ama bitɔb bɛn wɔn, ní yé mikpɛnɛnm nɛ bi'bo ɲɔ <bɛ ní li likɛh ka lɛnh, ki li cɛngɛh ka ciɛh ni'tingi.> »

*Wà plè' tibonbuor ya bim ya kpɛnɛnm ya tingi**(Matie 13:18-23; Mark 4:13-20)*

¹¹ «Mikpɛnɛnm nnɔ ya tingi sɔ: tibonbuor nnɔ yé Uwien ya gbɛr nɛ. ¹² Mibim mà lu' usɛngbɛ nnɔ yé binib bà ciɛh Uwien ya gbɛr, usɛnpol bàarɛh ki là ɲɛndɛh tù bi'fɛl ni ɲɔ bi la teke Uwien ki ji kɛ ɲmɛrɛ nɛ. ¹³ Mibim mà lu' kutɛntiɛku bo nnɔ mɔ yé binib bà ciɛh Uwien ya gbɛr, ki teknh tù nin uyɛnsɔngɛ, ama ka cɛrɛh tù kpaakeh ɲaan bi'fɛl ni nɛ. Bi teke' Uwien ki jin' ní wuɔkɛ' waamu, mibiikm tu' bɛ la, bi pɔk kɛ wɛ Uwien ya sɛn nɛ. ¹⁴ Mibim mà lu' kujɛgorku ni nnɔ mɔ yé binib bà ciɛh Uwien ya gbɛr nɛ ki cɛrɛh uɲɛndun ya gbɛr nin lifaal ya yɛnmaale nin uɲɛndun ya ɲmaa wɔbndɛh tigbɛr nnɔ ki cɛrɛh ta fɔrɛh mɔnmɔnm bi'fɛl ni nɛ. ¹⁵ Mibim mà lu' kitinmɔnmɔnk bo nnɔ mɔ yé binib bà ya fɛl bo mɔn, bi ɲmɔbɛ tigbɛmɔnt, ki cɛngɛh tigbɛr nnɔ, ki taah tù ki blinh bi'fɛl bo, ki ɲikndɛh ki cɛrɛh tù sɔnh itùon nɛ.»

*Yesu sureh binib bɛ ní li cɛngɛh u'gbɛr**(Mark 4:21-25)*

¹⁶ *Yesu tí ye: «Uba ɲa ní sɛ frl kɛ taa lisɛn kɛ cubn li'bo bii kɛ taa lè kɛ sien gado ya tingi. Ama u li taa lè kɛ tuɔn likpɛnkpɛnl bo nɛ ɲɔ bà kɛ kɔh ní idɛn ni ní li lɛnh. ¹⁷ Kimɛ bonn ɲa te ki buɔ ɲɔ ba lá li lɛ nɛ, gbɛr mɔ ɲa te ki buɔ ɲɔ ka lá li ɲɛ upaan bo. ¹⁸ Nɛn bo, liikɛ mɛn ni'yul bo nin ni cɛngɛh n'gbɛr ma bo, kimɛ wà ɲmɔbɛ la, bi li de wɔ kɛ pukn, wà ɲa ɲmɔbɛ la, bi li tonde kɛ fie u maaleh ki teh u ɲmɔbɛ ná waamu nnɔ mɔnmɔn nɛ.»

*Yesu ya naa nin u'ninjiɛb**(Matie 12:46-50; Mark 3:31-35)*

19 *Yesu ya naa nin u'ninjieb baa' ki nuunh wə. Linigol te ma nno ne ba fre' ki kən' ki laa' wə. 20 Ne bi tōke' wə ki ye: «A'naa nin a'ninjieb te saali ki yie be ri le ηe.» 21 Ne u tōke' be ki ye: «N'naa nin n'ninjieb si binib bā ke ciuh Uwien ya gber ki teh tū ye ma bo ne.»

Yesu cère' kutafaaku ηmile'

(Matie 8:18, 23-27; Mark 4:35-41)

22 Lidaali liba ne *Yesu nin u'panpaankaab kən' buñerbu, ne u tōke' be ki ye: «Cère men ti puore ki jo miñuncienn ya gbaatol bó.» Ne bi bure'. 23 Bi te miñunm bo ki joh ma nno ne *Yesu duən' ki gəh. Kutafaabiiku kuba pək ki fi' miñunm bo, ki cèreh miñunm fih ki kəh buñerbu nno ni ki gbiekeh. Ni là yé kinunbank ne bi'bo. 24 Ne bi baa' ki là finde' *Yesu ki tōke' wə ki ye: «Cənbaa, Cənbaa, ti benh ti luo ne.» *Yesu finde', ki tien' kutafaaku nin inñungbegbel nno bo. Kutafaaku go, inñungbegbel nno lu' ne ni'ke ηmile'. 25 Ne u niire' u'panpaankaab ki ye: «N' le ni'tekjim-i?» *Yesu tien' nā nno cuo' be miyəkkm, ki cuo' be bujəwaanbu, ne bi niireh tōb ki teh: «U cinbe ki yé be ya nitunbu sə nō? U tengeh kutafaaku nin miñunm mənən bo, ne ni'ke boh wə.»

Yesu ηəre' isenpol uje uba saan

(Matie 8:28-34; Mark 5:1-20)

26 Bi ti baa' Gerasa yaab ya tinfenm ni. Mitinfenm nno kuo Galile ya nuncienn ne. 27 *Yesu ñeh buñerbu ni uyo wā nno, ne mitinfenm nno ya je uba cende' wə. Isenpol ne là ŋaake wə. U cuonh upuntenge ni wuəke', ka ji te den, ki kə bi subeh bitenkpiib tijəlulnt tā ni nno ni. 28 Uje nno laa' *Yesu ma nno ne ki gbaan' u'nintuəli, ne isenpol nno cère' u wuure' ufaa bo ki ye: «Yesu, Uwien wā ŋa ηməbe Nacentə ya Bije, min nin sin tu le ne? N gbāanh ηe ne, la jende nni.» 29 Yesu tōke' usenpol nno ki ye wə ri siere ki daan uje nno ma nno ne cère' u len' nno. Usenpol nno cuo' uje bugben ni wuəke'. Bi là kuəndeh wə mugbiemu, ki lūoh wə tikudəkr, u la jo niba saan ne, ama u cienh tikudəkr nno ne ki kəh mugbiemu nno. Usenpol nno tukeh wə ki joh nib ŋa te nā saan ne. 30 *Yesu niire' wə ki ye: «Bi yih ηe ba?» Ne u ye: «Bi yih nni Ligol ne.» Isenpol ŋaake wə ki yebe ma nno ne cère' u ye nno. 31 Ne isenpol nno gbāan' *Yesu ki ye u la wəbn yə, yə ri jo kubuoku* kua ŋə ka ηməbe bienn nno ni.

32 Tə, fangambe biba mō là te ligbengbenl bo ki yebe ka dindin, bi kpaah be. Isenpol nno gbāan' *Yesu ki ye wə ri cèbe yə, yə ri jo ki ti kə fangambe nno. U tuo', 33 ne i daan' uje nno, ki jon' ki ti kən' fangambe nno. Ne fangambe nno ke sen' ki tinde' ligbengbenl nno, ki ti lu' miñunm ni ki luo'.

34 Bā kpaah fangambe nno laa' nā tien', ne ki sen' ki jon' udu ni nin idugbaan, ki ti tōke' binib tigber nno. 35 Ne bi ñen' ki joh be ri ti liike nā tien'. Bi ti baa', ki laa' uje wā isenpol daan' wə nno ya yenm jire' u ke *Yesu saan, ki guo, ne bujəwaanbu cuo' be. 36 Binib bā là te ni'saan ki laa' tibont nno ke tentien' ma bo nno tōke' be *Yesu cère' uje nno faake' ma bo. 37 Ne bujəwaanbu cuo' Gerasa ya tinfenm yaab ke cəen. Nen ne cère' bi tōke' *Yesu ki ye wə ri jende bi'saan. *Yesu liebe' ki kən' buñerbu, wə ri bure', 38 ne uje wā isenpol daan' wə nno gbāanh wə ki teh wə ri cère wə ri paan u'bo, ne *Yesu ŋa tuo', ki tōke' wə ki ye: 39 «Liebe ki kən' ki ti tōke binib Uwien tien' nā ke ki de' ηe.» Ne u bure', ki cuonh udu ni ni'ke saan, ki təkəh binib *Yesu tien' nā ke ki de' wə.

Yesu cère' upii uba faake', ki mēkre' kibupiik kiba mō

(Matie 9:18-26; Mark 5:21-43)

* 8:31 Sufmbe là maaleh ki teh kubuoku kuba ne te bi pekndeh len isenpol ki gu lidaali là Uwien li bu yé tibuur.

40 *Yesu liebe' ki baa' miñunciem na gbaatol, ne linigol teke' wɔ, kime bi'ke là gu wɔ ne. 41 Ne *Sufmbe ya taanl ya duku ya cien uba, bi yih wɔ Yayirus, baa' ki là gbaan' *Yesu ya nintuali, ki gbáan' wɔ ki ye wɔ ní den u'den, 42 kime u'bubaabk ne bun, ki behn kè ní kpo; kí ñmɔbe ibin piik nin ile ne. Ne *Yesu paan' u'bo ki bure'.

U joh ma nnɔ ne linigol pe u'bo ki pebeh wɔ, wa ji tí freh ki fuoreh. 43 Upii uba mɔ te ni'saan, ki laa' tifer ibin piik nin ile ta gben'. U jon' doktiembɛ saan, ki ñende' u'like kí tí gben'. Uba ña fre' ki buu' wɔ. 44 U baa' *Yesu ya puoli bó, ki lá me' u'wengolkaar ya ñagben, ne u'fer nnɔ pɔk ki gben' i ya taan bo. 45 Ne *Yesu niire' ki ye: «ŋme me' nni?» Bi'ke nie' ki ye ba me' wɔ ma nnɔ ne Pier tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, linigol là guɔn' ñe nɔ ne pebeh ñe.» 46 Ne *Yesu ye: «Unil uba me' nni, kime n laa' mituom miba ñen' nni.» 47 Upii nnɔ laa' wa ní fre kí bóle, bujewaambu cuo' wɔ, u'gbenent ñɔh, ne u'baa' ki lá gbaan' *Yesu ya nintuali, ki tɔke' wɔ binib ke ya nun bó, ná cère' u me' wɔ nin u faake' i ya taan bo ma bo. 48 Ne *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «N'bisɛ, a'tekjim ne ñmien' ñe. Li joh nin uyenduɔn.» 49 *Yesu laan te ki lienh ne unil uba ñen' Yayirus donbó ki lá tuobe' be usen ni, ki tɔke' Yayirus ki ye: «A'bisɛ kpo'-a! La ji ní li ñmɔbe Cɛnbaa yɛnñaabe.» 50 *Yesu cii' bi len' ma bo, nin nen ke ñɔ u tɔke' Yayirus ki ye: «La fenge, teke nni kí ji baba, u li ñmɛre.»

51 *Yesu tí baa' Yayirus den, ne ka cère' binib ke paan' u'bo ki kɔn'. U cère' Pier nin San nin Saak nin kibupiik nnɔ ya naa nin kí'baa baba ne paan' u'bo ki kɔn'. 52 Binib bá ke te ni'saan nnɔ muɔh kí'kuum bo ne kí kpiendeh. Ne *Yesu tɔke' be ki ye: «La ji muɔh men, ka kpo', kí gɔh ne.»

53 Ne bi leh Yesu, kime bi ben ki ye kibuk nnɔ kpo'-a! 54 *Yesu cuo' kí'nuɔ, kí tɔke' kè ki ye: «N'buke, fi.» 55 Ne kí'naank liebe' ní i ya taan bo, kí fii' ne *Yesu ye be ní de kè tijier kè ní ji. 56 Ní cuo' kí'naa nin kí'baa miyɔkm, ne *Yesu kpɛkpe' bi'bo ki ye bi là tɔke nil ná tien' nɔ.

9

Yesu sɔn' u'tondb piik nin bile (Matie 10:5-15; Mark 6:7-13)

1 *Yesu taan' u'tondb piik nin bile, ki de' be mituom nin usen be ní li ñuɔh isenpol ke ya bol binib saan, kí li buuh iwien. 2 U sɔn' be, be ní li tɔkeh binib Uwien ya bel ya gber, kí li buuh biwienb, 3 ne kí tɔke' be ki ye: «Ni joh la, ni la tuke bonn. Ni la tuke gbien, ki la tuke kɔl, ki la tuke jier, ki la tuke like, ki la tuke lier ile mɔ. 4 Ní tí baa' iden yá ke bi teke' ne la, ni li te nen saan kí tí baa lidaali là ni li siere udu nnɔ ni. 5 Udu wá ya nib ña teke' ne la, ní kpakpaare ni'taan ya tengunku* kí wiɛ nè, kí siere. Nen ne li yé ni'saan ya nib bo kudɛku.» 6 Tɔ, bi bure', ne kí joh idu ni, kí tɔkeh binib tigbɛmɔnmɔnt, kí cèreh biwienb faakreh ni'ke saan.

Herod nuunh wɔ ní bende Yesu yé udaan wá (Matie 14:1-12; Mark 6:14-29)

7 Gobina Herod cii' bi lienh *Yesu teh tibont tà ke nnɔ bó, ne ka ben u li maale kí ye bà. Kime biba lienh ki teh: «San wá là siih binib Uwien ya ñunm nnɔ ne mekre',» 8 bitɔb lienh ki teh: «Eli ne liebe' ní», bitɔb mɔ lienh ki teh: «Uwien ya ñɔbonsɔknb bà là te uyo bo nnɔ ya uba ne mekre' ki liebe' ní.» 9 Ne

* 9:5 Sufmbe bo kí kpakpaare itaan ya tengunku ya tingi si: ná ke ji tu unil la, na yé uba yaar, ní ji ye u'yaar ne.

Herod ye: «Min bugben ne là cèrè' bi tükre' San ya yul-a! N cii' bi lienh wà mɔ bó nɔ, u'mɔ yé ñme ne?» Ne ki nuunh wɔ́ rí lɛ Yesu.

Yesu jin' linigocienl liba

(Matie 14:13-21; Mark 6:30-44; San 6:1-14)

¹⁰ *Yesu ya tondb liebe' ní, kí lá tóke' wɔ́ bi tien' ná ke, ne u taa' be ki jende' bi tí te bi' baba Betsayida ya du bó ya kele. ¹¹ Inigol nnɔ́ cii' u bure' ma nnɔ́ ne ki paan' u'bo. *Yesu teke' be, ki tókeh be Uwien ya bel ya gber, ne ki buuh bi' ni bà yé biwiɛnb.

¹² Uwien benh wù rí lu, ne u' tondb piik nin bile nnɔ́ nek'n' wɔ́ ki tóke' wɔ́ ki ye: «Ti te ñien ña te ná saan ne, cèrè linigol lie rí jo idu bó, kí tí nuun tijier nin gɔɔ́bùol.» ¹³ Ne *Yesu ye: «Ninbi bugben, de be men be rí ji.» Ne bi ye: «Ti ñmɔbe kpɔ́nɔ unun nin ijen ile baba ne, tí bugben ne ña nín jon' kí tí de' tijier kí lá de' bie ya nib ke ña rí la.» ¹⁴ Bijɛ lá li baa ten itur ñun. Ne *Yesu tóke' u'panpaankaab ki ye: «Cèrè men linigol nnɔ́ rí kèle tingi ni, icɛk icɛk binib piñunñun.»

¹⁵ Ne bi cèrè' bi' ke kèle' nnɔ́. ¹⁶ Ne *Yesu yuure' kpɔ́nɔ unun nin ijen ile nnɔ́, ki yaare' ki liike' paaki, ki faare' Uwien u'bo, kí kɔkuɔ́, kí taa' kí de' u'panpaankaab be rí gbiire linigol nnɔ́. ¹⁷ Bi' ke ñmɔn' kí gbo', ne bi tantaan' tijenjɛnt tà s'ien' nnɔ́, kí gbien' ikpencub piik nin ile.

Pier ye Yesu yé Uwien ya Nigendke Kristo ne

(Matie 16:13-19; Mark 8:27-29)

¹⁸ Lidaali liba ne *Yesu jende' kí tí kàareh, ne u'panpaankaab te u'saan. U niire' be ki ye: «Inigol lienh kí teh n yé ñme ne?» ¹⁹ Ne bi jiiin' wɔ́ kí ye: «Biba lienh kí teh a yé San wà siih binib Uwien ya ñunnn nnɔ́ ne, bitɔ́b lienh kí teh a yé Eli ne, bitɔ́b mɔ́ lienh kí teh Uwien ya ñɔ́bɔ́nɔ́knɔ́ bà lá te uyo bo nnɔ́ ya uba ne mekre' kí liebe' ní.» ²⁰ Ne u niire' be ki ye: «Ninbi nín teh n yé ñme ne?» Ne Pier jiiin' wɔ́ kí ye: «A yé Uwien ya Nigendke Kristo ne.» ²¹ Ne *Yesu tùɔ́re' kí kpeke' bi'bo kí ye bi lá tóke tù nil.

Yesu len' u'kuum nin u'mekrm bó

(Matie 16:24-28; Mark 8:30-9:1)

²² Yesu tóke' be ki ye: «Ní kpe Unil ya Bijɛ rí ji ijɛnd kí gbien ne. *Sufmbe ya cienh nin bitɔ́tuɔ́rcienb nin *Yiko ya wɔ́nɔ́knɔ́b li wiɛ u'gber, kí ku wɔ́, ne wienta daali wɔ́ rí mekre bitenkpiib ní.»

²³ Ne kí tóke' bi' ke kí ye: «Unil yíe wɔ́ rí paan n'bo la, u la tɔ́nge u'ba. Wɔ́ rí li yuunh u'dɔ́pɔ́npɔ́n daan ke daan kí bukeh kí paakeh n'bo. ²⁴ Kime wà ke yíe wɔ́ rí fie u'miel la, wɔ́n ne li kpo kí juore fɛnm. Ama wà ke li tuo kí kpo min bo nnɔ́, wɔ́n ne li ñmere. ²⁵ Unil laa' unɛndun wuu ni ya bont ke ñɔ́ kí tí luo' limiel la, u laa' be ya kpele? ²⁶ Unil ye min nin n'gber ñmɔbe wɔ́ ifɛ la, uyo wà Unil ya Bijɛ lá li baa ní kí li ñmɔbe wɔ́n nin u'Baa nin u'tondb ya kpieke nnɔ́, udaan mɔ́ li ñmɔbe wɔ́ ifɛ ne. ²⁷ N tókeh ne imɔ́n ne, ninbi bà se nie saan nɔ́ ya biba li lɛ Uwien ya bel ne kí yaan kí kpo.»

Yesu ya gbenent lèbre'

(Matie 17:1-8; Mark 9:2-8)

²⁸ *Yesu len' kí gben' ma nnɔ́, iwien iniin gèbre', ne u taa' Pier nin San nin Saak, kí don' lijuɔ́l liba bo wɔ́ rí tí kàare. ²⁹ U tí te kí kàareh ma nnɔ́ ne u'nun bó lèbre', u'wɛngolkaar pende' kponkpon, kí dɔ́nbeh inun bó. ³⁰ Ne bi laa' bijɛ bile u'saan bi tókeh tigber. Moyis nin Eli ne. ³¹ Bi' mɔ́ windeh tein. Bi tókeh wɔ́ u li kpo Yerusalem ni ma bo ya gber ne. ³² U ya yo kí laa' migùɔ́nm ñɔ́nde' Pier nin u ya tɔ́b, ne bi dɔ́ kí gɔ́h. Bi finde', ne kí laa' *Yesu windeh kí dɔ́nbeh inun

bó, ki laa' bijeb bile nnó mọ se u'saan. ³³ Uyo wà, bijeb nnó ye be ní siere *Yesu saan nnó, ne Píer tọke' wọ ki ye: «Cenbaa, ti te nié saan ma nọ ní mọn ne. Cere tí pọ ininbon† ita, sin liba, Moyis liba, Eli mọ liba.» Píer len' nnó, kime wa ben u li len kí ye bà ne.

³⁴ U lienh nnó u'ńọbu ọa laan lu', ne kutewalgbonku kuba baa' ki lá pibn' bi'bo. Kú pibndeh bi'bo uyo wà nnó ne bujewaambu cuo' Píer nin u'tọb nnó.

³⁵ U ya yo ne bi cii' unieke uba bó kutewalgbonku nnó ni u ye: «N'Bije sọ nọ, n gènde' wọn ne. Li cengeh men u'bó.» ³⁶ Unieke nnó tí ọmíle' uyo wà nnó, bi laa' *Yesu baba ne jí se. Ne bi bóle' tigber nnó bi'ba ya buol, ka tuo' ki tọke' nil bi laa' ná nnó u ya yo.

Yesu ọre' usenpol kibuk kiba saan

(Matie 17:14-18; Mark 9:14-27)

³⁷ Kutaaku faa', ne bi jüre' ní lijuol nnó bo. Ne linigocienl tuobe' *Yesu usen bó. ³⁸ Linigol nnó ni uje uba wuure' ki ye: «Cenbaa, n gbáanh ọe ne, muo n'bijé, kime u yé n'bubaabk ne. ³⁹ Usenpol uba ne sọbe ki coh kè, ki cèreh kí ciikeh ki wuureh, kí gbenent tereh, kuńnsenjujuku ńeh kí'ńọbu bó. Usenpol nnó bungreh kè ki gbiekeh, ne ka wiendh kè tonm. ⁴⁰ N gbáan' a'panpaankaab be ní ọre usenpol nnó kí'saan, ne ba fre'.»

⁴¹ Ne *Yesu ye: «Ninbi fenfennọ ya nibe, na teke' Uwien ki jin', ki yé binib bà bre. N li wuoke ni'saan kí tí kpaan mila ne? N li ọmọbe sukle ni'bo kí tí kpaan mila ne? Ne kí tọke' uje nnó ki ye: «Taa a'bijé ní.» ⁴² Kibuk nnó we ní uyo wà nnó ne usenpol nnó tí gbábe' kè tingi ni, ki cère' ki tereh. Ne *Yesu tien' usenpol nnó bo, kí buu' kibuk nnó, kí taa' kè kí de' kí'baa. ⁴³ Ní cuo' linigol nnó ke miyokm ne bi lienh kí teh: «Uwien ọmọbe mituom.»

Yesu tí len' u'kuum nin u'mekrm bó

(Matie 17:22-23; Mark 9:30-32)

*Yesu teh ná nnó beke' linigol nnó ke, ne u tọke' u'panpaankaab ki ye: ⁴⁴ «Tùare kí cenge men n ye ní tọke ne ná nọ. Nà ní taande bi li taa Unil ya Bijé kí ọukn binib.» ⁴⁵ Ne ba cii' ni'tingi. Uwien ne bóle' nẹ ọọ bi la bende. Ne ba kaabe' be ní niire *Yesu ni'tingi mọ.

Ọme yé unikepkiek-i?

(Matie 18:1-5; Mark 9:33-37)

⁴⁶ *Yesu ya panpaankaab cin' kí nieh nin tọb be ní bende wà yé bi'ke ya cien ne. ⁴⁷ *Yesu ben bi'yennaale, ne kí taa' kibuk kiba kí sien' u'ba saan, ⁴⁸ kí tọke' be kí ye: «Wà ke teke' kibuk ten kie n'yel bo la, u teke' min ne. Wà ke teke' nni la, u teke' wà sọn' nni ní nnó ne. Imọn, wà yé uwaal ní'ni la, wọn ne yé ní'ke ya cien.»

Wà ọa nen ne la, u se ní'ciek bó ne

(Mark 9:38-40)

⁴⁹ Nen saan ne San tọke' wọ ki ye: «Cenbaa, ti laa' unil uba u ọuah isenpol binib saan a'yel bo. Wà pe a'bo ten tinbi ma nnó ne ti pien' wọ.» ⁵⁰ Ne *Yesu tọke' wọ ki ye: «La jí ní pien wọ men, kime wà ọa nen ne la, u se ní'ciek bó ne.»

Samari yaab biba ọa teke' Yusu

⁵¹ Uyo wà *Yesu li liebe kí dọu paaki bó nnó nekn' ní. Ne u caan' kí ye u li jo Yerusalem ne, pèrm ọa te len, ⁵² ne kí sọn' u'tondb be ní liere usen. Bi bure' kí tí baa' Samari ya ọa te ni, be ní bonde kí li gu wọ. ⁵³ Ama udu nnó ya nib ọa teke' wọ, kime u joh Yerusalem bó ne. ⁵⁴ U'panpaankaab Saak nin San laa' nnó ma nnó ne kí tọke' wọ ki ye: «Yonbdaan, a yíe tí cère umu ní jüre ní kí lá wi

† 9:33 Liike Matie 17:4.

bε-εε?» ⁵⁵ Nε *Yesu jiebe' ki liike' Saak nin San, ki kɔn' nin bε. ⁵⁶ Nε wɔn nin u'panpaankaab siere' ni'saan, ki bure' udutɔ bɔ.

Binib bɑ yte bε n paan Yesu bo ya gbεr

(Matie 8:19-22)

⁵⁷ Bi joh ma nnɔ nε uje uba tɔke' *Yesu ki ye: «A joh nɑ bɔ ke la, n li pε a'bo nε.» ⁵⁸ Nε *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Inεk n̄mɔbe ifele, inuɔn mɔ n̄mɔbe titer, ama Unil ya Bijε wɔn n̄a n̄mɔbe u li kpɔkn nɑ saan yul.» ⁵⁹ U tɔke' utɔ mɔ ki ye: «Paan n'bo nɪ.» Nε u ye: «Yonbdaan, cɛbe nni n̄ jɔ kɪ tɪ sube n'baa n̄ɔ kɪ liebe nɪ kɪ paan a'bo.» ⁶⁰ Nε *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Cɛre bitenkpiib n̄ li subeh bi'tɔb. Sin wɔn li joh kɪ tɪ li tɔkeh binib Uwien ya bel ya gbεr.»

⁶¹ Nε utɔ mɔ tɪ tɔke' *Yesu ki ye: «Yonbdaan, n li paan a'bo, ama cɛre n̄ kun kɪ tɪ cɛbe n'den yaab n̄ɔ.» ⁶² Nε *Yesu tɔke' u'mɔ ki ye: «Wɑ ke n̄a teke' Uwien ya tuonl tinɔjer tule la, wa kpε wɔ n̄ sɔn Uwien ya bel ni ya tuonl.»

10

Yesu sɔn' u'panpaankaab pilole nin bile

¹ Ni ya puoli bɔ nε Yonbdaan *Yesu liebe' ki gɛnde' binib pilole nin bile*, ki sɔn' bε, bilele bε n̄ liere kɪ jo wɔn bugbɛn li jo idu yɑ kε ni nnɔ. ² Nε kɪ tɔke' bε kɪ ye: «Tijier ben' kɪ yebe, ama bɑ li taan tɪ n̄a yεbe. Nεn bo gbɑan mɛn ukpɛdaan wɔ n̄ sɔn bitonsɔnb bε n̄ tɪ taan u'jier. ³ Li joh mɛn. N sɔnh nε ma nɔ, ni li te ten mupebumu nε te ikɛr ya siik ni. ⁴ Ni la tuke likbu, kɪ la tuke kɔl, kɪ la taa tacaan, kɪ la fuonde nil sɛn ni. ⁵ Ni kɔn' iden yɑ la, nɪ kpɪε kɪ fuonde iden nnɔ ya nib kɪ ye: «Li te mɛn uyɛnduɔn ni.» ⁶ Unil te ni'saan kɪ nuunh uyɛnduɔn la, u li lε ni'yɛnduɔn nnɔ. Nnɔ n̄a n̄i la, ni'yɛnduɔn nnɔ li juore ni'yu nε. ⁷ Nɪ li te i ya den, kɪ la lɛbre dɛntɔ, kɪ li jinh kɪ n̄uh bi dienh nε nɑ, kime utonsɔnl kε kpε bε n̄ li pɛh wɔ nε. ⁸ Ni kɔn' udu wɑ ni, bi teke' nε la, nɪ li jinh bi li de nε nɑ, ⁹ kɪ li buuh biwɛnb bɑ te ni'saan, kɪ li tɔkeh bε kɪ teh Uwien ya bel nɛkn' bε n̄ɔ. ¹⁰ Ama ni kɔn' udu wɑ ni, ba teke' nε la, jo mɛn binib taakeh nɑ saan kɪ tɪ tɔke bε kɪ ye: ¹¹ «Ni'du wuu ya tɛngunku kɪa mɔnɔn tɛbn' ti'taan bo nɔ, ti pipre' kun nε kɪ wiε ni'bo. Ama nɪ nɪn li bɛn kɪ ye Uwien ya bel nɛkn' nε n̄ɔ.» ¹² *Yesu tɪ tɔke' bε kɪ ye: «N tɔkeh nε nε, lidaali lɑ Uwien li bu binib tibuur nnɔ, binib nnɔ ya tudere li cɛn Sodɔm† yaab yu.»

Idu yɑ n̄a tuo' kɪ teke' Yesu kɪ jin'

(Matie 11:20-24)

¹³ *Yesu tɪ len' kɪ ye: «Korasinn yaabε, n̄ bre ni'bo. Betsayida yaabε, n̄ bre ni'mɔ bo. Kime ni laa' miyɔkm ya bont tɑ ni'buɔl nɔ, Tir nin Sidɔn yaab mɔ bi lɑ laa' tɪ la, bi bi tien' tɛn bi kε mikuum nε, kɪ pɪnpɪkn mifɛntɛm n̄ɔ kɪ wɔn kɪ ye bi lɛbre' bi'tetɛm n̄ wuɔke'. ¹⁴ Lidaali lɑ Uwien li bu binib tibuur nnɔ, ni ya tudere li cɛn Tir nin Sidɔn yaab yu. ¹⁵ Ninbi Kapɛrnawum yaabε, ni maaleh kɪ teh Uwien li duon nε paaki nε-εε? U li jiin nε kutenkpiiku ni nε.»

¹⁶ *Yesu tɔke' u'panpaankaab kɪ ye: «Wɑ cengeh ni'gbɛr la, u cengeh n'yaar nε. Wɑ nɛn nε la, u nɛn min nε. Wɑ nɛn nni la, u nɛn wɑ sɔn' nni nɪ nε.»

Yesu ya panpaankaab pilole nin bile nnɔ liebe' ni

¹⁷ *Yesu ya panpaankaab pilole nin bile nnɔ liebe' nɪ nin uyɛnsonge, kɪ tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, isɛnpol mɔnɔn tuonh tɪ n̄ɔbu bɔ nε a'yel bo.» ¹⁸ Nε u tɔke' bε kɪ ye: «N laa' *Satan cere' kutaaku bo tɛn utɛmɛknde kɪ lɑ lu'. ¹⁹ Liike mɛn, n

* **10:1** Bi kpɪε' kɪ kele' tigbɔnt tɑ nnɔ ya tuba ni bi ye binib pilole nε. † **10:12** Sodɔm yé uyo bo ya du uba nε. U'nib lɑ teh ibiere cɛn nε.

de' ne mituom ni li taanh iwe nin inen bo, ki li nmobe mituom ki cen' unennend ya tuom ke. Bonn na ni tien ne. ²⁰ La li poknh men isenpol tuo' ni'nbu bo ma no bo, ama li poknh men Uwien kele' ni'yel paaki bo ma no bo.»

*Yesu ye won bo na ni la, uba na ni fre ki bende Uwien
(Matie 11:25-27; 13:16-17)*

²¹ U ya yo ne *Mifuoanann cere' *Yesu ya yenn songe cen ne u len' ki ye: «Baa, sin kutaaku nin kitink ya Yonbdaan, a bole' tibont ta biyenfodenb nin bibenbenb no, a taa' tu ki wuon' biwaab ne. Nen bo ne n pekeh ne. Imon, Baa, a ye ne ki tien' no.»

²² *Yesu ti len' ki ye: «N'Baa ne taa' tibont ke ki nukn' nni. N'Baa na ni la, uba na ben min u'Biye ye udaan wa. Min u'Biye na ni la, uba mo na ben n'Baa ye udaan wa. Binib ba n ye' ki taa' n'Baa ki wuon' be no mo ben u ye udaan wa.»

²³ Ne ki jiebe' ki liike' u'panpaankaab, ki toke' ben baba ki ye: «Ni'nunbu laa' na no, Uwien ya monm te ni'bo. ²⁴ N tokeh ne ne, *Uwien ya nbonsoknb nin bibenb ligol la ye be ni le ni lenh na no, ne ka laa' ne. Bi la ye be ni cii ni ciih na no, ne ka cii' ne.»

Samari ya jenimon uba ya gber

²⁵ Nen saan ne ba ben *yiko monmonm no ya uba fii' ki sere' ki nuunh wo ni biike *Yesu ne ki niire' wo ki ye: «Uwonwokno, n li tien mila ki le limiel la na nmobe ghenm-i?» ²⁶ Ne *Yesu niire' wo ki ye: «Be kele' *Yiko ya gbanku ni? A kaanh be len-i?» ²⁷ Ne u jiin' wo ki ye: «Li ye a'Yonbdaan Uwien nin a'fel ke nin a'tetem ke nin a'tuom ke nin a'yennaale ke, ki li ye a'to ten a ye a'ba ma bo.» ²⁸ Ne *Yesu toke' wo ki ye: «A jiin' monmonm. Li teh no ki le limiel la na nmobe ghenm.»

²⁹ Ama u ye wo ni wuan ki ye u cuube ma no, ne ki ti niire' *Yesu ki ye: «Ime ne nin ye n'to?» ³⁰ Ne *Yesu toke' wo ki ye: «Uje uba ne la nen' Yerusalem ki joh Seriko bo, ki ti lu' idukond ya nu ni. Idukond no fie' u'went ke, ki ni' wo u ti beh wo ni kpo, ne i siere' ki daan' wo. ³¹ Nibonn yaam, utotwroke uba mo kpe u ya sen ki la leke' u'bo, ne ki loke' ki gebre'. ³² Ni te pupuki, ne Lefi ya bol ya nil uba mo kpe u ya sen ki mo la leke' u'bo, ne ki mo loke' ki gebre'. ³³ Ama Samari ya nil uba mo la joh usen ki ti baa' ni'saan ki laa' wo, ne ki muo' wo miccekem cen. ³⁴ U cuon' ki nekn' wo, ki taa' midaam ma bi yih me fen no ki sokre' u'gbien, ki taa' mikpom ki tentien' ye, ki taa' tikpelcer ki lolole' ye, ki taa' wo ki jekn' won bugben ya nuun bo, ki taa' wo ki jon' ticendur tuba saan, ki ti liike' wo. ³⁵ Kutaaku faa' ne u nen' ilike ki de' ticendur no ya daan, ki toke' wo ki ye: «Liike nni wo. A nen' ilike ki pukn' yii bo la, n la liebe' ni la, min bugben ne li pe ne.»

³⁶ Ne *Yesu niire' wa ben *yiko no ki ye: «A ya buol bijeb bita no ni, ime ne ye wa lu' idukond ya nu ni no?» ³⁷ Ne u jiin' wo ki ye: «Wa muo' wo miccekem no.» Ne *Yesu ye: «Li joh ki mo ni ti ni li teh no.»

Yesu jon' ki ti fonde' Mart nin Mari

³⁸ *Yesu nin u'panpaankaab te usen ni ki joh ma no ne ki ti baa' udu uba ni, ne upii uba teke' wo u'den, bi yih wo Mart. ³⁹ U nmobe nins uba, bi yih wo Mari. Mari no baa' ki la kele' Yonbdaan *Yesu saan, ki cengeh u'gber. ⁴⁰ Ama Mart won ya nun mon tijer ya tienm bo ne. Nen bo ne u kpiere' ni ki la toke' *Yesu ki ye: «Yonbdaan, n'nins cebe' min baba ne iton ne na teh ne niba? Toke wo wo ni tore nni-a!» ⁴¹ Ne Yonbdaan toke' wo ki ye: «Mart, Mart, a cere' a'nun mon tibont ta yebe bo ne, nen ne cere' a jieh. ⁴² Ama nibonn niba kpein ne ye nibonmonn. Mari won gende' nen ne. Uba na ni fie ne u'saan.»

11

*Yesu wəkn' u'panpaankaab bi li kàareh ma bo
(Matie 6:9-13; 7:7-11)*

¹ Lidaali liba ne *Yesu te niba saan ki kàareh. U kàare' ki ti gben', ne u'panpaankaab ya uba tək'e wə ki ye: «Yonbdaan, San wə siih binib Ūwien ya nūnm wəkn' u'panpaankaab bi li kàareh ma bo ne, a' m'ə rí wəkn te ti li kàareh ma bo.» ² Ne *Yesu tək'e be ki ye: «Ni kàareh la, ní li teh:

«Ti'Baa,

cère binib ke rí li boh a'yel,

cère' a'bel rí baa ní,

³ Li dienh te daanl ke daanl ya wentunl ya jier.

⁴ Fère te ti'biere, kime ti'mə fèreh bà ke biih te nno ne.

La cère tí lu mibiikm ni.»

⁵ *Yesu tí tək'e be ki ye: «Tentən, ni'ni uba rí li ηməbe jə, ne u'jə nno rí baa u'den kuyəku ya siik kí len kí ye: «N'jə, kpende nni kpəno uta, ⁶ kime n'jə uba ne n'en' usen ki baa' n'den, ne ma ηməbe jier rí de wə.» ⁷ Ne u'jə nno rí jiin kuduku ni ki ye: «La ηməbe nni yenηaabe, min nin n'bumu ke duon' ki piin'-a, ma rí fre kí fii kí de ηe.» ⁸ N tək'eh ne ne, wa rí fii kí de wə kujətieku bo mənən la, u li fii kí de wə u yie ná ke, u gbien' wə uyenηaabe ma nno bo. ⁹ Nen bo ne n tək'eh ne, li mieh men, bi li pu ne; li nuunh men, ni li le; li n'ih men kunagenku, bi li piire. ¹⁰ Kime wə ke mieh la, bi punh wə ne. Wə ke nuunh la, u lenh ne. Wə ke mə n'ih kunagenku la, bi piireh ne. ¹¹ Ni'ni uba ya buk mie' wə ujen la, u li de kè uwε-εε? ¹² Bii kí mie' wə lijen la, u li de kè unen-ii? ¹³ Ninbi bibierdenb, ni ben ki dienh ni'bumu ná mən la, be li tien ni'Baa wə te paaki bó ηa rí cère *Mifuoñaanm rí jüre ní binib bà mieh wə mē nno bo!»

Biba ye Yesu ηməbe Belsebul ya tuəm ne

(Matie 12:22-30; Mark 3:20-27)

¹⁴ Uje uba ne là te usenpol cère' u'lenl tēbe. *Yesu ηjore' usenpol nno u'saan, ne u ji freh kí lienh. Ní beke' linigol cēen. ¹⁵ Ama bi'ni biba lienh kí teh u taah isenpol ya cien Belsebul ya tuəm ne kí ηuəh isenpol binib saan.

¹⁶ Bitəb mə yie be rí biike wə, ne kí tək'e wə ki ye wə rí tien miyəkm ya bonn ná li wuən kí ye u'tuəm n'en' Ūwien saan ne. ¹⁷ Ama u ben bi'yenmaale ma nno ne kí tək'e be ki ye: «Libel là ke ya nib bore' təb kí kənh bi'ηmiel ni la, libel nno li juore fenn ne, ne li nib ya dur rí lulu tu'tər bo. ¹⁸ Ni lienh kí teh n taah isenpol ya cien Belsebul ya tuəm ne kí ηuəh isenpol binib saan bii ba? *Satan ya nib təh lituəl bi'ηmiel ni la, u'bel li tien mila ka rí juore fennm-i? ¹⁹ Ni ye min taah isenpol ya cien Belsebul ya tuəm ne kí ηuəh isenpol binib saan la, ni'yaab taa' ηme ya tuəm kí ηuəh isenpol binib saan? Ni'yaab teh ma bo ne li wuən kí ye na ηməbe mən. ²⁰ Ama min taa' Ūwien ya tuəm ne kí ηuəh isenpol binib saan. Nen ne wuən' kí ye *Ūwien ya bel baa' ní ni'saan.

²¹ «Ufəfaa bèle' u'jekənwənt, kí ke kí gu u'den la, niba ηa rí tien u'faal. ²² Ama wə mə faa kí cən' wən pi' wə kí faake' nin wə la, u li fie u'jekənwənt tà u du tu'bo nno ke, kí fie u'faal mə kí gbigiire binib.

²³ «Wə ke ηa se n'ciək bó la, u nen nni ne. Wə ke ηa taakeh kí toreh nni la, u kpiendeh ne.»

Isenpol liebe' unil saan la, ní bre u'bo ma bo

(Matie 12:43-45)

* **11:11** Bi kpie' kí kele' tigbont tà nno ya tuba ni ní kele' kí ye: Ni'ni uba ya buk mie' wə kpəno la, u li de kè liten-ii?

²⁴ «Uſenpol siere' ki dāan unil la, u cuonh ki lindeh kupenpelku ni ne, ki nuunh u li kēle nā saan kī fuore. U tī luo' la, ne wō rī ye u li liebe kī tī űekn u là siere' ki dāan wā nno ne. ²⁵ U li liebe nī kī le bi tūore' ki űeűere' u'konkuān nno, ki tien' tibonmānmānt len. ²⁶ Nen saan ne u li jo kī tī taa nī isenpol ilole yā bre ki cen' wān, i'ke rī là űekn unil nno kī li te, kī cēre wō rī juore fēnm kī cen u là te mikpīekm ma bo.»

Uwien ya mōnm li te binib bā bo

²⁷ *Yesu laan biē ki lienh, ne upii uba len' ufaa bo linigol nno ni ki ye: «Upii wā maa' űe ki űaan' űe nno Uwien ya mōnm te u'bo.» ²⁸ Ne *Yesu ye: «Binib bā cengeh Uwien ya gber, ki boh tū nno, Uwien ya mōnm te bēn bo ne.»

Bi yie Yesu rī tien miyōkm ya bonn (Matie 12:38-42)

²⁹ Binib taakeh *Yesu saan ki yeűreh, ne u len' ki ye: «Fēnfēnno ya nib biē yē bibierdenb ne, ki nuunh bē rī le miyōkm ya bonn. *Uwien ya űobonsōknl Sonas ya yōkm ya bonn baba űa rī la, ba ji li le yōkm ya bontōnn niba. ³⁰ Uwien là tien' Sonas nā nno là yē kudīeku ne Ninif yaab bo. Nno ne, u li tien Unil ya Bijē nā nno mō li yē kudīeku fēnfēnno ya nib bo. ³¹ Uwien li bu binib tibuur lidaali là nno, Seba ya piiber li fii kī biin fēnfēnno ya nib, kime u là űen' nī fōnfōkm ne wō rī là cenge Salomān ya yenfogber. Ama unil uba te niē saan nō ki cen' Salomān. ³² Uwien li bu binib tibuur lidaali là nno, Ninif ya nib mō li fii kī biin fēnfēnno ya nib, kime Sonas là tōke' bē Uwien ya gber, ne bi lēbre' bi'tetem. Ama unil te niē saan nō ki cen' Sonas.»

Inun yē tigbēnent ya frl ne (Matie 5:15; 6:22-23)

³³ «Uba űa rī se frl kī taa lē kī bōle bii kī taa kusenku kī cubn li'bo, ama u li taa lē kī tuōn likpenkpēnl bo ne űō bā ke kōh nī iden ni rī li lenh. ³⁴ A'nunbu yē a'gbēnent ya frl ne. A'nun mōn la, a'gbēnent ke te kuwenwenku ni ne. A'nun űa mōn la, a'gbēnent ke te licinűunl ni ne. ³⁵ Nen bo, fiin kī liike kuwenwenku kua te a'bo nno la li yē licinűunl-a! ³⁶ Kuwenwenku wendeh űe, ka sien' niba saan la, a'gbēnent ke te ku'ni ne. Nī te ten lifrl là wien cēen ne wendeh űe.»

Yesu biin' Farisienmbē nin Yiko ya wōnwōknb (Matie 23:1-36; Mark 12:38-40)

³⁷ *Yesu len' ki gben', ne Farisien uba yin' wō wō rī baa kī lá ji u'den, ne u jon' Farisien nno den ki tī ke kī jinh. ³⁸ Farisien nno laa' *Yesu jinh ka nire' ki paan' iyaajebok ye ma bo, ne nī cuo' wō miyōkm. ³⁹ Ne Yonbdaan tōke' wō ki ye: «*Farsienmbē, liike mēn ni naan ma, ni űikndeh ki cēndeh isēn nin tiyer ya puoli ne, ama inasuyēnmaale nin mibiērm ne gbe ni'fēl ni. ⁴⁰ Ijōr ninbi, na bēn ki ye Uwien wā űen' tibont tā ni lenh tū nno, wōn ne tien' unisaal ya fēl mō-ōō? ⁴¹ Nen bo, taa mēn ni űmōbe tibont tā, kī pu bijiinb űō ni'bont ke la li űmōbe jōknt.

⁴² «Ninbi *Farsienmbē, nī bre ni'bo, kime ni gbiinh nī'ninjo nin ni'gōnt nin ni'kpinfētōr bolm piik ne, ki taah miba kī dienh Uwien, ama ka tōnge nī li cuube, ka yie Wien mō. Ni bi li teh nēn ne, kī la sunde tibontōr tā sien' nno mō bó.

⁴³ «Ninbi *Farsienmbē, nī bre ni'bo, kime ni yie nī li kaah binikpēkpiēkb ya kānkāan ne itāan ya dur ni, kī yie binib rī li gbaandeh kī fuondēh ne mudaamu ni. ⁴⁴ Nī bre ni'bo, kime ni naan ikul yā bere' nib űa ji lenh yē, kī cuonh kī taanh i'bo ka bēn ne.»

⁴⁵ Nε bà bεn *yiko mɔnmɔnm nno ya uba tɔke' wɔ ki ye: «Uwɔnwɔkno, a lienh nno ma nɔ, a sukreh ti'mɔ nε-a!» ⁴⁶ Nε *Yesu ye: «Ninbi bà bεn *yiko mɔnmɔnm nno, nɔ bre ni'mɔ bo, kimε ni cεreh binib tukeh itukkpekpiεk ne ka toh ni'bugbεn rɔ taa ni'nɔbil mɔnɔn kɔ mε yε. ⁴⁷ Nɔ bre ni'bo, kimε ni mεh *Uwien ya nɔbonsɔknb bà là te uyo bo nno ya kul nε, ki sunde'-a ki ye ni ya yaajεb nε là ku' bε. ⁴⁸ Nɔ teh nà nε wɔngeh ki teh ni tuo' ni'yaajεb là tien' nà nno nε, kimε bi là ku' *Uwien ya nɔbonsɔknb, nε ninbi ji mεh bi'kul. ⁴⁹ Nεn bo nε Uwien len' nin miyεnfuom ki ye: «N li sɔn n'nɔbonsɔknb nin bitondb bi'saan. Bi li ku bi'ni biba kɔ jende bitɔb.» ⁵⁰ Nεn nε li cεre Uwien rɔ dere fεnfεnno ya nib ya tub haali uɔndun ya cincinyo bi là ku' *Uwien ya nɔbonsɔknb bà kε nno bo kɔ là tu fεnfεnno, ⁵¹ kɔ cin Abεl, kɔ ti baa' Sakari, wà bi là ku' wɔ Uwien ya duku ya luo bo nno. N tɔkeh nε imɔn nε, Uwien li dere fεnfεnno ya nib ya tub binib nno kε ya kuum bo.

⁵² «Ninbi bà bεn *yiko mɔnmɔnm nno, nɔ bre ni'bo, kimε na dienh nib sεn bε rɔ bende Uwien. Ninbi nɔ pε Uwien ya sεn bo, nε ki piendeh binib bà yie bε rɔ paan u'bo nno mɔ.»

⁵³ *Yesu rɔn' uyo wà nno, nε *Yiko ya wɔnwɔknb nin *Farisiεnmbe taa' u'bo ubenpiebe nε ki niireh wɔ iniire tigbεr kε ya bol bo, ⁵⁴ kɔ nuunh bε rɔ dele kɔ cuo wɔ u'lenm ni.

12

Li ben men inuɔn ilele ya nib bó (Matie 10:26-27)

¹ U ya yo nε binib itur itur taan' *Yesu saan, haali kɔ ti pεbeh tɔb. Nε *Yesu cin' kɔ tɔkeh u'panpaankaab kɔ teh: «Li ben men *Farisiεnmbe ya kpɔnɔ ya nɔke bó, bi yé inuɔn ilele ya nib nε. ² Niba nɔ te kɔ buɔ nɔ ka lá li nε upaan bo. Tigbεr tuba mɔ nɔ te kɔ juore' kɔ li buɔ nɔ ba lá li bende tɔ. ³ Nɔ len' nà kε licinɔnɔnɔn ni la, bi li cii nε kuwenwenku ni nε. Ni bunbe' nà litubl ni kudubenku bó nno, bi li kpaande nε kuduku ya paaki nε.»

Li fenge men Uwien baba (Matie 10:28-31)

⁴ «Ninbi bà yé n'jɔtieb nno, n tɔkeh ninbi nε: la fenge men bà kuuleh tigbenent, ka ji li fre kɔ tien niba kɔ pukn. ⁵ N li wuɔn nε udaan wà ni kpe nɔ li fenge wɔ. Li fenge men Uwien. Wɔn nε li fre kɔ cεre nɔ kpo nε kɔ nɔmɔbe mituom wɔ rɔ taa nε kɔ wie umu wà nɔ rɔ kpiin ni. N tɔkeh nε nε, li fenge men wɔn.

⁶ «Bi li fre kɔ kuɔre inuɔn inun inε nε? Nin nen kε nɔ Uwien nɔ rɔ sunde i'ni uba mɔnɔn bó. ⁷ Nεn bo, la fenge men, kimε ni cen' inuɔn ligol. Uwien ben haali ni'yur mɔnɔn ya nɔbu.»

Li lienh binib ya nun bó ki teh a yé Yesu yɔ (Matie 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ «N tɔkeh nε nε, wà kε lienh binib ya nun bó ki teh u yé n'yo la, Unil ya Bijε mɔ li len Uwien ya tondb ya nun bó kɔ ye udaan mɔ yé u'yo nε. ⁹ Ama wà kε lienh binib ya nun bó ki teh wa yé n'yo la, n'mɔ li len Uwien ya tondb ya nun bó kɔ ye udaan mɔ nɔ yé n'yo. ¹⁰ Unil len' Unil ya Bijε bo fεnfεnm la, Uwien li fere wɔ. Ama unil suke' *Mifuoɔaanm men la, Uwien nɔ rɔ fere wɔ.

¹¹ «Bi taa' nε kɔ jon' itáan ya dur ni bii tibuur ya cienb saan bii udu ya cienb saan bε rɔ bu nε tibuur uyo wà la, la nɔin men ni li len ma bo bii ni li len bà kɔ nε len. ¹² Kimε *Mifuoɔaanm nε li cεre nɔ bende ni li len kɔ ye bà u ya yo.»

Ufaadeɗjor uba ya kpenjenm

13 Linigol nnɔ ni uje uba tɔke' *Yesu ki ye: «Cɛnbaa, tɔke n'ninje kɪ ye wɔ rɪ gbiire ti'baa ya faal kɪ de nni n ya bɔ.» 14 Nɛ *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Uje, ɲme de' nni usɛn rɪ tɔɔre ni'gber bii rɪ gbiire nɛ ni'faal-i?» 15 Nɛ ki tɔke' linigol nnɔ ki ye: «Li bɛn mɛn ki la cɛre ni'nun rɪ li fɔke lifaal bo, kime unil ɲmɔbe lifaaciɛn mɔnɔn la, na yɛ lɛn nɛ li cɛre wa rɪ kro.»

16 Nɛ ki pɔn' bɛ mikpenjenm ki ye: «Ufaadaan uba nɛ lɔ te u'kpɔan lɔɔn' cɛɛn. 17 Nɛ u maaleh u'fɛl ni ki teh: «N li tien mila? Kime ma ji ɲmɔbe rɪ li cɔɔn nɔ saan n'jier.» 18 Nɛ ki ye: «N li tien ma sɔ: n li we n'bɔnbuɔn kɛ nɛ, kɪ mɛ icɛnciɛn, kɪ cɔɔn n'jier nin n'bont kɛ, 19 nɛ kɪ ye n ɲmɔbe lifaal li yɛbe ki li baa nni ibin ibin. Nɛn bo, n li fuoreh nɛ, kɪ li jinɲ, kɪ ŋuh, kɪ poknh.» 20 Nɛn saan nɛ Uwien tɔke' wɔ ki ye: «Ujɔr sin, a li kro kuŋɔnku kuu kɛ. A taan' lifaal lɔ kɛ nɔ, ɲme ji li si lɛ?» 21 Unil wɔ kɛ nuun lifaal ki dɔkndeh, ka ɲmɔbe nɔ yɛ lifaal Uwien ya nun bɔ nnɔ yaam tɔ te nnɔ nɛ.»

La cɛre mɛn ni'nun rɪ li mɔn tijier nin tiwɛngolkaar bo

22 *Yesu tɔke' u'panpaankaab ki ye: «Nɛn bo nɛ n tɔkeh nɛ ki teh ni la cɛre nɛ rɪ li wiɛbe nɛ ni li tien ma kɪ li fuobe bo, nɪ li maaleh ki teh: «Ti li ji ba?» Kɪ la cɛre nɛ rɪ li wiɛbe nɛ ni'gbenɛnt bo, nɪ li maaleh ki teh: «Ti li gole ba?» 23 Kime limiel cɛn' tijier, nɛ tigbenɛnt mɔ cɛn' tiwɛngolkaar. 24 Maale mɛn kɪ liike ikankaan te ma bo. Ya koh, ka ceh, ka ɲmɔbe bɔnbuɔn, ka ɲmɔbe jieblibɔul. Ama Uwien nɛ jindeh yɛ. Na nɪn cɛn' inuɔn-ii? 25 Ni'ni ɲme nɛ u'nɪinm ni, u li fre kɪ fɔkn u'miel waamu kɪ pukn-i? 26 Na nɪn li fre kɪ tien nibonwawaann ma nɔ, bɛ tien' ni nɪinh tibontɔr bo? 27 Maale mɛn kɪ liike tisir puh ma bo. Ta loh kunkum, ka loh kpɛlɛɛr mɔ. Ama n tɔkeh nɛ nɛ, ubɛr Salomɔn nin u'faaciɛn kɛ wa lɔ gole' kpɛlɛɛr tɔ mɔn ki baa' mipuum nnɔ ya miba mɔnɔn. 28 Uwien cɛreɲ timɔsir tɔ te kubaaku ni dinnɔ kɪ li wun teke umu puh mipumɔnɔn la, bɛ li cɛre wa rɪ tien ninbi binib mimɔnm kɪ cɛn timuɔr-i? Ni'tekjim nɛ pɔre' nɛ. 29 Ninbi la cɛre mɛn ni'nun rɪ li mɔn ni li ji bɔ nin ni li ŋu bɔ bo, kɪ la cɛre iyenmaale rɪ li jɛndeh nɛ. 30 Kime uɲɛndun yaab bɔ ɲa pɛ Uwien ya sɛn bo ya nun nɛ mɔn tu ya bont kɛ bo. Ama ninbi bɛn wɔn, ni'Baa Uwien bɛn ki ye ni cɛke tɔ. 31 Nɛn bo, cɛre mɛn ni'nun rɪ li mɔn *Uwien ya bɛl bo, u li taa tibont nnɔ kɪ pukn nɛ. 32 Kicɛkwawaak ya nibɛ, la fɛnge mɛn, kime ni'Baa Uwien yɛ nɪ li te u'bel ni nɛ.»

Lifaal lɔ ɲa ɲmɔbe gbenm

(Matie 6:19-21)

33 «Kuɔre mɛn ni ɲmɔbe nɔ, kɪ taa ilike nnɔ kɪ pu bijiinb, ɲɔ kɪ li ɲmɔbe muliksɔrmu mɔla ɲa rɪ saa, kɪ li ɲmɔbe Uwien saan lifaal lɔ ɲa ɲmɔbe gbenm. Nasu ɲa rɪ nɛkn nɛn saan, kuotuul mɔ ɲa te ni'saan kɪ mɔ lɛ. 34 Kime ni'faal te nɔ saan la, ni'fɛl mɔ dɔ nɛn saan nɛ.»

Bonde mɛn kɪ li gu Yonbdaan

35 «Li bondeɲ mɛn ni'ba, kɪ la cɛre ni'fr rɪ kpɪin. 36 Li te mɛn ten bitonsɔnb bɔ gu uyo wɔ bi'cɛnbaa ŋɛn' upiikuɔn bɔ kɪ lɔ ni' kunagenku la, bɛ rɪ pɔk kɪ piire nnɔ. 37 Uwien ya mɔnm te bitonsɔnb bɔ bi'cɛnbaa li baa kɪ lɛ bɔ gɔh nnɔ bo. N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, u li taa u'tonsɔnkpɛlɛɛr kɪ gole kɪ cɛre bɛn nɛ rɪ kɛle, wɔn rɪ taa tijier kɪ gbiire bɛ. 38 U baa' kuyɔku ya siik bi li ukuoɲemɔyo mɔnɔn kɪ laa' bi bonde' la, Uwien ya mɔnm te bi'bo. 39 Ni bɛn ki ye uduadaan bi bɛn uyo wɔ unasu li baa la, wa bi li cɛre nasu rɪ kɔ u'den. 40 Ni'mɔ rɪ bonde kɪ li gu, kime uyo wɔ na maaleh ki teh Unil ya Bijɛ li baa nɪ nnɔ, u ya yo nɛ u li baa.»

Utonsɔnl wà mən nin wà bre ya gber

(Matie 24:45-51)

⁴¹ Nɛn saan nɛ Piɛr niire' *Yesu ki ye: «Yonbdaan, a pɔn' tinbi nɛ mikpɛnjɛnm miɛ bii a pɔn' mɛ binib kɛ nɛ?» ⁴² Nɛ u jii'n wɔ ki ye: «U ɛ tonsɔnl ba nɛ ɲmɔbe miɛnm u'cɛnbaa du u'bo? Wɔn si: wà ya cɛnbaa li de wɔ ticiɛnt wɔ n' li likɛh u'tonsɔntɔb, kɛ li loh bɛ tijjer uyo wà n' kpɛ nɛ. ⁴³ Utonsɔnl nɔɔ ya cɛnbaa baa' ki laa' u sɔnh lituonl nɔɔ li' donbɔ la, Uwiɛn ya mɔnm li te utonsɔnl bugbɛn bo.

⁴⁴ N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, u'cɛnbaa li de wɔ ticiɛnt wɔ n' li likɛh u'bont kɛ. ⁴⁵ Ama n'ba la, utonsɔnl nɔɔ li maale u'yɛnm ni kɛ ye u'cɛnbaa li wuɔke, nɛ kɛ cin kɛ li ɲih u'tonsɔntɔb, bijɛb nin bipiib kɛ, kɛ li jinh, kɛ ɲuh kɛ yibɛh. ⁴⁶ Utonsɔnl nɔɔ ya cɛnbaa li baa n' lidaali lɔ nin uyo wà ya maaleh kɛ teh u li baa, nɛ kɛ bien u'gbɛn cɛɛn, kɛ cɛrɛ wɔ n' ɛ bɔ ɲa tuo' Uwiɛn ya ɲɔbu bɔ li ɛ utudɛrɛ wà nɔɔ.

⁴⁷ «Utonsɔnl wà bɛn u'cɛnbaa yɛ ma, ka bonde' bonn, ka tien' u'cɛnbaa yɛ ma la, bi li bien u ya gbɛn nɛ kɛ gbien. ⁴⁸ Ama utonsɔnl wà ɲa bɛn u'cɛnbaa yɛ ma, kɛ sɔnh lituonl lɔ kpɛ bɛ n' ɲi wɔ mɔnɔn la, bi li ɲi wɔ waamu nɛ. Nɛn bo nɛ bi de' wà n' yɛbe la, bi niireh wɔn nɛ bi de' wɔ nà nɔɔ bɔ kɛ gbiekɛh. Bi guun' wà tibont tɔ yɛbe la, bi niireh wɔn nɛ tu'bɔ kɛ gbiekɛh.»

Na yé ɲɔkpaan, nɛ yé umaapɔare nɛ

(Matie 10:34-36)

⁴⁹ «N tuke umu nɛ kɛ lɔ wiɛ' kitink bo, nɛ n bi yɛ wu n' pɔk kɛ teke nɛ. ⁵⁰ N li jɛnde kɛ tɛ kɛnde. Ma jɛnde' kɛ tɛ gbɛn' la, n'yɛnm ɲa n' duɔn. ⁵¹ Ni maaleh kɛ teh n tuke uɲɔkpaan nɛ kɛ baa' uɲɛndun wuu ni-ii? Na te nɔɔ, n tɔkeh nɛ nɛ, n tuke umaapɔare nɛ kɛ baa'. ⁵² Kimɛ fɛnfɛnnɔ kɛ taa kɛ li joh, binib biɲun te idɛn iba la, bi li pɔare tɔb. Bitɔ li nɛn bilɛ, bilɛ nɔɔ mɔ li nɛn bitɔ.

⁵³ Bibaa li nɛn u'bijɛ,
u'bijɛ mɔ li nɛn wɔ;
binaa li nɛn u'bisɛ,
u'bisɛ mɔ li nɛn wɔ;
upii li nɛn u'yaabisɛ,
u'yaabisɛ mɔ li nɛn wɔ.»

Binib ɲa ciɛh Uwiɛn teh tibont tà fɛnfɛnnɔ nɔ ya tingi

(Matie 16:2-3)

⁵⁴ *Yesu tɔkɛ' linigol nɔɔ ki ye: «Ni laa' titɛwɔlgbɔnt te nintuɔli bɔ la, ni pɔk tɔkɛh kɛ teh: «utaa li nii nɛ», nɛ wɔ n' nii. ⁵⁵ Mitafaam ɲɛn' unɔgɛn bɔ nɛ la, ni tɔkɛh kɛ teh kutɔntɔnku li cùun, nɛ kù n' cùun. ⁵⁶ Ninbi iɲuɔn ilele ya nibɛ, ni frɛh kɛ sekndɛh kɛ bɛndɛh kutaaku nin kitink ya bont tetɛh ma bo, bɛ tien' na frɛ' kɛ sekn' kɛ bɛnde' Uwiɛn teh tibont tà fɛnfɛnnɔ nɔ ya tingi?»

A bii' unil la, cuo u' dunl tonm

(Matie 5:25-26)

⁵⁷ «Bɛ tien' ninbi bugbɛn ɲa frɛh kɛ maaleh kɛ bɛndɛh nà mɔn-i? ⁵⁸ Sin nin unil ɲmɔbe mimaaam, nɛ u tuke mɛ kɛ jo tibuur la, cɛrɛ n' gbɛn mɛ uyo wà ni laan te usɛn ni. Nɔɔ ɲa ɲi la, u li taa ɲɛ kɛ tɛ ɲukn tibuur ya ciɛn, u'mɔ n' taa ɲɛ kɛ tɛ ɲukn lipekɛl ya ciɛn wɔ n' pekɛn ɲɛ. ⁵⁹ N tɔkeh ɲɛ nɛ, ɲa tɛ pɛn' kɛ gbɛn' tibuur ya likɛ la, ɲa n' ɲɛ len.»

13

Lɛbre mɛn ni'tetɛm

¹ U ya yo nɛ binib biba baa' kɛ lɔ tɔkɛ' *Yesu ki ye Galilɛ yaab biba lɔ te ki teh lituɔrl kɛ diɛnh Uwiɛn, nɛ Pilat ku' bɛ. ² Nɛ *Yesu jii'n' bɛ ki ye: «Ni maaleh kɛ teh Galilɛ ya nib nɔɔ lɔ yɛ bibiɛrdɛnb kɛ cɛn' Galilɛ ya nitɔb nɛ cɛrɛ' bi jɛnde'

bɛ nno-ɔɔ? ³ Na te nno. N tɔkeh nɛ nɛ, na lɛbre' ni'tetem la, ni'kɛ mɔ li kpo nno nɛ.» ⁴ *Yesu tɪ len' ki ye: «Likpenkpenfɔfɔkrl lɔ lu' ki ku' bijɛb piik nin biniin Silowe ni ma nno, ni maaleh ki teh bi lɔ teh ibiere ki cɛn' Yerusalem ya nitɔb kɛ nɛ-ɛɛ? ⁵ Na te nno. N tɔkeh nɛ nɛ, na lɛbre' ni'tetem la, ni'kɛ mɔ li kpo nno nɛ.»

Busubu bua ɲa lɔonh ya kpɛnɛnm

⁶ Nɛ ki pɔn' bɛ mikpɛnɛnm ki ye: «Bukɛnɛnbu buba nɛ lɔ se uje uba ya kpɔabu ni. Ni tete nɛ u lɔ baa' wɔ rɪ liike bɔ lɔon' bii bua lɔon'-i? Nɛ ki laa' bua lɔon'. ⁷ Nɛ u tɔke' u'tonsɔnl wɔ gu bukɔabu nno ki ye: «Ibin ita sɔ n baa' ma kɛ rɪ pɔɔ ikɛnɛn busubu buu bɔ la, ma lenh bonn. Gɛ bɔ, la cɛre bɔ rɪ ji rɪ li se ki teknh kitink ya sensenm fɛnm.» ⁸ Nɛ utonsɔnl nno tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnba, dɔan bɔ libinl liɛ nɔ, rɪ gbii bu' nɪɛl, kɪ nuun tiwɛnt ya bint kɪ tien bɔ. ⁹ N'ba la, libinl lɔ wɛ nɪ nɔ, bɔ li lɔon. Bua lɔon' la, ɔ ji rɪ gɛ bɔ.» »

Yesu cɛre' upii uba faake' Saba ya daali

¹⁰ *Saba uba ya daali nɛ *Yesu te Sufmbɛ ya taanl ya duku kuba ni, ki wɔknh binib Uwien ya gber. ¹¹ Ki laa' upii uba mɔ te len, usɛnpol ɲaake wɔ, ki tien' wɔ uwien ibin piik nin iniin, u bɔ ka freh ki yaareh. ¹² *Yesu laa' wɔ, ki yin' wɔ, nɛ ki tɔke' wɔ ki ye: «Upii, a laa' a'ba.» ¹³ ki taa' u'nuɔ ki paan' u'bo, nɛ u yaare' i ya tɔan bɔ, ki cin' ki pɛkeh Uwien.

¹⁴ *Yesu cɛre' upii nno faake' *Saba ya daali ma nno nɛ litaanl ya duku nno ya cɛn ya benku ni ben' nɛ u tɔke' linigol nno ki ye: «Ni ɲmɔbe iwien iluob nɛ ni li sɔnh itɔon. Ni li bɔareh i ya wien nɛ u buuh nɛ, na yɛ *Saba ya daali nɛ ni li bɔareh u buuh nɛ.»

¹⁵ Nɛ Yonbdaan *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Ninbi iɲuɔn ilele ya nibɛ, ni'ni ɲmɛ ɲa ɲɛndɛn u'ɲɛ bii u'ɲuun *Saba ya daali ki tɪ ɲundɛh? ¹⁶ Upii wɔɔ yɛ *Abraham ya yaabil nɛ, nɛ *Satan cɛre' u bun ibin piik nin iniin ka rɪ fre ki yaare. Ma bi li cɛre wɔ rɪ faake *Saba ya daali bii?» ¹⁷ *Yesu len' nno ma nno nɛ ifɛ cuo' binib bɔ kɛ nieh nin wɔ miniɛm nno. Ama linigol nno kɛ ya yɛnm songe' u tien' miyɔkm ya bont tɔ kɛ nno bɔ.

Mibim mɔ ɲilke ya kpɛnɛnm

(Matie 13:31-32; Mark 4:30-32)

¹⁸ Nɛn saan nɛ *Yesu ye: «Uwien ya bɛl naan ba? N li taa ba kɪ nɛnge lɛ? ¹⁹ Li naan mibim mɔ bi yih mɛ mutaar uje uba taa' ki bule' u'kpɔabu ni nɛ. Mi pɛn' ki kpɛre' ki tɔn' isigben, nɛ inuɔn tereh i'bo ki kɔh.»

Kpɔnɔ ya ɲɔke ya kpɛnɛnm

(Matie 13:33)

²⁰ *Yesu tɪ ye: «N tɪ li taa ba kɪ nɛnge Uwien ya bɛl-i? ²¹ Li naan kpɔnɔ ya ɲɔke wɔ upii uba bun' kpɔnɔyom mɔ dindin, ki taa' wɔ ki tien' len, kpɔnɔ nno kɛ nuule' nɛ.»

Ni li ɲɛ bunaɲɔbu bua ki kɔ

(Matie 7:13-14, 21-23)

²² *Yesu joh Yerusalem, nɛ ki ɲɛh iducenciɛn nin iduwawaale ni ki wɔknh binib Uwien ya gber. ²³ Nɛ udaan uba niire' wɔ ki ye: «Yonbdaan, bɔ li ɲmɛre ɲa yebe nɛ-ɛɛ? Nɛ *Yesu tɔke' bɛ ki ye: ²⁴ «Cɛre mɛn ni'nun n li mɔn nɪ ɲɛ bunaɲɔbu bua wiebe kɪ kɔ. N tɔkeh nɛ nɛ, kime binib bɔ yebe li nuunh bɛ rɪ nɛ bɔ kɪ kɔ ka rɪ fre. ²⁵ Uyo uba ududaan lɔ li fii kɪ plin bunaɲɔbu, nɛ ni juore' kɪ li se saali kɪ ɲih kunagɛnku ki teh: «Yonbdaan, piire tɛ bunaɲɔbu.» U li tɔke nɛ kɪ ye: «Ma bɛn ni yɛ nɔ bɔ yaab.» ²⁶ Nɛn saan nɛ ni li lienh ki teh: «Tinbi nin sin nɛ lɔ taakeh ki jinh ki ɲuh. A lɔ te ti'du ya sɛnɛ ni nɛ ki wɔknh binib Uwien

ya gber.› ²⁷ Ne wɔ́ rí tɔ́ke ne kí ye: «N tɔ́keh ne ne, jende men n'saan, ma ben ni yé ná bó yaab. Ninbi, ni'ke teh ná bre ne.» ²⁸ Nen ne cèrè' bi li juon ne saali, ní li muoh ki ñmɔ́nh iñgben uyo wà ni li le *Abraham nin *Isaak nin Sakɔ́b nin *Uwien ya ñɔ́bonsɔ́knb ke te Uwien ya bel ni nno. ²⁹ Binib li ñe lenpuoli bó ní nin nintuoli bó ní nin ikele ke ní kí lá kèle kí ji tijier Uwien ya bel ni. ³⁰ Nno ne bà paan' puoli ya biba lá li liere usen. Bà mɔ́ liere' usen ya biba lá li paan puoli.»

*Yesu kpiendeh Yerusalem bo
(Matie 23:37-39)*

³¹ U ya yo ne *Farisienmbe biba nekn' *Yesu ki tɔ́ke' wɔ́ ki ye: «Siere libuol lie kí li joh, kime Herod yíe wɔ́ rí ku ñe ne.» ³² Ne *Yesu tɔ́ke' be kí ye: «Li joh men kí tí tɔ́ke u ya tiibe ki ye: «Dinnɔ́ n ñuoh isenpol binib saan, ki cèrèh biwienb faakreh, kí tí li wun tien nno wenli mɔ́, ne n'tuonl rí gben wienta daali.» ³³ Ama n li cuon dinnɔ́ nin wenli nin daalibó ne kí baa Yerusalem, kime na kpe *Uwien ya ñɔ́bonsɔ́knl rí kpo niba saan, kí kende' Yerusalem ni.»

³⁴ Ne kí ye: «Yerusalem, Yerusalem, a kuuleh *Uwien ya ñɔ́bonsɔ́knb, kí yèkreh u sɔ́nh binib bà a'saan nno iten kí kuuleh be. Uyo ke n lá yíe rí taan a'ñib n'ba saan ten ukuoñɔ́ taakeh u'bumu u'fiebe ni ma bo, ne ba tuo'. ³⁵ Liike men Uwien seln' ne ni'konkuon ma. N tɔ́keh ne ne, na ji li le nni, kí tí baa uyo wà ni li len kí ye: «Uwien ya mɔ́nm rí li te wà we ní Yonbdaan ya yel bo nno bo.» »

14

Yesu cèrè' uwien uba faake' Saba ya daali

¹ *Saba uba ya daali ne *Yesu jon' *Farisienmbe ya ciɛn uba den wɔ́ rí tí ji tijier, ne binib bà te ni'saan nno sieke wɔ́. ² Uje uba mɔ́ te ni'saan kí se *Yesu ya nun bó u'gbenent concuon', ³ ne *Yesu niire' bà ben *yiko mɔ́nmɔ́nm nno nin *Farisienmbe kí ye: «Unil ñmɔ́be usen wɔ́ rí buu biwienb *Saba ya daali bii wa ñmɔ́be?» ⁴ Bi ñmin, ne *Yesu me' uje nno kí cèrè' u faake', ne u cèbe' wɔ́ u bure'. ⁵ Ne u niire' be kí ye: «Ni'ni ñme ya buk bii u'ne lu' liñunbunl ni *Saba ya daali la, wa rí ñen wɔ́ i ya taan bo?» ⁶ Ne ba fre' kí jiin' wɔ́ u'niire nno.

Yesu tɔ́keh binib ukánkàan ya gber

⁷ *Yesu laa' bi yin' binib bà tijier ya jim nno gèndeh binikpekpièkb ya kánkàan kí kaah, ne u pɔ́n' be mikpenjenm kí ye: ⁸ «Unil yin' ñe upiikuan ya jier ya jim la, la jo kí tí kèle binikpekpièkb ya kánkàan. Nba la, u yin' uba mɔ́ u cen' ñe u'mɔ́ rí lá baa ní, ⁹ ne wà yin' ni'ke bile nno rí baa kí lá tɔ́ke ñe kí ye: «Cèrè uje wuɔ́ rí kèle a ke ná saan nɔ́.» Ne a fii kí tí kèle puoli bó nin ife. ¹⁰ Nen bo, unil yin' ñe tijier ya jim la, jo kí tí kèle puoli bó, ñɔ́ wà yin' ñe nno lá baa' la, wɔ́ rí tɔ́ke ñe kí ye: «N'jɔ́, den inun bó ní.» Nen saan ne ní li yé a'bo ukpieke sin nin bà ke jinh tijier nno ya nun bó. ¹¹ Kime wà ke kpiekreh u'ba la, Uwien li yuon wɔ́. Wà ke jiiindeh u'ba tingi la, Uwien li kpieke wɔ́.»

¹² Ne *Yesu tɔ́ke' wà yin' wɔ́ tijier ya jim nno kí ye: «A ye á yin binib tijier ya jim la, la yin a'jotieb, kí la yin a'ñinjieb, kí la yin a kpi nin bà, kí la yin a'konkuonlieb bà yé bifaadɛnb, kime bi'mɔ́ li fre kí yin ñe á jí kí jiin. ¹³ Ama a ye á yin binib tijier ya jim la, yin bijiinb nin itejɛnb nin iwɔ́b nin ijùɔ́n. ¹⁴ Uwien ya mɔ́nm li te a'bo, kime ben ña ñmɔ́be niba be rí jiin ñe. Uwien ne li su ñe uyo wà u li cèrè binimɔ́nb rí mekre bitenkpiin ni nno.»

*Tipiikuonjier ya kpenjenm
(Matie 22:1-10)*

15 Wɔn nin binib bà jinh tijier nnɔ ya uba cii' u len' ma bo nɛ ki tɔkɛ' wɔ ki ye: «Bà li ji tijier Uwien ya bɛl ni nnɔ, Uwien ya mɔnm te bi'bo.» 16 Nɛ *Yesu tɔkɛ' wɔ ki ye: «Ujɛ uba nɛ là tien' tijier tù yɛbɛ, ki yin' binib ligol bɛ rí baa kí lá ji. 17 Tijier nnɔ ya jijiyo baa' nɛ u sɔn' u' tonsɔnl u nɔn' ki tɔkɛ' bɛ kí ye bɛ rí dɛn bi bonde' ni'kɛ ki gben'-a. 18 Nɛ bi'kɛ yíɛ', a li ye bi kpaan' iyɛ nɛ. Ukpɛkɛ ye: «Tien' nni kafala, ma rí fre kí baa, kime n de' bukpaabu nɛ kí yíɛ rí jo kí tí liike bú.» 19 Utɔ ye: «Tien' nni kafala, ma rí fre kí baa, kime n de' inajɛ piik nɛ kí yíɛ rí jo kí tí wɔkn yɛ.» 20 Utɔ mɔ ye: «N laan kuɔn' upii sɔ, nɛn bo nɛ ma rí fre kí baa.» 21 Nɛ utons�nl nnɔ liebɛ' u' cɛnbaa saan, kí tí tɔkɛ' wɔ bi'kɛ len' ma bo. Nɛn saan nɛ u' cɛnbaa nnɔ ya benku ni ben', nɛ u' tɔkɛ' u' tonsɔnl nnɔ kí ye: «Jo tontonm isɛnjɛ nin musɛnbumu ni, kí tí taa ní bijiinb nin itɛjenb nin ijúɔn nin iwɔb, bɛ rí baa kí lá ji.» 22 Nɛ utons�nl nnɔ liebɛ' ní kí lá tɔkɛ' u' cɛnbaa kí ye: «Cɛnbaa, n tien' a ye ma nnɔ, ama mifɛnm biɛ kí sɛn'.» 23 Nɛ u' cɛnbaa tɔkɛ' wɔ kí ye: «Nnɔ la, jo isɛn ni nin ikpáan ni, kí tí cékn binib bɛ rí baa ɲɔ n' dɛn rí gbe. 24 N tɔkeh nɛ nɛ, binib bà n là kpíɛ' kí yin' bɛ nnɔ uba mɔnɔn ɲa rí lɛn n' jier.» »

Dàan mɛn tibont kɛ kí paan Yesu bo

(Matie 10:37-38)

25 *Yesu joh ma nnɔ nɛ binib pɛ u'bo kí yɛbɛ. U jìɛbɛ' kí liike' bɛ, nɛ kí tɔkɛ' bɛ kí ye: 26 «Unil baa' wɔ rí paan n'bo, ka yíɛ nni kí cɛn' u'naa nin u'baa nin u'po nin u'bumu nin u'ninjieb nin u'ninsieb nin u'miel mɔnɔn la, wa kɛ wɔ rí li yé n'panpaanke. 27 Unil wà kɛ ɲa yuunh u'dɔpɔnɔn kí bukeh kí paakeh n'bo la, wa rí fre kí li yé n'panpaanke. 28 Ni'ni ɲmɛ nɛ yíɛ wɔ rí mɛ kuduku la, wa rí kpíɛ kí kɛlɛ kí bú kí liike u'like li baa bii ya rí baa? 29 Wà tien' nnɔ ɲɔ kí pu' kuduku nnɔ ka fre' kí mɛn' kí faa' kù la, binib bà kɛ li lɛ kuduku nnɔ li lɛ wɔ nɛ, 30 kí len kí ye: «Liike mɛn udaan wuɔ cin' kí mɛh kuduku nɛ ka fre' kí faa' kù.» 31 U lɛ bɛr ba nɛ ɲmɔbɛ sojambɛ itur piik kí yíɛ wɔ rí jo kí tí jèkɛ' ubɛrɔ wà ɲmɔbɛ sojambɛ itur pile, ɲɔ ka rí kpíɛ kí kɛlɛ kí maale kí liike, u li fre kí taa u' sojambɛ itur piik nnɔ kí tuobe ubɛrɔ wà ɲmɔbɛ sojambɛ itur pile nnɔ bii wa rí fre? 32 U laa' wa rí fre la, wɔn nnɔ laan te fɔkm ma nnɔ, u li sɔn ucɛnduol nɛ wɔ rí cɛndɛ wɔ usɛn ni kí tɔkɛ wɔ kí ye wɔ rí cɛrɛ bɛ rí gben tighɛr nnɔ. 33 Nnɔ nɛ ni'ni wà kɛ ɲa dàan' u ɲmɔbɛ nà kɛ la, wa rí fre kí li yé n'panpaanke.»

Miyaam ya kɛnjenm

(Matie 5:13; Mark 9:50)

34 «Miyaam yé nibonn nà mɔn nɛ. Ama mí saa' ka ji ɲmɛ la, niba ɲa te kí ji rí fre kí ɲmaake mè. 35 Mí li juore fɛnm nɛ, ma ji li ɲmɔbɛ tuonl. Bi li taa mè kí wule nɛ. Wà ɲmɔbɛ litubl la, wɔ rí cii.»

15

Upe wà bole' ya kɛnjenm

(Matie 18:12-14)

1 Bilɛnpotekb nin bibiɛrdɛntɔb kɛ nɛkndɛh *Yesu saan bɛ rí cɛngɛ u'gɛr. 2 Nɛ *Farisienmbɛ nin Yiko ya wɔnwɔknb bunbeh u'bo kí tɛh: «Ujɛ wuɔ teknh bibiɛrdɛnb nɛ kí taakeh kí jinh nin bɛ.»

3 Nɛn saan nɛ *Yesu pɔn' bɛ mikɛnjenm kí ye: 4 «Ni'ni ɲmɛ ɲmɔbɛ ipɛ kobk ɲɔ uba bole' la, wa rí cɛrɛ ipɛ piwɛ nin iwɛ ya sɛn' nnɔ kumuɔku ni, kí jo kí tí nuun wà bole' nnɔ haali kí tí lɛ wɔ? 5 U tí laa' wɔ la, u'yɛnm li sɔngɛ nɛ wɔ rí yuure wɔ kí buke. 6 U tí baa' idɛn la, u li yin u'jɔtieb nin u'kɔnkuɔnlieb, kí

tàke bε kί ye: «Cère mèn tí li poknh, kímε n' laa' n'pe wà là bole' nnò.» ⁷ Nnò nε n tókεh nε, ubierdaan uba mənən lèbre' u'tetem la, Uwien ya yεnm li sənge u'bo kí cεn binib piwε nin biwε bà cuube ka ηmòbe bε rí lèbre bi'tetem nnò bo.»

Bulikbu búa bole' ya kpenjεnm

⁸ «U lε pii ba ηmòbe milikbim piik ηò miba bole' la, wa rí sε lifrl, kí ηère kuduku, kí tùrε kí nuun kí tí lε mè? ⁹ U tí laa' mè la, u li yin u'jotieb nin u'kənkuənlieb kí tókε bε kί ye: «Cère mèn tí li poknh, kímε n' laa' n'likbu búa là bole' nnò.» ¹⁰ Nnò nε n tókεh nε, ubierdaan uba mənən lèbre' u'tetem la, Uwien ya tondb li pokn u'bo.»

Kibuk kà gaare' ya kpenjεnm

¹¹ *Yesu tí ye: «Uje uba nε là te kí ηmòbe bijieb bile. ¹² Nε uwaal tókε' u'baa kí ye: «N'Baa, gbiire a'faal kí taa n' lá li jí ná bó kí de nni.» Nε u'baa gbiire' u'faal kí de' bi'kε bi ya bó. ¹³ Na wuàkε', nε uwaal nnò taan' u'faal kε, kí bure' fənfəkm udu uba bó, kí tí te n'í'bo kí teh fεnfεnm, kí n'εnde' u'faal kε. ¹⁴ U tí n'εnde' n'í'kε kí ghen', nε mikònciεnm miba lu' udu nnò ni. U ya yo nε tijiint kən' wò. ¹⁵ Nεn saan nε u' jon' udu nnò ya jε uba saan wò rí taa wò lituonl, nε uje nnò jon' wò u'kpàábó u' tí gu fangambε. ¹⁶ U yíε wò rí jí fangambε nnò ya jier mənən, ama uba ηa dienh wò tù. ¹⁷ Nε u' maale' u'yεnm ní kí ye: «N'baa ya tonsənb kε jinh kí gbieh nε, nε mikònm behn mè rí ku min niε saan. ¹⁸ N li fii kí liebe n'baa bó, kí tí tókε wò kí ye: «N'Baa, n' bii' Uwien, kí bii' a'mò. ¹⁹ Ma jí kpe á yin nni a'bijε. Li teh nni tεn n' yé a'tonsənb ya uba nε.» ²⁰ Nε kí fii' kí liebeh u'baa bó.

«U tí tuo iden, kí laan biε kí te fəkm, nε u'baa laa' wò, ní cuo' wò micεcεkm, nε u' sən' kí tuobe' wò usen bó, kí ləkn' wò. ²¹ Nε u'bijε tókε' wò kí ye: «N'baa, n' bii' Uwien, kí bii' a'mò. Ma jí kpe á yin nni a'bijε.» ²² Ama u'baa tókε' u'tonsənb kí ye: «Taa mèn liliεmənən n' ní tonm kí lá gəln wò, kí piln wò miflīm, kí cεkn wò itacaan, ²³ kí taa ní unafanfaan wà gbenge, kí lá kòrε, tí jele kunacenku. ²⁴ Kímε n' lá maaleh kí teh n'bijε wuò nò kpo' nε, jaan u' fuobe. U là bole' nε, nε n' piire' wò.» Nε bi cin' kí jeleh kunacenku.

²⁵ «U ya yo kí laa' u'bijε uciεn te ukpàábó nε. U n'εn' ukpàábó ní kí lá tuo iden, nε kí cii' inacənjelgangan nin kujaanku bó. ²⁶ Nε u' yin' bitonsənb ya uba, kí niire' wò ná tien'. ²⁷ Nε u' tókε' wò kí ye: «A'waakε nε liebe' ní. U liebe' ní nin laanfíε ma nnò, nε a'baa cère' bi kòrε' unafanfaan wà gbenge.» ²⁸ U cii' nnò ma nnò nε u'benku ní ben', u' jε' ka kən', nε u'baa n'εn' kí gbáan' wò. ²⁹ Nε u' tókε' u'baa kí ye: «Liike, n' sən'h ηε itùon ibin ibin nε, ka yíε' a'nòbu bó fiebu, ama ηa de' nni wəbuk mənən, min nin n'jotieb rí jele kunacenku. ³⁰ Ama a'bijε wuò, wà lá paan' ijenkpend bo nε, kí tí n'εnde' a'faal kí lá liebe' ní, nε a' kòrε' wò unafanfaan wà gbenge-a'» ³¹ Nε u'baa jii'n' wò kí ye: «N'buke, sin te n'saan uyo kε nε. Sin nε si n' ηmòbe tibont tà kε. ³² A'waakε wən, n' lá maaleh kí teh u' kpo' nε, jaan u' fuobe. U là bole' nε, nε n' piire' wò. Nεn bo nε ní kpe tí jele kunacenku kí pokn.» »

16

Utonsənl wà ηmòbe miyεnfuom

¹ *Yesu tókε' u'panpaankaab kí ye: «Ufàadaan uba nε là te kí ηmòbe utonsənl uba u' likeh u'bont kε. Bi linde' u'puoli bó kí lá tókε' u'cənbəa kí ye u' n'εndeh u'faal nε. ² Nε u'cənbəa yin' wò kí lá niire' wò kí ye: «N' ciih bi lieh a'bo bε ya gber sò? Wuən nni a' tentien' n'bont ma bo, kímε ηa jí li yé

n'tonsɔnl.› ³ Nε utonsɔnl nnɔ maale' u'yɛnm ni ki ye: «N'cɛnbaa li ɛn nni lituonl ni ma, n li tien mila? Ma ɛmɔbe tuɔm rí ko kpáar-a! Ki ye n li mieh mɔ la, nɛ ɛmɔbe nni ifɛ nɛ. ⁴ Tɔ, n bɛn n li tien ma ɛɔ n'cɛnbaa ɛn' nni lituonl ni la, biba rí teke nni bi'den.» ⁵ Nε ki yih bɔ ɛmɔbe u'cɛnbaa ya fɛnl nnɔ uba uba, nɛ ki niire' upkiek ki ye: «A ɛmɔbe n'cɛnbaa ya fɛnl inɛ?» ⁶ Nε u ye: «Mikpɔm tikucinwawaart *kobb.» Nε u tɔke' wɔ ki ye: «Taa a'fɛnl ya gbɔnku ní kɛle tonm, kɛle tikucinwawaart piɛun.» ⁷ Nε ki niire' utɔ ki ye: «Sin, a'mɔ ɛmɔbe u'fɛnl inɛ?» Nε u ye: «Iji tibɔtɔcɛncient† kobb.» Nε u tɔke' u'mɔ ki ye: «Taa a'fɛnl ya gbɔnku kɛle tibɔtɔcɛncient piniin.» ⁸ Utonsɔnl wɔ ɛmɔbe gbɛmɔnt nnɔ ya cɛnbaa cii' nnɔ ma nnɔ, nɛ ki pɛke' wɔ ki ye u ɛmɔbe miyɛnfuom nɛ ki tien' nnɔ. Kimɛ unɛndun wuu ya nib ɛmɔbe miyɛnfuom bi'tɔb bo ki cɛn' bɔ yé Uwien yaab.

⁹ «N tɔkeh nɛ nɛ, ní li taah unɛndun wuu ni ya faal lá lɛreh binib, ki coh binib kujɔtiek, ɛɔ lí lá gben' la, Uwien rí teke nɛ u'den yá tuu ki te ni. ¹⁰ Wá yé unimɔn nibonwawaann ni la, u li yé unimɔn nɛ niboncɛncienn mɔ ni. Wá ɛmɔbe yé nimɔn bonwawaann ni la, wa rí li yé nimɔn boncɛncienn mɔ ni. ¹¹ Na yé nimɔnb unɛndun wuu ya faal ni la, ɛmɛ ji li de nɛ lifaamɔnl-i? ¹² Na likeh utɔ ya bont mɔnmɔm la, ɛmɛ ji li de nɛ ni'yaar-i?»

¹³ «Utonsɔnl uba ɛmɔ rí fre kɛ lí pɛ cɛnbaambe bile bo. U li nɛn uba nɛ, kɛ li yíe utɔ. U li se uba ya ciek bɔ nɛ, kɛ li likeh utɔ fɛnm. Na rí fre kɛ lí pɛ Uwien bo ki liebe' kɛ ilike mɔ bo.»

Yesu len' tigbetɔr tɔ yɛbe

(Matie 11:12-13; 5:31-32; Mark 10:11-12)

¹⁴ *Farisiɛnmbɛ cii' *Yesu len' tigbet tɔ kɛ nnɔ nɛ ki lɛh wɔ, kimɛ bi yíe ilike ki gbien'. ¹⁵ Nε u tɔke' bɛ ki ye: «Ninbi, ni yé binib bɔ yih ni'ba binimɔnb nɛ binib ya nun bɔ, ama Uwien bɛn ni'fɛl ni te ma bo, kimɛ binib likeh ná tɛn ní yé nibonmɔnn la, ní yé fɛnm nɛ Uwien ya nun bɔ.

¹⁶ «Uwien de' Moyis *yiko wɔ nnɔ, binib lá pɛ wɔn nin *Uwien ya ɛmɔbɔnɔknɛn ya gbɛr bo nɛ ki tí baa' San ya yo. Kí nɛ u ya yo nɛ bi tɔke' binib Uwien ya bɛl ya gbɛmɔnmɔnt, nɛ unil kɛ mɔh ki nuunh wɔ rí kɔ lí ni nin ufaa. ¹⁷ Nin nɛn kɛ ɛɔ ní faa nin Yiko ya gbɛyɔyɔl liba mɔnɔn rí juore fɛnm ki cɛn' kutaaku nin kitink ya gbenm.

¹⁸ «Ujɛ wɔ kɛ wíɛ' u'pɔ ki tí kuɔn' upiitɔ la, u tien' linaɛmaale nɛ. Upii ya cɛ wíɛ' wɔ, ujetɔ kuɔn' wɔ la, uje nnɔ mɔ tien' linaɛmaale nɛ.»

Ufáadaan uba nin Lasaar ya gbɛr

¹⁹ «Ufáadaan uba nɛ lá te, ki guoh tiwɛnmɔnmɔnt tɔ ɛmɔbe kudaaku, ki teh tinacent idaan kɛ, ki jinh ná ɛmɛ, ki poknh. ²⁰ Uceɛckdaan uba mɔ lá dɔ ufáadaan nnɔ ya naɛɔjɛbu saan inel yéyɛke' wɔ ni'kɛ saan, bi yih wɔ Lasaar. ²¹ U yíe wɔ rí ji ijieyɔyɔl yá ɛn ufáadaan nnɔ ya tebl bo ki luh nnɔ mɔnɔn ka rí lɛ. Isɛngbele nɛ báareh kɛ lá liereh u'nɛl nnɔ. ²² Ní tete nɛ uceɛckdaan nnɔ lá kpo'. Nɛ Uwien ya tondb baa' kɛ lá yuure' wɔ ki don' paaki bɔ *Abraham saan. Ufáadaan nnɔ mɔ lá kpo', nɛ bi sube' wɔ. ²³ U te kutɛnkpiiku ni kɛ jɛndeh, nɛ kɛ lá yaare' kɛ laa' *Abraham fɔnfɔkm, kɛ laa' Lasaar mɔ te u'saan. ²⁴ Nɛ u wuure' kɛ ye: «N'baa *Abraham, muɔ nni micɛckkm, kɛ sɔn Lasaar wɔ rí tɔ taa u'nɔbijom, kɛ tuun miɛnunm ni kɛ lá sɛkn n'lɛnl, kimɛ n jɛndeh umu wuu ni kɛ gbiekeh nɛ.» ²⁵ Nɛ *Abraham tɔke' wɔ ki ye: «N'buke, tiere kɛ ye a lá fuobe ma

* **16:6** Bi yih tikucinwawaart nnɔ nɛ bat. Kuba li fre kɛ teke tɛn litr pita nin uluob. † **16:7** Bi yih tibɔtɔcɛncient nnɔ nɛ Kɔr. Kuba li fre kɛ teke tɛn litr kobiita nin piluob.

nnɔ, a là te liwiel ni ne, ne Lasaar te ijend ni. Fɛnfɛnnɔ Lasaar ji te uyensonge ni ne nie saan, ne sin te ijend ni. ²⁶ Nitɔnn mɔ si: kubuoku kua nɔ ka nmobe bien ne te tinbi nin ninbi ya siik ni, nɔ unil yie wɔ rɛ nɛ ti'saan kɪ jo ni' bɔ la, u la fre, uba mɔ nɔ rɛ frɛ kɪ nɛ ni'saan kɪ baa ti'buol.» ²⁷ Ne ufɛadaan nnɔ tɔke' *Abraham ki ye: «Wee, n'baa, nɛ te nnɔ la, n gbáanh nɛ ne, sɔn Lasaar wɔ rɛ jo n'baa den ²⁸ kime n'ninjɛb biɲun sien' ni' bɔ. Wɔ rɛ tɪ gbiere be, nɔ bi la baa nie saan, ki mɔ rɛ lá li jèndeh.» ²⁹ Ne *Abraham tɔke' wɔ ki ye: «Bi nmobe Uwien de' Moyis *yiko wà nnɔ nin *Uwien ya nɔbonsɔknɔ ya gber. Be rɛ li pɛ *yiko nnɔ bo, kɪ li cengeh tigber nnɔ teh bà.» ³⁰ Ne u ye: «N'baa *Abraham, na te nnɔ, ba rɛ cii, ama unil nɛn' kutɛnkpiiku ni ki jon' bi'saan la, bi li lèbre bi'tetem.» ³¹ Ne *Abraham tɔke' wɔ ki ye: «Ba paan' Uwien de' Moyis *yiko wà nnɔ bo, ka cenge' *Uwien ya nɔbonsɔknɔ ya gber la, unil mɛkre' bitɛnkpiib ni mɔnɔn la, ba rɛ tuo kɪ lèbre bi'tetem.» »

17

La cère uba rɛ ture Uwien ya sɛn

(Matie 18:6-7, 21-22; Mark 9:42)

¹ *Yesu tɔke' u'panpaankaab ki ye: «Nà li cère binib rɛ ture Uwien ya sɛn nɔ la li li lúo, ama wà li cère utɔ rɛ ture nnɔ, nɛ bre u'bo. ² Bi bi taa' linɛciɛnɛl kɪ jon' u'tule ni, kɪ ture' wɔ ki wɛ' miɲunciɛnm ni la, nɛ bi li tu u'bo, nin wɔ rɛ cère ibaan yie ya uba rɛ ture Uwien ya sɛn. ³ Nɛn bo, li bɛn mɛn.

A'to bii' nɛ la, wuɔn wɔ u'biil. U tuo' ki ye u bii' la, á fère wɔ. ⁴ U bii' nɛ uwien uba bolm milole, kɪ baa' a'saan bolm milole kɪ tɔke' ki ye u bii' nɛ la, á fère wɔ.»

Mitekjim ya gber

(Matie 17:19-20)

⁵ Ne u'tondɔ tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, cère ti'tekjim rɛ yɛbre kɪ pukn.» ⁶ Ne u tɔke' be ki ye: «Ni bi nmobe mitekjim mɛ waa tɛn kusiiuku kua bi yih kù mutaar nnɔ ya bim mɔnɔn la, ni bi li tɔke busubu buu kɪ ye bù rɛ nɛbe bu'ba kɪ tɪ caan miɲunciɛnm ni, ne bù rɛ tuo ni'nɔbu bɔ.»

Utonsɔnl bi li sɔnh ma bo u'cenbaa ya buol

⁷ «Ni'ni nɛme nmobe utonsɔnl u koh wɔ bukpaabu bii u kpaah wɔ tiwɛnt, kɪ nɛn' ni' bɔ ní la, u li tɔke wɔ ki ye: «Den tonm kɪ lá ji?» ⁸ Na te nnɔ. U li tɔke wɔ ki ye: «Lèbre a'kpɛlɛɛr, kɪ tien tijier, kɪ taa kɪ lá sien nni rɛ ji kɪ nɛ kɪ tɪ gben kɪ yaan a'mɔ rɛ ji kɪ nɛ.» ⁹ Utonsɔnl tien' u'cenbaa ye wɔ rɛ tien nà la, u li de wɔ faala-aa? ¹⁰ Ni'mɔ yaam te nnɔ ne. Ni tien' Uwien ye ní tien nà kɛ la, ní tɔke kɪ ye: «Ti yé bitonsɔnb bà nɔ nuunh be rɛ pɛke tɛ ne, tɪ tien' ti bi li tien nà ne.» »

Yesu cère' ijend piik lùore'

¹¹ *Yesu joh Yerusalem ma nnɔ, nɛ kɪ nɛn' Samari nin Galile ya tinbien. ¹² U tɪ kɔh udu uba ni uyo wà nnɔ, nɛ ijend piik tobreh wɔ usɛn bɔ, kɪ te fɔnfɔkm, ¹³ kɪ lienh ufaa bo kɪ teh: «Cɛnbaa Yesu, muɔ tɛ micɛɛɛkm.» ¹⁴ *Yesu laa' yè nɛ kɪ tɔke' yè ki ye: «Li joh mɛn bitɔtuarkaab saan be rɛ tɪ fiin ne.»

I joh ma nnɔ nɛ kɪ lùore'. ¹⁵ Bi'ni uba laa' u lùore' ma nnɔ, nɛ kɪ liebe' ní kɪ lá pɛkeh Uwien ufaa bo, ¹⁶ nɛ kɪ gbaan' *Yesu ya nintuɔli, kɪ faare' wɔ. Uje bugbɛn yé Samari ya nil nɛ. ¹⁷ Nɛn saan ne *Yesu ye: «Ijend piik nnɔ kɛ nɔ lùore' bi? Biwɛ nnɔ nɛn te lɛ saan-i? ¹⁸ Ucaan wuo baba nɔ rɛ la, bi'ni uba mɔnɔn nɔ maale' wɔ rɛ liebe ní kɪ kpɛke Uwien-a!» ¹⁹ Ne kɪ tɔke' wɔ ki ye: «Fii, kɪ li joh, a'tekjim nɛ nmien' nɛ.»

*Uwien ya bɛl li baa ni**(Matie 24:23-28, 37-41)*

²⁰ *Farisiɛnmbɛ niire' *Yesu ki ye: «Uwien ya bɛl li baa ní u lɛ yo ba?» Nɛ u tɔkɛ' bɛ ki ye: «Uwien ya bɛl ya baam ɲa yé bonn ná binib lɛnh nè. ²¹ Ba rí ye: «Liike mɛn li te niɛ saan bii li te niɛ bó.» Kimɛ Uwien ya bɛl te ni'ni nɛ.»

²² Nɛ ki tɔkɛ' u'panpaankaab ki ye: «Uyo uba we ní, ni'nun li mɔn ní tien Unil ya Bijɛ saan liwentunl liba mɔnɔn, ka rí lɛ wɔ. ²³ Bi li tɔkɛ nɛ kɛ ye: «Liike mɛn, u te niɛ bó,» bii «U te niɛ saan.» La jo mɛn, ki la jekbeh. ²⁴ Kimɛ utɛmeknde ɲɛh kutaaku ya kɛle uba, ki muɔreh ki tí bàareh ukɛltɔ ma bo nno, Unil ya Bijɛ yaam mɔ li te nno nɛ lidaali lá u li baa ní nno. ²⁵ Ama ní kpɛ wɔ rí ji ijɛnd kí gbien nɛ. Fɛnfɛnnɔ ya nib li wɛ u'gber nɛ kí yaan tibont nno kɛ rí tien. ²⁶ Ní lá te ma bo Nowe ya yo nno, Unil ya Bijɛ ya babaayo mɔ lá li te nno nɛ. ²⁷ Binib lá jinh nɛ ki ɲuh, bijɛb kuɔndeh bipiib, bipiib mɔ kunh ticɛr, ki tí baa' lidaali lá Nowe kɔn' buɲɛrcienbu, nɛ miwuɔm kɔn' ki jin' bi'kɛ. ²⁸ Bii ní li te ten ní lá te ma bo Lot ya yo nɛ. Binib lá jinh nɛ ki ɲuh, ki teh ukpenkpende, ki koh tikpáar, ki mɛh tidur. ²⁹ Ama lidaali lá Lot ɲɛn' Sodɔm ya du ní nno, nɛ umu nin miteɲɔkjiɛm ɲɛn' paaki bó ní utaa yaam kí lá ku' bi'kɛ. ³⁰ Lidaali lá Unil ya Bijɛ lá li puɔ ni' bó ní nno, ní li te nno nɛ.

³¹ «U ya yo wá te kudulekaaku ya paaki, u'wɛnt te kuduku ni la, u la jiire kí kɔ kí taa tú. Wá mɔ te ikpáan bó la, u la liebe kí kun. ³² Tiɛre mɛn Lot ya po bó. ³³ Wá nuunh wɔ rí fie u' miɛl la, wɔn nɛ li kpo kí juore fɛnm. Wá li tuo kí kpo min bo nno, wɔn nɛ li lɛ limiɛl. ³⁴ N tɔkeh nɛ nɛ, ni'daali ya ɲɔnku, binib bile li dɔ gado uba bo, bɛ rí taa uba kí dɔan utɔ. ³⁵ Bipiiɛ bile li te kí náanh unɛgɔn uba bo, bɛ rí taa uba kí dɔan utɔ. ³⁶ [Bijɛb bile li te bukpaabu ni, bɛ rí taa uba kí dɔan utɔ.]»

³⁷ Nɛ u'panpaankaab niire' wɔ ki ye: «Yonbdaan, ní li tien lɛ saan-i?» Nɛ u tɔkɛ' bɛ ki ye: «Liwenkpiɛl te ná saan la, inɛnyobl taakeh nɛn nɛ.»

18*Ukpooii uba nin tibuur ya nil uba ya gber*

¹ Nɛ *Yesu pɔn' bɛ mikpenjɛnm, wɔ rí wuon bɛ kí ye ní mɔn bɛ rí li káareh uyo kɛ nɛ, kí la cɛre bi'gbɛnɛnt rí ɲɛnde. ² U tɔkɛ' ki ye: «Tibuur ya nil uba nɛ lá te udu uba ni, ka fɛnge Wien, ka boh nib. ³ Ukpooii uba mɔ lá te udu nno ni, kí bàareh u'saan, kí tɔkeh wɔ kí teh: «Liike min nin n'ɛnnɛnd ya gber tuu kí kun nni imɔn.» ⁴ U tuu kí yienh ní tí wuɔkɛ', nɛ u maale' u'yɛnm ni kí ye: «Nin ma fɛnge Wien, ka boh nib ma kɛ nno, ⁵ n lí kun wɔ imɔn nɛ, kimɛ u gbien' nni u'yɛnɲaabe nɛ. Ma kun' wɔ mɔn la, u lí tuu kí bàareh nɛ n'yɛnm rí tí ɲɛ n'ba ni.»

⁶ *Yesu tí tɔkɛ' u'panpaankaab ki ye: «Ni cii' tibuur ya nil wá ɲa buh buur tu'donbɔ nno len' ma bo-a! ⁷ Uwien nɛ ɲa ji lí kun u'niɛndkaab bá muɔh kí yih wɔ ɲɔnku nin wien ni nno imɔn-ii? U lí taande-ee? ⁸ N tɔkeh nɛ nɛ, u lí kun bɛ imɔn na rí taande. Ama Unil ya Bijɛ lá lí baa ní uyo wá nno, u lí biɛ kí lɛ binib ɲmɔbe mitekjim kí tɛnk kɛ bo-oo?»

Farisiɛn uba nin ulɛnpotekl uba ya gber

⁹ *Yesu tí pɔn' mikpenjɛnm wɔ rí wuon binib bá maaleh kí teh bi cuube kí yindeh binitɔb nno. ¹⁰ U ye: «Bijɛb bile nɛ don' Uwien ya duku bó, bɛ rí tí káare. Uba yé Farisiɛn, nɛ utɔ yé ulɛnpotekl. ¹¹ Farisiɛn nno se nɛ kí káareh u'yɛnm ni kí teh: «Uwien, n faareh ɲɛ nin ma te ten binitɔb te ma nno bo. Ma suh, ka teh

* **17:36** Bi kpiɛ' kí kɛle' tigbɔnt tà nno ya tuba ni migbiirm 36 ɲa te tu'ni.

nà bre, ka teh nanjmaal, ka te ten ulenpotekl wuò nò. ¹² N lùoh buñòbu bolm mile nè iwien ilole ni. N lenh nà kè nnò, n gbiinh nè bolm piik nè, ki taah miba ki dienh ñe. ¹³ Ama ulenpotekl nnò, wòn se fònfòkm nè, ka kaabe wò rí yaare ki liike paaki bó mònòn, ki gbikhñ liyul ki teh: «O, Uwien muò min ubierdaan micèckm.» ¹⁴ N təkheh nè nè, Uwien bu' ulenpotekl nnò nè ugbemòndaan, u kun', nà yé Farisièh nnò, kime wà kè kpièkreh u'ba la, Uwien li yuòn wò nè. Wà kè jündeh u'ba tingi la, Uwien li kpièke wò nè.»

Yesu nin mucenfendmu

(Matie 19:13-15; Mark 10:13-16)

¹⁵ Binib tukeh mucenfendmu ki bàareh *Yesu saan ñò wò rí taa u'nuò kí me mù. U'panpaankaab laa' nnò ma nnò, nè ki kònñ nin bè. ¹⁶ Ama *Yesu cèrè' bì taa' mù kí baa' u'saan, nè u ye: «Cèrè mèn mubuwawaamu mù rí li bàareh n'saan. La piendeh mù mèn, kime binib bà te ten mubumu nè si Uwien ya bèl. ¹⁷ N təkheh nè imòn nè, wà kè ña teke' Uwien ya bèl ya gber kibuk yaam la, wa rí kò li'ni.»

Ufaadaan uba ya gber

(Matie 19:16-30; Mark 10:17-31)

¹⁸ *Sufmbe ya cièn uba niire' *Yesu ki ye: «Cenbaa wà mòn, n li tien mila kí le limiel là ña ñmòbe ghenm-i?» ¹⁹ Nè *Yesu ye: «Bè tien' a yih nni wà mòn-i? Uwien baba ña rí la, uba ña mòn. ²⁰ A ben iwòb ya ye: «La teh nanjmaal, ki la ku nil, ki la suh, ki la nendeh nib bo, kí li boh a'naa nin a'baa nnò.» ²¹ Nè ucièn nnò təkhe' wò kí ye: «N boh ni'kè haali n'buwaam ni nè.» ²² *Yesu cii' nnò ma nnò nè ki təkhe' wò kí ye: «Nìbonn niba biè ki pòrè' ñe. Kuare a ñmòbe tibont tà kè, kí taa ilike nnò kí de bijijnb, kí li ñmòbe lifaal paaki bó, ñò kí baa kí lá paan n'bo.» ²³ Ama u cii' nnò ma nnò nè u'yènm saa' kí gbien', kime u'faal yebe.

²⁴ *Yesu laa' u'yènm saa' ma nnò nè u ye: «Nì faa kí gbien' nin binib bà ñmòbe lifaal rí kò Uwien ya bèl ni. ²⁵ Nì faa nin ufaadaan rí kò Uwien ya bèl ni kí cèn' nin ñòkma rí càare mikpèlpienbonm ni.» ²⁶ Nè binib bà cengeh u'bó nnò ye: «O, nì te nnò la, ñme li fre kí ñmèrè?» ²⁷ Nè *Yesu ye: «Binib nè ña rí fre, Uwien wòn ña gbele' niba.»

²⁸ Nè Pìer təkhe' wò kí ye: «Tinbi wòn la, ti dàan' ti'faal nè kí paan' a'bo-a!» ²⁹ Nè *Yesu təkhe' bè kí ye: «N təkheh nè imòn nè, unil wà kè dàan' u'den bii u'po bii u'ninjieb bii u'naa bii u'baa bii u'bumu, Uwien ya bèl bo la, ³⁰ u li le haali kí tì gèbre tibont tà kè u dàan' tù nnò fenfennò wuò nò. Nè uyo wà we ní nnò, u li le limiel là ña ñmòbe ghenm mò.»

Yesu len' u'kuum nin u'mèkrm bó nta bo

(Matie 20:17-19; Mark 10:32-34)

³¹ *Yesu nin u'panpaankaab piik nin bile nnò cuonh kí joh, nè u təkhe' bè kí ye: «Li cengeh mèn, ti doh Yerusalem bó sò, *Uwien ya ñòbonsòknb là kele' nà kè Unil ya Bijè bo nnò li tien nè. ³² Kime bi li taa wò kí ñukn bà ña yé Sufmbe, bè rí lè wò, kí jènde wò, kí cèrè u'bo tìñinsent, ³³ kí ñí wò inalèbe, kí yaan kí ku wò, nè wienta daali wò rí mèkre bitenkpiib ni.» ³⁴ U'panpaankaab nnò ña cii' nì'tingi, kime iñòbon nnò ya tingi buò nè, nè ba bèndè' ì ye yé rí ye bà.

Yesu likre' ujuòn uba

(Matie 20:29-34; Mark 10:46-52)

³⁵ *Yesu tì nèkn' Seriko ya du ni. Ujuòn uba là te udu nnò ni, kí kaah sengbaal kí mièh binib tibont. ³⁶ U cii' linigol gèbreh ma nnò nè u niire' kí ye: «Bè teh nò?» ³⁷ Nè bi təkhe' wò kí ye: «Nasaret ya *Yesu nè gèbreh.» ³⁸ Nè u yin' ufaa bo kí ye: «Yesu, *Dafid ya yaabile, muò nni micèckm.» ³⁹ Binib bà le *Yesu

usen nno tengeh u'bo ki teh wo ri hmile, ama u tu'reh ki wuureh ne ki teh: «*Dafid ya yaabile, muo nni micεεekm.» ⁴⁰ Ne *Yesu sere' ki ye be ri taa wo ni. U nekni *ma nno ne Yesu niire' wo ki ye: ⁴¹ «A yie ri tien ba ki de ne?» Ne u ye: «Yonbdaan, n yie ri likre ne.» ⁴² Ne *Yesu ye: «Likre, a'tekjim ne hmien' ne.» ⁴³ U likre' i ya taan bo, ne ki paan' u'bo, ki pekeh Uwien. Binib nno ke laa' nno ma nno ne ki mo pekeh Uwien.

19

Ulenpotekl uba teke' Yesu u'den

¹ *Yesu kon' Seriko ya du ni, ki joh wo ri caare. ² Uje uba la te len, bi yih wo Sase, u ye bilenpotekb ya cien ne, ki ye ufaadaan mo, ³ ki nuunh wo ri le *Yesu ki bende wo. Ama linigol te ma nno, wa fre' ki laa' wo, kime u ye kinijenjenk ne. ⁴ Ne u sen' ki liere' usen ki ti don' busubu buba, *Yesu li gebre na saan, ho u la gebreh la, wo ri le wo. ⁵ *Yesu ti baa' ni'saan, ki yaare' ki liike', ne ki toke' wo ki ye: «Sase, jiire ni tonm, kime dinno wuo no ni kpe ri go a'den ne.»

⁶ U jiire' ni tonm, ne ki teke' *Yesu nin uyensonge. ⁷ Linigol nno laa' nno ma nno ne bi'ke bunbeh ki teh: «U jon' ki ti caan' ubierdaan ne.»

⁸ Ne Sase fii', ki sere', ki toke' Yonbdaan ki ye: «Yonbdaan a ben-ii! N li gbiire n'faal mile ki taa miba ki de bijiinb. N la jin' unil ya bonn la, n li jiin ne bolm minan ne ki de udaan.» ⁹ Ne *Yesu toke' wo ki ye: «Dinno Uhmienl baa' iden yii, kime a mo ye *Abraham ya yaabil ne. ¹⁰ Unil ya Bijε baa' wo ri la nuun ba bole' ne, ki hmien be.»

Bitonsɔnb bita ya kpenjenm (Matie 25:14-30)

¹¹ Binib ba cengeh *Yesu ya gber nno maaleh ki teh u neke Yerusalem ma nno, bi li pak ki le Uwien ya bel i ya taan bo ne, ne u ti pan' be mikpenjenm, ¹² ki ye: «Unikpekpiek uba la yie wo ri jo udu uba bo ni toke, be ri ti jin wo libel wo ri liebe ni. ¹³ Nen saan ne u yin' u'tonsɔnb piik, ki de' unil ke milikbim, ne ki toke' be ki ye: «Taa men ki li teh ukpenkpende, ki ti baa uyo wa n li liebe ni.» ¹⁴ U'du ni ya nib la nen wo, ne ki son' binib ki ye be ri upaan u'bo ki ti toke ubercien ki ye: «Ta yie uje wuo ri li ye ti'ber.» ¹⁵ Ama u jin' libel nno, ki liebe' ki kun' ni, ne ki yin' u'tonsɔnb ba u la de' be ilike nno ho wo ri liike wa ke tien' ukpenkpende, ki laa' kpele wa. ¹⁶ Ukpiek baa', ki la toke' wo ki ye: «Cenbaa, a la de' nni milikbim ma nno, n taa' me ki tien' ukpenkpende, ki laa' piik ki pukn'.» ¹⁷ Ne u toke' wo ki ye: «Ni mon. A ye utonsɔnmɔnmɔn ne. A tien' unimɔn nibonwawaann ni ma no, n li cere a li likeh idu piik.» ¹⁸ Ne nle mo baa', ki la toke' wo ki ye: «Cenbaa, a la de' nni milikbim ma nno, n taa' me ki tien' ukpenkpende, ki laa' minun ki pukn'.» ¹⁹ Ne u toke' u' mo ki ye: «Li ye idu inun ya cien.» ²⁰ Ne uto mo baa', ki la toke' wo ki ye: «Cenbaa, liike, a'likbim nno so. N la pobn' me kukpelciεku ni ne ki bole'.» ²¹ Kime n fenge ne. A'gber faa ne, a yuunh na ble' na, ne ki ceh na bule' na. ²² Ne u toke' wo ki ye: «Utonsɔnbierɔ sin, a len' ki lole' a'ba ne. N li ni nen bo ne ki bu ne tibuur. A ye a ben n'bo, n'gber faa ne, n yuunh ma ble' na, ne ki ceh ma bule' na. ²³ Be tien' na nin taa' n'like ki ti ble' banki n la baa' ni la, ri le n'like nin kpele ki pukn-i?» ²⁴ Ne ki toke' ba te ni'saan nno ki ye: «Fie men u'saan milikbim nno, ki taa ki pukn wa hmobe milikbim piik nno.» ²⁵ Ne bi toke' wo ki ye: «Cenbaa, u hmobe milikbim piik-a!» ²⁶ Ne u ye: «N tokeh ne ne, wa ke hmobe la, bi li de wɔn ne ki pukn. Wa na hmobe la, bi li tonde ki fie u hmobe na waamu nno mɔnɔn ne. ²⁷ N'nennendb ben wɔn, ba la yie ri li ye bi'ber. Nen bo, taa men be ni, ki la kokore be n'nun bo.» »

*Binib kpiëkreh Yesu u tí kòn' Yerusalem ni
(Matie 21:1-11; Mark 11:1-11; San 12:12-19)*

²⁸ *Yesu pòn' bε mikpenjenm nnò ki tí ghen', nε ki liere' bε usen bi doh Yerusalem bó. ²⁹ U tí nεkn' Betifaaaje nin Betani ya du. I te lijuál liba saan nε, bi yih lè Olifi ya siin ya juál. Nen saan nε u sòn' u'panpaankaab bile ³⁰ ki ye: «Li joh men udu wà te inun bó nò ni. Ni tí kòn' u'ni la, ni li lè unjuunfanfaan uba lùo. Uba ña laan jèke' wò. Ní lore wò kí taa ní. ³¹ Unil niire' nε ki ye bε tien' ni loreh wò la, ní tåke wò kí ye: «Yonbdaan nε ciεke wò.» »

³² *Yesu sòn' bà nnò, bure' ki tí laa' tibont nnò ke te ten u bi tåke' bε ma bo. ³³ Bi loreh unjuunfanfaan nnò uyo wà nnò, nε u'denb niire' bε ki ye: «Bε tien' ni loreh wò?» ³⁴ Nε bi jiin' bε ki ye: «Yonbdaan nε ciεke wò.» ³⁵ Nε ki tuke wò ki baa' *Yesu saan, nε ki taa' bi'liergbengt ki paan' unjuunfanfaan nnò bo, ki cère' *Yesu jèke'. ³⁶ U joh ma nnò nε binib taah bi'liergbengt ki pèreh usen ni. ³⁷ U tí nεkn' Yerusalem ki baa' Olifi ya siin ya juál ya tintindbuól, nε u'panpaankaab ke ligol cin' ki poknh, ki lienh ufaa bo ki pèkeh Uwien bi là laa' *Yesu tien' miyòkm ya bont tà ke nnò bo,

³⁸ ki wuureh ki teh:

«Uwien ya mòm n' li te
ubεr wà we ní Yonbdaan ya yel bo nnò bo.
Uyenduon n' li te paaki bó,
pèke men Uwien paaki bó.»

³⁹ *Farisienmbε bà te linigol nnò ni ya biba tåke' *Yesu ki ye: «Cεnbaa, tåke a'panpaankaab biε bε ní ñmile.» ⁴⁰ Nε *Yesu tåke' bε ki ye: «N tåkeh nε nε, bi ñmile' mòm n' la, iten li wuure ki pèke nni nε.»

Yesu muòh Yerusalem bo

⁴¹ *Yesu nεkn' Yerusalem ya du, ki laa' wù ma nnò nε ki muòh u'bo, ⁴² ki teh: «Yerusalem, a bi ben uyenduon ya sen dinno la, ní bi li mòm a'bo. Ama fεnfεnno ña ji li lè wù, kime u buò nε. ⁴³ Uyo uba we ní a'nennendb lá li ñε ní'ke bó ní kí lá jεbe ñε, ⁴⁴ kí ku a'niib ke, kí bere a'dur ke, ka ní cère tenl liba ní juore kí li pe tól bo, kime ña bende' uyo wà Uwien baa' wò ní tore ñε.»

*Yesu ñøre' ikpenkpend Uwien ya duku ya luo bo
(Matie 21:12-17; Mark 11:15-19; San 2:13-22)*

⁴⁵ *Yesu kòn' Uwien ya duku ya luo bo, nε ki cin' ki ñuòh bà kuàreh tibont u'bo nnò ki ñendeh.

⁴⁶ Nε ki tåkeh bε ki teh:

«Ní kele' *Uwien ya gbanku ni ki ye:
«N'duku li yé ikaare ya duku nε,
ama ninbi taa' kù ki tien' binasub ya tantaanbuól nε.» »

⁴⁷ Idaan ke *Yesu te Uwien ya duku ya luo bo nε, ki wòknh binib Uwien ya gbεr. Nε bitòtuàrcienb nin *Yiko ya wònwòknb nin *Sufmbε ya ciεnb nuunh bε ní ku wò, ⁴⁸ ka laa' bi li ñε isen yà, kime binib ke ya nun mòm bε ní cenge u'gbεr nε.

20

*Bi niire' Yesu wà de' wò usen wò ní tien u teh ná nò
(Matie 21:23-27; Mark 11:27-33)*

¹ Lidaali liba nε *Yesu te Uwien ya duku ya luo bo, ki wòknh binib Uwien ya gbεr, ki tåkeh bε tiggemomont, nε bitòtuàrcienb nin *Yiko ya wònwòknb nin *Sufmbε ya ciεnb baa', ² kí lá niire' wò ki ye: «Tåke tε, a ñmòbe usen a tien' a teh ná nò-ò? Ñmε nε de' ñε u ya sen-i?» ³ Nε u jiin' bε ki ye: «N'mò li niire nε

iniire iba ne. Tøke nni men. ⁴ San là siih binib Uwien ya ñunm ma nno, ñme là de' wø usen-i? Uwien bii binib ne?»

⁵ Nen saan ne bi tøkeh tøb ki teh: «Ti ye Uwien ne de' wø usen la, u li niire te kí ye: «Be tien' ta là teke' wø ki jin'-i?» ⁶ Ti tí ye binib ne de' wø usen la, linigol lie li yeke te iten kí ku te, kime bi'ke tuo' ki ye San là yé *Uwien ya ñabonsoknl ne.» ⁷ Ne bi jiiin' *Yesu ki ye ba ben wà là de' San usen. ⁸ Ne u'mø ye: «N'mø ña ben, ka rí tøke ne wà de' nni usen rí tien n teh nà nø mø.»

Bikpàab bà bre ya kpenjenm

(Matie 21:33-46; Mark 12:1-12)

⁹ Ni ya puoli bó ne u pøn' binib mikpenjenm ki ye: «Uje uba ne là ñmøbe bukpàabu, ki caan' bukpàabu nno ni tisir tà bi taah tu'bií ki ñeh fen nno, ki taa' bù ki guun' bikpàab biba, ne ki bure' usen, ki tí wuøke' ni'bó. ¹⁰ Uyo wà isibii nno tí ben' nno, ne u søn' utonsøn uba bikpàab nno saan be rí tí de wø u ya bó ní. Ama bikpàab nno tí ñi' wø, ki ñøre' wø u bure' inøpien. ¹¹ Ne u tí søn' utonsontø, bi tí ñi' u'mø, ki suke' wø, ki ñøre' u'mø u bure' inøpien. ¹² Ne u tí liebe' ki søn' nta, bi tí ñi' u'mø ki bunbunge' wø, ne ki ñøre' wø. ¹³ Ne ukpèdaan nno ye: «N li tien mila? N li søn n'bijè wà n yíe wø ne. Nba la, bi li tí bo wøn.» ¹⁴ Ama bikpàab nno laa' u'bijè nno we ní ma nno, ne bi tøke' tøb ki ye: «Wøn ne yé u'faajil, cère men tí ku wø ñø lifaal nno rí juore ti'yaal.» ¹⁵ Ne bi ñen' wø ukpegbe, ki tí ku' wø.

«Nen bo ukpèdaan nno li tien be mila? ¹⁶ U li baa kí lá ku bikpàab nno, ne kí taa bukpàabu nno kí guun bikpetøb.»

Linigol nno cii' u len' nno ma nno, ne bi ye: «Uwien la cère nè rí tien.»

¹⁷ *Yesu caan' bi'bo inun ne ki ye: «Na te nno la, nà ke'le' *Uwien ya gbønk ni ki ye:

«Litènl là bidumeb wíe' lè nno,

len ne lá tien' litenkpièkl là co kuduku» nno ya tingi si ba?»

¹⁸ Wà ke lu' litènl nno bo la, u li køkuø ne. Litènl nno lu' wà mø bo la, li li memere wø ne. ¹⁹ *Yiko ya wøn wøknb nin bitøtuørcienb bende' ki ye *Yesu pøn' ben ne mikpenjenm nno. Nen bo ne bi nun møn be rí cuo wø i ya tãan bo, ne ki fenge' linigol nno.

Sesa ya lenpolike

(Matie 22:15-22; Mark 12:13-17)

²⁰ U ya yo ne bi cin' ki pingeh Yesu, ne ki søn' bifinfiinb biba u'saan, be rí li teh ten bi yé binimøn ne ki yíe be rí cenge u'gber, ñø kí dule u'lenm bo kí cuo wø, kí ñukn udu nno ya gobina. Wøn ne ñmøbe mituøm udu nno bo. ²¹ Ne bi baa' kí lá niire' wø ki ye: «Cenbaa, ti ben kí ye a lieñh nà nin a wøknh binib nà ke nno cuube ne, ki ben kí ye ña boh uba kí cen' utø, kí wøknh mønmanm binib li tien ma kí li pè Uwien ya sen bo. ²² Tøke te, ti ñmøbe usen tí li pèh lenpo kí dienñ ubercien Sesa bii ta ñmøbe?»

²³ Ama *Yesu ben bi'cekn ne ki tøke' be ki ye: ²⁴ «Wuøn nni men milikbim miba.» Bi wuøn' wø, ne u niire' be ki ye: «Ñme si kunennenku nin liyel là te mi'bo nø?» Ne bi ye: «Ubercien Sesa.» ²⁵ Ne u tøke' be ki ye: «Taa men nà yé Sesa yaann kí de Sesa, kí taa nà mø yé Uwien yaann kí de Uwien.» ²⁶ Ba fre' kí laa' bi li dule nà bo kí cuo *Yesu u'lenm ni binib ya nun bó. U'lenm ni, u jiiin' bi'niire ma bo nno cuo' be miyøkm, ne ba ji ye niba.

Bitenkpiib ya mekrm ya gber

(Matie 22:23-33; Mark 12:18-27)

²⁷ Saduseyenmbe biba mø nekñ Yesu. Ben ne lieñh kí teh bitenkpiib ña rí mekre nno. Bi niire' wø ²⁸ kí ye: «Cenbaa, Moyis là ke'le' yiko kí de' te kí ye:

«Unil ya ninjε kpo' ki cεre' u'po, ka ηmabe buk la, wε r' kere ukpooii nno, ki maa mubumu ki de u'ninjε wε kpo' nno.» ²⁹ Tε, ninjεb bilole biba ne la te, ne ukpiek lε kuon' upii, ki kpo', ka maa' buk. ³⁰ Ne ulie kere' ukpooii nno, ki mε kpo', ka maa' buk. ³¹ Nta mε tien' nno, ki mε kpo', ka maa' buk. Bi teteh nno ne jεb bilole nno ke ti kuon' upii nno ki bōn', ki kpo', ka maa' buk. ³² Upii nno mε ti fεre' ki kpo'. ³³ Tε, bitenkpiib lε mεkre' uyo wε la, ηme li si upii nno? Kime bi'ke bilole kuon' wε ki ti bōn' ne.»

³⁴ Ne *Yesu tεke' be ki ye: «Uηendun wuu ni ne bijε kuandeh bipiib, bipiib kunh ticε. ³⁵ Ama binib bε Uwien ye bi kpe be r' mεkre bitenkpiib ni, ki li yε uηendun wε we n' yaab nno; wun ni jεb ηa r' kuon piib, bipiib mε ηa r' kun cεr. ³⁶ Ba ji li kpo, kime bi li te ten Uwien ya tondb ne. Bi li mεkre ma nno, bi li yε Uwien ya bumu ne. ³⁷ Moyis mōnōn lε wuon' te n' wien ki ye bε kpo' li mεkre. U laa' nā saan kufetuku kuba kū teknh umu ka wih nno, u yin' Yonbdaan ki ye *Abraham nin *Isaak nin Sakōb ya Wien ne. ³⁸ Uwien ηa yε tenkpiib ya Wien, u yε bε fuobe ya Wien ne, kime wōn bo bi'ke fuobe ne.»

³⁹ Ne *Yiko ya wōnwōknb biba tōke' *Yesu ki ye: «Cεnbaa, a len' mōnmōnm.»
⁴⁰ Ne uba ηa ji kaabe' wε r' niire wε niire niba bo.

*Uwien ya Nigendke Kristo nin Dafid ya gber
 (Matie 22:41-46; Mark 12:35-37)*

⁴¹ Ne *Yesu niire' be ki ye: «N' tien' mila, binib lienh ki teh Uwien ya Nigendke Kristo yε *Dafid ya yaabil-i? ⁴² Kime *Dafid bugben lε len' Uwien ya yuon ya gbōku ni ki ye:
 «Yonbdaan Uwien tōke' n' Yonbdaan ki ye:
 Kεle n' nōjie bō,

⁴³ ki ti baa uyo wε n li cεre a te a' nennendb bo litaal.»

⁴⁴ *Dafid yih *Uwien ya Nigendke Kristo u' Yonbdaan la, u ji tien' mila ki liebe' ki yε u' yaabil mε?»

*Li ben men Yiko ya wōnwōknb bō
 (Matie 23:1-36; Mark 12:38-40)*

⁴⁵ Linigol nno cengeh *Yesu ya gber, ne u tōke' u'panpaankaab ki ye: ⁴⁶ «Li ben men *Yiko ya wōnwōknb bō. Bi yie be r' li guoh tiliεrgbengt ne ki gaakeh, ki yie binib r' li gbaandeh ki fuondeh be mudaamu ni, ki yie be r' li kaah binikpekpiekb ya kankāan itāan ya dur nin tinacent ni. ⁴⁷ Ben ne jinh ki pendeh bikpooiib, ki kāareh n' wuōkreh ηō binib r' ye bi yε binimōnb. Uwien li dεre bi' tub k' gbien k' cεn binitōb.»

21

*Ukpooiiceekdaan uba ya pum
 (Mark 12:41-44)*

¹ *Yesu liike', ki laa' bifāadεnb bāareh ki kpiendeh ilike Uwien ya pum ya likkpienbuol, ² ki laa' ukpooiiceekdaan uba mε baa' ki lε kpien' milikbim milε. ³ Ne u ye: «N tōkeh ne imōn ne, ukpooiiceekdaan wuō kpien' ilike ki cεn' bi'ke. ⁴ Kime bi'ke de' ka pōkre' bi'like ya pōkl. Ama wōn yε ucεekdaan ne, ne ki tonde' u' ηmabe nā ke nno ki baa', ki lε kpien'.»

*Bi lε li bere Uwien ya duku
 (Matie 24:1-2; Mark 13:1-2)*

⁵ Binib lienh Uwien ya duku ya gber ki teh bi taa' iten yε ki men' kū nno nin binib pun' Uwien tibont tε, bi taa' ki tien' ku' ni nno mōn cεen. Ne *Yesu tōke'

bɛ ki ye: ⁶ «Ni likeh nà nɔ, uyo uba we ní, tɛnl ɲa ní juore kí li pɛ tɔl bo, bi li bere ní kɛ nɛ.»

Ijend ya yo lá li te ma bo

(*Matie 24:3-14; Mark 13:3-13*)

⁷ Nɛ bi niire' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, ní li tien nnɔ u lɛ yo ba? Ku lɛ díeku ba li wuɔn tɛ kí ye uyo baa'?» ⁸ Nɛ u jiiin' bɛ ki ye: «Li bɛn mɛn, kí la cɛrɛ uba ní tuln nɛ. Kímɛ binib lá li baa kí yɛbɛ, kí li ɲmɔbɛ n'yɛl kí tɛh bi yé min nɛ, kí tɔkɛ kí ye uyo nnɔ baa' ɲɔ. Ni la paan bi'bo. ⁹ Ni lá cii' binib tɔh lituɔl kɔnkɔnm, kí cii' binib yíɛnh bi'berb ya ɲuɔn bó la, ní la cɛrɛ nɛ ní cuo nɛ jɛwaanbu, kímɛ tu ya bont kɛ li tien nɛ kí yaan. Ama na yé uɲɛndun li pɔk kí gben i ya táan bo nɛ.»

¹⁰ Nɛn saan nɛ u tí tɔkɛ' bɛ ki ye: «Linibol liba li jɛkɛ linibotɔl. Libɛl liba ya nib mɔ li jɛkɛ libɛtɔl yaab. ¹¹ Kitink li jɛngɛ kí gbien, nɛ mikɔnm nin iwienbiere mɔ ní lu buɔl, buɔl. Micincilnciɛnm li tien kutaaku bo.

¹² «Ama kí yaan nɛn kɛ ní tien nnɔ, bi li cuo nɛ, kí jɛndɛ nɛ, kí cɛrɛ bɛ ní bu nɛ tibuur *Sufmbɛ ya táan ya dur ni, kí taa nɛ kí jon lipɛkl. Min bo nɛ bi lá li tuke nɛ kí jon tibuur bibɛrb nin idu ya ciɛnb saan. ¹³ Nnɔ nɛ ni li yé n'mɔnkunb bi'saan. ¹⁴ Taa mɛn kí blɛ ni'yul ní kí ye na ní li nuunh ní li tí len ma kí ɲmɛrɛ. ¹⁵ Kímɛ min nɛ li tɔkɛ nɛ, ní li tí len ma bo nin miyɛnfuom, ɲɔ ní'nɛnnɛndb ya uba la frɛ kí niɛ nin nɛ, kí la frɛ kí len kí jiiin nɛ. ¹⁶ Haali ní'baambɛ nin ní'naambɛ nin ní'ninjieb nin ní'yaab nin ní'jotieb mɔnɔn li kuɔrɛ nɛ. Nɛ bi li ku ní'ni biba. ¹⁷ Min bo nɛ binib kɛ li nɛn nɛ. ¹⁸ Ama ní'ni uba mɔnɔn ya yul ɲa ní gáare. ¹⁹ Ni mɛndɛ' ijend kɛ ni la, ní li lɛ limiɛl lá ɲa ɲmɔbɛ gbenm.»

Bi lá li bere Yerusalem ya du

(*Matie 24:15-21; Mark 13:14-19*)

²⁰ «Ni lá laa' sojambɛ jɛbɛ' Yerusalem ya du uyo wá la, li bɛn mɛn kí ye bi li bere wù, na ní taande. ²¹ Uyo nnɔ lá baa' la, bà tɛ Sude ya tinɛnm ní nnɔ, bɛ ní sɛn kí jo ijuɔn bó. Bà mɔ tɛ Yerusalem ní la, bɛ ní sɛn kí ɲɛ u'ni. Bà mɔ tɛ idugbaan bó la, bi la ji ní kɔ udu ya benku ni. ²² Kímɛ u ya yo nɛ Uwien li dɛrɛ Yerusalem ya nib ya tub, ɲɔ ná kɛ kɛlɛ' *Uwien ya gbɔnku ní nnɔ ní tien. ²³ U ya yo, bipiib bà punbɛ' nin bà ɲmɔbɛ mubumu mùa ɲaanh, li ɲmɔbɛ micɛɛkɛm nɛ, kímɛ Uwien ya benku ní ben' udu nnɔ ya nib bo ma nnɔ, bi li jɛndɛ kí gbien. ²⁴ Bi li ku biba nin kijusiek, kí cuo bitɔb kí jon inibol kɛ ya du bó, nɛ bà ɲa yé *Sufmbɛ nnɔ li ɲuuke Yerusalem bugbɛn kí tí baa uyo wá Uwien sien' nnɔ.»

Unil ya Bijɛ ya baam ya gber

(*Matie 24:29-31; Mark 13:24-27*)

²⁵ «Micincilnm ya bont li tien uwien nin uɲmaal nin inɲaabi bo. Itungbegbel li fii miɲunciɛnm bo, kí li ɲmɔbɛ kuwaaku kí gbien, kí ɲaabe binib ya yɛnm ba ji li bɛn bi li tien ma. ²⁶ Tibont tà ɲmɔbɛ paaki bó mituɔm lí jɛngɛ, binib li maaleh ná li tu uɲɛndun wuu nɔ bo nɛ bi'fɛl ní sɛn kí tí kɛndɛ. ²⁷ U ya yo nɛ bi li lɛ Unil ya Bijɛ tɛ kutɛwɔlgbɔnku ní, kí wɛ ní, kí ɲmɔbɛ ufaa nin ukpiekɛ kí gbien'. ²⁸ Ni lá laa' tu ya bont kɛ cin' kí tɛh la, ní cuo ní'ba, kí cɛrɛ ní'yul ní li cɛ, kímɛ ní'ɲmɛɲmɛryɔ nɛkn' ní ɲɔ.»

Bukenkenbu ya kpenjɛnm

²⁹ Yesu tí pɔn' bɛ mikpɛɲjɛnm kí ye: «Sɛkn mɛn bukenkenbu nin isitɔ kɛ. ³⁰ Ni lá laa' í bundɛh la, ninbi nin ní'yul bɛn kí ye ní nɛkɛ uɲalɛnd nɛ. ³¹ Ní' mɔ yaam tɛ nnɔ nɛ. Ni lá laa' tibont nnɔ tɛh la, ní lí bɛn kí ye Uwien ya bɛl nɛkn' ní ɲɔ.

³² «N tɔkɛh nɛ imɔn nɛ, tibont nnɔ kɛ li tien, kí lɛ fɛnfɛnno ya nib biɛ ɲa laan kpo' kí gben'. ³³ Kutaaku nin kitink li gben, ama n'gber tun ɲa ɲmɔbɛ tù ní gben.»

La gòh mèn ño Unil ya bije ya baam la piln ne

³⁴ «Liike mèn ni'yul bo, ki la cère tideyibr nin ujincièn nin uñendun ya bont ya nuunm ní yebre ni'fèl ni ño Unil ya Bijè ya babaadaali la piln ne, ³⁵ tèn bubebu pilndeh ijèn ma bo, kime Unil ya Bijè ya baam li ci binib bà ke te utingbèn bo ne. ³⁶ La gòh mèn, ki li kàareh uyo ke, ño kí le mituom kí ñe ijènd yà ke we ní nnò ni, kí fre kí sere Unil ya Bijè ya nun bó.»

³⁷ Uwien ni la, *Yesu te Uwien ya duku ya luo bo ne ki wàknh binib Uwien ya gber, ne ní biire' la, u joh ki tí gòh Olifi ya siin ya juol bo. ³⁸ Ne udu ya nib ke bàareh u'saan Uwien ya duku ya luo bo kutenñesònsònkú ki cengeh u'gber.

22

Bi kpaan' iyè bè n ku Yesu

(Matie 26:1-5, 14-16; Mark 14:1-2, 10-11; San 11:45-53)

¹ Kpòno wà ña ñmòbe ñòke ya nacenku kùà bi yih kù *Sufmbè ya Pak nnò nekn' ní. ² Ne bitòtuarcienb nin *Yiko ya wònwòknb nuunh bi li tien ma kí ku Yesu, ne ki ji fenge udu ya nib.

Sudas yie wò ní kuore Yesu

(Mark 14:10-11; Matie 26:14-16)

³ Nèn saan ne *Satan kòn' Sudas Iskariyot ya fèl ni. U yé *Yesu ya panpaakaab piik nin bile nnò ya uba ne. ⁴ U jon' bitòtuarcienb nin Uwien ya duku ya guguurb ya cienb saan, wò ní tì tòke bè u li tien ma kí taa *Yesu kí ñukn bè. ⁵ Bi'yènm sònge' cèen, ne bi kpaan' buñòbu ki ye bi li de wò ilike. ⁶ U tuo', ne ki nuunh u li ñe isen ya kí taa *Yesu kí ñukn bè ki la cère linigol nnò ní bende.

Yesu nin u'panpaankaab jele' Sufmbè ya Pak

(Matie 26:17-29; Mark 14:12-26)

⁷ Lidaali là bi jeleh kpòno wà ña ñmòbe ñòke ya nacenku nnò baa'. Nèn daali ne bi kòreh *Sufmbè ya Pak ya pefanfaan. ⁸ Ne *Yesu sòn' Pièr nin San kí tòke' bè ki ye: «Jo mèn kí tí tien tè Pak ya jier tí ji.» ⁹ Ne bi niire' wò ki ye: «A yie tí tien ku'jier le saan-i?» ¹⁰ Ne u ye: «Cenge mèn, ni tí kòn' udu ni la, ni li le uje uba tuke liñuncuol kí cendeh ne. Ní paan u'bo, kí tí kò u li kò iden yà ni nnò ni, ¹¹ kí tòke udendaan ki ye: <Ti' Cènbàa ye wòn nin u'panpaankaab li ji Pak ya nacenku ya jier ku le duku ni?» ¹² U li wòn ne lidutòtuol ya paaki ya ducienku kuba, bi bonde' kù ño. Ní tien kunacenku nnò ya jier kun ni.» ¹³ Bi bure', kí tí baa' kí laa' *Yesu bi tòke' bè ki ye bi li le ná nnò ke, ne ki tien' kunacenku nnò ya jier.

Yonbdaan ya jier

(Matie 26:26-30; Mark 14:22-26; 1 Korènt 11:23-25)

¹⁴ Tijier nnò ya jijiyò baa', ne *Yesu nin u'tondb kèle' ki jinh. ¹⁵ Ne u tòke' bè ki ye: «N'nun lá mòn min nin ninbi ní taan kí ji kunacenku ya jier ne kí yaan ní jènde. ¹⁶ N tòkeh ne ne, kime ma ji li ji ku'jier kí tí baa uyo wà ku'tingi li tùore kí wende Uwien ya bèl ni.»

¹⁷ Ne ki taa' midaam, ki faare' Uwien ki ye: «Teke mèn midaam miè kí gbiire. ¹⁸ N tòkeh ne ne, ma ji li faa kí ñu sibii ya daam, kí tí baa uyo wà Uwien ya bèl li baa ní.»

¹⁹ Ne ki taa' kpòno, ki faare' Uwien, ki kòku', ki taa' kí de' bè, ne ki ye: «Nà so yé n'gbènent, n' taa' kí de' ne. Li teh mèn nnò kí li tien n'bó.» ²⁰ Bi jin' kí tí gben', ne u taa' midaam mò, ki faare' Uwien, ne ki ye: Midaam miè yé n'sèm ne, kí wòngeh ki teh Uwien cuo' nin binib kujotiefènku. Ninbi bo ne mí li puube.

²¹ «Liike mēn, wà li kuore nni nnò kē niē saan ki jinh nin nni. ²² Unil ya Bijē li kpo Uwien sien' wò ma bo nē. Ama unil wà li kuore wò nnò, nī bre udaan bo. ²³ Nē u'panpaankaab cin' ki niireh tób ki teh: <Ti'ni nje li tien ni ya bonn-i?> »

Yesu ya panpaankaab findeh ticiēt bo
(Matie 18:1; 20:25-28; Mark 9:34; 10:42-45)

²⁴ Uyo uba nē *Yesu ya panpaankaab findeh nin tób wà li yé uciēn bi'ni. ²⁵ Nē u tōke' bē ki ye: «Idu ya bērb wòbndeh i'nib nē, nē bà nje mōbe ticiēt bi'bo cēreh bi yih bē binimōnb. ²⁶ Ninbi yaam nja te nnò. Wà yé uciēn ni'ni la, wò r' tien u'ba uwaal. Wà yé usēnlier la, wò r' tien u'ba utonsōnl. ²⁷ Wà teh tijier nin wà jinh, nje cēn' utò? Na yé wà jinh-ii? Nin nēn kē nje min te ni'ni tēn utonsōnl nē.

²⁸ «Ninbi nē nīkn' ka siere' ki dāan' nni uyo wà kē nī faa n'bo. ²⁹ Nēn bo, n'Baa cēre' u'bel yé n'yaal ma nnò, n'mò li cēre lē r' li yé ni'yaal, ³⁰ nje nī li jinh ki r'uh nin nni n'bel ni, kī kēle muberbiēmu bo, kī bu Israyēl yaab ya baamul piik nin ile nnò tibuur.»

Yesu tōke' Pier ki ye u li niē ki ye wa bēn wò
(Matie 26:31-35; Mark 14:27-31; San 13:36-38)

³¹ *Yesu tōke' Simōn ki ye: «Simōn, Simōn, liike *Satan miē' usēn wò r' yoyoke nē tēn bi yoknh kufenku ma bo ki nēndeh mibim nē. ³² Ama n kàare' ki de' sin nje a'tekjim la pōre nje. Uyo wà a liēbe' nī ki paan' n'bo la, á saake a'ninjīb ya gbēnēt.» ³³ Nē Pier tōke' wò ki ye: «Yonbdaan, n li tuo bē r' pēkn min nin sin, bīi kī kpo nin nje mōnōn-a!» ³⁴ Nē *Yesu ye: «Pier, n tōkeh nje nē, dinnò mōnōn, a li niē bolm mita kī ye nja bēn nni nē kī yaan ukuoje r' mu.»

Bonde mēn ni'ba, nī yé lituəl nē ni'bo

³⁵ Nē ki niire' bē ki ye: «N là sōn' nē ma, ki ye ni la tuke like, ki la tuke kōl, ki la taa tacaan nnò, ni là luo' niba-aa?» Nē bi ye: «Ta là luo' niba.» ³⁶ Nē u ye: «Fēnfēnnò wà nje mōbe bulikbu la, wò r' li tuke. Wà mō nje mōbe likōl la, wò r' li tuke. Wà nja nje mōbe jusiek la, wò r' kuore u'liērku kī de. ³⁷ N tōkeh nē nē, kime nà kēle' n'bo *Uwien ya gbōnku ni nnò li tien nē.

Nī kēle' ki ye:

<Bi kaan' wò ki kpōbn' idukond bó nē>,

<bi li mōnbe kī tien nni nnò nē fēnfēnnò.> »

³⁸ Nē bi ye: «Yonbdaan, liike-a mujusiemu mule sò.» Nē u tōke' bē ki ye: «Nī li dēkre.»

Yesu kàare' Olifi ya siin ya juəl bo
(Matie 26:36-46; Mark 14:32-42)

³⁹ *Yesu nēn' ni'saan ki jon' Olifi ya siin ya juəl bo tēn u tī r' joh uyo kē ma bo, nē u'panpaankaab mō paan' u'bo. ⁴⁰ U tī baa' ni'saan, nē kī tōke' bē ki ye: «Li kàareh mēn nje ki la lu bīikm ni.» ⁴¹ Nē ki dāan' bē, ki jēnde' waamu, ki gbaan' ki kàareh ⁴² ki teh: «N'Baa, a yīe la, cēre ijēnd yīe r' jēnde nni. Ama la cēre n ya yīem r' tien, cēre a'yaam r' tien.» [⁴³ Nēn saan nē Uwien ya tond uba nēn' paaki bó nī, ki baa' u'saan ki saake' u'gbēnēt. ⁴⁴ *Yesu ya yēnm saa' kī tī kēnde', nē u tuōre' kī kàare' nin inunmōn; nē kutōntōnku nēh wò ki naan misēm ki tuoreh tingi ni.]*

* 22:44 Bi kpīe' ki kēle' tigbōnt tà nnò ya tuba ni migbiirm 43 nin 44 nja te tu'ni.

45 U kàare' ki gben' nε ki fii' ki liεbe' u'panpaankaab bita nnō saan, ki laa' bi'yenm saa' ki gbien', bi dō ki gōh, 46 nε u ye: «O! Nī tuo', nī dō ki gōh-ō? Fii men, ki li kàareh nō ki la lu biikm nī.»

Yesu ya cuom

(Matie 26:47-56; Mark 14:43-50; San 18:3-11)

47 *Yesu laan bie ki lienh nε linigol liba puo' bi'bo, bi yih wà Sudas, u yé *Yesu ya panpaankaab piik nin bile ya uba nnō le bε usen. U nεkn' *Yesu nε ki lōkn' wō. 48 Nε *Yesu tōke' wō ki ye: «Sudas! A li lōkn Unil ya Bijε nε kī kuore wō-ō!» 49 *Bà te nin Yesu nnō laa' nà benh nē rī tien, nε ki niire' wō ki ye: «Yonbdaan, tī taa mujusiemu kī gεgε bε-εε?» 50 Nε bi'ni uba taa' kijusiek ki gε' ki paare' bitōtuarcienb ya cien ya tonsōnl uba ya nōjietubl. 51 Nε *Yesu ye: «Dàan men, nī li dèkre», nε ki mε' utonsōnl nnō ya tubl nnō ki cère' u faake'. 52 Nε ki tōke' bitōtuarcienb nin Uwien ya duku ya guguurb ya cienb nin *Sufmbe ya cienb bà baa' bε rī lá cuo wō nnō ki ye: «Nī tuke mujusiemu nin ilenben nī lá cuo nni ten n yé udukond nε-a! 53 N lá te nin nε Uwien ya duku ya luo bo idaan kε, nε na cuo' nni. Ama fεnfennō ninbi nin ubiεrō ya tuom ya yo nε baa'.»

Pier nie' ki ye wa ben Yesu

(Matie 26:57-58, 69-75; Mark 14:53-54, 66-72; San 18:12-18, 25-27)

54 Nεn saan nε bi cuo' *Yesu ki taa' wō ki jon' bitōtuarcienb ya cien den. Nε Pier pε bi'bo ki te fōnfōkm. 55 Bi sère' umu uluo ya siik, nε ki kèle' ki jebe' wū. Pier mō baa' ki kèle' bi'ni. 56 Upiitonsōnl uba laa' wō u kε umu saan, nε u caan' u'bo inun ki ye: «Ujε wuō nō mō bi te nin *Yesu nε.» 57 Nε u nie' ki ye: «Upii, ma ben wō.» 58 Nī pukn' waamu, nε unitō mō laa' wō, ki tōke' wō ki ye: «A'mō yé bi ya uba nε.» Nε Pier ye: «Kayi! Ma yé bi'yo.» 59 Nī tien ten kukurku kuba, nε unitō mō len' ki ye: «Nī yé imān nε, ujε wuō mō bi te nin *Yesu nε, kimε u yé Galile yo nε.» 60 Nε Pier jiiin' wō ki ye: «Ujε, ma ben a ye a ye bà.» U laan bie ki lienh nε ukuoje pōk ki muo'. 61 U ya yo nε Yonbdaan jibebe' ki caan' Pier bo inun. Nε Pier tiere' Yonbdaan bi tōke' wō ma ki ye: «Dinnō, a li nie bolm mita kī ye nā ben nni nε kī yaan ukuoje rī muō nnō.» 62 Nε u fii' ki nien' saali, ki tī muō' ki gbiende' cεen.

Biguguurb sukreh Yesu ki yieke ki nīh wō

(Matie 26:67-68; Mark 14:65)

63 Nεn saan nε binib bà gu *Yesu nnō leh wō, ki yieke ki nīh wō, 64 ki taa' kukpεlcieku ki pibn' u'nun bō, ki tōkeh wō ki teh: «Bukre' wā nī' nε.» 65 Nε ki liεbe' ki sukreh wō isuk mō i yεbe.

Sufmbe ya buur ya cεkl yaab bun' Yesu tibuur

66 Nī faa' kuten nεsōnsōnku, nε *Sufmbe ya cienb nin bitōtuarcienb nin *Yiko ya wōnwōknb taan', ki cère' bi taa' *Yesu ki baa' bi'buur ya cεkl yaab saan. 67 Nε bi niire' wō ki ye: «A yé Uwien ya Nigendkε Kristo nε la, tōke tε.» Nε u jiiin' bε ki ye: «N tōke' nε mōnōn la, na li li teke kī ji. 68 N tī niire' nε iniire mō la, na rī jiiin nni. 69 Ama kī nε fεnfennō kī taa kī li joh, Unil ya Bijε li kèle Uwien, mituom kε ya daan ya jie bō.» 70 Nε bi'ke ye: «Nεn mēn la, a yé Uwien ya Bijε nε-a!» Nε *Yesu jiiin' bε ki ye: «Ninbi mōnōn len' bū te, n yé wōn nε.» 71 Nεn saan nε bi ye: «Ta ji nuunh mōnkunl, tinbi mōnōn cii' u'fōbu nī.»

23

Bi tuke Yesu ki jon' Pilat saan tibuur

(Matie 27:1-2, 11-14; Mark 15:1-5; San 18:28-38)

¹ Nε bi'ke fii', ki taa' *Yesu ki jon' Pilat saan, ² ki cin' ki biindeh wɔ ki teh: «Ti laa' uje wɔ sureh ti'du ya nib nε be ri kpre, ki tɔkeh be ki teh, bi la ji ri li pɛh ubercien Sesa lenpo, ki teh u yε Uwien ya Nigendke Kristo, uber nε.» ³ Nε Pilat niire' wɔ ki ye: «Sin, a yε *Sufmbε ya bεr nε-εε?» Nε u jiin' wɔ ki ye: «Sin nε ye nɔ.» ⁴ Nε Pilat tɔke' bitɔtuarcienb nin linigol nɔ ki ye: «Ma laa' uje wɔ ya biil.» ⁵ Nε bi niikeh ki teh: «U wɔknh Sude ya tinfenm kε ni nε, ki cεreh binib kpreh. U cin' Galile ya tinfenm ni nε, ki ηmɔηmɔbe ki lɔ baa' niε saan.»

Herod bun' Yesu tibuur

⁶ Pilat cii' nɔ ma nɔ, nε ki niire' ki ye: «Uje bugben yε Galile yɔ nε-εε?» ⁷ Pilat cii' *Yesu nɛn' Galile ma nɔ, nε u ye be ri taa wɔ ki jo Herod saan, kime Herod nε like' Galile ya nib, ki te Yerusalem ni i ya dεn. ⁸ Herod laa' *Yesu ma nɔ, nε u yεnm songe cεen, kime u lɔ cii' u'bɔ, nε ki nuunh wɔ ri lε wɔ ni ti wuoke', ki daan wɔ ri tien miyɔk ya bonn ηɔ wɔ ri lε. ⁹ U niire' *Yesu niire' i yebe, ama *Yesu ηa jiin' wɔ nɔbonl. ¹⁰ Bitɔtuarcienb nin *Yiko ya wɔnwɔknb mɔ te ni'saan ki biindeh wɔ ufaa bo. ¹¹ Herod nin u'sojambε liike' wɔ fenm, ki lε' wɔ, nε Herod taa' kulierku kuba, kù mɔn cεen ki goln' wɔ, ki cεre' bi taa' wɔ ki jiin' Pilat saan. ¹² Herod nin Pilat ηa lɔ ηmε. Nεn daali nε bi ηmaake'.

Bi bun' Yesu tibuur ki ye u kpe mikum

(Matie 27:15-26; Mark 15:6-15; San 18:39-19:16)

¹³ Nεn saan nε Pilat yin' bitɔtuarcienb nin *Sufmbε ya cienb nin udu ya nib, ¹⁴ ki tɔke' bε ki ye: «Ni taa' uje wɔ ki baa' n'saan ki ye u gaandeh binib nε. Nεn bo nε n bun' wɔ tibuur ni'ke ya nun bɔ, ki niire' wɔ niire' ni biindeh wɔ isen yà ni nɔ, ka laa' u bii' bɔ. ¹⁵ Herod mɔ ηa laa' u bii' bɔ. Nεn bo nε u jiin' wɔ ni ti'saan. Tɔ, wa tien' nɔ kpe kuum. ¹⁶ Nεn bo, n li cεre be ri nɔ wɔ nε, ki taa wɔ ki wiε.» ¹⁷ [Binl ke binl, kunacenu nɔ ya yo la, Pilat nɛndeh lipεkl ya nil uba nε ki wiεn.] ¹⁸ Nε bi'ke taan' ki wuure' ki ye: «Ku uje wɔ nɔ, ki wiε te Barabas.» ¹⁹ Bi lɔ cuo' Barabas ki pεkn', kime u lɔ cεre' binib kpi' udu ni, nε ki ku' unil mɔ.

²⁰ Pilat yie wɔ ri wiε *Yesu ma nɔ, nεn nε cεre' u liebe' ki len' nin binib nɔ. ²¹ Ama be ri wuureh nε ki teh: «Kpe wɔ udɔpɔnpɔn bo! Kpe wɔ udɔpɔnpɔn bo!» ²² Nε u ti niire' bε nta bo ki ye: «U tɛn ki bii' li lε biil bε nε? Min ηa laa' u tien' nɔ ni kpe kuum. N li cεre be ri nɔ wɔ nε, ki taa wɔ ki wiε.» ²³ Ama bi niikeh ki wuureh ufaa bo nε ki teh be ri kpe wɔ udɔpɔnpɔn bo. Bi wuure' ki ti faake' ²⁴ nin Pilat, nε u gbele' ki tuo' bi ye ma. ²⁵ U pεkre' Barabas wɔ lɔ cεre' binib kpi' udu ni, ki ku' unil mɔ nɔ ki wiε'. Bi lɔ ye wɔ ri wiε' wɔn nε. Ama *Yesu wɔn, u taa' wɔ ki de' be be ri ti tien wɔ bi yie ma nε.

Bi kpe' Yesu udɔpɔnpɔn bo

(Matie 27:32-44; Mark 15:21-32; San 19:17-27)

²⁶ Bi taa' *Yesu ki bure'. Bi joh ma nɔ nε ki ti cende' uje uba bi yih wɔ Simɔn, u ye Sirɛnn ya du ya nil nε, ki nɛn' ikpɔan bɔ ni. Bi cuo' uje bugben ki wɔbn' ki bukn' wɔ udɔpɔnpɔn nε u pε *Yesu ya puoli bɔ. ²⁷ Linigocienl pε *Yesu bo. Bi ni biba yε bipiib nε, ki muɔh ki kpiɛndeh u'bo. ²⁸ *Yesu jiebe' ki liike' bε, nε ki ye: «Yerusalem ya piibe, la muɔh mɛn min bo, li muɔh mɛn ninbi nin ni'bumu bo. ²⁹ Kime uyo uba we ni bi li len ki ye: «Bipiib bɔ yε iɔl, ka maa', ka ηaan' nɔ yaam tu.» ³⁰ U ya yo nε binib li tɔke ijuɔn ki ye: «Bere mɛn ki nɛkn ti'bo», ki tɔke igbengben mɔ ki ye: «Lɛkn mɛn ti'bo.» ³¹ Kime bi teh udɔsɔnge nɔ la, bi ji li tien mila udɔkuon-i?»

* **23:17** Bi kpie' ki kele' tigbɔnt tɔ nɔ ya tuba ni migbiirm 17 ηa te tu'ni.

³² Bi là tuke' idukond ile mɔ, bɛ rí tǐ taan kí ku yen nin Yesu. ³³ Bi tǐ baa' niba saan, bi yih nè «Kuyukpɔ̀bku ya Bùol.» Nɛn saan nɛ bi kpɛ' *Yesu udɔ̀pɔ̀npɔ̀n bo, nɛ ki kpɛ' idukond ile nnɔ mɔ. Bi kpɛ' uba u'nojje bó, ki kpɛ' utɔ̀ u'nɔ̀gen bó. ³⁴ [Nɛ *Yesu ye: «N'Baa, fère bɛ bi'biere, kime ba ben bi teh ná.»]† Sojambe taa' u'wengolkaar ki fùrɔ̀e' imúon ki gbiire' tǔ. ³⁵ Nɛ udu ya nib se ki likeh. *Sufmbɛ ya ciɛnb bɛn lɛh *Yesu nɛ ki teh: «U ñmiɛn' bitɔ̀b nɛ. U yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo la, wɔ rí ñmiɛn u'ba mɔ.» ³⁶ Sojambe nnɔ mɔ sukreh wɔ, ki nɛkn' wɔ ki taa' midɛñmɛñmiikm ki tɛndɛ' wɔ, ³⁷ nɛ ki ye: «A yé *Sufmbɛ ya bɛr la, ñmiɛn a'ba-a!» ³⁸ Bi là kele' ki tɛbn' u'yul ya paaki bó, ki ye: «*Sufmbɛ ya bɛr sɔ nɔ.»

³⁹ Idukond yá bi kpɛ' yé idɔ̀pɔ̀npɔ̀n bo nnɔ ya uba mɔ sukreh wɔ ki teh: «Ŋa yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo bi? Nmiɛn a'ba ñɔ kí ñmiɛn tǐ'mɔ!» ⁴⁰ Nɛ udukondtɔ̀ nnɔ tiɛn' u'bo ki ye: «Tinbi nin wɔn taan' ki laa' utudɛrɛ uba, nɛ ña fɛngɛ Wien-a! ⁴¹ Tinbi yaam kpɛ' utudɛrɛ wuu nɛ, kime bi tiɛn' tɛ tǐ'tùon kpɛ ma bo nɛ. Ama wɔn ña tiɛn' biere iba.» ⁴² Nɛ ki ye: «Yesu, a lá jin' a'bel uyo wá la, á li tiɛn n'ból.» ⁴³ Nɛ *Yesu jiiɛn' wɔ ki ye: «N tɔ̀keh ñɛ imàn nɛ, dinnɔ mɔnɔn a li te nin nni Uwien den nɛ.»

Yesu ya kuum udɔ̀pɔ̀npɔ̀n bo

(Matie 27:45-56; Mark 15:33-41; San 19:28-30)

⁴⁴ Nǐ là tuo kuwensiiku ya yo nɛ, nǐ ci' ki biike' utingben kɛ bo ki tǐ baa' kutaajuɔ̀ku tikur tuta ya yo. ⁴⁵ Wien ña ji ñɛh nɛ kukpɛlcɛkpɛkpiɛku kùa bore' Uwien ya duku ni bolm mile nnɔ kɛrɛ' ku'siik ni. ⁴⁶ U ya yo nɛ *Yesu wuure' ufaa bo ki ye: «N'Baa, n taa' n'miel ki ñukn' ñɛ.» U len' nnɔ ki tǐ gben', nɛ ki kpo'. ⁴⁷ Sojambe kobk ya ciɛn laa' nnɔ ma nnɔ, nɛ ki pèkɛ' Uwien ki ye: «Uje wɔ mɔnbɛ ki yé ugbɛmɔndaan nɛ.»

⁴⁸ Binib bà kɛ baa' ligol bɛ rí lá liike nnɔ, laa' tibont tà kɛ tiɛn', nɛ ki liɛbɛ' ki kunh nin uyɛnsaa. ⁴⁹ Binib bà kɛ bɛn wɔ nin bipiib bà ñɛn' Galile ya tinfɛnm bó ní, ki pɛ u'bo nnɔ, se fɔnfɔkm ki likeh.

Yesu ya subm

(Matie 27:57-61; Mark 15:42-47; San 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Uje uba là te, bi yih wɔ Yosef, u ñɛn' *Sufmbɛ ya du uba ni, nɛ bi yih wù Arimate. U là yé *Sufmbɛ ya buur ya cɛkl yaab ya uba nɛ, ki cuube, ki yé unimòn, ki gu Uwien ya bel li baa ní uyo wá. Wa là tuo' u'tɔ̀b ye bɛ rí tiɛn ma, nɛ ka kuon' u'ba bi'tùon ni. ⁵² U jon' Pilat saan ki tǐ tɔ̀kɛ' wɔ ki ye wɔ rí cɛ̀bɛ wɔ *Yesu ya gbɛnɛnt ñɔ wɔ rí jiiɛn tǔ udɔ̀pɔ̀npɔ̀n bo kí tǐ subɛ. ⁵³ Pilat tuo', nɛ Yosef jiiɛn' *Yesu ya gbɛnɛnt udɔ̀pɔ̀npɔ̀n bo, ki taa' kukpɛlcɛku ki tɛntɛn' tǔ, ki taa' ki tǐ ble' ufele ni. Bi là cube' ufele nnɔ kujɔ̀tɛnku kuba ya kele ni nɛ, ka laan subɛ' nǐ len†. ⁵⁴ Ni là yé lidaali là bi bondeh Saba nɛ, nɛ Saba bugbɛn bɛnh wɔ rí cin.

⁵⁵ Bipiib bà là ñɛn' Galile ya tinfɛnm bó ní ki pɛ *Yesu bo nnɔ, paan' Yosef bo, ki tǐ laa' ufele nnɔ, ki laa' bi taa' *Yesu ya gbɛnɛnt ki ble' len ma bo. ⁵⁶ Bipiib nnɔ liɛbɛ' ki kun', ki tǐ bonde' lɛfina nin mikpɔ̀m. Nɛ ki juore' ki fuore' *Saba ya daali liwɔ̀bl ye ma bo.

24

Yesu mɛkre' bitɛnkpiib ni

(Matie 28:1-10; Mark 16:1-8; San 20:1-10)

† 23:34 Bi kpɛ' ki kele' tigbont tà nnɔ ya tuba ni, «N'Baa, fère bɛ bi'biere, kime ba ben bi teh ná» ña te tǔ'ni. ‡ 23:53 Liike Matie 27:60.

1 *Saba ya daali gèbre', kutaaku kùà li faa nnò, nè bipiib nnò wòre' ki fii', ki taa' bi là bonde' mikpòm mà mi'nu ñme nnò ki jon' likul bó. 2 Bi tí baa', ki laa' kutenku kùà bi là taa' ki bliin' likul nnò ña ji bi. 3 Nè bi kòn' ka laa' Yonbdaan *Yesu ya gbent. 4 Ní beke' be cèen nè ba ji ben bi li ye bà. I ya tãan bo nè bi laa' bijeb bile baa' ki lá sere' bi'saan, ki guo tikpelcer tú windeh ki ðanbeh inun bó. 5 Bujëwaanbu cuo' bipiib nnò, nè ba ji kaabe' ki liike' bijeb nnò, nè bi niire' be ki ye: «Be tien' ni nuunh unifuob bitenkpiib ni?» 6 Wa ji te nië saan. U mekre'-a. Tière men u là tòke' nè ki ye bà uyo wà u laan là te Galile ni nnò. 7 U là ye «ni kpè be ní taa Unil ya Bijè kí ñukn bibièrdenb, be ní kpè wò udòpònpòn bo, ñò wienta daali wò ní mekre bitenkpiib ni nè.» »

8 Nèn saan nè bipiib nnò tiere' *Yesu la len' ki ye bà. 9 Bi siere' likul nnò saan ki liebe' ki kun', ki taa' tigber nnò ke ki tòke' *Yesu ya tondb piik nin uba nnò nin binitòb bà ke mò là pè u'bo nnò. 10 Bipiib nnò ya yel si: Mari Madelenn nin Sann nin Mari Saak ya naa. Ben nin bipiitòb nè taa' tigber nnò ki tòke' *Yesu ya tondb. 11 Bi tòke' be ma nnò nè bi maaleh ki teh ní yé mijòrlenn nè, nè ka teke' tigber nnò ki jin'. 12 Nèn saan nè Pier fii' ki sen' ki jon' likul nnò saan, ki gbien' ki liike', ki laa' kukpelcièku nnò baba nè ðò len. Nibonn ná tien' nnò cuo' wò miyòkm cèen, nè u liebe' ki kun'.

*Yesu cère' u'panpaankaab bile laa' wò Emayus ya sen ni
(Mark 16:12-13)*

13 Nèn daali nè *Yesu ya panpaankaab ya bile joh udu uba bó bi yih wù Emayus. Kí ñe Yerusalem kí tí baa udu nnò ní te ten kònsini piik nin uba nè. 14 Bi joh ma nnò nè kí lienh tibont tà ke tien' nnò bó. 15 Bi lienh kí nièh nin tób uyo wà nnò, nè *Yesu nànde' be, bi tòke ki joh. 16 Ní libe' bi'yenn nè ba bende' wò. 17 U niire' be ki ye: «Ni cuonh kí lienh be ya gber ne?» Bi'yenn saa' nè bi sere'. 18 Bi'ni bi yih wà Kleyopas nnò jiin' wò ki ye: «N maale' ki ye sin baba nè te Yerusalem ní, ka ben ná tien' len iden yiè nò.» 19 Nè u ye: «Be ya bonn tien'-i?» Nè bi tòke' wò ki ye: «Ti lienh ná tu' Nasaret ya *Yesu nnò ya gber nè. U là yé *Uwien ya ñòbonsòkn nè, kí ñmòbe mituum u'lenm nin u'tuon ke ni, binib nin Uwien ya nun bó. 20 Ama tí'yaab bà yé bitòtuòrcienb nin tí'du ya ciènb taa' wò kí tí ñukn' Erom ya ciènb, bi bun' wò kí ye u kpè mikuum, nè kí kpè' wò udòpònpòn bo. 21 Tinbi là daan kí ye wòn nè li teke tinbi Israyel yaab kí wiè. Nin tí'dendènl ke ñò tibont nnò ke tien' ma dinnò wienta sò. 22 Ama tí'cekl ya piib biba tòke' te tigber tuba tú jin' te. Bi wòre' kí fii' kí jon' likul bó, 23 ka tí laa' *Yesu ya gbent, nè kí liebe' ní kí lá tòke' te kí ye Uwien ya tondb biba baa' bi'saan kí tòke' be kí ye u fuobe. 24 Nè tí'yaab biba mò jon' likul nnò bó, kí tí laa' ní te ten bipiib nnò len' ma nè. Ama wòn wòn, ba laa' wò.»

25 Nè *Yesu tòke' be kí ye: «O, bijebe, mibenm nè pòre' nè. Na teke' *Uwien ya ñòbonsòknb là len' ná ke nnò tonm. 26 Ní kpè Uwien ya Nigendke Kristo ní jènde nè kí yaan Uwien ní kpíeke wò.» 27 Nè kí cin' kí tòkeh be ná ke kèle' u'bo Uwien ya gbant ni nnò. U cin' kí tòkeh be Moysis là kèle' ná u'bo nè kí tí baa' *Uwien ya ñòbonsòknb ke mò là kèle' ná.

28 Bi tí nèkn' bi joh udu wà ni nnò, nè *Yesu tien' ten u ye wò ní gèbre nè. 29 Nè bi cékn' wò kí ye wò ní juore bi'saan, uwien benh wù ní lu nè, ní li biire na ní wuòke. Nè u juore' bi'saan. 30 Bi kèle' be ní ji uyo wà nnò, nè u yuure' kpòno, kí faare' Uwien, kí kòkuò' kí de' be. 31 Nèn saan nè bi'yenn cíbre' bi bende' wò, nè u pak kí fele'. 32 Nè bi tòke' tób kí ye: «U bi lienh kí tùreh kí tòkeh te *Uwien ya gbònku ya gber ya tingi usen ni ma nnò, ná bi sienh tí'fèl ni ten umu-uu?»

33 Nè bi fii' kí liebe' Yerusalem i ya tãan bo kí tí laa' *Yesu ya tondb piik nin uba nnò nin binitòb taan' kí te. 34 Bi tòke' bipanpaankaab bile nnò kí ye:

«Yonbdaan mənbe ki məkre'. U cère' Simon laa' wə.» ³⁵ Nε bipanpaankaab bile nno mə təkε' bε nà tien' usen ni, ki təkε' bε ki ye bi bende' wə uyo wà u kəkəu' kpono nno nε.

Yesu cère' u'panpaakaab piik nin uba laa' wə

(Matie 28:16-20; Mark 16:14-18; San 20:19-23; Itùon 1:6-8)

³⁶ Bi lienh bi'ñobu ŋa lu', nε *Yesu baa' ki lá sere' bi'siik ni, ki təkε' bε ki ye: «Li te mən uyenduon ni.» ³⁷ Ní fēnde' bε ki gbien', bujɛwaanbu cuo' bε, kimε bi maaleh ki teh ní yé ufenfend nε. ³⁸ Nε u niire' bε ki ye: «Bε tien' ní cuo' nε bujɛwaanbu, ni maaleh milele? ³⁹ Liike mən n'nuo nin n'taan, min li nε. Mε nni mən ki liike, ni li lε n ŋmobe tigbenent nin ikpob. Fεnfend ŋa ŋmobe gbenent ki niireh nin kpobl.» ⁴⁰ U lienh nno uyo wà nno, nε ki wongeh bε u'nuo nin u'taan. ⁴¹ Nεn saan nε bi'yenm songe', ama ba laan teke' ki jin' ki gben', ki biε ki te miyokm ni. Nε u niire' bε ki ye: «Nì ŋmobe niba libuol liε ní ji-ii?» ⁴² Bi de' wə lijenjenpulkaal liba. ⁴³ Nε u teke', ki ŋmən' bi'nun bó.

⁴⁴ Nε ki təkε' bε ki ye: «N laan là te nin nε uyo wà nno, n là təkε' nε ki ye: ní kpe Moyis là kele' nà nin *Uwien ya ñobonsoknb là kele' nà nin nà kε kele' Uwien ya yuon ya gbɔnku ni n'bo nno, kε ní tien nε.»

⁴⁵ Nεn saan nε u cibre' bi'yenm bε ní fre kí cii nà kele' *Uwien ya gbɔnku ni nno ya tingi. ⁴⁶ Nε ki tí təkε' bε ki ye: «Nì kele' ki ye ní kpe Uwien ya Nigendke Kristo ní jēnde, kí kpo kí məkre bitenkpiib ni wienta daali. ⁴⁷ Bi li təkε uɛndun ya nib kε n'gbεr, kí ye bε ní lèbre bi'tetem ŋo Uwien ní fère bε bi'biere. Bi li cin Yerusalem ni nε kí li təkεh tù. ⁴⁸ Ninbi nε yé n'mɔnkunb tibont nno kε bo. ⁴⁹ Min nin n'yul nε li cère ní lε n'Baa là pùon' ki ye u li de nε nà nno. Ní li te Yerusalem ní, kí tí baa lidaali là ni li lε mituam má li ñε paaki bó ní nno.»

Yesu don' paaki bó ma bo

(Mark 16:19-20; Itùon 1:9-11)

⁵⁰ *Yesu taa' bε ki jon' Betani ya du bó ya kele, ki tí yuon' u'nuo ki tien' bε Uwien ya mɔnm. ⁵¹ U teh bε Uwien ya mɔnm uyo wà nno, nε ki daan' bε, Uwien cère' u don' paaki bó. ⁵² Bi gbaan' ki kpiεke' wə, nε ki liebe' Yerusalem nin uyenɔngciεn. ⁵³ Bi là tuu ki te Uwien ya duku ya luo bo nε ki pεkeh Uwien.

Tigbɛmɔnmɔnt tã San kɛle' tũ nnɔ Nà wɔngeh kugbɔnku kuu te ma bo

Yesu ya tond San nɛ kɛle' kugbɔnku kuu nnɔ. U yíe binib ní bende Yesu yé udaan wá nɛ. Yesu yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo nɛ. Wɔn nɛ liɛbe' ki yé Uwien ya Bijɛ.

San kɛle' tigbɛmɔnmɔnt ma bo nnɔ bore' nin Matie nin Mark nin Luk kɛle' tũ ma bo. U yíe binib ní tũɔre kí cii Yesu tien' tibont tã nin u len' tã nnɔ ya tingi nɛ. San ya gbɔnku ya cincinm (1:1-18) u tãkeh binib kí teh Yesu bugbɛn nɛ yé Uwien ya ñɔbonl. Ú lá te nin Uwien nɛ haali ucincinyo nɛ ki baa' kí lá kɔn' nin binib (1:1-18).

San ya gbɔnku gbiire' ibàk ile nɛ. Libòkɔpɛiɛkl ni (1:18–12:50), San lienh Yesu tien' miyɔkm ya bont tã nnɔ bó nɛ. U tien' tũ ki tí dukn' bolm milole nɛ. Tu ya bont nɛ wɔngeh kí teh Yesu yé Uwien ya Bijɛ. Sufmɛɛ ya cienb tuu kí findeh nin wɔ ki teh u taah u'ba kí kpáandeh Uwien nɛ, kí kɛndeh Saba ya daali ya yiko bo. Yesu tãke' binib kí ye wɔn nɛ yé tijier tã dienh limiɛl, kí yé kuwenwenku kũa wendeh uɲɛndun.

Libòkɛliɛl ni (13:1–21:25), San liɛbe' kí ye Yesu nɛ yé usɛn wá unisaal lí kpiɛn wũ kí baa Baa Uwien saan, kí liɛbe' kí ye Yesu siere' uɲɛndun wuu ní kí liɛbe' u'Baa bó (iyul 13–17). Lí ya bòkl ni San lienh bí cuo' Yesu ma bo, kí bun' wɔ tibuur kí ye u kpɛ mikuum, kí kpɛ' wɔ udɔpɔnpɔn ma bo nɛ. U mɛkre' bitenkpiɛn ni, kí cɛre' u'panpaankaab laa' wɔ u fuobe (iyul 18–21).

Yesu Kristo nɛ yé Uwien ya ñɔbonl

¹Uwien ña laan lá ñɛn' uɲɛndun ma nnɔ kí laa' Liñɔbonl te nɛ. Lí lá te nin Uwien nɛ, kí yé Uwien. ²Lí lá te nin Uwien nɛ micincinm. ³Uwien lá ñɛn' tibont kɛ nin len nɛ. Uwien ña ñɛn' bonn niba ñɔ la te ní ñɛnm ni. ⁴Len nɛ yé limiɛl ya daan. Limiɛl nnɔ nɛ dienh binib kuwenwenku. ⁵Kuwenwenku nnɔ wendeh licinñunl ni, nɛ licinñunl ña fre' kí kpiin' kũ.*

⁶Uwien sɔn' unil uba ní, bí yih wɔ San. ⁷U baa' wɔ ní kun kuwenwenku nnɔ bo imɔn nɛ, ñɔ wɔn bo binib kɛ ní teke kũ kí jí. ⁸Wɔn ña yé kuwenwenku nnɔ, ama u baa' wɔ ní kun ku'bo imɔn nɛ. ⁹Kũ yé kuwenwenmɔnku kũa baa' uɲɛndun ní kũ ní wende binib kɛ nɛ.

¹⁰Uwien ñɛn' uɲɛndun nin Liñɔbonl nnɔ nɛ. Lí baa' uɲɛndun ní ama uɲɛndun ya nib ña bende' lɛ. ¹¹Lí baa' lí'yaab saan, nɛ lí'yaab ña teke' lɛ. ¹²Ama binib bà kɛ teke' lɛ nnɔ, bí teke' lɛ kí jin' nɛ, nɛ lí de' bɛ usɛn bɛ ní lí yé Uwien ya bumu. ¹³Bí yé Uwien ya bumu ma nnɔ, na yé u maa' bɛ ten unisaal maa' mubumu ma bo nɛ, Uwien nɛ yíe kí cɛre' bí yé u'bumu.

¹⁴Liñɔbonl nnɔ tien' lí'ba unisaal, kí baa' kí lá kɔn' tí'ni, kí teh tinimɔnt cɛɛn, kí tãkeh tigbɛmɔnt baba. Tí laa' u'kpíeke. Ukpíeke wá u'Baa Uwien de' wɔ wũ, kímɛ u yé u'bubaabk nɛ. ¹⁵San kun' u'bo imɔn kí kpaande' kí ye: «N lá lienh wɔn bo nɛ kí teh wá lí paan n'bo ní nnɔ cɛn' nni, kímɛ u lá te kí laa' ba laan maa' nni.»

¹⁶U'nimɔnt ní nɛ u de' tí'kɛ bupaabu, kí lí liɛbe kí de te bù kí pukn. ¹⁷Imɔn, Moyis nɛ lá de' tɛ *yiko. Tinimɔnt nin tigbɛmɔnt tun wɔn, *Yesu Kristo nɛ baa'

* **1:5** Bí lí fre kí lebre licinñunl ña fre' kí kpiin' kũ kí ye licinñunl ña teke' kũ mɔ.

nin tù. ¹⁸ Uba ŋa kpele ki laa' Wien. Ama u'Bijɛbaab wà yé Uwien ki te nin Uwien nnɔ nɛ cɛrɛ' ti bɛndɛ' wɔ.

San wà siih binib Uwien ya ŋunm ya gɛr
(*Matie 3:1-12; Mark 1:1-8; Luk 3:1-18*)

¹⁹ Sufmbɛ ya ciɛnb bà te Yerusalem ni nnɔ sɔn' bitɔtuɔrkaab nin Lefi yaab† San saan, nɛ bi tí niire' wɔ ki ye: «A yé ŋmɛ nɛ?» ²⁰ Nɛ San kun' imɔn ki ye: «Min ŋa yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo.» ²¹ Nɛ bi liebe' ki niire' wɔ ki ye: «A nín yé ŋmɛ? A yé Eli nɛ-ɛɛ?» Nɛ u ye: «Ma yé Eli.» Bi tí niire' wɔ ki ye: «A yé *Uwien ya ŋɔbonsɔknl wà li baa ní nnɔ nɛ-ɛɛ?» Nɛ u ye: «Hnhn.» ²² Nɛ bi tí niire' wɔ ki ye: «A nín yé ŋmɛ nɛ? A bugbɛn tɔke tɛ a yé udaan wà, ŋɔ tí bɛndɛ ti li tí jiiin bà sɔn' te ní nnɔ ki ye bà.»

²³ Nɛn saan nɛ San jiiin' bɛ ki ye: «N yé wà wuureh kupenpelku ni ki teh: <Tùɔrɛ mɛn kí cubn Yonbdaan ya sɛn,> nnɔ nɛ.

*Uwien ya ŋɔbonsɔknl Esayi là len' nnɔ nɛ.»

²⁴ Bi sɔn' binib bà San saan nnɔ ya biba là yé *Farisiɛnmbɛ nɛ. ²⁵ Bi liebe' ki niire' wɔ ki ye: «Ŋa yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo, ka yé Eli, ka yé *Uwien ya ŋɔbonsɔknl wà li baa ní nnɔ mɔ la, bɛ nín tien' a siih binib Uwien ya ŋunm-i?» ²⁶ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Min taah miŋunm nɛ ki siih binib Uwien ya ŋunm. Ama uba te ni'siik ni, na bɛn wɔ. ²⁷ U pɛ n'puoli bó ní nɛ, ama ma kpɛ ní lore u'tacɛningbɛn mɔnɔn.»

²⁸ Ni'kɛ là tien' Betani ya du ni nɛ, Sudɛn ya kpenpuol bó. San là siih binib Uwien ya ŋunm nɛn saan nɛ.

Yesu nɛ yé Uwien ya Pebuk

²⁹ Kutaaku faa', San laa' *Yesu we ní u'saan, nɛ u ye: «Liike mɛn, Uwien ya *Pebuk kà ñɛndeh uɛndun ya nib ya biere nnɔ sɔ. ³⁰ N là tɔke' wɔn ya gɛr nɛ ki ye uje uba pɛ n'puoli bó ní ki cɛn' nni nnɔ, kimɛ u là te ki laa' ba laan maa' nni. ³¹ Min mɔnɔn ŋa là bɛn udaan wà nɛ, ama n baa' ki siih binib Uwien ya ŋunm ŋɔ Israyɛl yaab nɛ ní bɛndɛ wɔ.»

³² Nɛ San tɔke' binib ki ye: «N laa' *Mifuoŋaanm ñɛn' paaki bó ki jiiin ní, ki naan unɛnjel, ki lá te u'bo. ³³ Min mɔnɔn ŋa là bɛn udaan wà nɛ, ama Uwien wà sɔn' nni ní li siih binib u'ŋunm nnɔ, nɛ tɔke' nni ki ye n li lɛ *Mifuoŋaanm jiiire' ní ki lá te uje uba bo. Wɔn nɛ li cɛrɛ *Mifuoŋaanm ní jiiire ní binib bo.

³⁴ N laa', nɛ ki kun' imɔn ki ye wɔn nɛ yé Uwien ya Bijɛ.»

Bà kpɛ' ki tien' Yesu ya panpaankaab

³⁵ Kutaaku faa', nɛ San tí te ni'saan nin u'panpaankaab bile. ³⁶ U laa' *Yesu gɛbreh, nɛ u caan' u'bo inun, ki ye: «Liike mɛn, Uwien ya Pebuk sɔ.» ³⁷ San ya panpaankaab bile nnɔ cii' u len' nà, nɛ ki paan' *Yesu bo. ³⁸ *Yesu jibe', ki laa' bi pɛ u'bo, nɛ u niire' bɛ ki ye: «Ni yíe bà?» Nɛ bi ye: «Rabi, a te lɛ saan-i?» Rabi ya tingi si: Uwɔnwɔknl bii Cɛnbaa nɛ. ³⁹ Nɛ u ye: «Dɛn mɛn, ni li lɛ.» Ní là te kutaajuɔku tikur tunan ya yo nɛ. Bi paan' u'bo ki tí laa' u te nà saan, nɛ ki juore' u'saan ki tonde' ni'daali ya wentunl.

⁴⁰ Bijɛb bile bà là cii' San ya lenm ŋɔ ki paan' *Yesu bo nnɔ, bi yih uba Andre, u yé Simɔn Pɛr ya ninjɛ. ⁴¹ U kpɛ' ki jon' ki tí laa' u'ninjɛ Simɔn nɛ ki tɔke' wɔ ki ye: «Ti laa' Mɛsi.» Mɛsi ya tingi si: Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo nɛ. ⁴² Nɛ ki taa' wɔ ki baa' *Yesu saan. *Yesu caan' Simɔn bo inun, ki tɔke' wɔ ki ye: «Bi yih ŋɛ Simɔn nɛ, San ya bijɛ. Bi ji li yih ŋɛ Sefas nɛ.» Sefas ya tingi si: Litɛnpenl nɛ.

† 1:19 Lefi yaab yé binib bà là toreh bitɔtuɔrkaab Uwien ya duku ni nɛ.

⁴³ Kutaaku tí faa' nɛ *Yesu yíe wɔ́ rí jo Galile ya tinɸɛnm bó. U laa' Filip nɛ ki tɔ́ke' wɔ́ ki ye: «Paan n'bo ní.» ⁴⁴ Filip nno yé Betsayida ya du yɔ́ nɛ. Andre nin Pier mɔ́ yé nɛn bó yaab nɛ. ⁴⁵ Filip jon' ki tí laa' Natanayel nɛ ki tɔ́ke' wɔ́ ki ye: «Tí laa' unil wà Moyis là kele' u'gbɛr Yiko ya gbɔ́nku ní nno. *Uwien ya ñabonsɔ́knb mɔ́ là len' u'gbɛr. Wɔ́n si: Nasaret ya Yesu, Yosef ya bije.» ⁴⁶ Nɛ Natanayel niire' wɔ́ ki ye: «Nibonmɔ́nmɔ́nn li fre kí ñɛ ní Nasaret ya du ni-ii?» Nɛ Filip tɔ́ke' wɔ́ ki ye: «Dɛn kí tí liike.»

⁴⁷ *Yesu laa' Natanayel we ní u'saan, nɛ u ye: «Liike mɛn, Israyel ya bol ya nil tenten sɔ́, u yé ugbɛmàndaan nɛ.» ⁴⁸ Nɛ Natanayel niire' wɔ́ ki ye: «A bɛn nni lɛ saan-i?» Nɛ *Yesu ye: «A bi te bukenkenbu ní ma nno n kpíe' kí laa' ñɛ nɛ ki yaan Filip yin' ñɛ.» ⁴⁹ Nɛ Natanayel ye: «Cɛnbaa, a mɔ́nbe ki yé Uwien ya Bijɛ nɛ. A yé Israyel ya bercien nɛ.» ⁵⁰ Nɛ *Yesu ye: «N tɔ́ke' ñɛ ki ye n laa' ñɛ bukenkenbu ní ma nno nɛ a teke' nni kí jin'. A li lɛ miyɔ́km ya bont tá yebe kí cɛn' níɛ nɔ.» ⁵¹ Nɛ ki ye: «N tɔ́keh nɛ imɔ́n nɛ, ní li lɛ kutaaku ye, kí lɛ Uwien ya tondb doh kutaaku kí jiih ní *Unil ya Bijɛ ya yul ya paaki.»

2

Bi tien' upiikuɔn uba Kana ya du ni

¹ Wienta daali nɛ bi tien' upiikuɔn uba Kana ya du ni, Galile ya tinɸɛnm ní. *Yesu ya naa mɔ́ là te ní'saan. ² Bi là yin' *Yesu nin u'panpaankaab mɔ́ upiikuɔn nno. ³ Midaam là pɔ́re', nɛ *Yesu ya naa tɔ́ke' wɔ́ ki ye: «Ba jí ñmɔ́be daam.» ⁴ Nɛ *Yesu jiih' wɔ́ ki ye: «Upii, min nin sin tu lɛ nɛ? N'yo ña laan baa'-a!» ⁵ Nɛ u'naa tɔ́ke' bitonsɔ́nb ki ye: «U ye ma la, ní tien nno.»

⁶ Tɔ́, icincencien iluob iba là se ní'saan. Cin kɛ cin là li fre kí teke tɛn icùɔn iniin bí icùɔn piik nin ile. *Sufmbɛ là kuonh i ya cin ní nɛ miɸunm kí taah ki sɔ́kreh bí'ba, kí paakeh iyaajɛbok ye ma bo. ⁷ *Yesu tɔ́ke' bitonsɔ́nb nno kí ye: «Gbien mɛn icin yii nɔ miɸunm.» Nɛ bi gbien' i'kɛ miɛɛn. ⁸ Nɛ u ye: «Kon mɛn kí tí de wà likeh kunacenu ya tùon.» Nɛ bi kon' kí tí de' wɔ́, ⁹ kí laa' miɸunm nno kpɛnde' midaam ñɔ. Nɛ u wube' kí liike', ka bɛn mí ñɛn' nà saan. Ama bitonsɔ́nb bà kon' kí tí de' wɔ́ nno, bɛn bɛn. Nɛ u yin' piice, ¹⁰ kí tɔ́ke' wɔ́ ki ye: «Wà kɛ ye wɔ́ rí de midaam la, u kpíɛreh kí dienh mà ñmɛ nɛ. Binib ñun' kí tí gbo' la, nɛ u jí dienh mà ña ñmɛ kí gbien'. Sin sien' ma ñmɛ kí tí kɛnde' nɛ kí yùɔn' kí de'-a!»

¹¹ Nɛn nɛ yé miyɔ́km ya bonn nà *Yesu cin' kí tien' nɛ. U là tien' miyɔ́km ya bonn bugbɛn Kana ní nɛ, Galile ya tinɸɛnm ní, kí cèrɛ' binib laa' u ñmɔ́be ukpíke ma bo. Nɛ u'panpaankaab teke' wɔ́ kí jin'.

¹² Ní ya puoli bó nɛ wɔ́n nin u'naa nin u'niñjɛb nin u'panpaankaab jiiɛ' Kapɛrnawum ya du bó, kí tí tien' ní'bó iwenkáanke.

Yesu ñɔrɛ' ikpenkpend Uwien ya duku ya luo bo (Matie 21:12-13; Mark 11:15-17; Luk 19:45-46)

¹³ Ní là sien' waamu nɛ *Sufmbɛ ya Pak rí jɛle, nɛ *Yesu don' Yerusalɛm bó, ¹⁴ kí tí kɔ́n' Uwien ya duku* ya luo bo, kí laa' binib te u'bo. Biba kuɔ́reh inɛ nin ipe nin inɛnjel, bitɔ́b kpɛndeh ilike. ¹⁵ Nɛ u taa' ñmɛ kí tien' unalɛbe yaam, kí ñɔrɛ' biwɛnkuɔ́rb nno nin bí'pe nin bí'ne nno kɛ kí ñɛn' saali, kí kpɛnkpiɛn' bilikkpɛndb nno ya like, kí tuture' bí'teb kí gbɔ́gbɔ́be'. ¹⁶ Nɛ kí tɔ́ke' binɛnjekuɔ́rb nno kí ye: «Nɛn mɛn ní'kɛ níɛ saan! Ní la taa n'Baa ya duku kí tien kukpɛnkpendduku.» ¹⁷ Nɛ u'panpaankaab tiere' kí ye ní kele' *Uwien ya

* 2:14 Liike Matie 12:5; Mark 11:11; Luk 2:27.

gbonku ni ki ye: «Uwien, n'nun mɔn a'duku ya gber bo cɛɛn, nɛ nɪ sienh n'fɛl ni tɛn umu.»

¹⁸ Nɛ *Sufmbe ya cienb niire' wɔ ki ye: «A li tien mi lɛ yɔkm ya bonn kɪ wuɔn tɛ kɪ ye a nɔmɔbe usɛn á tien a teh ná nɔ?» ¹⁹ Nɛ u ye: «We mɛn Uwien ya duku kuu, nɔ rɪ taa iwien ita kɪ liɛbe kɪ mɛ kù.» ²⁰ Nɛ bi ye: «Bi taa' ibin pinan nin iluob nɛ ki mɛn' Uwien ya duku kuu nɔ, nɛ sin ye a li taa iwien ita kɪ liɛbe kɪ mɛ kù-uu?» ²¹ Ama *Yesu lienh Uwien ya duku kùá bó nnɔ, u niireh u'gbenɛnt nɛ. ²² Uyo wá u mɛkre' bitɛnkpiib ni nnɔ, nɛ u'panpaankaab tiɛre' kɪ ye u lá len' nnɔ. Nɛ ki teke' ná kele' *Uwien ya gbonku ni nnɔ nin *Yesu ya lenm kɪ jin'.

Yesu ben ná te unil ya fɛl ni

²³ *Yesu lá te Yerusalem ni nɛ Pak ya nacenku nnɔ ya yo, kɪ tien' miyɔkm ya bont, binib laa', nɛ bà yɛbe teke' wɔ ki jin'. ²⁴ Ama wɔn nɔ du bi'bo, kime u bɛn binib kɛ ya yenmaale. ²⁵ Wá nuunh uba rɪ tɔke wɔ unil ya gber. Kime wɔn bugbɛn bɛn ná te unil ya fɛl ni.

3

Yesu nin Nikodɛm ya gber

¹ Ujɛ uba lá te bi yih wɔ Nikodɛm, u yé *Farisienmbɛ ya cɛkl ya nil nɛ, kɪ yé Sufmbe ya cienb ya uba. ² U baa' *Yesu saan kuɔnku kɪ tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, ti bɛn kɪ ye Uwien nɛ sɔn' nɛ ní á lá wɔkn tɛ, kime Uwien nɔ te nin nil la, wá rɪ fre kɪ tien yɔkm ya bont tɛn a teh ma bo nɔ.» ³ Nɛ *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, ba maa' unil wá kɪ lere' la*, udaan nɔ rɪ fre kɪ lɛ Uwien ya bɛl.» ⁴ Nɛ Nikodɛm ye: «Unil tien' ucien la, bi li tien mila kɪ maa wɔ kɪ lere? U li fre kɪ liɛbe kɪ kɔ u'naa ya benku ni nɔ bɛ rɪ maa wɔ kɪ lere-ee?» ⁵ Nɛ *Yesu ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, ba maa' nil wá miɔnunm nin *Mifuoɔaanm ni la, udaan nɔ rɪ fre kɪ kɔ Uwien ya bɛl ni. ⁶ Unisaal maa' ná la, nɪ yé unisaal nɛ. *Mifuoɔaanm maa' ná la, nɪ yé *Mifuoɔaanm yaann nɛ. ⁷ La cɛre n tɔke' nɛ maa kɪ ye nɪ kpɛ bɛ rɪ maa nɛ kɪ lere nnɔ rɪ cuo nɛ miyɔkm. ⁸ Mitafaam† joh mɪ yíe ná bó nɛ, nɛ a ciuh mi'waaku bó, ka bɛn mɪ nɛn' ná, kɪ niireh nin mɪ joh ná. Unil wá kɛ *Mifuoɔaanm maa' wɔ la, u'mɔ yaam tɛ nnɔ nɛ.»

⁹ Nɛ Nikodɛm niire' wɔ ki ye: «Nɪ li tien mila kɪ tien-i?» ¹⁰ Nɛ *Yesu jiin' wɔ ki ye: «A yé unil wá wɔknh Israyel yaab Uwien ya gber, nɛ ka bɛn n len' ná nɔ ya tingi-ii?» ¹¹ N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, ti lienh ti bɛn ná nɛ, kɪ kundeh imɔn ti'nun laa' ná bo, nɛ na teknh ti'mɔnkun kɪ jinh. ¹² N tɔkeh nɛ unɛndun wuu ni ya gber, nɛ na teknh tɔ kɪ jinh. N tɔke' nɛ paaki bó jaar la, ni li tien mila kɪ teke tɔ kɪ ji? ¹³ Unil ya Bijɛ wá nɛn' paaki bó kɪ jüre' ní nɔ rɪ la, uba nɔ don' paaki bó.

¹⁴ «Bi li fin Unil ya Bijɛ paaki bó tɛn Moyis lá fin' ma uwɛ uɔɔ bo kɪ caan' kupɛnpɛlku ni nnɔ nɛ, ¹⁵ nɔ unil wá kɛ teke' wɔ ki jin' la, wá rɪ lɛ limiel lá nɔ nɔmɔbe gbenm.» ¹⁶ Imɔn, Uwien yíe unɛndun ya nib kɪ gbien', nɛ ki taa' u'Bubaabk kɪ de' nɔ wá kɛ teke' wɔ ki jin' la, u la kpo kɪ juore fɛnm, ama wá rɪ lɛ *limiel lá nɔ nɔmɔbe gbenm. ¹⁷ Kime Uwien nɔ sɔn' ní u'Bijɛ unɛndun ni wá rɪ lá biin unɛndun ya nib, u sɔn' wá ní wá rɪ lá nɔmɛn bɛ nɛ. ¹⁸ Wá kɛ teke' wɔ ki jin' la, Uwien nɔ rɪ biin wɔ. Ama wá kɛ nɔ teke' wɔ ki jin' la, Uwien biin' wá nɔ, kime wá teke' wɔn Uwien ya Bubaabk kɪ jin'. ¹⁹ Uwien niikeh ná bo sɔ kɪ biindeh binib: kuwenwenku baa' unɛndun ni, nɛ binib yíe licinɔunl kɪ cɛn'

* 3:3 Grekmbe ya lenm ya nɔbonl lá teh kɪ maa kɪ lere nnɔ li fre kɪ ye kɪ maa paaki bó mɔ. † 3:8 Grekmbe ya lenm ya nɔbonl lá teh Mifuoɔaanm nnɔ li fre kɪ ye mitafaam mɔ.

kuwenwenku, kime bi'tuon bre ne. ²⁰ Wà ke teh ná bre nen kuwenwenku ne, ka yíe wò ní nekñ kù, kime u jie u'tuonbiere nno lí ñe upaan bo ne. ²¹ Wà ke teh ná mən joh kuwenwenku ni ne, ne binib ní le u'tuon kí bende kí ye u teh Uwien yíe ná ne.

San len' Yesu ya gber ma bo

²² Ni ya puoli bó ne *Yesu nin u'panpaankaab jon' Sude ya tinfenm ni, ki tí te ní' bó, ne u siih binib Uwien ya ñunm. ²³ San mọ lá siih binib Uwien ya ñunm, Enon ya du ni ne, kime miñunm lá yebe ní'saan. Udu nno kpíeke Salím ya du ne. Binib lá baareh u'saan, ne u siih be Uwien ya ñunm. ²⁴ U ya yo ki laa' ba laan lá cuo' San ki tí pekn'.

²⁵ San ya panpaankaab findeh nin Suf uba bi sokreh bi'ba ki paakeh yaaajebok ye ma bo nno bo ne. ²⁶ San ya panpaankaab baa' ki lá tóke' wò ki ye: «Cenbaa, unil wà lá te a'saan Sudeh ya kpenpuol bó, a tóke' binib u'gber nno, u'mọ ji siih binib Uwien ya ñunm ne, ne binib ke ji joh wən saan.» ²⁷ Ne San tóke' be ki ye: «Nil ña ní fre kí lí ñmobe niba ño Wien ña de' wò nè. ²⁸ Ninbi bugben yé n'mənkunb ki ye n lá len' ki ye min ña yé Uwien ya Nigendke *Kristo, ama Uwien sən' nni ní liere wən ne usen. ²⁹ Uje kuəndeh upii la, wən si upii. Píice ya jó wən te ugbə ne ki cengeh u'jó bó. U tí cii' u'jó ya niéke bó uyo wà la, ne u'yenm ní songe cəen. N'mọ ñmobe u ya yənsəngə ne ki tí ghen'. ³⁰ Ní kpe wən *Kristo ya yel ní lí túreħ ki kpienħ, ne n'yaal ní lí sondeħ.»

Unil wà ñen' paaki bó ní ya gber

³¹ Wən wà ñen' paaki bó ní nno ne cən' ná ke te. Unil wà ñen' uñendun ní yé uñendun ya nil ne, ki lienħ uñendun ya lenm. Unil wà ñen' paaki bó ní ne cən' ná ke te. ³² U kundeh imən u laa' ná nin u cii' ná bo ne. Ama uba mənən ña teke' u'mənkun nno. ³³ Wà ke teke' u'mənkun nno la, u tuo' ki ye Uwien yé ugbeməndaan ne. ³⁴ Unil wà Uwien sən' wò ní nno lienħ wən Uwien ya gber ne, kime Uwien taa' *u'Fuoñaanm ki de' wò ki tí ghen' ne. ³⁵ Uwien Baa yíe u'Bije, ne ki taa' ná ke te ki ñukñ' wò. ³⁶ Wà teke' Uwien ya Bije ki jin' la, u ñmobe limiel lá ña ñmobe ghenm ne. Ama wà ña tuo' ki teke' Uwien ya Bije ki jin' la, wa ní le limiel nno. Uwien ya mutuol lí tuu ki te u'bo ne.

4

Yesu nin Samari ya pii uba ya gber

¹ *Yesu cii' binib tóke' *Farišenmbə ki ye u teh binib u'panpaankaab ki siih be Uwien ya ñunm ki cən' San. ² Imən, *Yesu bugben ña lá siih nib Uwien ya ñunm. U'panpaankaab ne lá siih be. ³ *Yesu cii' bi lienħ nno ma nno ne u siere' Sude ya tinfenm ni, ki liebeh Galile ya tinfenm bó. ⁴ U joh Galile la, u lí ñe *Samari ya tinfenm ni ne.

⁵ U tí baa' Samari ya du uba ni, bi yih wù Sikar. Sakób lá de' u'bijə Yosef bukpaabu bùa nno ña fəke nin ní'saan. ⁶ Sakób ya ñunbunl te nen saan ne. *Yesu cuon' ki jii', ne ki kèle' liñunbunl nno ya ñəgbel bo. Ní lá tuo kuwensiiku ya yo ne.

⁷ Samari ya pii uba baa' wò ní lun miñunm, ne *Yesu tóke' wò ki ye: «Pu nni miñunm ní ñu.» ⁸ U ya yo ki laa' u'panpaankaab jon' udu ya benku ni be ní tí de tijer.

⁹ Ne upii nno ye: «Kí ye be bo? Sin Suf mọ lá miəħ min Samari ya pii miñunm-ii?» U len' nno, kime Sufmbə ña lá nekndeh Samari yaab.

10 Nε *Yesu ye: «A bi ben Uwien ya paabu, ki tí bi ben wà miεh ηε miñunm nò la, sin ne bi li miε wò, ne u bi li de ηε mifuobm ya ñunm.» 11 Nε upii nno ye: «Cenbaa, ηa ηmòbe bonlunkaann, liñunbunl nno mò ñò, a li le mifuobm ya ñunm nno le saan-i? 12 Ti'yaaje Sakòb ne là de' te liñunbunl liε nò. Wòn nin u'bijieβ nin u'went ke là ñun' li'ñunm. Sin ne cen' wòn-ii?» 13 Nε *Yesu take' wò ki ye: «Wà ke ñuh miε ya ñunm la, uñuñun li liebeh ki coh wò ne. 14 Ama wà ke li ñu n li de wò miñunm mà nno, ñuñun ηa ji li cuo wò fiebu. N li de wò miñunm mà nno li te ten liñunbunl ne u'ni, kí li dienh wò limiel là ηa ηmòbe gbenm.» 15 Nε upii nno ye: «Cenbaa, de nni mi ya ñunm, ñuñun ji la cuo nni ηò n ji la bàareh niε saan ki luh.»

16 Nε *Yesu ye: «Jo kí tí yin a'ce kí liebe ní.» 17 Nε u ye: «Ma ηmòbe ce.» Nε *Yesu jiiñ' wò ki ye: «A ye ηa ηmòbe ce ma nò, ní yé imàn ne. 18 Kime a kun' ticer kí tí dukn' jeb biñun ne. A ji te uje wà saan fenfennò nò ηa yé a'ce. A len' ma nò, a take' tigbemònt ne.» 19 Nε upii nno ye: «Cenbaa, n bende' ki ye a yé *Uwien ya ñòbonsòknl ne. 20 Tinbi Samari yaab ya yaajeb puke' Uwien lijuál liε bo ne, ne ninbi *Sufmbe ye bi li pukeh Uwien nà saan si: Yerusalem ni ne.»

21 Nε *Yesu take' wò ki ye: «Upii, teke kí ji kí ye, uyo we ní, nib ηa ji lá li pukeh Baa Uwien lijuál liε bo, ka ji li pukeh wò Yerusalem mò ni. 22 Ninbi Samari yaab pukeh Uwien, ne ka ben wò. Tinbi *Sufmbe wòn, ti ben wò, ne ki pukeh wò. Kime wà li ηmien binib ke ñen' *Sufmbe ni ne. 23 Uyo we ní, ne ní yé fenfennò ne, bipupukmònb li pukeh Baa Uwien bi'fel ni ne imònmòn. Kime Uwien nuunh bi ya nib ya bol ne be ní li pukeh wò. 24 Uwien ηa ηmòbe gbenent, ba lenh wò. Binib bà ke pukeh wò nno li pukeh wò bi'fel ní ne imònmòn.» 25 Nε upii nno ye: «N ben ki ye Uwien ya Nigendke, wà bi yih wò *Kristo nno, li baa ní. U lá baa' la, u li take te tibont ke ya tingi.» 26 Nε *Yesu ye: «Min wà lienh ηe nò, n yé wòn ne.»

27 U ya yo ne u'panpaankaab liebe ní. Bi laa' wòn nin upii takeh tigber ma nno ne ní cuo' be miyòkm, ama uba ηa kaabe' ki niire' wò ki ye: «A yie ba u'saan-i?» Bii «A takeh wò be ya gber-i?»

28 Nen saan ne upii nno taa' u'cuál ki sien', ki jon' udu ya benku ni, ki tí take' binib ki ye: 29 «Den men kí tí liike uje wà take' nni n tien' nà ke nò-a! Wa lii yé Uwien ya Nigendke Kristo-oo?» 30 Nε bi ñen' udu ni ki joh *Yesu bó.

31 Upii nno liebe' udu bó uyo wà nno, ne *Yesu ya panpaankaab gbáanh wò ki teh: «Cenbaa, ji tijier.» 32 Nε u take' be ki ye: «N ηmòbe tijier tuba ní ji na ben tú.»

33 Nε u'panpaankaab niireh tób ki teh: «Uba ne nín tuke' tijier kí lá de' wò bii?» 34 Nε u take' be ki ye: «N'jier si ní tien wà sòn' nni ní yie nà ne, kí sòn u'tuonl kí tí gben. 35 Ninbi pòh mikpenjenm kí teh: «Ní sien' inmaale inan ne nè ní kpaan tikpejier ya taanm.» Ama min takeh ne ne: yaare men kí liike, tikpejier ben' kí kpaan' mitaanm ηò. 36 Wà taakeh tikpejier teknh u'paaku ne, kí taakeh ní'ke limiel là ηa ηmòbe gbenm bo. Nen ne li cère wà buuh nin wà taakeh ke ní li ηmòbe uyensonge. 37 Mikpenjenm mà teh: «Uba buuh, ne uto taakeh» nno yé imàn ne. 38 Kime n sòn' ne ní tí taan tikpejier tà na jènde' tu'bo ne. Biba ne jènde' kí sòn', ne ninbi jondeh bi'tontonku bo.»

39 Upii nno take' Samari ya tinfenm yaab ki ye *Yesu take' wò u tien' nà ke ma nno ne bi teke' *Yesu kí jin' kí yebe, 40 kí baa' u'saan, kí gbáan' wò kí ye wò

* 4:10 Grekmbε ya lenm ya ñòbonl là te mifuobm ya ñunm nno li fre kí ye miñunbungkaam mò.

† 4:24 Grekmbε ya lenm ya ñòbonl là teh bi'fel ni nno li fre kí ye Mifuoñaanm ya tuòm bo mò.

ń juore bi'saan, nε u tien' nin bε iwien ile. ⁴¹ Binib teke' wɔ ki jin' wɔn bugbɛn ya lenm bo ki yebe ki cɛn' b̄a teke' wɔ ki jin' upii nnɔ ya lenm bo nnɔ. ⁴² Nε bi tɔke' upii nnɔ ki ye: «Na ji yé a ya lenm baba bo nε ti teke' wɔ ki jin'. Tinbi bugbɛn cii' u len' ma bo, ki bende' ki ye u mɔnbe ki yé uɲɛndun ya N̄mieni nε.»

Yesu cère' utonsɔncien uba ya buk faake'

⁴³ Iwien ile nnɔ ḡɛbre', nε *Yesu ñen' ni'saan ki jon' Galile ya tinfɛnm ni. ⁴⁴ Wɔn bugbɛn nε là len' ki ye *Uwien ya ñɔbonsɔknl kε ñɔbonsɔknl ya tiema du ni yaab nε ɲa boh wɔ. ⁴⁵ Ama u ti baa' Galile ya tinfɛnm ni ma nnɔ, bi teke' wɔ kucɛnku mɔnmɔnm nε, kimε bi' mɔ là jon' Yerusalem bε ń ti jele kunacenku ma nnɔ, bi là laa' u tien' n̄a kε kunacenku nnɔ ya yo.

⁴⁶ U liebe' ki baa' Kana ya du ni, Galile ya tinfɛnm ni, u là cère' miñunm kpɛnde' midaam n̄a saan nnɔ. Gobina ya tonsɔncien uba te Kapɛrnawum ya du ni u'biɲe bun. ⁴⁷ Utɔnsɔncien nnɔ cii' *Yesu ñen' Sude ya tinfɛnm bó ki baa' Galile ya tinfɛnm ni, nε u baa' ki gb̄aan' *Yesu ki ye wɔ ń jo u'den, k̄i cère u'biɲe ń faake, kimε u behn wɔ ń kpo nε. ⁴⁸ Nε *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Na laa' yɔkm ya ð̄iɛku nin yɔkm ya bonn la, na li li teke nni k̄i ji-a!» ⁴⁹ Nε utɔnsɔncien nnɔ tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, jo n'den tonm! A taande' la, a li ti baa k̄i lε n'buk nnɔ kpo'-a.» ⁵⁰ Nε *Yesu ye: «Li kunh, a'biɲe faake'-a.»

Uɲe nnɔ teke' *Yesu tɔke' wɔ n̄a nnɔ ki jin', nε ki liebe' ki kunh. ⁵¹ U kunh ma nnɔ nε u' tonsɔnb tuobe' wɔ usen ni ki tɔke' wɔ ki ye: «A'biɲe faake'-a.»

⁵² Nε u niire' bε ki ye: «U lε yo ba nε u'gbɛnɛnt tunge'?» Nε bi tɔke' wɔ ki ye: «Wenli kutaajuɔku kukurku kuba ya yo nε u'gbɛnɛnt wun sɔnge'.» ⁵³ Nε uɲe nnɔ bende' ki ye u ya yo nε *Yesu wun tɔke' wɔ ki ye u'biɲe faake' ɲɔ. Nɛn saan nε wɔn nin u'den yaab kε teke' *Yesu ki jin'.

⁵⁴ Nɛn nε tien' miyɔkm ya bonlienn n̄a *Yesu tien' n̄e uyo w̄a u ñen' Sude ya tinfɛnm ni, ki liebe' ń Galile ya tinfɛnm ni nnɔ.

5

Uɲe uba ya t̄aan nin u'nuɔ faan' Yesu cère' u faake'

¹ Ni ya puoli bó nε Sufmbε ya nacenku kuba te Yerusalem ni, nε *Yesu don' ni' bó. ² Bi là l̄uke' kujebieku kuba Yerusalem ni, k̄u te bi yih n̄a saan ipe ya nañɔbu nnɔ. *Sufmbε ya lenm ni, bi yih kujebieku nnɔ Betsata nε. Tininbont tunɲun là se ki guon' k̄u. ³ Biwienb ð̄ɔð̄ɔ tininbont nnɔ ni ki yebe. Biba yé ij̄uon, bitɔb yé idien, bitɔb mɔ ya nuɔ nin bi't̄aan kε faan'. [Bi'ke là ð̄ɔ ki gu uyo w̄a miñunm li j̄enge nε. ⁴ Kimε uyo uba la, Uwien ya tond uba t̄i ń jiire ní nε k̄i là k̄ɔ kujebieku nnɔ ni, k̄i k̄uk̄ure miñunm. Uyo w̄a u baa' k̄i là k̄ureh uwien w̄a kpi'e' ki k̄ɔn' la, u bun iwien ȳa kε la, u li faake nε.]* ⁵ Uɲe uba mɔ là te ni'saan ki bun ibin pita nin iniin. ⁶ *Yesu laa' u ð̄ɔ, nε u bende' ki ye u bunge' ńi wuake'-a. Nε u niire' wɔ ki ye: «A ȳie á faake-ee?» ⁷ Nε uwien nnɔ jiin' wɔ ki ye: «Yonbdaan, miñunm lá j̄engeh la, ma ɲm̄ɔbe nil w̄a li taa nni k̄i kuon mi'ni. N behn ń k̄ɔ la, nε uba ń kpiε nin nni k̄i k̄ɔ.» ⁸ Nε *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Fii, k̄i yuure a'nagenl, k̄i li cuonh.» ⁹ Nε u faake' i ya t̄aan bo, ki yuure' u'nagenl, ki cuonh.

Ni'daali là yé *Saba ya daali nε. ¹⁰ Nɛn bo nε *Sufmbε ya ciɛnb tɔke' uɲe w̄a faake' nnɔ ki ye: «Dinnɔ yé *Saba ya daali nε, ɲa ɲm̄ɔbe sen a yuure' a'nagenl k̄i tuke.» ¹¹ Nε u tɔke' bε ki ye: «Uɲe w̄a cère' n faake' nnɔ, wɔn nε ye ń yuure

* 5:4 Bi kpi'e' ki kele' tigbont t̄a nnɔ ya tuba ni migbiirm 5:3b-4 ɲa te tu'ni.

n'nagɛnl kɪ li cuonh.» ¹² Nɛ bi niire' wɔ ki ye: «U lɛ daan nɛ ye á yuure a'nagɛnl kɪ li cuonh-i?»

¹³ Nɛ ujɛ wá faake' nnɔ ɲa bɛndɛ' unil wá nɛ, kimɛ linigol lá tɛ ni'saan ma nnɔ wá bɛndɛ' *Yesu taa' ná bó.

¹⁴ Uyo uba nɛ *Yesu lá laa' wɔ Uwien ya duku ya luo bo, nɛ ki tɔkɛ' wɔ ki ye: «Liike, fɛnfɛnnɔ a faake'-a! A la ji ní tien biere ɲɔ ijend yá cɛn' yie nɔ la tu ɲɛ.» ¹⁵ Nɛ ujɛ nnɔ jon' ki tí take' *Sufmbɛ ya ciɛnb ki ye *Yesu nɛ cɛrɛ' u faake'.

¹⁶ Nɛn bo nɛ Sufmbɛ ya ciɛnb cin' ki kɔnh nin Yesu, kimɛ u cɛrɛ' unil faake' *Saba ya daali. ¹⁷ Ama *Yesu tɔkɛ' bɛ ki ye: «N'Baa sɔnh itùon nɛ haali nin fɛnfɛnnɔ, nɛ n'mɔ sɔnh.» ¹⁸ *Yesu len' nnɔ ma nnɔ nɛ Sufmbɛ ya ciɛnb tùɔrɛh ki nuunh bɛ ní ku wɔ. Na yé u saa' *Saba ya daali ya kua baba nɛ bi nuunh bɛ ní ku wɔ, kimɛ u yin' Uwien wɔn bugbɛn ya Baa ma nnɔ u taa' u'ba ki kpaan' Uwien nɛ.

Uwien de' u'Bijɛ mituom

¹⁹ Nɛn saan nɛ *Yesu liebɛ' ki tɔkɛ' bɛ ki ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, Uwien ya Bijɛ ɲa ní fre kɪ tien niba u'ba bo. U laa' u'Baa tɛh ná nnɔ, u'mɔ tɛh nɛn nɛ. U'Baa tɛh ná nnɔ, u'mɔ tɛh nɛn nɛ, ²⁰ kimɛ Baa yie u'Bijɛ, nɛ ki wuon' wɔ u tɛh ná kɛ. U li wuon wɔ itùon yá cɛn' yie nɔ, ɲɔ nɛ ní tùɔrɛ kɪ cuo nɛ miyɔkm.

²¹ Uwien Baa mɛkreh bitɛnkpiib, ki cɛrɛh bi fuobe ma nnɔ, nnɔ nɛ u'Bijɛ mɔ li cɛrɛ u yie bá nnɔ ní li fuobe. ²² Uwien Baa ɲa buh nil uba buur, u cɛbɛ' u'Bijɛ nɛ tibuur kɛ, ²³ ɲɔ binib kɛ ní kpiekɛ u'Bijɛ tɛn bi kpiekɛrɛh u'Baa ma bo. Unil wá kɛ ɲa kpiekɛ' Uwien ya Bijɛ la, wá kpiekɛ' u'Baa wá sɔn' wɔ ní nnɔ mɔ nɛ.

²⁴ «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, unil wá kɛ cii' n'gbɛr, ki teke' wá sɔn' nni ní ki jin' la, u laa' limiel lá ɲa ɲmɔbɛ gbenm nɛ. Uwien ɲa ní biin udaan. U nɛn' mikuom ni nɛ, ki kɔn' mifuobm ni. ²⁵ N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, uyo wɛ ní, nɛ ní yé fɛnfɛnnɔ nɛ, bitɛnkpiib li cii Uwien ya Bijɛ ya nieke bó. Bá li cii nnɔ li lɛ limiel. ²⁶ Baa yé limiel ya daan ma nnɔ nɛ ki cɛrɛ' u'Bijɛ mɔ yé limiel ya daan, ²⁷ ki de' wɔ ufaa wɔ ní bu binib tibuur, kimɛ u yé Unil ya Bijɛ nɛ. ²⁸ La cɛrɛ mɛn nɛ kɛ ní cuo nɛ miyɔkm. Uyo wɛ ní, binib bá kɛ tɛ ikul ni nnɔ li cii u'nieke bó, ²⁹ kɪ nɛ ní. Bá sɔn' lituonmɔnmɔnl nnɔ li mɛkrɛ kɪ lɛ limiel, nɛ bá sɔn' itùonbiere nnɔ mɔ li mɛkrɛ ɲɔ Uwien ní bu bɛ tibuur.»

Ná wɔngɛh ki tɛh Yesu mɔnbɛ ki nɛn' ni u'Baa Uwien saan

³⁰ «Ma ní fre kɪ tien niba n'ba bo. N buh binib tibuur n'Baa ye ma bo nɛ. N'buur cuubɛ nɛ, kimɛ ma nuunh n yie ná, n nuunh wá sɔn' nni ní nnɔ yie ná nɛ. ³¹ N kundɛh n'ba bo imɔn la, na ní tuo n'mɔnkun nnɔ. ³² Uba nɛ kundɛh n'bo imɔn, nɛ n bɛn ki ye u lienh n'bo ná nnɔ, yé imɔn nɛ. ³³ Ninbi bugbɛn lá sɔn' ni'tondb San saan, nɛ u tí len' n'bo tigbɛmɔnt. ³⁴ Na yé n nuunh unil ya mɔnkun nɛ cɛrɛ' n tiere' nɛ San ya gbɛr. N lienh nnɔ ɲɔ ní ɲmɛrɛ nɛ. ³⁵ San lá tɛ tɛn lifrl lá bi sɛ' lɛ li wɛndɛh nɛ. Ninbi bugbɛn lá tuo' ki pokn' u'wɛnwenku ni uyo uba. ³⁶ Ama niba kundɛh n'bo imɔn, ki cɛn' San ya mɔnkun. Nɛn si: n'Baa de' nni itùon yá nnɔ n sɔnh yɛn nɛ, nɛ n li sɔn yé kɪ tí gben nɛ. Itùon bugbɛn nɛ wɔngɛh ki tɛh n'Baa nɛ sɔn' nni ní. ³⁷ N'Baa wá sɔn' nni ní nnɔ, wɔn bugbɛn kundɛh n'bo imɔn nɛ. Ama na cii' u'nieke bó, ka laa' wɔ mɔ. ³⁸ U'gbɛr ɲa tɛ ní fɛl ni, kimɛ na teke' u sɔn' wá ní nnɔ ki jin'. ³⁹ Ni tùɔrɛh ki finh *Uwien ya gbɔnku, ki maalɛh ki tɛh, ni li lɛ kun ni nɛ limiel lá ɲa ɲmɔbɛ gbenm. Kugbɔnku nnɔ nɛ kundɛh n'bo imɔn. ⁴⁰ Nɛ na yie ní baa n'saan kɪ lɛ limiel nnɔ.

⁴¹ «Na yé n nuunh ukpiekɛ binib saan nɛ. ⁴² Ama n bɛn nɛ, ninbi ɲa ɲmɔbɛ Wien ya yiem ní fɛl ni. ⁴³ Min baa' n'Baa ya yel bo nɛ, nɛ na teke' nni. Ama unil baa' wɔn bugbɛn ya yel bo la, ni teknh wɔ nɛ. ⁴⁴ Ni yie ní li kpiekɛrɛh tɔb

ne, ka nuunh kpiεke wà ñeh ní Uwien baba saan nnò. Nen bo, ni li tien mila kí teke nni kí jí? ⁴⁵ Ni la maaleh ki teh min ne li biin ne n' Baa saan. Ni du Moyis wà bo nnò, wòn ne li biin ne. ⁴⁶ Ni bi teke' Moyis ki jin' la, ni bi li teke n'mò kí jí ne, kime Moyis là kele' n ya gber ne. ⁴⁷ Na teke' Moyis kele' nà nnò ki jin' ma nnò, ni li tien mila kí teke n' gber kí jí?»

6

Yesu jin' linigocienl liba

(Matie 14:13-21; Mark 6:30-44; Luk 9:10-17)

¹ Ni ya puoli bó ne *Yesu puore' Galile ya ñunciem mà bi liebe' ki yih mè Tiberiyad ya nunciem nnò. ² Binib laa' u teh miyokm ya bont, ki cèreh biwienb faakreh ma nnò ne bi pe u'bo ki yebe. ³ Ne *Yesu nin u'panpaankaab don' lijuol ki tí kèle'. ⁴ Ní là sien' waamu ne *Sufmbε ya Pak ní jele. ⁵ *Yesu yaare' ki laa' binib we ní u'saan ligol, ne u niire' Filip ki ye: «Ti li de tijier ε saan ηò binib biε ní jí?» ⁶ Wòn bugben là ben u li tien ma bo, ne ki niire' Filip ηò wò ní cii u li len kí ye bà. ⁷ Ne Filip jii' wò ki ye: «Ti taa' iwien kobiile ya tuonl ya paaku mònò ki de' tijier la, ta ní baa unil ke ní ε finfiimu kí jí.»

⁸ Ne u'panpaankaab ya uba, bi yih wà Andre u yé Simòn Pier ya ninje nnò tóke' *Yesu ki ye: ⁹ «Kibujebuk kiba te niε saan ki ηmòbe kpònò unun nin mujenwawaamu mule ama binib biε yebe ki kpe ma nò, ní li tien be ba?»

¹⁰ Ne *Yesu tóke' bε ki ye: «Cère men binib nnò ke ní kèle.» Timòsngt là yebe ní'saan, ne bi kèle' tu'bo. Bijeb là li baa ten itur injun. ¹¹ *Yesu yuure' kpònò nnò, ki faare' Uwien, ki gbiire' binib nnò, ne ki tien' nnò mujenwawaamu nnò mò. U là de' bi'ke bi yíε ma bo ne. ¹² Bi'ke ηmòn' ki gbo', ne u tóke' u'panpaankaab ki ye be ní tantaan tijenjent tà sien' nnò ηò niba la ñende. ¹³ Bi tantaan' binib nnò ηmòn' kpònò unun nnò ki gbo' tijenjent tà sien nnò, ki gbien' ikpencub piik nin ile.

¹⁴ Binib nnò laa' *Yesu tien' miyokm ya bonn nnò ma nnò ne ki ye: «Uje wuò mənbe ki yé *Uwien ya ñabonsoknl wà li baa unendun wuu ni nnò ne.» ¹⁵ *Yesu bende' ki ye bi nuunh be ní cuo wò kí tien bi'ber, ne ki siere' bi'saan, ki liebe' ki don' lijuol u'baba.

Yesu cuonh miñunm bo

(Matie 14:22-33; Mark 6:45-52)

¹⁶ Kutaajuok juore' ma nnò ne u'panpaankaab bure' miñunciem bó, ¹⁷ kí tí kòn' buñerbu, ki joh miñunciem ya kpenpuol, Kapernawum ya du bó. Ní biire' ki laa' *Yesu ηa laan baa' bi'saan. ¹⁸ Kutafaaku fii' ki joh ki gbiekeh, ne inungbegbel fih. ¹⁹ Bi kùre' buñerbu ki baa' konsini unun bii uluob, ne ki laa' *Yesu cuonh miñunm bo ki nekndeh buñerbu nnò, ne bujewaambu cuo' be. ²⁰ Ne u tóke' bε ki ye: «Min ne. La sen men jewaambu.» ²¹ U len' nno ma nnò bi'yenm sange ne bi taa' wò buñerbu nnò ni. Ne i ya tãan bo bi pòk ki baa' ugbe, bi li ñε nà saan buñerbu ni.

Linigol nuunh Yesu

²² Kutaaku faa', ne linigol là juore' miñunciem ya gbaatol nnò tiere' ki ye buñerbu buba ne wun te ní'saan, ki bende' ki ye bù wun fii' uyo wà nnò, *Yesu ηa kòn' bù, u'panpaankaab baba ne wun kòn' bù ki bure'. ²³ Ama inerto ñen' Tiberiyad ya du bó ní ki baa' nà saan Yonbdaan wun taa' kpònò kí faare' Uwien, ki de' binib bi ηmòn' nnò. ²⁴ Linigol nnò laa' *Yesu nin u'panpaankaab ηa jí te ní'saan ma nnò ne bi kòn' inerde nnò, ki joh miñunciem ya kpenpuol, Kapernawum ya du bó, be ní tí nuun wò.

Yesu ne yé limiel ya jier

²⁵ Bi tí laa' wɔ miɲunciɛnm ya kpenpuol, ne ki niire' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, a baa' niɛ saan u lɛ yo ba?» ²⁶ Ne u tɔke' bɛ ki ye: «N tɔkeh ne imɔn ne, ni jin' tijier ki gbo' ma nnɔ, nɛn bo ne ni nuunh nni, na yé ni bɛnde' miyɔkm ya bont nnɔ ya tingi ne ki nuunh nni. ²⁷ La sɔnh mɛn ki nuunh tijier tà saah. Ama li sɔnh mɛn ki nuunh tijier tà dienh ne limiel là ɲa ɲmɔbe gbenm. Unil ya Bijɛ ne li de ne tijier bugbɛn, kime Baa Uwien bugbɛn wuɔn' ki ye u de' wɔn ne u tuɔm.»

²⁸ Ne bi niire' wɔ ki ye: «Ti li tien mila kí sɔn Uwien yé itùon yà?» ²⁹ Ne *Yesu ye: «Uwien yé lituonl là si: ní teke min wà u sɔn' nni ní nnɔ ne kí ji.»

³⁰ Ne bi ye: «A li tien mi lɛ yɔkm ya bonn tí lɛ ɲɔ kí teke ɲɛ kí ji? A li sɔn ba?»

³¹ Ti'yaajɛb là jin' tijier tà bi yih tù *mann nnɔ kupenpelku ni. Ni kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «U de' bɛ tijier tà ɲɛn' paaki bó ní bɛ ní ji.» ³² Ne *Yesu ye: «N tɔkeh ne imɔn ne, na yé Moyis ne là de' ne tijier tà ɲɛn' paaki bó ní nnɔ. Ama n' Baa ne dienh ne tijiemɔnt tà ɲɛh paaki bó ní. ³³ Kime tijier tà Uwien dienh ne tù nnɔ, tun ne ɲɛh paaki bó ní ki dienh unɛndun ya nib limiel.» ³⁴ Ne bi ye:

«Yonbdaan, li dienh tɛ tu ya jier uyo kɛ.» ³⁵ Ne u ye: «Min ne yé limiel ya jier. Wà kɛ baa' n'saan la, kɔnm ɲa ji li cuo wɔ. Wà kɛ teke' nni ki jin' la, ɲuɲun ɲa ji li cuo wɔ. ³⁶ N kpɛ' ki tɔke' ne ɲɔ: ni laa' nni, ama na nín teke' nni ki jin'. ³⁷ Binib bà kɛ n' Baa taah bɛ ki dienh nni li baa n'saan. Wà kɛ baa' n'saan la, ma ní wie wɔ. ³⁸ Kime n ɲɛn' paaki bó ní ní lá tien wà sɔn' nni ní yé ná nɛ, ma baa' ní tien n'bugbɛn yé ná. ³⁹ Wà sɔn' nni ní yé ná si: u de' nni binib bà kɛ nnɔ, n la cère bi'ni uba ní bole, ama ní mɛkre bi'ke uwenfɔrke ya daali*'. ⁴⁰ Kime n' Baa yé ná si: «Binib bà kɛ laa' min u'Bijɛ ki teke' nni ki jin' nnɔ ní lɛ limiel là ɲa ɲmɔbe gbenm ne. Ne n li mɛkre bɛ uwenfɔrke ya daali.»

⁴¹ U ya yo ne Sufmɛ ya ciɛn bunbeh u'bo, kime u len' ki ye: «Min ne yé tijier tà ɲɛn' paaki bó ní.» ⁴² Ne ki tɔkeh tɔb kí teh: «Ujɛ wuɔ Yosɛf ya bijɛ *Yesu ɲa ní-i? Ti bɛn u'naa nin u'baa-a! Bɛ tien' u len' ki ye u ɲɛn' paaki bó ní?»

⁴³ Ne *Yesu liebe' ki tɔke' bɛ ki ye: «La bunbeh mɛn tɔb saan. ⁴⁴ N' Baa wà sɔn' nni ní nnɔ ɲa dère' nil, ki baa' n'saan la, nil ɲa ní fre kí baa n'saan. Unil wà kɛ baa' n'saan la, n li mɛkre udaan uwenfɔrke ya daali. ⁴⁵ Uwien ya ɲɔbonsɔknb là kele' ki ye: «Uwien li wɔkn bi'ke miwɔknm.» Unil wà kɛ ci' n' Baa len' ná miwɔknm nnɔ ni, ki teke' nɛ la, udaan li baa n'saan. ⁴⁶ Uba ɲa laa' Baa Uwien, wà ɲɛn' ní u'saan nnɔ baba ne laa' wɔ. ⁴⁷ N tɔkeh ne imɔn ne, unil wà teke' nni ki jin' la, u ɲmɔbe limiel là ɲa ɲmɔbe gbenm ne. ⁴⁸ Min ne yé limiel ya jier. ⁴⁹ Ni'yaajɛb là jin' tijier tà bi yih tù *mann nnɔ kupenpelku ni. Nin nɛn kɛ ɲɔ bi kpo'. ⁵⁰ Ama tijier tà ɲɛn' paaki bó ní nnɔ, unil jin' tun la, wa ní kpo. ⁵¹ Min ne yé tijier tà ɲɛn' paaki bó ní ki dienh binib limiel. Unil jin' tu ya jier la, u li fuobe ne uyo kɛ. N'gbenent ne yé tijier tà n li de tù unɛndun ya nib ɲɔ bɛ ní lɛ limiel.» ⁵² Nɛn bo ne *Sufmɛ findeh bi'ɲmiel ni kí teh: «Ujɛ wuɔ li tien mila kí de' tɛ u'gbenent tí ɲmɔn-i?»

⁵³ Ne *Yesu ye: «N tɔkeh ne imɔn ne, na ɲmɔnh Unil ya Bijɛ ya gbenent, ka ɲuh u'sɛm la, miel ɲa te ni'ni. ⁵⁴ Unil wà ɲmɔnh n'gbenent ki ɲuh n'sɛm la, limiel là ɲa ɲmɔbe gbenm te u'ni, ne n li mɛkre wɔ uwenfɔrke ya daali. ⁵⁵ Kime n'gbenent yé tijiemɔnt ne, ne n'sɛm yé midɛmɔnm. ⁵⁶ Unil wà ɲmɔnh n'gbenent kí ɲuh n'sɛm la, u tɛ nin nni, ne n'mɔ tɛ nin wɔ. ⁵⁷ N' Baa yé limiel ya daan ne kí sɔn' nni ní, wɔn bo ne n fuobe. Nnɔ ne unil ɲmɔnh n'gbenent la, min bo ne u'mɔ li fuobe. ⁵⁸ Tijier tà ɲɛn' paaki bó ní te nnɔ ne. Ta te ten ni'yaajɛb là jin'

* 6:39 Uwenfɔrke ya daali yé lidaali là Uwien li bu binib kɛ tibuur nnɔ ne.

tà nnò. Bɛn kpo'-a. Ama unil jin' tu ya jier la, u li fuobe nɛ uyo kɛ.» ⁵⁹ *Yesu là wòknh *Sufmbɛ ya taanl ya duku kùà te Kapɛrnawum ni nnò nɛ ki len' nɛn kɛ.

Yesu ya panpaankaab biba siere' u'saan

⁶⁰ U'panpaankaab cii' nnò ma nnò nɛ bi'ni bà yɛbe ye: «Tigbɛr tuu faa nɛ. Nɛmɛ li fre kí cenge tù?»

⁶¹ U bɛnde' u'yɛnm ni ki ye bi bunbeh tigbɛr nnò bo, nɛ ki niire' bɛ ki ye: «Ní saa' ní'yɛnm nɛ-ɛɛ? ⁶² Ní nín ji bi laa' Unil ya Bijɛ liɛbɛ' ki doh paaki bó u là te ná saan nɛ le? ⁶³ *Mifuoñaanm nɛ dienh limiɛl. Unisaal baba ɲa ní fre kí tien bonn. Tigbɛr tà n tɔkɛ' nɛ nò ñɛn' *Mifuoñaanm saan nɛ ki dienh limiɛl. ⁶⁴ Ama ní'ni biba ɲa teke' ki jin'.» Kime *Yesu là bɛn haali micincinm bà ɲa teke' wò ki jin', ki bɛn wà lá li kuɔre wò mɔ. ⁶⁵ Nɛ u tí ye: «Nɛn bo nɛ n tɔkɛ' nɛ ki ye n' Baa ɲa cɛ̀bɛ' wà la, wa ní fre kí baa n'saan.»

⁶⁶ Kí ñɛ u ya yo nɛ u'panpaankaab ni bà yɛbe siere' u'saan ka ji tɔkeh nin wò. ⁶⁷ Nɛ u niire' piik nin bile nnò ki ye: «Ní' mɔ yíe ní siere bi?» ⁶⁸ Nɛ Simɔn Píer jiiin' wò ki ye: «Yonbdaan, ti siere' la, ti li jo ɲmɛ saan-i? Sin nɛ ɲmɔbe limiɛl là ɲa ɲmɔbe gbenm ya gbɛr. ⁶⁹ Ti teke' ki jin', ki bɛn ki ye sin nɛ yé Uwien ya Nífaan.»

⁷⁰ Nɛ u tɔkɛ' bɛ ki ye: «Mín nɛ ɲa gɛ̀nde' nɛ piik nin bile-ee? Ama ní'ni uba yé usɛnpol nɛ.» ⁷¹ *Yesu len' nnò ma nnò, u niireh Simɔn Iskariyɔt ya bijɛ Sudas nɛ. Nín Sudas mɔ yé u'panpaankaab piik nin bile nnò ya uba má kɛ nnò, wɔn nɛ lá li kuɔre wò.

7

Yesu ya ninjieb ɲa teke' wò ki jin'

¹ Ní ya puoli bó nɛ *Yesu cuonh Galile ya tinfɛnm ni, ka yíe wò ní jo Sude ya tinfɛnm ni, kime Sufmbɛ ya ciɛnb bà te ni' bó nnò nuunh bɛ ní ku wò nɛ.

² Tò, ní là sɛ́en' waamu nɛ *Sufmbɛ ní jele kunacɛnku kùà bi yih kù Ininbon ya nacɛnku nnò. ³ Nɛ u' ninjieb tɔkɛ' wò ki ye: «Siere nɛ saan, kí li joh Sude ya tinfɛnm bó ɲò a' panpaankaab mɔ ní tí lɛ a teh miyòkm ya bont tà. ⁴ Unil yíe u'yel ní fii la, wa buòh u sɔnh ná. A teh miyòkm ya bont tà nnò, cɛ̀re binib kɛ ní lɛ a teh ná.» ⁵ Kime bɛn u' ninjieb mɔnɔn ɲa là teke' wò ki jin'.

⁶ Nɛ *Yesu tɔkɛ' bɛ ki ye: «N'yo ɲa laan baa'. Ninbi wɔn uyo kɛ mɔn ni'bo nɛ. ⁷ Uɲɛndun ya nib ɲa ní fre kí li nɛn ninbi. Bi nɛn min nɛ, kime n lienh ki teh bi'tuon bre nɛ. ⁸ Ninbi li joh mɛn kunacɛnku nnò. Mín ɲa ní jo, kime n'yo ɲa laan baa'.» ⁹ U là tɔkɛ' bɛ nnò nɛ ki juore' Galile ya tinfɛnm ni.

Yesu jon' Ininbon ya nacɛnku ya jɛlm

¹⁰ *Yesu ya ninjieb bure' kunacɛnku nnò ma nnò nɛ u' mɔ lòkre' ki paan'.

¹¹ *Sufmbɛ ya ciɛnb nuunh wò kunacɛnku nnò ni, nɛ ki niireh ki teh: «U te lɛ sɔ?»

¹² Nɛ linigol nnò bunbeh ki tɔkeh tɔb u' gbɛr. Biba teh u yé unimɔn, nɛ bitɔb teh wa yé nimɔn, u tulndeh binib nɛ. ¹³ Ama uba ɲa len' u' gbɛr paan bo, kime bi fɛnge *Sufmbɛ ya ciɛnb nɛ.

¹⁴ Bi jele' kunacɛnku ki tí gbiire' siik ni uyo wà nnò, nɛ *Yesu jon' Uwien ya duku bó, ki tí wòknh binib Uwien ya gbɛr. ¹⁵ Ní cuo' *Sufmbɛ miyòkm, nɛ bi len' ki ye: «Ujɛ wuò ɲa bɛnge' gbɔnku-a! U tien' mila ki bɛn kugbɔnku miɛ ya bɛnm-i?» ¹⁶ Nɛ u tɔkɛ' bɛ ki ye: «N wòknh binib ná nò, na yé mín bugbɛn ya wòknm. Ní yé wà sɔn' nni ní nnò ya wòknm nɛ. ¹⁷ Unil yíe wò ní tien Uwien yíe ná la, u li bɛnde n wòknh binib ná nò, ní yé Uwien ya wòknm nɛ bii n

lien min bugɛn ya yel bo nɛ. ¹⁸ Unil wà lienh wɔn bugɛn ya yel bo la, u nuunh u'tiema kpɛke nɛ. Unil wà nuunh wà sɔn' wɔ ya kpɛke la, wɔn nɛ yé ugbɛmɔndaan, ka ɲmɔbe tonnenku. ¹⁹ Moyis nɛ ɲa là de' nɛ *yiko-oo? Nin nen kɛ ni'ni uba ɲa pɛ yiko nnɔ bo. Bɛ tien' ni nuunh ní ku nni?»

²⁰ Nɛ linigol nnɔ tɔke' wɔ ki ye: «Uɛnpol nɛ ɲaake ɲɛ! Nɲɛ nuunh wɔ ní ku ɲɛ?» ²¹ Nɛ u ye: «N tien' miyɔkm ya bonn niba kpein nɛ *Saba ya daali, nɛ ní cuo' ni'kɛ miyɔkm. ²² Moyis là ye ní li jɛh ipun. Upunjɛ ɲa ɲɛn' Moyis saan, u ɲɛn' ni'yaajɛkpɛkb saan nɛ. Nɛn bo nɛ *Saba ya daali mɔnɔn, kibuk kà kpaan' ní jɛ ki'punl la, ni jɛh kè nɛ. ²³ Ni jɛh ipun *Saba ya daali ɲɔ ni la saa Moyis ya yiko nɛ. Nɛ min cɛrɛ' uwien ya gbɛnɛnt kɛ faake' *Saba ya daali, nɛ ni'benku ni ben' n'bo-oo? ²⁴ La likeh mɛn nib ya nun bó ki buh bɛ buur. Cɛrɛ mɛn ni'buur ní li cuube.»

Binib nuunh bɛ ní bende Yesu yé udaan wà

²⁵ Yerusalem yaab biba lienh ki teh: «Ujɛ wà bi nuunh bɛ ní ku wɔ nnɔ ɲa sɔ-ɔɔ? ²⁶ Wɔn nɛ lienh binib ya nun bó ba teh wɔ niba nɔ! Bii ti'ciɛnb mɔnbe ki bende' ki ye u yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo nɛ? ²⁷ *Kristo lá baa' la, uba ɲa ní bende u ɲɛn' ná saan. Ama ujɛ wuɔ wɔn ti'kɛ bɛn u ɲɛn' ná saan.»

²⁸ *Yesu te Uwien ya duku ya luo bo, ki wɔknɛ binib, nɛ ki len' ufaa bo ki ye: «Ni mɔnbe ki bɛn nni ki bɛn n ɲɛn' ná saan-a! Nin nen kɛ ɲɔ ma baa' n'ba ya baam. Wà sɔn' nni ní nnɔ yé ugbɛmɔndaan nɛ. Ama ninbi ɲa bɛn wɔ. ²⁹ Min wɔn, n bɛn wɔ, kime n ɲɛn' wɔn saan nɛ, nɛ wɔn nɛ sɔn' nni ní.»

³⁰ Nɛn saan nɛ bi nuunh bɛ ní cuo wɔ. Ama uba ɲa tien' wɔ niba, kime u'yo ɲa laan là baa'. ³¹ Linigol nnɔ ni binib bà yebe nɛ teke' wɔ ki jin', nɛ ki len' ki ye: «Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo lá baa' la, u li tien miyɔkm ya bont kí cɛn ujɛ wuɔ tien' ma bo nɔ-ɔɔ?»

Farisɛnmbɛ nin bitɔwɔrciɛnb nuunh bɛ ní cuo Yesu

³² *Farisɛnmbɛ cii' linigol nnɔ bunbeh *Yesu bo ná kɛ nnɔ, nɛ bɛn nin bitɔwɔrciɛnb sɔn' biguguurb bɛ ní tí cuo wɔ ní. ³³ Nɛ *Yesu tɔke' linigol nnɔ ki ye: «Ma ji li wuɔke ni'saan, n li liebe wà sɔn' nni ní nnɔ bó. ³⁴ Ni lá li nuun nni ka ní lɛ nni, kime na ní fre kí jo n tí li te ná saan nnɔ.»

³⁵ Nɛ *Sufmɛ niireh tɔb ki teh: «U li jo lɛ saan nɛ ta ní lɛ wɔ? U li jo Grɛkmbɛ ya tinɛnm mà *Sufmɛ yɛrɛ' ki te mi'ni nnɔ nɛ kí tí ní li wɔknɛ Grɛkmbɛ-ɛɛ? ³⁶ U len' ki ye tí li nuun wɔ, ka ní lɛ wɔ, ka ní fre kí jo u tí li te ná saan nnɔ. U lenm miɛ nɔ ya tingi si ba?»

Miɲunm mà dienh limiel ya gber

³⁷ Kunacenu nnɔ ya tontonddaali là yé uwɛngbenge nɛ. Nɛn daali nɛ *Yesu sere' ki len' ufaa bo ki ye: «Uɲuɲun ɲmɔbe wà la, wɔ ní den n'saan kí ɲu. ³⁸ Unil wà teke' nni ki jin' la, miɲunm mà dienh limiel li puube u'fɛl ni tɛn likpenl nɛ. Ni kɛlɛ' nnɔ nɛ *Uwien ya gbɔnku ni.» ³⁹ U len' nnɔ ma nnɔ, u niireh *Mifuoɲaanm mà Uwien lá li de mɛ binib bà teke' wɔ ki jin' nnɔ nɛ. U ya yo ki laa' *Mifuoɲaanm ɲa laan là jiiɛrɛ' ní, kime Uwien ɲa laan là kpɛke' Yesu.

Yesu bo, binib ɲa len' ki cii' tɔb bó

⁴⁰ Linigol nnɔ cii' *Yesu len' ná nnɔ nɛ biba len' ki ye: «Ujɛ wuɔ mɔnbe ki yé *Uwien ya ɲɔbonsɔknl wà li baa ní nnɔ nɛ.» ⁴¹ Bitɔb ye: «U yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo nɛ.» Nɛ bitɔb mɔ ye: «Kristo li fre kí li yé Galile ya nil-ii? ⁴² Na kɛlɛ' Uwien ya gbɔnku ni ki ye u li yé ti'yaaje *Dafid ya yaabil, kí li yé *Dafid ya du Bɛtɛlɛm ya nil nɛ-ɛɛ?» ⁴³ Nnɔ nɛ Yesu bo, linigol nnɔ ɲa len' ki cii' tɔb bó,

ne ki gbiire' icék ile. ⁴⁴ Bi'ni biba là nuunh be ri cuo wə ufaa bo ne, ama uba ŋa tien' wə niba.

⁴⁵ Biguguurb bà bitətuarciēnɔ nin *Farisiēnmbɛ sɔn' bɛ bɛ ri ti cuo *Yesu nno liebe' bi'saan, nɛ bi niire' bɛ ki ye: «Bɛ tien' na cuo' wə nɪ?» ⁴⁶ Nɛ bi ye: «Nil uba ŋa laan len' tɛn u ya jɛ.» ⁴⁷ Nɛ *Farisiēnmbɛ nno ye: «Ninbi mɔ cɛrɛ' u tuln' nɛ nɛ-ɛɛ?» ⁴⁸ Biciēnɔ nin tinbi *Farisiēnmbɛ ni, unil te ki teke' wə ki jin'-ii? ⁴⁹ Linigol là teke' wə ki jin' nno ŋa bɛn *yiko ya gber nɛ. Bi yé binib bà Uwien wié' bɛ minjūm nɛ.»

⁵⁰ Nikodɛm, *Farisiēnmbɛ ya uba, wà là jon' *Yesu saan uyo uba nno niire' bɛ ki ye: ⁵¹ «Ti'yiko bo, ti li fre kí biin unil, ka kpié' ki bun' wə tibuur ki bɛndé' u tien' nà-aa?» ⁵² Nɛ bi ye: «Sin, a'mo yé Galilɛ yɔ nɛ-ɛɛ? Tùɔrɛ kí fiin *Uwien ya gbɔnku kí liike, a li lɛ Galilɛ ya nil uba mɔnɔn ŋa laan ŋɛn' *Wien ya ŋɔbonsɔknl?»

Upiinaŋmaa uba ya gber

⁵³ [Nɛ bi'kɛ kùn'.

8

¹ *Yesu don' lijuɔl liba bo, bi yih lɛ Olifi ya siin ya juɔl. ² Ni faa' kutɛnɛsɔnsɔnku, nɛ u liebe' Uwien ya duku bó. Binib taan' u'saan ki yɛbɛ, nɛ u kɛlɛ' ki wɔknh bɛ Uwien ya gber. ³ Nɛn saan nɛ *Yiko ya wɔnwɔknb nin *Farisiēnmbɛ tuke' ní upii uba bi pɪln' wɔn nin uje, kí lá sien' linigol nno ya nun bó, ⁴ nɛ kí tɔkɛ' *Yesu kí ye: «Cɛnbaa, upii wuɔ nɔ, bi pɪln' wɔn nin jɛ nɛ. ⁵ Moyis ya yiko ni, nɪ yé liwɔbl nɛ bɛ ri li yèkreh itɛn kí kuuleh ni ya piibol. Tɔ, sin ye ba?» ⁶ Bi là len' nno ŋɔ bɛ ri dɛlɛ *Yesu kudiekɛ nɛ, kí lɛ bi li dule nà bo kí biin wə. Nɛ *Yesu gòn' kí ŋmɔbɛ u'nɔbil kí dɛngɛh tingi ni.

⁷ Bi ŋaake kí niireh wə ma nno nɛ u yaare' kí tɔkɛ' bɛ ki ye: «Ni'ni wà ŋa laan tien' biere la, wɔn ri kpié kí wié wə litɛnl,» ⁸ kí liebe' kí gòn' kí ŋmɔbɛ u'nɔbil kí dɛngɛh tingi ni. ⁹ Bi cii' u len' nno ma nno nɛ bi'kɛ siereh uba uba, kí cin' biciēnɔ kí tɪ fɔrɛ' biwaab, kí tɪ dāan' *Yesu nin upii nno, u se *Yesu ya nun bó. ¹⁰ Nɛ *Yesu yaare' kí niire' wə kí ye: «Upii, bi te lɛ saan-i? Uba ŋa biin' ŋɛ-a?» ¹¹ Nɛ u ye: «Yonbdaan, uba ŋa biin' nni.» Nɛ *Yesu ye: «N'mo ŋa ri biin ŋɛ. Li joh, kí la jí ri li teh biere.»*

Yesu nɛ yé uɛndun ya wenwenku

¹² *Yesu tɪ tɔkɛ' linigol kí ye: «Min nɛ yé uɛndun ya wenwenku. Unil wà kɛ pɛ n'bo la, wà ri li cuonh cinɛunl ni, ama u li lɛ kuwenwenku kùa dienh limiel.

¹³ «U len' nno ma nno nɛ *Farisiēnmbɛ tɔkɛ' wə kí ye: «A kundeh a'ba bo nɛ imɔn. A'mɔnkun nno ŋa yé mɔn.» »

¹⁴ Nɛ u tɔkɛ' bɛ ki ye: «N kundeh n'ba bo imɔn mɔnɔn la, n'mɔnkun nno yé imɔn nɛ, kime n bɛn n ŋɛn' nà saan, kí bɛn n joh nà saan mɔ. Ninbi nɛ ŋa bɛn n ŋɛn' nà saan, ka bɛn n joh nà saan mɔ. ¹⁵ Ni buh tibuur unisaal buh ma bo nɛ. Min ŋa buh uba buur. ¹⁶ N li buh binib tibuur mɔnɔn la, n'buur cuubɛ nɛ, kime na yé min baba nɛ buh binib tibuur, min nin n'Baa wà sɔn' nni ní nno nɛ buh binib tibuur. ¹⁷ Ni'yiko ni, nɪ kɛlɛ' kí ye bimɔnkunb bile len' tigbɛbaabt la, bi'mɔnkun nno yé imɔn nɛ. ¹⁸ N yé n'bugbɛn ya mɔnkunl nɛ. Nɛ n'Baa wà sɔn' nni ní nno mɔ yé n'mɔnkunl.» ¹⁹ Nɛ bi niire' wə kí ye: «A'baa te la?» Nɛ u jiiin' bɛ ki ye: «Na bɛn nni, ka bɛn n'Baa mɔ. Ni bi bɛn nni la, ni bi li bɛndɛ n'Baa mɔ.»

* **8:11** Bi kpié' kí kɛlɛ' tigbɔnt tà nno ya tuba ni migbiirm 7:53 kí tɪ baa 8:11 ŋa te tu'ni.

²⁰ U lienh nnɔ, ki laa' u te Uwien ya duku ya luo bo nɛ, bi dienh Uwien mipum nà saan nnɔ, ki wɔknh binib. Uba ɲa cuo' wɔ, kime u'yo ɲa laan baa'.

Yesu len' ki ye u ɲen' ni paaki bó nɛ

²¹ *Yesu tí tɔke' bɛ ki ye: «N bureh nɛ. Ni li nuun nni, ka rí lɛ nni, kí tí kpo nin ni'biere. N joh nà saan nnɔ, na rí fre kí jo ni'saan.»

²² Nɛ Sufmbɛ niireh tɔb ki teh: «U ye wɔ rí ku u'ba nɛ bii? Kime u len' ki ye u jo nà saan nnɔ, ta rí fre kí jo ni'saan.»

²³ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Ninbi yé kitink bo yaab nɛ. Ama min ɲen' ní paaki bó nɛ. Ni yé uɲendun wuu yaab nɛ, nɛ min ɲa yé uɲendun wuu yɔ. ²⁴ Nɛn bo nɛ n tɔke' nɛ ki ye ni li kpo nin ni'biere. Kime na teke' ki jin' ki ye n yé n yé wà ma nnɔ ni li kpo nin ni'biere nɛ.»

²⁵ Nɛ bi niire' wɔ ki ye: «A yé ɲmɛ?» Nɛ u ye: «N tɔke' nɛ micincinm ki ye n yé wà nnɔ, n yé wɔn nɛ. ²⁶ N ɲmɔbe tigbɛr tù yɛbe rí len ni'bo kí biin nɛ. Ama wà sɔn' nni ní nnɔ yé ugbɛmɔndaan nɛ. N cii' tigbɛr tà u'saan nnɔ n tɔkeh tun nɛ uɲendun yaab.»

²⁷ *Yesu len' nnɔ ma nnɔ, ba bende' ki ye u lienh u'Baa ya gbɛr nɛ. ²⁸ Nɛn saan nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Ni li fin Unil ya Bijɛ uyo wà paaki bó nnɔ nɛ kí bende kí ye «n yé n yé wà» nɛ. Ni li bende kí ye ma sɔnh niba n'ba bo. N tɔkeh n'Baa wɔkn' nni nà nɛ. ²⁹ Wà sɔn' nni ní nnɔ te nin nni nɛ. Wa dàan nni n'babá, kime n teh nà sɔnge u'yɛnm nɛ uyo kɛ.» ³⁰ *Yesu lienh nnɔ ma nnɔ nɛ binib teke' wɔ kí jin' ki yebe.

Ibiere coh binib tiyonbt yaam

³¹ Nɛ *Yesu tɔke' *Sufmbɛ bà teke' wɔ kí jin' nnɔ ki ye: «Ni pɛ n'gbɛr bo ka dàan' tù la, ni mɔnbe kí yé n'panpaankaab nɛ, ³² kí li bende tigbɛmɔnt. Nɛ tigbɛmɔnt nnɔ li ɲen nɛ tiyonbt ní.» ³³ Nɛ bi ye: «Tí yé *Abraham ya yaabii nɛ. Uba ɲa lí cuo' tɛ yonbt. Bɛ tien' a ye tí li ɲɛ tiyonbt ní?» ³⁴ Nɛ u ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, wà kɛ teh ibiere la, u yé ibiere ya yonb nɛ. ³⁵ Uyonb ɲa rí li tuu kí yé u'yonbdaan den yɔ. Ama unil maa' u'bijɛ la, u li tuu kí yé u'den yɔ uyo kɛ nɛ. ³⁶ Nɛn bo nɛ Uwien ya Bijɛ ɲen' nɛ tiyonbt ní la, ni li mɔnbe kí ɲɛ tù'ni nɛ. ³⁷ N bɛn kí ye ní yé *Abraham ya yaabii nɛ. Ama ní nuunh ní ku nni nɛ, kime na tuo' n'gbɛr. ³⁸ Mɛn tɔkeh nɛ n laa' nà n'Baa saan nɛ. Nɛ ninbi teh ní cii' nà ni'baa saan.» ³⁹ Nɛ bi ye: «Tí'baa sí *Abraham nɛ.» Nɛ u ye: «Ni bi yé *Abraham ya bumu la, ni bi li sɔnh u là sɔn' ma bo nɛ. ⁴⁰ N tɔke' nɛ n cii' tigbɛmɔnt tà Uwien saan nnɔ, nɛ ní nuunh ní ku nni. *Abraham ɲa là tien' nnɔ. ⁴¹ Ninbi teh tɛn ni'baa nɛ.» Nɛ bi ye: «Tinbi ɲa yé gbaandbumu. Tí ɲmɔbe Baa uba nɛ. Wɔn sí Uwien.» ⁴² Nɛ u ye: «Ni'baa bí sí Uwien la, ni bí lí yíe nni nɛ, kime n ɲen' ní Uwien saan nɛ. Ma baa' n'ba ya baam, wɔn nɛ sɔn' nni ní. ⁴³ Bɛ tien' na ciih n lienh kí teh bà? Kime na lí yíe ní cenge n'gbɛr nɛ. ⁴⁴ Ni'baa sí usɛnpol nɛ, nɛ ní nuunh ní lí teh u yíe nà. U yé uníkul nɛ haali uɲendun ya cinm, ka tɔkeh gbɛmɔnt, kime gbɛmɔnt ɲa te u'ni. U'lenm sí kutonnenku nɛ, kime u yé utonnɛndaan nɛ, kí yé kutonnenku ya baa. ⁴⁵ Ama min tɔkeh tigbɛmɔnt nɛ. Nɛn nɛ cɛrɛ' na teknh n'gbɛr kí jinh. ⁴⁶ Ní'ni, ɲmɛ lí fre kí wuon kí ye n fii' ma, n tien' ibiere? N tɔkeh tigbɛmɔnt nɛ. Bɛ tien' na teknh n'gbɛr kí jinh-i? ⁴⁷ Unil wà kɛ yé Uwien yɔ la, wɔn nɛ ciih Uwien ya gbɛr. Ninbi ɲa ciih, kime na yé u'yaab.»

Unil wà kɛ boh Yesu ya gbɛr ɲa rí kpo fiebu

⁴⁸ *Sufmbɛ tɔke' wɔ ki ye: «Ta bi len'-ii? A yé Samari ya nil nɛ. Usɛnpol nɛ ɲaake ɲɛ.» ⁴⁹ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Sɛnpol ɲa ɲaake nni. N boh n'Baa nɛ, nɛ ninbi

ɲa boh nni. ⁵⁰ Min ɲa nuunh ní kpiɛke n'ba; uba ne kpiɛkreh nni. Wɔn ne si wɔ ní liike tu ya gbɛr. ⁵¹ N tɔke ne imɔn ne, unil boh n'gbɛr la, wa ní kpo fiebu.»

⁵² Ne *Sufmbɛ take' wɔ ki ye: «Fɛnfennɔ wuɔ ti bende' ki ye usɛnpol ne ɲaake ɲɛ. Ti'yaaje *Abraham nin *Uwien ya ɲɔbonsɔknɔ lá kpo', ne sin len' ki ye unil boh a'gbɛr la, wa ní kpo fiebu-a! ⁵³ A cɛn' ti'yaaje *Abraham ne-ɛɛ? Wɔn nin *Uwien ya ɲɔbonsɔknɔ kɛ kpo'. Sin yé ɲmɛ ne?» ⁵⁴ Ne u tɔke' bɛ ki ye: «N bi kpiɛkreh n'ba ne la, n'kpiɛke nno bi yé fɛnm ne. N'Baa ne kpiɛkreh nni, wɔn wà ni ye u yé ni'Wien nno. ⁵⁵ Na bɛn wɔ, ama min bɛn wɔ. N bi ye ma bɛn wɔ la, n bi li tien utonnendaan tɛn ninbi ne. Ama min bɛn wɔ, ne ki boh u'gbɛr. ⁵⁶ Ni'yaaje *Abraham lá maale' ki ye u li le n'yo, ne ki pokn'. U laa' n'yo nno, nen bo ne u lá ɲmɔbe uyɛnsɔnge.» ⁵⁷ Ne *Sufmbɛ ye: «ɲa baa' ibin piɲun, ne ki ye a laa' *Abraham?» ⁵⁸ Ne u ye: «N tɔke' ne imɔn ne, ba laan lá maa' *Abraham ma nno ki laa' n te ne.»

⁵⁹ Nen saan ne bi gɛnde' iten bɛ ní yɛke kí ku wɔ, ne u lɔkre' ki ɲɛn' Uwien ya duku ya luo bo.

9

Yesu likre' uje uba bi maa' wɔ ujuɔn

¹ *Yesu cuonh kí joh ne ki tí laa' uje uba, bi maa' wɔ ujuɔn. ² Ne u'panpaankaab niire' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, uje wuɔ ne tien' ibiere bii u'naa nin u'baa ne tien' ɲɔ bi maa' wɔ ujuɔn-i?» ³ Ne *Yesu jiiin' bɛ ki ye: «Na yé uje bugbɛn ya biere bo, ka yé u'naa bii u'baa ya biere mɔ bo. Ní te nno ɲɔ unil kɛ ní le Uwien lí sɔn lituonl lá kí de wɔ ne. ⁴ Ní laan wien ma nɔ, ní kpɛ tí sɔn wà sɔn' nni ní nno ya tuonl ne. Ní li biire, ne nil ɲa ní fre kí sɔn. ⁵ N laan te uɲɛndun ní ma nɔ, n yé uɲɛndun ya wenwenku ne.»

⁶ U len' nno ki tí ghen', ne ki sii' tiɲinsɛnt tingi ní, ki taa' u'ɲobil ki bunbun' titɛnt, ki fàan' ujuɔn nno ya nun, ⁷ ki tɔke' wɔ ki ye: «Jo kí tí fɛnde kujɛbieku kù bi yih kù Silowe nno ní.» Silowe ya tingi si: Bi sɔn' wà. Ujuɔn nno jon' ki tí fɛnde' ki liɛbeh ní ma nno, u ji like ne.

⁸ Ne ukɔnkuɔnlieb nin binib bà bɛn ki ye u yé wà tí ní miɛh nno niireh tɔb kí teh: «Na yé uje wuɔ ne lá tí ní kɛ ki miɛh nno-ɔɔ?» ⁹ Biba ye wɔn ne. Bitɔb ye bi naan ne, wɔn ɲa ní. Ne wɔn bugbɛn ye: «Min ne.» ¹⁰ Ne bi niire' wɔ ki ye: «A'nun likre' mila bo?» ¹¹ Ne u tɔke' bɛ ki ye: «Uje wà bi yih wɔ *Yesu nno, wɔn ne bun' titɛnt kí fàan' n'nun, ne ki tɔke' nni ki ye ní li joh Silowe ya jɛbieku ní kí tí fɛnde. N jon' kí tí fɛnde', ne ki likre'.» ¹² Ne bi niire' wɔ ki ye: «U te le saan-i?» Ne u ye: «Ma bɛn.»

Farisienmbɛ niire' ujuɔn wà likre' nno iniire

¹³ Ne bi taa' wɔ ki jon' *Farisienmbɛ saan. ¹⁴ Tɔ, lidaali lá *Yesu bun' titɛnt kí likre' ujuɔn nno lá yé *Saba ya daali ne. ¹⁵ Ne *Farisienmbɛ mɔ niire' uje wà lá yé ujuɔn nno ní tien ma bo ɲɔ u likre'. Ne u tɔke' bɛ ki ye: «U bun' titɛnt ne kí fàan' n'nun, ne n fɛnde', kí likre'.»

¹⁶ Ne *Farisienmbɛ ya biba ye: «Uje bugbɛn ɲa ɲɛn' ní Wien saan, kime wa boh *Saba ya daali.» Ne bitɔb ye: «Unil yé ubierdaan la, wa ní fre kí tien yɔkm ya bont tɛn u teh ma nɔ.» Bi len' ka cii' tɔb bó ne kí gbiire' icɛk ile. ¹⁷ Ne bi liɛbe' kí niire' uje wà lá yé ujuɔn nno kí ye: «Sin wà u likre' ɲɛ nno, a maaleh kí teh u yé ɲmɛ ne?» Ne u ye: «U yé *Uwien ya ɲɔbonsɔknɔ uba ne.»

¹⁸ *Sufmbɛ ya ciɛnb ɲa teke' kí jin' ki ye u lá yé ujuɔn, ne kí likre'. Ne kí yin' u'naa nin u'baa ní ¹⁹ kí lá niire' bɛ ki ye: «Ní'bijɛ sɔ nɔ-ɔɔ? Ní maa' wɔ ujuɔn ne-ɛɛ? Ní tien' mila u ji likeh fɛnfennɔ wuɔ nɔ?» ²⁰ Ne u'naa nin u'baa ye: «Tí

bɛn ki ye ti'bijɛ nɛ. Ti là maa' wɔ ujuɔn nɛ. ²¹ Ama ta bɛn nɛ tien' ma u likre' fɛnfɛnnɔ wɔɔ nɔ, ka bɛn udaan wà likre' wɔ mɔ. Wa ji yé buk, niire wɔ mɛn. U li tɔke nɛ u'gbɛr.» ²² U'naa nin u'baa là fɛnge *Sufmbɛ ya ciɛnb ma nnɔ nɛ cɛrɛ' bi len' nnɔ, kime *Sufmbɛ ya ciɛnb là kpaan' buñɔbu ki ye wà len' ki ye *Yesu yé Uwien ya Nigendke Kristo la, bi li ñɔrɛ wɔ bi'taanl ya duku ni nɛ. ²³ Nɛn bo nɛ u'naa nin u'baa len' ki ye: «Wa ji yé buk, niire wɔ mɛn.»

²⁴ *Farisienmbɛ tí yin' uje wà là yé ujuɔn nnɔ, ki là tɔke' wɔ ki ye: «Tɔke tigbɛmɔnt Uwien ya nun bó. Tinbi bɛn ki ye uje bugbɛn yé ubierdaan nɛ.» ²⁵ Nɛ u ye: «U yé ubierdaan la, ma bɛn. N bɛn nà nnɔ nɛn si: N là yé ujuɔn nɛ, fɛnfɛnnɔ wɔɔ n likre'.» ²⁶ Nɛ bi niire' wɔ ki ye: «U tien' mila ki likre' ñɛ?» ²⁷ Nɛ u jiiin' bɛ ki ye: «N kpɛ' ki tɔke' nɛ, nɛ na tuo' ní cii. Bɛ bo nɛ ni nuunh í tɪ lí liebe kí tɔke nɛ? Ní'mɔ la líi nuunh ní tien u'panpaankaab nɛ-a?» ²⁸ U len' nnɔ ma nnɔ nɛ bi suke' wɔ, ki tɔke' wɔ ki ye: «Sin nɛ yé u'panpaanke. Tinbi yé Moyis ya panpaankaab nɛ. ²⁹ Tinbi bɛn ki ye Uwien là tɔke' Moyis nɛ tigbɛr, ama uje wɔɔ wɔn, ta bɛn u ñɛn' nà saan.» ³⁰ Nɛ u ye: «Liike mɛn miyɔkm ya bonn-a! U likre' nni, nɛ na bɛn u ñɛn' nà saan-a! ³¹ Ti bɛn ki ye Uwien ña cengeh bierdaan ya kaare. Unil boh Uwien ki teh Uwien ya yiem la, Uwien cengeh u ya kaare nɛ. ³² Uñɛndun ya cincinyo kí lá baa dinnɔ, ta laan cii' nil likre' wà bi maa' wɔ ujuɔn. ³³ Uje bugbɛn ña bi ñɛn' ní Uwien saan la, wa bi lí fre kí tien niba.» ³⁴ Nɛ bi tɔke' wɔ ki ye: «Bi maa' sin a yé ubierdaan, nɛ a yé á wɔkn tinbi-ii?» Nɛ ki ñɔrɛ' wɔ ki ñɛn' litaanl ya duku ni.

Bà cinbe ki yé ijùɔn

³⁵ *Yesu cii' bi ñɔrɛ' wɔ ki ñɛn' litaanl ya duku ni. Nɛ u jon' ki tí laa' wɔ, ki niire' wɔ ki ye: «Sin, a teke' Unil ya Bijɛ kí jin'-ii?» ³⁶ Nɛ u jiiin' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, ñmɛ nɛ yé Unil ya Bijɛ? Tɔke nni ñɔ í teke wɔ kí jí.» ³⁷ Nɛ *Yesu ye: «A laa' wɔ; wɔn nɛ tɔkeh ñɛ tigbɛr nɔ.» ³⁸ Nɛ u ye: «Yonbdaan, n teke' ñɛ kí jin',» nɛ kí gbaan' u'nintuɔli kí puke' wɔ.

³⁹ Nɛ *Yesu ye: «N baa' uñɛndun wuu ni, í bu tibuur nɛ, kí cɛrɛ binib bà ña lenh í likre, ñɔ bà like í juɔn.» ⁴⁰ Farisienmbɛ bà te u'saan nnɔ cii' u len' ma bo, nɛ kí niire' wɔ ki ye: «Tí'mɔ yé ijùɔn nɛ-ɛɛ?» ⁴¹ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Ni bi yé ijùɔn la, na bi lí ñmɔbe biere. Ama ní lienh kí teh ní yé binunyaanb nɛ, nɛn bo nɛ ní juore' kí te ní biere ni.»

10

Yesu nɛ yé upekpaaamɔn

¹ «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, unil wà maabe' kí kɔn' upepeke ni, ka ñɛn' nañɔbu kí kɔn' la, u yé unasɔ nɛ, kí yé udukond. ² Ama unil wà ñɛh bunañɔbu kí kɔh nnɔ, wɔn nɛ yé upekpaal. ³ Unil wà gu bunañɔbu nnɔ lí piire wɔ bú nɛ. Ipe bɛn u'nieke. U yih wɔn bugbɛn ya pe ya yel, nɛ kí ñɛndeh yé. ⁴ U tí ñɛn' u'pe ke la, u le usɛn nɛ í pɛ u'bo, kime í bɛn u'nieke. ⁵ Ya í paan caan bo. I lí sɛn wɔ nɛ mɔnɔn, kime ya bɛn cɛnb ya nieke.»*

⁶ *Yesu pɔn' bɛ mikpɛnjenm miɛ nɔ, ama ba cii' mi'tingi.

⁷ Nɛ u tí tɔke' bɛ ki ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, min nɛ yé upepeke ya nañɔbu. ⁸ Binib bà ke kpɛ' kí baa' nin nni nnɔ yé binasub nɛ, kí yé idukond, ama ipe ña cenge' bi'bó. ⁹ Min nɛ yé bunañɔbu. Unil ñɛn' min kí kɔn' la, u lí ñmɛrɛ, kí

* **10:5** *Yesu ya yo nnɔ upedaan nin u'ylul nɛ là sɔbe kí yé upekpaal. Bi là taakeh bi'pe kí gɔndeh upepeke uba ní nɛ, nɛ uguguurl gu yé. Ní faa' la, nɛ wà ke í baa upepeke nnɔ saan kí yin u'pe, yé í ñɛ kí paan u'bo.

li kòh ki ñeh, ki li le u li ji bà. ¹⁰ Unasu baa' la, u nuunh wò rí suu ipe kí kòkòre kí sasaa ne. Min baa' rí lá de yè limiel ne, ñò niba la pòre i'fuobm ni.

¹¹ «Min ne yé upekpaamón. Upekpaamón li tuo kí kpo u'pe bo. ¹² Unil wà ña cinbe ki yé pekpaal kí kpaah ipe ilike bo, ñò ka yé pedaan mò nnò, laa' ukèr we ní la, u li sen kí cère yè ne. Ukèr li cuo iba, ne yà sien' rí yeyere. ¹³ Wà kpaah ipe ilike bo nnò ña tange yè. Nen ne cère u li sen kí daan yè. ¹⁴ Min yé upekpaamón ne, ki ben n'pe, ne n'pe mò ben nni, ¹⁵ ten n'Baa ben nni ma, n'mò ben wò nnò. Ne min li tuo kí kpo n'pe bo. ¹⁶ N ñmòbe ipetò yà ña yé upepeke wuu ya pe. N li li kpaah i'mò ne, ne li li cengeh n'nieke bó. I'ke li taan kí tien upepeke uba ne, kí li ñmòbe upekpaal uba. ¹⁷ N'Baa yíe nni, kime n li tuo kí kpo, ñò kí liebe kí mekre. ¹⁸ Uba ña rí fre kí ku nni. Min ne tuo' be rí ku nni. N ñmòbe mituóm rí kpo, kí ñmòbe mituóm rí mekre mò. N'Baa ne cèbe nni rí tien nnò.»

¹⁹ *Yesu len' nnò ne Sufmbé ya gber ña tí cende'. ²⁰ Bi'ni bà yebe tòke' ki ye: «U senpol uba ne ñaake wò. U waare' ne. Be tien' ni cengeh u'bó?» ²¹ Ne bitòb ye: «U'lenm ña yé unil wà usenpol ñaake wò ya lenm. Unil wà usenpol ñaake wò li fre kí likre ijùon-ii?»

Sufmbé ña teke' Yesu ki jin'

²² Sufmbé là jelah kunacenku Yerusalem ni ki tien bi là tien' lituòrl kí mänge' Uwien ya duku uyo wà nnò ne. Ní là yé tiwòrcient ya yo ne. ²³ *Yesu là cuonh kí joh kí liebeh Salomón ya ninbonku ni Uwien ya duku ya luo bo. ²⁴ *Sufmbé ya cienb guon' wò, ne kí niire' wò ki ye: «A li cère tí li jie nè rí tí wòke-a? A yé Uwien ya Nigendke Kristo la, take te imòn.»

²⁵ Ne u tòke' be kí ye: «N là tòke' ne, ne na teke' nni kí jin'. N sònñ itùon yà n'Baa ya yel bo nnò ne wongeh n yé udaan wà. ²⁶ Ninbi ña yé n'pe. Nen bo ne na teke' nni kí jin'. ²⁷ N'pe cengeh n'nieke bó. N ben yè, ne i'pe n'bo. ²⁸ N dienh n'pe limiel là ña ñmòbe gbenm. Ya rí kpo kí juore fènm, uba mò ña rí fre kí fie yè n'saan. ²⁹ N'Baa ne de' nni yè; u'tuóm cen' mituóm ke.† Uba ña rí fre kí fie bonn wòn n'Baa ya nuò ni. ³⁰ Min nin n'Baa te miba ne.»

³¹ Ne *Sufmbé ya cienb tí yuure' iten be rí yèke kí ku wò. ³² Ne u tòke' be kí ye: «N sòn' ni'nun bó itùonmòmón i yebe n'Baa ya yel bo. Li le tuonl bo ne ni nuunh ní yèke nni iten kí ku nni?» ³³ Ne *Sufmbé ya cienb ye: «Na yé tuonmòmónl bo ne tí nuunh tí yèke ñe iten kí ku ñe. A suke' Uwien ne. Sin yé unil, ne ki taah a'ba ki teh Uwien.» ³⁴ Ne u ye: «Nì kele' ni'yiko ya gbónku ni ki ye ni yé iwien ne. ³⁵ Ti ben ki ye uba ña rí fre kí ñmire nà kele' *Uwien ya gbónku ni. Tò, Uwien là tòke' binib bà u'gber nnò, u ye bi yé iwien ne. ³⁶ Ne min wà Uwien gènde' nni kí sòn' nni ní uñendun wuu ni nnò, n len' ki ye n yé u'Bije, ne ni ye n suke' wò-ò? ³⁷ Ma sònñ n'Baa ya tùon la, la teke nni men kí ji. ³⁸ Ama n sònñ yè la, na li li teke nni kí ji mòmón la, teke men n sònñ itùon yà nnò kí ji, ñò kí bende mòmómóm kí ye n'Baa te nin nni, ne n'mò te nin wò.»

³⁹ Nen saan ne bi tí nuunh be rí cuo wò, ne u ñmère' bi'nuò ni.

⁴⁰ U liebe' kí jon' Suden ya kpenpuol bó, kí tí te San là cin' kí siih binib Uwien ya ñunm nà saan nnò. ⁴¹ Ne binib baa' u'saan ki yebe, ki len' ki ye: «San ña là tien' yòkm ya bonn niba, ama u là len' uje wuò ya gber tà nnò yé imòn ne.» ⁴² Ne binib teke' Yesu kí jin' ni'saan kí yebe.

† **10:22** Ba ña yé Sufmbé là kòn' Uwien ya duku ni kí kuon' kù tìjònk, ne bi tien' lituòrl kí liebe' kí mänge' kù. Sufmbé ji la jelah kunacenku ki tien nen bó ne. † **10:29** Bi kpíe' kí kele' tìgbònt tà nnò ya tuba ni ní kele' kí ye: «N'Baa de' nni nà nnò yebe kí cen' nibonn ke» ne.

11

Lasaar ya kuum

¹⁻² Ujε uba nε là te ki bun, bi yih wɔ Lasaar. U yé Mari nin Mart ya ninjε nε. Wɔn nin bεn kε là kɔh udu uba ni nε, bi yih wɔ Betani. Mari nnɔ yé upii wà là taa' lɛfina ki wule' Yonbdaan ya taan bo, ki taa' u'yur ki ŋmihmire' yé nnɔ nε. ³ Ujε nnɔ ya ninsieb nnɔ sɔn' bi tɪ tɔke' *Yesu ki ye: «Yonbdaan, unil wà a yíe wɔ nnɔ bun nε.»

⁴ Yesu cii' ma nnɔ nε ki ye: «Iwien bugben ŋa yé kuum. Ama i li cère binib í kpiεke Uwien ŋɔ kɪ kpiεke wɔn Uwien ya Bijε mɔ.»

⁵ Yesu là yíe Mart nin u'ninε nin Lasaar ya gber. ⁶ U cii' Lasaar bun ma nnɔ nε u juore' ki tien' u te nà saan nnɔ iwien ile. ⁷ Iwien ile nnɔ gèbre' nε u tɔke' u'panpaankaab ki ye: «Cère men tɪ liebe Sude ya tinfenm bó.» ⁸ Nε u'panpaankaab ye: «Cenbaa, na yé iden yiε nε Sufmbε là nuunh bε í yèke iten kɪ ku ŋε ni' bó nε a tɪ liebeh ni' bó-oo?» ⁹ Nε u jiin' bε ki ye: «Uwien uba ŋa te tikur piik nin tule-ee? Unil cuonh uwien ni la, wa í gbiere, kimε unɛndun wuu ya wenwenku nε cèreh u lenh. ¹⁰ Ama unil cuonh kuŋonku la, u li gbiere nε, kimε na wien.» ¹¹ Yesu len' nnɔ ki tɪ gben', nε ki tɪ ye: «Tɪ'jɔ Lasaar gùɔn'-a, ama n li jo kɪ tɪ finde wɔ.» ¹² Nε u'panpaankaab ye: «Yonbdaan, u gùɔn' la, u li faake-a!»

¹³ Yesu là yíe wɔ í tɔke kɪ ye Lasaar kpo' nε. Ama u'panpaankaab bεn maaleh ki teh u lienh migomɔnm ya gber nε. ¹⁴ Nεn saan nε *Yesu ji tɔke' bε nɪ wien ki ye: «Lasaar kpo'-a! ¹⁵ U kpo', ma te ni'saan ma nnɔ, ninbi bo nε nɪ tien' nni uyensonge, kimε nεn nε li cère ní tùre kɪ teke nni kɪ ji. Tɪ jo men u' bó.» ¹⁶ Nε u'panpaankaab ya uba, bi yih wà Toma ki liebe' ki yih wɔ lilebl nnɔ tɔke' bitɔb ki ye: «Cère men tɪ mɔ í jo kɪ tɪ kpo nin wɔ.»

Yesu nε yé mimekrm, ki yé limiɛl

¹⁷ *Yesu tɪ baa' Betani ya du ni uyo wà nnɔ, ki laa' Lasaar tien' likul ni iwien inan nɪnɔ. ¹⁸ Betani ŋa fɔke nin Yerusalem. Nɪ li te tɛn kɔnsini uta nε. ¹⁹ Nεn nε cère' Sufmbε là baa' Mart nin Mari saan, bε í lá suon bε bi'ninjε ya kuum bo ki yεbe.

²⁰ Mart cii' *Yesu we ní, nε u tobreh wɔ usen bó. Ama Mari wɔn juore' ki kε iden nε. ²¹ Mart tɪ tɔke' *Yesu ki ye: «Yonbdaan, a bi te niε saan la, n'ninjε ŋa bi kpo'. ²² Ama n bεn ki ye fɛnfennɔ wɔ mɔnɔn, a miε' Uwien nibonn nà kε la, u li de ŋε nè nε.» ²³ Nε *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «A'ninjε li mεkre.» ²⁴ Nε Mart ye: «N bεn ki ye u lá li mεkre uwenfɔrke ya daali, lidaali là binib li mεkre nnɔ nε.»

²⁵ Nε Yesu ye: «Min nε yé mimekrm ki yé limiɛl. Unil teke' nni ki jin' la, u kpo' mɔnɔn la, u li fuobe nε. ²⁶ Wà kε fuobe ki teke' nni ki jin' la, wa í kpo fiebu. A teke' n len' nà nɔ ki jin-ii?» ²⁷ Nε Mart ye: «Hnn, Yonbdaan, n teke' ki jin' ki ye a yé Uwien ya Bijε nε, ki yé Uwien ya Nigendke Kristo wà li baa ní unɛndun nɪ nnɔ.»

²⁸ Mart len' nnɔ, nε ki bure' ki tɪ yin' u'ninε Mari, ki bunbe' ki tɔke' wɔ ki ye: «Cenbaa baa' ní, ki yih ŋε.»

²⁹ Mari cii' nnɔ ma nnɔ nε ki pɔk ki fii', ki jon' u'saan. ³⁰ *Yesu ŋa laan kɔn' udu ni, u laan te usen ni, Mart tuobe' wɔ nà saan nnɔ nε. ³¹ *Sufmbε bà te iden Mari saan, ki suondeh wɔ nnɔ laa' u pɔk ki fii' ki ŋen' saali ma nnɔ nε bi'mɔ paan' u'bo. Bi là maaleh ki teh u joh likul bó nε wɔ í tɪ muo.

³² Mari tɪ baa' *Yesu te nà saan uyo wà ki laa' wɔ nnɔ, nε ki gbaan' u'nintuɔli, ki tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, a bi te niε saan la, n'ninjε ŋa bi kpo'.» ³³ Yesu laa'

* 11:17 Liike Matie 27:60.

u muoh, ki laa' *Sufmbε bā pε u'bo nno mō muoh ma nno, nε u'yenm saa' ki gbien', ³⁴ nε u niire' bε ki ye: «Ni sube' wō lε saan-i?» Nε bi ye: «Yonbdaan, den ki ti liike-a!»

³⁵ Nε saan nε Yesu muo'. ³⁶ Nε *Sufmbε ye: «Liike men u là yie wō nī tī kpe ma.» ³⁷ Nε bi'ni biba ye: «Wōn wā là likre' ujuon-ii? Wa bi li fre kí cère Lasaar la kpo-oo?»

³⁸ Nεn saan nε *Yesu ya yenm tí saa' ki gbien', nε u bure' likul bó. Nī là yé kujolulnku nε, nε litenl bi ku'nōbu. ³⁹ Yesu ye: «Biire men litenl nno.» Ujε wā kpo' nno ya ninsε Mart tōke' wō ki ye: «Yonbdaan, u lii nuuke'-a! Kimε u tien' len iwien inan so.» ⁴⁰ Nε *Yesu ye: «Ma tōke' ηε ki ye a teke' nni ki jin' la, a li lε Uwien ηmōbe ukpieke ma bo-oo?» ⁴¹ Nεn saan nε bi biire' litenl nno, nε u yaare' ki liike' paaki ki ye: «N'Baa, n faareh ηε nin a cenge' n'bó ma nō. ⁴² N ben ki ye uyo kε a cengeh n'bó nε. Ama linigol lie bo nε cère' n len' nno, ηō bε rí teke kí jí kí ye sin nε sōn' nni ní.» ⁴³ U len' nno, nε ki tien' ufaa bo ki ye: «Lasaar, nε ní!» ⁴⁴ Nε ujε wā bi yé utenkpii nno nēn' likul ni ní, tikpεlcer biε ki tenten' u'nuo nin u'taan, kutōku piibe u'nun bó. Nε Yesu tōke' bε ki ye: «Nēnēn men tikpεlcer nno, kí cère wō rí li joh.»

Bi kpaan' iyε bε rí ku Yesu

(Matie 26:1-5; Mark 14:1-2; Luk 22:1-2)

⁴⁵ Sufmbε bā là baa' Mari saan ki laa' Yesu tien' nibonn ná nno, bi'ni bā yebe teke' wō ki jin'. ⁴⁶ Ama bi'ni biba mō jon' *Farisienmbε saan ki tí tōke' bε *Yesu tien' ná nno. ⁴⁷ Nεn saan nε bitōtuarciēnb nin *Farisienmbε nno yin' bi'buur ya cεkl yaab ki taan', nε ki tōke' bε ki ye: «Ti li tien mila? Kimε ujε bugben teh miyōkm ya bont cēen nε. ⁴⁸ Ti cère' u tuu ki teh nno la, binib kε li teke' wō kí jí, nε Erom yaab li baa kí lá bere tí Wien ya duku, kí gben tí'bol ya nib kε.»

⁴⁹ Bi yih bi'ni uba Kayif, wōn nε là yé bitōtuarciēnb ya ciēn libinl nno, nε u tōke' bitōb ki ye: «Na ben niba, ⁵⁰ ka ben ki ye nī mōn unibaab rí kpo tí'du ya nib bo ηō tí'bol kε la gben-ii?» ⁵¹ U len' ma nno, na yé wōn bugben ya yenm ni nε u len' nno. U là yé bitōtuarciēnb ya ciēn libinl nno ma nno, nε cère' u len' ten uñōbonsōkl ki ye *Yesu li kpo bi'bol ya nib kε bo. ⁵² Na yé bi'bol ya nib baba bo nε u li kpo. U li kpo kí taan Uwien ya bumu mūa yere' ni'kε saan nno kí tien bε unibaab nε.

⁵³ Kí nε nen daali nε bi sien' ki ye bi li ku Yesu nε. ⁵⁴ Nεn bo nε *Yesu ηa jí cèreh *Sufmbε lenh wō. U siere' ni'saan ki bure' udu ubó, bi yih wū Efrayim, wa fōke nin kupenpelku, nε wōn nin u'panpaankaab tí te ni'bó.

⁵⁵ Nī là sien' waamu nε bε rí jele *Sufmbε ya Pak ya nacenku. Nε binib nēn' idugbaan ni ki baa' Yerusalem ki yebe, bε rí lá nēn bi'yul bo tijōknt kí bonde kunacenku nno. ⁵⁶ Bi te Uwien ya duku ya luo bo ki nuunh Yesu ma nno nε kí niireh tōb kí teh: «Ni maaleh mila? U lí baa kunacenku kuu bii wa rí baa?» ⁵⁷ Bitōtuarciēnb nin *Farisienmbε là len' ki ye unil ben u te ná saan la, wō rí wuōn bε, bε rí jo kí tí cuo wō.

12

Mari fàan' Yesu ya tàan lεfina

(Matie 26:6-13; Mark 14:3-9)

¹ Nī là sien' iwien iluob nε Sufmbε rí jele bi'Pak ya nacenku, nε *Yesu jon' Betani ya du ni. Lasaar wā u là mēkre' wō nno, kōh nēn ni nε. ² Bi tien' *Yesu tijer ni'saan. Mart nε là gbiinh bε tijer nno nε Lasaar mō yé bā jinh tijer *Yesu saan nno ya uba. ³ Mari taa' lεfina uba u te litrjenku, u'daaku faa cēen, bi yih lεfina nno naar, ki lá fanfaan' *Yesu ya tàan, ki taa' u'yur ki ηmijmire'

yè. Lefina nnɔ ya nu teke' kuduku kɛ. ⁴ Nɛ *Yesu ya panpaankaab ya uba, bi yih wà Sudas Iskariyot, wɔn wà lá li kuɔre Yesu nnɔ ye: ⁵ «Bɛ tien' ba rí taa lefina nnɔ kɪ kuɔre kɪ lɛ iwentun kobiita ya paaku kɪ taa kɪ de bijiinb-i?» ⁶ Na yé Sudas tɔngɛh bijiinb nɛ. Kimɛ u lá yé unasu nɛ. Wɔn nɛ ŋuuke kiliksɔrk ma nnɔ, u suh bi taah ilike yà kɪ kpiendeh len nnɔ nɛ. Nɛn nɛ cère' u len' nnɔ. ⁷ Nɛ *Yesu tɔke' Sudas kɪ ye: «Cère wɔ wɔ rí fuore. U taa' lefina wuɔ wɔ rí bonde n'subm nɛ. ⁸ Bijiinb lí li te ni'saan uyo kɛ nɛ; ama min ŋa rí li te ni'saan uyo kɛ.»

⁹ Sufmbɛ ligol cii' *Yesu te Betani ya du ni, nɛ kɪ baa' u'saan. Na yé Yesu baba bo nɛ bi baa'. Bi nuunh bɛ rí lɛ Lasaar wà *Yesu lá mɛkre' wɔ bitɛnkpiib ni nnɔ mɔ nɛ. ¹⁰ Nɛn saan nɛ bitɔtuɔrciɛnb sien' kɪ ye bi li ku Lasaar wɔ, ¹¹ kime wɔn bo nɛ *Sufmbɛ teke' *Yesu kɪ jin' kɪ yebe, ka jɪ pɛ bɛn bitatuɔrciɛnb bo.

Bi kpiɛkreh Yesu u tí kɔn' Yerusalem ni

(*Matie 21:1-11; Mark 11:1-11; Luk 19:28-40*)

¹² Kutaaku faa', nɛ linigociɛnl lá baa' Yerusalem ni lɛ rí jele kunacɛnku nnɔ cii' *Yesu we ní, ¹³ nɛ bi bɛre' mubiɛbisiimu ya fɛr kɪ tobreh wɔ usɛn bó, kɪ wuureh kɪ teh:

«Osana!

Uwien ya mɔnm rí li te wà we ní

Yonbdaan ya yel bo nnɔ bo.

Uwien ya mɔnm rí li te Israyɛl yaab ya bɛr bo.»

¹⁴ *Yesu laa' unjuunfanfaan kɪ jɛke' tɛn ní kɛle' ma *Uwien ya gbɔnku ni kɪ ye:

¹⁵ «*Siyɔn' *yaabɛ, la cère mɛn nè rí cuo nɛ jɛwaanbu.

Liike mɛn, ni'berciɛn we ní,

kɪ jɛke unjuunfanfaan.»

¹⁶ *Yesu ya panpaankaab ŋa laan lá cii' ni'tingi u ya yo. Uwien kpiɛke' wɔ uyo wà nnɔ, nɛ bi tiere' kɪ ye ní kɛle' u'bo nnɔ nɛ *Uwien ya gbɔnku ni, kɪ bɛnde' kɪ ye linigol nnɔ tien' wɔ bi bi li tien wɔ ma bo nɛ.

¹⁷ Linigol lá là te *Yesu saan lidaali là u là mɛkre' Lasaar kɪ yin' wɔ kɪ ye wɔ rí ŋɛ ní likul ni nnɔ, bɛn nɛ là tɔke' binib tigbɛr nnɔ. ¹⁸ Nɛn bo nɛ binib ligol tuobe' wɔ usɛn bó, kime bi lá cii' u tien' miyɔkm ya bonn nnɔ ma bo. ¹⁹ Nɛn saan nɛ *Fariisɛnmbɛ tɔkeh tɔb kɪ teh: «Ní laa'-aa? Ninbi ŋa jɪ li fre kɪ tien niba. Unɛndun ya nib kɛ jɪ pɛ wɔn bo nɛ.»

Grɛkmbɛ biba nuunh bɛ rí lɛ Yesu

²⁰ Grɛkmbɛ† biba mɔ lá baa' Yerusalem kunacɛnku nnɔ ya yo bɛ rí lá puke Uwien. ²¹ Bi nɛkn' Filip. U yé Betsayida ya du wà te Galile ya tinfɛnm ni nnɔ yo nɛ, nɛ kɪ tɔke' wɔ kɪ ye: «Uciɛn, ti yíe tí lɛ *Yesu nɛ.» ²² Nɛ Filip jon' kɪ tí tɔke' Andre. Nɛ bi'kɛ bile jon' kɪ tí tɔke' Yesu. ²³ Nɛ *Yesu tɔke' bɛ kɪ ye: «Uyo wà Uwien li kpiɛke Unil ya Bijɛ nnɔ baa' ní ŋɔ. ²⁴ N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, bi bule' mijibim ma kpo' la, mí li juore mí'baba nɛ. Ama mí kpo' la, mí li pɔre kɪ yɛbre nɛ. ²⁵ Wà kɛ yíe wɔ rí fie u'miɛl la, wɔn nɛ li kpo kɪ juore fɛnm. Ama wà kɛ ŋa tɔngɛh u'miɛl unɛndun wuu ni la, wɔn nɛ li lɛ limiɛl lá ŋa ŋmɔbe gbɛnm. ²⁶ Unil yíe wɔ rí sɔn n'tuon la, udaan rí li pɛ n'bo. N te ná saan la, n'tonsɔnl mɔ li te nɛn saan nɛ. Unil sɔnh n'tuon la, n'Baa li kpiɛke wɔ.»

Yesu lienh u'kuum bo

* **12:15** Bi liebe' kɪ yih Yerusalem nɛ Siyɔn. † **12:20** Migbiirm mie ni bi ye Grɛkmbɛ la, bi niireh bá ŋa yé Sufmbɛ nɛ.

27 «Fenfennɔ, n'yɛnm saa' ki gbien'-a! N li len kí ye ba? N ye: «N'Baa, ñe nni ijend yá we ní nɔ ni-ii?» Ama n baa' nen bo ne ki lá tu' uyo wuu nɔ. 28 N'Baa, wuɔn a'kpíeke.»

Nen saan ne uníeke uba ñen' paaki bó ní ki ye: «N wuɔn' n'kpíeke ɲɔ, ki li liebe kí wuɔn wù mɔ ne.»

29 Linigol là se ni'saan ki cii' uníeke nnɔ bó nnɔ, ya biba ye utaa ne dun', ne bitab ye Uwien ya tond uba ne len' wɔ.

30 Ne u ye: «Na yé min bo ne cère' udaan wà len' nɔ len', ninbi bo ne u len'. 31 Fenfennɔ wuɔ ne Uwien li bu uɲendun wuu ya nib tibuur. Fenfennɔ ne Uwien li ɲɔre wà yé uɲendun wuu ya cien nnɔ. 32 Min wɔn, uyo wà bi li fin nni paaki bó nnɔ†, ne n li dere binib ke kí ñekn n'ba.» 33 U len' nnɔ ɲɔ wɔ rí wuɔn u li kpo mikuum mà ya bol ne.

34 Ne linigol nnɔ tɔke' wɔ ki ye: «Ti cii' *Uwien ya gbɔnku ye Uwien ya Nigendke *Kristo li fuobe uyo ke ne. A tien' mila ki len' ki ye bi li fin Unil ya Bijɛ udɔpɔnpɔn bo paaki bó? Nɲɛ yé Unil ya Bijɛ bugben-i?» 35 Ne u tɔke' bɛ ki ye: «Kuwenwenku ɲa ji li wuɔke' ni'ni. Li cuonh men uyo wà kuwenwenku laan te, ɲɔ licinɲun la pɛlɛ ne. Unil wà ke cuonh licinɲun ni la, wa ben u joh nà bó. 36 Kuwenwenku laan te ma nɔ, teke men kù kí ji, ɲɔ kí li yé kuwenwenku yaab.»

*Yesu len' nnɔ, ne ki ñen' ni'saan ki jende' ki tì bɔle'.

Sufmbɛ ɲa teke' Yesu ki jin'

37 Nin u là tien' miyɔkm ya bont tù yɛbe bi'nun ni ma ke nnɔ, ba teke' wɔ ki jin'. 38 Ba teke' wɔ ki jin' ɲɔ *Uwien ya ñɔbonsɔknl Esayi là len' nà nnɔ nè rí tien ne. U là ye:

«Yonbdaan, ɲɲɛ tuo' ki teke' ti len' nà nnɔ ki jin'-i?

Nɲɛ bende' a ɲɲɔbe mituɔm ma bo?»

39 Esayi tí là len' nà bo cère' ba li li fre kí teke kí ji. U là ye:

40 «Uwien juɔn bi'nun,
ki libe' bi'yɛnm,
ɲɔ bi la lenh,
ki la cii' ni'tingi bi'yɛnm ni,
ki la lèbre bi'tetem,
ɲɔ wɔ rí buu bɛ.»

41 Esayi là len' nnɔ, kime u là laa' *Yesu ya kpíeke ma nnɔ ne cère' u len' u'gber.

42 Nin nen ke, *Sufmbɛ ya cienb bà yɛbe mɔnɔn là teke' *Yesu ki jin'; ama *Farisimbɛ bo ne ba len' upaan bo ki ye bi teke' wɔ ki jin'. Bi là fenge' bi li ɲɔre bɛ litaanl ya duku ni ne. 43 Kime bi yíe binib ya kpíekm ki cen' Uwien yaam.

Yesu tɔke' binib tigber tà nnɔ ne lá li biin bɛ

44 *Yesu len' ufaa bo ki ye: «Wà ke teke' nni ki jin' la, na yé u teke' min baba ne ki jin', u teke' wà sɔn' nni ní nnɔ mɔ ki jin' ne. 45 Wà ke laa' nni la, u laa' wà sɔn' nni ní nnɔ mɔ ne. 46 Min yé kuwenwenku ne ki baa' uɲendun ni, ɲɔ unil wà ke teke' nni ki jin' la, u la juore cinɲun ni. 47 Unil cii' n'gber, ka bon' tù la, na yé min ne li biin wɔ, kime ma baa' rí lá biin uɲendun ya nib, n baa' rí lá ɲɲɛn bɛ ne. 48 Wà ke wíe' nni, ka teke' n'gber la, u laa' nibonn nà li biin wɔ. Uwenfɔrke ya daali la, n'gber nnɔ ne li biin wɔ, 49 kime ma tɔkeh n'bugben ya gber. N'Baa wà sɔn' nni ní nnɔ, wɔn ne tɔke' nni n li len ma bo nin n li wɔkn

† 12:32 Bi li fin nni paaki bó nnɔ ya tingi te bolm mile bo ne. Miba si: kí fin udɔpɔnpɔn bo. Mitom si: kí duo paaki u'Baa saan.

ma bo. ⁵⁰ N ben ki ye u'gber dienh binib limiel là ña ñmabe gbenm ne. Nno ne n tókeh tà ké nò n tókeh tù n'Baa tóke' nni tù ma bó ne.»

13

Yesu sòkre' u'panpaankaab ya tàan

¹ Ni là sïen' waamu ne *Sufmbe ya Pak ya nacenku ní jele. *Yesu ben ki ye u'yo baa' wò ní ñe uñendun wuu ni, ki liebe u'Baa bó. U là yíe u'nib bà te uñendun ni nno. U là yíe be ki tí gben' ne.

² *Yesu nin u'panpaankaab là jinh kutaajuòku ya jier uyo wà nno ki laa' usenpol de' Simòn Iskariyot ya bije Sudas iyenmaale ño wò ní kuore Yesu. ³ Yesu ben ki ye u'Baa de' wò mituòm tibont ké bo, ki ben mò ki ye u'ñen' ní Uwien saan ne, ki tí liebeh Uwien saan. ⁴ Wón nin u'panpaankaab ké ki jinh, ne u'fii' ki sere', ki gore' u'paaki bó ya lierl ki ble', ki taa' kukpèlcièku ki gbin' u'cièk ni, ⁵ ne ki taa' miñunm ki kuore' kusenku ni, ki cin' ki sòkreh u'panpaankaab ya tàan*, ki taah u'gbin kukpèlcièku kùà nno ki ñmireh yè. ⁶ U tí baa' Simòn Pìer saan, ne u' tóke' wò ki ye: «Yonbdaan, sin ní lá sòkre min ya tàan-ii?» ⁷ Ne *Yesu ye: «Fenfennò ña ní cii n teh ná nò ya tingi, ama a lá li cii nè uyo uba ne.» ⁸ Ne Pìer ye: «Ña li li sòkre n'taan fiebu.» Ne *Yesu ye: «Ma sòkre' a'taan la, ña ní le gbiin n'saan.» ⁹ Ne Simòn Pìer ye: «Yonbdaan, nno la, la sòkre n'taan baba. Sòkre n'nuò nin n'yul mò.» ¹⁰ Ne *Yesu ye: «Unil sli' la, wa ní li nuunh wò ní pòk kí sli kí lere, u li sòkre u'taan baba ne, kime u'gbenent ké wien ne. Ni'mò wien ne, ama na nín yé ní'ke ne wien.» ¹¹ Kime *Yesu ben udaan wà li kuore wò, nen ne cèrè' u len' ki ye: «Na yé ní'ke ne wien.»

¹² Tò, u sòkre' bi'taan ki tí gben', ki gole' u'lierl nno, ne ki liebe' ki tí kèlè', ki niire' be ki ye: «Ni cii' n tien' ne ná nò ya tingi-ii?» ¹³ Ni yih nni ni' Cénbaa nin ni'Yonbdaan ma nò, ni ñmabe imòn ne, kime n yé wòn ne. ¹⁴ Min ni'Yonbdaan nin ni' Cénbaa sòkre' ní'taan ma nò, ni'mò ní li sòkreh ni'tòb ya tàan nno. ¹⁵ Kime min wuòn' ne ni li teh ma ne, ni'mò ní li teh ni'tòb ten n tien' ne ma nò. ¹⁶ N tókeh ne imòn ne, utonsònl ña cèn' u'cénbaa, utond mò ña cèn' wà sòn' wò. ¹⁷ Ni bende' n len' ná nò ya tingi ma nò, ni teh nno la, Uwien ya mòmni li te ni'bo ne.

¹⁸ «Ma lienh ní'ke bo, min n ben n gènde' binib bà; ama ná kèlè' *Uwien ya gbònkú ni nno li tien ne. Ni kèlè' ki ye: «Min nin unil wà taakeh ki jinh n'jier ne fii' ki sere' n'bo.» ¹⁹ N tóke' ne nibonn ná ña laan tien' ya gber fenfennò, ño ní lá tien' la, ní bende kí ye «n yé n yé wà» ne†. ²⁰ N tókeh ne imòn ne, unil teke' n sòn' unil wà la, u teke' min ne. Unil teke' nni la, u teke' wà sòn' nni ní nno ne.»

Yesu tóke' u'panpaankaab ki ye bi'ni uba li kuore wò (Matie 26:20-25; Mark 14:17-21; Luk 22:21-23)

²¹ *Yesu len' nno ki tí gben', u'yenm saa' ki gbien', ne u' tóke' be ki ye: «N tókeh ne imòn ne, ni'ni uba li kuore nni.» ²² Ne u'panpaankaab jìebèh ki likeh tób, ka ben u niireh wà. ²³ Bi jinh ma nno, u'panpaankaab ni u yíe wà ki gbien' nno ne ké ki buòke wò. ²⁴ Ne Simòn Pìer kènbe' wò ki ye wò ní niire *Yesu kí ye u'niireh ñme ne? ²⁵ Ne u'panpaankè nno gbien' *Yesu bo, ki niire' wò ki ye: «Yonbdaan, ñme ne?» ²⁶ Ne *Yesu tóke' wò ki ye: «N wóre' kpòno ki se' ki de' wà là†, wòn nínò.» Ne ki wóre' kpòno ki se', ki de' Simòn Iskariyot ya bije Sudas.

* 13:5 Itaan ya sòkrm lá yé liyonbtuonl ne. † 13:19 Liike 8:28. ‡ 13:26 Ki wóre' kpòno ki se' ki de' unil yé kujotieku ya ñieku ne Sufmbe bo.

²⁷ Sudas teke' kpɔnɔ nnɔ uyo wà nnɔ, nɛ *Satan kɔn' u'fɛl ni. Nɛ *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Tien a ye á tien ná nnɔ tonm!»

²⁸ Binib bà kɛ ki jinh tijer nnɔ ni uba mɔnɔn ɲa bɛnde' ná cɛre' *Yesu tɔke' wɔ ki ye nnɔ. ²⁹ Sudas nɛ ɲuuke kiliksɔrk ma nnɔ, biba maale' ki ye *Yesu tɔke' wɔ ki ye wɔ ní jo kí tí de bɛ kunacenu ya bont nɛ, bíi wɔ ní jo kí tí de bijiinb nɛ niba. ³⁰ Sudas teke' kpɔnɔ nnɔ ma nnɔ nɛ ki pɔk ki ɲen' i ya tãan bo. Ní lá ye kuɲonku nɛ.

Yesu gbierɛh u'panpaankaab bɛ rí li yíe tɔb

³¹ Sudas ɲen' uyo wà nnɔ nɛ *Yesu tɔke' bɛ ki ye: «Fɛnfennɔ Uwien kpíeke' Unil ya Bijɛ. Wɔn bo nɛ bí li kpíeke Uwien mɔ. ³² Wɔn bo nɛ bí kpíeke' Uwien la, Uwien bughɛn mɔ lí kpíeke wɔ. U lí kpíeke wɔ fɛnfennɔ nɛ. ³³ N'bumu, ma jí lí wuɔke ní'saan. Ní lí nuun nni, ama n lá tɔke' *Sufmbɛ ya ciɛnb ná nnɔ, n jí lí tɔke ní'mɔ nè fɛnfennɔ, kí ye: «Na rí fre kí jo n joh ná saan.» ³⁴ N de' nɛ líwɔbfɛnl nɛ: «lí yíe mɛn tɔb.» N yíe nɛ ma nnɔ, ní'mɔ rí lí yíe tɔb nnɔ. ³⁵ Ní yíe tɔb la, nɛn nɛ lí cɛre binib kɛ rí bɛnde kí ye ní yé n'panpaankaab.»

Yesu tɔke' ki ye Pier lí niɛ kí ye wá bɛn wɔ

(Matie 26:31-35; Mark 14:27-31; Luk 22:31-34)

³⁶ Nɛ Simɔn Pier níire' wɔ ki ye: «Yonbdaan, a joh lɛ bó?» Nɛ *Yesu jíin' wɔ ki ye: «N joh ná bó nnɔ ɲa rí fre kí paan n'bo fɛnfennɔ. A lá lí paan n'bo uyo uba nɛ.» ³⁷ Nɛ Pier níire' wɔ ki ye: «Yonbdaan, bɛ bo nɛ ma rí fre kí paan a'bo fɛnfennɔ? N lí tuo kí kpo a'bo-a!» ³⁸ Nɛ *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «A lí mɔnbe kí tuo kí kpo n'bo-oo? N tɔkeh ɲɛ imɔn nɛ, a lí niɛ bolm mita kí ye ɲa bɛn nni nɛ kí yaan ukuojɛ rí muɔ.»

14

Yesu nɛ yé usɛn wá joh Uwien saan

¹ *Yesu tɔke' u'panpaankaab kí ye: «La cɛre mɛn ní'yɛnm rí saa. Teke mɛn Uwien kí jí, kí teke n'mɔ kí jí. ² Mifɛnm yɛbe n'Baa den. Ma bí yɛbe la, n bí lí tɔke nɛ kí ye n joh rí tí bonde mifɛnm kí ble nɛ-ɛɛ? ³ N jon' kí tí bonde' mifɛnm kí ble' nɛ la, n lí líɛbe ní, kí lá taa nɛ, ɲɔ ní'mɔ rí tí rí lí te mɛn te ná saan. ⁴ N joh ná bó nnɔ, ní bɛn ní bó ya sɛn.» ⁵ Nɛ Toma tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, ta bɛn a joh ná bó, tí lí tien míla kí bɛnde ní'bó ya sɛn-i?» ⁶ Nɛ *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Mɛn nɛ yé usɛn wá wɔngɛh binib tigbɛmɔnt, kí diɛnh bɛ limiɛl. Uba ɲa rí fre kí jo n'Baa saan ka ɲen' mɛn saan. ⁷ Ní bí bɛn nni la, ní bí lí bɛnde n'Baa mɔ nɛ. Fɛnfennɔ ní bɛn wɔ, kí laa' wɔ mɔ.»

⁸ Nɛ Filip tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, wuɔn tɛ a'Baa nɛ ní lí dɛkre tɛ.» ⁹ Nɛ *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Filip, n tɛ ní'saan ní wuɔke' kí kpaan' nɔ, nɛ ɲa bɛn nni-ii! Unil wá laa' nni la, u laa' n'Baa nɛ. Bɛ tien' a tɔke' kí ye rí wuɔn nɛ n'Baa? ¹⁰ ɲa teke' kí jin' kí ye n tɛ nin n'Baa nɛ, nɛ n'Baa mɔ tɛ nin nni-ii? N tɔkeh nɛ tigbɛr tá nɔ ɲa yé n'bughɛn yaar. N'Baa wá tɛ nin nni nnɔ nɛ sɔnh u'tuɔn.»

¹¹ «Teke mɛn kí jí kí ye n tɛ nin n'Baa nɛ, nɛ n'Baa mɔ tɛ nin nni. Na teke' n'gber kí jin' la, teke nni mɛn kí jí miyɔkm ya bont nnɔ bo. ¹² N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, unil wá kɛ teke' nni kí jin' la, u lí sɔn ituɔn yá n sɔn' yé nɔ. U lí sɔn ituɔn yá yɛbe nin n sɔn' yá nɔ mɔnɔn, kímɛ n joh n'Baa bó nɛ. ¹³ Ní miɛ' ná kɛ n'yel bo la, n lí tien nɛ, ɲɔ bɛ rí kpíeke n'Baa mɛn u'bije bo. ¹⁴ Ní miɛ' nni * ná kɛ n'yel bo la, n lí tien nɛ.»

Uwien lí sɔn Utotorl uba ní

* **14:14** Bí kpíe' kí kele' tigbɔnt tá nnɔ ya tuba ní nni ɲa tɛ tu'ni.

15 Ni yíe nni la, ni li boh n'wɔb nɛ, 16 nɛ n li gbáan n'Baa wɔ́ n de nɛ Utotorto wɔ́ n li te ni'saan uyo kɛ. 17 U yé *Mifuoŋaanm nɛ, ki yé tigbɛmànt ya daan. Uɲɛndun ya nib ŋa n fre kí teke mè, kime ba lenh mè, ka bɛn mè mɔ. Ama Ninbi wɔn, ni bɛn mè; mɛ te ni'saan, ki li te ni'ni mɔ.

18 Ma n cère nɛ ní li te tɛn mutenkpiibumu. N li liebe ní ni'saan. 19 Ní sien' waamu, uɲɛndun ya nib ŋa ji li lɛ nni, ama ninbi li lɛ nni, kime n fuobe, nɛ ni'mɔ li fuobe. 20 Ní daali baa' la, ni li bɛnde kí ye min nin n'Baa taan' ki yé unibaab nɛ, nɛ ninbi nin min mɔ taan' ki yé unibaab.

21 «Unil wà yíe nni si: wà bɛn n'wɔb kí boh yè nɛ. N'Baa li yíe unil wà yíe nni, nɛ n'mɔ li yíe udaan, kí cère udaan n bɛnde nni.»

22 Nɛ Sudastɔ, wà ŋa yé Sudas Iskariyɔt nnɔ niire' wɔ́ ki ye: «Yonbdaan, be bo nɛ a li cère tinbi n bɛnde ŋɛ, ka n cère uɲɛndun ya nib n bɛnde ŋɛ?» 23 Nɛ *Yesu jiin' wɔ́ ki ye: «Wà yíe nni la, u li boh n'gɛɛr nɛ, n'Baa li yíe wɔ́, nɛ ti li baa u'saan, kí li kɔh u'saan. 24 Wà ŋa yíe nni la, wa n li boh n'gɛɛr. Ni cengeh tigbɛr tà nɔ ŋa yé n'yaar, tù yé n'Baa wà sɔn' nni ní nnɔ yaar nɛ.

25 «N laan biɛ ki te ni'saan ma nnɔ nɛ ki tɔke' nɛ tigbɛr tuu nɔ. 26 Ama *Mifuoŋaanm mà yé Utotorl nnɔ, n'Baa li sɔn mè ní n'yel bo. Mɛn nɛ li wɔkn nɛ ni'kɛ, kí tiere nɛ n tɔke' nɛ tigbɛr tà nnɔ.

27 «Li te mɛn uyenduɔn ni. N dienh nɛ n ŋmɔbe uyenduɔn wà nnɔ nɛ; ma dienh nɛ wù tɛn uɲɛndun ya nib dienh ma bo. La cère mɛn ni'yɛnm n saa, ki la sɛn jɛwaanbu. 28 Ni cii' n tɔke' nɛ ki ye n li jo kí liebe ní ni'saan. Ni yíe nni la, n joh n'Baa saan ma nnɔ ní bi li ŋmɔbe uyɛnsɔnge nɛ, kime n'Baa cɛn' nni. 29 N tɔkeh nɛ nibonn ná ŋa laan tien' ya gɛɛr fɛnfɛnnɔ, ŋɔ ní lá tien' la, ní teke kí ji nɛ. 30 Ma ji li tɔke nɛ tigbɛr nè n wuɔke, kime uɲɛndun wuu ya ciɛn we ní, wa n fre kí tien nni niba. 31 Ama ní kpɛ uɲɛndun ya nib n bɛnde kí ye n yíe n'Baa, nɛ kí teh u tɔke' nni ma bo. «Fii mɛn tí jo.» »

15

Yesu nɛ yé busumɔnbu

1 «Min nɛ yé busumɔnbu* nɛ n'Baa yé ukpaal wà tùɔreh busubu nnɔ. 2 Isigben yà kɛ te n'bo ka lùonh nnɔ, u li gɛ yí kí wiɛ nɛ. Ama isigben yà kɛ lùonh nnɔ, u li kpɛkpɛre kí tùɔre yí, nɛ yí n tùɔre kí lùon. 3 N tɔke' nɛ tigbɛr tà nɔ tùɔre' ni'tetem ŋɔ. 4 Li te mɛn nin nni, tɛn n tɛ nin nɛ ma. Usigben te u'ba, ka tuuke busubu bo la, wà n fre kí lùon. Nnɔ nɛ ni'mɔ ŋa tɛ nin nni la, na n fre kí tien bonn.

5 «Min nɛ yé busubu, nɛ ninbi yé isigben. Unil wà kɛ te nin nni, n'mɔ tɛ nin udaan la, u li te tɛn usigben wà lùonh kí gbiekeh nɛ. Na tɛ nin nni la, na n fre kí tien bonn. 6 Unil wà ŋa tɛ nin nni la, bi li jende wɔ́ kí tí wiɛ nɛ wɔ́ n kuore tɛn usigben wà ŋa tuuke subu bo. Isigben yà kuore' la, bi gɛndeh yí kí kpɛndeh umu ni nɛ 1 wih. 7 Ni te nin nni, kí ŋmɔbe n'gɛɛr ni'fɛl ni, kí mie' Uwien ni yíe ná la, u li de nɛ nè nɛ. 8 Ni yé n'panpaakaab, kí te tɛn isigben yà lùonh kí gbiekeh la, nɛn nɛ kpɛkɛreh n'Baa. 9 N'Baa yíe nni ma nnɔ nɛ n'mɔ yíe nɛ. Li te mɛn n'yíem ni. 10 N boh n'Baa ya wɔb, nɛ ki te u'yíem ni. Ni'mɔ boh n ya wɔb la, ní mɔ li te n'yíem ni nɛ.

11 «N tɔke' nɛ nɛn kɛ ŋɔ ní li ŋmɔbe uyɛnsɔnge wà n ŋmɔbe wù nnɔ nɛ; ŋɔ ni'yɛnm n li sɔnge kí tí gben. 12 N yíe ní li teh ná si: lo yíe mɛn tɔb tɛn n yíe nɛ ma bo. 13 Nil ŋa ŋmɔbe yíem kí cɛn' wà li tuo kí kpo u'jotieb bo. 14 Ni teh n tɔke' nɛ ná la, ni yé n'jotieb nɛ. 15 Ma ji li yih nɛ n'tonsɔnb; n li yih nɛ n'jotieb

* 15:1 Busubu nnɔ yé tisir tà bi taah tu'bii kí ŋɛh fɛn nnɔ nɛ.

ne, kime utons�nl ɲa ben u'cɛnbaa ya gber ke; ama min tɔke' ne tigber tã ke n cii' tũ n'Baa saan nno. ¹⁶ Na yé ninbi ne gènde' nni, min ne gènde' ne, ki de' ne lituonl kí ye ní li joh, kí li te ten isigben yã lùonh isibii yã li tuu ki te. Nen bo, ni mié' n'Baa nibonn ná ke n'yel bo la, u li de ne nè ne. ¹⁷ N yíe ni li teh ná si: ní li yíe tɔb ne.»

Uɲendun ya nib li nen Yesu nin u'yaab

¹⁸ «Uɲendun ya nib nen ne la, ní li ben kí ye bi kpíe' ki nɛnde' min ne. ¹⁹ Ni bi yé uɲendun yaab la, uɲendun yaab bi li yíe ne ne, kime uɲendun ya nib yíe bi'yaab ne. Ama ninbi ɲa yé uɲendun yaab. N ñen' ne uɲendun ya nib ni ma nno ne cère' bi nen ne. ²⁰ Li tien men n là tɔke' ne ná ki ye: «Utonsɔnl ɲa cɛn' u'cɛnbaa nno.» Bi jènde' min la, bi li jènde ni'mo ne. Bi tuo' n'gber la, bi li tuo ni'mo yaar ne. ²¹ Min bo ne bi li tien ne nen ke, kime ba ben wã sɔn' nni ní. ²² Ma bi baa' kí lá tɔke' bɛ n'gber la, uba ɲa bi li biin bɛ kí ye bi tien' ibiere, ama fɛnfɛnno, ba ji li fre kí dule niba bo kí ye ba tien' biere. ²³ Unil nen nni la, u nen n'Baa mo ne. ²⁴ Ma bi sɔn' yɔkm ya tũon yã nisaal ɲa laan sɔn' yè bi laa' la, uba ɲa bi li biin bɛ kí ye bi tien' biere. Ama fɛnfɛnno bi laa' yè ne ki nen min nin n'Baa ke. ²⁵ Ama nen ke tien' ɲo nè ní cère ná kele' bi'yiko ya gbɔnku † ni nno nè ní tien ne. Ní kele' kí ye: «Bi nen nni ne ka ɲmɔbe bi nen nni bá bo.»

²⁶ «Tɔ, n'Baa li cère ní sɔn Utotorl ní. U yé *Mifuoñaanm ne, kí yé tigbɛmɔnt ya daan, kí ñen' ní n'Baa saan. Mí lá baa' uyo wã la, mí li kun n'bo imɔn. ²⁷ Ni'mo li kun n'bo imɔn, kime ni te n'saan haali n'tuonl ya cincinyo ne.»

16

¹ «N tɔke' ne nen ke ɲo ní lá tien' la, ni la wié ni'tekjim ne. ² Bi li ɲɔre ne itáan ya dur ní. Uyo uba mɔnɔn we ní, unil ku' ne la, u li maaleh kí teh u tien' lituɔrl ne kí de' Uwien. ³ Ba bende' n'Baa yé udaan wã, ka bende' n'mo yé udaan wã, nen ne li cère bɛ ní tien' ne nno. ⁴ N tɔke' ne bi lá li tien' ne ma bo, ɲo u ya yo lá baa' la, ní li tien kí ye n là tɔke' ne nè ɲo.»

Mifuoñaanm ya tuonl

«Ma là tɔke' ne tũ n'tuonl ya cincinyo, kime min nin ninbi ne là te. ⁵ Ama fɛnfɛnno, n liebh wã sɔn' nni ní nno saan ne, ne ní'ni uba ɲa niire' nni n joh ná bo-a?» ⁶ Kime n len' kí ye n li bure kí cère ne ma nno ne ni'yenn saa' kí gbien'. ⁷ Ama n tɔkeh ne imɔn ne, n jon' ne la, ní li man ni'bo, kime ma jon' la, Utotorl nno ɲa ní baa ní. N jon' la, n li sɔn wɔ ní ni'saan. ⁸ U lá baa' la, u li cère uɲendun ya nib ní bende kí ye bi yé bibierɔnb, kí cère bɛ ní bende kí ye Uwien cuube, kí bende kí ye Uwien li bu bɛ tibuur. ⁹ U li cère bɛ ní bende kí ye bi yé bibierɔnb, kime ba teke' nni kí jin'. ¹⁰ U li cère bɛ ní bende kí ye Uwien cuube, kime n li jo n'Baa saan, ne na ji li le nni. ¹¹ U li cère bɛ ní bende kí ye bi li bu bɛ tibuur, kime Uwien bun' uɲendun wuu ya cien tibuur ɲo.

¹² «N bié ki ɲmɔbe tigber tũ yebe ní tɔke ne, ama tũ li kpíeke nin ne fɛnfɛnno. ¹³ Uyo wã *Mifuoñaanm lá li baa nno; men má yé tigbɛmɔnt ya daan nno; mí li pekre ne tigbɛmɔnt ya sen ke ni. Ma ní tɔke mí'bugben ya gber, ama mí cii' tã nno, tun ne mí li tɔke ne. Mí li tɔke ne ná lá li tien' ya gber mo. ¹⁴ Mí li kpíeke nni, kime mí li taa n ya gber ne kí tɔke ne. ¹⁵ N'Baa ya bont ke yé n'yaar ne, nen ne cère' n ye mí li taa n ya gber ne kí tɔke ne.»

Ni'yensa li kpende uyensange

¹⁶ «Ní sien' waamu, na ji li le nni, ní pukn' waamu la, ni li le nni.»

† 15:25 Bi ye bi'yiko ya gbɔnku la, bi niireh Uwien ya Jotiekaaku ya gbɔnku ne. Liike 10:34.

¹⁷ Ne u'panpaankaab biba niireh tob ki teh: «U len' na no ya tingi si ba? U ye ni sien' waamu, ta ji li le wo, ni pukn' waamu la, ti li le wo, ki ye u joh u'Baa bob! ¹⁸ Ne ki ti ye «U yih ba waamu?» Ta ben u ye wo ri ye ba?»

¹⁹ *Yesu bende' bi yie be ri niire wo iniire, ne u take' be ki ye: «Ni niireh tob n len' ma ki ye: «ni sien' waamu, na ji li le nni, ni pukn' waamu la, ni li le nni nno ya tingi ne-a?» ²⁰ N takeh ne imon ne, ninbi li muo ki kpiende, ne uendun ya nib li pokn. Ninbi ya yem li saa, ama ni'yensaa nno la li kpende uyensonge. ²¹ Upii behn nin timer la, u te uyensaa ni ne u merwien bo. Ama u ti maa' ki gben' la, uyensonge li cere wa ji li tiere imerwien nno bob, kime unifaan kon' uendun ni. ²² Ni te nno ne ni mo bo; fenfennon, ni te uyensaa ni ne. Ama n la li liebe ki le ne, ne ni li te uyensonge ni. Uba na ri fre ki nen ni'yensonge nno ni fel ni.

²³ «Nen daali na ji li niire nni bonn niba bob. N takeh ne imon ne, ni mie' n'Baa nibonn n'yel bo la, u li de ne ne. ²⁴ Na laan mie' bonn n'yel bo haali nin fenfennon. Mie men, ni li le wo ki le uyensonge ki ti gben.»

Yesu faake' nin uendun

²⁵ «N take' ne ni ke mikpenjem ni ne. Uyo uba we ni ma ji li po kpenjem ki take ne gber. Ama n li take ne n'Baa ya gber ne ri li wien ne. ²⁶ Ni daali ni li mie n'Baa tibont n'yel bo. Ma takeh ne ki teh min ne li mie n'Baa ki de ne, ²⁷ kime n'Baa bugben ne yie ne, ni yie nni, ki teke' ki jin' ki ye n nen' ni won saan ma nno bo. ²⁸ To, n nen' n'Baa saan ne ki baa' uendun ni, n ti li ne uendun ni ki liebe n'Baa bob.»

²⁹ Ne u'panpaankaab take' wo ki ye: «A laa'-aa! Fenfennon a ji lienh ni wien ne, na ji poh kpenjem. ³⁰ Fenfennon ti bende' ki ye a ben tibont ke, na nuunh nil ri niire ne niire ki yaan a bende u ye wo ri niire ki ye ba; nen ne cere' ti teke' ki jin' ki ye a nen' ni Uwien saan ne.» ³¹ Ne *Yesu niire' be ki ye: «Ni teke' ki jin' fenfennon wuon non?» ³² To, uyo uba we ni, ki li baa'-a, ni ke li yere wa ke ri taa u ya bob ki cere nni n'baba; ama ma te n'baba, kime n'Baa te nin nni. ³³ N take' ne tigber tuu non wo ni te nin nni ma nno, ni li te uyenduon ni ne. Uendun wuu ni, ni te ijend ni ne, ama li co men ni'ba, kime n faake' nin uendun ki gben' u tuom wo.»

17

Yesu kaareh Uwien

¹ To, *Yesu len' nno ki gben', ne ki yaare' ki liike' paaki bob, ki ye: «N'Baa, uyo baa', wuon a'Bije ya kpieke, wo a'Bije mo ri wuon a'kpieke. ² A de' wo mituom unisaal ke bo wo ri taa limiel la na nmobe gbenm ki de a de' wo binib ba nno ke ne. ³ Limiel la na nmobe gbenm si ben ri bende ki ye sin baba ne ye Uwien imon, ki bende *Yesu Kristo wa a son' wo ni nno mo. ⁴ Min wuon' a'kpieke kitink bo, ki son' a de' nni lituon la ri son nno ki gben'. ⁵ N'Baa, fenfennon, kpieke nni a'saan. De nni ukpieke wa n la nmobe wu a'saan ki laa' uendun na laan te nno.

⁶ «N cere' binib ba a gende' be uendun ya nib ni, ki de' nni nno bende' a ye udaan wa. Bi la ye a'yaab ne, ne a taa' be ki de' nni, ne bi boh a'gber. ⁷ Fenfennon, bi bende' ki ye a de' nni nibonn na ke nno nen' a'saan ne, ⁸ kime n take' be a take' nni tigber ta nno, ne bi teke' tu, ki monbe ki bende' ki ye n nen' ni a'saan ne, ki teke' ki jin' ki ye sin ne son' nni ni.

⁹ «N kaareh ne ki dienh ben ne. Ma kaareh ne ki dienh uendun ya nib. Ama n kaareh ne ki dienh binib ba a de' nni be nno ne, kime bi ye a'yaab ne. ¹⁰ Na ke ye n'yaann ye a'yaann ne, ne na ke mo ye a'yaann ye n'yaann ne. Ben ne

cèreh binib lenh n'kpieke. ¹¹ Ma ji li te uɲɛndun ni, ben ne li te uɲɛndun ni; min we ní a'saan ne. N'Baa uñaan, a de' nni a'yel là nnɔ, cère liyel bugben ya tuɔm ní li gu be, be ní li yé unibaab ten min nin sin yé unibaab ma bo. ¹² N là te bi'saan uyo wà nnɔ, n là gu be nin a'yel là a de' nni nnɔ ya tuɔm ne. N guure' be, ne ní kpaan' wà ní kpo kí juore fenn nnɔ baba ɲa ní la, bi'ni uba ɲa kpo' kí juore' fenn. U kpo' kí juore' fenn ɲɔ ná kele' a'gbonku ni nnɔ nè ní tien ne. ¹³ Fɛnfennɔ, n we ní a'saan ne. N laan te uɲɛndun ni ma nnɔ ne ki lienh nnɔ, ɲɔ be ní li ɲmɔbe uyensonge wà n ɲmɔbe wù nnɔ kí tí gben. ¹⁴ N tɔke' be a'gber, ne ɲɛndun ya nib nɛnde' be, kime ba yé ɲɛndun yaab, ten n'mɔ ɲa yé ɲɛndun yɔ ma. ¹⁵ Ma kàareh ɲe ki teh á ɲen be ɲɛndun ni, ama n kàareh ɲe ki teh a la cère usenpol ubierɔ ne ní tien be niba. ¹⁶ Ba yé ɲɛndun yaab ten n'mɔ ɲa yé ɲɛndun yɔ ma. ¹⁷ Cère ben li cinbe ki yé a'yaab tigbemɔnt bo. A'gber ne yé tigbemɔnt nnɔ. ¹⁸ A sɔn' nni ní uɲɛndun ni ma nnɔ, ne n'mɔ sɔn' ben uɲɛndun ni. ¹⁹ Ben bo ne n taa' n'ba kí de' ɲe, ɲɔ bi'mɔ ní li cinbe ki yé a'yaab tigbemɔnt bo.

²⁰ «Ma kàareh ɲe ki dienh ben baba, n kàareh ɲe ki dienh binib bà bi li tɔke be n'gber be ní teke nni kí ji nnɔ mɔ ne. ²¹ N kàareh ɲe ɲɔ bi'ke ní taan kí li yé unibaab ne. Ten sin n'Baa a te nin nni ma n'mɔ te nin ɲe nnɔ, cère bi'mɔ ní li te nin te, ɲɔ uɲɛndun ya nib ní teke kí ji kí ye sin ne sɔn' nni ní. ²² A de' nni ukpieke wà nnɔ, n'mɔ de' be wù, ɲɔ be ní taan kí li yé unibaab ten min nin sin yé unibaab ma, ²³ kime n te nin be, ne a'mɔ te nin nni. Nnɔ ne bi taan' kí yé unibaab kí tí gben', ɲɔ uɲɛndun ya nib ní bende kí ye sin ne sɔn' nni ní, kí bende kí ye a yie be ten a yie nni ma bo. ²⁴ N'Baa, a de' nni binib bà nnɔ, n yie ní te ná saan la, bi'mɔ ní li te nin nni ne, kí le a de' nni ukpieke wà nnɔ, kime a yie nni kí laa' ɲa laan ɲen' uɲɛndun. ²⁵ N'Baa ugbemɔndaan, uɲɛndun ya nib ɲa ben ɲe, ama min ben ɲe. Ne bie nɔ mɔ ben kí ye sin ne sɔn' nni ní. ²⁶ N cère' bi bende' a yé udaan wà, kí li liebe kí cère be ní bende ɲe, ɲɔ a yie nni miyiem ma nnɔ ní li te bi'ni, ɲɔ n'mɔ ní li te nin be.»

18

Yesu ya cuom

(Matie 26:47-56; Mark 14:43-50; Luk 22:47-53)

¹ *Yesu len' nnɔ kí tí gben', ne wɔn nin u'panpaankaab bure' kí tí puore' kubunbunku kua bi yih kù Sedran nnɔ. Isiin ya kpáabu buba te ní'saan, ne wɔn nin u'panpaankaab kɔn' bu'ni. ² Sudas, wà kuore' *Yesu nnɔ, mɔ ben ní'saan, kime *Yesu nin u'panpaankaab là sɔbe kí taakeh nè ne. ³ Ne Sudas taa' Erom ya sojacekl liba nin Uwien ya duku ya guguurb bà bitɔurciɛnb nin *Farisienmbɛ sɔn' be nnɔ, bi joh ní'saan kí tuke ifr nin imɔnafin nin tijekɔnwent. ⁴ *Yesu ben ná ke li tu wɔ ma nnɔ, ne ki tuobe' be usɛn bó, kí niire' be kí ye: «Ni nuunh ɲme?» ⁵ Ne bi ye: «Ti nuunh Nasaret ya *Yesu ne.» Ne u ye: «Min sɔ.» Sudas wà kuore' wɔ nnɔ mɔ te bi'ni. ⁶ U len' kí ye wɔn sɔ ma nnɔ, ne bi sulnh puoli bó kí luh. ⁷ *Yesu tí niire' be kí ye: «Ni nuunh ɲme?» Ne bi ye: «Ti nuunh Nasaret ya *Yesu ne.» ⁸ Ne u ye: «N tɔke' ne kí ye min sɔ no. Ni nuunh min ne la, cère men bie be ní li joh.» ⁹ U len' nnɔ ɲɔ u là len' tigber tà nnɔ tù ní tien ne. U là len' kí ye: «N'Baa a de' nni binib bà nnɔ, ma cère' uba mɔnɔn bole'.»

¹⁰ Tɔ, Simɔn Pier ɲmɔbe kijusiek, ne kí nère' kí ge' kí paare' bitɔurciɛnb ya ciɛn ya tonsɔn uba ya nɔjietubl. Bi yih utons�ɔn nnɔ Malku ne. ¹¹ Ne *Yesu tɔke' Pier kí ye: «Jiin a jusiek kí cùɔn kí tuɔku ni. N'Baa sien' kí ye ní ji ijɛnd yà nnɔ n la ji yé-ɛɛ?»

Bi tuke' Yesu ki jon' Anni saan

¹² Sojacekl nno nin li'cien nin Sufmbe ya guguurb nno cuo' *Yesu ki lole' u'nuo, ¹³ ne ki kpie' ki tuke' wo ki jon' Anni saan. Anni ye Kayif ya cuoje ne. Kayif ne la ye bitatuarcienb ya cien libinl nno. ¹⁴ Won Kayif ne la toke' *Sufmbe ya cienb ki ye ni mon unibaab ri kpo bi' du ya nib bo nno.

Pier nie' ki ye wa ben Yesu

(Matie 26:69-70; Mark 14:66-68; Luk 22:55-57)

¹⁵ Bi tuke' *Yesu ki joh ma nno, ne Simon Pier nin *Yesu ya panpaanketo uba pe u'bo. Bitatuarcienb ya cien ben *Yesu ya panpaanketo bugben. Nen bo ne u paan' *Yesu bo ki kon' bitatuarcienb ya cien nno den uluo bo. ¹⁶ Ama Pier won juore' ki se saali ne bunanobu saan. Ne upanpaanketo wa bitatuarcienb ya cien ben wo nno jon' ki ti laa' upiitonsonl wa gu bunanobu nno, ne ki cere' Pier kon'. ¹⁷ Ne upii nno niire' Pier ki ye: «Sin, a'mo na lii ye uje wuo ya panpaankaab ya uba-aa?» Ne u jiin' wo ki ye: «Ma ye u'panpaanke.»

¹⁸ Tiwor la te, ne bitatuarcienb ya cien ya tonsomb nin biguguurb sere' umu, ki lokreh. Ne Pier mo te bi'saan ki lokreh.

Bitatuarcienb ya cien niire' Yesu iniire

(Matie 26:59-66; Mark 14:55-64; Luk 22:66-71)

¹⁹ Bitatuarcienb ya cien niire' *Yesu iniire u'panpaankaab bo nin u woknh miwoknm ma nno bo. ²⁰ Ne *Yesu jiin' wo ki ye: «N len' binib ke ya nun bo ne, ki wokn' uyo ke ni'taan ya dur ni nin Uwien ya duku ya luo bo, *Sufmbe ke taakeh na saan. Ma len' gber tuba bolm ni. ²¹ Be tien' a niireh min-i? Niire binib ba cenge' n'gber n toke' be ki ye ba. Ben ben n toke' be ki ye ba monmon.»

²² *Yesu len' nno ma nno, ki laa' biguguurb ya uba se ki neke wo, ne ki kpabe' wo utenpe, ki niire' wo ki ye: «A jindeh bitatuarcienb ya cien ne no nno-oo?»

²³ Ne *Yesu jiin' wo ki ye: «N len' ni bre ne la, wuan na cere' ni bre; ne n ti len' ni mon ne la, be tien' a nih nni?»

²⁴ Nen saan ne Anni cere' bi taa' *Yesu ki jon' bitatuarcienb ya cien Kayif saan u'nuo juore' ki luo.

Pier ti nie' ki ye wa ben Yesu

(Matie 26:71-75; Mark 14:69-72; Luk 22:58-62)

²⁵ Simon Pier se ki lokreh umu, ne bi niire' wo ki ye: «Sin, a'mo na lii ye u'panpaankaab ya uba-aa?» Ne u nie' ki ye: «Ma ye u'panpaanke.» ²⁶ Ne bitatuarcienb ya cien ya tonsomb ya uba, wa Pier bi ge' ki paare' u'tubl nno ya den yo uba toke' Pier ki ye: «Ma bi laa' ne u'saan bukpaabu nno ni-ii?» ²⁷ Ne Pier ti nie' ki ye wa ben Yesu. Ne ukuoje pok ki muo' i ya taan bo.

Bi taa' Yesu ki jon' Pilat saan

(Matie 27:1-2, 11-14; Mark 15:1-5; Luk 23:1-5)

²⁸ Nen saan ne bi taa' *Yesu ki nen' Kayif den, ki jon' udu nno ya gobina den, bi yih wo Pilat. Ni la ye kutenjesonsanku ne. *Sufmbe ya cienb na la ye be ri kuon bi'ba joknt na ki fre ki jele bi'Pak ya nacenku ne. Nen ne cere' ba tuo' ki kon' Pilat den*. ²⁹ Nen bo ne Pilat nen' saali bi'saan, ki niire' be ki ye: «Uje wuo tien' ba ni biindeh wo?» ³⁰ Ne bi jiin' wo ki ye: «Wa bi ye nibiero la, ta bi cuo' wo ki hukn' ne.» ³¹ Ne Pilat ye: «Ninbi bugben, taa wo men ki ti bu wo ni'yiko ye ma bo.» Ne bi ye: «Tinbi Sufmbe na nmaobe sen ti ku nil.»

* **18:28** Sufmbe kon' ba na ye Sufmbe den la, bi saa' bi'yiko ne, ki kuon' bi'ba tijoknt ki ti kpaan uyo uba.

³² Bi len' nà nɔ nɛ wuɔn' ki ye *Yesu là len' nà ki tɔke' binib, u li kpo mikuum mà ya bol nnɔ nɛ ní tien. ³³ Pilat tí liebe' ki kɔn' tibuur ya duku ni, ki yin' *Yesu ki lá niire' wɔ ki ye: «Sin, a yé *Sufmbɛ ya bɛr nɛ-ɛɛ?» ³⁴ Nɛ *Yesu jiin' wɔ ki ye: «A len' nà nɔ, a maale' a'ba nɛ bii bi tɔke' nɛ nɛ ki ye n yé *Sufmbɛ ya bɛr-i?» ³⁵ Nɛ Pilat tɔke' wɔ ki ye: «Min nɔ yé Suf-a! A'bol ya nib nin bitɔtuarcienb nɛ taa' nɛ ki nɔkn' nni. A tien' bɛ nɛ?» ³⁶ Nɛ *Yesu ye: «N'bel nɔ yé uɔndun wuu ni ya bɛl. N'bel bi yé uɔndun wuu ni ya bɛl la, n'nib bi li kɔn tijer nɔ *Sufmbɛ ya cienb la fre kí cuo nni. Ama fɛnfɛnnɔ, n'bel nɔ nín te niɛ saan.» ³⁷ Nɛ Pilat tɔke' wɔ ki ye: «Nɛn mɛn la, a yé ubɛr nɛ-a!» Nɛ *Yesu jiin' wɔ ki ye: «Sin nɛ ye n yé ubɛr. N'baa' uɔndun wuu ni ní lá tɔke binib tigbɛmɔnt nɛ. Nɛn bo nɛ bi maa' nni. Unil wá kɛ pɛ tigbɛmɔnt bo nɛ cengeh n'ból.» ³⁸ Nɛ Pilat niire' wɔ ki ye: «Tigbɛmɔnt si ba?»

Bi bun' Yesu tibuur ki ye u kpɛ mikuum

(Matie 27:15-31; Mark 15:6-20; Luk 23:13-25)

Pilat len' nnɔ ma nnɔ nɛ kí tí nɛn' *Sufmbɛ bó, kí tí tɔke' bɛ kí ye: «Min nɔ laa' u'biil. ³⁹ Ama binl kɛ binl ní Pak ya nacenku ya yo la, n tuu kí nɛndeh lipekɛl ya nil uba nɛ kí wiɛnh. Nɛn bo, ní yíe ní taa *Sufmbɛ ya bɛr nnɔ nɛ kí wiɛ-ɛɛ?» ⁴⁰ Nɛ bi wuure' kí ye: «La wiɛ wɔn, wiɛ Barabas.» Barabas nnɔ lá yé unil wá yíe' Erom yaab ya nɔbu bó nɛ.

19

¹ Nɛn saan nɛ Pilat cɛre' bi taa' *Yesu kí ní' wɔ inalɛbe. ² Sojamɛ taa' ikonkon kí lɔnlɔn' uyukpekpiɛ kí kpɛle' u'yul, kí taa' kuliɛrmɔnmɔnku kuba kí gɔln' wɔ, ³ nɛ kí nɛkndeh wɔ kí tɔkeh wɔ kí teh: «Sufmbɛ ya bɛrɔ, tí fuonɛh nɛ-a!» Nɛ kí kpɔbreh wɔ itɛnɛ.

⁴ Nɛ Pilat tí nɛn' saali, kí tɔke' *Sufmbɛ kí ye: «N lí taa wɔ kí nɛn ní saali ní'saan nɔ ní bɛnde kí ye ma laa' u'biil.» ⁵ Nɛn saan nɛ *Yesu nɛn' ní saali kí kpɛ ikonkon ya yukpekpiɛ, kí guo kuliɛrmɔnmɔnku nnɔ. Nɛ Pilat tɔke' bɛ kí ye: «Ujɛ bugbɛn sɔ.»

⁶ Ama bitɔtuarcienb nin biguguurb laa' wɔ ma nnɔ nɛ kí wuureh kí teh: «Kpɛ wɔ uɔɔɔɔɔɔ bo! Kpɛ wɔ uɔɔɔɔɔɔ bo!» Nɛ Pilat tɔke' bɛ kí ye: «Ní'bugbɛn ní taa wɔ kí tí kpɛ wɔ uɔɔɔɔɔɔ bo, kímɛ min nɔ laa' u' bii' nà ní kpɛ kuum.»

⁷ Nɛ bi tɔke' wɔ kí ye: «Tinbi nɔmɔbe yiko uba nɛ, nɛ yiko nnɔ bo, u kpɛ mikuum nɛ, kímɛ u taa' u'ba kí tien' Uwien ya Bijɛ nɛ.»

⁸ Pilat cii' bi ye *Yesu taa' u'ba kí tien' Uwien ya Bijɛ ma nnɔ, nɛ bujɛwaanbu tɔre' kí cuo' wɔ cɛɛn. ⁹ Nɛ u tí liebe' kí kɔn' tibuur ya duku nnɔ ní kí tí niire' *Yesu kí ye: «Sin, a yé lɛ bó yɔ nɛ?» Ama *Yesu nɔ jiin' wɔ. ¹⁰ Nɛ Pilat tɔke' wɔ kí ye: «Nɔ gɛreh min nɛ-ɛɛ? Nɔ bɛn kí ye n nɔmɔbe mituɔm ní wiɛ nɛ bii ní kpɛ nɛ uɔɔɔɔɔɔ bo-oo?» ¹¹ Nɛ *Yesu tɔke' wɔ kí ye: «Uwien de' nɛ mituɔm mà nnɔ baba nɔ ní la, nɔ nɔmɔbe tuɔm miba n'bo. Nɛn bo nɛ unil wá taa' nni kí nɔkn' nɛ nnɔ ya biil cɛn' a'yaal.»

¹² Nɛn saan nɛ Pilat nuunh u lí tien ma kí wiɛ Yesu, ama *Sufmbɛ wuureh nɛ kí teh: «A wiɛ' wɔ la, nɔ jí yé ubɛrcien Sesa* ya jɔ, kímɛ unil wá kɛ yih u'ba ubɛr la, u yé Sesa ya nɛnnɛnd nɛ.»

¹³ Pilat cii' bi len' nnɔ ma nnɔ, nɛ kí tí nɛn' *Yesu saali, nɛ kí kɛle' tibuur ya biɛk bo, bi yih libúol lá «Itɛn ya bɛnbɛnl nnɔ.» *Sufmbɛ ya lenm ní, bi yih ní'saan kí teh «Gabata» nɛ. ¹⁴ Ní lá yé lidaali lá *Sufmbɛ bonɛh bi'Pak ya nacenku nnɔ nɛ, kí tuo liwenyul ya yo, nɛ Pilat tɔke' bɛ kí ye: «Ní'ber sɔ.» ¹⁵ Nɛ

* 19:12 Sesa nɛ lá yé Erom yaab likɛh mitinfɛnm mà nnɔ kɛ ya bɛrcien.

bi wuure' ki ye: «U kpe' mikuum ne! U kpe' mikuum ne! Kpe' wɔ udɔpɔnpɔn bo!» Ne Pilat niire' be ki ye: «N kpe' ni'ber udɔpɔnpɔn bo-oo?» Ne bitɔtuɔrcienb jii'n wɔ ki ye: «Ta ηmɔbe berta ki kende' ubercien Sesa bo.» ¹⁶ Nen saan ne Pilat taa' *Yesu ki ηkun' be be ri ti kpe' wɔ udɔpɔnpɔn bo. Ne bi taa' wɔ ki bure'.

Bi kpe' Yesu udɔpɔnpɔn bo

(Matie 27:32-44; Mark 15:21-32; Luk 23:26-43)

¹⁷ *Yesu bugben tuke u'dɔpɔnpɔn ki nen' udu ni, ki joh niba saan, bi yih ne «Kuyukpɔbku ya Bɔɔl.» *Sufmbe ya lenm ni, bi yih ni'saan «Golgota» ne. ¹⁸ Bi kpe' wɔ udɔpɔnpɔn bo nen saan ne, ne ki kpe' bijeb bile mɔ; uba ukele uba, utɔ mɔ ukeltɔ, ne *Yesu fo siik ni. ¹⁹ Pilat kele' mikelm miba ki ye: «Nasaret ya *Yesu wɔ yɛ *Sufmbe ya ber nnɔ sɔ», ne ki cɛre bi taa' ki tɛbn' u'dɔpɔnpɔn bo. ²⁰ Ni kele' *Sufmbe ya lenm ni nin Erom yaab ya lenm ni nin Grekmbe ya lenm ni ne. Bi kpe' *Yesu udɔpɔnpɔn bo nɔ saan nnɔ ηa fɔke nin udu ni, nen ne cɛre' *Sufmbe bɔ yɛbe kaan' mikelm nnɔ. ²¹ Ne *Sufmbe ya tɔtuɔrcienb tɔke' Pilat ki ye: «ηa bi li kele ki ye *Sufmbe ya ber, a bi li kele ki ye: wɔn ne ye u yɛ *Sufmbe ya ber ne.» ²² Ne Pilat tɔke' be ki ye: «N kele' nɔ n kele' ne.»

²³ Sojambe kpe' *Yesu udɔpɔnpɔn bo ki gben', ne ki gbiire' u'wengolkaar igbiin inan, wɔ ke ugbiin uba ki ti sien' u'lierfɔfɔrku. Kulierfɔfɔrku nnɔ ηa ηmɔbe ηɛnɛ ki ηe paaki ki ti ci tingi, kime bi lɔ lɔn' kɔ ne. ²⁴ Nen saan ne bi tɔke' tɔb ki ye: «Ti la kɛre kɔ mɛn, cɛre mɛn ti fɔre imɔn, ki liike wɔ li ji kɔ.» Nen ke tien' ηɔ nɔ kele' *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ ne ri tien ne. Ni kele' ki ye: «Bi gbiire' n'wengolkaar,

ne ki fɔre' imɔn,
be ri liike wɔ li ji n'lierku.»

Tɔ, sojambe nnɔ tien' nen ne.

²⁵ *Yesu ya naa nin u'naa ya ninɛ nin Klopas ya po Mari nin Mari Madelenn se u'dɔpɔnpɔn saan. ²⁶ *Yesu laa' u'naa nin u'panpaanke wɔ u yie wɔ ki gbien' nnɔ se ki buɔke, ne u tɔke' u'naa ki ye: «Upii, a'bijɛ sɔ.» ²⁷ ne ki tɔke' u'panpaanke nnɔ mɔ ki ye: «A'naa sɔ.» Ki ηe nen daali ne u'panpaanke nnɔ cɛre' *Yesu ya naa te u'den.

Yesu ya kuum udɔpɔnpɔn bo

(Matie 27:45-56; Mark 15:33-41; Luk 23:44-49)

²⁸ Ni ya puoli bɔ ne *Yesu ben ki ye fɛnfɛnnɔ u sɔn' u'tuon ke ki gben'-a, ne ki len' ki ye: «Uñuñun ne ηmɔbe nni,» ηɔ nɔ kele' *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ ri tien. ²⁹ Licual liba se ni'saan ki gbe midɛmɛmɛmɛm miba, ne bi taa' ticitɔnt ki sɛkn' mi'ni, ki taa' ki tuun' kusiiku kɔa bi yih kɔ isɔp nnɔ ya lenbenl bo, ki tɛnde' ki kɔle' u'ñɔbu. ³⁰ U muɔre' midaam nnɔ ne ki ye: «N tien' ni'ke ki gben' nina», ki gɔn', ne ki kpo'.

Soja uba cɔke' Yesu ya kele ni likpaanl

³¹ Ni lɔ yɛ lidaali lɔ *Sufmbe bondeh bi'Saba ne. U ya *Saba lɔ yɛ uwengbenge ne. Nen bo ne *Sufmbe ya cienb ηa lɔ yie nikpil ri li te dɔpɔnpɔn bo, ne ki tɔke' Pilat ki ye wɔ ri cɛre u'sojambe ri ni ki kuɔ bi kpe' binib bɔ nnɔ ya tɔan†, ki jii'n be. ³² Ne sojambe nnɔ baa' ki ni' ki kuɔ' binib bɔ bi kpe' be idɔpɔnpɔn bo nin *Yesu nnɔ ya tɔan. Bi ni' ki kuɔ' ukpiek ye, ki ni' ki kuɔ' ulie mɔ ye. ³³ Ama bi ti baa' *Yesu saan ma nnɔ, ki laa' u' kpo'-a, nen bo ne ba kuɔ' u'ye. ³⁴ Ne sojambe nnɔ ya uba taa' likpaanl ki cɔke' *Yesu ya kele ni. Ne misɛm nin miñum pɔk ki nen' i ya tɔan bo. ³⁵ Unil wɔ laa' tibont nnɔ ne tɔke' u' laa'

† 19:31 Bi lɔ nih ki kɔh binib bɔ bi kpaakeh be idɔpɔnpɔn bo ya tɔan ηɔ be ri kpo tonm ne.

nà. U len' nà nɔ yé imɔn nɛ, nɛ u bɛn ki ye u tɔkɛ' tigbɛmɔnt nɛ, ŋɔ ni' mɔ rí teke kɪ ji. ³⁶ Bi tien' *Yesu nno ŋɔ nà kele' *Uwien ya gbɔnku ni nno nɛ rí tien nɛ. Ni kele' ki ye: «Ba rí kuɔ u'kpɔbl liba mɔnɔn.» ³⁷ Ni tɪ liɛbe' ki kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Bi li caan unil wà bi cɔke' wɔ likpaanl nno bo inun.»

Yesu ya subm

(Matie 27:57-61; Mark 15:42-47; Luk 23:50-56)

³⁸ Ni ya puoli bó nɛ Yosef wà yé Arimate ya du ya nil nno baa' ki miɛ' Pilat ki ye wɔ rí cɛbe wɔ wɔ rí jiin' *Yesu ya gbɛnɛnt udɔpɔnpɔn bo. Pilat tuo', nɛ u jon' ki tɪ jiin' tɔ. Yosef bugbɛn là yé *Yesu ya panpaankɛ nɛ ka tuo' nil rí bɛnde, kimɛ u là fɛngɛ *Sufmbɛ ya ciɛnb nɛ. ³⁹ Nikodɛm, wà là baa' *Yesu saan miba kuɔnku nno mɔ baa', ki tuke' lɛfina. Bi cùuke lɛfina wà bi yih wɔ *miir nno nin bi yih wà alowɛ nno nɛ. Lɛfina nno ya kpɛke li baa' tɛn kilo pita. ⁴⁰ Yosef nin Nicodem taa' kukpɛciɛku ki tenten' *Yesu ya gbɛnɛnt, nɛ ki taa' lɛfina nno ki tien' tu'bo, *Sufmbɛ subɛh bitɛnkpiib ma bo. ⁴¹ Isiin ya kpàabu buba te bi kpɛ' *Yesu nà saan nno. Bi là gbɛn' ufele uba bukpaabu nno ni ka laan sube' nil len. ⁴² Ni là yé lidaali là *Sufmbɛ bondeh Saba nɛ, nɛ ufele nno mɔ ŋa fɔke nin ni'saan. Nɛn bo nɛ bi taa' *Yesu ki tɪ sube' u'ni.

20

Yesu mɛkre' bitɛnkpiib ni

(Matie 28:1-8; Mark 16:1-8; Luk 24:1-12)

¹ *Saba ya daali gɛbre', kutaaku kùà li faa nno nɛ Mari Madelɛnn wɔrɛ' ki fii' ni bìike, ki bure' likul nno bó. U tɪ baa' ki laa' kutɛnku kùà bi là taa' ki biin' likul nno ŋa ji bi. ² Nɛ u sɛn' ki jon' Simɔn Pier nin *Yesu ya panpaankɛtɔ wà u yé wɔ ki gbɛn' nno saan, ki tɪ tɔke' bɛ ki ye: «Bi ñɛn' Yonbdaan likul nno ni ŋɔ! Ta bɛn bi taa' wɔ ki ble' nà saan!»

³ Nɛn saan nɛ Pier nin *Yesu ya panpaankɛtɔ nno ñɛn' ki joh likul nno bó. ⁴ Bi joh ma nno bi'ke bile tiinh nɛ, ama upanpaankɛtɔ nno sɛn' ki cɛn' Pier ki kpɛ' ki baa' li'saan, ⁵ nɛ ki gbɛn' ki liike', ki laa' tikpɛlɛɛr nno nɛ dɔ len, ama wa kɔn'. ⁶ Simɔn Pier, wà paan' puoli bó ni nno, mɔ baa', nɛ ki kɔn' likul nno ni, ki laa' tikpɛlɛɛr nno dɔ len, ⁷ ki laa' kukpɛciɛku kùà bi là taa' ki pibn' *Yesu ya yul nno jɛnde' ki dɔ likonkonl, ku'ba. ⁸ Nɛn saan nɛ upanpaankɛ wà bi kpɛ' ki baa' likul saan nno mɔ kɔn' ki laa', nɛ ki teke' ki jin'. ⁹ Kimɛ haali nin u ya yo ba laan là cii' nà kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye *Yesu lá li mɛkre bitɛnkpiib ni nno ya tingi. ¹⁰ Nɛ *Yesu ya panpaankaab nno liɛbe' ki kùn'.

Yesu cɛrɛ' Mari Madelɛnn laa' wɔ

(Matie 28:9-10; Mark 16:9-11)

¹¹ Tɔ, Mari juore' ki se saali nɛ likul nno saan ki muɔh. U se ki muɔh, nɛ ki là gbɛn' ki liike' li'ni, ¹² ki laa' Uwien ya tondb bile bi guo tiwɛnpɛnpiɛnt ki kɛ *Yesu ya gbɛnɛnt là dɔ nà saan nno. Uba kɛ u'yul là kunh nà bó, nɛ utɔ mɔ kɛ u'taan là kunh nà bó nno. ¹³ Nɛ bi niire' wɔ ki ye: «Upii, bɛ tien' a muɔh?» Nɛ u jiin' bɛ ki ye: «Bi ñɛn' n'Yonbdaan nɛ, ma bɛn bi taa' wɔ ki ble' nà saan.» ¹⁴ U len' nno ma nno nɛ ki jiɛbe' ki laa' *Yesu se, ama wa gbɛnde' ki ye *Yesu nɛ. ¹⁵ Nɛ *Yesu niire' wɔ ki ye: «Upii, bɛ tien' a muɔh? A nuunh ŋmɛ?» Mari maale' ki ye uje wà gu bukpaabu nno nɛ, nɛ ki tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, sin nɛ taa' wɔ la, wuɔn' nni, a ble' wɔ nà saan rí jo kí taa.» ¹⁶ Nɛ *Yesu ye: «Mari.» Nɛ u jiɛbe' ki tɔke' wɔ *Sufmbɛ ya lenm ni ki ye: «Rabuni.» Ni'tingi si «Cɛnbaa.» ¹⁷ Nɛ *Yesu ye: «La li co nni*, kimɛ ma laan don' n'Baa bó, ama jo kí tɪ tɔke n'ninjiɛb kɪ

* **20:17** Bi li fre kɪ lɛbre la li co nni kɪ ye la mɛ nni mɔ.

ye: n doh n'Baa wà yé ni'mò ya baa nnò bó nɛ. U yé n'Wien nɛ, ki yé ni'mò ya Wien.» ¹⁸ Nɛ Mari Madelenn jon' ki tí tóke' *Yesu ya panpaankaab ki ye: «N laa' Yonbdaan,» nɛ ki tóke' bɛ *Yesu tóke' wò tigber tà nnò.

Yesu cèrè' u'panpaankaab laa' wò

(*Matie 28:16-20; Mark 16:14-18; Luk 24:36-49*)

¹⁹ Tò, *Saba ya daali gèbre', kutaaku kùla li faa' nnò ya tajuòku, nɛ *Yesu ya panpaankaab taan' ki te kuduku kuba ni ki pìnpìin' inañuon, kime bi là fenge *Sufmbɛ ya cienb nɛ. Nɛ *Yesu baa' ki lá sere' bi'siik ni, ki tóke' bɛ ki ye: «Li te mɛn uyenduon ni.» ²⁰ U len' nnò, nɛ ki wuon' bɛ u'nuò nin u'kele ni ya gbien. U'panpaankaab laa' wò ma nnò, nɛ bi'yennm songe. ²¹ Nɛ u tí tóke' bɛ ki ye: «Li te mɛn uyenduon ni. N'Baa sɔn' nni ma nnò, nɛ n'mò sɔn' ninbi.» ²² U len' nnò, nɛ ki piebe' bi'bo, ki tóke' bɛ ki ye: «Teke mɛn *Mifuoñaanm. ²³ Ni fère' binib bà bi'biere la, Uwien mò li fère bɛ. Na fère' bà la, Uwien mò ña ní fère bɛ.»

Toma laa' Yesu nɛ ki teke' ki jin'

²⁴ *Yesu ya panpaankaab piik nin bile ya uba bi yih wà Toma, ki liebe' ki yih wò lilebl nnò, ña là te nin bitòb uyo wà *Yesu baa' bi'saan nnò. ²⁵ Bipanpaanketòb tóke' wò ki ye: «Ti laa' Yonbdaan.» Nɛ u tóke' bɛ ki ye: «Ma laa' bi là kpɛ' u'nuò ni ipenjen nà saan ya gbien, ka taa' n'nòbil ki tuun' igbien nnò ni, ka taa' n'nuò ki tuun' bi là còke' u'kele ni nà saan nnò ya gbiel ni là, ma ní teke kí ji fiebu.»

²⁶ Tò, iwien iniin gèbre', nɛ *Yesu ya panpaankaab tí taan' ki te kuduku ni. Toma mò ji te bi'ni. Nin inañuon pipi ma kɛ nnò *Yesu baa' ki lá sere' bi'siik ni ki ye: «Li te mɛn uyenduon ni.» ²⁷ Nɛ ki tóke' Toma ki ye: «Tende a'nòbil kí mɛ niɛ saan, kí liike n'nuò ya gbien, kí tende a'nuò kí tuun' n'kele ya gbiel mò ni. Ji la maaleh tɛma, teke kí ji.» ²⁸ Nɛ Toma ye: «A yé n'Yonbdaan nin n'Wien nɛ.» ²⁹ Nɛ *Yesu tóke' wò ki ye: «A laa' nni ma nnò nɛ ki teke' ki jin'. Bà ña laa' nni ki teke' ki jin' nnò, Uwien ya mɔnm te bi'bo.»

Nà cèrè' San kele' kugbònkku kuu

³⁰ *Yesu tien' miyòkm ya bontar mò tù yɛbe u'panpaankaab ya nun ni. Ba kele' tù kugbònkku kuu ni. ³¹ Bi kele' tuu nò ñò ní teke kí ji kí ye *Yesu yé Uwien ya Nigendke Kristo, ki yé Uwien ya Bijɛ nɛ. Ni teke' wò ki jin' la, wòn bo nɛ ni li lɛ limiel.

21

Yesu ti cèrè' u'panpaankaab laa' wò

¹ Ni ya puoli bó nɛ *Yesu tí cèrè' u'panpaankaab laa' wò Tiberiyad ya ñunciennm ya gbaal. U cèrè' bi laa' wò ma sò: ² Simon Pier nin Toma wà bi liebe' ki yih wò lilebl nnò nin Natanayel wà ñɛn' ní Kana ya du wà te Galile ya tinfenn ni nnò nin Sebede ya bijieb nin *Yesu ya panpaankaatòb bile nɛ là taan' ki te. ³ Nɛ Simon Pier tóke' bɛ ki ye: «N joh lijenbɛl nɛ.» Nɛ bi ye: «Ti'mò li paan a'bo.» Nɛ bi ñɛn' ki bure' ki tí kòn' buñerbu. Ba cuo' bonn haali kuñonñmenku.

⁴ Ni tí wendeh uyo wà nnò, nɛ bi laa' *Yesu se miñunm ya gbaal. Ama u'panpaankaab nnò ña bènde' ki ye wòn nɛ. ⁵ Nɛ u niire' bɛ ki ye: «Heel Nacenbe, na laa' bonn bi?» Nɛ bi ye: «Ta laa' bonn.» ⁶ Nɛ u tóke' bɛ ki ye: «Wiɛ mɛn bubebu buñerbu ya jie bó, ni li lɛ.» Bi wiɛ' ki cuo' ijen Ì yɛbe cɛɛn nɛ ka fre' ki dere' bubebu nnò ki jiiñ' ní.

⁷ Nɛ *Yesu ya panpaanke wà u yíe wò ki gbien' nnò tóke' Pier ki ye: «Yonbdaan nɛ.» Simon Pier cii' Yonbdaan nɛ ma nnò, ki laa' u te liñil nɛ, nɛ u taa' u'lierl

ki gole', ki lu' miñunm ni ki joh u'saan. ⁸ U'panpaanketəb bà s'ien' nno wə ni buñerbu ni ki dieh bubebu bù gbe ijən. Ba là fəke nin ñunm ya gbaal. Ní li te tən meta kobk nɛ. ⁹ Bi tí baa' miñunm ya gbaal ki ñen' buñerbu ni nɛ ki laa' ikuon ya mu uba, ujen puu u'ni, ki laa' kpəno mɔ. ¹⁰ Nɛ *Yesu təkə' bɛ ki ye: «Taa ní mən ni cuo' ijən yà nɔ ya iba.»

¹¹ Nɛn saan nɛ Simɔn Pɛr liebe' buñerbu nno ni, ki tí dɛrɛ' bubebu ki ñen' liwel bo, bù gbe ijəngbengbenge kobk nin piñun nin ita. Nin í yɛbe ma kɛ nno, bubebu nno ña kɛrɛ'. ¹² Nɛ *Yesu təkə' bɛ ki ye: «Dɛn mən kí ñmɔn.» U'panpaankaab ya uba mənɔn ña tɔnge wɔ ní niire wɔ kí ye: «Sin ñmɛ nɛ?» Kímɛ bi bɛn ki ye Yonbdaan nɛ. ¹³ Nɛn saan nɛ *Yesu nɛkn', ki yuure' kpəno ki de' bɛ, ki taa' ujen nno mɔ ki de' bɛ. ¹⁴ *Yesu tí mɛkre' bitenkpiib ni ki cɛrɛ' u'panpaankaab laa' wɔ ma, bolmta sɔ.

Yesu ye Pɛr ní li likeh u'nib

¹⁵ Bi jín' tijier nno ki gben' uyo wà nno, nɛ *Yesu niire' Simɔn Pɛr ki ye: «Simɔn, San ya bijɛ, a yíe nni ki cɛn' biɛ nɔ-ɔɔ*?» Nɛ u jiiin' wɔ ki ye: «Hnn, Yonbdaan, sin mənɔn bɛn ki ye n fɛ ñɛ.» Nɛ *Yesu təkə' wɔ ki ye: «Li likeh n'pebumu». ¹⁶ Nɛ ki liebe' ki niire' wɔ ki lere' ki ye: «Simɔn, San ya bijɛ, a yíe nni-ii?» Nɛ u tí jiiin' wɔ ki ye: «Hnn, Yonbdaan, sin mənɔn bɛn ki ye n fɛ ñɛ.» Nɛ *Yesu təkə' wɔ ki ye: «Li yé n'pekpaal.» ¹⁷ Nɛ ki liebe' ki niire' wɔ nta ki ye: «Simɔn, San ya bijɛ, a fɛ nni-ii?» Nɛ Pɛr ya yɛnm saa', kímɛ *Yesu niire' wɔ bolmta sɔ ki ye: «A fɛ nni-ii?» Nɛ u jiiin' wɔ ki ye: «Yonbdaan, a bɛn tibont kɛ, ki bɛn ki ye n fɛ ñɛ.» Nɛ *Yesu təkə' wɔ ki ye: «Li kpaah n'pe. ¹⁸ N təkɛh ñɛ imɔn nɛ, a là yé unacenfaan ma nno, a là guoh a'kpɛlɛɛr a'ba nɛ, ki joh a yíe ná bó. Ama a tí pore' uyo wà la, a li yuon a'nuɔ, nɛ unitɔ ní góln ñɛ, kí taa ñɛ kí jo ña yíe ná bó.» ¹⁹ U len' nno ñɔ wɔ ní wuɔn, Pɛr lá li kpo mikuum má ya bol kí kpíekɛ Uwien nɛ. U len' nno ki gben', nɛ ki təkə' wɔ ki ye: «Paan n'bo ní.»

Pɛr niire' Yesu upanpaanketə nno ya gber

²⁰ Pɛr jiebe', ki laa' *Yesu yíe upanpaankɛ wà ki gbien' nno pɛ bi'bo. Upanpaankɛ nno nɛ là gbien' *Yesu bo, bi là jinh tijier uyo wà nno, ki niire' wɔ ki ye: «Yonbdaan, ñmɛ ye wɔ ní kuɔrɛ ñɛ?» ²¹ Pɛr laa' wɔ ma nno, nɛ ki niire' *Yesu ki ye: «Yonbdaan, bɛ lá li tu wuɔ mɔ?» ²² Nɛ *Yesu jiiin' wɔ ki ye: «N yíe wɔ ní li te kí tí baa uyo wà n li baa ní la, ní yé a'gber-ii? Sin, li pɛ n'bo ní dee.»

²³ Li ya ñɔbonl bo nɛ *Yesu yaab ni bi lienh ki teh u'panpaankɛ nno ña ní kpo. *Yesu wɔn ña təkə' ki ye wa ní kpo. Ama u təkə' wɔ ki ye: «N yíe wɔ li te kí tí baa uyo wà n li baa ní la, ní yé a'gber-ii» nɛ?

²⁴ Upanpaankɛ nno nɛ təkə' binib tigber tuu, ki ke'le' t'ù kugbɔnku kuu ni. Nɛ ti bɛn ki ye u'gber nno yé imɔn nɛ.

²⁵ *Yesu tien' tibont t'ù yɛbe. Bi bi ye bɛ ní ke'le tu'ke jeje la, n maale' ki ye unjəndun wuu ya fɛnm ña ní baa bɛ ní ble bi li ke'le tigbont tà nno.

* 21:15 Grekmbe ya lenm ya ñɔbonl là ya tingi si: biɛ nɔ nno lí fre kí li yé binitɔb bii tibontɔr mɔ.

Yesu ya tondb ya tùon

Nà wɔngɛh kugbɔnku kuu te ma bo

Bi yih wà kele' kugbɔnku kuu nnɔ Luk nɛ. Kugbɔnku bugbɛn yé tìgbɛmɔnmɔnt tà u kele' tù nnɔ ya tutukl nɛ. Kù tɔkeh Yesu ya tondb là kpaande' u'gbɛmɔnmɔnt uɛndun ni ma bo nɛ. Bi cin' ki kpaande' tù Yerusalem ni nɛ, ki tuɔn' mitinfɛnm mà guɔn' Yerusalem nnɔ, ki ɛmɔɛmɔbe ki tì baa' idu yà kɛ guɔn' Mediterane ya ñunciɛnm nnɔ.

Kugbɔnku kuu cin' nin Yesu ya dùom paaki bó Uwien saan ya gber nɛ (1:9). U cèrè' Mifuoñaanm jìrè' ní u'tondb bo ki toreh bɛ bi'tùon ni (2:1-12).

Kí cin iyul 2 kí tì baa iyul 12, bi lienh Yesu ya tond Pier bo nɛ ní yɛbe. Binib bà là kpíe' ki teke' Yesu ki jin' nnɔ kɛ là yé Sufmbɛ nɛ. Sufmbɛ ya ciɛnb là jènde' bi'mɔ tɛn bi là jènde' Yesu ma bo nɛ. Nin bi jèndeh bɛ ma kɛ nnɔ Mifuoñaanm dienh bɛ lifɛl nɛ bi tɔkeh binib Yesu ya gbɛmɔnmɔnt, ki teh miyɔkm ya bont (3-8).

Kí cin iyul 13 kí tì baa ku'biɛn, bi ji lienh Pɔl bo nɛ ní yɛbe. Bi lienh Pɔl concuon' ma bo ki tɔke' binib Uwien ya gber nɛ. Pɔl mɔ là yé Suf nɛ, ki yé Farisɛnmbɛ ya cɛkl ya uba, ki yé unil wà jèndeh Kristo ya taanl yaab cɛɛn.

Lidaali liba nɛ u lá joh Damas ya du bó wɔ ní tì ní tì jènde bà mɔ teke' Yesu ki jin' ní bó nnɔ. Nɛ Yesu tì jìe' wɔ usɛn ki cèrè' u tien' u'yo. U ya Pɔl nɛ ji cèrè' Yesu ya gbɛmɔnmɔnt yɛrè' Mediterane ya ñunciɛnm ya tinfɛnm ni, ki ɛmɔɛmɔbe ki tì baa' uduciɛn Erom ni.

Yesu pùon' ki ye u li de u'tondb Mifuoñaanm

¹ N'jɔ Teofil, n'gbɔnkpíeɛku ni, n tɔke' ɲɛ *Yesu cin' ki tien' nà nin u wɔkn' nà, ² kí tì baa' lidaali là Uwien taa' wɔ ki don' paaki bó nnɔ. Kí yaan Uwien ní taa wɔ kí dùo paaki bó nnɔ *Mifuoñaanm cèrè' u wɔkn' binib bà u gènde' bɛ ki tien' u'tondb nnɔ bi li kpe isɛn yà. ³ U kpo' ki mɛkre' bitɛnkpiib ní ma nnɔ, u cèrè' bɛn nɛ laa' wɔ mibolm mà yɛbe, kí tì baa' iwien pinan, ɲɔ wɔ ní wuɔn bɛ kí ye u manbe ki fuobe. U cèrè' bi laa' wɔ, nɛ u tɔke' bɛ Uwien ya bɛl ya gber. ⁴ Lidaali liba wɔn nin bɛn jinh tijier*, nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Ni là jènde Yerusalem ni, ama ní li te len, kí tì baa lidaali là n'Baa Uwien li de nɛ u lá pùon' ki ye u li de nɛ nà nnɔ. Ni cii' lipuonl nnɔ min saan nɛ. ⁵ Ni là cii' n ye: San là taa' miɛnunm nɛ ki sii' binib Uwien ya ñunm, ama ninbi wɔn, ní sien' iwenkãanke nɛ, n li cèrè *Mifuoñaanm nɛ ní jìrè ní ni'bo.»

Uwien cèrè' Yesu don' paaki bó

⁶ *Yesu ya tondb taan' u'saan nɛ ki niire' wɔ ki ye: «Yonbdaan, nɛn mɛn la, fɛnfɛno nɛ a li fie tinbi Israyɛl yaab ya bɛl, kí jiiɛn kí de tɛ-ɛɛ?»

⁷ Nɛ *Yesu jiiɛn' bɛ ki ye: «Lidaali là nin uyo wà tibont nnɔ li tien nnɔ ɲa yé ni'gber, Baa Uwien nɛ sien' ni'kɛ u yé ma bo. ⁸ Ama uyo wà *Mifuoñaanm li jìrè ní ni'bo nnɔ, ni li lɛ mituɔm, kí li yé n'mɔnkunb Yerusalem ni nin Sude ya tinfɛnm kɛ ni nin Samari ya tinfɛnm kɛ ni nin utingbɛn kɛ bo.»

⁹ U len' nnɔ ma nnɔ nɛ Uwien cèrè' u doh paaki bó bi'nun ni. Nɛ kutɛwɔlgbɔnku kuba baa' ki lèkn' u'bo, ba ji laa' wɔ. ¹⁰ U doh uyo wà nnɔ nɛ bi juore' ki se ki likeh paaki bó. Bi se ki likeh ma nnɔ nɛ ki laa' i ya taan bo bijɛb bile se bi'saan, ki guo tikpɛlɛpɛnt, ¹¹ kí niire' bɛ ki ye: «Galile yaabɛ, bɛ

* 1:4 Bi li fre kí lebre wɔn nin bɛn jinh tijier nnɔ kí yé wɔn nin bɛn te mɔ.

tien' ni se ki likeh paaki nɔ? Uwien nɛ ɲɛn' *Yesu wuɔ ni'saan ki don' paaki. U li baa ní tɛn ni laa' u doh ma bo nɔ nɛ.»

Yesu ya tondb nin binitɔb taan' bɛ rí kàare

¹² Tɔ, *Yesu ya tondb siere' lijuɔl là bi yih lè Olifi ya siin ya juɔl nɔɔ bo ki liebe' Yerusalem ni. Lijuɔl nɔɔ ɲa fɔke nin Yerusalem. Ní lii te kɔnsini uba nɛ. ¹³ Bi tí baa' Yerusalem ni ma nɔɔ nɛ ki kɔn' bi tí rí taakeh ki te paaki ya duku kùà ni nɔɔ. Píɛr nin San nin Saak nin Andre nin Filip nin Tomá nin Batelemi nin Matie nin Alfe ya bijɛ Saak nin Simɔn wà ya nun mɔn' u'du bo ya gbɛr nin Saak ya bijɛ Sudas nɛ kɔn' ki te kuduku nɔɔ ni. ¹⁴ Bipiib biba mɔ lá te bi'ni, bi ya uba si: *Yesu ya naa Mari nin *Yesu ya ninjɛb. Bi'kɛ kpaan' buɲɔbu, nɛ ki tuu ki taakeh ki kàareh.

Bi gènde' Matiyas ki lère' Sudas ya lènl

¹⁵ I ya dɛn nɛ binib bà teke' *Yesu ki jin' nɔɔ taan' litaanl. Bi là li baa binib kobk nin pile. Nɛ Píɛr fii' ki sere' bi'siik ni, ki tɔke' bɛ ki ye: ¹⁶ «N'yaabɛ, ní kpɛ *Mifuoɲaanam là cère' *Dafid len' Sudas ya gbɛr tà, bi kele' tù *Uwien ya gbɔnku ni nɔɔ rí tien nɛ. Wɔn Sudas nɛ là le ki wɔngɛh binib bà cuo' *Yesu nɔɔ usɛn. ¹⁷ Sudas là yé tinbi *Yesu ya tondb ya uba nɛ. *Yesu là gènde' u'mɔ ki de' wɔ ti sɔnh lituonl là nɔ nɛ.» ¹⁸ (Sudas tien' nibonn ná bre, nɛ bi pɛn' wɔ ilike, u taa' ki de' kitink kiba; nɛ ki lu' ki'bo libenlibl u'puoku kpíɛrɛ', nɛ u'niɛr kɛ ɲɛn'. ¹⁹ *Yerusalem ya nib kɛ cii' tigbɛr nɔɔ. Nɛn bo nɛ bi yin' kitink nɔɔ bi'lenm ni ki ye: «Akaldama» Ní'tingi si: Misɛm ya tink.) ²⁰ Píɛr tí len' ki ye: «Ní kele' iyuoɲ ya gbɔnku kùà te *Uwien ya gbɔnku ni nɔɔ ni ki ye: <U'den rí tien kulɛngbonku, ɲɔ nil là ji rí li kɔ yí.>

Ní tí kele' ki ye:

<Unitɔ rí lère u'lènl.>

²¹ Binib te ki tɔke' nin tɛ uyo wà kɛ Yonbdaan *Yesu là te nin tɛ ti joh ni'kɛ saan nɔɔ, ²² ki cin' uyo wà San là siih binib Uwien ya ɲunm ki tí baa' lidaali là Uwien ɲɛn' wɔ ti'buɔl ki cère' u don' paaki nɔɔ. Ní kpɛ bɛn ya uba nɛ rí kpɔbn tí'bó, ki li yé umɔnkunl Yonbdaan ya mɛkrm bo.»

²³ Nɛn saan nɛ bi gènde' bijɛb bile. Bi yih uba Yosef, ki baanh wɔ Basabas, ki liebe' ki baanh wɔ Yustus mɔ, ki yih utɔ Matiyas. ²⁴ Nɛ bi kàare' ki ye: «Yonbdaan, sin nɛ bɛn binib kɛ ya fɛl ni te ma bo. Binib bile biɛ ni, wuɔn tɛ a gènde' wà, ²⁵ ɲɔ wɔ rí lère Sudas ya lènl a'tondb ya tuonl ni, kimɛ Sudas dāan' lè nɛ ki jon' u kpɛ wɔn li te ná saan». ²⁶ Bi kàare' Yonbdaan ki ghen', nɛ ki fùɔrɛ' imúɔn bɛ rí liike bi lè gènde wà. Nɛn nɛ wuɔn' bɛ ki ye bi li gènde Matiyas nɛ. Nɛ bi taa' wɔ ki kpɔbn' *Yesu ya tondb piik nin uba nɔɔ bó.

2

Mifuoɲaanam ya baam

¹ *Pantekot ya nacenku ya daali, nɛ binib bà teke' *Yesu ki jin' nɔɔ kɛ taan' ki te buɔl liba. ² Nɛ bi cii' i ya taan bo kuwaaku kuba ɲɛn' ní kutaaku bó, ki naan tɛn kutafaabiiku, ki lá gbe kuduku kùà bi kɛ ku'ni nɔɔ. ³ Nɛn saan nɛ bi laa' nibonn niba baa' ki naan imupien, ki pàareh ki paakeh wà kɛ ya yul bo. ⁴ Nɛ *Mifuoɲaanam kɔn' bi'kɛ ki tí ghen', ki cère' bi lienh ilenbol, mí yíe wà kɛ rí len ma bo.

⁵ U ya yo ki laa' *Sufmbɛ bà pɛ Uwien bo mɔnmɔnm nɔɔ te Yerusalem ni nɛ. Bi ɲɛn' idu yà kɛ te unɛndun ni nɛ ki baa'. ⁶ Bi cii' binib bà teke' *Yesu ki jin' nɔɔ ya waaku bó ma nɔɔ nɛ ki taan' ni'saan ki yebe. Bi cii' bi lienh ma nɔɔ nɛ ní beke' bɛ ki gbien', kimɛ wà kɛ ciih bi lienh u'tiɛma lenm nɛ. ⁷ Ní beke' bɛ ki gbien' ba ji bɛn bi li ye bà, ki ɲuɔrɛh binib bà teke' *Yesu ki jin' nɔɔ, nɛ ki ye:

«O, binib bà lienh nò, bi'kε ηα yé Galile yaab-ii? ⁸ Nì tien' mila ηò ti'ni wà ke ciìh bi lienh u'yaajelenm-i? ⁹ Ti'ni biba ñen' Pat ya du bó ní nε, bitòb ñen' Medi ya du bó ní, bitòb mò ñen' Elam ya du bó ní, bitòb mò ñen' Mesopotami bó ní, bitòb mò yé Sude ya tinfenm yaab, bitòb mò ñen' Kapadosi ya tinfenm bó ní, bitòb mò ñen' Pònt ya tinfenm bó ní, bitòb mò ñen' Asi ya tinfenm bó ní, ¹⁰ bitòb mò ñen' Friji ya tinfenm bó ní, bitòb mò ñen' Panfili bó ní, bitòb mò ñen' Esipt bó ní, bitòb mò ñen' Libi ya du wà bi yih wù Sirenn nno ya tinfenm bó ní. Bitòb mò ñen' Erom bó ní. ¹¹ Ti'ni, biba yé *Sufmbε nε, bitòb mò yé Sufkpenkpend. Bitòb mò yé Kret yaab, bitòb mò yé Arabi yaab. Ti'kε ciìh bi lienh ti'lenm ni nε ki tòkeh Uwien sòn' itùonciεn yà nno.» ¹² Nì bεke' bε ki gbien', ba ji bεn bi li maale kí ye bà, nε ki niireh tób ki teh: «Ni'tingi si ba?» ¹³ Ama biba mò sukreh bε nε ki teh bi ñun' midaam nε ki yibe'.

Pier tòke' linigol Uwien ya gber

¹⁴ Nεn saan nε Pier nin u'tòb piik nin uba nno fii' ki sere', nε Pier len' ufaa bo, ki tòke' linigol nno ki ye: «Ninbi *Sufmbε nin ninbi bà ke te *Yerusalem ni nò, cenge mεn n'ból mòmòmnm, ní tòke nε ni'tingi. ¹⁵ Ni maaleh ki teh binib biε ñun' midaam nε ki yibe'-ee? Ba ñun' daam, kime ni laan te kutεnɲaaku ya kur tuwε nε. ¹⁶ Ama *Uwien ya ñòbonsòknl Sowεl là len' nà nno nε teh. U là len' ki ye:

¹⁷ Uwien ye: iwenfòrke yà we ní nò;
n li cère n'Fuoñaanm ní baa binib ke bo,
ni'bijεb nin ni'bisεb li sòkn n'ñòbon,
ni'nacenfεnb nin ni'jεciεn li lε tibont tidεknt yaam.

¹⁸ U ya yo nε n lá li cère n'Fuoñaanm ní baa n'tonsònb,
bijεb nin bipiib bo,
bε ní tien n'ñòbonsòknb.

¹⁹ N li tien micincilnm kutaaku nin kitink bo,
n li cère misεm nin umu nin kumuñiɲuòku ní li te,

²⁰ uwien li biike tεn licinñunl,
nε uɲmaal ní mónde tεn misεm,
kí yaan Yonbdaan ya daali ní baa ní,
u li yé uwengbenge nε, ki li ηmòbe ukpiεke.

²¹ Nεn daali wà ke li muò kí yin Yonbdaan ya yel nε li ηmεre.» »

²² Pier tí len' ki pukn' ki ye: «Israyel yaabε, cenge mεn n'ból. Ninbi mòmòn bεn ki ye Uwien cère' Nasaret ya *Yesu tien' miyokm ya bont nin tibont tà ke nisaal ηa ní fre kí tien tù, ηò wò ní wuòn nε *Yesu yé udaan wà nε. ²³ Bi taa' wò ki nukn' nε, nε ni cère' bà ηa pε yiko bo kpε' wò udòpòpòn bo ki ku' wò. Uwien là bεn nε ki sien' ki ye nε ní tien nno. ²⁴ Ama Uwien mεkre' wò kí ñen' wò mikuum ya jend ni, kime kuum ηa ηmòbe tuòm mè ní juon wò kutεnkpikiu ni. ²⁵ *Dafid là len' u'bo ki ye:

«N tuu ki lenh Yonbdaan n'ñun bó nε.

U te n'nojie bó,
ηò niba la sén n'fèl nε.

²⁶ Nεn bo nε n ηmòbe uyεnsonge,
ki lienh miyεnsonglenm,
n bεn ki ye n li kpo,
ama n ηmòbe lidεndεnl,

²⁷ kime ηa ní cère ní juore kutεnkpikiu ni,
ka ní cère min a'niñaan ní bùre.

²⁸ A wuòn' nni limiεl ya sεn.

A te n'saan ma nno,

a li cère n li ñmòbe uyensonge kí tí ghen ne. »

²⁹ Píer tí len' ki ye: «N'yaabe, ní kpe' ní túore kí tóke ne ti'yaaje *Dafid ya gber ne. U lá kpo', ne bi sube' wò. U'kul bié ki te ti'du ni haali nin dinnò. ³⁰ U lá yé *Uwien ya ñbonsoknl ne, ki ben ki ye Uwien lá pùon' ki pole' ki ye u lá li cère u'yaabil liba ní kèle u'berbiek bo. ³¹ Uwien lá cère' *Dafid bende' ki ye u'Nigendke Kristo lá li mekre bitenkpiib ni. Nen bo ne *Dafid lá len' u'bo ki ye: «Uwien ña cère' u juore' kutenkpiiku ni, ka cère' u'gbenent bure'. »

³² U ya *Yesu ne Uwien mekre' wò bitenkpiib ni, ne ti'ke yé bimònkunb.

³³ U'Baa Uwien kpieke' wò, ki taa' wò ki káan' u'jie bó, ki de' wò u lá pùon' ki ye u li de wò Mifuoñaanm má nnò, ne u cère' mí baa' ti'bo. Ni ciih ná, ki likeh nè nò, ní yé *Mifuoñaanm ya tuonl ne. ³⁴ Ti ben ki ye *Dafid ña lá don' paaki, ama wòn bugben lá len' ki ye: «Yonbdaan Uwien tóke' n'Yonbdaan ki ye: Kèle n'nojie bó,

³⁵ kí tí baa uyo wà n li cère á te a'nenndb bo litaal. »

³⁶ Ne Píer tí len' ki ye: «Israyel yaabe, ní'ke' ní mònbe kí bende kí ye ninbi kpe' *Yesu wà udòpòpòn bo nnò, Uwien tien' wòn ne Yonbdaan, ki tien' wò Kristo u'Nigendke.»

³⁷ Linigol nnò cii' Píer len' nnò ma nnò ne ní jin' be, ki saa' bi'yenm ki gbien', ne bi niire' Píer nin *Yesu ya tondbò ki ye: «Ti'yaabe, ti nín li tien mila?»

³⁸ Ne Píer jii' be ki ye: «Lèbre men ni'tetem, kí cère tí sii ní'ni wà ke Uwien ya ñunm *Yesu Kristo ya yel bo, ñò Uwien ní fère ne ni'biere, kí pu ne *Mifuoñaanm, ³⁹ kime ti'Yonbdaan Uwien lá pùon' lipuonl ki ye u li taa *Mifuoñaanm kí de u yin' binib bà ke nnò. Ben si: ninbi nin ni'bumu nin bà ke te fòkm nnò.»

⁴⁰ Píer taah inòbontò í yebe ki sureh be, ki saakreh bi'gbenent ki teh: «Wie men fenfennò ya nib bà yé bibierdenb nnò ya gber ñò Uwien ní ñmíen ne.»

Binikpiekb bà lá teke' Yesu ki jin' nnò lá fuobe ma bo

⁴¹ Ne bi sii' binib bà tuo' u'gber nnò Uwien ya ñunm. Ni'daali binib bà pukn' bà teke' *Yesu ki jin' bó nnò li baa ten itur ita. ⁴² Bi tuu ki cengeh *Yesu ya tondb ya wòknm nin inunmón ne, ki te ten bi te naa nin baa, ki taakeh ki jinh tijier*, ki taakeh ki kàareh. ⁴³ Tò, Uwien cère' *Yesu ya tondb teh miyòkm ya bont cèen. Nen bo ne binib ke fenge Uwien. ⁴⁴ Binib bà ke teke' *Yesu ki jin' nnò kpe' buñòbu ne, ki taah bi'bont ke ki gbiinh tób. ⁴⁵ Bi kuòreh bi'tinmu nin bi ñmòbe tibont tà, ne ki taah ilike ki gbiinh tób, ní wiebe be ma bo. ⁴⁶ Idaan ke bi lá kpe' buñòbu ne, ki tuu ki taakeh Uwien ya duku ya luo bo, ki taakeh tób den ki jinh tijier, ki ñmòbe uyennmaa nin lifèsongl, ⁴⁷ kí pèkeh Uwien, ne bi'du ya nib ke yé bi'gber. Ne idaan ke Yonbdaan ñmiendeh binib ki pukndeh bi'bò.

3

Píer nin San cère' uwòb uba faake'

¹ Lidaali liba ne Píer nin San joh Uwien ya duku bó tikur tuta ya kaare ya yo. ² Tò, uje uba lá te bi maa' wò uwòb. Idaan ke bi yuunh wò ki lá kaandeh Uwien ya duku ya nañòbu bùa bi yih bù Bunañòmòmòmònbu nnò saan, wò ní li miéh binib bà kòh Uwien ya duku ya luo bo nnò ne tibont. ³ U laa' Píer nin San tuo be ní kò Uwien ya duku ya luo bo, ne u mié' be nibonn. ⁴ Píer nin San caan'

* 2:42 Bi taakeh ki jinh tijier tà nnò li fre kí li yé Yonbdaan ya jier bii tijiefent tuba.

u'bo inun, nε Pier tōke' wō ki ye: «Liike tε.» ⁵ Nε u tūōre' ki likeh bε, ki daan u li lε bi'saan nibonn nε. ⁶ Nε Pier tōke' wō ki ye: «Ma ηmōbe like, ka ηmōbe nōkm. Ama n li de ηε n ηmōbe nā nε. *Yesu Kristo wā yé Nasaret ya nil nno ya yel bo, fii kί cuon!» ⁷ Nε ki cuo' u'nōjie, ki fin' wō. Nε u'tāan nin u'tεgbiemu pōk bi faake' i ya tāan bo. ⁸ U maabe' ki ci', ki sere', ki cin' ki cuonh, nε ki paan' bi'bo ki kan' Uwien ya duku ya luo bo, ki cuonh, ki mēbreh, ki pēkeh Uwien. ⁹ Linigol kε laa' u cuonh ki pēkeh Uwien. ¹⁰ Bi bende' ki ye wōn nε tī rī kε Uwien ya duku ya Nañmōnmōnbu saan ki mieh nno. Bi laa' u faake' ma nno nε nī cuo' bε miyōkm nin bujewaambu.

Pier lienh nin linigol Uwien ya duku ya luo bo

¹¹ Ujε nno ηa daan' Pier nin San. Nī cuo' binib nno kε miyōkm nε bi sen' ki baa' bi'saan kuninbonku* kuba ni, bi yih kù «Saloman ya ninbonku.» ¹² Tō, Pier laa' binib nno ma nno, nε ki niire' bε ki ye: «Israyel yaabe, bε tien' nī cuo' nε miyōkm-i? Bε tien' ni likeh tε ten ti'tiema tuōm nin ti pε Uwien bo mōnmōnm ma nno nε cère' uje wō faake'?» ¹³ Uwien wā *Abraham nin *Isaak nin Sakōb nin ti'yaajeb là pukeh wō nno nε kpieke' u'tonsōnl *Yesu wā ninbi kuōre' wō ki yie' wō Pilat ya nun bō nno. Pilat wōn là yie' wō rī taa wō kί wiε nε, nε na tuo'. ¹⁴ Ninbi, yie' wā yé uñaan, ki yé ugbēmōndaan, nε ki ji tōke' Pilat ki ye wō rī taa unikul kί wiε. ¹⁵ Ni ku' wā yé limiel ya daan, nε Uwien mēkre' wō bitenkpiib ni. Tinbi nε yé bimōnkunb. ¹⁶ Ti du u'yel bo ma nno nε liyel bugbēn ya tuōm cère' uje wā ni likeh wō ki bēn wō nō faake'. Ti teke' *Yesu ki jin' ma nno nε cère' uje wō laa' laanfīe ki tī gben' ki se ni'ke ya nun bō nō.

¹⁷ «N'yaabe, n bēn ki ye ninbi nin ni'ciēnb ku' *Yesu ma nno, na bēn nε ki sōn' li ya tuonl. ¹⁸ Uwien là cère' u'ñōbonsōknb kε len' uyo bo ki ye u'Nigēndke Kristo là li jēnde nε. Nēn nε tien'. ¹⁹ Nēn bo, lēbre mēn ni'tetem, ki liēbe kί paan Uwien bo ηō wō rī fēre nε ni'biere. ²⁰ Nno nε Yonbdaan li de nε lifuorl, ki li sōn nī u'Nigēndke Kristo ni'saan. Wōn si *Yesu; u là gēnde' wō ninbi bo nε. ²¹ Nī kpε wōn *Yesu rī li te paaki bō nε, kί tī baa uyo wā Uwien li fēnde tibont kε. Nī te tēn u là cère' u'ñōbonsōknb len' nā kε uyo bo nno nε. ²² Moyis wōn là len' ki ye: «Yonbdaan Uwien li cère ni'ni uba rī nē uñōbonsōknl ni'bo ten min. Nī cenge u li tōke nε nā kε. ²³ Unil wā kε ηa tuo' uñōbonsōknl nno ya ñōbu bō la, Uwien li ñēn wō u'nib ni nε ki gben' u'gber.» ²⁴ *Uwien ya ñōbonsōknb kε, ki cin' Samiel nin biñōbonsōknōb bā paan' u'bo nno mō là len' nā teh idēn yie nō ya gber. ²⁵ Ninbi nε yé Uwien ya ñōbonsōknb nno ya yaabii, nε ki li jonde kujōtieku kua u là cuo' kù nin ni'yaajeb nno bo. U là tōke' ni'yaaje *Abraham ki ye u li tien inibol yā kε te utingbēn bo nno u'mōnm u ya yaabii bo nε. ²⁶ Mikpiēkm, ninbi bo nε Uwien là gēnde' u'tonsōnl Yesu, ki sōn' wō ni'saan wō rī là tien nε Uwien ya mōnm, kί ñēn ni'ni wā kε u'tuōnbierε ni.»

4

Sufmbε ya buur ya cεkl yaab bun' Pier nin San tibuur

¹ Pier nin San laan biε ki lienh nin linigol nno; u ya yo nε bitōtuarkaab nin Uwien ya duguurb ya ciēn nin Saduseyēnmbε baa' bi'saan. ² Bi'benku ni ben' Pier nin San bo, kime bi wōknh binib ki teh *Yesu mēkre' bitenkpiib ni ma nno, binib bā kpō' mō li mēkre nε. ³ Bi cuo' bε ki laa' uwien lu' ηō, nε bi taa' bε ki tī pēkn' ki cère' bi te len nī tī faa'. ⁴ Nin nēn kε, binib bā cii' Pier nin San len'

* **3:11** Bi yih nā saan kuninbonku nno te Uwien ya duku ya luo bo nε. Bi là taa' iten nε ki mēn' ku'kpenkpen, ki le' ki yekn' Uwien ya duku ya luo ya guoncenciēnl là guōn' ki linde' kù nno.

nà nnò, bi'ni bà yébe teke' *Yesu ki jin'. Bijéb bà teke' wò ki jin' nnò li baa tén itur injun.

⁵ Kutaaku faa', nɛ bitòtuòrciɛnb nin *Sufmbɛ ya ciɛnb nin *Yiko ya wɔnwòknb taan' Yerusalem ni. ⁶ Bà là taan' nnò ya biba si: bitòtuòrciɛnb ya ciɛn Anni nin Kayif nin San nin Aleksand nin bitòtuòrciɛnb ya cɛkl ya nitòb kɛ. ⁷ Bi cèrè' Pìer nin San sere' bi'siik ni nɛ bi niire' bɛ ki ye: «Ni taa' ba ya tuòm nɛ bii ni taa' ñmɛ ya yel nɛ ki buu' uwòb wuò nò?»

⁸ Nɛn saan nɛ *Mifuoñaanm cèrè' Pìer tòke' bɛ ki ye: «Bitòtuòrciɛnb nin *Sufmbɛ ya ciɛnbɛ, ⁹ ti tore' uwòb nnò ma nnò, nɛ ni buh tɛ tibuur dinnò, ki niireh tɛ ki teh ti tien' mila ki buu' wò. ¹⁰ Tò, ninbi nin Israyel ya nitòb kɛ ní bɛnde kí ye Nasaret ya *Yesu Kristo wà ninbi kpe' wò udòpònpòn bo nnò, Uwien mèkre' wò bitɛnkpiib ni. U ya yel ya tuòm nɛ cèrè' uje wò faake' kí se ni'nun bó nò. ¹¹ *Yesu bo nɛ ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: <Litɛnl là ninbi bidumɛb wiɛ' lɛ nnò, lɛn nɛ lá tien' litɛnkpiɛkl là co kuduku.>

¹² Mijmieniɛm ña ní ñɛ uba saan ki kende' *Yesu saan, kime *Yesu ya yel baba ña ní la, Uwien ña de' nil uba liyel unjendun wuu ni ñò lɛn bo tí fre kí ñmɛrɛ.»

¹³ Bi sekn' ki laa' Pìer nin San ña yé níkrɛkpiɛkb udu ni, ka bɛn gbɔnku ki gbien', ki ñmabe lifɛl ki lienm ma nnò, nɛ ní cuo' bɛ miyòkm. Nɛ bi bɛnde' ki ye bɛn nin *Yesu nɛ là te. ¹⁴ Tò, bi laa' uje wà faake' nnò se Pìer nin San saan ma nnò nɛ ba ji bɛn bi li ye bà. ¹⁵ Bi cèrè' bi'ñɛn' Pìer nin San tibuur ya duku nnò ni, nɛ bi cin' ki gbierɛh ¹⁶ ki teh: «Ti li tien mila binib biɛ nò? Binib bà kɛ te Yerusalem ni bɛn ki ye bi mɔnbe ki tien' miyòkm ya bonn nɛ, ta ní fre kí nie. ¹⁷ Ama ta yé tigbɛr nnò ní yɛbre udu ni ní'kɛ saan. Nɛn bo, cèrɛ mɛn tí mɔnde bi'bo inun kí wòbn bɛ, bi la jí ní tòke nil *Yesu ya gbɛr.»

¹⁸ Nɛ bi liɛbe' ki yin' bɛ ki kuon', ki pien' bɛ ki ye bi la jí ní wòkn nil *Yesu ya gbɛr, ki la jí ní tɛ u'yel mɔ. ¹⁹ Ama Pìer nin San tòke' bɛ ki ye: «Ní kpe' tí tuo ni ya ñòbu bó bii Uwien ya ñòbu bó nɛ? Ninbi mɔnɔn maale mɛn kí liike. Ni lɛ ba mɔn Uwien saan ní-i? ²⁰ Tinbi ña ní fre kí li ñmin kí la tòke ti laa' ná nin ti cii' ná.» ²¹ Biciɛnb nnò tí mɔnde' bi'bo inun nɛ ki taa' bɛ ki wiɛ'. Ba laa' bi li dule ná bo kí dɛrɛ bi'tub, kime udu ya nib kɛ pèkeh Uwien miyòkm ya bonn nnò bo nɛ. ²² Pìer nin San tien' miyòkm ya bonn, ki cèrè' uje wà faake' nnò ya bin gèbre' ibin pinan.

Binib bà teke' Yesu ki jin' nnò kàareh

²³ Tò, bi taa' Pìer nin San ki wiɛ' ma nnò nɛ bi liɛbe' ki jon' bi'tòb saan, ki tí tòke' bɛ bitòtuòrciɛnb nin *Sufmbɛ ya ciɛnb nnò tòke' bɛ ná nnò kɛ. ²⁴ Bi cii' ma nnò nɛ bi'kɛ kpaan' buñòbu, ki kàareh Uwien kí teh: «Yonbdaan, sin nɛ ñɛn' kutaaku nin kitink nin miñunciɛnm, ki ñɛn' tibont tà kɛ te kutaaku bo nin tà kɛ te kitink bo nin tà kɛ te miñunciɛnm ni. ²⁵ Sin nɛ là cèrè' Mifuoñaanm ya tuòm bo, a'tonsɔnl tí yaaje *Dafid len' ki ye:

<Bɛ bo nɛ bà ña yé *Sufmbɛ ya benku ni ben' ki tí kɛnde'?

Bɛ bo nɛ idu ya nib maaleh yɛnmaalfɛnm-i?

²⁶ Unjendun ya bɛrciɛnb bonde' bi'ba,

nɛ idu ya bɛrb taan' bi'tòb saan,

bɛ ní kɔn nin Yonbdaan nin u'Nigendkɛ Kristo tijɛr.>

²⁷ Imòn nɛ, ubɛr Herod nin Pòns Pilat nin bà ña yé Israyel yaab nin Israyel yaab là taan' udu wuu ni, ki ku' *Yesu wà yé a'tonsɔnñaan ki yé a'Nigendkɛ nnò. ²⁸ Bi taan' ki tien' a'tuòm nin a'yíem bo, a là sien' ki ye ná ní tien nnò nɛ.

²⁹ Yonbdaan, fɛnfɛnnò gbien kí liike bi wòbndeh tɛ liwòbl là ba, kí de tinbi

a'tonsɔnb lifɛl ɲɔ tɪ li tɔkeh binib a'gber ki la fenge. ³⁰ Wuɔn a'tuɔm kɪ cɛre biwiɛnb nɪ faake, miyɔkm ya bont nɪ li teh, a'tonsɔnɲaan *Yesu ya yel bo.»

³¹ Bi kàare' ki gben' ma nɔ nɛ bi taan' ki te nà saan nɔ jɛnge'. *Mifuoɲaanm baa' bi'ke bo, nɛ bi laa' lifɛl ki tɔkeh binib Uwien ya gber.

Binib bà teke' Yesu ki jin' nɔ taakeh bi'bont ki gbiinh tɔb

³² Linigol là teke' *Yesu ki jin' nɔ kpɛ buɲɔbu nɛ, ki ɲmɔbe iyɛnmaale iba. Uba ɲa lienh ki teh u'bonn yé u'baba yaann. Bi'ke là taakeh bi'bont nɛ ki gbiinh. ³³ *Yesu ya tondb ɲmɔbe mitɔciɛnm ki kundeh imɔn ki teh Yonbdaan *Yesu mɔnbe ki mɛkre' bitɛnkpiib ni. Nɛ Uwien juokeh bi'ke ki gbiekeh.

³⁴ Bi'ni uba ɲa te ki luɔ' niba, kime bà ke ɲmɔbe mutinmu bii iden nɔ kuɔreh nɛ ki taah bi kuɔreh ki lenh ilike yà nɔ, ³⁵ ki lá dienh *Yesu ya tondb, nɛ bi gbiinh, ki dienh unil ke nɪ wiɛbe wɔ ma bo.

³⁶ Ujɛ uba te bi'ni, bi yih wɔ Yosef. Nɛ *Yesu ya tondb baanh wɔ Banabas, ni'tingi si: «wà sɔngreh binib ya yɛnm.» U yé Lefi ya yaabil nɛ. Bi maa' wɔ Ciip ya du ni nɛ. ³⁷ U ɲmɔbe bukpaabu buba, ki kuɔre' bù, nɛ ki taa' u kuɔre' ki laa' ilike yà nɔ, ki lá de' *Yesu ya tondb.

5

Ananiyas nin u'po Safira ya gber

¹ Tɔ, ujetɔ mɔ là te bi'ni, bi yih wɔ Ananiyas, ki yih u'po Safira. U kuɔre' u'kpáabu buba, ki teke' ilike. ² Wɔn nin u'po kpaan' buɲɔbu nɛ u bore' ilike nɔ ya niba bó ki taa' u'ba, ki tuke' nà bó sien' nɔ ki lá de' *Yesu ya tondb.

³ Nɛ Pier niire' wɔ ki ye: «Ananiyas, bɛ tien' a taa' a'fɛl ki cɛbe' *Satan nɔ nɔ, ki lere' *Mifuoɲaanm, ki bore' bukpaabu nɔ ya like ya niba bó ki taa' a'ba!

⁴ ɲa laan là kuɔre' bukpaabu nɔ ma nɔ, bù là yé a'yaabu nɛ. A kuɔre' bù ma nɔ, ilike nɔ mɔ yé a'yi nɛ. Bɛ tien' a maale' a'fɛl ni á tien nɔ? A lere' Uwien nɛ, ɲa lere' nib.» ⁵ Ananiyas cii' iɲɔbon nɔ ma nɔ, nɛ ki lu' ki kpo'. Nɛ bujɛwaanciɛnbu cuo' binib bà ke cii' tigber nɔ. ⁶ Nɛn saan nɛ binacɛnfɛnb baa' ki taa' bukpɛlbu, ki pɔbn' wɔ, ki yuure' ki ɲɛn' ki tɪ sube'.

⁷ Ni tien' tɛn tikur tuta, nɛ u'po kɔn' ní, ka bɛn nà tien'. ⁸ Nɛ Pier niire' wɔ ki ye: «Tɔke nni tigbɛmɔnt, ni kuɔre' bukpaabu bùa nɔ ya like kɛkɛ sɔ-sɔ?» Nɛ u ye: «Hnn, i'kɛkɛ nɪn.» ⁹ Nɛ Pier tɔke' wɔ ki ye: «Bɛ tien' sin nin a'cɛ ke kpaan' buɲɔbu ki biike' *Yonbdaan ya Fuoɲaanm-i? Liike, bà sube' a'cɛ nɔ nɛ tuo bunafɔbu nɔ. Bi li yuure a'mɔ, kɪ ɲɛn.» ¹⁰ Nɛ u'mɔ lu' u'nun bó i ya taan bo ki kpo'. Binacɛnfɛnb nɔ kɔn' ní ki laa' u kpo', nɛ bi tɪ yuure' u'mɔ, ki tɪ sube' u'cɛ saan. ¹¹ Bujɛwaanciɛnbu cuo' Kristo ya taanl yaab ke nin binib bà ke cii' tigber nɔ.

Yesu ya tondb teh miyɔkm ya bont

¹² *Yesu ya tondb teh miyɔkm ya bont udu ya nib ni cɛɛn. Binib bà teke' *Yesu ki jin' nɔ ke kpɛ buɲɔbu nɛ, ki taan' ki te Salomɔn ya ninbonku* ni.

¹³ Nitɔb ɲa kaabe' ki taakeh nin bɛ, ama udu ya nib ke là pɛkeh bɛ nɛ. ¹⁴ Nɛ binib ligol, bijɛb nin bipiib ke teknh Yonbdaan ki jinh uyo ke ki pukndeh bi'bó. ¹⁵ *Yesu ya tondb teh miyɔkm ya bont ma nɔ, nɛ binib yuunh biwiɛnb ki là blinh tikaagbɔnt nin igado bo isɛngbɛ, ɲɔ Pier lá gɛbreh, u'jinjinku mɔnɔn lu' bi'bo la, bɛ nɪ faake. ¹⁶ Linigol mɔ tukeh biwiɛnb nin binib bà isɛnpol ɲaake bɛ nɔ, ki ɲɛh ní idu yà nɛke Yerusalem nɔ ni, ki báareh *Yesu ya tondb saan nɛ bi cɛreh bi'ke faakreh.

* 5:12 Liike 3:11.

Bi cuo' Yesu ya tondb

17 Tə, bitətuərɕienb ya cɪen nin binib bə kɛ pɛ u'bo ki yé Saduseɣnmbɛ nnə laa' *Yesu ya tondb teh nnə ma nnə, nɛ bi taa' bi'bo iponponbe, ki jon' 18 ki cuo' bɛ, ki tɪ pɛkn' udu nnə ya pɛkl ni. 19 Ama ni' daali ya nɔnku, nɛ Yonbdaan Uwien ya tondb baa' ki lá piire' lipɛkl ya nagenku, ki nɛn' bɛ, nɛ ki təkɛ' bɛ ki ye: 20 «Li joh mən Uwien ya duku ya luo bo, ki tɪ nɪ li təkɛh binib mifuobfɛnm mie ya gɛɛr kɛ.» 21 Bi tuo' u'ɔbu bɔ, nɛ kutɛnɣɛsɔnsɔnku bi kɔn' Uwien ya duku ya luo bo, ki wəknh binib Uwien ya gɛɛr.

Bitətuərɕienb ya cɪen nin binib bə pɛ u'bo nnə baa' ki lá yin' *Sufmbɛ ya buur ya ɕɛkl yaab bə bi liebe' ki yih bɛ Israyel ya cɪenb nnə kɛ ki taan', nɛ ki sɔn' biguguurb bɛ nɪ jo lipɛkl bɔ ki tɪ taa' *Yesu ya tondb nɪ. 22 Bi tɪ baa' ni'saan ka laa' bɛ, nɛ ki liebe' nɪ ki lá təkɛ' ki ye: 23 «Tɪ tɪ baa' ki laa' lipɛkl ya duku pi mɔnmɔnm nɛ, biguguurb mɔ se kunagenku saan ki gu. Nin nɛn kɛ tɪ piire' ma, ta laa' nil uba mɔnɔn len.» 24 Uwien ya duku ya guguurb ya cɪen nin bitətuərɕienb cii' tigɛɛr nnə ma nnə, nɛ nɪ beke' bɛ *Yesu ya tondb bɔ ɕɛn, kimɛ ba bɛn nɪ tien' ma† 25 Nɛn saan nɛ unil uba baa', ki təkɛ' bɛ ki ye: «Liike mɛn-a! Bijeb bə ni pɛkn' bɛ nnə, bi te Uwien ya duku ya luo bo ki wəknh binib Uwien ya gɛɛr.» 26 Nɛn saan nɛ Uwien ya duku ya guguurb ya cɪen nin u'nib bure' bɛ nɪ tɪ cuo' *Yesu ya tondb nɪ. Ba cuo' bɛ nin ufaa, bi tuke' bɛ nɪ suoo nɛ, kimɛ bi fɛnge udu ya nib la yɛkɛ bɛ tɛn nɛ.

27 Bi tuke' bɛ ki tɪ baa', nɛ ki cɛɛrɛ' bi sere' *Sufmbɛ ya buur ya ɕɛkl yaab ya nun bɔ, nɛ bitətuərɕienb ya cɪen təkɛ' bɛ ki ye: 28 «Ta lá wəbn' ki pien' nɛ ki ye ni la ji nɪ wəkn nil *Yesu ya gɛɛr-ii? Nɛ ni cɛɛrɛ' ni'wəkn gbe Yerusalem ni ni'kɛ saan-a! Ni yɛ nɪ ye uje bugɛn ya kuum nɛn' tinbi nɛ-a!»

29 Nɛ Pier nin *Yesu ya tondb təkɛ' bɛ ki ye: «Nɪ kpɛ tɪ tuo Uwien ya nɔbu bɔ ki cɛn' nin tɪ tuo binib ya nɔbu bɔ. 30 Ninbi nɛ kpɛ' *Yesu udəpɔnpɔn bɔ, ki ku' wə, nɛ tɪ'yaajeb ya Wien mɛkre' wə bitɛnkpiib ni, 31 ki kpɛke' wə, ki taa' wə ki kaa'n' u'je bɔ, wə nɪ li yé ubɛr, ki li yé Uɣmɪenl, ki cɛɛrɛ Israyel yaab nɪ lɛbre bi'tetem ɣə Uwien nɪ fɛrɛ bɛ bi'biɛrɛ. 32 Tinbi nɛ yé tigɛɛr nnə ya mɔnkunb, nɛ Uwien taa' *Mifuoŋaanm mɔ ki de' binib bə boh wə nnə mɔ yé tu'mɔnkunl.»

33 *Sufmbɛ ya buur ya ɕɛkl yaab cii' bi len' nnə ma nnə, nɛ bi'benku ni ben' bi'bo ki tɪ kende', nɛ bi yɛ bɛ nɪ ku bɛ. 34 Tibuur yaab nnə ya uba fii' ki sere' bi'nun bɔ, bi yih wə Gamaliel. U yé *Farisɛnmbɛ ya uba nɛ, ki yé *Yiko ya wɔnwəknl mɔ, ki ɣmɔbe liyel *Sufmbɛ kɛ saan. U təkɛ' bɛ ki ye bɛ nɪ taa' *Yesu ya tondb nnə ki nɛ saali waamu. 35 Bi nɛn' saali, nɛ u' təkɛ' tibuur ya ɕɛkl yaab nnə ki ye: «Israyel yaabɛ, liike mɛn ni'yul bɔ nin ni yɛ nɪ tien bijeb biɛ nɔ nɔ. 36 Kimɛ uje uba nɛ lá te ná laan wuəkɛ', bi yih wə Teyuda. U lá yih u'ba unikpɛkpiɛk nɛ, nɛ bijeb kobiinan pɛ u'bo. Bi ku' wə nɛ binib bə kɛ pɛ u'bo nnə yɛrɛ', nɛ licekl nnə juore' fɛnm. 37 Uje nnə yaam gɛbrɛ', nɛ Galile ya nil uba mɔ fii' ki sure' binib bi paan' u'bo ki yebe, bi yih wə Sudas. Nɪ lá yé uyo wə bi káanh kukɛnku nnə nɛ. Bi ku' u'mə, nɛ binib bə kɛ pɛ u'mə bɔ nnə yɛrɛ'. 38 Nɛn bɔ nɛ n təkɛh nɛ, ji la tuuke mɛn bijeb biɛ ya gɛɛr. Cɛɛrɛ bɛ mɛn bɛ nɪ li joh. Bi lienh ná nɔ nin bi sɔnh lituonl lá nɔ yé unisaal yaam nɛ la, nɪ li juore fɛnm nɛ. 39 Ama nɪ yé Uwien yaam nɛ la, ná nɪ fre kɪ pien bɛ. Ni kɔnh nin bɛ tijer la, nba la, ni lá li lɛ ni kɔnh nin Uwien nɛ.»

Gamaliel len' nnə ma nnə, nɛ bi tuo'. 40 Bi yin' *Yesu ya tondb, bi liebe' ki kɔn' nɪ, nɛ bi nɪ' bɛ, ki pien' bɛ ki ye bi la ji nɪ li təkɛh nil *Yesu ya gɛɛr, nɛ ki taa' bɛ ki wiɛ'. 41 *Yesu ya tondb siere' bi'saan nin uyɛnsɔnge, kimɛ bi bɛn nɪ kpɛ

† 5:24 Bi li fre kɪ lɛbre ba ben nɪ tien' ma kɪ ye ba ben tigɛɛr nnə li kpaan ma mɔ.

be ri ji ife *Yesu ya yel bo ne. ⁴² Idaan ke, bi tuu ki joh Uwien ya duku ya luo bo nin binib den ne, ki ti wakh binib, ki takeh tigemamont ki teh *Yesu ne ye Uwien ya Nigendke Kristo.

6

Bi gende' jeb bilole be ri li toreh Yesu ya tondb

¹ Iden ya binib ba teke' *Yesu ki jin' ya cekl yebreh ki pukndeh nno, ne *Sufmbe ba teke' *Yesu ki jin' ki lienh Grekmbe ya lenm nno cin' ki konh nin Suftab ba lienh bi'yaajelenm nno* ki teh daan ke daan bi gbiinh tibont la, bi sundeh bi ya kpopiib bo ne. ² Ne *Yesu ya tondb piik nin bile nno yin' binib ba ke teke' *Yesu ki jin' nno ki taan', ne ki take' be ki ye: «Na mon ti juore tijier ya gbiim bo ki daan Uwien ya gber ya takm. ³ Nen bo, ti'yaabe, gende men ni'ni jeb bilole ba *Uwien ya Fuoŋaanm te bi'bo, bi nmabe miyenufuom, ki ye binimandb binib ya nun bo, no ti cere be ri li sonh li ya tuonl. ⁴ Tinbi *Yesu ya tondb won, ti li mandeh ki kaareh ne, ki li takeh binib Uwien ya gber.»

⁵ *Yesu ya tondb len' na nno nmaake' binib nno ke, ne bi gende' Etienn, u teke' *Yesu ki jin' mamam, *Mifuoŋaanm te u'bo. Bi gende' Filip nin Prokor nin Nikanor nin Timon nin Pamena nin Antiyok ya Nikola, u ye Sufkpenkpend. ⁶ Bi taa' jeb bilole nno ki wuon' *Yesu ya tondb, bi taa' bi'nuo ki paan' bi'bo ne ki kaare' ki de' be.

⁷ Uwien ya gber yereh ni'ke saan, ne binib teknh *Yesu ki jinh ki yebreh ki pukndeh Yerusalem ni. Bitoturkaab ligol mo tuo' ki teke' *Yesu ki jin'.

Bi cuo' Etienn

⁸ Uwien juoke' Etienn ki gbien', ki de' wo mituom ki gbien', ki cere' u teh miyokm ya bont udu ya nib ni. ⁹ *Sufmbe ba te litaanl ya duku kuà bi yih ku ba na ji ye yonbe ya taanl ya duku nno, ya biba nin Sirenn ya du nin Aleksandri ya du nin Silisi ya du nin Asi ya tinfenm yaab ke taan' ki findeh nin Etienn. ¹⁰ Ama ba fre' ki faake' nin wo, kime u lienh nin *Mifuoŋaanm de' wo miyenufuom ma nno ne. ¹¹ Nen saan ne bi de' bijeb biba ilike be ri nen u'bo ki ye bi cii' u suke' Moyis nin Uwien. ¹² Bi len' nno ma nno ne udu ya nib nin bi'cienb nin *Yiko ya wonwoknb kpre', ne ki bere' ki ti cuo' Etienn, ki taa' wo ki jon' *Sufmbe ya buur ya cekl yaab saan, ¹³ ne ki tuke' bitonnendeb ni bi la len' ki ye: «Uyo ke uje wuo sukreh Uwien ya duku ne, ki saah Moyis ya yiko. ¹⁴ Kime ti cii' u len' ki ye Nasaret ya *Yesu li we Uwien ya duku kuu, ki lebre mitetem ma Moyis la wakh te me nno.» ¹⁵ Ne tibuur ya cekl yaab nno ke caan' Etienn bo inun ki laa' u'nun bo te ten Uwien ya tondb ya nun bo.

7

Etienn len' ki jin' Sufmbe ya buur ya cekl yaab

¹ Nen saan ne bitoturciemb ya cien niire' Etienn ki ye: «Bi len' ma no, tu te-ee?» ² Ne Etienn jiiin' ki ye: «N'baambe nin n'ninjiebe, li cengeh men. Uyo wa ti'yaaje *Abraham laan la ko Mesopotami ya du ni, ka laan jon' ki ti kon' Haraan ya du ni nno, ne Uwien wa nmabe ukpieke puo' u'saan, ³ ki take' wo ki ye: «Ne a' du ni nin a'yaab ni, ki jo n li wuon ne udu wa nno ni.» ⁴ Nen saan ne u fii' Kalde yaab ya du ni, ki ti kon' Haraan ya du ni. U te wun ni ne haali u'baa ti kpo', ne Uwien cere' u baa' ki kon' udu wa ni ko u'ni fenfennno no. ⁵ Uwien

* **6:1** U ya yo binib ba la teknh *Yesu ki jiiin nno, biyebnb la ye *Sufmbe ne. Bi'ni biba la lienh Grekmbe ya lenm ne, ki pe Grekmbe ya tentienn bo. Bitob lienh bi'yaajelenm, ki pe bi'yaajentienn bo. Ben ne la yebe.

ɲa de' wə tink kiba udu wuu ni, wa de' wə tink kɪ kpɛ nin kutɛpenku ya pɛn mənɔn, ama u pùon' ki ye u li taa udu wuu kɪ de wən nin u'yaabii nɛ, wu rɪ li yé bi'yu uyo kɛ. Uyo wà Uwien pùon' lipuonl liɛ nnɔ, ki laa' *Abraham ɲa laan ɲmɔbe buk. ⁶ Nɛ Uwien tɔke' wə ki ye: <A'yaabii lá li tien bicɛn udutɔ ni, nɛ u'nib rɪ taa bɛ kɪ tien iyonbe, kɪ jɛnde bɛ ibin kobiinan. ⁷ Ama min Uwien nɛ li dɛre bi li yé udu wà ya nib ya yonbe nnɔ ya tub. Ni ya puoli bó nɛ a'yaabii li nɛ udu nnɔ ni, kɪ baa kɪ lá li pukeh nni niɛ saan. > ⁸ Nɛ Uwien cuo' nin *Abraham kujɔtiekɪ ki tɔke' wə ki ye upunjiɛ nɛ yé kudɛku kùa wəngɛh bi'jɔtiekɪ nnɔ. Nɛn bo nɛ *Abraham maa' *Isaak, nɛ ki jiɛ' u'punl wienniin daali. *Isaak mɔ maa' Sakɔb, ki mɔ jiɛ u'punl. Sakɔk mɔ tien' nnɔ u'bijjɛb. Bɛn nɛ yé ti'yaajɛb piik nin bile nnɔ.

⁹ «Ti'yaajɛb nnɔ taa' iponponbe bi'waake Yosef bo, nɛ ki kuɔre' wə binib bo wə rɪ tɪ rɪ li yé uyɔnb Esipt bó. Ama Uwien là te nin wə, ¹⁰ nɛ ki nɛn' wə u'jɛnd kɛ ni, ki juoke' wə, ki de' wə miyɛnfuom, ki cɛre' Esipt ya bɛrcien Farahan yɛ u'gber; nɛ ki taa' wə ki tien' udu nnɔ nin u'den kɛ ya cɛn. ¹¹ Tɔ, mikɔnm miba ya bol lu' Esipt nin Kanaan ya du ni nɛ saan. Ni là yé mɛcɛkɛcɛn nɛ binib bo. Ti'yaajɛb ɲa ji là ɲmɔbe bi li ji bā. ¹² Sakɔb cii' tijier te Esipt ni, nɛ u cɛre' u'bijjɛb jon' miba ki tɪ dɛ'. ¹³ Bi jon' nle ma nnɔ, nɛ Yosef cɛre' u'ninjiɛb bɛnde' wə, nɛ Farahan mɔ bɛnde' Yosef ya bol si là. ¹⁴ Nɛn saan nɛ Yosef sɔn' bɛ rɪ tɪ taa u'baa Sakɔb nin u'den yaab kɛ ní Esipt ni. Bi là te binib pilole nin biɲun nɛ. ¹⁵ Sakɔb nin u'den yaab kɛ jon' ki tɪ kɔ Esipt ni, nɛ u tɪ kpo'. Nɛ tete nɛ u'bijjɛb, ti'yaajɛb mɔ tɪ kpo', ¹⁶ nɛ bi taa' bɛ ki tɪ sube' ufele uba ni Sikem ya du ni. *Abraham nɛ là taa' ilike ki de' ufele nnɔ Sikem ni, Hemɔr yaab saan.

¹⁷ «Uyo wà Uwien li tien u là pùon' lipuonl là ki de' *Abraham nnɔ nɛkn' ní. U ya yo nɛ ti'bol ya nib pàre' ki yɛbre' Esipt ni, ¹⁸ ki tɪ baa' uyo wà ubertɔ teke' libel Esipt ni. Wən ɲa tu' Yosef. ¹⁹ U là lere' ti'bol ya nib, ki jɛnde' ti'yaajɛb, ki wəbn' bɛ bɛ rɪ taa bi'cɛnfɛndmɪ kɪ tɪ wiɛ mù rɪ kpo. ²⁰ U ya yo nɛ bi maa' Moyis, u là yé kibuk kà mən Uwien ya nun bó nɛ. Bi wube' kɛ kɪ baa den ɲmaale ita nɛ. ²¹ Bi taa' kɛ ki tɪ wiɛ' uyo wà nnɔ, nɛ Farahan ya bise leke' ki'bo, ki yuure' kɛ, ki wube' kɛ ten u'tiɛma buk. ²² Bi wəkn' Moyis Esipt yaab ya yɛnfuom kɛ. U là yé unil wà ɲmɔbe mituɔm u'lenm ni nin u'tuon ni nɛ.

²³ «Tɔ, uyo wà u laa' ibin pinan nnɔ, nɛ u taa' iyɛnmaale ki jon' wə rɪ tɪ fuonde u'yaab Israyel yaab. ²⁴ U tɪ baa' ki laa' Esipt ya nil uba ɲmɔbe Israyel yɔ uba ki jɛndɛh, nɛ u teke' Israyel yɔ bo, ki nɪ' ki ku' Esipt yɔ nnɔ. ²⁵ U tien' nnɔ ki maaleh ki teh u'yaab li bɛnde kɪ ye Uwien li cɛre wən nɛ rɪ nɛn bɛ bi'nɛnnɛndb ya nuɔ ni, ama ba bɛnde'. ²⁶ Kutaaku faa' sɔ u laa' Israyel yaab bile kɔnh. U yɛ wə rɪ pàa bɛ, nɛ ki tɔke' bɛ ki ye: <Ni'ninjiɛl nɛ, bɛ tien' ni ɲmɔbe tɔb ki jɛndɛh?> ²⁷ Ama wà ɲmɔbe u'tɔ ki jɛndɛh nnɔ pe' Moyis ki jɛnde', ki tɔke' wə ki ye: <Njɛ nɛ kàan' ɲɛ ti'ber ɲɔ a li buh tɛ tibuur-i?> ²⁸ A yɛ á ku nni ten a wun ku' Esipt yɔ ma nnɔ nɛ-a!> ²⁹ U len' nnɔ ma nnɔ nɛ Moyis sɛn' ki jon' Madiyan ya du ni, ki tɪ kɔ, nɛ ki maa' mubujɛbumu mule ni' bó.

³⁰ «Ibin pinan gɛbre', nɛ Uwien ya tond uba baa' Moyis saan kupɛnpelku ni, Sinayi ya juɔl saan, ki te kufɛtuku kuba ni kù teknh umu ka wih. ³¹ Moyis laa' nɛ ma nnɔ, nɛ nɪ cuo' wə miyɔkm. Uyo wà u nɛkndɛh wə rɪ liike nnɔ, nɛ ki cii' Yonbdaan len' ki ye: ³² <Min nɛ yé a'yaajɛb ya Wien, ki yé *Abraham nin *Isaak nin Sakɔb ya Wien.> Bujɛwaanbu tɔke' Moyis, u'gbɛnɛnt ɲɔh, nɛ wa ji kaabe' ki liike'. ³³ Nɛn saan nɛ Yonbdaan cuo' wə ki ye: <Cɛkre a'tacaan, kime a se nà saan nɔ n te nɪ saan nɛ. ³⁴ Imɔn, n laa' n'nib Israyel yaab ya cɛɛkm kpɛ ma bo Esipt ni, ki cii' bi'kpiɛnde bó, nɛ ki jiire' ní rɪ ɲmɛn bɛ. Fɛnfɛnnɔ li joh, n sɔn' ɲɛ Esipt bó, á tɪ nɛn bɛ len nɛ.>

bo, ki laa' Uwien ya wenwenku windeh, ki laa' *Yesu se Uwien ya jie bó. ⁵⁶ Ne u ye: «Liike men, n laa' kutaaku ye, ne ki laa' Unil ya Bijet† se Uwien ya jie bó.»

⁵⁷ U len' nno ma nno ne bi wuure' ufaa bo, ki pipi' bi'tub, ne ki taan' ki bere' ki ti cuo' wɔ, ⁵⁸ ki ñen' wɔ udu nno ni, be ri ti yèke wɔ iten ki ku wɔ, ne ki gore' bi'lierencièn ki ble' ki guun' unacenza uba bi yih wɔ Sɔl. ⁵⁹ Bi yèkreh wɔ iten uyo wà nno, ne u kàareh ki teh: «Yonbdaan Yesu, teke n'naank.» ⁶⁰ Ne ki gbaan', ki wuure' ufaa bo ki ye: «Yonbdaan, la tange bi'biere yii nɔ.» U len' nno ki ghen', ne ki kpo'.

8

¹ Sɔl mɔ se bà ku' Etienn nno ya ciék bó ne.

Sɔl jèndeh Kristo ya taanl yaab

Ki ñe nen daali ne bi cin' ki jèndeh *Kristo ya taanl yaab bà te Yerusalem ni nno ki gbiekeh. Nen bo ne bi'ke yere', ki jon' Sude nin Samari ya tinfenm ni. *Yesu ya tondb baba ne ji là sien' Yerusalem ni. ² Binib bà pe Uwien bo mɔnmɔnm nno ne sube' Etienn, ki muɔ' u'kuum ki gbien'. ³ Sɔl wɔn là ñikndeh wɔ ri bere *Kristo ya taanl ne. U joh iden ne ki ti coh bijeb nin bipiib ufaa bo ki ti pekndeh.

Filip tɔkeh Uwien ya gbemɔnmɔnt Samari ni

⁴ *Kristo ya taanl yaab yere' ma nno, ne ki cuonh ni'ke saan ki tɔkeh binib u'gbemɔnmɔnt. ⁵ Filip jon' Samari ya tinfenm ya du uba ni ki ti tɔkeh binib Uwien ya Nigendke Kristo ya gber. ⁶ Udu nno ya nib cengeh Filip bó, ki lenh u teh miyɔkm ya bont tà nno mɔ, nen ne cère' bi pe u'gber bo mɔnmɔnm. ⁷ Isenpol ñaake binib bi yebe ne u ñuɔh yè bi'saan, i siereh ki wuureh ufaa bo. U cèreh iwɔb nin idien mɔ faakreh ki yebe. ⁸ Nen bo ne udu nno ya nib ya yenm songe' ki gbien'.

⁹ Uje uba mɔ là te udu nno ni, bi yih wɔ Simɔn, u teh inɔke ni coh Samari ya tinfenm ya nib miyɔkm. U là yih uba unikpekpiék ne. ¹⁰ Ne binib ke tuo' u'ñɔbu bó, ka tuuke wà yé wà, ki lienh u'bo ki teh: «Uwien ya tuɔm ne kpènde' unil wɔ. Bi yih nen ne mitɔcièn.» ¹¹ Bi tuonh u'ñɔbu bó, kime u ñen' uyo ne ki teh inɔke ni coh be miyɔkm. ¹² Ama Filip baa' ki lá tɔke' be Uwien ya bel ya gbemɔnmɔnt, ki liebe' ki tɔke' be *Yesu Kristo yé udaan wà, bi teke' ki jin' ne u sii' bijeb nin bipiib ke Uwien ya ñunm. ¹³ Simɔn, uñɔkdaan nno mɔnɔn teke' ki jin', ne Filip sii' u'mɔ Uwien ya ñunm. Wa ji siereh Filip saan, ki lenh u teh miyɔkcièn ya bont, ne ni coh wɔ miyɔkm cèen. ¹⁴ *Yesu ya tondb bà te Yerusalem ni nno cii' Samari ya tinfenm ya nib mɔ teke' Uwien ya gber ki jin', ne bi sɔn' Pier nin San ni'bó. ¹⁵ Bi ti baa', ne ki kàare' ki de' Samari ya nib bà teke' ki jin' nno, ñɔ Uwien ri de be *Mifuoñaanm. ¹⁶ Kime *Mifuoñaanm ña laan là jiiere' ní bi'ni uba mɔnɔn bo. Bi là sii' be Uwien ya ñunm baba ne, Yonbdaan *Yesu ya yel bo. ¹⁷ Nen saan ne Pier nin San taa' bi'nuɔ ki paan' bi'bo, ki kàare' ki de' be, ne *Mifuoñaanm jiiere' ní bi'bo. ¹⁸ Simɔn uñɔkdaan nno, laa' *Yesu ya tondb taa' bi'nuɔ ki paan' binib bo, *Mifuoñaanm jiiere' ní bi'bo ma nno, ne u ye u li de be ilike, ¹⁹ be ri de wɔ mituɔm nno, ñɔ u'mɔ taa' u'nuɔ ki paan' unil wà bo la, *Mifuoñaanm ri jiiere ní udaan bo. ²⁰ Ne Pier tɔke' wɔ ki ye: «Sin nin a'like ke ri juore fenm, kime a maale' ki ye a li fre ki taa ilike ki de Uwien ya paabu ne. ²¹ A'niba ña li te tigber tuu ni, kime a'yenmaale ña cuube Uwien ya nun bó. ²² Lèbre a'tetem, ki wiè a'bièrm mie

† 7:56 Bi liebe' ki yih Yesu ne Unil ya Bijet.

nɔ, kɪ kàare Yonbdaan, nba la, u li fèrè ηe a'yenmaalbiere yii nɔ. ²³ Kimɛ n laa' a ηmɔbe iponponbe ki gbien', nɛ ibiere lùo ηe ηmɪ yaam.» ²⁴ Nɛ Simɔn uñɔkdaan nɔ, tɔke' Pier nin San ki ye: «Ni bugbɛn kàare mɛn Yonbdaan kɪ de nni, ηɔ nɪ len' nà nɔ niba la tu nni.» ²⁵ Pier nin San kun' Yonbdaan bo imɔn, kɪ tɔke' binib u'gber ki tɪ gben' nɛ ki liɛbeh Yerusalem. Bi joh ma nɔ nɛ kɪ tɔkeh tigbɛmɔnmɔnt Samari ya tinfɛnɔn ya du yà yebe ni.

Etiyopi ya keracicien uba teke' Yesu ki jin'

²⁶ Lidaali liba nɛ Yonbdaan ya tond uba tɔke' Filip ki ye: «Fii, kɪ taa unɔgen bó, kɪ tɪ kpɪen usɛn wà ñɛh Yerusalem ki joh Gasa ya du bó nɔ. Nib ηa ji kpɪendeh usɛn bugbɛn.» ²⁷ Filip fii' ki bure'. U joh ma nɔ nɛ kɪ laa' ujeɛaarke uba, u yé Etiyopi ya keracicien uba nɛ. Wɔn nɛ likeh Etiyopi ya piiber Kandasi ya faal kɛ. U là baa' Yerusalem ni kɪ puke' Uwien nɛ. ²⁸ U liɛbe' kɪ kunh kɪ kaa kutenlolku ni, nɛ kɪ kàanh *Uwien ya ñɔbonsɔknl Esayi là kele' kugbɔnku kua nɔ. ²⁹ Nɛ Mifuoñaanm tɔke' Filip ki ye: «Cuon kɪ nekɔn kutenlolku kuu nɔ.» ³⁰ Filip sɛn' kɪ nekɔn' kù, nɛ kɪ cii' u kàanh *Uwien ya ñɔbonsɔknl Esayi là kele' kugbɔnku kua nɔ. Nɛ Filip niire' wɔ ki ye: «A kàanh kugbɔnku kua nɔ, a ciɪh ku'tingi-ii?» ³¹ Nɛ u ye: «Nil ηa wuɔn' nni ku'tingi la, n li tien mila kɪ cii?» Nɛ kɪ tɔke' Filip ki ye wɔ ñ kɔ ní kɪ kele u'saan. ³² U kàanh *Uwien ya gbɔnku ni nà saan nɔ, nɪ kele' kɪ ye: «Bi tuke wɔ tɛn bi tuke upe nɛ kɪ joh bɛ ñ tɪ kòre. U te tɛn bi gureh kipebuk ya kobr nɛ ka muɔh. Nnɔ nɛ u'mɔ ηa len' tuba.

³³ Bi yuɔn' wɔ, nɛ kɪ mun' wɔ imɔn, ηmɛ ji li len u'yaabii bó?

Kimɛ bi gben' u'miel unjendun wuu ni ηɔ.»

³⁴ Nɛ uje nɔ tɔke' Filip ki ye: «N faare' ηe nɛ, laan tɔke nni, *Uwien ya ñɔbonsɔknl nɔ len' ηmɛ ya gber nɛ? Wɔn bugbɛn ya gber nɛ bii u len' uba yaar nɛ?» ³⁵ Nɛn saan nɛ Filip ñi' mikɛlm nɔ bo kɪ tɔke' wɔ *Yesu ya gbɛmɔnmɔnt.

³⁶ Bi jojoh kɪ tɪ baa' libuol liba miñunm te ni'saan, nɛ uje nɔ tɔke' Filip ki ye: «Liike-a, miñunm sɔ-a! A li tuo kɪ sii nni Uwien ya ñunm-ii?» ³⁷ [Nɛ Filip ye: «A teke' *Yesu kɪ jin' mɔnmɔnm la, usɛn te.» Nɛ u ye: «N teke' kɪ jin' kɪ ye *Yesu Kristo yé Uwien ya Bijɛ nɛ.»] ³⁸ Nɛn saan nɛ u cèrɛ' bi sien' kutɛnlolku nɔ, nɛ wɔn nin Filip kɛ bile jiiɛ', kɪ kɔn' miñunm ni, nɛ Filip sɪi' wɔ Uwien ya ñunm. ³⁹ Bi ñɛn' miñunm ni uyo wà nɔ, nɛ Yonbdaan ya Fuoñaanm taa' Filip kɪ bure'. Uje nɔ ηa ji laa' wɔ nɛ kɪ liɛbe' kɪ kɔn' u'tenlolku ni, kɪ joh nin uyɛnsɔnge. ⁴⁰ Filip wɔn, bi tɪ laa' wɔ Asɔt ya du ni nɛ. U ñɛh idu yà kɛ ni nɔ, u tɔkeh binib tigbɛmɔnmɔnt nɛ, kɪ tɪ baa' Sesare ya du ni.

9

Sɔl pekre' kɪ paan' Yesu bo

¹ U ya yo kɪ laa' Sɔl laan biɛ kɪ ηmɔbe limutuol binib bà teke' Yonbdaan kɪ jin' nɔ bo nɛ, kɪ nuunh wɔ ñ ku bɛ. U jon' bitɔtuɔrcienb ya ciɛn saan, ² wɔ ñ kele kugbɔnku kɪ de wɔ usɛn wɔ ñ jo *Sufmɛ ya táan ya dur tà te Damas ya du ni nɔ. U tɪ laa' ni' bó binib bà pɛ *Yesu ya sen bo, nɪ yé bijɛb bii bipiib la, wɔ ñ cuo bɛ kɪ lòle, kɪ taa bɛ ní Yerusalem ni.

³ Sɔl joh kɪ tɪ nɛke Damas ya du ma nɔ, nɛ kuwenwenku kuba ñɛn' paaki bó ní i ya táan bo, kɪ wende' kɪ yile' u'bo. ⁴ U lu' tingi ni, nɛ kɪ cii' uniekɛ uba bó u tɛh: «Sɔl, Sɔl, bɛ tien' a jɛndeh nni?» ⁵ Nɛ Sɔl niire' kɪ ye: «Yonbdaan, a yé u

* 8:37 Bi kpɛ' kɪ kele' tigbɔnt à nɔ ya tuba ni migbiirm 37 ηa te tu'ni.

le daan ne?» Ne u take' wɔ ki ye: «Min *Yesu ne, a jèndeh min ne. ⁶ Ama fii, ki kɔ udu ni, bi li take ne a li tien ma bo.» ⁷ Sɔl nin bijeb bɔ take nno jeke ki se, ka ji li fre ki len, kime bi cii' unieke bɔ ne, ama ba laa' wɔ lienh. ⁸ Sɔl fii', u'nunbii ke, ama wa ji lenh. Ne bi cuo' u'nuɔ, ki dɛre' wɔ ki kɔn' Damas ya du ni. ⁹ U tien' iwien ita ka lenh, ka jinh, ka ñuh mɔ.

¹⁰ Tɔ, unil uba là te Damas ya du ni, ki teke' Yonbdaan ki jin', bi yih wɔ Ananiyas. Yonbdaan yin' wɔ tideknt yaam ki ye: «Ananiyas.» Ne u ye: «Min sɔ, Yonbdaan.» ¹¹ Ne Yonbdaan take' wɔ ki ye: «Fii, ki tɔ kpɛn usen wɔ bi yih wɔ usen wɔ cuube nno, ki li joh Sudas den, ki tɔ niire uje uba bɔ, u te ki kaaareh, bi yih wɔ Sɔl. U yé Tars ya du ya nil ne. ¹² U laa' uje uba tideknt yaam, bi yih wɔ Ananiyas, u kɔn' ní u'saan, ki lá taa' u'nuɔ ki paan' u'bo, wɔ ní likre.» ¹³ Ne Ananiyas jii' ki ye: «Yonbdaan, ni cii' binib len' uje bugben ya gber ki yebe. Bi ye u jènde' a'ñib ki gbien' Yerusalem ni. ¹⁴ Bitɔtuɔrcienb de' wɔ usen u baa' nie saan mɔ wɔ ní cuo binib bɔ taakeh a'yel bo nno ne.» ¹⁵ Nin nen ke Yonbdaan take' wɔ ki ye: «Li joh u'saan, kime min ne gènde' wɔ, wɔ ní cère bɔ ña yé Israyel yaab nin bi'berb nin Israyel yaab ní bende n yé udaan wɔ. ¹⁶ Min bugben ne li wuɔn wɔ u li ji ijend yá ke n'yel bo.» ¹⁷ Nen saan ne Ananiyas fii' ki jon' Sudas den, ki tɔ kɔn' Sɔl saan, ki taa' u'nuɔ ki paan' u'bo, ne ki ye: «N' ninje Sɔl, Yonbdaan *Yesu wɔ cère' a laa' wɔ usen ni, uyo wɔ a we ní nno ne sɔn' nni ní, ní baa ki cère á likre, ki cère *Mifuoñaanm ní jiiire ní a'bo.» ¹⁸ Ne nibonn niba ñen' Sɔl ya nun ni i ya táan bo ki lu' ki naan tijenpokr. U ya yo ne u likre', ki fii', bi sɔi' wɔ Uwien ya ñunm, ¹⁹ ne u jin' tijier ki laa' mituɔm.

Sɔl kpaande' Uwien ya gber Damas ya du ni

Sɔl tien' Damas ya du ni iwenkàanke binib bɔ teke' Yonbdaan ki jin' nno saan. ²⁰ Ne ki cin' i ya táan bo ki kɔh *Sufmbe ya táan ya dur ni, ki takeh binib ki teh *Yesu yé Uwien ya Bijé ne. ²¹ Miyɔkm cuo' binib bɔ ke ciuh u takeh tigber tá nno, ne bi niireh tɔb ki teh: «Bo, na yé wɔn ne là jèndeh binib bɔ taakeh *Yesu ya yel bo Yerusalem ni nno-ɔɔ? Wa baa' wɔ ní lá cuo bɔ mɔ te nie saan nɔ ne, ki lɔle be, ki taa be ki jo Yerusalem, ki tɔ ñukn bitɔtuɔrcienb-ii?» ²² Sɔl wɔn tɔbreh ki faakreh ne, ki lienh ki jinh *Sufmbe bɔ te Damas ya du ni nno, ki wɔngheh be ki teh *Yesu mɔnbe ki yé Uwien ya Nigendke Kristo ne.

²³ Iwien yá yebe gèbre', ne *Sufmbe nno gbiere' ki kpaan' be ní ku Sɔl. ²⁴ Idaan ke, ñonku nin wien ni, bi ke ki gu udu nno ya guon ya naftuon ne, Sɔl lá ñen' ní la, be ní ku wɔ. Ne u cii' bi kpaan' u'bo iyé ma bo. ²⁵ Ne kuñonku kuba, wɔn nin binib bɔ te nno yuure' wɔ kukendencencienku kuba ni, ki ñen' liguonl.

Sɔl liebe' Yerusalem bɔ

²⁶ Ne Sɔl bure' ki tɔ baa' Yerusalem, ki yé wɔ ní taan nin binib bɔ teke' *Yesu ki jin' nno; ne bi'ke fenge' wɔ, ka teke' ki jin' ki ye u'mɔ ji yé unil wɔ teke' *Yesu ki jin' ne. ²⁷ Nen saan ne Banabas taa' wɔ ki jon' *Yesu ya tondb saan, ki tɔ take' be Sɔl lá laa' Yonbdaan usen ni ma bo nin Yonbdaan len' nin wɔ ma bo nin u laa' lifèl ki take' binib *Yesu ya gber Damas ya du ni ma bo. ²⁸ Banabas take' be ma nno ne bi tuo' ki cère' Sɔl nin ben te. U takeh nin be ki cuonh Yerusalem ni ni'ke saan, ki takeh binib Yonbdaan ya gber nin lifèl. ²⁹ U là take' *Sufmbe bɔ lienh Grekme ya lenm nno mɔ tigber nno, ne bi finde' nin wɔ, ki nuunh be ní ku wɔ. ³⁰ Binib bɔ teke' *Yesu ki jin' nno cii' bi nuunh be ní ku Sɔl ma nno, ne bi taa' wɔ ki jon' Sesare ya du ni, ki cère' u bure' Tars ya du bɔ. ³¹ *Kristo ya taanl yaab bɔ te Sude ya tinfenm ni nin Galile ya tinfenm ni nin Samari ya tinfenm ni nno ke là te uyenduon ni ne, ki faakreh mitekjim ni, ki

boh Yonbdaan bi'fuobm ni ne, *Mifuoñaanm saakreh bi'gbenent ki cèreh bi ye**bre**h ki pukndeh.

Pier cère' Ene faake'

³² Tò, Pier joh ni'ke saan ma nno, ne ki jon' Lida ya du ya nib bà teke' *Yesu ki jin' nno mō saan. ³³ U laa' uje uba ni'saan u'gbenent faan' bi yih wō Ene. U dō kukaagbōnku bo haali ibin iniin ka freh ki fih. ³⁴ Nen saan ne Pier tōke' wō ki ye: «Ene, *Yesu Kristo de' ηe laanfie ηō. Fii, kī gbōgbōbe a'kaagbōnku.» Ne u pōk ki fii' i ya tāan bo. ³⁵ Binib bà ke te Lida ya du ni nin Sarōnn ya du ni nno laa' wō, ne ki lèbre' bi'tetem, ki paan' Yonbdaan ya sēn bo.

Pier cère' upii uba mekre' Yope ya du ni

³⁶ Upii uba là te Yope ya du ni ki teke' *Yesu ki jin', bi yih wō Tabita, ki lièbe' ki yih u'yel bugbēn Grekmbe ya lenm ni ki teh Dorkas, ni'tingi si: «upieeēl». U là sōnh itùonmōnmōn i yebe, ne ki punh bijiinb mipum. ³⁷ Uwien uba sō u là bunge', ki kpo'. Bi sli' wō, ne ki taa' wō ki tī ble' lidutōtuōl ya duku kuba ni paaki. ³⁸ Yope ya du ya nib bà teke' *Yesu ki jin' nno cii' Pier te Lida ya du ni. Idu nno ηa fōke nin i'tō ma nno, ne bi sōn' bijeb bile, be rī tī yin Pier wō rī nīkn ki baa bi'saan tonm. ³⁹ Bi tī baa' ki tōke' Pier ne u fii' ki paan' bi'bo ki bure'. U tī baa' ni'saan, ne bi taa' wō ki don' paaki ya duku nno ni. Bikpopiib bà ke taan' ni'saan nno te Pier ya nun bō ki muōh, ki wōngēh wō tikpēlcer tā Dorkas là ñele' tū uyo wā u là fuobe nno. ⁴⁰ Pier ηōre' bi'ke ki ñen', ne ki gbaan', ki kàare', ki pekre' uatenkpīi nno bō ki len' ki ye: «Tabita, fii.» Ne u likre', ki laa' Pier, ne ki fii' ki kēle'. ⁴¹ Pier cuo' u'nūō ki fin' wō, ne ki yin' binib bà teke' *Yesu ki jin' nno nin bikpopiib nno, ki taa' wō ki wuan' be u fuobe. ⁴² Binib bà ke te Yope ya du ni nno cii' tigber nno. Nen bo ne binib teke' Yonbdaan ki jin' ki yebe. ⁴³ Pier tien' Yope ya du ni ki wuōke'. U là te uje u'ba den ne, bi yih wō Simōn u yé ugbōnjēbl.

10

Kōrneyi laa' Yonbdaan ya tond uba tideknt yaam

¹ Uje uba là te Sesare ya du ni, bi yih wō Kōrneyi. U yé Sojambē kobk ya cien ne. Bi yih Sojacekl nno «Itali ya Sojambē ne.» ² Kōrneyi nin u'den yaab ke pe Uwien bo mōnmōnmōn ne, ki boh wō. U punh bijiinb mipum ki gbiekeh, ki kàareh idaan ke. ³ Lidaali liba ya tajuōku tikur tuta ya yo, ne u cinbe ki laa' Uwien ya tond uba tideknt yaam, u kōn' nī u'saan ki yin' wō ki ye: «Kōrneyi.» ⁴ U liike' Uwien ya tond nno, ne bujēwaanbu cuo' wō, ne u ye: «Yonbdaan, a ye ba?» Ne Uwien ya tond nno tōke' wō ki ye: «A'kaare nin a punh bijiinb mipum ma nno ne cère' Uwien tiere' a'bō. ⁵ Fēnfēnnō, sōn binib be rī jo Yope ya du ni, kī tī yin uje uba ní, bi yih wō Simōn, ki baanh wō Pier. ⁶ U te ugbōnjēbl uba den ne, bi yih u'mō Simōn. Iden nno te miñunciennm ya gbaal ne.» ⁷ Uwien ya tond wā len' nin Kōrneyi nno bure', ne Kōrneyi pōk ki yin' u'tonsōnb ni bile nin u'sojambē bà te u'saan idaan ke, kī sōnh wō itùon nno ni ya uba, wā pe Uwien bo mōnmōnmōn nno, ⁸ kī tōke' be u laa' nā nno ke, ne ki sōn' be Yope ya du bō.

Uwien wuōn' Pier nibonn niba tideknt yaam

⁹ Kutaaku faa' kī laa' bi te usēn ni kī neke Yope ya du. Kuwensiiku ya yo, ne Pier don' u te kudulekaaku kùā ni nno ya paaki wō rī kàare. ¹⁰ Mikōnm cuo' wō, ne u yē wō rī jī. Bi teh tijier be rī de wō uyo wā nno, ne u laa' tideknt yaam, ¹¹ kutaaku ye, kī laa' nibonn niba, nī naan bukpeibu kī pie, bi co ni'ñōgben inān nī jīinh nī tingi. ¹² Itāan inān ya went ke ya bol nin tiwent tā fuunh

kubenku bo ke ya bol nin inuon ke ya bol te nibonn nno bo. ¹³ Ne u cii' unieke uba bo u ye: «Pier, fii ki ku ki nmon.» ¹⁴ Ne Pier ye: «Kayi, Yonbdaan, n ti fii' ma, ma nmon' nibonn na ye likuol, ki ye tjaknt ya bonn fiebu.» ¹⁵ Ne unieke nno ti ye: «Uwien monge' na la, la ye ni ye joknt.» ¹⁶ Unieke nno ye nno bolm mita, ne nibonn nno pak ki liebe' ki don' kutaaku. ¹⁷ Uyo wa Pier te ki maaleh wo ri bende u laa' nibonn na tidéknt yaam nno ya tingi nno, ne binib ba Korneyi son' be, bi te ki niireh be ri bende Simon den nno baa' ni'saan, ki la sere' bunañobu ni, ¹⁸ ne ki yin' ki niire' ki ye: «Uje wa bi yih wo Simon, ki baanh wo Pier nno te iden ya so-oo?» ¹⁹ Pier laan bie ki te ki maaleh u laa' nibonn na tidéknt yaam nno ya tingi, ne *Mifuoñaanm take' wo ki ye: «Liike, bijeb bita biba nuunh ne. ²⁰ Fii ki jire, ki paan bi'bo, ki la jie, kime min ne son' be ni.» ²¹ Ne Pier jire', ki take' bijeb nno ki ye: «Min ne ye unil wa ni nuunh wo nno. Ni nuunh nni be bo?» ²² Ne bi take' wo ki ye: «Korneyi ne son' te ni. U ye Sojambe kobk ya cien ne, ki ye ugbemñdaan, ki boh Uwien. *Sufmbe ke pkeh wo ki gbiekeh ne. Uwien ya tond uba take' wo ki ye wo ri yin ne, a baa u' den wo ri cenge a' gber.» ²³ Pier taa' be ki kon', ki cere' bi gon'.

Ni faa' ne u fii' ki paan' bi'bo. Yope ya du ya nib ba teke' *Yesu ki jin' nno ya biba pñere' wo. ²⁴ Ni ti liebe' ki faa' ne Pier baa' Sesare ya du ni. U baa' ki laa' Korneyi yin' u' den yaab nin u' jotiemoñb bi taan' no, ki ke ki gu wo. ²⁵ Pier baa' uyo wa nno, ne Korneyi tuobe' wo, ki la gbaan' u' nintuoli, ki puke' wo. ²⁶ Ne Pier take' wo ki ye: «Fii», ne ki cuo' wo ki fin' ki ye: «N' mo ye unisaal ne.» ²⁷ U lienh nin wo ki ti kon', ne ki laa' binib taan' ki yebe. ²⁸ Ne u take' be ki ye: «Ninbi, ni ben ki ye unil wa ke ye Suf no nma be sen wo ri ko wa no ye Suf den bi wo ri taan nin udaan. Ama min won Uwien wuon' nni ki ye n la ye uba ye joknt ka kpe ri nekn wo. ²⁹ Nen bo ne ni yin' nni ma nno, n baa', ka yie'. N ji niireh ne ne, ni cinbe ki yin' nni be bo?» ³⁰ Ne Korneyi take' wo ki ye: «Detolbo ya tajuoku tikur tuta ya yo, ten wu ya yo, n la te n' den ki kaareh, ne ki laa' uje uba i ya taan bo, u se n' nun bo ki guo tikpelcer tu windeh teen. ³¹ Ne u take' nni ki ye: «Korneyi, Uwien teke' a' kaare, ki tiere' a punh bijinb mipum ma nno bo. ³² Nen bo, son binib be ri jo Yope ya du ni, ki ti yin uje wa te ni' bo, bi yih wo Simon, ki baanh wo Pier nno ni. U te ugbonjebl uba den ne, bi yih u' mo Simon, u' den te miñunciem ya gbaal.» ³³ U take' nni ma nno, i ya taan bo, ne n son' be ri ti yin ne ni. A baa' ma no, ni mon. Fenfenna, ti' ke te nie saan Uwien ya nun bo ne, ki yie ti cii tigber ta ke u take' ne a la take te nno.»

Pier take' Uwien ya gber Korneyi den

³⁴ Ne Pier len' ki ye: «Imon ne, fenfenna n bende' ki ye Uwien no yie uba ki cen' uo. ³⁵ Inibol ke ni, unil te ki boh Uwien, ki teh na cuube la, Uwien ya yem songe u'bo ne. ³⁶ Ni ben tigbemomont ta Uwien cere' Israyel yaab cii' tu nno. Tu ye tigber ta cere' Uwien nin binib taan' buñobu ki ne *Yesu Kristo wa ye unil ke ya Yonbdaan nno bo ne. ³⁷ Ki ben San la kpaandeh uyo wa ki teh binib ri lebre bi' tetem wo ri sii be Uwien ya nunm nno gèbre' ma nno, nibonn na tien', ki cin' Galile ya tinfenm ni ki ti baa' Sude ya tinfenm ke ni. ³⁸ Ki ben mo ki ye Uwien cere' *Mifuoñaanm te Nasaret ya *Yesu bo, ki de' wo mituom. U la cuonh ni' ke saan ne ki teh na mon, ki cereh binib ba ke usenpol jendeh be nno faakreh, kime Uwien la te nin wo. ³⁹ U tien' tibont ta ke *Sufmbe ya du ni nin Yerusalem ni nno, tinbi ne ye tu'monkunb. U ya *Yesu ne bi kpe' wo udoñonon bo, ki ku' wo. ⁴⁰ Ama won ne, Uwien mekre' wo wienta daali bitenkpiib ni, ki cere' binib laa' wo. ⁴¹ Wa cere' udu ya nib ke laa' wo, ama Uwien gende' tinbi ba uyoyo ti ye bimonkunb nno, u cere' tinbi ne laa' wo. U mekre' bitenkpiib ni ma nno, tinbi nin won ne taan' ki jin', ki nun'. ⁴² U take'

tinbi nε ki ye tí li kpaandeh ki tǎkeh udu ya nib u'gber, kí li yé u'mǎnkunb ki ye Uwien gènde' wǎn nε, wǎ n' bu binifuob nin bitenkpiib kε tibuur. ⁴³*Uwien ya nǎbonsǎknb kε là kun' wǎn *Yesu bo imǎn ki ye wǎ kε teke' wǎ ki jin' la, Uwien li fère udaan u'biere u'yel bo.»

Mifuoñaanm jii're' ní bà ña yé Sufmbε bo

⁴⁴Pier laan biε ki lienh, nε *Mifuoñaanm jii're' ní binib bà kε cengeh u lienh tigber tà nnǎ bo. ⁴⁵Nε *Sufmbε bà teke' *Yesu ki jin' ki piere' Pier nnǎ, laa' Uwien de' bà ña yé *Sufmbε nnǎ mǎ *Mifuoñaanm nε n' cuo' bε miyǎkm. ⁴⁶Bi cii' bi lienh ilenbol ki pèkeh Uwien. Nen saan nε Pier len' ki ye: ⁴⁷«Uwien de' binib biε mǎ *Mifuoñaanm tén tinbi ma nǎ, ñmε ji li fre kí ye bi la sii bε Uwien ya ñunm-i?» ⁴⁸Nε ki de' usen bi sii' bi'kε Uwien ya ñunm, *Yesu Kristo ya yel bo. Nen saan nε bi gbáan' Pier ki ye wǎ n' tien bi'saan iwenkáanke kε pukn.

11

Pier liebe' ní Yerusalem ki tǎke' Kristo ya taanla yaab u tien' nǎ

¹*Yesu ya tondb nin Sude ya tinfenm yaab bà kε teke' *Yesu ki jin' nnǎ cii' bà ña yé *Sufmbε mǎ teke' Uwien ya gber ki jin'. ²Pier liebe' ní Yerusalem u yo wǎ nnǎ nε *Sufmbε bà teke' *Yesu ki jin' nnǎ findeh nin wǎ ³ki teh: «Bε tien' a kǎn' bà ña yé *Sufmbε den, ki jin' nin bε tijier-i?» ⁴Nen saan nε Pier taa' tigber cin' ma bo, ki tǎke' bε tǔ tentien' ma bo ki ye: ⁵«N là te Yope ya du ni ki kǎareh, nε ki laa' nibonn niba tidεkt yaam, n' ñen' ní kutaaku bo, ki naan bukpelbu ki piε, bi co ni' nǎgben inan, n' jiih ní ki lá nekn' nni. ⁶N liike' nε mǎnmǎm, nε ki laa' itǎan inan ya went kε ya bol nin kumuǎku ni ya went kε ya bol nin tiwent tà fuunh kubenku bo kε ya bol nin inuǎn kε ya bol te nibonn nnǎ bo. ⁷Nε n cii' unieke uba bó u tǎke' nni ki ye: «Pier, fi kí ku kí ñmǎn.» ⁸Nε n ye: «Kayi, Yonbdaan, n tí fii' ma, nibonn ná yé likuǎl kí yé tijǎkt ya bonn ña laan kǎn' n'ñǎbu ni fiebu.» ⁹Nε unieke nnǎ tí len' kutaaku bo ki ye: «Uwien mǎnge' ná la, la ye ní yé jǎknt.» ¹⁰Unieke nnǎ ye nnǎ bolm mita, nε ni'kε liebe' ki don' kutaaku. ¹¹Nε i ya tǎan bo, bijeb bita baa' ní ti te* iden yǎ nnǎ ya nañǎbu saan. Bi sǎn' bε Sesare ya du bó ní nε bε n' lá yin nni. ¹²Nε *Mifuoñaanm tǎke' nni ki ye n' paan bi'bo, ki la ñmǎbe gèngènde. Nε ti' ninjieh biluob biε nǎ piere' nni, tí ti baa' ki kǎn' uje nnǎ den, ¹³nε u tǎke' te u laa' Uwien ya tond uba baa' u'den ma bo, ki tǎke' wǎ ki ye wǎ n' sǎn binib bε n' jo Yope ya du ni, kí tí yin uje wǎ bi yih wǎ Simǎn, ki baanh wǎ Pier nnǎ ní. ¹⁴U li tǎke wǎ tigber tà li cère wǎn nin u'den yaab kε n' ñmεre. ¹⁵N cin' n li lienh, nε *Mifuoñaanm pǎk ki jii're' ní bi'bo tén mǎ lá jii're' ní ti'bo micincinm ma nnǎ. ¹⁶Nen saan nε n tiere' Yonbdaan là tǎke' te liñǎbonl là nnǎ. U là ye: «San là taa' miñunm nε ki sii' binib Uwien ya ñunm, ama ninbi wǎn, n li cère *Mifuoñaanm nε n' jii're' ní bi'bo.» ¹⁷Uwien de' tinbi bà teke' Yonbdaan *Yesu Kristo ki jin' bupaabu bùa nnǎ, u de' bi'mǎbo ya paabaabu nε. Min yé ñmε nε kí fre kí pien Uwien u la tien u yé ma?» ¹⁸*Sufmbε nnǎ cii' Pier len' nnǎ mǎ nnǎ, nε ba ji finde' nin wǎ. Bi pèke' Uwien, nε ki tǎke' ki ye: «Imǎn, Uwien nε mǎnbe ki cère' bà ña yé *Sufmbε nnǎ mǎ lèbre' bi'tetem ki laa' limiel.»

Antiyǎk yaab teke' Yesu ki jin'

¹⁹Tǎ, bi ku' Etienn uyo wǎ nnǎ, nε bi cin' ki jèndeh binib bà teke' *Yesu ki jin', nε bi yere' ni'kε saan, ki tí baa' Fenisi ya tinfenm nin Ciip nin Antiyǎk ya du ni, kí tǎkeh *Sufmbε baba *Yesu ya gber. ²⁰Ama bi'ni bà yé Ciip nin Sirenn

* **11:11** Bi kpíe' ki kele' tigbǎnt tà nnǎ ya tuba ni, ní kele' ki ye n te nε.

yaab nno baa' Antiyok ya du ni, ne ki cin' ki tokeh ba na ye *Sufmbe nno mo Yonbdaan *Yesu ya gbemomont. ²¹ Bi la nmobe Yonbdaan ya tuom ne. Nen bo ne binib teke' Yonbdaan ki jin', ki lebre' bi'tetem, ki paan' u'sen bo ki yebe. ²² Tigber nno lu' *Kristo ya taanl yaab ba te Yerusalem ni nno ya tubl ni, ne bi son' Banabas Antiyok ya du bo. ²³ U ti baa' ki laa' Uwien tien' be tinimont ma nno ne u'yenm songe' ki gbien'. Ne u saake' bi'ke ya gbenent ki ye ri li pe Yonbdaan ya sen bo nin inunmon. ²⁴ Banabas la ye unimdn ne, ki teke' *Yesu ki jin', ne *Mifuoanm te u'bo. Nen bo ne binib la teke' Yonbdaan ki jin' ki yebe ki pukn' u'bo.

²⁵ Ni ya puoli bo ne Banabas bure' Tars ya du bo wo ri ti nuun Sol. ²⁶ U ti laa' wo, ne ki taa' wo ki baa' Antiyok ya du ni. Banabas nin Sol tien' len libinmenl ne ki te Kristo ya taanl yaab ni ki wkn' linigol Uwien ya gber. Bi cin' ki yin' binib ba teke' Yesu ki jin' «Kristo yaab» Antiyok ya du ni ne.

²⁷ U ya yo ne *Uwien ya nbonsaknb biba nen' Yerusalem, ki baa' Antiyok ya du ni. ²⁸ Bi yih uba Agabus. U fi' ki sere', ne *Mifuoanm cere' u len' ki ye mikoncienn miba li lu utingben ke bo. (Mikoncienn nno mambe ki lu' ubercien Klod ya yo ne.) ²⁹ Agabus len' nno ma nno ne ba teke' *Yesu ki jin' nno ye unil ke ri de u li fre ki de na, be ri taa ki ti tore bi ya tob ba te Sude ya tinfenn ni nno. ³⁰ Bi'ke de', ne bi taa' ki son' Banabas nin Sol be ri ti de *Kristo ya taanl ya cienb ba te Sude ni nno.

12

Uber Herod jende' ba teke' Yesu ki jin'

¹ U ya yo ne uber Herod cin' ki jendeh *Kristo ya taanl yaab biba. ² U cere' bi ku' San ya ninje Saak nin kijusiek. ³ U tien' nno, ki laa' ni nmaake' Sufmbe, ne u cere' bi ti cuo' Pier mo. Ni la ye uyo wa *Sufmbe jelah kunacenku kua bi nmoh kpono wa na nmobe nake nno ne. ⁴ Bi cuo' wo ma nno ne ki taa' wo ki ti pekn'. Ne ki cere' Sojambe icek inan gu wo. Cekl ke cekl nmobe sojambe binan ne. Herod ye *Sufmbe ya Pak ri gbre nno ne wo ri nen Pier ki bu wo tibuur udu ya nib ya nun bo. ⁵ Pier te lipekl ni ma nno ne *Kristo ya taanl yaab mo te ki kaareh Uwien nin inunmon, ki dienh wo.

Uwien ya tond uba nen' Pier lipekl ni

⁶ To, kutaaku kua li faa na Herod ri nen Pier ki bu wo tibuur nno ya nanku ki laa' Pier do sojambe bile ya siik ni ne ki goh, ki luo tikudokr tule. Biguguurb mo se bunarobu saan ki gu. ⁷ Ne Yonbdaan Uwien ya tond uba pok ki puo' ne u'wenwenu wende' kuduku nno ni. U ni' Pier ya kele ni ki finde' wo, ne ki toke' wo ki ye: «Fii tonm», ne tikudokr nno lore' u'nuo ni ki lu'. ⁸ Ne utond nno ti toke' wo ki ye: «Gbin a'ningbenl, ki ceke a'tacaan.» Pier tien' nno, ne u ti ye: «Gole a'liergbenku ki paan n'bo ni.» ⁹ Ne Pier paan' u'bo ki neh, ki maaleh ki teh ni ye tideknt ne. Wa maaleh ki teh utond nno tien' na nno mambe ki ye imdn ne. ¹⁰ Bi neh ma nno ne ki gbre' uguguurl uba, ki ti gbre' ulie, ki ti baa' tikur ya nagenku kua pi saali ya narobu nno. Kunagenku nno piire' ku'ba, ne bi nen', ki kprien' usen uba ki cuon' waamu, ne utond nno pok ki bure' ki daan' wo. ¹¹ Nen saan ne Pier ya nun bo wende', ne u ye: «Fenfenn ne n bende' ki ye ni ye tigbemont. Yonbdaan ne mambe ki son' u'tond ni u la fie' nni Herod ya nuo ni, ki nen' nni *Sufmbe ye ri tien nni na nno ni.»

¹² Pier ci' na tien' wo nno ya tingi, ne ki bure' San wa bi baanh wo Mark nno ya naa Mari donbo. Binib taan' ni'saan ki kaareh ki yebe. ¹³ U ti baa', ki ni' saali ya nagenku, ne upiitonsenl uba baa' ki la liike' udaan wa nih. Bi yih upii nno Loda. ¹⁴ U bende' Pier ya nieke, u'yenn songe ki gbien' ne wa piire,

ki sen' ki liebe' u'tòb saan, ki tì tòke' be ki ye Pier ne se bunafòbu saan saali.
¹⁵ U len' nno ma nno, ne bi tòke' wò ki ye u waare' ne. Nin nen ke u nniikeh ki teh ni yé imàn ne. Ne bi tòke' wò ki ye ni lii yé Uwien ya tond wà gu wò ne.
¹⁶ Pier bie ki se ki nìh kunagenku, bi piire' ki laa' wòn ne, ne ni beke' be ceen.
¹⁷ Nen saan ne u yuon' u'nuò ki wuon' be ki ye be í ñmile. Bi ñmile' ne u tòke' be Yonbdaan tien' ma ki ñen' wò lipekl ni, ne ki len' ki pukn' ki ye be í jo kí tì tòke Saak nin bi ya tób tigber nno. Ne ki ñen' ki bure' niba bó. ¹⁸ Nì faa' uyo wà nno, ne sojambè nno ya yenn saa' ki gbien', ne bi niireh tób ki teh Pier wuo nín tien' mila? ¹⁹ Nen saan ne Herod cère' bi nuun' wò. Bi nuun' wò, ka laa', ne u yin' biguguurb nno, ki niire' be tigber nno, ne ki cère' bi ku' be, ne ki siere' Sude ya tinfenm ni, ki bure' Sesare ya du bó, ki tì tien' ni' bó iden ile.

Uber Herod ya kuum

²⁰ Herod ya benku ni piebe' Tir nin Sidon ya nib bo ki gbien'. Ne bi'ke kpaan' buñòbu be í jo kí lè wò. Bi kpie' ki laa' uje uba ne bi yih wò Blatus, wòn ne gu Herod ya dugakaaku. Wòn nin ben kpaan' tù ñò wò í cuo uber ya dunl tigber nno í ghen ne, kime tijier ñeh Herod ya du ni ne ki bàareh bi' du ni. ²¹ Bi sien' lidaali là be í cende tób nno baa', ne Herod gole' u'berlierl, ki kèle' u'berbiek bo, ne ki cin' ki lienh binib ke ya nun bó. ²² U lienh ma nno, ne bi'ke wuureh ki teh: «Nì yé Uwien ya nieke ne, na yé nisaal yu.» ²³ Ne Yonbdaan ya tond uba pebe' wò i ya tãan bo, ki cère' iwien iba ya bol lu' u'bo, ne ininbieb ñmòn wò u tì kpo', kime wa kpieke' Uwien.

²⁴ U ya yo ne Uwien ya gber tùre' ki yere' ki gbe ni'ke saan. ²⁵ Banabas nin Sòl ben wòn, bi là taa' mipum ki tì de' *Kristo ya taanl ya cienb Yerusalem ni ma nno, ne ki taa' San wà bi baanh wò Mark nno, ki liebe' ki jon' Antiyok ya du bó.

13

Mifuoñaanm cère' bi gènde' Banabas nin Sòl ki sòn' be

¹ *Kristo ya taanl yaab bà te Antiyok ya du ni nno, *Uwien ya ñabonsoknb nin *Yesu ya gber ya wonwoknb te bi'ni. Ben si: Banabas nin Simeyon, bi baanh wò unibon nin Lusiyus, u yé Sirenn ya du ya nil nin Manayenn, bi taan' ki wube' wòn nin Herod Antipas ne. Utò si Sòl. ² Lidaali liba ne bi lòle' buñòbu ki taan' bùol liba ki dondeh Yonbdaan, ne *Mifuoñaanm tòke' be ki ye: «Bore nni men Banabas nin Sòl bi'ba, be í sòn n yin' be lituonl là bo nno.» ³ Bi lòle' buñòbu ki kàare' ki tì ghen' ma nno, ne ki taa' bi'nuò ki paan' Banabas nin Sòl bo, ki cèbe' be bi bure'.

Banabas nin Sòl jon' Ciip ya dekl bó

⁴ Tò, *Mifuoñaanm sòn' Banabas nin Sòl ma nno, ne bi bure' ki tì baa' Selusi ya du ni, ki kòn' buñercienbu, ki bure' Ciip ya dekl bó. ⁵ Bi tì baa' lidekl nno ya du uba ni bi yih wò Salaminn, ne ki kòh *Sufmbè ya tãan ya dur ni ki tòkeh binib Uwien ya gber. San Mark mò là tòke nin be ki toreh be. ⁶ Bi cuon' ki càare' lidekl nno ke, ne ki tì baa' ligbaatol ya du uba ni, bi yih wò Pafos, ki cende' uje uba, u yé uñokdaan, ki yé utonnennabonsoknl. U yé Suf ne, bi yih wò Bar Yesu. ⁷ Uñokdaan nno là te lidekl nno ya gobina saan ne, u yé ununwiendaan, u'yel si Segiyus Pòlus. U cieke wò í cii Uwien ya gber, ne ki cère' bi yin' Banabas nin Sòl ní. ⁸ Bar *Yesu nno ya yetol si Elimas ne. Grèkmbè ya lenm ni Elimas ya tingi si uñokdaan ne. U jeh Banabas nin Sòl ya gber, ne ki ñikndeh wò í pien gobina nno u la teke *Yesu kí jí. ⁹ Ne *Mifuoñaanm cère' Sòl, wà bi liebe' ki yih wò Pòl nno caan' Elimas bo inun, ¹⁰ ki tòke' wò ki ye: «Utonnendaan sin, a'biere ne yebre' nin ñe, a yé usenpol ya bije ne, ki nen nà ke mòn. A nuunh á

saa Yonbdaan ya gbemànt kí tí kpaan mila ne? ¹¹ Fɛnfɛnno, sin nin Yonbdaan ne kòle'. U li cèrè á juon teteli, ka ji li lenh bɔnbɔnl mɔnɔn kí tí baa uyo wà u yíe.» I ya tãan bo, ní tien' ten ligunl yaam kí biike' u'nun bó, ne u yekn' kí juon', kí tulnh kí nuunh wà li cuo u'nuo kí dié wɔ. ¹² Gobina nno laa' ní tien' nno ma nno, ne u teke' Yonbdaan kí jin', kime Yonbdaan ya gber tà bí wɔkn' wɔ nno jin' wɔ cɛɛn.

Pɔl nin Banabas jon' Pisidi ya tinfenm ya du uba ni bi yih wù Antiyòk

¹³ Pɔl nin u'tɔntɔknlieb kɔn' buñercienbu Pafos ya du ni, kí bure' kí tí baa' Peje ya du ni, u te Panfili ya tinfenm ni. Nen saan ne San Mark daan' be kí liebe' Yerusalem. ¹⁴ Pɔl nin Banabas ben siere' Peje ya du ni, kí bure' kí tí baa' Antiyòk ya du ni, u te Pisidi ya tinfenm ni. *Saba ya daali, ne bí kɔn' kí kèle' bí taanl ya duku ni. ¹⁵ Bí kaan' Moyis lá kèle' *yiko ya gbɔnku kùà nno ní nin *Uwien ya ñɔbonsɔknblá kèle' ná nno kí gben', ne litaanl ya duku nno ya cienb sɔn' be ní tí tóke be kí ye bí ñmɔbe tigber be ní tóke kí saake binib ya gbenent la, be ní tóke. ¹⁶ Nen saan ne Pɔl fii' kí sere' kí yuon' unuo kí len' kí ye: «Israyel yaab nin ninbí bá ké boh Uwien nno, lí cengeh men. ¹⁷ Tinbí Israyel ya bol ya Wien ne lá gènde' tí'yaajɛb, kí cèrè' bí pòrè' uyo wà bí lá te Esipt ní nno. Ne Uwien taa' u'tuom kí ñen' be u'ni. ¹⁸ U jènde' nin be kupenpelku ní ibin pinan ne, ¹⁹ kí yaan kí gben' inibol ilole yá lá kɔ Kanaan ya tink bo nno, kí taa' bí'tink nno kí de' tɛ, kí kpènde' tí'yaak.

²⁰ «Kí ñe uyo wà Israyel yaab lá kɔ Esipt ní nno kí tí baa uyo wà Uwien de' be Kanaan ya tink nno, ní tien' ten ibin kobiinan nin piñun ne. Ní ya puoli bó ne Uwien gèndeh bí'ni bíba kí teh bí'senlierb, kí ñmɔñmɔbe kí tí baa' u'ñɔbonsɔknl Samiel ya yo. ²¹ U ya yo ne bí ye bí yíe be ní lí ñmɔbe ubɛr, ne Uwien gènde' Kis ya bije Sawul, u yé Bensamen* ya baamul ya nil kí tien' bí'ber. U yé bí'ber kí tí baa' ibin pinan, ²² ne Uwien ñen' wɔ libel ní, kí taa' *Dafid kí tien' bí'ber. Uwien len' wɔn *Dafid bo ne kí ye: «N laa' Yese ya bije *Dafid, u yé unil wà n'yenm songe u'bo ne. U lí tien n yíe ná ké.» ²³ Uwien ñen' wɔn *Dafid ya yaabii ní ne *Yesu kí tien' Israyel yaab ya Ñmienl kí ñe u lá pùon' lipuonl lá nno bo. ²⁴ San liere' *Yesu usen kí baa' kí lá tóke' Israyel yaab kí ye be ní lèbre bí'tetem ñɔ wɔ ní sii be Uwien ya ñunm. ²⁵ San lá behh wɔ ní gben u'tuonl ma nno, ne kí niire' be kí ye: «Ní ben n yé ní maaleh kí teh n yé wà nno ne-ɛɛ? Na te nno, wɔn pɛ ní n'puoli bó ne, ama ma nin kpɛ ní lore u'taceningben mɔnɔn.»

²⁶ Tɔ, ne Pɔl tí tóke' be kí ye: «N'yaab *Abraham ya yaabii nin bá ña yé *Sufmbɛ kí boh Uwien nno, Uwien lá cèrè' tinbí ne cii' tigber tà lí cèrè tí ñmere nno. ²⁷ Nin nen ké Yerusalem ya nib nin bí'berb ña bende' *Yesu yé udaan wà, ka cii' *Uwien ya ñɔbonsɔknblá len' ná, bí káanh nè *Saba ké Saba ya daali nno ya tingi. Nen bo ne bí bun' *Yesu tibuur. *Uwien ya ñɔbonsɔknblá len' kí ye bí lí tien nno ne. ²⁸ Ba laa' bí lí dule ná bo kí ye u kpe mikuum. Nin nen ké bí mié' Pilat usen be ní ku wɔ. ²⁹ Bí tien' wɔ ní kèle' *Uwien ya gbɔnku ní kí ye bí lí tien wɔ ma bo kí gben' ma nno ne kí jiiin' wɔ udɔpɔnpɔn bo, kí taa' wɔ kí tí sube'. ³⁰ Ama Uwien cèrè' u mɛkre' bitenkpiib ní. ³¹ *Yesu cèrè' binib bá lá pɛ u'bo kí ñen' Galile kí lá baa' Yerusalem nno laa' wɔ iwien yá yɛbe. Fɛnfɛnno ben ne yé u'mɔnkunb udu ya nib ya nun bó. ³² Tinbí mɔnɔn tókeh ne tu ya gbemɔnmɔnt ne kí teh Uwien lá pùon' lipuonl kí de' tí'yaajɛb ne. ³³ U tien' lipuonl nno kí de' tinbí bá yé bí'yaabii ne; kí mɛkre' *Yesu ten ní kèle' ma Uwien ya yuon ya gbɔnku ní, iyul ile, kí ye:

* **13:21** Bensamen yé Sakob ya bufórkaak ne, kí yé Israyel yaab ya baamul piik nin ile nno ya liba ya yaajɛ.

«Sin nε yé n'Biε.

Dinnò nε n wuòñ' ki ye n yé a'Baa.»

³⁴ Uwien cère' *Yesu mεkre' bitenkpiib ni, ka ji li liebe len, ki niireh nin wò rí bure. U là len' nen nε ki ye:

«N li de nε tibont tà n là pùon' ki ye n li de tù *Dafid nnò, tù ñen' ní n ya bùol nε, ki kpe be rí li du tu'bo.»

³⁵ Nen bo nε ní tí kele' kugbònkú nnò ni niba saan ki ye:

«Ña rí cère a'niñaan rí bure.»

³⁶ *Dafid là fuobe uyo wà nnò, u là yé Uwien ya tonsònl nε, ki teh Uwien yíe ma. U tí kpo', nε bi sube' wò u'yaajeɓ saan, u bure'. ³⁷ *Yesu wòn, Uwien mεkre' wò nε, wa bure'. ³⁸⁻³⁹ N'yaabe, Moyis ya yiko ña là fre' ki bù' nε gbemòndenb ama wa ke teke' *Yesu ki jin' la, Uwien li bù wò ugbemòndaan nε. Ní li ben kí ye wòn bo nε bi tókeh nε ki teh Uwien li fère nε ni'biere. ⁴⁰ Tò, liike mèn ni'yul bo ki là cère *Uwien ya ñòbonsòknb là len' ná nnò rí tu nε. Bi là len' ki ye: ⁴¹ «Ninbi bà yih bitòɓ fεnm nnò, liike mèn,

kí cère nè rí ji nε ní juore fεnm,

kimε n li tien miyòkm ya bonn niba,

uyo wà ni laan fuobe,

unil tóke' nε lituonl nnò bó la,

na rí teke ki ji.» »

⁴² Pòl nin Banabas ñeh litaanl ya duku nnò ni uyo wà nnò, nε bi gbáan' be ki ye *Saba wà we ní nnò ya daali, be rí tí rí liebe ní, kí lá tóke be tu ya gber. ⁴³ Litaanl nnò yaare' uyo wà nnò, nε *Sufmbε ligol nin binib bà yé Sufkpenkpend ki pukeh Uwien nnò paan' Pòl nin Banabas bo. Nε Pòl nin Banabas tókeh be ki teh Uwien juoke' be ma nnò, be rí li tuu ki pε u'sen bo manmònm.

⁴⁴ Tò, *Saba wà tuon' nnò ya daali, udu nnò ya nib bà yebe taan' be rí cenge Yonbdaan ya gber. ⁴⁵ *Sufmbε ya cienb laa' linigol nnò taan' ma nnò, nε bi ponbe' nin be ki gbien', ki sukreh Pòl, ki saah u tókeh tigber tà nnò. ⁴⁶ Nin nen ke Pòl nin Banabas laa' lifèl ki tóke' be ki ye: «Ní bi kpe tí kpiε kí tóke ninbi nε Uwien ya gber. Nε ni yíe', ka teke' tù, ki maale' ki ye na kpe ní le limiél là ña ñmòbe gbenm. Nen bo nε ti li pekre bà ña yé *Sufmbε bó. ⁴⁷ Yonbdaan tóke' te ná sò. U ye:

«N tien' sin nε kuwenwenku á li wende inibol ke,

kí cère binib bà ke te utingben bo rí ñmεre.» »

⁴⁸ Binib bà ña yé *Sufmbε nnò cii' bi len' nnò ma nnò, nε bi'yεnm songe' ki gbien', nε bi pèkeh Yonbdaan ya gber cεen. Nε binib bà ke Uwien sien' ki ye be rí le limiél là ña ñmòbe gbenm nnò, teke' ki jin'. ⁴⁹ Nen saan nε Yonbdaan ya gber yereh mitinfεnm nnò ke ni. ⁵⁰ *Sufmbε ben wòn, bi cère' bipiikpekpiεkb bà te udu nnò ni, ki pukeh Uwien nnò nin udu nnò ya cienb kpre' Pòl nin Banabas bo, ki jènde' be, nε ki ñore' be ki ñen' bi'du ni. ⁵¹ Pòl nin Banabas kpakpaare' bi'taan ya tengunku ki wie' nè†, nε ki bure' Ikoniyòm ya du bó. ⁵² Binib bà teke' *Yesu ki jin' Antiyòk ya du ni nnò wòn *Mifuoñaanm te bi'bo nε bi ñmòbe uyeñsonge ki gbien'.

14

Pòl nin Banabas te Ikoniyòm ya du ni

† 13:51 Sufmbε bo kí kpakpaare itaan ya tengunku ya tingi si: ná ke ji tu unil la, ní yé u'yaar nε, na ji yé uba yaar.

¹ Pól nin Banabas tí baa' Ikoniýom ya du ni, ne ki tien' bi bi tien' mà Antiyók ni nno. Bi kón' *Sufmbé ya taanl ya duku ni ki tóke' binib Uwien ya gber. Nen bo ne *Sufmbé nin Grékmbé teke' ki jin' ki yébe. ² Ama *Sufmbé biba tien' uyufaa, ka teke' ki jin', ki sure' bà ña yé *Sufmbé nno bi kpre' binib bà teke' *Yesu ki jin' nno bo, ki maaleh bi'bo ná bre. ³ Nin nen ke Pól nin Banabas tien' udu nno ni ki wuóké'. Bi là ñmábe lifél ki lienh ki du Yonbdaan bo ne, ne u cèreh bi teh miyókm ya bont ño wó ñ wuón kí ye bi tókeh u'juokm ya gber tà nno yé imón ne. ⁴ Ama udu nno ya nib ña len' ki cii' tób bó, ne ki gbiire' icék ile. Biba se *Sufmbé ya ciék bó, ne bitób má se *Yesu ya tondb ya ciék bó. ⁵ *Sufmbé nin bi'cienb nin bà ña yé *Sufmbé nno ya biba bonde' bi li tien' *Yesu ya tondb ma, ki ye bi li jènde be ne, kí yéke be iten kí ku be. ⁶ Pól nin Banabas cii' bi nuubh be ñ tien be ma, ne ki sen' ki jon' Likawoni ya tinfenm ya du Lista nin Debe nin idu nno ya tengbaan ni. ⁷ Ne ki tókeh ní' má bó yaab tighemónmònt nno.

Pól nin Banabas te Lista ya du ni

⁸ Uje uba là te Lista ya du ni, u'taan faan wá ñ fre kí fii kí sere. Bi maa' wó uwób ne, wa cuon' fiebu. ⁹ Lidaali liba Pól lienh ne u cengeh. Pól caan' u'bo inun, ki bende' ki ye u'tekjim li cère wó ñ faake. ¹⁰ Ne ki len' ufaa bo ki ye: «Fii kí sere.» Ne uje nno fii' ki maabe' ki ci', ki cin' ki cuonh. ¹¹ Linigol laa' Pól tien' ná nno, ne ki wuure' Likawoni yaab ya lenm ni ki ye: «Ho! Ibule ne kpènde' binib ki baa' ti'saan-a!» ¹² Ne bi yin' Banabas *Seyus, ki yin' Pól Hermes*, kime Pól ne sóbe ki lienh. ¹³ Ubul *Seyus nno ya duku te udu nno ya guon ya nañóbu saan ne saali. Seyus ya tótúrké tuke' ní inaje nin misipuum mà u tien' mē uyukpekpíe yaam kí baa' iguon nno ya nañóbu saan, ki yíe wón nin linigol nno ñ tóre lituárl kí de Banabas nin Pól.

¹⁴ Ama *Yesu ya tondb Banabas nin Pól cii' nno ma nno, bi'yenm saa' ki gbien', ne bi cuo' bi'lier ki kere'†, ki sen' ki kón' linigol nno ya siik ni, ne ki wuureh ¹⁵ ki teh: «Ti'jotiebe, be bo ne ni teh nie ya bonn-i? Ti'mó yé binib ten ninbi ne. Ti baa' kí tókeh ne tighemónmònt ne ki teh ni'bule yii yé fenm ne, ní wíe yí ki paan' Uwien wá fuobe bo. Wón ne ñen' kutaaku nin kitink nin miñuncienm nin tibont ke. ¹⁶ Uyo bo, u là cère' inibol ke pe i yíe ná bo ne. ¹⁷ Nin nen ke wá daan' mimóm ya tienm ño wó ñ wuón binib u yé udaan wá. U cèreh utaa ni, tijier teh, ni jinh ki gbuokeh, ki te liwiél ni.» ¹⁸ Nin *Yesu ya tondb len' ná ke nno bi ñikn' ne ki tí pien' linigol nno lí la tóre tuárl kí de be.

¹⁹ Nen saan ne *Sufmbé biba ñen' Antiyók nin Ikoniýom ya du bó ki baa' ní, ki lá sure' linigol nno, ki cère' lí kpre' Pól nin Banabas bo, ki yéke' Pól iten, ki fuun' wó ki ñen' udu ni, ki maaleh ki teh u kpo' ne. ²⁰ Binib bà teke' *Yesu ki jin' nno baa' ki lá sere' ki guón' wó, ne u fii', ki liébe' ki kón' udu nno ni.

Pól nin Banabas liébe' ki jon' Antiyókya du ni

Kutaaku faa' ne Pól nin Banabas siere' ki jon' Debe ya du bó, ²¹ kí tí tókeh ní' bó yaab tighemónmònt nno. Ne binib teke' tú ki paan' *Yesu ya sen bo kí yébe. Bi siere' ki liébe' Lista ya du nin Ikoniýom ya du nin Antiyók ya du wá te Pisidi ya tinfenm ni nno ni. ²² Bi gèbreh idu nno ni ma nno, ne ki saakreh bà teke' *Yesu kí jin' nno ya gbenent, ki gbierèh be kí teh be ñ lí tuu kí ñmóbe mitekjim, kí tókeh be kí teh tí lí jènde kí gbien ne kí yaan kí kó Uwien ya bel

* **14:12** Grékmbé ya du ni bi yih ibule ya cien ne Seyus, ne ki yih i' tond Hermes. † **14:14** Liike Matie 26:65.

ni. ²³ Nɛn saan nɛ bi gɛndɛ' *Kristol ya taaŋ kɛ ni bicienb, nɛ ki lɔlɛ' buŋɔbu, ki kaaare' ki de' bɛ, ki taa' bɛ ki ŋukn' Yonbdaan wà bi teke' wɔ ki jin' nno.

²⁴ Pɔl nin Banabas ñɛn' Pisidi ya tinfenm ni, nɛ ki jon' Panfili ya tinfenm ni. ²⁵ Bi tí baa' Peje ya du ni ki tɔke' udu nno ya nib Uwien ya gber, nɛ ki bure' Atali ya du bó. ²⁶ Bi tí baa', nɛ ki kɔn' buŋɛrcienbu, ki puore' miŋuncienm ki liɛbe' Antiyɔk ya du bó. U ya du ni nɛ *Kristol ya taanl yaab kaaare' ki ye Uwien ní juoke bɛ bi sɔn' lituonl là nno bo.

²⁷ Bi tí baa', nɛ ki taan' *Kristol ya taanl yaab, ki tɔke' bɛ Uwien cère' bi tien' tibont tà kɛ nno nin u wuon' bà ña yé *Sufmbɛ mitekjim ya sɛn ma bo. ²⁸ Pɔl nin Banabas tien' binib bà teke' *Yesu ki jin' nno saan ki wuɔke'.

15

Bi finde' upunjiɛ bo Antiyɔk ya du ni

¹ Tɔ, binib biba ñɛn' Sude ya tinfenm bó ní ki baa' Antiyɔk ya du ni, ki lá wɔknh binib bà teke' *Yesu ki jin' nno ki teh: «Na jie' ní'pun Moyis ya yiko ye ma bo la, Uwien ña ní ŋmien nɛ.» ² Pɔl nin Banabas ña tuo', nɛ ki finde' nin bɛ tigber nno bo ki gbien'. Nɛn bo nɛ bi'ke tuo' ki ye Pɔl nin Banabas nin binitɔb biba ní jo Yerusalem, kí tí lɛ *Yesu ya tondb nin u'taanl ya cienb ifinfinde nno bo. ³ Nɛ *Kristol ya taanl yaab bà te Antiyɔk ni nno piere' bɛ*. Bi joh ma nno nɛ ki ñɛh binib bà teke' *Yesu ki jin', ki te Fenisi nin Samari ya tinfenm ni nno saan, ki tɔkeh bɛ ki teh bà ña yé *Sufmbɛ mɔ lèbre' bi'tetem ki teke' *Yesu ki jin'. Nɛ ní songreh bi'ke ya yɛnm ki gbiekeh.

Bi taan' litaanl Yerusalem ni

⁴ Bi tí baa' Yerusalem ni, nɛ *Kristol ya taanl yaab nin bi'cienb nin *Yesu ya tondb teke' bɛ kucɛnku. Nɛ Pɔl nin Banabas tɔke' bɛ Uwien cère' bi tien' tibont tà kɛ nno. ⁵ *Farisienmbɛ ya cekl yaab bà lèbre' bi'tetem ki teke' *Yesu ki jin' nno ya biba, fii' ki sere', ki len' ki ye bà ña yé *Sufmbɛ ki teke' *Yesu ki jin' nno, ní kpe bɛ ní jie' bi'pun nɛ, ki li boh Moyis ya yiko. ⁶ Nɛn saan nɛ *Yesu ya tondb nin u'taanl ya cienb taan' bɛ ní liike bi li tien ma tigber nno. ⁷ Bi finde' ki gbien' ma nno, nɛ Pier fii' ki sere', ki tɔke' bɛ ki ye: «N'yaabɛ, ni bɛn ki ye Uwien gɛndɛ' nni ní'ni ní wuɔke' ñɔ bà ña yé *Sufmbɛ ní cii u'gbɛmɔnmɔnt n'ɔbu ni, kí teke' *Yesu kí jí nɛ. ⁸ Uwien bɛn binib ya fɛl ni te ma bo, nɛ ki de' bɛ *Mifuoŋaanm tɛn u lá de' tí'mɔ ma bo ñɔ wɔ ní wuɔn bɛ, kí ye u gɛndɛ' bɛ nɛ. ⁹ Wa bore' tinbi nin bɛn, kime mitekjim bo nɛ u sɔkre' bi'fɛl bo ya jɔknt. ¹⁰ Ní te nno la, bɛ tien' fenfenno ni dɛlkeh Uwien, ki wɔbndeh bɛ, bɛ ní tuke litukl là tinbi nin tí'yaajɛb ña fre' ki tuke' lè? ¹¹ Ama tinbi wɔn, Yonbdaan *Yesu ya juokm bo nɛ ti teke' wɔ kí jin' kí ŋmɛrɛ'. Ní te nno nɛ bà ña yé *Sufmbɛ mɔ ya bùol.»

¹² Pier len' kí gben', nɛ linigol nno ŋmile', kí cengeh Banabas nin Pɔl li len kí ye bà. Nɛ bi cin' kí tɔkeh bɛ Uwien cère' bi tien' miyɔkm ya bont tà bà ña yé *Sufmbɛ ni nno ma bo. ¹³ Banabas nin Pɔl len' kí gben' ma nno nɛ Saak mɔ ye: «N'yaabɛ, cenge mɛn. ¹⁴ Simɔn tɔke' tɛ Uwien cin' kí tien' ma bo. U gɛndɛ' bà ña yé *Sufmbɛ mɔ ni binib kí tien' u'yaab. ¹⁵ Ní tien' tɛn *Uwien ya ñɔbonsɔknb là len' ma bo nɛ, kime ní kɛlɛ' *Uwien ya gbɔnku ni kí ye:

¹⁶ Yonbdaan là len' kí ye:

*Dafid ya den lu'†, n li liɛbe ní kí mɛ yí,
N li liɛbe ní kí fin lilɛngbenl nno kí cère iden nno ní li se.

¹⁷ Nɛn bo nɛ binib bà sien' kɛ li nuun min Yonbdaan.

* 15:3 Bi lí fre kí lèbre kí piere' kí ye kí tore' mɔ. † 15:16 Migbiirm mie ya ciim te bolm mile bo nɛ. Dafid ya den lu' bíi Dafid ya bel lu'.

Inibol yà kɛ n yin' yè, yè ní li yé n'yɛ nnɔ li nuun nni.
Yonbdaan nɛ len' nnɔ,
nɛ ki tien' tibont nnɔ kɛ.

18 U cèrɛ' binib bɛnde' tibont nnɔ haali uyo bo nɛ.»

19 Saak tí len' ki ye: «Nɛn bo nɛ n maale' ki ye ní mɔn ti la li wɔbndeh bà
ɲa yé *Sufmbɛ, ki lèbre' bi'tetem ki paan' Uwien bo nnɔ nin ti'yaajɛtentienm.

20 Ama cèrɛ mɛn tí kele kugbɔnku kí tɔke bɛ kí ye: bi la li jinh bule ya jier, kime
tù yé tɔjɔknt nɛ, ki la teh naɲmaal, ki la ɲmɔnh wenkpil, ki la ji sɛm. 21 Kime
haali ti'yaajɛb ya yo kí lá baa dinnɔ, Moyis ɲmɔbe binib bà wɔknh u'yiko nɛ
idu kɛ ni. Bi tuu ki káanh wɔ nɛ *Saba kɛ *Saba ya daali *Sufmbɛ ya táan ya
dur ní.»

Bi kele' kugbɔnku ki de' bà ɲa yé Sufmbɛ

22 Nɛn saan nɛ *Yesu ya tondb nin u'taanl yaab kɛ nin bi'ciɛnb gbiere' ki
kpaan' ki gɛnde' bijɛb biba bi'ni ki pukn' Pɔl nin Banabas bó bɛ rí sɔn bɛ
Antiyɔk ya du bó. Bi gɛnde' Sudas wà bi baanh wɔ Basabas nin Silas nɛ. Bi yé
binib bà bi boh bɛ *Kristo ya taanl yaab ni nɛ. 23 Bi de' bɛ kugbɔnku kùna nnɔ
bi kele' ku'ni ki ye ma sɔ: «Tinbi *Yesu ya tondb nin *Kristo ya taanl ya ciɛnb,
fuondeh ti'yaab bà ɲa yé Sufmbɛ ki te Antiyɔk ya du ni nin Siri ya tinfɛnm
ní nin Silisi ya tinfɛnm ni nnɔ. 24 Ti cii' ti'yaab biba jon' ni'saan, ki tí tɔke' nɛ
tigber tà ɲaabh ni'yɛnm ki dienh nɛ iyɛnmaale. Ta sɔn' bɛ bɛ rí tí tɔke nɛ gber.

25 Nɛn bo nɛ ti taan' ki kpaan' buñɔbu, ki gɛnde' ti'ni binib, tí sɔn bɛ ni'saan,
bɛn nin Banabas nin Pɔl, ti'yaab bà ti yíe bɛ nnɔ. 26 Bi yé binib bà ɲa tɔnge'
bi'miel Yonbdaan *Yesu Kristo ya tuonl bo nɛ. 27 Ti sɔn' Sudas nin Silas, bɛ rí lá
tɔke nɛ buñɔbu ni tigber tà ti kele' tù kugbɔnku kuu ni nnɔ nɛ. 28 *Mifuoñaanm
tore' tɛ ti kpaan' buñɔbu, ti la wɔbn nɛ kí de nɛ *yiko uba wɔ rí li yé ni'bo litukl
kí pukn tibont tà yé ni'bo tibonmɔnt nnɔ bó. Tun si: 29 ni la ɲmɔnh tɔtuɔrɔnt,
ki la jinh sɛm, ki la ɲmɔnh wenkpil, ki la teh naɲmaal. Ni cuo' ni'ba tu ya bont
bo la, nɛn nɛ mɔn. Ni'yaam rí li ɲmɛ.»

30 Tɔ, bi cèbe' bi sɔn' binib bà nnɔ bi bure' Antiyɔk ya du bó. Bi tí baa' ni'bó,
nɛ ki taan' *Kristo ya taanl yaab kɛ, ki taa' kugbɔnku nnɔ ki ɲukn' bɛ. 31 Bi
kaan' kù ma nnɔ, nɛ bi'kɛ ya yɛnm sɔnge', kime kù saake' bi'gbɛnɛnt. 32 Sudas
nin Silas yé *Uwien ya ñɔbonsɔknb ma nnɔ, nɛ ki tɔke' bɛ tigber tù yɛbe ki
saake' bi'gbɛnɛnt bɛ rí li pɛ Uwien ya sɛn bo mɔnmɔnm. 33 Bi wuake' ni'saan
waamu nɛ ki yaan binib bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ cèbe' bɛ bɛ rí liebe bà sɔn' bɛ
nnɔ saan nin uyɛnduɔn. 34 [Silas wɔn juore' ki te Antiyɔk ya du ni nɛ.]†

35 Pɔl nin Banabas mɔ juore' Antiyɔk ya du ni, ki tɔkeh nin binib bi yɛbe ki
tí wɔknh binib, ki tɔkeh bɛ Yonbdaan ya gber.

Pɔl nin Banabas pàare' tɔb

36 Iwenkàanke gèbre', nɛ Pɔl tɔke' Banabas ki ye: «Cèrɛ tí liebe idu yà kɛ ni,
ti là tɔke' binib Yonbdaan ya gber nnɔ, kí tí fuonde binib bà teke' *Yesu ki jin'
nnɔ kí liike bi ɲuuke u'gber ma bo.» 37 Banabas lá yíe wɔ rí tuke San wà bi liebe'
ki yih wɔ Mark nnɔ nɛ. 38 Ama Pɔl ɲa tuo' wɔ rí liebe kí tɔke nin San Mark, kime
u là siere' kí dàan' bɛ Panfili ya tinfɛnm ni, nɛ ka tore' bɛ bi'tuon ni. 39 Pɔl nin
Banabas finde' nin tɔb ní tí ben' ki fiire', nɛ wà kɛ taa' u ya bó. Nɛn saan nɛ
Banabas taa' San Mark kí kɔn' buñɛrciɛnbu, ki bure' Ciip ya dekl bó. 40 Nɛ Pɔl
gɛnde' Silas wɔ rí piere wɔ. Binib bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ kàare' Yonbdaan ki
ye wɔ rí juoke bɛ, nɛ bi bure', 41 kí ñɛh *Kristo ya táan yà te Siri nin Silisi ya
tinfɛnm ni nnɔ saan, kí cèreh í' nib faakreh mitekjim ni.

† 15:34 Bi kpiɛ' ki kele' tigbont tà nnɔ ya tuba ni mighiirm 34 ɲa te tu'ni.

16

Timote piere' Pól nin Silas

¹ Pól nin Silas tí baa' Debe nin Lista ya du ni, ki laa' uje uba teke' *Yesu ki jin' ki te mifennm nno, bi yih wó Timote. U'naa yé Suf ne, ki teke' *Yesu ki jin', ne u'baa yé Grék. ² Binib bà teke' *Yesu ki jin' ki te Lista nin Ikoniyòm ya du ni nno ke pèkeh Timote ne. ³ Pól yie Timote ní piere wó. *Sufmbé bà te ni'saan nno bo ne u jìe' Timote ya punl, kime *Sufmbé nno ke ben ki ye Timote ya baa yé Grék ne. ⁴ Bi cuonh ki ñeh idu ni ma nno, ne ki tókeh binib bà teke' ki jin' ki te i'ni nno, *Yesu ya tondb nin u'taanl yaab ya cienb bà te Yerusalem ni ñen' isen yá nno, ne ki sureh be be ní li pe i'bo. ⁵ Nen bo ne *Kristo ya táan yaab faakreh mitekjim ni, ne binitób teknh wó ki jinh ki pukndeh bi'bó daan ke daan.

Uwien yie Pól ní jo Maseduann ya tinfenm bó

⁶ *Mifuoñaanm pien' Pól nin u'tantónlieb bi la tóke Uwien ya gber Asi ya tinfenm ni. Nen bo ne bi gèbre' Friji nin Galasi ya tinfenm, ⁷ ki tí baa' Misi ya tinbien, ki maaleh be ní jo Bitini ya tinfenm ni, ne *Yesu ya Fuoñaanm ña de' be sen. ⁸ Nen saan ne bi gèbre' Misi ya tinfenm, ki tí baa' Trowas ya du ni. ⁹ Kuñonku ne Pól laa' Maseduann ya tinfenm ya je uba tidékt yaam, u se u'saan ki gbáanh wó ki teh wó ní baa ní Maseduann kí lá tore be. ¹⁰ Pól laa' Maseduann ya je nno tidékt yaam ma nno, ne ti * pòk ki bonde' i ya táan bo, tí jo Maseduann ya tinfenm bó, kime ti bende' ki ye Uwien ne yin' te ni'bó tí ti tóke u'gbémónmònt.

Upii uba teke' Yesu ki jin' Filip ya du ni

¹¹ Nen saan ne ti kón' buñerçienbu Trowas ya du ni, ki cubn' Samotras ya dekl bó. Kutaaku faa' ne ti bure' Neyapoli ya du bó. ¹² Ne ki ñen' nen saan, ki jon' Filip ya du bó; u yé Maseduann ya tinfenm ya ducencien ne. Erom yaab ne ñuuke udu nno. Ti tien' u'ni iwenkàanke ne. ¹³ *Saba ya daali, ne ti ñen' udu nno ni, ki jon' ukpen uba ya gbaal. Ti maale' ki ye *Sufmbé taakeh ná saan ki kàareh lii te nê ne. Ti laa' bipiib biba taan' ni'saan, ne ti kèle' ki tóke' be Uwien ya gber. ¹⁴ Upii uba là te bi'ni, bi yih wó Lidi. U yé Tiyatiir ya du ya pii ne, ki pukeh Uwien, ki kuoreh ikpelde í mòn ki yé imónmón. Yonbdaan çibre' u'yennm ki cère' u cenge' monmóm, ki tuo' Pól len' ná nno. ¹⁵ Ti sii' wón nin u'den yaab ke Uwien ya ñunm ma nno, ne u tóke' te ki ye: «Ni tuo' ki ye n mónbe ki teke' Yonbdaan ki jin' la, den men, kí li te n'den.» Ne ki cèkn' te ti tuo'.

Bi pekn' Pól nin Silas Filip ya du ni

¹⁶ Lidaali liba ne ti tí là joh bi taakeh ná saan ki kàareh nno. Ne uje faan uba cende' te usen ni, ki yé uyonb; ki ñmòbe ipol iba, ki tókeh binib ná li wun ní tien. U teh nno ne ki lenh lifaal lí yebe ki dienh u'cenbaambe. ¹⁷ U paan' tinbi nin Pól bo ki wuureh ki teh: «Binib bié nò yé Uwien wá ña ñmòbe Nacento ya tonsónb ne. Bi tókeh ne ni li kpíen usen wá kí ñmere ne.» ¹⁸ U teh nno ne idaan ke, Pól ya benku ni tí piebe', ne u jìebe' ki tóke' ipol nno ki ye: «Yesu Kristo ya yel bo, siere men u'saan.» Ne í siere' u'saan i ya táan bo. ¹⁹ Tó, uje faan nno ya cenbaambe laa' ba ji li fre kí le faal u'bo, ne bi cuo' Pól nin Silas, ki tóke' be ufaa bo ki jon' udu nno ya nib taakeh ná saan nno, ño u'cienb ní bu be tibuur. ²⁰ Ne ki taa' be ki wuon' Erom yaab ya buur ya cienb ki ye: «Binib bié nò yé *Sufmbé

* 16:10 Wá kele' kugbónku kuu nno ye tinbi ma nno, ní wuon' ki ye u'mò tóke nin Pól ne.

ne, ki tuke' fenfenm ki baa' ti' du ni, ²¹ ki wəknh mitetem mà ɲa kpɛ tinbi Erom yaab ri tuo mè, ki niireh nin ti paan mi'bo.»

²² Bi len' nno ma nno ne linigol kpre' bi'bo. Tibuur yaab nno dɛrɛ' ki gore' Pɔl nin Silas ya went, ne ki ye be ri ni be ilenben. ²³ Bi ni' be cɛɛn, ne ki taa' be ki ti pekn', ki tɔke' wə gu lipɛkl nno ki ye wə ri li gu be mɔnmɔnm. ²⁴ Bi tɔke' wə ma nno ne u kuɔn' be lipɛkl ya dubenku ni, ki taa' bi'taan ki sekn' idɔ ya ɲmɔbe ibon ni, ki lɔle' ki mɔkn' yi.

²⁵ Ni ti tuo kuyɔku, ne Pɔl nin Silas te ki kaaɛh, ki geh iyuon ki pɛkeh Uwien, ne lipɛkl ya nitɔb cengeh bi'bɔ. ²⁶ Ne kitink jenge' i ya taan bo ki gbien', ki cɛrɛ' lipɛkl ya duku ya tenpuul mɔ jenge', ne li'ngent ke pipiire'. Tikudɔkr tà lùo lipɛkl ya ya nno ke cecere'. ²⁷ Wə gu lipɛkl nno finde', ki laa' tinagɛnt yeye ma nno, ne u nɛrɛ' u'jusiek wə ri ku u'ba, ki maaleh ki teh lipɛkl ya nib nno ke ñen' ki sɛnsɛn' nɛ. ²⁸ Ne Pɔl tien' u'bo ki ye: «La tien a'ba nà bre, ti'ke te ni'saan.»

²⁹ Wə gu lipɛkl nno ye be ri taa umu ni, ne ki tɔrɛ' ki kɔn' lipɛkl ya du ni, ki gbaan' Pɔl nin Silas ya nun bɔ, u'gbɛnɛnt ke ɲɔh. ³⁰ Ni ya puoli bɔ ne u taa' be ki ñen' saali, ki niire' be ki ye: «Bicienbe, n li tien mila kí ɲmɛrɛ?» ³¹ Ne bi jiiin' wə ki ye: «Teke Yonbdaan *Yesu kí ji, sin nin a'den yaab ke li ɲmɛrɛ.» ³² Nen saan ne bi tɔke' wɔn nin u'den yaab ke Yonbdaan ya gber. ³³ Ne u taa' be u ya yo kuɔnku nno ke ki ti tɔkre' bi wun niini' be ma nno ya gbien. Ne Pɔl nin Silas sii' wɔn nin u'den yaab ke Uwien ya ñunm i ya taan bo. ³⁴ Ne u taa' Pɔl nin Silas ki jon' u'den, ki ti de' be tijier. U teke' Uwien ki jin' ma nno ne wɔn nin u'den yaab te uyɛnsonge ni.

³⁵ Kutaaku faa' ne Erom ya buur yaab nno sɔn' bi'sojambe be ri jo kí ti tɔke wə gu lipɛkl nno wə ri taa bijeb nno kí wiɛ. ³⁶ Wə gu lipɛkl nno tɔke' Pɔl ki ye tibuur yaab sɔn' ki tɔke' nni ki ye ri taa ne kí wiɛ. Nen bo, ñe mɛn kí li joh nin uyɛnduɔn. ³⁷ Ne Pɔl ye: «Tibuur yaab cɛrɛ' bi niini' tinbi Erom yaab binib ya nun bɔ ka bun' te buur, ne ki pekn' te. Fenfennɔ bi ji yie be ri bɔle kí wiɛ te ma nɔ, tà ri tuo. Cɛrɛ tibuur yaab bugben ri baa kí ñen te.»

³⁸ Sojambe nno liebe' ki ti tɔke' tibuur yaab nno Pɔl len' nà nno. Bi cii' Pɔl nin Silas yé Erom yaab ma nno ne bujɛwaanbu cuo' be. ³⁹ Ne bi baa' Pɔl nin Silas saan ki tien' be kafala, ne ki ñen' be lipɛkl ni, ki gbáan' be be ri siere udu nno ni. ⁴⁰ Pɔl nin Silas ñen' kupɛnpɛkndu nno ni, ne ki jon' Lidi den, ki laa' binib bà teke' *Yesu ki jin' nno, ki saake' bi'gbɛnɛnt, ne ki bure'.

17

Pɔl nin Silas te Tesalonikya du ni

¹ Pɔl nin Silas siere' Filip ya du ni, ne ki gɛbre' Anfipolis nin Apoloni ya du ni, ki ti baa' Tesalonik ya du ni. *Sufmbe ya taanl ya duku kuba te len. ² Pɔl kɔn' litaanl ya duku nno ni ten u ti ri teh ma bo. Ne ki taa' *Saba uta ki tɔkeh be *Uwien ya gbɔnku ya gber. ³ U tɔkeh tigber nno ya tingi ki teh Uwien ya Nigɛndke Kristo li jɛnde, kí kpo kí mekre bitenkpiib ni ne. Ne ki teh n tɔkeh ne *Yesu wə ya gber nɔ, wɔn ne yé Uwien ya Nigɛndke Kristo. ⁴ *Sufmbe biba nin Grɛkmbɛ bà pukeh Uwien nno ligol nin bipiikpɛkiekb mɔ ligol ya yɛnm sɔnge' Pɔl len' nà nno bo, ne bi kpɔbn' wɔn nin Silas bɔ.

⁵ *Sufmbe bà ya yɛnm ɲa sɔnge' Pɔl len' nà nno bo nno, taa' u'bo iponponbe, ne ki taa' idukond isɛnje ni, ki kpɔbn' bi'ba bɔ, ki cɛrɛ' udu nno ya nib taan' ki yebe ki kpre' Pɔl nin Silas bo, ki teh fenfenm udu ni. Bi jon' uje uba den, bi yih wə Sasɔn ki ti kɔn' nin mituɔm, ki nuunh be ri taa Pɔl nin Silas kí jo udu nno ya nib taan' nà saan nno, ⁶ ne ka laa' be. Ba laa' be ma nno ne ki cuo' Sasɔn nin binib bà teke' *Yesu ki jin' nno ya biba ufaa bo, ki taa' be ki jon' udu nno ya

ciɛnb saan, nɛ ki wuureh ki teh: «Binib bà cuon' ki saa' uɲɛndun kɛ nnɔ, baa' niɛ saan mɔ, ⁷ nɛ Sasɔn teke' bɛ u'den. Bi kɛnde' ubɛrciɛn Sesa ya yiko bo, nɛ ki lienh ki teh ubɛrtɔ te, bi yih wɔ Yesu.» ⁸ Tigbɛr nnɔ cɔkɛ' linigol nin udu nnɔ ya ciɛnb kɛ, ⁹ nɛ bi teke' Sasɔn nin bi'tɔb nnɔ ilike, ki yaan ki wiɛ' bɛ.

Pɔl nin Silas te Bere ya du ni

¹⁰ Ni biire' nɛ binib bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ cɛrɛ' Pɔl nin Silas bure' i ya tɔan bo Bere ya du bó. Bi tí baa' nɛ ki jon' *Sufmbɛ ya taanl ya duku bó. ¹¹ *Sufmbɛ bà kɔ Bere ya du ni nnɔ teknh tigbɛr ki cɛn' Tesalonik yaab. Nɛn bo nɛ bi teke' Pɔl tɔkɛ' bɛ tigbɛr tà nnɔ mɔnmɔnm, nɛ ki fiinh *Uwien ya gbɔnku daan kɛ daan bɛ rí liike tù te bii ta te. ¹² Bi'ni binib teke' *Yesu ki jin' ki yɛbɛ. Nɛ Grɛkmbɛ ya piikpɛkpiɛkb nin bijɛb mɔ teke' wɔ ki jin' ka dindin. ¹³ Ama uyo wà *Sufmbɛ bà te Tesalonik ya du ni nnɔ cii' Pɔl te Bere ya du mɔ ni ki tɔkeh binib Uwien ya gbɛr nnɔ, nɛ bi jon' ni'mɔ bó ki tí tí cɛrɛ' linigol kpɛr'. ¹⁴ Nɛn saan nɛ binib bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ cɛrɛ' Pɔl siere' i ya tɔan bo ki kpɛn' usɛn wà joh miɲunciɛnm bó nnɔ. Silas nin Timote bɛn juore' Bere ya du ni nɛ. ¹⁵ Bà piɛrɛh Pɔl nnɔ, piɛrɛ' wɔ ki tí baa' Atɛnn ya du ni nɛ. Nɛ Pɔl tɔkɛ' bɛ ki ye bi tí baa' la, bɛ rí tɔkɛ Silas nin Timote kí ye bɛ rí baa ní u'saan tonm.

Pɔl tɔkeh Uwien ya gbɛr Atɛnn ya du ni

¹⁶ Pɔl gu Silas nin Timote Atɛnn ya du ni uyo wà nnɔ, nɛ ki laa' ibule gbe udu nnɔ ni, nɛ u'yɛnm saa' ki gbien'. ¹⁷ U te *Sufmbɛ ya taanl ya duku ni, nɛ wɔn nin *Sufmbɛ nin binib bà pukeh Uwien nnɔ tɔkeh tigbɛr. Idaan kɛ u joh binib taakeh ná saan nɛ ki tɔkeh binib bà bàareh ni'saan nnɔ *Yesu ya gbɛr. ¹⁸ Binib biba mɔ là te ni'saan ki bɛngɛ' miyɛnfuom, bɛn nin Pɔl lienh. Biba yé *Epikuryɛnmɛ, nɛ bitɔb yé *Stoyisiɛnmɛ. Biba lienh ki teh «Ujɛ wuɔ ñɔñɔbleh ki teh ba nɛ?» Nɛ bitɔb lienh ki teh: «U lii lienh niba bó ya bule ya gbɛr nɛ.» Bi len' nnɔ, kime Pɔl tɔkeh *Yesu ya gbɛmɔnmɔnt nin mimekrm ya gbɛr nɛ. ¹⁹ Bɛn nin wɔn jon' udu nnɔ ya buur ya bùol, bi yih ná saan Ayeropaji* nnɔ, nɛ bi niire' wɔ ki ye: «A li fre kí tɔkɛ tɛ a wɔknh binib miwɔknfɛnm mà nɔ-ɔɔ?» ²⁰ Kime a kpaakeh tí'tub nɛ nin a'gbɛcent tuu, nɛ ti yíe tí cii tu'tingi. ²¹ Tɔ, Atɛnn ya du ya nib kɛ nin bicɛnb bà te udu nnɔ ni nnɔ fɛ tigbɛcent ya tɔkm nɛ. Nɛn bo nɛ bi taakeh ki kaah uyo kɛ ki tɔkeh tù.

²² Pɔl fii' ki sere' Ayeropaji ya nib nnɔ ya siik ni, nɛ ki ye: «Atɛnn yaabɛ, n sekn' ki laa' ni pɛ ibule bo cɛɛn nɛ. ²³ N cuonh ni'du ni uyo wà nnɔ nɛ ki likeh ni'ponpob, ki tí laa' liba bi kele' li'bo ki ye: «Ta bɛn wà nnɔ mɔ yaal sɔ.» Ni pukeh wà, ka bɛn wɔ nnɔ min baa' rí tɔkɛ nɛ u ya gbɛr nɛ. ²⁴ Wɔn nɛ yé Uwien, ki ñɛn' uɲɛndun nin tibont tà kɛ te u'ni nɔ. Wɔn wà yé kutaaku nin kitink ya Yonbdaan nnɔ, ña kɔ nib mɛn' tidur tà nnɔ ni. ²⁵ Wa nuunh nil ya torm, niba ña pɔrɛ' wɔ, kime wɔn nɛ dienh binib limiel nin mitafaam mà bi fuoreh mè nɔ nin tibont kɛ. ²⁶ U ñɛn' unibaab nɛ, ki cɛrɛ' u pɔrɛ' inibol yà te utingben kɛ bo nɔ. Wɔn Uwien nɛ sien' iyo kɛ, ki bobore' inibol kɛ nin i'konkuɔn. ²⁷ U là tien' nnɔ ñɔ binib rí li nuunh wɔ nɛ. Nba la, bi ñanñaanh kí nuunh wɔ la, bi li tí lɛ wɔ. Imàn wa li jɛnde' tí'ni uba mɔnɔn saan. ²⁸ Wɔn bo nɛ ti te, ki fuobe, ki cuonh. Ni'yonyuonb biba mɔ là len' nnɔ nɛ. Bi là len' ki ye: «Tí'mɔ yé Uwien ya bumu nɛ.» ²⁹ Tí yé Uwien ya bumu ma nnɔ, ta bi li maaleh ki teh Uwien naan tɛn ibule nɛ. Unisaal nɛ taa' u'yɛnmaale nin u'bɛnm ki kpɛn' itɛn, ki duore' miñɔkm nin ilike ya kurku ki tien' yí. ³⁰ Uwien ña tɔngɛ binib ña laan là bɛn

* **17:19** Ayeropaji yé ligbɛngbɛnl liba ya yel nɛ Grɛkmbɛ ya lenm ni. Bi là liebe' ki yih binib bà taakeh li'bo nnɔ mɔ ki teh Ayeropaji yaab nɛ.

wɔ ki teh tibont tà nnɔ. Ama fɛnfɛnnɔ u ji tɔkeh uɲɛndun ya nib kɛ nɛ ki teh bɛ rí lɛbre bi'tetem. ³¹ Kime u sien' lidaali lá u li bu uɲɛndun ya nib kɛ tibuur tù rí li cuube. U gɛnde' unil wà li bu binib tibuur nnɔ. U cɛre' udaan mɛkre' bitenkpiib ni ɲɔ wɔ rí wuon binib kí ye u mɔnbe ki gɛnde' wɔn nɛ.»

³² Binib nnɔ cii' Pɔl len' ki ye binib li mɛkre bitenkpiib ni ma nnɔ, nɛ biba lɛ' wɔ, bitɔb mɔ len' ki ye: «Ti lá li cenge a'gber tuu uyo uba nɛ.» ³³ Nɛ Pɔl siere' bi'saan ki bure'. ³⁴ Nin nɛn kɛ binib biba teke' *Yesu ki jin', ki kpɔbn' Pɔl bó. Bi'ni bi yih uba Denis u yé Ayeropaji ya nil, utɔ mɔ yé upii, bi yih wɔ Damaris nin binitɔb mɔ.

18

Pɔl te Korɛnt ya du ni

¹ Pɔl siere' Atɛnn ni, nɛ ki jon' Korɛnt ya du bó. ² U tí cende' Suf uba bi yih wɔ Akilas nin u'po. Bi maa' wɔ Pɔnt ya tinɛnm ni nɛ, ki yih u'po Prisil. Bi ñɛn' Itali ya duciɛn Erom bó nɛ ki baa' na wuɔke'. Kime ubɛrciɛn Klod nɛ lá ble' liiwɔbl ki ye *Sufmbɛ kɛ rí ñɛ Erom ya du ni. Pɔl nin bɛn cuo' kujɔtiɛku.

³ Bɛn nin Pɔl ya tuonl kɛ lá tɛ nɛ, bi lá pɔh ininbon* nɛ. Nɛn bo nɛ Pɔl jon' ki tí tɛ bi'den, bi tɛ ki sɔnh. ⁴ *Saba kɛ *Saba ya daali Pɔl joh *Sufmbɛ ya taanl ya duku ni nɛ bi tɔkeh tigbɛr, nɛ u ñikndeh *Sufmbɛ nin Grɛkmbɛ rí teke *Yesu kí jí.

⁵ Silas nin Timote ñɛn' Maseduonn ya du bó, ki baa' ní uyo wà nnɔ, nɛ Pɔl taa' u'ba ki de' Uwien ya gbɛr ya tɔkm baba, ki tɔɔreh ki tɔkeh *Sufmbɛ ki teh *Yesu nɛ yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo. ⁶ Ba tuo' Pɔl ya ñɔbu bó, ki sukreh wɔ ma nnɔ, nɛ u gbɛgbɛ' u'wɛngolkaar ya tengunku ki tɔke' bɛ ki ye: «Na ɲmɛrɛ' la, ni'yaar bo, na ñɛn' min. Fɛnfɛnnɔ n li pekre bà ɲa yé *Sufmbɛ bó nɛ.» ⁷ Pɔl siere' ni'saan, ki jon' uɲɛ uba den, bi yih wɔ Titiyus Yustus, u yé unil wà pukeh Uwien nɛ. U'den nin litaanl ya duku nnɔ buɔke nɛ. ⁸ Litaanl ya duku nnɔ ya ciɛn Krispus nin u'den yaab kɛ teke' Yonbdaan ki jin'. Korɛnt yaab mɔ cii' Pɔl tɔkeh *Yesu ya gbɛr tà nnɔ, ki teke' ki jin' ki yebe, nɛ bi sii' bɛ Uwien ya ñunm.

⁹ Kuñɔnku kuba nɛ Yonbdaan tɔke' Pɔl tideknt yaam, ki ye: «La li fɛnge, li tɔkeh binib tigbɛmɔnmɔnt nnɔ, ki la li ɲmin. ¹⁰ N tɛ nin ɲɛ, uba ɲa rí fre kí tien ɲɛ ná bre, kime n'yaab yebe udu wuu ni.» ¹¹ Pɔl tien' ni'saan libinl liba nin inɲaale iluob nɛ, ki wɔknh binib Uwien ya gbɛr.

Bi tuke' Pɔl ki jon' Galiyɔn saan tibuur

¹² Tɔ, uyo wà Galiyɔn lá yé Akayi ya tinɛnm ya gobina nnɔ nɛ *Sufmbɛ ya ciɛnb kpaan' Pɔl bo iyɛ, nɛ ki cuo' wɔ, ki jon' tibuur, ¹³ ki tí tɔke' ki ye: «Uɲɛ wuɔ sureh binib bɛ rí li pukeh Uwien yiko ɲa ye ma bo nɛ.» ¹⁴ Pɔl yàare' wɔ rí len, nɛ Galiyɔn tɔke' *Sufmbɛ nnɔ ki ye: «U bi bii' libiil liba nɛ, bii u bi tien' kinunbɔnk kiba nɛ la, ninbi Sufmbɛ, n bi li duɔn n'yɛnm kí cenge ni'bó. ¹⁵ Ama ni findeh nin tɔb inɔbon bo nin binib ya yel bo nin ni'yiko bo wɔn la, ní yé ni'yaar nɛ. Min ɲa yíe n li yé wà li bu tuu ya gbɛr.» ¹⁶ Nɛ ki ɲɔrɛ' bɛ ki ñɛn' tibuur ya duku ni. ¹⁷ Nɛ binib bà kɛ tɛ ni'saan nnɔ cuo' litaanl ya duku ya ciɛn, Sostɛnn, ki ñih wɔ tibuur ya duku ya nun bó, ama Galiyɔn ɲa lí tɔnge' tù.

Pɔl liebe' Antiyɔk ya du bó

¹⁸ Pɔl biɛ ki tien' Korɛnt ya du ni ki wuɔke'. U cɛbe' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ, nɛ wɔn nin Prisil nin Akilas bure' bɛ rí tí kɔ buñɛrciɛnbu Sankre ya du ni. U kuo' u'yur wun ni nɛ u lá pùon' lipuonl lá nnɔ bo. Bi kɔn' buñɛrciɛnbu u

* **18:3** Bi lá nukɛh tigbɔnt nɛ ki pɔh ininbon nnɔ, mitom la, bi taah tikpɛlcɛr nɛ ki pɔh yé.

ya du ni ne ki cubn' Siri ya tinfenm bó. ¹⁹ Bi tí baa' Efes ya du ni ne Pól daan' u'tòntòknlieb, ki jon' *Sufmbé ya taanl ya duku ni bi tí tòkeh tigber. ²⁰ Bi gbáan' wò wò ní tien bi'saan iwenkáanké, né wa tuo', ²¹ ki cèbe' bé, ki take' bé ki ye Uwien tuo' la, u tí li liebe ní bi'saan uyo uba. Né ki kón' buñercienbu ki siere' Efes ya du ni, ki bure' ²² ki tí baa Sesare ya du ni. U tí baa' ma nno né ki don' Yerusalem bó, ki fuonde' *Kristo ya taanl yaab, né ki ñen' ni' bó ki cón' Antiyók ya du bó. ²³ U tien' iwenkáanké Antiyók ya du ni, né ki tí bure'. U joh ma nno né ki ñen' Galasi nin Friji ya tinfenm ni, ki faake' binib bà teke' *Yesu ki jin' nno ya tekjim.

Apolos jon' Efes nin Korént ya du ni

²⁴ Uje uba baa' Efes ya du ni, ki yé Suf, bi yih wò Apolos. Bi maa' wò Aleksandri ya du ni ne. U yé unil wà freh ki lienh né, ki ben tigber tà kele' *Uwien ya gbónku ni nno mómómnm. ²⁵ Bi là wòkn' wò u li paan ma bo Yonbdaan ya sen bo. U'yenn pé *Yesu ya gber bo céen, né u tòkeh tù binib, ki wòknh bé tù te ma bo mómómnm. Ama u ben San là siih binib Uwien ya ñunm ma bo nno baba né. ²⁶ Apolos kón' *Sufmbé ya taanl ya duku ni, ki cin' ki tòkeh binib *Yesu ya gber nin lifèl. Prisil nin Akilas cenge' u'gber ki gben', né ki taa' wò ki jon' bi'den, ki tí tùare' ki take' wò Uwien ya sen ya gber mómómnm. ²⁷ Apolos yíe wò ní jo Akayi ya tinfenm bó ma nno né binib bà teke' *Yesu ki jin' nno saake' u'gbenent, ki kele' kugbónku ki de' wò wò ní tí de bi'tòb bà te ni' bó nno bé ní teke wò kucénku mómómnm. U tí baa' ni' bó né ki tore' binib bà teke' *Yesu ki jin' Uwien ya juokm bo nno ní yebe. ²⁸ Kimé u lienh ki jinh *Sufmbé binib ké ya nun bó né, né ki ñiikeh ná kele' *Uwien ya gbónku ni nno bo, ki wóngeh ki teh *Yesu yé Uwien ya Nigèndké Kristo né.

19

Pól tí te Efes ya du ni

¹ Apolos laan bié ki te Korént ya du ni u yo wà nno, né Pól ñen' ijuón ya du bó, ki baa' Efes ya du ni, né ki laa' binib bà teke' *Yesu ki jin' nno ya biba len, ² ki niire' bé ki ye: «Ni tí teke' *Yesu ki jin' ma nno, *Mifuoñaanm jii're' ni' bó ño-oo?» Né bi ye: «Tinbi ña laan lí cii' nil len' ki ye *Mifuoñaanm te mómómnm.» ³ Né Pól niire' bé ki ye: «Bi sii' né Uwien ya ñunsii u le ba?» Né bi jii'n' wò ki ye: «Bi sii' te San là siih binib Uwien ya ñunsii wà nno né.» ⁴ Né Pól take' bé ki ye: «San là siih binib Uwien ya ñunm mitetem ya lèbrm bo né, né ki tòkeh bé ki teh bé ní teke wà li paan u'puoli bó ní nno kí ji. Ni'tingi si: bé ní teke *Yesu kí ji.» ⁵ Bi cii' Pól len' ná nno, né ki cère' u sii' bé Uwien ya ñunm Yonbdaan *Yesu ya yel bo. ⁶ Pól taa' u'nuo ki paan' bi'bo, né *Mifuoñaanm jii're' ní bi'bo, né bi lienh milencenm, ki sòkndeh Uwien ya ñobon. ⁷ Binib nno ké là li baa piik nin bile. ⁸ Pól là joh *Sufmbé ya taanl ya duku ni, ki tí baa' iñmaale ita né, ki lienh nin binib ka fenge, ki tòkeh bé Uwien ya bel ya gber, ki ñikndeh ki sureh bé bé ní tuo u tòkeh tigber tà nno. ⁹ Ama bi'ni biba ya yul faa, ba tuo' ki teke' tigber nno, né ki sèreh binib bà teke' *Yesu ki jin' ki pé u sen bo nno linigol ya nun bó. Nén bo né Pól siere' ki daan' bé, ki taa' bà teke' Yesu ki jin' nno, ki jon' Tiranus ya keraduku bó ki tí wòknh bé idaan ké. ¹⁰ U tien' nno ki tí dukn' ibin ile né. Nén bo né Asi ya tinfenm ya nib, bà yé *Sufmbé nin bà ña yé *Sufmbé ké cii' Yonbdaan ya gber.

Sikefa ya bijieb ya gber

¹¹ Uwien cère' Pól teh miyókmi ya boncient céen, ¹² haali bi tí taah mupa-paajemmu nin tikpèlcer tà ké mé' Pól nno mómómnm ki tí paakeh bi'wienb bo nin

isenpol ɲaake binib bà bo, nɛ bi faakreh i ya taan bo. ¹³ *Sufmbɛ biba mɔ là te ki cuonh ni'kɛ saan ki ɲuɔh isenpol binib saan. Bi yie bɛ ní taa Yonbdaan *Yesu ya yel, kí lí ɲuɔh isenpol binib saan, nɛ ki lienh ki teh: «*Yesu wà Pɔl tɔkeh binib u'gber nnɔ ya yel bo, siere mɛn.» ¹⁴ Bitɔtuɔrcienb ya ciɛn uba nɛ là te ki ɲmɔbe bijieh bilole, ki yé Suf, bi yih wɔ Sikefa. Bɛn nɛ là cuonh ki teh nnɔ. ¹⁵ Nɛ usenpol cɛrɛ' uʒɛ wà u ɲaake wɔ nnɔ tɔke' bɛ ki ye: «N bɛn Yesu, ki bɛn Pɔl yé udaan wà. Ninbi lɛ? Ní'mɔ yé ɲmɛmbɛ nɛ?» ¹⁶ Nɛ ki fii' ki ciin' bɛ, ki faake' nin bi'kɛ ki jɛnde' bɛ ki gbien', ki bunbunge' bɛ. Nɛ bi'kɛ sɛn' ki ɲɛn' u'den inil. ¹⁷ Efɛs ya nib, bà yé *Sufmbɛ nin bà ɲa yé *Sufmbɛ kɛ cii' tigbɛr nnɔ, bujɛwaanbu cuo' bi'kɛ; nɛ bi kpiekɛ' Yonbdaan Yesu. ¹⁸ Linigol là teke' *Yesu ki jin' nnɔ ya biba bàareh ki là tɔkeh binib ya nun bó bi là teh ná na mɔn nin bi là teh inɔke ma bo. ¹⁹ Bà là teh inɔke nnɔ ya biba tukeh bi'ɲɔkgbɔnt ní ki là taakeh ki cokndeh, ki siɛnh binib kɛ ya nun bó. Bi bù' tigbɔnt nnɔ ya daaku, ki laa' ní te tilikur itur piɲun nɛ. ²⁰ Nnɔ nɛ Yonbdaan ya tuɔm bo, u'gber yɛrɛ' ni'kɛ saan ki ɲmɔbe mituɔm.

Kukpiinku kpi' Efes ya du ni

²¹ Nɛ ya puoli bó nɛ Pɔl maale' ki ye u lí ɲɛ Maseduɔnn nin Akayi ya tinfɛnm bó nɛ kí jó Yerusalem. Nɛ ki ye: «N tí baa' ní'bó la, n lí jó Erom ya du bó mɔ.»

²² Nɛn saan nɛ u gɛnde' bà toreh wɔ nnɔ ya bile, bi yih uba Timote, ki yih utɔ Erat, ki sɔn' bɛ Maseduɔnn ya tinfɛnm bó. Nɛ wɔn juore' Asi ya tinfɛnm ni ki tien' iwenkáanke.

²³ U ya yo nɛ kukpiinku kpi' Efɛs ya du ni Yonbdaan ya sɛn bo ki bre cɛɛn.

²⁴ Uʒɛ uba là te udu nnɔ ní, bi yih wɔ Demetriyus. U taah ilike ya kur nɛ ki teh muduwawaamu nua naan tɛn ubul *Atemis ya duku, ki kuɔreh binib bo. Lituonl nnɔ bo bitonsɔnh lenh kpɛle cɛɛn nɛ. ²⁵ Demetriyus taan' binib bà kɛ sɔnh lituonl nnɔ nin binib bà mɔ sɔnh lí ya tuonbol, nɛ kí tɔke' bɛ ki ye: «N'jɔtiebɛ, ni bɛn ki ye ti fuobe lituonl là bo sɔ-a! ²⁶ Ama Pɔl wɔn lienh ki teh, ibule ɲa yé bonn, binib nɛ mɛh yí. U sure' binib bà bi tuo' u'ɲɔbu bó yɛbe. Na yé niɛ saan Efɛs ni baba, Asi ya tinfɛnm kɛ ni nɛ. Ninbi mɔnɔn cii', kí sekr' ki laa' mɔ. ²⁷ U teh nnɔ la, na yé tí tuonl baba nɛ lí saa. Ubucien *Atemis mɔ ya duku lí juore fɛnm nɛ. Atemis wà, Asi ya tinfɛnm ya nib nin unɛndun ya nib kɛ pukeh wɔ nnɔ, mɔ ɲa jí lí ɲmɔbe kpiekɛ.»

²⁸ Binib nnɔ cii nnɔ ma nnɔ nɛ bi'benku ni bɛn' ki gbien' nɛ bi wuureh ki teh: «Efɛs yaab ya bul *Atemis yé ubucien nɛ.» ²⁹ Nɛn saan nɛ udu nnɔ ya nib kɛ kpɛr', kí tɔke ligol kí joh udu nnɔ ya nib taakeh ná saan nnɔ, nɛ kí cuo' Pɔl ya tɔntɔknlieb bile usɛn ní. Bi yih uba Gayus, kí yih utɔ Aristak. Bi yé Maseduɔnn ya tinfɛnm ya nib nɛ. ³⁰ Pɔl yíe wɔ ní jó linigol nnɔ saan, nɛ binib bà teke' *Yesu kí jin' nnɔ piɛn' wɔ. ³¹ Mitinfɛnm nnɔ ya ciɛnb bà yé Pɔl ya jɔtieb nnɔ mɔ sɔn' kí tɔke' wɔ kí ye u lá jó linigol nnɔ taan' ná saan nnɔ. ³² U ya yo nɛ linigol nnɔ ɲmɔbe kuwaaku kí gbien', ka jí bɛn ná bó sí ná bó. Biba wuureh kí lienh tuba, bí tɔb mɔ wuureh kí lienh tutɔr. Bí ní biba ɲa jí lá bɛn ná cɛrɛ' bí taan' ní saan mɔnɔn. ³³ *Sufmbɛ bà te ní saan nnɔ gɛnde' uʒɛ uba kí liɛn' usɛn, bi yih wɔ Aleksand. Linigol nnɔ ní biba tɔke' wɔ tigbɛr nnɔ ya tingi, nɛ u yuon' unuɔ kí wuon' kí ye u yie wɔ ní tɔke linigol nnɔ tigbɛr nnɔ ya tingi nɛ.

³⁴ Ama linigol nnɔ bɛnde' kí ye u yé Suf ma nnɔ, nɛ bí taakeh kí wuureh kí tí baa' tɛn tikur tule kí teh: «Efɛs yaab ya bul Atemis yé ubucien nɛ.»

³⁵ Udu nnɔ ya kɛraci cɛrɛ' linigol nnɔ ɲmile', nɛ u len' kí ye: «Efɛs yaabe, unil kɛ bɛn kí ye ninbi Efɛs yaab nɛ gu ubucien Atemis ya duku, kí bɛn kí ye u'ɲɛnɛnku ɲɛn' kutaaku bo nɛ kí jiiɛrɛ' ní. ³⁶ Uba ɲa ní frɛ kí niɛ kí ye ta te. Nɛn bo, ní bí lí duɔn ní'yɛnm nɛ, kí lá tien niba ka maale'. ³⁷ Kímɛ ninbi nɛ tuke'

bijeb biε nɔ ki baa' niε saan. Ba saa' niba ubul ya duku ni, ka suke' ti'bule mɔ. ³⁸ Demetriyus nin u'tonsɔnb ηmɔbe tigber nin unil la, tibuur ya b̄uol te, b̄a buh tibuur mɔ te, bε r̄i jo nen bɔ k̄i t̄i len. ³⁹ Ni t̄i ηmɔbe tigbet̄ar ki pukn' la, bi li t̄uore t̄u udu ya taanciεnl l̄a r̄iendeh *yiko nno ni nε. ⁴⁰ Ta bεn la, dinno ya taanl liε bo, t̄i du ya ciεnb li biin tε k̄i ye ti nuunh t̄i kp̄iin udu nε; kime ta ηmɔbe ti li r̄i n̄a bo k̄i t̄ake n̄a c̄ere' ti taan'.» U len' nno ki gben', nε ki c̄ere' bi'kε siere'.

20

Pɔl jon' Maseduɔnn nin Grεs ya du ni

¹ Kukpiinku nno ya waaku t̄i ηmile' ma nno, nε Pɔl c̄ere' binib b̄a teke' *Yesu ki jin' nno taan' u'saan, nε u saake' bi'gbenεnt, ki c̄ebe' bε ki bure' Maseduɔnn ya tinfεnm bɔ. ² U r̄eh idu ȳa te mitinfεnm nno ni, ki t̄akeh binib b̄a teke' *Yesu ki jin' nno tigber t̄u yebe ki saakreh bi'gbenεnt, ki t̄i baa' Grεs ya du ni, ³ ki tien' len ηr̄maale ita. U l̄a benh wɔ r̄i kɔ buñercienbu uyo w̄a k̄i jo Siri ya tinfεnm bɔ nno nε ki cii' *Sufmbε kpaan' u'bo iyε bε r̄i tien wɔ n̄a bre, nε u ye u li liebe' k̄i r̄e Maseduɔnn ya tinfεnm bɔ nε. ⁴ Nε binib biba p̄ere' wɔ. B̄a p̄ere' wɔ nno ya yel si: Sopater, u yé Bere ya du ya nil nε, ki yé Pirus ya bije nin Aristak nin Sekundus, bi yé Tesalonik ya du ya nib nε nin Gayus, u yé Debe ya du ya nil nε nin Ticik nin Trofin, bi yé Asi ya tinfεnm ya nib nε nin Timote. ⁵ Binib bugben liere' usen ki jon' Trowas ya du ni ki t̄i gu tε*. ⁶ Tinbi wɔn, kp̄ɔnɔ w̄a ηa ηmɔbe r̄i k̄e ya *nacenuk ḡεbre' nε ki yaan t̄i k̄ɔn' buñercienbu Filip ya du ni. Ti t̄i tu' bε Trowas ya du ni wienɲun daali nε, ki tien' len iwien ilole.

Pɔl te Trowas ya du ni

⁷ *Saba ya daali ya tajuɔku nε ti taan' t̄i ji Yonbdaan ya jier, nε Pɔl cin' ki t̄akeh binib Uwien ya gber. N̄i faa' la, u li bure ma nno nε u t̄ake' bε t̄u ki t̄i baa' kuyɔku ya siik. ⁸ Ti taan' lidutɔtuɔl liba ya paaki ya duku ni nε. Ifr yebe kuduku nno ni. ⁹ Unacɛnfaan uba kε lidutɔtuɔl nno ya dutaaku ya dubonl bo, bi yih wɔ Etikus. Pɔl t̄ake' tigber ki wuɔke' ma nno nε miguɔnm r̄iɔnde' unacɛnfaan nno u guɔn' ki gb̄okre', nε ki cere' ki lu' tingi. Bi j̄iire' bε r̄i fin wɔ ki laa' u kpo'-a! ¹⁰ Nen saan nε Pɔl j̄iire' ki b̄uɔn' ki yuure' wɔ, nε ki t̄ake' bε ki ye: «Cuo m̄en ni'ba, wa kpo'.» ¹¹ Pɔl liebe' ki don' kuduku nno ya paaki nε ki ḡiire' Yonbdaan ya jier bi jin', nε u t̄i t̄ake' bε tigber ki wuɔke'. N̄i t̄i tuo mifaam, nε u bure'. ¹² Bi tuke' unacɛnfaan nno n̄i u fuobe nε unil kε ya yεnm duɔn'.

Pɔl r̄en' Trowas ki jon' Mile

¹³ Tinbi k̄ɔn' buñercienbu, ki liere' usen ki bure' Asɔs ya du bɔ. Pɔl ye ti li taa wɔ buñercienbu ni nen bɔ nε, kime u l̄a ȳie wɔ r̄i cuon nε k̄i jo ni' bɔ. ¹⁴ U t̄i tu' tε Asɔs ni, nε ti taa' wɔ buñercienbu nno ni ti bure' M̄itilenn ya du bɔ. ¹⁵ Ti siere' ni'saan ki bure', n̄i ηmɔηmɔbe ki t̄i faa' ki laa' ti gaake Kiyɔ ya dekl nε. Kutaaku faa' nε ti baa' lidεkt̄al saan, bi yih lε Samɔs, kutaaku t̄i liebe' ki faa' nε ti baa' Mile ya du ni. ¹⁶ Kime Pɔl ηa ȳie wɔ r̄i wuɔke Asi ya tinfεnm ni nε ki l̄oke' Efes ya du. U l̄a benh wɔ r̄i baa Yerusalem tonm nε, ki maaleh n̄i tuo' la, wɔ r̄i baa len *Pantekot ya nacenuk ya daali.

Pɔl c̄ebe' Kristo ya taanl l̄a te Efes ni nno ya ciεnb

¹⁷ Pɔl te Mile ya du ni, nε ki sɔn' ki yin' *Kristo ya taanl ya ciεnb b̄a te Efes ya du ni nno. ¹⁸ Bi baa' u'saan uyo w̄a nno, nε u t̄ake' bε ki ye: «K̄i r̄e lidaali

* 20:5 Liike 16:10.

là n'taal tɛ Asi ya tinfɛnm ni nnɔ, ninbi nɛ bɛn n là fuobe nin nɛ idaan kɛ ma bo. ¹⁹ N jiin' n'ba tingi nɛ ki sɔn' Yonbdaan ya tuonl nin tinunsiir, ki jin' ijɛnd, kimɛ *Sufmbɛ biba là kpaan' iyɛ bɛ rí li teh nni ná bre nɛ. ²⁰ N tɔkɛ' nɛ *Yesu ya gbɛr binib taakeh ná saan nin ni'den ka bɔlɛ' nɛ tigbɛr tà kɛ li tore nɛ. ²¹ N tɔkɛ' *Sufmbɛ nin bà ɲa yé *Sufmbɛ ki ye bɛ rí lɛbrɛ bi'tetem kí paan Uwien ya sɛn bo, kí teke Yonbdaan *Yesu kí ji. ²² Fɛnfɛnnɔ min nɛ te usɛn ni kí joh Yerusalem nɔ. *Uwien ya Fuoŋaanm nɛ wɔbn' nni rí jo. Ma bɛn ná li tí tu nni ni'bó. ²³ Ama n nín bɛn ki ye *Mifuoŋaanm tɔkeh nni idu kɛ ni kí teh bi li tí lɔlɛ nni ni'bó, kí jɛndɛ nni mɔ. ²⁴ Ama min ɲa nín tɔngɛh n'miɛl tɛn lɛn nɛ yé n'bo nibonmɔnn. N yíɛ rí sɔn kí tí baa' n'tuonl ya biɛn nɛ. N yíɛ rí tien Yonbdaan *Yesu ye rí tien ná nnɔ nɛ. Nɛn si: rí tɔkɛ binib Uwien ya juokm ya gbɛmɔnmɔnt.

²⁵ «N là cuonh kí tɔkeh ninbi bà kɛ Uwien ya bɛl ya gbɛr nnɔ, n bɛn ki ye na ji li lɛ nni. ²⁶ Nɛn bo nɛ n tɔkeh nɛ dinnɔ wuɔ kí teh ni'ni wà kɛ kpo' kí juore' fɛnfɛnm la, na ɲɛn' min, ²⁷ kimɛ n tɔkɛ' nɛ Uwien yíɛ ná kɛ, ka bɔlɛ' nɛ niba. ²⁸ Li ɲuuke mɛn ni'ba mɔnmɔnm, kí li ɲuuke binib bà *Mifuoŋaanm guun' nɛ bɛ nnɔ mɔ mɔnmɔnm. Li likɛh bɛ mɛn. Bi yé Uwien ya taanl nɛ. U taa' u'Bijɛ ya sɛm nɛ kí dɛ' lɛ. ²⁹ N bɛn ki ye n bure' la, binib li kɔ ni'ni, kí li bre tɛn ikɛr, kí li nuunh bɛ rí bɛrɛ litaanl nnɔ, kí tien li'nib ná bre ka rí lɔkre uba mɔnɔn. ³⁰ Bitonnɛndɛn bi ɲɛ ninbi mɔnɔn ni kí lɛrɛ binib bà teke' *Yesu kí jin' nnɔ bɛ rí wiɛ u'sɛn kí paan bɛn bo. ³¹ Nɛn bo, la gɔh mɛn, kí li tien kí ye ibin ita sɔ n gbierɛh ni'ni wà kɛ nin tinunsiir nɛ ɲɔnku nin wien ni.

³² «Fɛnfɛnnɔ n taa' nɛ ki ɲukn' Uwien; kí tɔkeh nɛ kí teh ní tiɛrɛ Uwien ya juokm ya gbɛr bó. Tigbɛr nnɔ ɲmɔbɛ mituɔm, kí li cɛrɛ ní li faa mitekjim ni, kí li de nɛ lifaal là u bonde' lɛ kí blɛ' binib bà kɛ yé u'yaab nnɔ. ³³ N là te ni'saan ma nnɔ, ma binbɛ' uba ya likbu kí niirɛh nin u'wɛngolkaar. ³⁴ Ninbi mɔnɔn bɛn ki ye n ya nɔjɛ bo nɛ min nin n'tɔntɔknlieb là fuobe. ³⁵ N tuu kí sɔnh kí wɔngɛh nɛ kí teh ni'mɔ rí li sɔnh nin inunmɔn ɲɔ kí li toreh bijiinb, kí li tien Yonbdaan *Yesu mɔnɔn là lɛn' liɲɔbɔnl là kí ye: «Wà diɛnh ya yɛnm songɛ kí cɛn' wà teknh nnɔ.» »

³⁶ Pɔl lɛn' kí tí gbɛn', nɛ wɔn nin bɛn kɛ gbaan' nɛ u kàarɛ'. ³⁷ Nɛn saan nɛ bi'kɛ cin' kí muoh kí joh kí tí lɔkndɛh Pɔl. ³⁸ Bi'yɛnm tuɔrɛ' kí saa' u lɛn' liɲɔbɔnl là kí ye ba ji li lɛ wɔ nnɔ bo nɛ, nɛ kí piɛrɛ' wɔ, wɔ rí tí kɔ buɲɛrciɛnbu.

21

Pɔl doh Yerusalem bó

¹ Ti cɛbɛ' bɛ ma nnɔ nɛ kí kɔn' buɲɛrciɛnbu, kí bure' kí cubn' kí tí baa' Kɔs ya dekl; wienlɛ daali nɛ tí baa' Lod ya dekl, kí ɲɛn' nɛn saan kí bure' Patara ya du bó. ² Ti laa' ni'saan buɲɛrciɛnbu buba bù fih bù rí bure Fɛnisi ya tinfɛnm bó, nɛ tí kɔn' bù kí bure'. ³ Ti jɔjɔh kí tí likɛh Ciip ya dekl tí'nun bó, nɛ kí ɲmiɛkɛ' lɛ unɔgɛn bó, kí cubn' Sirí ya tinfɛnm bó, kí tí baa' Tir ya du ni. Bi li ɲɛn ituk buɲɛrciɛnbu nnɔ ni nɛn saan nɛ. ⁴ Ti laa' binib bà teke' *Yesu kí jin' udu nnɔ ni, nɛ kí tien' bi'saan iwien ilolɛ. *Mifuoŋaanm cɛrɛ' bi tɔkɛ' Pɔl kí ye u la dùo Yerusalem bó. ⁵ Iwien ilolɛ nnɔ gɛbrɛ' ma nnɔ, nɛ tí liɛbɛ' kí bure'. Ti joh tí kɔ buɲɛrciɛnbu, nɛ bɛn nin bi'puob nin bi'bumu kɛ piɛrɛ' tɛ kí ɲɛn' udu nnɔ ni. Ti'kɛ gbaan' miɲunciɛnm nnɔ ya gbaal, kí kàarɛ', ⁶ nɛ tí cɛbɛ' tɔb, tí kɔn' buɲɛrbu nnɔ, nɛ bɛn liɛbɛ' kí kun'.

⁷ Ti kɔn' buɲɛrciɛnbu miɲorkaam Tir ya du ni nɛ kí tí baa' Tolemaysi ya du ni. Ti jon' kí fuondɛ' binib bà teke' *Yesu kí jin' kí te ni'saan nnɔ, nɛ kí tien' bi'saan uwien uba. ⁸ Kutaaku faa' nɛ tí tí liɛbɛ' kí bure' kí tí baa' Sesarɛ ya

du ni, ki jon' ki tì te Filip wà tókeh *Yesu ya gbem̄onm̄ont nn̄o den. U yé bi là gènde' jeb bilole* bà nn̄o ya uba n̄e. ⁹ U là ηm̄obe bisiēb binan n̄e ba ben jeb, ki s̄okndeh Uwien ya ñobon. ¹⁰ Ti tien' ni'saan iwenk̄aanke, n̄e *Uwien ya ñobons̄oknl uba ñen' Sude ya tin̄f̄enm̄ bó ki baa' ni bi yih w̄o Agabus. ¹¹ U tu' te ni'saan n̄e ki teke' Pól ya ningbenl, ki lóle' w̄on Agabus ya táan nin u'nūo, ki len' ki ye *Mifuoñaanm̄ ye ma s̄o: «Udaan w̄e si liningbenl lie nn̄o *Sufm̄be li tì lóle w̄o nn̄o n̄e Yerusalem ni, ki taa w̄o ki ñukn̄ bà ña yé *Sufm̄be.» ¹² Ti cii' nn̄o ma nn̄o n̄e tinbi nin binib bà te ni'saan nn̄o gbáan' Pól ki ye u la dùo Yerusalem bó. ¹³ N̄e Pól ye: «Ni teh be n̄o, ki m̄omūoh ki saah n'ȳenm̄-i? Min bonde' ki gben' n̄e. Bi li tì lóle nni bii bi li tì ku nni Yerusalem ni Yonbdaan *Yesu bo m̄on̄on la, n li li jo n̄e.» ¹⁴ Wa tuo' ti'yaam ma nn̄o n̄e ti dáan' w̄o, ki ye: «Yonbdaan ní tien u yíe ma.»

¹⁵ Ti tien' ni'saan iwenk̄aanke ya nn̄o gèbre', n̄e ti bonde' ki tì gben' ki don' Yerusalem bó. ¹⁶ Binib bà teke' *Yesu ki jin' ki te Sesare ya du ni nn̄o ya biba m̄o píere' t̄e. Bi tuke' te ki jon' uje uba den tì tì gon', bi yih w̄o Minas̄on, u yé Ciip ya nil n̄e, ki p̄e Yesu ya sen bo ní wūake'.

Pól baa' Yerusalem ni ki jon' Saak den

¹⁷ T̄o, ti baa' Yerusalem ni ma nn̄o n̄e binib bà teke' *Yesu ki jin' nn̄o teke' te nin uȳens̄onge. ¹⁸ Kutaaku faa' n̄e tinbi nin Pól jon' Saak den ki tì fuonde' w̄o. *Kristo ya taanl ya cienb ke m̄o là taan' ni'saan. ¹⁹ Pól fuonde' b̄e ki tì gben', n̄e ki t̄oke' b̄e ni'ke dokdoki kí ñe u'tuonl bo Uwien tien' ná bà ña yé *Sufm̄be ya siik ni. ²⁰ Bi cii' Pól len' ná nn̄o, n̄e bi p̄eke' Uwien, ki t̄oke' w̄o ki ye: «Ti'ninje, a laa'-aa! *Sufm̄be itur itur n̄e teke' *Yesu ki jin', n̄e bi'ke ya nun m̄on̄ b̄e ní li boh Moyis ya yiko n̄e. ²¹ Bi cii' bi ye a w̄oknh *Sufm̄be bà ke te inibot̄o ya du ni nn̄o ki teh bi la ji ní li p̄e Moyis ya yiko bo, ki la ji ní li jeh bi'bumu ya pun, ki la ji ní li p̄e bi'yaajebok bo. ²² Ti li tien mila? Bi li li cii' a'baam bó n̄e. ²³ T̄o, á tien tì li t̄oke η̄e ná n̄o. Bijeb binan biba te ti'ni, ki là p̄uon' lipuonl; ²⁴ taa b̄e ní jo Uwien ya duku ni, kí tì tien tijoknt ya ñenm̄ ya tūarl, á p̄e bi li tì taa tibont tá kí tien litūarl nn̄o bo, η̄o b̄e ní kuo bi'yur. A tien' nn̄o la, binib ke li b̄ende kí ye bi lienh tá a'bo nn̄o ta te, kí b̄ende kí ye a'm̄o p̄e Moyis ya yiko bo n̄e. ²⁵ Binib bà ña yé *Sufm̄be ki teke' *Yesu ki jin' nn̄o, b̄en w̄on, tì là maale' ki ye ní m̄on̄ tì kele kugb̄onku n̄e kí t̄oke b̄e kí ye bi la ηm̄onh t̄atūorn̄ont, ki la ηm̄onh wenkpil, ki la jinh s̄em, ki la teh nan̄maal.»

²⁶ Kutaaku tì faa' n̄e Pól taa' bijeb nn̄o, w̄on nin ben tì taan' ki cin' ki teh tijoknt ya ñenm̄ ya tūarl n̄e. N̄e u k̄on' Uwien ya duku ya luo bo, ki t̄oke' ut̄ot̄uarke lidaali là bi li tien litūarl nn̄o kí gben η̄o w̄a ke ní de Uwien u'pum.

Bi cuo' Pól Uwien ya duku ya luo bo

²⁷ T̄o, bi li tien litūarl nn̄o kí tì dukn iwien ilole n̄e. Iwien nn̄o tì benh yí ní gben, n̄e *Sufm̄be bà ñen' Asi ya tin̄f̄enm̄ bó ní nn̄o laa' Pól Uwien ya duku ya luo bo, ki c̄ere' linigol kp̄re' Pól bo, n̄e ki cuo' w̄o, ²⁸ ki wuureh ki teh: «Israyel yaabe, la tuo m̄en, uje w̄a s̄o cuonh ni'ke saan, ki w̄oknh binib ke miw̄oknm̄ má saah tinbi *Sufm̄be nin Moyis ya yiko nin Uwien ya duku. U tuke' binib bà ña yé *Sufm̄be m̄on̄on, ki k̄on' Uwien ya duku ni, ki kuon' k̄u tijoknt.» ²⁹ Kime bi là laa' Pól nin Trofim, w̄a yé Efes ya du ya nil n̄o t̄oke udu ni ma nn̄o n̄e bi maale' ki ye Pól taa' w̄o ki k̄on' Uwien ya duku ni n̄e.

³⁰ Kukpiinku kpi' udu ni ni'ke saan, n̄e udu nn̄o ya nib sen' ki taan' ní, ki cuo' Pól, ki d̄ere' w̄o ki ñen' Uwien ya duku ni, n̄e ki p̄ok ki p̄iin' inañūon. ³¹ Uyo w̄a bi nuunh b̄e ní ku Pól nn̄o, n̄e Erom ya Sojamb̄e ya cien cii' bi ye: «Yerusalem ke

* 21:8 Liike 6:5.

kpi' ηα.» ³² I ya tàan bo, ne ucien nnō taa' Sojambε nin sojambε kobk ya cienb biba, ki tiinh ki joh linigol nnō saan. Bi laa' Sojambε nnō nin bi' cien ma nnō, ne bi daan' ka ji nih Pól. ³³ Nen saan ne sojambε ya cien nnō cuon' ki nekñ' Pól, ki cuo' wα, ki tōke' u' sojambε ki ye be' n' taa' tikudōkr tule kí lōle wα, ne ki niire' Pól yé udaan wà nin u tien' bà. ³⁴ Ama linigol nnō ni, biba wuureh ki lienh tuba, ne bitōb mα wuureh ki lienh tutōr. Kuwaaku nnō bo ne sojambε ya cien nnō ηa fre' ki bende' nà tien', ne ki tōke' u' sojambε ki ye be' n' taa' Pól kí jo bi' tonsōnduku saan. ³⁵ Bi tuke wα ki joh ki tì baa' kuduku nnō ya nafaōkōkal saan, ne sojambε tì gben' ki yuure' wα paaki, kime linigol nnō ηmōbe kinunbōnk ne. ³⁶ Udu nnō ya nib ke pe puoli ne ki wuureh ki teh: «Ku wα mēn! Ku wα mēn!»

Pól len' wα n' fie u' ba Sufmbε saan

³⁷ Bi ye be' n' kuon Pól kuduku nnō ni uyo wà nnō ne u niire' sojambε ya cien nnō Grekmε ya lenm ni ki ye: «A li tuo kí cēbe nni' n' tōke ηε liñōbonl liba-aa?» Ne ucien nnō niire' wα ki ye: «A ciih Grekmε ya lenm ne-εε? ³⁸ Nen mēn la, sin ηa n' Esipt ya je wà cēre' linigol yīe' tī' du ya cienb ya ñōbu bó iden yīe nō ki tuke' binikub itur inan ki jon' kupenpelku ni nnō-a?» ³⁹ Ne Pól ye: «Min yé Suf ne, ki maa' Tars ya du wà te Silisi ya tinfenm ni, u' yel kpére' nnō ni, ki yé len ya nil. A tuo' la, á cēbe nni' n' len nin linigol lie nō.»

⁴⁰ U cēbe' Pól ki ye wα n' len, ne Pól sere' linañōkōk nnō bo, ki yuon' unuα ki ye be' n' ηmile, bi ηmile' cim, ne u len' be' *Sufmbε ya lenm ni ki ye:

22

¹ «N'baambe nin n'ninjiebe, cenge mēn fenfennō n li tōke ne tigber tà kí fie n'ba nō.»

² Bi cii' u lienh bi ya lenm ma nnō, ne bi tūōre' ki ηmile' cim.

Nen saan ne Pól ye: ³ «N yé Suf ne, ki maa' Tars ya du wà te Silisi ya tinfenm ni nnō ni. Ama bi wube' nni udu wà ni sō. Gamaliel ne là wōkn' nni tī' yaajeb ya yiko ya bom mōnmōnm. Ne n'nun là mōn Uwien ya tuonl bo, ten ni' ke ya nun mōn ma li' bo fenfennō wuα nō. ⁴ N là jēndeh binib bà pe' *Yesu ya sen bo ne haali bi tī' kpuokeh, ki coh bijeb nin bipiib, ki lūoh be tikudōkr, ki tī' pekndeh. ⁵ Bitōtuōrcienb ya cien nin *Sufmbε ya buur ya cekl yaab li fre kí tōke ne kí ye n len' nà nō nī yé imōn ne. Bi là kele' tigbōnt mōnōn ki de' nni' n' tī de' *Sufmbε bà te Damas ya du ni nnō, be' n' cēbe nni' n' cuo binib bà teke' *Yesu ki jin' ki te ni' bó nnō, kí lōle be tikudōkr kí taa be kí baa Yerusalem ni, kí lá dēre bi' tub.»

Pól tōke' be u teke' Yesu ki jin' ma bo (Itùon 9:1-19; 26:12-18)

⁶ «N là joh ki tì nekñ' Damas ya du, kuwensiiku ya yo, ne kuwenwenciēnku kuba ci' kī ñēn' paaki bó ní, ki wende' ki yile' n'bo. ⁷ N lu' tingi ni, ne ki cii' unieke uba bó u teh: «Sól, Sól, be tien' a jēndeh nni?» ⁸ Ne n niire' ki ye: «Yonbdaan, a yé u le daan ne?» Ne u jiiñ' nni ki ye: «Min Nasaret ya *Yesu ne, a jēndeh min ne.» ⁹ Min nin bà là te nnō laa' kuwenwenku nnō ama ba cii' wà lienh nni nnō ya nieke bó. ¹⁰ Ne n tī niire' ki ye: «Yonbdaan, n li tien mila?» Ne u jiiñ' nni ki ye: «Fii kí jo Damas ya du ni, bi li tī tōke ηε a li tien nà ke.» ¹¹ Kuwenwenku nnō wende' n'nun ni ma nnō, ma ji lenh, ne min nin bà tōke nnō cuo' n' nuα ki ñēh n tì baa' Damas ya du ni.

¹² «Uje uba là te len, bi yih wα Ananiyas. U pe Uwien ya sen bo mōnmōnm, ki boh Moyis ya yiko ne *Sufmbε bà ke kō Damas ni nnō pēkeh wα. ¹³ U baa' ki sere' n'saan ne ki tōke' nni ki ye: «N'ninje Sól, likre.» Ne n pōk ki likre' i ya tàan bo ki laa' wα. ¹⁴ Ne u tōke' nni ki ye: «Tī' yaajeb ya Wien juo' ki gēnde' ηε, á bende u'yiem, kí le *Yesu ugbēmōndaan, kí cii u'nieke bó. ¹⁵ Kime a li

yé u'mònkunl nɛ binib kɛ ya nun bó, kí tɔkɛ bɛ a laa' ná nin a cii' ná. ¹⁶ Ji la taande, fii kí cɛrɛ bɛ ní sɪi ɲɛ Uwien ya ñunm, á tɛ u'yel wɔ ní fɛrɛ ɲɛ a'biere.»

¹⁷ «Ni ya puoli bó nɛ n liɛbe' Yerusalem. Lidaali liba nɛ n te Uwien ya duku ni ki káareh nɛ ní tien' nni tidɛknt yaam, ¹⁸ n laa' Yonbdaan nɛ u tɔkɛ' nni ki ye: «Fii kí ñɛ Yerusalem ni tonm, kímɛ len ya nib ɲa ní teke a li tɔkɛ bɛ n'gber tá nnɔ.» ¹⁹ Nɛ n jiiñ' wɔ ki ye: «Yonbdaan, bi bɛn ki ye min nɛ lá joh *Sufmbɛ ya táan ya dur ni, ki coh binib bá teke' ɲɛ ki jin' nnɔ, ki tí pekndeh, ki jèndeh bɛ ki gbiekeh. ²⁰ Bi lá kuuleh a'mònkunl Etienn uyo wá nnɔ, min mɔnɔn lá te ni'saan, ki tuo' ki ye ní mɔn, nɛ ki gu binib bá kuuleh wɔ nnɔ ya wengolkaar.» ²¹ Nɛ u tɔkɛ' nni ki ye: «Li joh, kímɛ n li sɔn ɲɛ ná bó fɔkɛ, bá ɲa yé *Sufmbɛ nnɔ saan.» »

Ba kaabe' ki ñi' Pɔl kímɛ u yé Erom yɔ nɛ

²² Linigol nnɔ cenge' Pɔl bó ki tí baa' uyo wá u ye Yonbdaan ye wɔ ní jo bá ɲa yé *Sufmbɛ saan nnɔ, nɛ ki cin' ki wuureh ki teh: «Gben mɛn unil wɔ yá gber kitink bo, kímɛ na kpɛ wɔ ní li fuobe.» ²³ Nɛ ki túrɛh ki wuureh, ki goreh bi'liergbenkt ki wiɛnh, ki yiih titɛnt ki plèh paaki ki teh kutɛngunku. ²⁴ Nɛ Sojambɛ ya ciɛn nnɔ tɔkɛ' u'sojambɛ ki ye bɛ ní taa Pɔl kí kuon bi'duku ni, kí ñi wɔ inalebe, kí wɔbn wɔ wɔ ní tɔkɛ u tien' bá ɲɔ bi wuureh u'bo nɔ nnɔ. ²⁵ Bi lóle' Pɔl, bɛ ní ñi wɔ inalebe uyo wá nnɔ, nɛ u tɔkɛ' Sojambɛ kobk ya ciɛn wá se u'saan nnɔ ki ye: «Ni ɲmɔbe usɛn ní ñi Erom yɔ, ka kpɛ' ki bun' wɔ tibuur ki laa' u'biil-ii?» ²⁶ Sojambɛ kobk ya ciɛn nnɔ cii' nnɔ ma nnɔ nɛ ki jon' bi'ciɛn nnɔ saan, kí tí tɔkɛ' wɔ ki ye: «A bi ye á tien bɛ sɔ! Ujɛ nnɔ yé Erom yɔ nɛ.» ²⁷ Nɛ bi'ciɛn nnɔ jon' Pɔl saan, kí tí niire' wɔ ki ye: «A yé Erom yɔ nɛ-ɛɛ?» Pɔl tuo'. ²⁸ Nɛ ucien nnɔ ye: «Min pɛn' ilike í yebe nɛ ki yaan ki kpɛnde' Erom ya nil.» Nɛ Pɔl ye: «Bi maa' min n yé Erom ya nil nɛ.» ²⁹ Pɔl len' nnɔ ma nnɔ nɛ bá bi li ñi wɔ kí wɔbn wɔ wɔ ní len nnɔ sulɛ' ki sere' i ya táan bo. Uciɛn nnɔ bɛnde' ki ye u lóle' unil wá nnɔ yé Erom yɔ ma nnɔ nɛ bujɛwaanbu cuo' wɔ.

Sufmbɛ ya buur ya cɛkl yaab bun' Pɔl tibuur

³⁰ Tɔ, sojambɛ ya ciɛn nnɔ yíe wɔ ní túrɛ kí bɛnde *Sufmbɛ biindeh Pɔl nibonn ná bo ma nnɔ, kutaaku faa' nɛ u lore' Pɔl, kí cɛrɛ' bitɔtuɔrciɛnb nin *Sufmbɛ ya buur ya cɛkl yaab kɛ taan', nɛ u cɛrɛ' Pɔl baa' kí lá sere' bi'nun bó.

23

¹ Pɔl caan' tibuur ya ciɛn nnɔ bo inun nɛ ki ye: «N'yaabɛ, n bɛn n'yɛnm ni ki ye ma ɲmɔbe biil Uwien ya nun bó haali nin fɛnfɛnnɔ.» ² U len' nnɔ ma nnɔ, nɛ bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn Ananiyas tɔkɛ' bá se ki neke Pɔl nnɔ ki ye bɛ ní ñi u'ñɔbu bó nɛ bi ñi'. ³ Nɛn saan nɛ Pɔl tɔkɛ' wɔ ki ye: «A yíe a li mɔn binib ya ñun ni nɛ, Uwien nɛ li ñi sin. A kɛ niɛ saan ki ye a buh nni tibuur ti'yiko ye ma bo nɛ, nɛ ki kende' *yiko bugbɛn bo ki ye bɛ ní ñi nni.» ⁴ Nɛ binib bá te ni'saan nnɔ tɔkɛ' Pɔl ki ye: «A sukreh bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn sɔ-ɔɔ?» ⁵ Nɛ Pɔl ye: «Weee! N'yaabɛ, ma bɛn ki ye u yé bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn. N bi bɛn la, ma bi li len nnɔ, kímɛ ní kɛlɛ' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Ña ní len a'ɗu ya ciɛn fɛnfɛnm.» »

⁶ Tɔ, Pɔl bɛn ki ye bi'ni biba yé Saduseyɛnmɛ nɛ, bitɔb mɔ yé Farisiɛnmɛ. Nɛ u wuure' tibuur ya cɛkl yaab nnɔ ya siik ni ki ye: «N'yaabɛ, n yé Farisiɛn nɛ, nɛ n'baa mɔ yé Farisiɛn. N ɲmɔbe lidɛndɛnl kí ye bitɛnkpiib li mɛkre. Lidɛndɛnl nnɔ bo nɛ, bi buh nni tibuur.» ⁷ U len' nnɔ u'ñɔbu ɲa lu', nɛ Farisiɛnmɛ nin Saduseyɛnmɛ cin' kí findeh nin tɔb, nɛ linigol nnɔ bore' mile. ⁸ Saduseyɛnmɛ bɛn, maaleh kí teh tɛnkpiib ɲa ní mɛkre, Wien ya tondb ɲa te, ciiku mɔ ɲa te, ama *Farisiɛnmɛ bɛn teh ni'kɛ te nɛ. ⁹ Bi biɛ findeh nin tɔb, kí ɲmɔbe kuwaaku kí gbien', nɛ *Yiko ya wɔnwɔknb ni bá yé *Farisiɛnmɛ

nnɔ ya biba fii' ki sere' ki len' ufaa bo ki ye: «Ta laa' uje wuɔ ya biil. Nba la, Uwien ya tond bii niba nɛ len' nin wɔ.» ¹⁰ Ifinfinde nnɔ brikreh ki joh ma nnɔ, Sojambɛ ya ciɛn nnɔ fɛnge bi la lá dɛre kí tɔnde Pɔl nɛ ki tɔke' u'sojambɛ ki ye bɛ rí jiiɛ kí jo kí tí ñɛn Pɔl bi'ni, kí jiiɛ bi'duku ni.

¹¹ Ni'daali ya ñonku nɛ Yonbdaan baa' Pɔl saan, ki tɔke' wɔ ki ye: «Cuo a'ba. A tɔke' binib n'gber Yerusalem ni ma bo nnɔ, a lí tí tɔke' tú nnɔ nɛ Erom ya du ni mɔ.»

Sufmbɛ kpaan' iyɛ bɛ rí ku Pɔl

¹² Kutaaku faa' nɛ *Sufmbɛ biba taan' ki kpaan' iyɛ ki pole' ki ye ba ku' Pɔl la, ba rí ji ka rí ñu mɔ. ¹³ Binib bá kpaan' iyɛ nnɔ gɛbre' pinan. ¹⁴ Bi jon' bitɔtuɔrciɛnb nin *Sufmbɛ ya ciɛnb saan, ki tí tɔke' bɛ ki ye: «Ti pole' ki ye ta ku' Pɔl la, ta rí ji bonn. ¹⁵ Fɛnfɛnnɔ ninbi nin *Sufmbɛ ya buur ya cɛkl yaab tuo' la, ní sɔn unil wɔ rí jo Sojambɛ ya ciɛn saan kí tí tɔke' wɔ kí ye wɔ rí cɛre Pɔl rí baa ni'saan, ní túɔre kí fiin u'gber. Tinbi bonde' ñɔ tí ku wɔ, wa rí baa nie saan.»

¹⁶ Pɔl ya ninɛ ya bije cii' bi bonde' ma bo, nɛ ki jon' Sojambɛ ya tonsɔnduku bó, kí tí kɔn' kí tɔke' Pɔl. ¹⁷ Nɛn saan nɛ Pɔl yin' Sojambɛ kobk ya ciɛn uba, kí tɔke' wɔ kí ye: «Piere unacien wuɔ ní'ciɛn saan, kime u ñmɔbe tigber tuba wɔ rí tɔke wɔ.» ¹⁸ Nɛ sojambɛ kobk ya ciɛn nnɔ taa' wɔ kí jon' bi'ciɛn nnɔ saan, kí tí tɔke' wɔ kí ye: «Lipekl ya nil Pɔl nɛ yin' nni kí tɔke' nni kí ye rí piere unacien wuɔ a'saan, u ñmɔbe tigber tuba wɔ rí tɔke ñɛ.» ¹⁹ Sojambɛ ya ciɛn nnɔ cuo' unacien nnɔ ya nuɔ bi jɛnde', nɛ u niire' wɔ kí ye: «A yé á tɔke nni bɛ ya gber-i?» ²⁰ Nɛ u ye: «*Sufmbɛ biba bonde', ki ye bi lí tɔke ñɛ kí ye á wun taa Pɔl ní tibuur ya ciɛnb saan, ñɔ bɛ rí túɔre kí fiin u'gber. ²¹ Bi tɔke' ñɛ la, a la tuo, kime bijɛb bá nuunh bɛ rí gúbn usɛn bó kí ku Pɔl nnɔ gɛbre' pinan. Bi pole' kí ye ba ku' Pɔl la, ba rí ji ka rí ñu mɔ. Fɛnfɛnnɔ bi bonde' kí gben'-a, bi jí cɛngɛh sin bó nɛ.» ²² Nɛ Sojambɛ ya ciɛn nnɔ tɔke' unacien nnɔ kí ye: «La tɔke nil kí ye a tɔke' nni tigber tú nɔ», nɛ kí cɛre' u bure'.

Bi taa' Pɔl kí jon' gobina Feliks saan

²³ Sojambɛ ya ciɛn nnɔ yin' sojambɛ kobk ya ciɛnb ni bile kí tɔke' bɛ kí ye bɛ rí taa Sojambɛ kobiile nin bitɛnjɛkb pilole nin sojambɛ bá bukeh ikpaan nnɔ kobiile, bɛ rí bonde kí lá bure kuñonku tikur tuwɛ ya yo Sesare ya du bó. ²⁴ Ní bonde itaan mɔ kí taa Pɔl kí jo gobina Feliks saan, wɔ rí ñɛ caabu, niba la tien wɔ. ²⁵ Sojambɛ ya ciɛn nnɔ kɛle' kugbɔnku bɛ rí tí de gobina Feliks. U kɛle' kí ye:

²⁶ «Min Klod Lisiyas nɛ fuondeh sin uciɛn, gobina Feliks. ²⁷ *Sufmbɛ lá cuo' uje wuɔ kí benh bɛ rí ku wɔ nɛ. N cii' u yé Erom yɔ ma nnɔ nɛ n taa' Sojambɛ kí tí fie' wɔ bi'saan. ²⁸ N lá yé rí bɛnde bi biindeh wɔ bá bo ma nnɔ, nɛ kí taa' wɔ kí jon' *Sufmbɛ ya buur ya cɛkl yaab saan. ²⁹ Bi bun' wɔ tibuur, nɛ n bɛnde' kí ye bi biindeh wɔ bi'yíko bo nɛ. Ma laa' u tien' nɛ, ní kpɛ bɛ rí ku wɔ bii bɛ rí pekn wɔ. ³⁰ N cii' bi ye *Sufmbɛ kpaan' iyɛ bɛ rí bóle kí ku wɔ ma nnɔ nɛ n cɛre' bi taa' wɔ i ya táan bo kí baa' a saan, kí tɔke' binib bá biindeh wɔ nnɔ kí ye bi'mɔ rí jo a'saan, kí tí tɔke ñɛ bi biindeh wɔ bá bo.»

³¹ Tɔ, Sojambɛ nnɔ paan' bi'ciɛn tɔke' bɛ ná nnɔ bo, nɛ kí taa' Pɔl kuñonku kí jon' Antipatis ya du bó. ³² Kutaaku faa' nɛ Sojambɛ bá cuonh tingi ní nnɔ líɛbɛ' bi'duku bó, nɛ bitɛnjɛkb nnɔ gɛbre' nin Pɔl kí joh Sesare ya du bó. ³³ Bi tí baa' kí taa' kugbɔnku nnɔ kí de' gobina Feliks, nɛ kí taa' Pɔl mɔ kí ñukn' wɔ. ³⁴ Gobina nnɔ kaan' kugbɔnku nnɔ kí gben', nɛ kí niire' Pɔl kí ye «A yé mi lɛ tinfɛnm bɛ yɔ nɛ?» Nɛ Pɔl ye: «N yé Silisi yɔ nɛ.» U cii' u yé Silisi yɔ ma nnɔ,

³⁵ nɛ u tɔkɛ' wɔ ki ye: «Binib bà biindeh ɲɛ nnɔ mɔ baa' ní la, n li cenge a'gbɛr.» Ki cɛrɛ' u te ubɛr Herod là mɛn' kubɛrduku kùà nnɔ ni, nɛ bi gu wɔ.

24

Sufmbɛ biin' Pɔl

¹ Iwien injun gèbrɛ', nɛ bitɔwɔrciɛnb ya ciɛn Ananias baa' Sesare ya du ni nin *Sufmbɛ ya ciɛnb biba nin lɔya uba bi yih wɔ Tɛtulus. Nɛ bi biin' Pɔl gobina Feliks ya nun bó. ² Bi yin' Pɔl u baa' nɛ Tɛtulus cin' ki biindeh wɔ ki teh: «Uciɛn Feliks, sin bo nɛ ti ɲmɔbɛ uɲɔkpaan ki tɪ gben' kí ɲɛ a laa' miyɛnfuom mà ki tuke' milèbrm ki baa' ti'du wuu ni nnɔ. ³ Ti lenh a teh mimɔnm mà uyo kɛ ní'kɛ saan, nɛ ki faareh ɲɛ. ⁴ Ma yie ní len kí wuɔkɛ kí ɲaabe a'yɛnm. Nɛn bo, n gbáanh ɲɛ a'nimɔnt bo, á cenge ti'bo waamu. ⁵ Ti sekri' ki laa' uje wuu yé unibierɔ nɛ. U kpɪindeh *Sufmbɛ bà kɛ te uɲɛndun wuu ni nɛ, ki cɛrɛh bi teh fɛnfɛnm. Wɔn nɛ yé licɛkl là pɛ Nasaret ya *Yesu ya sɛn bo nnɔ ya ciɛn. ⁶ U là bikri' wɔ ní kuɔn Uwien ya duku tijɔknt mɔnɔn nɛ ti cuo' wɔ. [Ti là yíe tí bu wɔ tibuur ti'yiko ye ma bo nɛ. ⁷ Nɛ Sojambɛ ya ciɛn Lisiyas baa' ki lá taa' ufaa ki fie' wɔ ti'saan, ⁸ ki tɔkɛ' binib bà biindeh wɔ nnɔ ki ye bɛ ní jo a'saan.]* Sin mɔnɔn bun' wɔ tibuur la, a li bɛnde ti biindeh wɔ bà bo.» ⁹ Sufmbɛ taan' Tɛtulus buɲɔbu ki ye u len' tà nɔ tũ te nɛ.

Pɔl lienh Feliks ya nun bó wɔ ní fie u'ba

¹⁰ Nɛn saan nɛ Feliks yuon' unuɔ ki de' Pɔl usɛn wɔ ní len. Nɛ Pɔl ye: «N bɛn ki ye a ɲuuke udu wuu ní tien' ibin yá yɛbɛ, nɛn bo, n li tɔkɛ ɲɛ n'gbɛmɔnt nin midum. ¹¹ N don' Yerusalem bó kí tɪ puke' Uwien ma na gèbrɛ' iwien piik nin ile. A li fre kí niire binib kí liike tũ te bii ta te. ¹² Nil ɲa laa' n te Uwien ya duku ni bii *Sufmbɛ ya táan ya dur ni bii udu ni niba saan ki findeh nin uba bii ki sureh binib bɛ ní kpre. ¹³ Ba ní fre kí wuɔn ɲɛ fɛnfɛnnɔ wuu nɔ bi biin' nni bà bo. ¹⁴ N bɛn ná sɔ ní tɔkɛ ɲɛ: n pɛ *Yesu ya sɛn bo ɲɔ ní li pukeh ti'yaajɛb ya Wien mɔnmɔnm nɛ, nɛ bɛn *Sufmbɛ lienh ki teh usɛn nnɔ ɲa yé sɛnmɔn. N boh ná kɛ keɛ' *yiko ya gbɔnku ni nin *Uwien ya ɲɔbonsɔkn keɛ' ná kɛ nnɔ mɔ nɛ. ¹⁵ N ɲmɔbɛ lidɛndɛn là nnɔ, bɛn mɔnɔn ɲmɔbɛ li ya dɛndɛnbaabl nɛ, ki ye Uwien li mɛkre bitɛnkpiib, bà mɔn nin bà bre kɛ. ¹⁶ Nɛn bo nɛ n tuu ki ɲikndɛh n la li ɲmɔbɛ biil Uwien nin binib saan.

¹⁷ «N tien' ibin yá yɛbɛ ka te Yerusalem ni, nɛ ki liɛbɛ' ní ní lá pu n'du ya jiin bupaabu, kí tũrɛ lituɔrl kí de Uwien. ¹⁸ Nɛn saan nɛ bi laa' nni n te uyo wɔ Uwien ya duku ya luo bo ki teh tijɔknt ya ɲɛnm ya tuɔrl nnɔ. Ba laa' nni nin nigol, ka laa' n cɛrɛ' nib mɔ kpre' ma. ¹⁹ Ama *Sufmbɛ bà ɲɛn' ní Asi ya tinfɛnm bó ní nnɔ, nɛ lá laa' nni. Bi bi ɲmɔbɛ n'bo tigbɛr la, bɛn nɛ bi li baa a'saan kí lá biin nni, ²⁰ bii bɛn bà biindeh nni nɔ, bɛ ní tɔkɛ ɲɛ *Sufmbɛ ya buur ya cɛkl yaab bun' nni tibuur Yerusalem ni ma nnɔ bi laa' n'biil li la? ²¹ Nba la, n lá sere' bi'nun bó ma kí wuure' kí len' liɲɔbonl lá baba ki ye: «N teke' kí jin' ki ye Uwien li mɛkre bitɛnkpiib nnɔ bo nɛ ni buh nni tibuur dinnɔ.» »

²² Feliks bɛn *Yesu ya sɛn ya paanm bo ya gbɛr mɔnmɔnm. Nɛn bo nɛ u tɔkɛ' bɛ ki ye: «Liebe ní mɛn lidaali liba. Sojambɛ ya ciɛn Lisiyas lá baa' ní la, n li liike ní'gbɛr ya tingi.» ²³ Nɛ ki tɔkɛ' Sojambɛ kobk ya ciɛn ki ye wɔ ní li gu Pɔl, kí la li wɔbndɛh wɔ isɛn iba ni. U'yaab ye bɛ ní tore wɔ la, u lá piɛndɛh bɛ.

²⁴ Iwenkãankɛ gèbrɛ', nɛ Feliks tɔkɛ nin u'pɔ Drusil kí baa' tibuur ni. U'pɔ nnɔ yé Suf nɛ. Feliks sɔn' bɛ ní tɪ yin Pɔl ní wɔ ní lá tɔkɛ bɛ tigbɛr tà li cɛrɛ bɛ ní

* **24:8** Bi kpɛi' kí keɛ' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni migbiirm 6b-8a ɲa te tu'ni.

teke *Yesu Kristo kí jì ɲò bɛ ń cenge. ²⁵ Pɔl te kí lienh kí wɔngeh unil lí teh má kí lí cuube nin u lí coh u'ba má bó, kímɛ Uwien lí bu binib tibuur má nnò, nɛ bujɛwaanbu cuo' Feliks, nɛ u ye: «Fɛnfennò á lí fre kí lí joh, n lá laa' mifenn lá, n lí liɛbɛ kí yin ɲɛ.» ²⁶ Feliks daan kí teh nba lá Pɔl lí de wɔ ilike nɛ. Nɛn bó nɛ u sanh kí yih wɔ uyo kɛ bí tɔkeh tigbɛr.

²⁷ Ibinɲmen ile gɛbre', nɛ gobina wá bí yih wɔ Pɔsiyus Festus nnò baa' kí lá lèrɛ' Feliks ya lènl. Feliks yíe wɔ ń sɔnge *Sufmbɛ ya yɛnm má nnò nɛ kí daan' Pɔl juore' kí paake.

25

Pɔl ye ubercien Sesa nɛ lí bu u'buur

¹ Gobina Fɛstus baa' Sesare ya du ní, kí tien' len iwien ita nɛ kí don' Yerusalem bó. ² U tí baa' nɛ bitɔtuɔrcienb nin *Sufmbɛ ya buur ya cekl yaab nnò ya sɛnliɛrb baa' u'saan, kí lá biin' Pɔl, kí gbáan' Fɛstus cɛɛn, ³ kí ye u lá yíe, wɔ ń ńikn kí cɛrɛ bɛ ń taa Pɔl kí baa Yerusalem ní. Kímɛ bí kpaan' íyɛ u wɛ ní lá, bɛ ń ku wɔ usɛn ní nɛ. ⁴ Nɛ Fɛstus tɔkɛ' bɛ kí ye: «Pɔl laan biɛ kí te lipɛkl ní nɛ Sesare ya du ní. Nɛ mín mɔnɔn lí liɛbɛ kí kun í tãan yíe bó nɛ. ⁵ U ɲmɔbɛ libiil lá, cɛrɛ mɛn ní'cienb ń paan n'bo kí tí biin wɔ nɛn bó.»

⁶ Fɛstus líi tien' Yerusalem ní iwien iniin bíi iwien piik nɛ kí yaan kí liɛbɛ' Sesare ya du bó. Kutaaku faa' nɛ u kɔn' kí kɛlɛ' tibuur ya duku ní kí sɔn' bɛ ń tí taa Pɔl ní. ⁷ Pɔl baa' má nnò nɛ *Sufmbɛ bá ńɛn' ní Yerusalem nnò guɔn' wɔ, kí biindeh wɔ ní bre isɛn yá yɛbɛ ní, ka ń fre kí wuɔn kí ye bí lienh tá nnò tú te.

⁸ Pɔl yíe wɔ ń fie u'ba nɛ kí len' kí ye: «Má saa' *Sufmbɛ ya yiko, ka saa' Uwien ya duku, ka bíi' ubercien Sesa mɔ.»

⁹ Fɛstus yíe wɔ ń sɔnge *Sufmbɛ ya yɛnm, nɛ kí niire' Pɔl kí ye: «A yíe á dùò Yerusalem bó bɛ ń tí bu ɲɛ tibuur tigbɛr tuu bó n'nnun bó-oo?» ¹⁰ Nɛ Pɔl jiin' wɔ kí ye: «N lí sere ubercien Sesa ya nun bó u'buur ya duku ní nɛ. Bí lí bu nni tibuur nɛn saan nɛ. Sin mɔnɔn bɛn mɔnmɔnm kí ye má bíi' *Sufmbɛ níba.

¹¹ N bí bíi' bíi n bí tien' nibonn ná kɛɛ mikuum lá, má bí lí nuunh ń ɲmɛrɛ. Má bí biindeh nni ná bó ɲa yé gbɛmɔnt lá, uba ɲa ń fre kí taa nni kí ɲukn bɛ. UBERCIEN SESA Nɛ lí bu n'buur.» ¹² Nɛn saan nɛ Fɛstus nin u'gbeghierkaab taan' kí liike' tigbɛr nnò nɛ u tɔkɛ' Pɔl kí ye: «A ye ubercien Sesa nɛ lí bu a'buur má ná a lí jo wɔn saan nɛ.»

Uber Agripa yíe wɔ ń cenge Pɔl ya gber

¹³ Iwenkáanke gɛbre', nɛ ubɛr Agripa nin u'ninɛ Berenis tɔkɛ kí baa' Sesare ya du ní, bɛ ń fuonde Fɛstus. ¹⁴ Bí tien' len idɛn ile má nnò nɛ Fɛstus tɔkɛ' ubɛr Agripa Pɔl ya gber kí ye: «Ujɛ uba te libúol liɛ nɔ, Feliks nɛ lá pɛkn' wɔ, u juore' kí te lipɛkl ní. ¹⁵ N lá jon' Yerusalem uyo wá nnò nɛ bitɔtuɔrcienb nin *Sufmbɛ ya cienb baa' kí lá biin' uje bugbɛn kí ye u kɛɛ mikuum nɛ. ¹⁶ Nɛ n jiin' bɛ kí ye tinbí Erom yaab ya tentienm ní, bí biin' unil lá, tí tí ń kòlɛ' wɔn nin binib bá biindeh wɔ nnò nɛ, wɔ ń cii bí biindeh wɔ bá bó, kí cɛrɛ u'mɔ ń len u lí len má kí fie u'ba. Tá ń dɛrɛ nil ya tubl ká kpiɛ' kí bun' wɔ buur. ¹⁷ N tɔkɛ' bɛ nnò, nɛ bí baa' ní. Kutaaku faa' má, má taande', n kɔn' kí kɛlɛ' tibuur ya duku ní nɛ, kí sɔn' bí tí taa' uje nnò ní. ¹⁸ Nɛ binib bá biindeh wɔ nnò fií' kí sere' kí guɔn' wɔ kí biindeh wɔ. Mín maaleh kí teh bí lí biin wɔ nibonn ná bó nnò lí bre kí tí kɛndɛ' nɛ, má ná te nnò. ¹⁹ N laa' bí findeh nin wɔ ná bó nnò, yé bí'Wien bó ya paanm ya gber nɛ nin uje wá bí yih wɔ *Yesu u kpo' ɲò Pɔl lienh kí teh u fuobe nnò ya gber nɛ. ²⁰ Má lá bɛn n lí tien má tigbɛr nnò. Nɛ n niire' Pɔl kí ye u yíe wɔ ń jo Yerusalem bɛ ń tí bu wɔ tibuur tigbɛr nnò bó nɛn bó-oo? ²¹ Má

u ye ubercien Sesa ne li bu u'buur. Nen bo ne n cère u te lipèkl ni, kí tí baa lidaali là n li cère be ní taa wò kí jo ubercien saan.»

²² Ne uBer Agripa take' Festus ki ye: «Min mōnōn bi yie ní cenge uje bugben bó.» Ne Festus take' wò ki ye: «Wenli a li wun cenge u'bó.»

²³ Kutaaku faa' ne uBer Agripa nin Berenis baa' binikpekpiëkb ya baam, ki take nin sojambë ya cienb nin udu nno ni ya cienb, ki lá kon' kuducienku kùla uBer teknh binib ku'ni nno ni. Ne Festus sōn' bi taa' Pòl ní. ²⁴ Ne ki len' ki ye: «Uber Agripa nin ninbi bà ke te nin te nie saan nò, ni likeh uje wà nò, *Sufmbe ke lá baa' n'saan Yerusalem ni, ki tí baa' nie saan mò, ki lá wuure ki teh na kpe wò ní ji li fuobe. ²⁵ Min ya bùol ma laa' u tien' nà ní kpe kuum; ama wōn nin u'yul ye ubercien ne li bu u'buur ma nno, ne n ye ní mōn ní jon wò nen bó ne. ²⁶ N yie ní kele kugbōnku kí de ubercien kí take wò Pòl ya gber ne, ka ben n li cinbe kí kele kí kun ná bó, nen bo ne n taa' wò kí sien' ní nun bó. N cinbe kí sien' wò sin uBer Agripa ya nun bó ne, á niire wò u'gber nno te ma bo, òn n bende' n li kele kí kun ná bó. ²⁷ Kime n maale' ki ye ná mōn ní cère be ní taa' lipèkl ya nil kí jo UBERCIEN saan ka take' bi biin' udaan ná bo.»

26

Pòl len' wò ní fie u'ba Agripa ya nun bó

¹ Tò, uBer Agripa take' Pòl ki ye: «A òmòbe usen á len kí fie a'ba.»

Ne Pòl yuon' unuò ki cin' ki tókeh kí teh: ² «Uber Agripa, n'yenm sōnge cēen nin n laa' usen dinnò wuò ma ní len a'nun bó kí fie n'ba *Sufmbe biin' nni mibiinm mà ke nno ni. ³ N ben kí ye a ben *Sufmbe ya tentienm ke, kí ben bi findeh nin tab ná bo. Nen bo ne n gbáanh òe á duōn a'yenm kí li cengeh n li len kí ye bà.

⁴ «*Sufmbe ke ben n là te ma n'nacenfēnm ni. Bi ben haali micincinm n là fuobe ma bo n'du ya nib ni nin Yerusalem ni. ⁵ Bi ben nni ní wuoke' kí ye n yé Farisienmbe ya cekl yò ne. Li ya cekl ne boh Moyis ya yiko mōnmōnm kí cen' icèktò. Bi yie la, bi li fre kí kun imān. ⁶ N òmòbe lidēndēnl Uwien là pūon' lipuonl là kí de' tí yaajeb nno bo ne. Nen bo ne bi buh nni tibuur dinnò. ⁷ Tinbi *Sufmbe ya baamul piik nin ile nno ke pukeh Uwien ñōnku nin wien ni, ne kí daan kí ye Uwien li tien u'puonl nno. UBER Agripa, li ya dēndēnl bo ne *Sufmbe biindeh nni. ⁸ Ninbi Sufmbe, be bo ne na teke' kí jin' kí maaleh kí teh Uwien òa ní mēkre tenkpiib-i? ⁹ Min mōnōn là maaleh kí teh ní kpe, ní tuo' la, ní ñe isen ke kí saa Nasaret ya *Yesu ya yel ne. ¹⁰ N là teh nno ne Yerusalem ní. Min nin n'yul là coh Uwien ya nib ne kí tí pekndeh, kí ñe bitòtuōrcienb de' nni usen wà nno bo. Bi là ye bi li ku be la, n'mò se bi'ciëk bó ne. ¹¹ Uyo ke n là joh *Sufmbe ya táan ya dur ni ne kí tí jēndeh Uwien ya nib, kí wōbndeh be be ní suke wò. N'benku ni là piebe' bi'bo kí gbien', ne n joh idu yà òa te *Sufmbe ya tinfēnm ni bó, kí tí jēndeh be.»

Pòl take' u teke' Yesu kí jin' ma bo (Itùon 9:1-19; 22:6-16)

¹² «Nno ne lidaali liba bitòtuōrcienb de' nni usen ní jo kí tí cuo binib bà teke' *Yesu kí jin' kí te Damas ya du ni nno. ¹³ UBER Agripa, n là te usen ni kí joh Damas bó ma nno, kuwensiiku ya yo ne n laa' kuwenwenku kuba ñēn' paaki bó ní kí windeh kí cen' uwien, kí wende' kí yile' min nin n'tōntōknlieb bo. ¹⁴ Tí'ke lu' tingi ni, ne n cii' unieke uba bó u len' *Sufmbe ya lenm ni kí ye: «Sòl, Sòl, be tien' a jēndeh nni? Ní bre a'bo nin á mò nin Uwien.» ¹⁵ Ne n niire' wò kí ye: «Yonbdaan, a yé u lē daan ne?» Ne u take' nni kí ye: «Min *Yesu ne, a jēndeh min ne. ¹⁶ Fii kí sere, kime n baa' a'saan, kí gēnde' òe á sōn n'tuonl ne, kí li yé

n cèrè' a laa' tibont tà nò nin n lá li cèrè á lè tà nnò ya m̀nkunl. ¹⁷ N s̀onh ñe *Sufmbè nin bà ña yé *Sufmbè nnò saan nè. N li cèrè bi la fre kí tien ñe niba. ¹⁸ Tí wende bi' nun bó, kí ñen bè licin' n'ni, kí cèrè bè ní li te kuwenwenku ni, kí fie bè *Satan ya nuò ni, kí taa bè kí ñukn Uwien, ñò Uwien ní fèrè bè bi' biere, kí de bè lifaal là Uwien li de lè binib bà teke' min *Yesu ki jin' ki yé u'yaab nnò.»

Pól t̀ake' u teke' Yesu ki jin' ki s̀on' itùon yá

¹⁹ «Tò, ubèr Agripa, kí ñe nèn daali ma, ma yíe' udaan wá len' nni paaki bó tideknt yaam nnò ya ñòbu bó. ²⁰ N kpíe' ki t̀ake' Damas ya du ya nib nè Uwien ya gber, ki tuon' Yerusalem yaab nin Sude ya tinfenm ke yaab nin bà ña yé Sufmbè. N t̀ake' bè ki ye bè ní lèbre bi'tetem kí paan Uwien ya sen bo kí s̀on itùon yá ẁnggeh ki teh bi m̀nbe ki lèbre' bi'tetem. ²¹ Nèn bo nè *Sufmbè cuo' nni Uwien ya duku ya luò bo, ki nuunh bè ní ku nni. ²² Ama Uwien pi n'bo haali nin dinnò, nè kí cèrè' n yé u' m̀nkunl numumu nin bicienb ke ya nun bó. Ma t̀akeh tuba ki kende' *Uwien ya ñòbonsòknb nin Moyis là len' ki ye tà li tien nnò. ²³ N t̀akeh ki teh Uwien ya Nigendke Kristo li bi li ji ijend nè, kí li yé unil wá li kpíe kí m̀kre bitenkpiib ni, kí li ẁnggeh *Sufmbè nin bà ña yé *Sufmbè Uwien ya wenwenku.»

²⁴ Pól lienh wá ní fie u'ba ma nnò, nè Festus len' ufaa bo ki ye: «Pól, a yé uwaar nè. A' bencienn nè cèrè' a waare'!» ²⁵ Nè Pól jiin' wá ki ye: «Ucienn Festus, ma yé waar. N lienh tigbè m̀nt nè, na yé waarlenm. ²⁶ Uber Agripa ben tigber nnò. Nèn bo nè n laa' lifèl ki lienh u'nun bó. N bèn ki ye tigber nnò tuba ña luon' wá, kime tigber nnò ña là tien' balm ni. ²⁷ Uber Agripa, a teke' *Uwien ya ñòbonsòknb là len' nà nnò ki jin'-ii? N bèn ki ye a teke' ki jin'.»

²⁸ Nè Agripa niire' Pól ki ye: «Nì sien' waamu nè á sure nni ní tien Kristo yá.» ²⁹ Nè Pól ye: «N káareh Uwien tuo' la, ní yé fènfennò bii uyo uba nè la, sin nin binib bà ke cengeh n' bó nnò, ní tien *Kristo yaab ten min nè. Ama ma yíe bè ní lóle nè tikudòkr ten min.»

³⁰ Nè ubèr Agripa nin gobina Festus nin Berenis nin binib bà ke te kuducenciennku kù ubèr teknh binib ku' ni nnò fii', ³¹ kí ñèh nè ki t̀akeh táb ki teh: «Ujè wuò ña tien' nà kpè kuum bii pekl.» ³² Nè Agripa t̀ake' Festus ki ye: «Ujè bugbèn ña bi ye ubèrcien Sesa nè li bu u'buur la, ti bi li fre kí wiè wá.»

27

Bi taa' Pól ki bure' Erom ya du bó

¹ Tò, bi t̀ake' ki ye ti li jo Itali bó ma nnò, nè bi taa' Pól nin lipèkl ya nitáb ki de' Sojambè kobk ya cienn uba bi yih wá Julyus. U te sojacekl là ni nnò ya yel si «Ubercienn ya Sojambè nè.» ² Buñercienbu buba là te ki yé Adramiti ya du ya ñerbu, ki joh Asi ya tinfenm bó, nè ti kón' bù ki bure'. Tinbi nin ujè uba nè là t̀ake bi yih wá Aristak. U yé Maseduon ya tinfenm ya nil nè, ki kò Tesalonik ya du ni. ³ Kutaaku faa' nè ti baa' Sidon ni. Sojambè ya cienn Julyus ñuuke Pól nin tinimònt ma nnò nè ki cèbè' wá, wá ní jo u'jotieb saan bè ní ti teke wá kucènkú. ⁴ Ti siere' ni'saan ki joh, kutafaaku tobreh te ma nnò, nè ti likn' Ciip ya dekl ki nuon lè, ⁵ ki tí puore' miñunciennm mà nuon Silisi nin Panfili ya tinfenm nnò, nè ki tí baa' Lisi ya tinfenm ya du uba ni bi yih wá Mira. ⁶ Nèn saan nè Sojambè ya cienn nnò laa' Aleksandri ya du ya ñercienbu buba, bù joh Itali ya du bó, nè u cèrè' ti kón' bun.

⁷ Ti là tien' iwenkàanke nè ki jènjàndeh ki tí nekn' Kinid ya du. Tí ñerbu là joh sosuo nè, kime kutafaaku là tobreh te nè, nè ti wiè' ti bi cuube nà bó

nnò, ki cubn' Salomone ki tí linde' Krèt ya dekl, ki nuòn lè. ⁸ Ti kpàakeh miñuncienm nnò nin ijend nɛ, ki ñmòñmòbe ki tí baa' libùol liba saan bi yih lè «ñersienbòmòmònl», ni'saan ña fòke nin Lase ya du.

⁹ Ti wuòke' usen ni nɛ *Sufmbe ya ñlòlòle ya yo tí gèbre' la, uñerkure ji ñmòbe kinunbònk nɛ. Nɛn bo nɛ Pòl gbiere' bɛ ki ye: ¹⁰ «N'jòtiebɛ, n likeh ma nò, tí biɛ ki joh nin buñerbu buu la, kinunbònk li tu tɛ, nɛ na yé buñerbu baba nɛ li saa ituk ní ñende, tinbi binib mòmòn te len.» ¹¹ Ama Sojambe ya cien nnò du uñerdaan nin uñerkurl bo ki cen' Pòl len' nà nnò. ¹² Nɛ ñersienbùol nnò mò ña mòmònil ní li te ni'saan tiwòrcient ya yo ma nnò, bà yebe ye ní mòmò bɛ ní bure nɛ, ní tuo' la, bɛ ní baa Krèt ya ñersienbùol bi yih ni'saan Feniks. Nersienbùol nnò ñmòbe kòkòbùon ile nɛ. Liba te nintuáli bó ugen bó, lital te nintuáli bó ujie bó. Bi yíe tiwòrcient nnò ya yo kí lɛ bi te nɛn saan nɛ.

Kutafaabiiku fii' miñuncienm bo

¹³ Kutafaaku kuba ñen' ugen bó ní, ka faa nɛ bi ye bi bi maale' nà nnò li tuo, nɛ ki lore' buñercienbu nnò ki bure', ki kpàakeh Krèt ya dekl. ¹⁴ Ama bi bure' ma, na taande' nɛ kutafaabiiku kuba fii' lidekl nnò bó ní ki yile' bi'bo bi yih kù «Lenpuoli ya jie bó ya tafaaku». ¹⁵ Kutafaaku nnò yile' buñerbu nnò bo ma nnò bua ji li fre kí tuobe kù. Kù pe' tɛ ki còm', nɛ tí cère' buñerbu nnò paan' ku'bo. ¹⁶ Ti jojoh ki tí likn' lidekl liba, bi yih lè Koda, nɛ ki ñikn' ki yuure' tí ñercienbu díeh buñerwawaabu bùa nnò ¹⁷ kí kpíen' bucienu ni. Nɛ biñerkurb taa' ñmí ki lòlè' kí pòmòm' kí cuo' bucienu nnò ya tingi. Bi là fenge nba la, buñerbu nnò li tí yèke litengbil là bi yih lè Sirt * nnò nɛ. Nɛn bo nɛ bi taa' nà co buñercienbu bù la joh tontonm nnò kí jòm' bu'bo kí cùn' miñunm ní, kí cère' bù paan' kutafaaku bo. ¹⁸ Kutaaku tí faa' kí laa' kutafaaku biɛ kí joh kí faa, kí jengeh buñercienbu, nɛ bi ñen' ituk iba kí wié' miñunm ní. ¹⁹ Wienta daali nɛ biñerkurb ñen' buñercienbu bugben ya went tuba mò kí wié' miñunm ní. ²⁰ Ti tien' iden yà yebe ka laa' wien, ka laa' ñmaabii mò. Kutafaaku nnò lí biɛ kí faa nɛ. Ta ji daan kí ye tí li ñmère.

²¹ Tò, ní wuòke' binib bà te buñercienbu ní nnò ña jin' niba. Nɛn saan nɛ Pòl fii' kí sere' bi'nun bó kí tòke' bɛ kí ye: «N'jòtiebɛ, ni bí là tuo' n'ñòbu bó, ka siere' Krèt ya dekl ní la, kinunbònk kie ña bí li tu tɛ, tibòm mò ña bí lí ñende. ²² Fɛnfɛnno wuò n gbáanh nɛ nɛ, cuo mɛn ni'ba kime ni'ni uba ña ní kpo, buñerbu baba nɛ li saa. ²³ N yé Uwien ya nil nɛ, nɛ kí pukeh wò. Kuñonku kuu nò u sòm' u'tond uba ni'saan, ²⁴ u lá tòke' nni kí ye: «Pòl, la sɛn jɛwaanbu. A lí li sere ubercien Sesa ya nun bó nɛ. Uwien li juoke ñɛ kí cère binib bà ke te nin ñɛ buñercienbu ní nnò ní ñmère.» ²⁵ Nɛn bo, n'jòtiebɛ, cuo mɛn ni'ba. N teke' Uwien kí jin' kí du kí ye u li tien u tòke' nni nà nnò. ²⁶ Ama kutafaaku li tuke tɛ kí tí gbèn lidekl liba.»

²⁷ Tò, piik nin ñonkunan sò, kutafaaku tuke tɛ tí te Adriyatik ya ñuncienm bo. Ní tí tuo kuyòku nɛ biñerkurb maale' kí ye tí nɛkn' liwél liba nɛ. ²⁸ Bi yíe bɛ ní bikn' kí liike miñunm nnò ñò kí kpɛ ma bo, nɛ kí taa' uñmí kí lòlè' likuluònl liba kí wié' miñunm ní kí bikn' kí laa' ní kpɛ mɛta pita nin ulole nɛ. Tí jende' kí pukn', nɛ bí tí bikn' kí laa' mɛta pile nin unii. ²⁹ Bi fenge nba la, buñercienbu nnò la tí yèke iten nɛ. Nɛn bo nɛ bí lòlè' ikuluòn inan kí jòm' buñerbu nnò ya puoli kí cuo' bù kí sien', kí tureh kutaaku ní faa kí tu bɛ. ³⁰ Biñerkurb nnò nuunh bɛ ní lòkre kí ñɛ buñercienbu nnò ní ma nnò nɛ kí jiin' buñerwawaabu nnò kí pùkn' miñunm bo, kí nɛn' kí ye bí joh bɛ ní tí lòlè ikuluòn nɛ kí jòm' buñercienbu nnò ya nun bó. ³¹ Nɛ Pòl tòke' sojambe nin bi'cien kí ye: «Binib

* **27:17** Litengbil là bi yih lè Sirt nnò te Libi ya ñuncienm ní nɛ, ka fòke nin ñungbaal.

biε n̄en' buñerbu buu ni la, na n̄ n̄m̄ere»³² N̄en saan n̄e sojambe cere' iñmi ya l̄uò buñerwawaabu n̄n̄o, ki c̄ere' b̄u bure'.

³³ N̄i wendeh p̄ip̄i n̄e P̄ol gb̄aan' bi'ke b̄e n̄ n̄iikn k̄i j̄i tijier, n̄e ki ye: «Dinno wuò n̄o n̄i tien' iwien piik nin inan s̄o, ni te iyenben ni ka jinh n̄iba. ³⁴ N̄en bo n̄iikn m̄en k̄i j̄i tijier, kim̄e n̄i li tore n̄e n̄i n̄m̄ere. N̄i'ni uba m̄on̄on ya yul n̄a n̄i ḡaare»³⁵ P̄ol len' ki gben', n̄e ki taa' kp̄on̄o, ki faare' Uwien bi'ke ya nun b̄o, ki kuò' ki cin' ki n̄m̄onh. ³⁶ N̄en saan n̄e bi'ke cuo' bi'ba ki m̄o jin' tijier. ³⁷ Ti là te binib kobiile nin pilole nin biluob n̄e buñercienbu n̄n̄o ni. ³⁸ Bi'ke jin' ki gbo', n̄e ki n̄en' tijier t̄a te buñerbu ni n̄n̄o ki wiε' miñunm ni n̄o b̄u n̄i yuòke.

³⁹ Uwien può' uyo w̄a n̄n̄o, biñerkurb n̄a bende' bi te n̄a saan, ama bi laa' lijaal liba miñuncienn ya gbaal. N̄e bi ye n̄i tuo' la, bi li c̄ere buñercienbu n̄n̄o n̄i t̄i n̄e n̄en saan n̄e. ⁴⁰ N̄e ki cere' ikuluon n̄n̄o ya n̄mi, ki c̄ere' i juore' miñunm ni. N̄e ki lore' tiñekurlenbent ya n̄mi, ki taa' kukpelc̄ieku kuba ki j̄on' buñerbu ya nun b̄o paaki, ki c̄ere' kutafaaku tureh b̄e ki cuube miñunm n̄n̄o ya gbaal. ⁴¹ Bi t̄i leke' litengbil liba bo miñunm l̄inde' l̄è. Buñerbu don' li'bo, n̄e liñeryul bubn', bua j̄i li fre k̄i jo. N̄e iñungbegbel fih ki yèkreh ufaa bo ki wieleh buñerbu n̄n̄o ya juul b̄o.

⁴² Sojambe n̄n̄o maale' ki ye bi li ku lipekl ya nib n̄n̄o n̄e n̄o uba la wo k̄i n̄e k̄i s̄en k̄i n̄m̄ere. ⁴³ Ama sojambe ya c̄ien n̄n̄o ȳie w̄o n̄i n̄m̄ien P̄ol, n̄e ka tuo' b̄e n̄i tien bi maale' n̄a n̄n̄o, n̄e ki ye b̄a freh ki woh n̄n̄o n̄i k̄pie k̄i maabe k̄i lu miñunm ni, k̄i wo k̄i puore. ⁴⁴ B̄a s̄ien' n̄n̄o m̄o n̄i cuo id̄oyek bii iñeryoyol k̄i puore. Bi tien' n̄n̄o n̄e bi'ke puore' caabu.

28

P̄ol te Malt ya dekl bo

¹ Ti n̄en' miñunm n̄n̄o ni ma n̄n̄o n̄e bi t̄ake' t̄e ki ye bi yih lidekl n̄n̄o Malt n̄e. ² Lidekl n̄n̄o ya nib tien' t̄e tinim̄ont c̄een. Utaa cin' ki niuh, tiw̄or te ma n̄n̄o, n̄e bi s̄ere' umu k̄i c̄ere' ti'ke jebe' w̄u. ³ P̄ol wore' tid̄obikuont, k̄i l̄a k̄pien' umu ni. Umu n̄n̄o ya w̄ol c̄ere' uwe n̄en' tid̄obri n̄n̄o ni, k̄i k̄ere' P̄ol ya nuò ki juore' ki juon. ⁴ Lidekl n̄n̄o ya nib laa' uwe juon P̄ol ya nuò bo ma n̄n̄o, n̄e ki t̄akeh t̄ob ki teh: «Uje wuò li ȳe unikul n̄e. U n̄m̄ere' ka kpo' miñuncienn ni, ama ti'bul w̄a cuube n̄n̄o n̄a n̄i c̄ere w̄o n̄i li fuobe.» ⁵ N̄en saan n̄e P̄ol gb̄e' uwe n̄n̄o, u lu' umu ni ka cii' u'luol b̄o. ⁶ Bi maaleh ki teh n̄i li duun n̄e, bii P̄ol li kpo i ya t̄aan bo n̄e. Bi l̄ilikeh n̄i t̄i wuòke', bi laa' bonn n̄a tien' w̄o, n̄e bi liebe' ki maale' ki ye u ȳe ubul n̄e.

⁷ T̄o, lidekl n̄n̄o ya c̄ien uba là te bi yih w̄o Publiyus. U'kp̄aabu n̄a f̄oke nin ti te n̄a saan n̄n̄o. N̄e u teke' t̄e iwien ita, ki c̄ende' t̄e ten ti ȳe u'jotieb n̄e. ⁸ Publiyus ya baa d̄o ki bun, u'gbenent ton, u juh mis̄em. P̄ol jon' u d̄o n̄a saan n̄n̄o, ki t̄i taa' u'nuò ki paan' u'bo ki k̄aare' ki de' w̄o, n̄e u faake'. ⁹ P̄ol tien' n̄n̄o ma n̄n̄o, n̄e biw̄ient̄ob b̄a te lidekl n̄n̄o bo n̄n̄o baa' u'saan, n̄e u c̄ere' bi'm̄o faake'. ¹⁰ Binib n̄n̄o seln' t̄e c̄een. Ti ye t̄i s̄iere uyo w̄a n̄n̄o, n̄e bi pun' t̄e n̄a k̄e c̄ieke t̄e.

P̄ol baa' Erom ya du ni

¹¹ Ti là tien' ni'saan iñmaale ita n̄e, ki yaan ki k̄on' Aleksandri ya n̄ercienbu buba ki bure' b̄u n̄m̄obe ibuleb* ya n̄ennenku. Buñercienbu n̄n̄o là juore' ni'saan tiw̄arcient ya yo n̄e. ¹² Ti t̄i baa' Sirakus ya du ni, ki tien' len iwien ita, ¹³ n̄e ki n̄en' len' ki non' miñuncienn, ki t̄i baa' Lejiyo ya du ni. Kutaaku faa', kutafaaku kuba fii' ugen b̄o n̄i, n̄e ti taa' iwien ile ki baa' Pusol ya du ni. ¹⁴ Ti

* **28:11** Ibuleb n̄n̄o ȳe Grekmb̄e ya bule ya yel n̄e. Bi là maaleh ki teh yin n̄e gu biñerkurb miñuncienn bo. Bi yih ibuleb n̄n̄o ya liba Kast̄or, ki yih li't̄o m̄o Polus.

laa' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò ya biba len, ñe bi gbáan' te tí tien bi'saan iwien ilole. Ti tentien' nnò ñe ki tí baa' Erom ya du ni. ¹⁵ Binib bà teke' ki jin' ki te Erom ya du ni nnò cii' ti we ní ñe ki tuobe' te usen bó. Biba tí tuobe' te Apiyus ya daak saan ñe, bitòb mò tí tuobe' te Ticendur tuta saan. Pól laa' be ma nnò, ñe ki faare' Uwien, ñe u'gbenent saake'. ¹⁶ Ti tí baa' Erom ya du ni ma nnò, ñe bi de' Pól u'duku u'ba, ki cère' soja uba gu wò.

Pól tóke' Erom yaab Uwien ya gber

¹⁷ Iwien ita gèbre', ñe Pól yin' *Sufmbè ya cienb, bi taan', ñe u tóke' be ki ye: «N'yaabe, ma tien' tí du ya nib bonn, ka saa' ti'yaajebok liba. Ama bi cuo' nni Yerusalèm ni ñe, ki taa' nni ki ñukn' Erom yaab. ¹⁸ Bi bun' nni tibuur ki laa' ma ñmòbe biil, ñe bi yíe be ní taa nni kí wié, kime ba laa' n tien' ná nì kpè be ní ku nni. ¹⁹ Ama *Sufmbè ña tuo' be ní wié nni ma nnò ñe cère' n len' ki ye ubercien Sesa ñe li bu n'buur. Na yé n yíe ní biin n'bol ya nib ñe. ²⁰ N yin' ñe ní lá wuan ñe tu ya gber ñe. Tinbi Israyel yaab lá ñmòbe lidendènl lá nnò bo ñe bi lòle' nni tikudòkr.»

²¹ Ñe bi tóke' wò ki ye: «Sude ya tinfenm ya nib ña kele' a'gber gbònkú ni ki de' te. Tí yò uba mò ña ñen' ní bó ní, kí lá tóke' te a'gber bíi kí len' tigbèbiert tuba a'bo. ²² Ama tí yíe tí cii' a'ñòbu ni ñe sin bugben maaleh kí teh bà, kime tí ben kí ye idu ké ní, binib ña tuonh a'cèkl ya gber.»

²³ Ñe bi sien' lidaali lá bi lí liebe ní Pól saan. Ní daali, ñe bi baa' u te ná saan nnò, kí yebe cèen. Pól cin' kutenñaaku ñe kí tókeh Uwien ya bel ya gber kí tí baa' kutaajuaku. U ñiikeh Moyis nin *Uwien ya ñòbonsòknb lá kele' ná *Uwien ya gbònkú ni nnò bo ñe, kí tókeh be *Yesu ya gber kí ñikndeh be ní tuo tù. ²⁴ Bi'ni biba tuo' tù, ñe bitòb yíe' ka teke' tù kí jin'. ²⁵ Bi tí siereh ka cii' tòb bó ma nnò, ñe Pól len' liñòbonl liba kí ye: «*Mifuoñaanm lá cère' *Uwien ya ñòbonsòknl Esayi tóke' ní'yaajeb tigber tà nnò yé tigbemànt ñe. ²⁶ Mí lá ye: «Li joh kí tí tóke Israyel yaab kí ye:

Ní lí tùòre kí cenge ama ná ní cii' ní'tingi,

ní lí tùòre kí liike ama ná lí ñe,
²⁷ kime binib nnò ya yul faa ñe,

bi kpè' bí'tub ñe,
kí pí' bí'nun,

ka yíe bí'nun ní ñe,

ka yíe bí'tub ní cii,

ka yíe be ní bende ní'tingi bí'yenm ní,

ka yíe be ní lèbre bí'tetem ñò ní buu be.»

²⁸ Ñe Pól tí tóke' be ki ye: «Bende men kí ye Uwien sòn' nni bà ña yé *Sufmbè saan ñe ní tí tóke be minmiennm ya gber. Ben lí cengeh tù.»

²⁹ [Pól len' nnò ma nnò, ñe *Sufmbè nnò siere' kí findeh nin tòb kí gbiekeh.]†

³⁰ Pól tien' ibinñmen ile ñe kí te kuduku kúa u paanh ku'bo nnò ní, kí teknh bà ke bàareh u'saan nnò. ³¹ U tókeh binib Uwien ya bel ya gber nin Yonbdaan *Yesu Kristo ya gber, kí ñmòbe lifèl kí lienh, ñe uba ña piendeh wò.

† 28:29 Bi kpíe' kí kele' tigbont tà nnò ya tuba ní migbiirm 29 ña te tu'ni.

Kugbɔnku kùà Pɔl kɛle' ki de'

Erom yaab nɔ

Nà wɔngɛh kugbɔnku kuu te ma bo

Yesu ya tond Pɔl nɛ kɛle' kugbɔnku kuu nɔ. U yé Suf nɛ, ki maa' Tars ya du ni. U là bɛn Kujɔtiɛkpaaku ya gbɔnku ya gbɛr mɔnmɔnm nɛ, ki yé Farisiɛn, ka sɛ yiko ya gbɛr bo. U là jɛndɛh Kristo yaab cɛn nɛ. Nɛ ki tì lá Joh Damas bó wɔ rí tì jɛndɛ ni'mɔ bó yaab. Kristo jiɛ' wɔ usɛn, ki tien' wɔ u'yo, nɛ u ji tɔkeh binib wɔn Kristo ya gbɛr.

Pɔl ya sɛn ya jom nta bo nɛ u kɛle' kugbɔnku kuu ki de' Erom yaab. Bi'ni biba là teke' Kristo ki jin' ka yé Sufmbɛ. Ama Sufmbɛ bà teke' Kristo ki jin' ki juore' ki pɛ yiko bo ya biba lienh ki teh bà ɲa yé sufmbɛ nɔ mɔ li boh yiko nɔ nɛ. Nɛn bo nɛ Pɔl kɛle' kugbɔnku kuu nɔ.

Kí cin liyul 1 kí tì baa iyul 8, Pɔl ye unisaal kɛ yé ubierdaan nɛ. Nɛ yiko ɲa rí fre kí nɛn nil biɛre ni. Ama unil kɛ li ɲmɛre kí nɛ mitekjim nin Mifuoɲaanm ya torm bo nɛ.

Kí cin iyul 9 kí tì baa 11, Pɔl kɛle' Uwien ya nib Israyɛl yaab nin Kristo yaab ya gbɛr nɛ. Kristo yaab ya tekjim te tɛn busubu nɛ. Bu'ɲaan cin' Sufmbɛ ya buɔl nɛ. Ama na yé Sufmbɛ kɛ nɛ teke' Kristo ki jin'. Nin nɛn kɛ ɲɔ Uwien biɛ ki yíe bɛ nɛ ki yih bɛ u'yaab.

Kí cin iyul 12 kí tì baa 15, Pɔl wuɔn' binib li pukeh Uwien ma bo nin bi li ɲmɛ nin tɔb ma bo, ki sure' bà ya tekjim faa bɛ rí li ciuh ki dienh bà ya tekjim ɲa faa nɔ. U tì fɔre' nin ifuonde nɛ (liyul 16).

Ifuonde

¹ Min Pɔl nɛ kieh nɛ kugbɔnku kuu. N yé *Yesu Kristo ya tonsɔnl nɛ. Uwien nɛ yin' nni rí li yé Yesu Kristo ya tond, ki gɛndɛ' nni rí li kpaandɛh wɔn Uwien ya gbɛmɔnmɔnt. ² Uwien là pùon' tɛ tì ya gbɛmɔnmɔnt nɛ haali uyoɔyo, ki cɛrɛ' u'ɲɔbonsɔknɛ kɛle' tù u'gbɔnku ni. ³ Tù lienh u'Bijɛ bo nɛ. U tien' u'ba unisaal nɛ bi maa' wɔ *Dafid ya lontunku ni. ⁴ Ama *Mifuoɲaanm bo nɛ Uwien wuɔn' ki ye u yé u'Bijɛ ki cɛrɛ' u ɲmɔbɛ mituɔm kí nɛ u'mɛkrm bitenkpiib ni bo. Wɔn nɛ yé *Yesu Kristo tì Yonbdaan. ⁵ Wɔn bo nɛ n laa' mijuokm ki yé u'tond, ɲɔ u'yel bo rí li tɔkeh inibol kɛ ki teh bɛ rí teke wɔ kí ji, kí li boh wɔ. ⁶ Ni'mɔ te inibol nɔ ni nɛ, kime *Yesu Kristo yin' ni'mɔ nɛ. ⁷ N kieh kugbɔnku kuu rí de ninbi bà kɛ te Erom ya du ni Uwien yíe nɛ, ki yin' nɛ ki tien' u'yaab nɔ nɛ. Tì Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo rí juoke nɛ, kí de nɛ uyɛnduɔn.

Pɔl nuunh wɔ rí jo kí tì fuonde Kristo yaab bà te Erom ni nɔ

⁸ Micincinm n li kpɛ kí faare n'Wien nɛ. *Yesu Kristo bo nɛ n li faareh wɔ ni'kɛ bo, kime bi lienh uyɛndun ni ni'kɛ saan ni'tekjim bó. ⁹ Wɔn Uwien wà n sɔnh nin n'fɛl kɛ ki dienh wɔ u'Bijɛ ya gbɛmɔnmɔnt ya tɔkm ni nɔ nɛ yé n'mɔnkunl ki ye n tuu ki tien ni'bɔ n'kaare ni. ¹⁰ N káareh ki mieh wɔ uyo kɛ ki teh u tuo' la, wɔ rí de nni usɛn rí baa ni'saan nɛ. ¹¹ Kime n'nun mɔn rí lɛ nɛ kí cɛrɛ ní lɛ *Mifuoɲaanm ya paabu ɲɔ kí tùɔre kí li faa mitekjim ni nɛ. ¹² N len' nà nɔ ya tingi si: n baa' ni'saan la, min nin ninbi, wà kɛ rí saake u'tɔ ya gbɛnɛnt kí nɛ tì ɲmɔbɛ mitekjim ma nɔ bo nɛ. N ya tekjim rí saake ni'gbɛnɛnt, ni'mɔ yaam rí saake n'yaar.

¹³ N'yaabe, n yíe ní li bɛn kí ye n tuu ki bobndɛh rí baa ni'saan nɛ, ka laan laa' bónl. N yíe n'tuonl rí cuon ni'mɔ saan tɛn li cuon' ma inibotɔ saan nɔ nɛ.

14 Ní yé liwòbl nɛ n'bo ní tɔke binib kɛ tigbɛmɔnmɔnt, bà ya nun wende' nin bà ya nun ɲa wende', bà bɛn niba nin bà ɲa bɛn niba mɔ. 15 Nɛn bo nɛ n'nun mɔn ní tɔke ninbi bà te Erom ni mɔ tigbɛmɔnmɔnt nno.

Tigbɛmɔnmɔnt yé Uwien ya tuɔm nɛ

16 Fɛ ɲa ɲmɔbe nni tigbɛmɔnmɔnt ya tɔkm bo. Tù yé Uwien ya tuɔm nɛ, ki li ɲmien binib bà kɛ teke' tù ki jin': bà yé *Sufmɛ mikpiɛkm nin bà ɲa yé *Sufmɛ mɔ. 17 Kime tun nɛ wɔngɛh Uwien ɲiikeh nà bo ki bùh binib bigbɛmɔndɛnb. U ɲiikeh mitekjim baba bo nɛ ki bùh binib bigbɛmɔndɛnb ten ní kɛle' ma u'gbɔnku ni ki ye: «Ugbɛmɔndaan li fuobe u'tekjim bo nɛ.»

Binib kɛ bre nɛ

18 Uwien wɔngɛh haali paaki bó nɛ ki teh u'mutuol fii' binib bo. Kime bi sɔnh itùonbiɛɛ nɛ ka pɛ u'bo, ki piendeh tigbɛmɔnt ya sɛn bi'tùonbiɛɛ nno bo. 19 Kime bi bɛn unisaal li fre kí bɛnde nà kɛ Uwien bo. Wɔn Uwien nɛ wuɔn' bɛ nɛ. 20 Imɔn, haali unɛndun ya cincinyo kí lá baa fɛnfennɔ nɔ, nib ɲa kpele kí laa' Wien nin bi'nunbu, ama bi lɛnh u ɲɛn' tibont tà nɛ kí bɛndeh kí teh u mɔnbe kí yé Uwien, kí ɲmɔbe mituɔm mà ɲa ɲmɔbe gbɛnm. Nɛn bo nɛ ba jí li fre kí ye ba bɛn wɔ. 21 Nin bi bɛn wɔ ma kɛ nno, ba kpiɛkreh wɔ kí ye u yé Uwien, ka faareh wɔ mɔ. Ama bi juore' nin bi'yɛnmaalkuon nɛ, ka ɲmɔbe yɛnm, kí te libɔnbɔnl ni. 22 Bi yih bi'ba biyɛnfodɛnb nɛ, kí nín jí yé ijɔr. 23 Bi dàan' Uwien wà ɲa ní kpo ya kpiɛkm, nɛ kí lèbe' kí kpiɛkreh unisaal wà lí kpo ya nɛnnɛnku nin inuɔn nin itàan inan ya went nin tiwɛnbɛlnkaar ya nɛnnɛnt.

24 Nɛn bo nɛ Uwien sɛln' bɛ, bi pɛ bi'yɛnm yíe nà bo, kí sɔnh tijɔknt ya tùon, kí jindeh bi'ba ifɛ. 25 Bi taa' kutonɛnku nɛ kí lèbe' Uwien ya gbɛmɔnt, kí pukeh tibont tà Uwien ɲɛn' tù, kí sɔnh itùon kí diɛnh tù, kí dàan' wɔn Uwien wà ɲɛn' tibont nno kɛ kí kpe kɛnɛkpe uyo wà ɲa ɲmɔbe gbɛnm nno. Ami.

26 Nɛn bo nɛ Uwien sɛln' bɛ, bɛ ní lí sɔnh ifɛ ya tùon bi'yɛnm yíe ma bo. Nɛ bi'puob teh nà ɲa kpe tienm, kí dàan' miduɔnm nin bijɛb, kí duɔndɛh nin bi'piitɔb. 27 Bijɛb mɔ dàan' miduɔnm nin bipiib, bi'mɛnku kɔh bijɛtɔb ní kí gbiekeh, nɛ bi teh nà ɲa kpe tienm, kí yé ifɛ nin bi'jɛtɔb. Nɛn bo nɛ bi lɛnh bi'yul bo ya tudɛr wà kpe bi'tùonbiɛɛ nno.

28 Ba tɔngɛ' Uwien ma nno, nɛ u sɛln' bɛ, bɛ ní lí ɲmɔbe yɛnmaalfɛnm, kí lí teh nà ɲa kpe tienm. 29 Bi cɛrɛ' mitetɛm mà kɛ ɲa mɔn ya bol nin mibiɛrm nin ununfɔke nin iponponbe nin linikul nin ikɔnkɔn nin milɛrkjim nin iyɛnmaalbiɛrɛ nɛ yɛbrɛ' nin bɛ. Bi yé bitonnɛndɛnb nɛ, 30 kí yé bitɛnfuonb, kí yé Uwien ya nɛnnɛndb, kí yé bikɛlnbaandɛnb, kí yíe tigbɛngt nin tina-cɛnkpekuont, kí yé idukond, ka boh bi'naambe nin bi'baambe, 31 kí yé ijɔr, kí yé binib bà ba du bi'bo, kí yé binunkuondɛnb, ka muɔh nil cɛɛɛkm. 32 Bi bɛn Uwien sien' kí ye binib teh nno la, bi kpe mikuum nɛ. Nin nɛn kɛ bi tuu kí teh nno nɛ, ka juore' nɛn baba bo, kí liɛbe' kí saakreh binitɔb bà mɔ teh nno ya gbɛnɛnt.

2

Uwien li bu unil kɛ tibuur

1 Tɔ, sin unil wà biindeh a'tɔ nno, a yíe la, á lí yé wà kɛ, a'mɔ te libiil ní nɛ Uwien saan. A biindeh a'tɔ ma nno a biindeh a'ba nɛ. Kime a biindeh wɔ nà bo nno, a'mɔ teh nɛn nɛ. 2 Ti bɛn kí ye Uwien diɛh binib bà teh tu ya bont ya tub la, u ɲmɔbe imɔn nɛ. 3 Sin unil wà biindeh binitɔb bà teh tu ya bont, kí mɔ teh tù nno, a maaleh kí teh a lí ɲɛ tibuur ní Uwien saan nɛ-ɛɛ? 4 Uwien tien' ɲɛ tinimɔnt kí gbien', kí ɲmɔbe a'bo lifɛsɔngl nin kuminku, nɛ a yin' nɛn kɛ fɛnm-ii? ɲa bɛn kí ye Uwien tien' ɲɛ tinimɔnt ɲɔ á lèbrɛ a'tetɛm nɛ-ɛɛ? 5 A'yul faa,

ɲa yíe á lèbre a'tetem ma nno, a bondeh a'ba bo Uwien ya benpiebcien ne, ki gu lidaali là u'mutuol li fii binib bo wɔ́ rí bu be tibuur ni'donbó nno. ⁶ Nɛn daali ne u li jiiin unil ke u'tuon kpe ma bo. ⁷ Binib bà mindeh ki sɔnh ituon ya mɔn, ki nuunh ukpieke nin lisel nin limiel là ɲa ɲmɔbe gbenm Uwien saan nno, Uwien li cère ben ne rí li tuu ki fuobe nin wɔ́. ⁸ Ama binib bà pɛ bi'yɛnm yíe ná bo, ki wíe' tigbemònt ya sɛn, ki pɛ tibonbiert ya sɛn bo nno, Uwien ya mutuol li fii, u'benku ni rí piebe bi'bo kí gbien. ⁹ Binib bà ke teh ná bre nno, ijend nin micɛɛkɛm li lu bi'bo. Ni li lu bà yé *Sufmbe nin bà ɲa yé *Sufmbe ke bo ne. ¹⁰ Ama bà ke teh ná mɔn li lɛ ukpieke nin lisel nin uyenduɔn. Bà yé *Sufmbe nin bà ɲa yé *Sufmbe ke li lɛ ne, ¹¹ kime Uwien ɲa ɲmɔbe gèngènde.

¹² Binib bà ke ɲa ben *yiko ki teh ná bre la, bi li kpo, ama Uwien ɲa rí nɛ *yiko bo kí bu be buur. Ama binib bà ke ben *yiko ki teh ná bre nno Uwien li nɛ *yiko nno bo ne kí bu be tibuur. ¹³ Kime na yé bà ben *yiko ne yé bigbemòndɛnb Uwien saan, ama Uwien bùh bà teh *yiko nno ye ma bo ne bigbemòndɛnb. ¹⁴ Bà ɲa yé *Sufmbe, ka ben *yiko ɲɔ ki teh *yiko nno ye ma nno, ba ben ma ki teh nno, bi'yɛnmaale ne yé bi'yiko. ¹⁵ Bi teh nno ma nno, nen ne wongeh ki teh yiko ye ná nno te bi'yɛnm ni ne. Bi'yɛnm ni bi ben ná mɔn nin ná bre. Nen bo ne bi'yɛnmaale biindeh be uyo uba, ki teknh be uyotɔ mɔ. ¹⁶ N tɔkeh binib tigbemònmònt tà nno wongeh kí teh ní lá li te nno ne lidaali là Uwien li cère *Yesu Kristo rí bu binib tibuur, kí cère be rí ñen ná ke buɔ́ bi'fèl ni upaan bo nno.

Sufmbe nin yiko ya gber

¹⁷ Tɔ, sin Suf wà lienh ki teh a yé Suf, ki du *yiko bo baba, ki jɛbnh a'ba ki teh a ben Uwien, ¹⁸ ki ben u yíe ná, ki ben ná mɔn nin ná ɲa mɔn, kí ñe *yiko bo, ¹⁹ kí maaleh ki teh a yé ununyaan ne kí ðíeh ijùɔn, ki yé bà te licinñunl ní ya wenwenku, ²⁰ kí wɔknh ijɔr mibenm, kí wɔknh mubumu, kime a ben *Uwien ya yiko ma nno, a maaleh ki teh a ben tibont ke ne, kí maaleh ki teh a lienh ná ke nno yé tigbemònt ne. ²¹ Tɔ, sin wà wɔknh bitɔb nɔ nno, be tien' ɲa wɔknh a'ba? Sin wà tɔkeh binib ki teh bi la suh nno, be tien' a suh? ²² Sin wà lienh ki teh nib la teh nanmaál nno, be tien' a teh lɛ? Sin wà ɲa yíe á cii bule ya nu nno, be tien' a suh tibudur ya bont-i? ²³ A jɛbnh a'ba *yiko bo, kí liebe' kí saah wɔ ma nno, a yuondeh Uwien ne. ²⁴ Kime ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni kí ye: «Ninbi ne cèreh inibotɔ sukreh Uwien.»

²⁵ Tɔ, a jie' a'punl kí boh yiko la, upunjie ɲmɔbe kpele ne. Ama a jie' a'punl kí saah yiko la, ní te tɛn ɲa jie' ne. ²⁶ Wà ɲa jie' punl, boh *yiko la, Uwien ya buol ní te tɛn u jie' u'punl ne. ²⁷ Sin wà yé Suf kí ɲmɔbe yiko, u kele' kugbɔnku ni, kí liebe' kí jie' a'punl mɔ nno, ɲa boh *yiko nno ma nno, wà ɲa jie' punl, kí boh wɔ nno ne li bu ɲe tibuur. ²⁸ Na yé unil wà yé Suf upaan bo baba ne yé Sufmɔn. Na yé wà jie' u'punl bi'ke laa' u jie' ne yé upunjie mɔn. ²⁹ Suf ya yɛnm ne wongeh kí teh u yé Sufmɔn. Upunjie mɔn ñe lifèl ni ne. U ya punjie ñen' *Mifuoñaanm saan ne, wa ñen' *yiko wà bi kele' wɔ kugbɔnku ni nno. Na yé binib ne li pèke wà yé Sufmɔn, Uwien ne li pèke wɔ.

3

Uba ɲa te ki yé gbemàndaan Uwien saan

¹ *Sufmbe ya kpele nín si ba? Bii bi'punjie ɲmɔbe kpele-ee? ² Ni'ke ɲmɔbe kpele wa yebe ne isen ke ni, kime Uwien kpie' kí taa' u'gber kí ɲukn' ben ne. ³ Ni ye nè rí wuɔn kí ye ba? Ni ye nè rí wuɔn kí ye bi'ni biba ɲa paan' Uwien ye ma bo la, ní li pien Uwien u la tien u ye ma bo ne-ee? ⁴ Na rí tien nno fiebu. Binib

ke yé bitonnendénb mənən la, Uwien wən tuu ki yé ugbəmàndaan nē ten nī kele' ma u'gbənkū ni ki ye:

«A'lenm nī nē bi li bende kī ye
a yé ugbəmàndaan.

Bi bun' nin ηe tibuur la,
a li faake nin bē.»

⁵ Tə, nī yé ti teh nà ηa cuube nī wəngēh ki teh Uwien yé ugbəmàndaan la, ti nīn ji li len kī ye ba? Ti li ye Uwien diēh ti'tub la, u teh nà ηa cuube nē-εε? (N lienh binib lienh ma bo nē.) ⁶ Na te nno fiebu. U teh nà ηa cuube la, u li tien mila kī bu uηendun ya nib tibuur-i?

⁷ Tə, nī yé n'tonnēnkū wəngēh Uwien ya gbəmànt ki cèreh binib kpiēkreh wə la, bē tien' u diēh n'tub ki teh n yé ubiēdaan-i? ⁸ Tī li teh nà bre ηə nē rī kpeñde nà mən-i? Binib biba sukreh tē ki teh ti lienh ki teh nno nē. Bidēnb li lē utudere wā bi kpe wū nē.

⁹ Nī ye nē rī wuən kī ye ba? Nī ye nē rī wuən kī ye tinbi Sufmbē, ti cēn' binitəb nē-εε? Na te nno fiebu. N lā wəkn' nē ki ye *Sufmbē nin bā ηa yé *Sufmbē ke te ibiēre ya yonbt ni nē. ¹⁰ Nēn nē kele' *Uwien ya gbənkū ni. Nī kele' kī ye:

«Uba mənən ηa te kī yé gbəmàndaan,

¹¹ uba ηa te kī ηməbe yēnfuom,

uba ηa te kī nuunh Uwien,

¹² bi'ke dāan' u'sēn nē,

ki taan' kī juore' fēnm.

Uba mənən ηa te kī teh nà mən.

¹³ Bi'nieke yē ten itenkpiifele nē,

bi'len ya tūon si milerm baba nē,

Bi'nuən ηməbe tiləbr ten iwaalēb nē.

¹⁴ Inəbonbil nin miηūum baba nē gbe bi'nuən ni.

¹⁵ Bi'taan ton linikul bo nē.

¹⁶ Bi rēn' nā ke saan la, bi saah nē,

ki kuəndeh binitəb micēcēkm ni.

¹⁷ Ba bēn yēnduən ya sēn.

¹⁸ Ba fenge Wien.»

¹⁹ Tə, ti bēn kī ye *yiko len' nā ke nno, u len' kī de' binib bā li boh wə nno nē, ηə uba la dule niba bo kī ye wa bi'. Nno nē uηendun ya nib ke li bende kī ye bi ηməbe libiil Uwien saan. ²⁰ Nēn bo nē unil teh *yiko ye ma bo la, na rī cère Uwien rī bū wə gbəmàndaan. Yiko cèreh binib bēndeh nā yé ibiēre baba nē.

Uwien büh binib bigbəmàndēnb mitekjim bo nē

²¹ Fēnfēnno wə Uwien ji wuən' u fēh usen wā ki büh binib bigbəmàndēnb, na yé u tukndeh *yiko ye ma bo nē. Yiko nin Uwien ya nəbonsəknb lā ju' kī len' nēn nē u'gbənkū ni. ²² U büh binib bigbəmàndēnb bi'tekm *Yesu Kristo kī ji bo nē. Bā ke teke' *Yesu Kristo kī jin' la, u büh bē bigbəmàndēnb nē. Kime bi'ke te miba nē. ²³ Bi'ke tien' ibiēre nē ki luo' Uwien ya kpiēke. ²⁴ Ama Uwien ya juokm bo nē u bū' bē bigbəmàndēnb *Yesu Kristo ya tuərl lā de' bē kī wiē' nno bo. Na yé bi'nimənt bo nē. ²⁵ Uwien taa' wən nē kī tien' lituərl u'sēm bo, kī de' bā ke teke' wə kī jin' kī wiē', kī wuən' wən Uwien ya gbəmànt, ka dere' binib ya tub bi'biēre bo uyo bo, ²⁶ u lā duən' u'yēnm uyo wā nno. Fēnfēnno wə u wuən' u'gbəmànt kī ye wā ke teke' *Yesu kī jin' nē yé ugbəmàndaan. U tien' nno ηə binib rī bēnde kī ye wən Uwien nē yé ugbəmàndaan.

²⁷ Nī te nno la, uba biē kī ηməbe u li jēbn u'bā nā bo-oo? Nī yé fēnm. Na yé binib ya tūon bo nē Uwien büh bē bigbəmàndēnb, u büh bē bigbəmàndēnb bi'tekjim bo nē. ²⁸ Kime ti bēn kī ye Uwien büh unil ugbəmàndaan u'tekjim

bo ne, na ye u teh *yiko ye ma bo ne u buh wo ugbemàndaan. ²⁹ Uwien ye *Sufmbε baba ya Wien ne, ka ye bà ña ye *Sufmbε ya Wien-ii? U ye bi'mo ya Wien ne. ³⁰ Kime Uwien te uba ne. Wɔn ne buh bà ye *Sufmbε nin bà ña ye *Sufmbε bigbemàndenb mitekjibaabm bo. ³¹ Ti lienh nà nnɔ, nɪ ye ne rɪ ye mitekjim bo *yiko ña ji ye bonn ne-εε? Nnɔ ña nɪ! Ti wɔngɛh *yiko cinbe ki te ma bo ne.

4

Uwien bu' Abraham ugbemàndaan u'tekjim bo ne

¹ Tɔ, ti li ye ba ki taa ki jo ti'yaaje *Abraham ya gber bo? Wɔn nin u'yul là laa' ba? ² Nɪ bi ye u'tuonmɔnmɔn ne cère' Uwien bu' wo ugbemàndaan la, u bi ñmɔbe u li jebn u'ba nà bo. Ama Uwien ya buol na te nnɔ. ³ Kime nɪ kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «*Abraham teke' Uwien ki jin', nen bo ne Uwien bu' wo ugbemàndaan.» ⁴ Unil sɔn' lituonl ki teke' nibonn la, na ye paabu, nɪ ye u'paaku ne. ⁵ Unil wà ña nuunh Uwien rɪ juoke wo u'tuon bo, ama ki teke' wɔn Uwien wà juokeh bibierdenb nnɔ ki jin' la, u'tekjim bo ne Uwien li bu wo ugbemàndaan. ⁶ Nnɔ ne *Dafid mɔ là pokn' binib bà Uwien bu' be bigbemàndenb, ka tukn' bi'tuon nnɔ ya mɔnm bo. *Dafid là ye:

⁷ «Binib bà Uwien fère' be bi'biil, ki subn' bi'biere bo nnɔ, u'mɔnm te bi'bo.

⁸ Unil wà Yonbdaan ña rɪ tɔngɛ u'biere nnɔ u'mɔnm te udaan bo.»

⁹ Mimɔnm nnɔ te ki de' bà jie' ipun baba ne bii mɪ te ki de' bà mɔ ña jie' ne? Ti liebe nɪ *Abraham ya gber bo. Ti ye u teke' Uwien ki jin' ma nnɔ ne cère' Uwien bu' wo ugbemàndaan. ¹⁰ U le yo ba ne u bu' wo ugbemàndaan-i? Uyo wà u jie' u'punl nnɔ bii uyo wà wa laan là jie' ne? Uyo wà wa laan là jie' nnɔ ne. ¹¹ Ni ya puoli bó ne Uwien cère' *Abraham jie' u'punl. Upunjie nnɔ ne ye kudiεku kua wɔngɛh ki teh *Abraham ya tekjim bo ne Uwien bu' wo ugbemàndaan ki laa' wa laan jie' punl. Nen ne cère' *Abraham ye binib bà ke teke' Uwien ki jin' ka jie' pun ya yaaje ño Uwien rɪ bu bi'mɔ bigbemàndenb. ¹² Binib bà jie' ipun, ka pe upunjie baba bo, ama ki tekn' *Abraham ya taal ni, ki teke' Uwien ki jin' ten *Abraham là teke' Uwien ki jin' ma, ki laa' wà laan jie' punl nnɔ, u ye bi'mo ya yaaje ne.

Uwien pùon' binib bà teke' wo ki jin' nnɔ mimɔnm

¹³ Na ye *Abraham là bon' *yiko ne Uwien pùon' ki ye uɛndun li ye wɔn nin u'yaabii ya faal, kime mitekjim bo ne Uwien bu' wo ugbemàndaan. ¹⁴ Nɪ ye Uwien bi pùon' ki ye uɛndun li ye bà boh *yiko nnɔ ya faal ne la, mitekjim ña ji bi li ñmɔbe kpεle, lipuonl nnɔ mɔ bi li juore fεnm ne. ¹⁵ Kime *yiko ya saam ne cèreh Uwien ya mutuol fih binib bo. Yiko ña te la, unil li saa wɔ-ɔɔ?

¹⁶ Nen bo ne Uwien pùon' lipuonl mitekjim bo, ño lè rɪ li ye bupaabu, kɪ li kpε *Abraham ya yaabii ke bo. Na ye li li te ki de bà pe *yiko bó baba ne, li li te ki de' bà mɔ teke' Uwien ki jin' ten *Abraham nnɔ ne. Kime *Abraham ye tinbi bà ke teke' Uwien ki jin' nnɔ ya yaaje ne. ¹⁷ Ten nɪ kele' ma *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «N tien' ñe inibol ligol ya yaaje.» *Abraham ne ye ti'ke ya yaaje Uwien ya nun bó. Wɔn Uwien ne mekreh bitenkpiib, ne ki naanh tibont nin u'ñɔbo. ¹⁸ Nɪ là naan lipuonl nnɔ ña rɪ tien ne. Nin nen ke *Abraham tuu ki daan ne. U teke' Uwien ki jin' ne Uwien tien' wɔ inibol ligol ya yaaje. Ten nɪ kele' ma *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «A'yaabii li yebe ka ñmɔbe fuul.» ¹⁹ Nɪ là sien' waamu ne wɔ rɪ lè ibin kobk, ki bende' ki ye u neke mikuum, ne u'po Sara mɔ tonde' ki ye uɛl. Ama nin nen ke *Abraham ya dum ña kùore' waamu mɔnm. ²⁰ *Abraham ña maale' milele lipuonl nnɔ bo, u'dum mɔ ña

kuòre', ama u tuòreh ki faakreh mitekjim ni ne, ki kpiekreh Uwien, ²¹ ki cinbe ki ben ki ye Uwien puon' ná nno, u nmabe mituom má u li fre kí tien nè. ²² Nen bo ne Uwien bù' wò ugbemàndaan. ²³ Ní kele' *Uwien ya gbanku ni ki ye: «Uwien bù' *Abraham ugbemàndaan.» Na yé *Abraham baba bo ne ní kele' nno. ²⁴ Ní kele' ti'mò bo ne. Ti teke' Uwien wà cèrè' Yonbdaan *Yesu mekre' bitenkpiib ni nno ki jin', ne wón Uwien bù' ti'mò bigbemàndenb. ²⁵ Uwien cèrè' wón *Yesu ne kpo' ti'biere bo, ki cèrè' u mekre' bitenkpiib ni, nò wón bo wò ní bù te bigbemàndenb.

5

Uwien cèrè' binib nin wón taan' buñabu

¹ Tò, ti'tekjim bo ne Uwien bù' te bigbemàndenb, ki cèrè' ti'Yonbdaan *Yesu Kristo bo, tinbi nin wón taan' buñabu. ² Wón *Yesu Kristo ne cèrè' ti' laa' mijuokm Uwien saan, kime ti teke' wò ki jin'. Ti fuobe mi ya juokm ni ne ki nmabe lidendnl ki jebnh ti'ba ki teh ti li le ukpieke Uwien saan. ³ Na yé nen baba bo ne ti jebnh, ti jebnh ijend mò ni ne. Kime ti ben ti ye ijend ni ne ti lenh lifèl, ⁴ ne lifèl cèreh ti nmabe kuminku, kuminku mò dienh te lidendnl. ⁵ Lidendnl nno ña ní yuon te. Kime Uwien de' te *Mifuoñaanm ma nno, men ne cèreh ti bendeh ti'fèl ni u yíe te ki gbien' ma bo.

⁶ Imàn, uyo wà ta là nmabe tuom nno, ne *Kristo teke' tinbi bibierdenb ya kuum ki kpo'. Uwien ne sien' u ya yo. ⁷ Ní faa nin unil ní teke ugbemàndaan ya kuum kí kpo. Nba la, uba li kaabe kí kpo unimòn bo. ⁸ Ama Uwien wuon' ki ye u yíe te, ki cèrè' *Kristo teke' ti'kuum ki kpo' uyo wà ti laan là bie ki yé bibierdenb nno. ⁹ Fenfennò, *Kristo ya sém bo ne Uwien bù' te bigbemàndenb ma nno, be li tien nò wà ji li ñen te Uwien ya benpiebe wà we ní nno ni? ¹⁰ Uyo wà ti là yé Uwien ya nennendb nno ne u cèrè' tinbi nin wón taan' buñabu kí ñe u'Bije ya kuum bo. Tinbi nin wón taan' buñabu ma nno, be li tien nò ta ji li nmere u'Bije ya fuobm bo? ¹¹ Na yé nen baba bo ne ti jebnh ti'ba, ti jebnh Uwien bo mò ne. Yonbdaan *Yesu Kristo taan' tinbi nin Uwien buñabu fenfennò ma nno, ne cèrè' ti jebnh.

Adam nin Kristo ya gber

¹² Unibaab bo ne ibiere cin' uñendun ni. Ibiere nno ne tuke' mikuum ki baa', ne binib ke kpuokeh kime bi'ke teh ibiere ne. ¹³ Kí yaan Uwien ní de Moyis *yiko nno kí laa' ibiere te ne uñendun ni. Yiko ña laan là te ma nno, ba là tngèh binib ya biere. ¹⁴ Ama kí ñe Adam ya yo kí tí baa Moyis ya yo mikuum jinh binib ne. Nin ba tien' biere ten Adam lá kende' Uwien ya ñobó kí bii' ma ke nno mikuum jinh be ne. Adam là yé unil wà we ní nno ya nennenu ne.

¹⁵ Ama Uwien ya paabu nin Adam ya biil ña te, ka kpe mò. Unibaab ya biil bo ne mikuum jin' binib bi yebe ma nno, be li tien nò unibaab *Yesu Kristo mò bo Uwien ña ní juoke binib bi yebe, kí de be bupaabu bù ní li yebe ka nmabe bù kpe nin bá ní? ¹⁶ Uwien ya paabu tien' ná nin unibaab nno ya biere tien' ná ña te. Wón unibaab ya biere bo ne Uwien ye binib ke kpe utudere. Ama Uwien ya juokm bo ne u bùh binib bigbemàndenb nin bi'biere yebe ma ke nno. ¹⁷ Unibaab ya biil bo ne mikuum nmabe mituom binib ke bo kí ñe wón unibaab nno. Ní te nno lá, be li tien nò binib bá laa' Uwien ya nimàncient tà cèrè' Uwien bù' be bigbemàndenb nno ña ji li le Uwien ya fuobm, kí ji libel unibaab *Yesu Kristo bo? ¹⁸ Unibaab ya biil ne tuke' utudere kí baa' binib ke bo. Nno ne unibaab ya tuonmònmònl mò bo, Uwien bùh binib ke bigbemàndenb kí cèreh bi fuobe. ¹⁹ Unibaab ña bon' Uwien ma nno ne cèrè'

binib ke yé bibierdenb Uwien saan. Nno ne unibaab mo bon' Uwien ma nno cere' binib ke yé bigbemändenb Uwien saan.

²⁰ Uwien lá taa' *yiko ki baa' ne binib ya biil yebre' ki ghen'. Ama ibiere yebe ná saan la, Uwien ya nimánt mo yebe ni'saan ceen ne. ²¹ Ibiere lá nmobe mituom ne ki tukeh mikuum ki baareh. Nno ne Uwien ya nimánt mo nmobe mituom ki cereh binib yé bigbemändenb u'saan, ki li le limiel lá na nmobe ghenm kí ne Yonbdaan *Yesu Kristo bo.

6

Ti kpo' nin Kristo ma nno, ti li fuobe nin wo mo ne

¹ To, ní te nno ma nno, ní ye nè rí ye ba? Ní ye nè rí ye tí li tuu ki teh ibiere na Uwien ya nimánt rí li yebreh ne-ee? ² Na te nno fiebu. Ti nen' ibiere ya wobl ni na, ti li tien mila kí liebe kí li fuobe ibiere ni? ³ Bii na ben ki ye bi síi' tinbi bá ke Uwien ya nunm ti taan' nin *Yesu Kristo nno ti taan' u'kuum mo ne-ee? ⁴ Bi síi' te Uwien ya nunm ti taan' Kristo ya kuum ma nno, bi taan' ki sube' tinbi nin won ne. Ne u'Baa Uwien ya kpieke bo, u cere' u mekre' bitenkpiib ni na tí'mo rí li te mifuobfenm ni.

⁵ Ne tinbi nin won taan' u'kuum ma nno, ti li taan u'mekrm mo ne. ⁶ Ture men kí li ben kí ye bi kpe' wo udoponpon bo ma nno, bi kpe' ti tetekpaam mo nin wo ne. Mitetekpaam nno la jí rí li nmobe tuom na ti lá jí rí li yé ibiere ya yonbe. ⁷ Imón, unil kpo' la, u nen' ibiere ya yonbt ni ne. ⁸ Ti kpo' nin Kristo ma nno, ti teke' ki jin' ki ye tí li fuobe nin wo mo ne. ⁹ Ti ben kí ye u mekre' bitenkpiib ni ma nno, wa jí li kpo, kuum na jí nmobe tuom u'bo. ¹⁰ U kpo' bolm miba kpein ne ki ghen' ibiere ya tuom. Fenfenna u fuobe, ne u'fuobm nno yé Uwien yaam ne. ¹¹ Nno ne ni'mo li búh ni'ba ten ni'mo kpo' kí nen' ibiere ya tuom ni, ne ki fuobe kí de' Uwien *Yesu Kristo bo.

¹² Nen bo, ni lá jí rí cere ibiere rí li nmobe tuom ni'gbenent tá li kpo nno bo, kí lá jí rí li teh tú yé ná. ¹³ Ni lá taah ni'gbenenbel kí teh ibiere ten í yé itúonbiere ya jewent ne. Ama ní te ten binib bá mekre' kí liebe' kí fuobe ma nno, taa men ni'ba kí de Uwien, kí taa ni'gbenenbel kí de wo ten í yé itúonmónmón ya jewent ne. ¹⁴ Na jí li te biere ya yonbt ní, kime yiko na jí nuuke ne, Uwien ya nimánt ne jí nuuke ne.

Ti ne ibiere ni kí li teh ná mán Uwien ya nun bó

¹⁵ Ní tingi sí ba? Tí li teh ibiere kí ye *yiko na jí nuuke te, Uwien ya nimánt ne jí nuuke te-ee? Na te nno fiebu! ¹⁶ Na ben kí ye a taa' a'ba kí de' unil, kí boh wo ten a yé u'yonb lá, a mónbe kí yé udaan ya yonb ne-ee? A taa' a'ba kí de' ibiere lá, a yé ibiere ya yonb ne, ne ibiere baareh nin mikuum ne. Ní yé a tí taa' a'ba kí de' Uwien, kí boh wo lá, u li bú ne ugbemándaan ne. ¹⁷ Tí faare men Uwien. Ninbi bá lá yé ibiere ya yonbe uyo uba nno, fenfenna ní jí boh bi wákn' ne miwáknm má Uwien ya sen bo nno nin ní'fél ke ne. ¹⁸ Uwien nen' ne ibiere ya yonbt ní, ne kí tien' ne tigbemánt ya yonbe. ¹⁹ Ní'jiint bo ne n taa' minisaaltetem kí tien' kunennenu na ní fre kí cíi. Uyo uba ní lá taa' ní'ba kí tien' tíjónkt nin fenfenm ya yonbe ne, kí teh ná na kpe sen Uwien ya nun bó ma nno, fenfenna ní jí rí taa ní'ba kí tien tigbemánt ya yonbe, kí li yé Uwien ya nib imónmón.

²⁰ Ní lá yé ibiere ya yonbe ma nno, niba na lá wábnده ne ní li teh ná cuube Uwien ya nun bó. ²¹ Ní lá teh tibont tá uyo uba nno, tú jí coh ne ífe ne fenfenna, ne tu'fórm lá baareh nin mikuum ne. ²² Ama fenfenna Uwien nen' ne ibiere ya yonbt ní, kí tien' ne u ya yonbe, ne ní jí teh tibont tá mán u'nun bó. Ne mifórm,

ni li le limiel là ña ñmòbe ghenm. ²³ Ibiere ya paaku si mikuum ne, ne Uwien ya paabu si limiel là ña ñmòbe ghenm, Yonbdaan *Yesu Kristo bo.

7

Yiko nin Kristo yaab ya gber

¹ N'yaabe, n lienh nin ninbi bà nnò, ni yé binib bà ben *yiko mòmòmnm ne. Ni ben ki ye unil te *yiko ya wòbl ni uyo wà u laan fuobe ne. ² Nnò ne *yiko bo uje laan fuobe la, u'po ña ñmòbe sen wò ñ fii u'saan, ama u'ce kpo' la, u ñmòbe usen wò ñ liebe kí kun ticer. ³ Upii nèbre' kí kun' ticer uyo wà u'ce laan fuobe la, bi li yin wò upiinañmaa ne. Ama u'ce kpo' la, wa ji te yiko ya wòbl ni. U liebe' kí kun' ujetò la, ba ñ yin wò piinañmaa.

⁴ N'yaabe, ni'mò yaam te nnò ne. Kristo là kpo' ma nnò, ni'mò là kpo' nin wò ne, ka te yiko ya wòbl ni, ni ji yé uba yaab ne. Ni'tingi si: ni ji yé Kristo wà mekre' bitenkpiib ni nnò yaab ne, ñò tí li sònh itùon yà mòn kí dienh Uwien. ⁵ Imòn, uyo wà tí là pè minisaaltetem bo nnò, *yiko ne là cèreh tí lenh iyenmaalbiere, kí teh tibont tà bàareh nin mikuum. ⁶ Fènfenno tí te ten tí kpo' ne kí ñen' ná là co te nnò ni, ka ji te yiko ya wòbl ni. Tí ji pè Mifuoñaanm wongeh te usenfaan wà nnò bo ne, kí sònh Uwien ya tuonl; ta ji pè Moyis kele' yiko wà nnò là wongeh te usenkpaan wà nnò bo.

Yiko ne cèreh unil bendeh ibiere

⁷ Tò, ní ye nè ñ ye ba? Ní ye nè ñ ye yiko yé ibiere ya bonn ne-ee? Na te nno fiebu! Kime *yiko ña bi te la, ma bi li bende ná yé ibiere ya bonn. Ná bi kele' *yiko ya gbòku ni ki ye: «La ñmòbe nunfòke la,» ma bi li bende kí ye ununfòke yé biere. ⁸ Yiko ya wòbl bo ne ibiere laa' usen kí cèrè' n ñmòbe ununfòke ke ya bol. Yiko ña bi te la, biere ña bi ñmòbe tuòm. ⁹ Uyo wà ma là ben yiko nnò, n là fuobe ne. Ama n tí bende' *yiko nnò ya wòbl ma nnò, ne ibiere laa' mituòm n'bo, ¹⁰ ne n kpo'. Yiko ya wòbl là bi li de nni limiel nnò, baa' nin mikuum ne min bo. ¹¹ Kime *yiko ya wòbl bo ne, ibiere laa' usen, kí lere' nni, kí cèrè' n kpo'. ¹² Imòn, *yiko nin u'wòbl ñen' Uwien saan ne kí mòn, kí cuube.

¹³ Tò, ná yé nibonmòmòmnm ne kpende' n'bo mikuum-ii? Na te nno fiebu! Ibiere ne cèrè' n kpo'. Nibonmòmòmnm nnò bo ne ibiere laa' usen kí ku' nni, ñò yí ñ tùòrè kí wuòn í yé bà. Yiko nnò ya wòbl ne wuòn' te ibiere bre kí gbien' ma bo.

Ibiere coh binib tiyonbt ma bo

¹⁴ Imòn, tí ben kí ye *yiko ñen' Uwien saan ne. Min wòn, n yé unisaal ne, ne ibiere cuo' nni tiyonbt. ¹⁵ Ma ben n teh ná, kime n yíe ñ tien ná la, ma teh nen. Ama n nen ná nnò n teh nen ne. ¹⁶ N teh ma yíe ñ tien ná la, nen ne wuòn' kí ye n tuo' kí ye *yiko yé nibonmòmòmnm ne. ¹⁷ Ní te nnò la, na yé min ne teh nnò, ibiere yà te nni nnò ne teh nnò. ¹⁸ N ben kí ye bonmòmòmnm ña te nni, n niireh n yé unisaal ma nnò ne. N yíe ñ tien ná mòn, ama ma ñ fre kí tien nè. ¹⁹ Kime n yíe ñ tien mimòmnm mà nnò, ma teh mè. Ná bre, ma yíe ñ tien nè nnò, n teh nen ne. ²⁰ N teh ma yíe ná la, na yé min ne teh, ibiere yà te nni nnò ne teh.

²¹ Nen bo, n laa' n te mitetem mà ní sò: min wà yíe ñ tien ná mòn nnò, n lenh n freh kí teh ná bre baba ne. ²² N fe *Uwien ya yiko n'yenm ní cèen ne, ²³ ama n laa' mituòm miba me te nni, kí mòh nin n'yenmaalòmòmnm, kí cèrè' ibiere yà te nni nnò cuo' nni tiyonbt, n te i'wòbl ni. ²⁴ Min wuò ya cèekdaan! Nme lí fie nni ibiere yà te nni, kí lí baa nin nni mikuum nnò saan-i? ²⁵ N faareh Uwien, kime wòn ne lí fie nni kí ñe tí Yonbdaan *Yesu Kristo bo.

Min wɔn n'yeɲmaale ni, n te *Uwien ya yiko ya yonbt ni ne, ama minisaal-tetem ya sɛn ni wɔn, n yé ibiere ya yonb ne ki te i'yiko ni.

8

Mifuoŋaanm ne dienh limiel

1 Fɛnfɛnno Uwien ŋa ji li dɛrɛ bā yé *Yesu Kristo yaab ya tub. 2 Kimɛ unil yé *Yesu Kristo yɔ la, *Mifuoŋaanm ya tuɔm mà dienh limiel nno, ne ŋɛn' udaan ibiere nin mikuum ya tuɔm ni. 3 Uwien tien' *yiko ŋa ní fre kí tien ná. Kí ŋɛ unisaal ya jiiɲt bo ne *yiko ŋa là ŋmɔbe tuɔm. Nɛn bo ne ibiere bo, Uwien sɔn' ní u'tiema Bijɛ uɲɛndun wuu ni nin tigbɛnɛnt, tũ naan tinbi bibiɛrdɛnb yaar. Uwien taa' wɔn ne ki tien' lituɔrl ki gben' ibiere ya gber. 4 U tien' nno ŋɔ tinbi bā dāan' minisaaltetem ki pɛ *Mifuoŋaanm yie ná bo ne ní fre kí tien *yiko ye ná kɛ mɔnmɔnm. 5 Binib bā pɛ minisaaltetem bo nno teh unisaal yie ná ne. Ama bā pɛ *Mifuoŋaanm bo nno, bɛn teh mĩ yie ná ne. 6 Unisaal yie ná nno bāareh nin mikuum ne. Ama *Mifuoŋaanm yie ná nno nɛn dienh limiel nin uyɛnduɔn ne. 7 Kimɛ binib bā teh unisaal yie ná nno yé Uwien ya nɛnɛndb ne. Ba boh *Uwien ya yiko, ka li li fre kí bo wɔ mɔ. 8 Bā pɛ minisaaltetem bo nno ŋa ní fre kí songe Uwien ya yeɲm. 9 Ninbi bɛn wɔn, na pɛ nisaaltetem bo, ní pɛ *Uwien ya Fuoŋaanm bo ne, kimɛ Uwien ya Fuoŋaanm te ni'ni. Kristo ya Fuoŋaanm ŋa te unil wà ni la, udaan ŋa yé u'yɔ. 10 Kristo te ninbi ni ma nno, ibiere cère' ni'gbenɛnt li kpo mɔnɔn la, *Mifuoŋaanm ne yé ni'miel kí ŋɛ Uwien bù' ne bigbɛmɔndɛnb ma nno bo. 11 Uwien wà cère' *Yesu mɛkre' bitenkpiib ni nno ya Fuoŋaanm te ni'ni ma nno, wɔn wà cère' Kristo mɛkre' bitenkpiib ni nno li de ni'gbenɛnt tà lá li kpo nno mifuoɔm kí ŋɛ *u'Fuoŋaanm mà te ni'ni nno bo.

12 N'yaabɛ, nɛn bo ne ti ŋmɔbe lifɛnl. Ama ta ŋmɔbe fɛnl nin unisaal ya tetem ŋɔ tí li teh unisaal yie ná. 13 Kimɛ ni pɛ minisaaltetem bo la, ni li kpo ne, ama kí ŋɛ *Uwien ya Fuoŋaanm bo, ni wiɛ' unisaal yie ná la, ni li fuobe ne. 14 *Uwien ya Fuoŋaanm pekreh binib bā kɛ nno ne yé Uwien ya bumu. 15 Uwien de' ne *u'Fuoŋaanm mà nno ŋa co ne yonbt ŋɔ ní liebe kí sɛn bujɛwaanbu, ama *u'Fuoŋaanm ne tien' ne u'bumu, ne ki cère' ti yih wɔ ti'Baa.* 16 *Uwien ya Fuoŋaanm nin mi'yul ne kundeh imɔn ti'yeɲm ni kí teh ti yé Uwien ya bumu. 17 Ti yé Uwien ya bumu ma nno, ti yé u'faajib mɔ ne. Ti yé Uwien ya faajib ne tinbi nin Kristo kɛ. Ti taan' ki jɛndɛh nin Kristo ma nno, tinbi nin wɔn lí taan kí lɛ ukpiɛke mɔ ne.

Uwien lá li kpiɛke u'nib

18 N bɛn ki ye fɛnfɛnno ya jɛnd ŋa ŋmɔbe bɛ ní taa yè kí kpaan nin ukpiɛke wà Uwien lá li ŋɛn wù upaan bo kí de te nno. 19 Kimɛ Uwien ŋɛn' tibont tà kɛ nno gu nin inunmɔn ne lidaali là Uwien li wuɔn bā yé u'bumu. 20 Uwien ŋɛn' tibont tà kɛ nno juore' fɛnm. Na yé tũ yie ne ki juore' fɛnm, wɔn Uwien ne cère' tũ juore' fɛnm. Ama tũ ŋmɔbe lidɛndɛnl kí ye 21 lidaali liba tu'mɔ lí ŋɛ mituɔm mà kuuleh tũ, kí cèreh tũ te tiyonbt ni nno ni, kí mɔ ní lɛ Uwien ya bumu ya kpiɛke, kí li te liwiwl ni. 22 Ti bɛn kí ye haali nin fɛnfɛnno Uwien ŋɛn' tibont tà kɛ nno jɛndɛh ne kí kpiɛndɛh tɛn upii ne bɛnh nin imɛrwien. 23 Na yé tibont nno baba, tinbi bā Uwien de' tɛ *u'Fuoŋaanm, mĩ yé u'paacindkaabu nno, ti'mɔ kpiɛndɛh ti'fɛl ni ne, kí gu lidaali là Uwien li wuɔn kí ye ti mɔnbɛ kí yé u'bumu, u de' tɛ kí wiɛ' nno. 24 Ti ŋmɛrɛ' ama ní laan yé lidɛndɛnl ne. Unil

* 8:15 Gɛkɛmbe ya lenm ni bi kele' ki ye: Aba ne. Litɔbonl nno ŋɛn' *Sufɛmbe ya lenm ni ne, ne lí'tingi si: Baa.

ηmabe lidendɛnl nibonn bo la, wa laan laa' nɛ nɛ. U laa' nɛ la, na ji yɛ dɛndɛnl u'bo. ²⁵ Ti ηmabe lidendɛnl nibonn bo, ka laan laa' nɛ la, ti li mɛnde nɛ ki li gu.

²⁶ Nnɔ nɛ *Uwien ya Fuoŋaanm toreh tɛ ti'jiint ni, kimɛ ta bɛn u yɛ tɛ li kàareh wɔ ma bo. Nɛ *u'Fuoŋaanm kàareh wɔ ki dienh tɛ, ki dunh haali nil ηa ri frɛ kɛ li lɛ u li taa iŋɔbɔn yà kɛ tɛkn mɛ lienh nà nnɔ. ²⁷ Uwien, wà bɛn binib ya fɛl ni te ma bo, bɛn *u'Fuoŋaanm ya yɛnmaale. Mɛn nɛ kàareh wɔ u yɛ ma bo ki dienh u'yaab.

²⁸ Ti bɛn ki ye Uwien teh tibont tà kɛ nnɔ u teh tù binib bà yɛ wɔ ya mɔnm bo nɛ. Bi yɛ binib bà u yin' bɛ u là bobn' ma bo nɛ. ²⁹ Kimɛ u là bɛn bɛ ki laa' ba laan maa' bɛ, nɛ ki sɛn' ki ye bɛ ri li naan u'Bijɛ, ηɔ u'Bijɛ ri li yɛ kibukpiek libugol ni. ³⁰ Uwien yin' bà nnɔ, u là juɔ' ki gɛndɛ bɛn nɛ. U yin' bà nnɔ, u cɛrɛ' bɛn nɛ yɛ bigbɛmɔndɛnb. U cɛrɛ' bɛn bà yɛ bigbɛmɔndɛnb nnɔ, u de' bɛn nɛ ukpieke.

Niba ηa ri frɛ ki bore tinbi nin Uwien ya ytem

³¹ Ti li len tu lɛ ba kɛ pukn-i? Uwien se ti'ciɛk bó la, ηmɛ ji li frɛ kɛ tien tɛ niba?

³² Wa yɛ' u'tiɛma Bijɛ mɔnɔn bo, ama u taa' wɔ ki cɛbɛ' wɔ ri ti kpo ti'kɛ ya biɛrɛ bo nɛ. U de' tɛ u'Bijɛ ma nnɔ, bɛ li tien u la juoke tɛ kɛ de tɛ tibont kɛ? ³³ ηmɛ li frɛ ki biin Uwien gɛndɛ' binib bà? Uwien mɔnɔn ye bi yɛ bigbɛmɔndɛnb nɛ.

³⁴ Nɛn bo, ηmɛ li frɛ kɛ ye bi kpɛ utudɛrɛ? Yesu Kristo kpo'. Na yɛ u kpo' baba, u mekre' bitenkpiib ni mɔ nɛ, ki te Uwien ya jie bó, ki kàareh wɔ ki dienh tɛ.

³⁵ Bɛ li frɛ kɛ bore tinbi nin Kristo u la li yɛ tɛ? Ijɛnd bii uyɛnsaa bii bi jɛndɛh tɛ ma nnɔ bii mikɔnm bii micɛɛkm bii kinunbɔnk bii mikuum-i? ³⁶ Ni te ten nɛ ke' ma *Uwien ya gbɔnku ni nɛ. Ni ke' ki ye:

«Sin bo nɛ bi kuuleh tɛ idaan kɛ, ki likeh tɛ ten ti yɛ ipe nɛ bi tuke ki joh bɛ ri ti kɔrɛ.»

³⁷ Ama *Yesu Kristo wà yɛ tɛ nnɔ ya tuɔm bo nɛ, ti faa ki cɛn' wà kɛ mɔn' ki faake'. ³⁸ Imɔn, n bɛn ki ye niba ηa te kɛ frɛ kɛ bore tinbi nin Uwien u la yɛ tɛ. Mikuum, limiel, Uwien ya tondb, paaki bó ya tuɔm kɛ ya bol, fɛnfɛnnɔ ya gber, uyo wà we ni ya gber, mituɔm mà kɛ te ya bol, ³⁹ nà kɛ te paaki bó, nà kɛ te dentingi, Uwien ñɛn' nà kɛ nnɔ, niba ηa te kɛ frɛ kɛ bore tinbi nin Uwien u la yɛ tɛ. U wuɔn' tɛ u'yɛm nnɔ kɛ ñɛ Yonbdaan *Yesu Kristo bo nɛ.

9

Uwien nin u'nib Israyɛl yaab ya gber

¹ To, n yɛ Kristo yɔ nɛ ki tɔkeh tigbɛmɔnt, ma nɛndɛh. N'yɛnm nin *Mifuoŋaanm nɛ yɛ bimɔnkunb ki ye ² n te uyɛnsaacien ni, nɛ nɛ wi n'fɛl ni ki gbiekeh uyo kɛ. ³ Imɔn, n bi yɛ Uwien ri wiɛ nni miŋuɔm kɛ bore min nin Kristo, n'yaab bà yɛ n'bol ya nib nnɔ bo. ⁴ Bɛn nɛ yɛ Israyɛl yaab. Uwien tien' bɛn nɛ u'bumu, ki de' bɛ u'kpɛike, ki cuo' nin bɛ kujɔtiekɛ miɔlbɔm mà yɛbɛ, ki de' bɛ *yiko, ki wuɔn' bɛ bi li pukeh wɔ ma bo, nɛ ki pùon' bɛ ipuon. ⁵ Israyɛl ya bol cin' nin bi ya yaajɛb nɛ. Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo tien' u'ba unisaal ki ñɛn' bi ya bol ni nɛ. Wɔn nɛ yɛ Uwien ki ηmabe mituɔm tibont kɛ bo. Wɔn si kupɛpɛku uyo wà ηa ηmabe gbenm. Ami.

⁶ Na yɛ Uwien ηa frɛ' ki tien' u là pùon' lipuonl là nnɔ nɛ. Ama Israyɛl ya yaabii kɛ ηa cinbɛ ki yɛ Israyɛl ya bol ya nib. ⁷ *Abraham ya yaabii mɔ kɛ ηa cinbɛ ki yɛ Uwien ya puonl ya bumu. Kimɛ Uwien là pùon' *Abraham ki ye u'bijɛ *Isaak ya bumu baba nɛ li yɛ u'yaabiimɔn. ⁸ Ni'tingi si: na yɛ unisaal maa' mubumu mùa nɛ yɛ Uwien ya bumu. Uwien ya puonl ya bumu baba nɛ yɛ u'bumu, ki yɛ *Abraham ya yaabii. ⁹ Uwien là pùon' *Abraham ki ye ma so: «Ni là ηmɛn nɔ la, n li liɛbɛ ní kɛ lɛ a'po Sara ηuuke kibujɛbuk nɛ.»

10 Na yé nɛn baba: tiere mɛn Lebeka mɔ ya gbɛr. Wɔn nin ti'yaaje *Isaak lá maa' ileb nɛ, mù yé mujɛmu. 11-12 Ama ba laan la maa' mubumu nnɔ, ki niireh nin mù ní tien ná mɔn bii ná bre, nɛ Uwien juɔ' ki tɔke' Lebeka ki ye ucien lá li tien uwaal ya yonb nɛ. Uwien len' nnɔ ɲɔ wɔ ní wuɔn kí ye wa tukndeh nil ya tuonl bo ki gɛndeh wɔ, ama u'yíem bo nɛ u gɛndeh unil, nɛ miyíem nnɔ ɲa ɲmɔbe lèbrm. 13 Ní te tɛn ní kɛle' ma *Uwien ya gbɔnku ni nɛ. Ní kɛle' ki ye: «N yíe Sakɔb, nɛ ki nɛn Esawu.»

14 Ní te nnɔ la, ti nín li len kí ye ba? Ti li ye Uwien teh ná ɲa cuube nɛ-ɛɛ? Na te nnɔ fiebu! 15 Uwien lá tɔke' Moyis ki ye: «N yíe ní muɔ unil wá micɛɛckm la, n muɔh wɔn nɛ. N tí yíe ní tien wá tinimɔnt la, n teh wɔn nɛ.» 16 Nɛn bo, na yé unil ya yíem bo, ka yé u'niknm bo nɛ Uwien muɔh wɔ micɛɛckm. Uwien ya nimɔnt bo nɛ u muɔh unil micɛɛckm. 17 Ní kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye Uwien tɔke' Farahɔn ki ye: «N káan' ɲɛ ubɛr ɲɔ sin bo ní wuɔn binib n ɲmɔbe mituɔm ma bo nɛ, ɲɔ binib kɛ ní cii n'yel bó utinghɛn kɛ bo.» 18 Nnɔ nɛ Uwien yíe wá ní muɔ wá micɛɛckm la, u muɔh wɔn nɛ, nɛ u yíe wá ya yul ní li faa la, u cɛwɛh li faa nɛ.

Uwien ya benpiebe nin u muɔh binib micɛɛckm ma bo

19 Nɛn bo, uba li niire nni kí ye: ní te nnɔ la, bɛ bo nɛ Uwien kɔnh nin binib ki teh ba teh ni'donbó? Bii u lí fre kí ye: ɲmɛ lí fre kí pien Uwien u la tien u yíe ma? 20 Tɔ, sin unisaalɔ, a tɛn ki yé ɲmɛ nɛ ki nieh nin Uwien-i? Timaar lí fre kí niire, wá mɛn' tú kí ye «Bɛ tien' a mɛn' tɛ nɔ nnɔ-ɔɔ?» 21 Umaar ɲa ɲmɔbe sɛn wá ní tien u'yɔkr u yíe ma-aa? U lí fre kí bore tuba kí mɛ lisɛnl lá ɲmɔbe kuŋuɔrku, kí taa tutɔr kí mɛ lá ɲa ɲmɔbe ŋuɔrku.

22 Uwien lá yíe wá ní wuɔn biba kí ye u'mutuol fii' bi'bo, ki yíe bɛ ní bɛnde kí ye u ɲmɔbe mituɔm nɛ. Nin nɛn kɛ bá fin' u'mutuol ki bi kɛɛ mikuum nnɔ, u taa' lifɛsɔngl cɛɛn nɛ ki ɲmɔbe bɛ. 23 U lá yíe wá ní wuɔn bitɔb mɔ kí ye u muɔ' bɛ micɛɛckm nɛ, ki yíe bɛ ní bɛnde u'kpiɛke yebe ki kɛɛ ma bo nɛ. U lá bonde' bɛn nɛ wá ní de bɛ ukpiɛke nnɔ. 24 Tinbi nɛ yé u bonde' bá nnɔ. Na yé u yin' tɛ *Sufmɛ ya bol ni baba nɛ, bá ɲa yé *Sufmɛ mɔ te len nɛ. 25 Ní te tɛn ní kɛle' ma Ose ya gbɔnku ni nnɔ nɛ. Ní kɛle' ki ye:

«Linibol lá ya nib ɲa lá yé n'yaab nnɔ,
n lí yin bɛ n'yaab,
linibol lá ma lá yíe lɛ nnɔ,
n lí yíe lɛ.

26 Bi lá tɔke' bɛ ná saan ki ye ba yé n'nib la,
bi lí yin bɛ ni'saan min Uwien wá fuobe ya bumu.»

27 Israyɛl yaab bɛn wɔn, *Uwien ya ŋɔbonsɔknl Esayi mɔ lá len' bi'gbɛr ki ye: «Israyɛl yaab yebe tɛn likpentɛngbil mɔnɔn la, bi'ni binikáankaab nɛ lí ɲmɛrɛ.

28 Kímɛ Yonbdaan lí sɔn u'tuonl kitink bo u lá len' ma bo nnɔ kí tí ghen ka ní taande.» 29 Ní liebɛ' kí te tɛn Esayi tí lá len' ma kí ye:

«Yonbdaan mituɔm kɛ ya daan
ɲa bi cɛrɛ' tí'bol sɛn' waamu la,
tí bi kunde' tɛn Sodɔm nin Gomɔr yaab nɛ.»

Israyɛl yaab nin mitekjim ya gbɛr

30 Tí len ná nnɔ ya tingi sí ba? Ní'tingi sí: bá ɲa yé *Sufmɛ ka lá nuunh Uwien ní bú bɛ bigbɛmɔndɛnb nnɔ, fɛnfɛnnɔ Uwien bú' bɛ bigbɛmɔndɛnb bi'tekjim bo nɛ. 31 Ama Israyɛl yaab bɛn lá nuunh Uwien ní bú bɛ bigbɛmɔndɛnb *yiko ya bom bo nɛ ka laa'. 32 Bɛ bo nɛ ba laa'? Kímɛ ba teke' Uwien kí jin', kí maaleh kí teh bi'tuon bo nɛ Uwien lí bú bɛ bigbɛmɔndɛnb. Nnɔ nɛ bi gbiɛrɛ' milum ya tɛnl, 33 tɛn ní kɛle' ma *Uwien ya gbɔnku ni kí ye:

«Liike men, n taa' milum ya tenl ki ble' Siyɔn ya du ni. Li yé litenl lá binib lɛkeh li'bo ki luh ne. Ama wà du li'bo la, fe ɲa ní ji wɔ.»

10

¹ N'yaabe, n'nun mɔn ná bo n kàareh Uwien si: Israyel yaab ní ɲɛre ne. ² N li fre kí kun bi'bo imɔn kí ye bi'nun mɔn Uwien ya tuonl bo, ama ba ben bi li sɔn ma bo ne. ³ Ba ben Uwien bɔh binib bigbemɔndɛnb isen yá ni, ne ki nuunh bi'tiema sen, be ní li yé bigbemɔndɛnb, ki yile' ka paan' isen yá bo Uwien bɔh binib bigbemɔndɛnb nnɔ bo. ⁴ Kime Kristo baa' ma yiko ɲa ji ɲmɔbe tuonl. Wà ke teke' wɔ ki jin' la, Uwien li bú udaan ugbemɔndaan ne.

Wà ke teke' Kristo ki jin' li ɲɛre

⁵ Bà nuunh be ní li yé bigbemɔndɛnb *yiko bo nnɔ, Moyis lá kele' bi'gber ki ye: «Unil wà teh *yiko ye ma la, *yiko nnɔ bo ne u li fuobe.» ⁶ Ama bà nuunh be ní li yé bigbemɔndɛnb mitekjim bo nnɔ ya gber wɔn, ní kele' *Uwien ya gbɔnku ní ki ye bi la li maaleh bi'yɛnm ní ki teh: «ɲme li dùo paaki bó?» Ní'tingi si: ɲme li jiin Kristo ní? ⁷ Kí la li maaleh mɔ ki teh: «ɲme li jiiɛ dɛntingi?» Ní'tingi si: ɲme li mekre Kristo ní? ⁸ Ní kele' *Uwien ya gbɔnku ní ki ye ba? Ní kele' ki ye:

«Uwien ya gber neke a'saan,
ki te a'ɲɔbu nin a'fɛl ni.»

Tigber nnɔ yé mitekjim ya gber tà ti tɔkeh tù binib nnɔ ne.

⁹ A yàare' ki len' binib ke ya nun bó ki ye *Yesu ne yé Yonbdaan, ki ɲmɔbe midum a'fɛl ni ki ye Uwien mekre' wɔ bitenkpiib ní la, Uwien li ɲmien ɲe.

¹⁰ Kime a ɲmɔbe midum a'fɛl ní la, Uwien bù' ɲe ugbemɔndaan ne. Ne a yàare' ki len' binib ke ya nun bó ki ye *Yesu yé a'Yonbdaan la, Uwien li ɲmien ɲe.

¹¹ Imɔn, ní kele' *Uwien ya gbɔnku ní ki ye: «Wà ke du u'bo la, fe ɲa ní ji udaan.»

¹² Nen bo, *Sufmbe nin bá ɲa yé *Sufmbe ke te miba ne. Bi'ke ya Yonbdaan te uba ne ki teh bá ke muɔh kí yih wɔ mimɔnm. ¹³ Imɔn: «Wà ke li muɔ kí yin Yonbdaan ya yel nnɔ, wɔn ne li ɲɛre.»

¹⁴ Tɔ, binib ɲa teke' wɔ ki jin' la, bi li tien mila kí muɔ kí yin wɔ? Ba cii' u'gber la, bi li tien mila kí teke wɔ kí jí? Unil ɲa kpaande' tù la, bi li tien mila kí cii tú? ¹⁵ Ba sɔn' nil wɔ ní tí kpaande tù la, ɲme li kpaande tú? Ní te ten ní kele' ma *Uwien ya gbɔnku ní ki ye: «Binib bá tuke tiggemɔnmɔnt kí we ní nnɔ ya cɛnl mɔn cɛen ne.» ¹⁶ Nin nen ke na yé binib ke ne tuo' tiggemɔnmɔnt nnɔ. Nen bo ne Esayi lá len' kí ye: «Yonbdaan, ɲme tuo' kí teke' tí len' ná nnɔ kí jin'-i?» ¹⁷ Nen bo, mitekjim ɲɛh tigber ya cium ní ne, ne tigber nnɔ yé Kristo ya gber ne.

¹⁸ Tɔ, n niireh ne-a, Israyel yaab ɲa lá cii' ne-ɛɛ? Ben ne lá cii'-a!

Ní te ten ní kele' ma *Uwien ya gbɔnku ní ki ye:

«Bi cii' bi'ɲɔfaam bó utingben ke bo,
bi'ɲɔbon jon' utingben bo ní'ke saan.»

¹⁹ Tɔ, n tí niireh ne-a, Israyel yaab ɲa lá cii' ní'tingi ne-ɛɛ? Ben ne lá cii' ní'tingi-a! Moyis lá len' ɲɔ kí ye Uwien ye:

«N li cère ní li ponbe linibol lá ɲa yé niba nnɔ,
kí cère bá ɲa ben niba ya bol ní fin ní mutuol.»

²⁰ Esayi mɔ lá mɛnge' lifɛl kí len' kí ye Uwien ye:

«Binib bá ɲa nuunh nni nnɔ, n cère' ben ne laa' nni.
Binib bá ɲa lá niireh n'bo nnɔ, n taa' n'ba kí wuɔn' ben ne.»

²¹ Israyel yaab ben wɔn, u len' bi'gber kí ye: «N tun' liwentunɲmenl, ne kí kɛnbeh kí yih linibol lá ɲa boh nni ka ciih n'ɲɔbu bó nnɔ.»

11

Uwien ŋa wie' Israyel yaab

¹ Nɛn bo, n niireh nɛ-a, Uwien wie' u'nib Israyel yaab nɛ-ɛɛ? Wa wie' bɛ fiebu. Kime min Pɔl mɔnɔn yɛ Israyel yɔ nɛ, ki yɛ *Abraham ya yaabil, ki yɛ Bensamɛn ya lontunku yɔ. ² Uwien ŋa wie' u'nib bɔ uyo bo u lɔ juɔ' ki gɛnde' bɛ nnɔ. Na bɛn nɔ ke'le' *Uwien ya gbɔnku ni Eli bo nɛ-ɛɛ? Nɛ ke'le' ki ye Eli biin' Israyel yaab Uwien saan ki ye: ³ «Yonbdaan, bi kuku' a'ŋɔbɔnsɔknɔ, ki wewe' a'ponpob. Min baba nɛ sɛn', nɛ bi nuunh bɛ rɔ ku n'mɔ.» ⁴ Ama Uwien jiin' wɔ ki ye: «N sɛn' n'ba bijeb bɔ ŋa gbaan' ki pɛke' ubul Baal nnɔ itur ilole nɛ.» ⁵ Nɛ te nnɔ nɛ haali nin dinnɔ, Israyel yaab ni nɛ sɛn' binikɔankaab bɔ Uwien gɛnde' bɛ u'nimɔnt bo nnɔ nɛ. ⁶ U lɔ gɛnde' bɛ u'nimɔnt bo nɛ na yɛ bi'tuon bo. Nɛ bi yɛ bi'tuon bo nɛ la, Uwien ya nimɔnt ŋa ji bi li yɛ nimɔnt.

⁷ Nnɔ la, ti nɛn li ye ba? Israyel yaab nuun' nɔ nnɔ, ba laa' nɛ, Uwien gɛnde' bɔ nnɔ nɛ laa' nɛ. Bitɔb nnɔ wɔn, Uwien cɛre' bi'yul faa nɛ. ⁸ Nɛ te ten ni ke'le' ma *Uwien ya gbɔnku ni nɛ. Nɛ ke'le' ki ye:

«Uwien fɔɔre' bi'yɛnm,
nɛ ki cɛre' bi'nun ŋa lenh,
bi'tub ŋa ciɛh kɔ lɔ baa fɛnfɛnnɔ wuɔ.»

⁹ *Dafid mɔ lɔ len' bi'bo ki ye:

«Bi'jier rɔ li yɛ bi'bo kudiɛku,
kɔ li yɛ bi'bo ticuɔr,
kɔ li yɛ bi li lɛke nɔ bo kɔ lu,
kɔ li yɛ bi'bo utudɛre wɔ bi kpɛ wɔ.»

¹⁰ Cɛre bi'nun rɔ bɔnde bi ji la lenh,
kɔ cɛre bɛ rɔ li tuu ki niibeh ibuɔn.»

¹¹ Nɛn bo, n niireh nɛ-a, Israyel yaab lu' ŋɔ bi la ji rɔ fii kpɛlɛl nɛ-ɛɛ? Na te nnɔ fiebu! Bi'lum nnɔ bo nɛ bɔ ŋa yɛ Israyel yaab mɔ li ŋmɛre. Nɛn nɛ li fin bi'ponponbe. ¹² Nɛ yɛ *Sufmɛ ya biil cɛre' uɛɛndun laa' mimɔnm Uwien saan, nɛ bi'lum cɛre' bɔ ŋa yɛ *Sufmɛ mɔ laa' lifaal Uwien saan la, bi lɔ li lɛ miɛmɛrm kɔ tɔ gben ma nnɔ, nɛ ji li te mila bo?

Bɔ ŋa yɛ Sufmɛ ya ŋmɛrm ya gber

¹³ Tɔ, n ji cinbe ki lienh ninbi bɔ ŋa yɛ *Sufmɛ nnɔ nɛ. *Yesu sɔn' nni rɔ tɔke nɛ u'gber ma nnɔ, n poknh n'tuonl bugben bo nɛ, ¹⁴ ki daan ki ye nɛ tuɔ' la, rɔ fin n'bol ya nib ya mutuɔl ŋɔ ki ŋmɛn bi'ni bi'ba nɛ. ¹⁵ Nɛ yɛ Uwien wie' *Sufmɛ ki cɛre' wɔn nin inibotɔ yɛ te uɛɛndun ni taan' bu'ɔbu la, u lɔ li liebe kɔ teke bɛ ma nnɔ, nɛ ji li te mila bo? Na li yɛ bitɛnkpɛib ya mɛkrm-iɪ?

¹⁶ Tɔ, Uwien si kpɔnɔ ya niba bɔ la, nɛ wuɔn' ki ye wɔn si kpɔnɔ nnɔ kɛke nɛ. Uwien si busubu ya ŋaan la, nɛ wuɔn' ki yɛ wɔn si bu'sigben mɔ nɛ. ¹⁷ Israyel yaab te ten olifi ya sucaankaabu bɔ bi cɔre' bu'sigben iba nɛ, ki taa' bɔ ŋa yɛ Israyel yaab ki te ten olifi ya subu bɔ pen' kumuɔku ni nnɔ ya sigben ki nɛbn' ki kpɔbn' yɛ sɛn' nnɔ bo nɛ. Fɛnfɛnnɔ sin nin yɛ sɛn' nnɔ kɛ ji jondɛh busubu nnɔ ya ŋaan yɛ jindeh bɔ nnɔ bo nɛ. ¹⁸ Nɛn bo, la jɛbnh a'ba bi cɔre' isigben yɛ nnɔ bo. A li tien mila kɔ jɛbn a'ba, kime na yɛ sin nɛ tuke isiŋaan, isiŋaan nɛ tuke ŋɛ.

¹⁹ Nba la, a li ye: «Bi cɔre' isigben nnɔ ŋɔ bɛ rɔ taa min nɛ kɔ nɛbn i'bɔul.» ²⁰ Imɔn, isigben nnɔ ŋa teke' Uwien ki jin', nɛ bi cɔre' yɛ, sin teke' Uwien ki jin' nɛ bi taa' ŋɛ kɔ nɛbn i'bɔul. Ama a la nɛn li jɛbnh a'ba, a li fɛnge. ²¹ Kime Uwien cɔre' busubu ya sigbenmɔn la, a bɛn ki ye u li daan sin wɔ yɛ usigbennebnɛ nnɔ nɛ-ɛɛ? ²² Sekn kɔ bɛnde Uwien ya nimɔnt nin u'biɛrm. U bre binib bɔ ŋa ji pɛ u'bo nnɔ bo, nɛ ki teh sin wɔ pɛ u'bo nnɔ tinimɔnt. A tuu ki pɛ u'bo la, u li

tuu ki teh ηε tinimònt ne. Nnò ηa ní la, u li wiε a'mò ne. ²³ Ní te nnò ne Israyel yaab mò bo: bi wiε' bi'yufaa la, Uwien li jiin be kí nebn bi là core' be ná saan nnò ne. U ηmòbe mituam wò ní jiin be kí nebn. ²⁴ Sin wà yé olifi ya subu bùa pen' kumuaku ni ya sigben bi taa' ηε ki nebn' olifi ya sucaankaabu bo nnò, a yé usigbencaan ne, ηa yé busubu nnò ya sigbenmòn. Nnò ne Uwien ye wò ní jiin kí nebn busuankaabu nnò ya sigbenmòn bu'bo la, na ní li faa.

Israyel ke li ηmere ne

²⁵ N'yaabe, n yíε ní tóke ne tigbebolkaar tuba ne, ηò ni la li maaleh ki teh ni yé biyenfodenb. Israyel yaab biba li li ηmòbe uyufaa ne haali nin uyo wà bà ηa yé Israyel yaab ke li paan Uwien ya sen bo. ²⁶ Nnò ne Israyel yaab ke li ηmere, ten ní kele' ma *Uwien ya gbònkú ni. Ní kele' ki ye:

«Uηmienl ní ñε Siyòn ya du ni ne,
kí gben Sakòb ya yaabii ya biil.

²⁷ N li gben bi'biere,
n li cuò nin be kujòtiεkú kùà nnò níno.»

²⁸ Tò, bi yíε' tigbemònmònt ma nnò, ne ki kpεnde' Uwien ya nenndb ηò ninbi ne ní jonde. Ama Uwien biε ki yíε be ne kí ñε bi'yaajeb bo, kime wòn ne là gènde' be ki tien' u'yaab. ²⁹ Kime Uwien pun' unil bupaabu bùa la, wa liebeh ki teknh bù, u tí yin' unil la, u yin' wò ne, wa lèbreh u'yennaale. ³⁰ Imòn, uyo bo ní'mò ηa là boh Wien. Ama fεnfεnnò *Sufmbε ηa bon' Uwien ma nnò ne u muò' ne micεεεkm. ³¹ Fεnfεnnò ba bon' Uwien ma nnò ne Uwien muò' ne micεεεkm. Nεn ne li cère Uwien ní muò bi'mò micεεεkm. ³² Kime Uwien kuòn' binib ke uyufaa ni, ηò wò ní muò bi'ke micεεεkm ne.

Uwien ya yeβn ηa ηmòbe kpaanm

³³ Bo! Uwien ya faal mò laan yebe-a!

U'yεnfuom nin u'βεnm yebe cεεn ne!

Nil ηa ní fre kí bende u'yennaale,

ka ní fre kí bende u teh ma bo mò.

³⁴ «ηme βεn Yonbdaan ya yennaale?

ηme li fre kí gbιεε wò?

³⁵ Bii ηme kpíε' ki de' wò nibonn,

ηò wò ní jiin kí pè wò?»

³⁶ Nibonn ke ñεn' wòn saan ne. Wòn ne cère' ní'ke te, ne wòn si ní'ke mò. Wòn si ukpieke uyo wà ηa ηmòbe gbenm. Ami.

12

Kristo yò li ηmòbe mitetem mà

¹ Nεn bo, n'yaabe, Uwien ya nimònt bo ne n gbιεεh ne ní taa ní'ba kí de Uwien ten kitaturwεnk kà fuobe, kí mòn, kí songe Uwien ya yεnm. Nεn ne yé mipum ma songe Uwien ya yεnm. ² Ní la li te ten uηendun wuu ya nib. Ama cère mεn Uwien ní lèbre ní'yennaale kí de ne iyenmaalfaan ηò ní li sekndeh kí bende Uwien yíε ná: ná mòn, ka pòre' niba, kí songe u'yεnm.

³ Tò, Uwien de' nni bupaabu bùa nnò bo, ne n tókeh ní'ke ki teh ni la li bùh ní'ba ki gèbreh ni kpε ma bo. Unil ke ní tùore kí bende u yé wà, ki li bùh u'ba ki kpàandeh Uwien cère' u teke' Kristo ki jin' ma bo. ⁴ Unisaal ya gbεnent te tuba ne, ki ηmòbe igbenenbel í yebe. Ama í'ke ηa te tùon. ⁵ Tí'mò yaam te nnò ne. Nin ti yebe ma ke nnò ti taan' nin Kristo ma nnò, tí ji te tigbenent tuba ne, ne wà ke yé tigbenent nnò ya gbεnenbel ki tuuke í'tò bo. ⁶ Uwien ya juokm bo ne u de' tí'ke bupaabu jeje. Nεn bo, Uwien de' wà uñòbonsòkn ya paabu la,

udaan ní li sòkndeh ki kpàandeh Uwien de' wò mitekjim ma bo. ⁷ Uwien de' wà bupaabu wò ní li toreh binib la, wò ní li toreh. Uwien de' wà bupaabu wò ní li wòknh la, wò ní li wòknh. ⁸ Uwien de' wà bupaabu wò ní li saakreh binib ya gbɛɛnt la, wò ní li saakreh binib ya gbɛɛnt. Uwien de' wà bupaabu wò ní li punh binib tɔnt la, wò ní li punh ki la cusleh. Uwien de' wà ticiɛnt wò ní li likeh binib la, wò ní li sònh u'tuonl mɔnmɔnm. Uwien de' wà bupaabu wò ní li muòh binib micesɛkm la, wò ní li muòh bɛ nin lifesɔngl.

⁹ Ní li yíe binib imònmòn. Cère mɛn ni'nun ní li mɔn ná mɔn ya tienm bo, kí li nɛn ná bre. ¹⁰ Ní li yíe tɔb tɛn ninjɛb yíe tɔb ma bo. Ní li ñikndeh ki boh tɔb, ama ní cère mibom ní li kpɛɛreh kí ñɛh ninbi. ¹¹ Li yíe mɛn lituonl ki la tiinh gbɛɛnbien. Cère mɛn ni'nun ní li mɔn Yonbdaan ya tuonl bo. ¹² Ni ñmòbe lidɛndɛnl lá u'saan nnò cère mɛn ni'yɛnm ní li sɔnge li'bo. Ní li ñmòbe kuminku ijɛnd ni, kí li kàareh uyo kɛ. ¹³ Ní li toreh Uwien ya nib bà ní pɔrɛ' bɛ, kí cère ni'nun ní li mɔn bicɛnb ya tekɛ bo. ¹⁴ Ní li kàareh Uwien wò ní tien binib bà jɛndeh nɛ nnò u'mɔnm. Ní li teh wò ní tien bɛ u'mɔnm, ni la teh wò ní wiɛ bɛ ñuɔm. ¹⁵ Li poknh mɛn nin bà poknh, kí li muòh nin bà muòh. ¹⁶ Li lienh mɛn kí ciuh tɔb bó. La li wɔngɛh mɛn ni'ba, li jiiɛndeh mɛn ni'ba tingi binib ya nun bó, kí la maaleh kí teh ni yé biyɛnfodɛnb.

¹⁷ Unil tien' ñɛ ná bre la, la jiiɛn wò ná bre. Li nuunh mɛn ní li teh ná mɔn binib kɛ ya nun bó. ¹⁸ Ní yé ní li frɛ, nɛ ní li ñɛ ninbi nɛ la, li ñikndeh mɛn kí li ñmɛ nin unil kɛ. ¹⁹ N'jɔtiebɛ, unil tien' nɛ ná bre la, ninbi nin ni'yul la nuunh ní tu wò fɛnl, ama cère mɛn Uwien ya mutuol ní fii wò ní tien u'li tien ma. Kime ní kɛle' *Uwien ya gbɔnku ní kí ye Yonbdaan ye: «Min nɛ li tu lifɛnl, min nɛ li jiiɛn unil kɛ u'tuonl kpɛ ma bo.» ²⁰ Ní liebɛ' kí kɛle' kí ye: «Mikònm ñmòbe a'ɛnnɛnd la, de wò wò ní ji, uñuñun ñmòbe wò la, de wò miñunm. A teh nnò la, ni naan tɛn a woreh imukuon nɛ kí cokndeh u'yul bo.» ²¹ La cère mibiɛrm ní faake nin ñɛ. Li faa nin mibiɛrm a'mɔnm bo.

13

Li boh mɛn udu ya ciɛnb

¹ Unil kɛ ní li boh biciɛnb bà likeh udu nnò. Kime nil ña yé ciɛn ñò Uwien ña tien' wò ciɛn. Bà kɛ yé udu ya ciɛnb nnò, Uwien nɛ tien' bɛ biciɛnb. ² Nɛn bo, wà kɛ yíe' udu ya ciɛn ya ñɔbu bó la, u yíe' Uwien sien' kí ye nɛn li te ma bo nɛ. Unil teh nnò la, u nuunh u'ba bo utudɛrɛ nɛ. ³ Nnò nɛ binib bà teh ná mɔn ña fɛnge udu ya ciɛnb, bà teh ná bre nɛ fɛnge bɛ. Nɛn bo, ña yíe á li fɛnge bɛ la, li teh ná mɔn, ñò bɛ ní li pèkeh ñɛ. ⁴ Kime udu ya ciɛnb sònh Uwien ya tuonl lá li pukn ñɛ a li te mɔnmɔnm nɛ. Ama a teh ná bre la, li fɛnge. Kime na yé fɛnm nɛ udu ya ciɛnb ñmòbe usɛn bɛ ní dɛrɛ a'tub. Bi diɛh binib ya tub la, bi sònh Uwien ya tuonl nɛ bɛ ní wuɔn kí ye Uwien ya mutuol fih bà teh ná bre bo. ⁵ Nɛn bo, na yé ní boh udu ya ciɛnb kí fɛnge utudɛrɛ baba nɛ. Ama ni boh bɛ kime ni'yɛnm ní, ni bɛn kí ye nɛn nɛ mɔn.

⁶ Nɛn bo nɛ ni pèh lɛnpɔ. Kime lɛnpotɛkb nnò, Uwien nɛ sien' bi'mò bɛ ní li sònh li ya tuonl nin inunmɔn. ⁷ Li teh mɛn unil kɛ u'kpɛ ní li teh wò ná. Li pèh mɛn lɛnpɔ kí diɛnh bilɛnpotɛkb, kí li pèh tikre kí diɛnh tikrɛkb, kí li boh bà kpɛ ní li boh bɛ, kí li selndeh bà kpɛ ní li selndeh bɛ.

Li yíe mɛn tɔb

⁸ La ñmòbe mɛn uba fɛnl. Lifɛnbaabl lá ni li ñmòbe lɛ si: ní li yíe tɔb nɛ, kime unil wà yíe u'tò la, udaan bon' *yiko ye ná kɛ nnò nɛ. ⁹ Imòn, *yiko wà ye: «La teh nañmaal, kí la ku nil, kí la suh, kí la ñmòbe nunfòkɛ utò ya bonn bo» nin wà

ke sien' nno taan' ki te yikobaab wa ye: «Li yie a'to ten a yie a'ba ma bo» nno ni ne. ¹⁰Unil wa nmobe miyiem na teh u'to na bre. Nen si unil nmobe miyiem la, u boh *yiko ye na ke nno ne.

Bonde men ki li gu Kristo ya baam

¹¹To, n lienh nno kime ni ben ti te uyo wa. Ni ye uyo wa ni li finde miguonm bo ne. Kime lidaali la ti li nmere nno na ji foke ten lidaali la ti teke' Kristo ki jin' nno. ¹²Kuyoku gëbre'-a! Kutaaku ya wendm na ji foke. Nen bo, cere men ti daan licinunl ya tuonl, ki bele kuwenwenku ni ya jwent. ¹³Cere men ti li te monmonm ten binib te ma uwien ni. Cere men ti la li yie uninfenjin, ki la nuh ki yibeh, ki la teh sonsondl, ki la teh fenfenm, ki la konh jer, ki la nmobe nenk. ¹⁴Taa men Yonbdaan *Yesu Kristo ki tien ni'lierl, ki la ji ri de ni'gbenent sen tu ri tien tu yie na.

14

La biindeh men tob jier ya jim bo

¹To, teke men wa na faa tekjim ni, ki la nieh nin wo u maaleh ma bo. ²Nba la, uba li fre ki maale ki ye tijier tuba na kuwo u'tekjim bo, ki le wa na faa tekjim ni nno kuwo tinont, ne ki jinh tikpinfer baba. ³Wa jinh ni'ke nno, la li sereh wa jinh tijier tubambe nno. Wa mo na jinh tijier tubambe nno, la biindeh wa jinh ni'ke nno. Kime Uwien teke' u'mo ne. ⁴A ye nme ki biindeh u'to ya tonsol-i? U teh ni mon bii u teh na mon la, ni likeh u'cenbaa ne. Ne u li tien ne ri li mon ne, kime Yonbdaan li fre ki sere u'ciek bo.

⁵Ni te nno ne iwentun mo bo. Uba maaleh ki teh iwentun iba cen' i'to ne, u to mo maaleh ki teh i'ke te miba ne. Unil ke ri li teh u maaleh ma bo. ⁶Unil wa boh liwentunl liba ki cen' i'to la, u boh le ki selndeh Yonbdaan ne. Unil wa jinh ni'ke la, u jinh ki selndeh Yonbdaan ne, kime u faareh Uwien ne ki yaan ki ji. Wa mo na jinh tijier tubambe nno, wa jinh tu ki selndeh Yonbdaan ne, kime u'mo na jinh tu ki faareh Uwien ne. ⁷Ti'ni uba na fuobe ki de' u'ba. Uba mo na kpuokeh ki dien u'ba. ⁸Ti fuobe la, ti fuobe ki de' Yonbdaan ne. Ti ti kpo' la, ti kpo' ki de' Yonbdaan ne. Nen bo ne ti fuobe bii ti kpo' la, ti ye Yonbdaan yaab ne. ⁹Kime Kristo kpo' ki mekre' bitenkpiib ni, na wo ri li ye bitenkpiib nin binifuob ke ya Yonbdaan ne. ¹⁰Ne sin, ni te nno la, be tien' a biindeh a'to? A mo, be tien' a sereh a'ninje? Ti'ke li jo ki sere Uwien ya nun bo, ne wo ri bu te tibuur. ¹¹Kime ni kele' *Uwien ya gbonku ni ki ye:
«Min Yonbdaan wa fuobe ne len' ki ye:
nisaal ke nisaal li gbaan n'nintuoli,
ki yaare u'nbu ki ye min ne ye Uwien.»

¹²Nen saan ne unil ke li toke [Uwien] u tien' ma bo.

Uba la cere u'to ri ture Uwien ya sen ni

¹³Nen bo, cere men ti daan' tob ya binm. Ni li ce na bo si: ni la tien' niba ne ri tuln ni'yo Uwien ya sen ni, ki cere wo ri ko libiil ni. ¹⁴Yonbdaan *Yesu bo, n monbe ki ben ki ye jier tuba na ye joknt. Unil ye tijier tuba ye tijoknt la, tu ye tijoknt won baba bo ne. ¹⁵A jinh tijier ki ben ki ye ni li saa a'to ya yem la, na ji kpe yiem ya sen. La cere Kristo kpo' unil wa bo nno ri juore fenm a jinh tijier ta nno bo. ¹⁶La cere men nibonn na mon ki de' ne nno ri li ye nibonn na bi'tob li suke ne ni'bo. ¹⁷Kime Uwien ya bel na ye jim nin funm ya gber. Li ye tibont ta *Mifuoanm dienh te tu nno ya gber ne. Tun si: tighemont nin uyenduan nin uyensonge. ¹⁸Unil nmobe mi ya tetem, ki sonh ki dienh Kristo la, Uwien ya yem songe u'bo ne, ne binib pekeh wo.

¹⁹ Nɛn bo, cɛrɛ mɛn tɪ li nuunh nà li cɛrɛ tɪ li kpɛ buɔ̃ɔbu, ki li cɛrɛ tɪ'ni wà kɛ rɪ li faakreh mitekjim ni. ²⁰ La saah Uwien ya tuonl tijier bo. Imɔn, jier tuba ɲa yé jòknt, ama nà bre si: unil li ji tijier tà nè rɪ tuln u'tò Uwien ya sɛn ni nɛ. ²¹ Nà mɔn si: á daan tinɔnt nin midaam nin tijier tà kɛ li tuln a'yo Uwien ya sɛn ni nɛ. ²² A'tekjim bo a ɲmɔbe iyɛnmaale kɛ tu ya bont bo la, cɛrɛ nè rɪ li te a'fɛl ni Uwien ya nun bó. Unil wà jɛkɛ' wɔ rɪ tien nibonn u'yɛnmaale ɲa biindeh wɔ la, Uwien ya mɔnm te u'bo nɛ. ²³ Ama unil jinh tijier ki jieh la, u biindeh u'ba nɛ Uwien ya nun bó. Udaan jieh ma nno, wa teh mitekjim ye ma bo, kimɛ nà kɛ ɲa yé tekjim yaann yé ibiere nɛ.

15

Li toreh mɛn tɔb bɛ rɪ faake mitekjim ni

¹ Tinbi bà faa mitekjim ni nno, nɪ mɔn tɪ li toreh bà ɲa faa tekjim ni nno nɛ bi'jiint ni, ki la li nuunh tɪ li teh ti'yɛnm yɛ ma. ² Cɛrɛ mɛn tɪ'ni wà kɛ rɪ li teh nà sɔnge u'tò ya yɛnm, ki mɔn ki de' wɔ, kí li toreh wɔ wɔ rɪ faake mitekjim ni. ³ Kimɛ Kristo ɲa là nuunh wɔ rɪ li teh u'yɛnm yɛ ma. Tɛn nɪ kɛle' ma *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Bà sukreh ɲɛ nno, ya suk juore' min bo nɛ.» ⁴ Nà kɛ là kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni uyo bo nno, nɪ là kɛle' nè rɪ wɔkn tɛ nɛ. Nɪ là kɛle' nè rɪ de tɛ kuminku nin uyɛnduɔn ɲɔ tɪ li ɲmɔbe lidɛndɛn l nɛ. ⁵ Uwien wà yé kuminku nin uyɛnduɔn ya daan nno, rɪ cɛrɛ nɪ li lienh ki ciih tɔb bó *Yesu Kristo yɛ ma bo, ⁶ ɲɔ nɪ'kɛ rɪ taa iyɛnmaale iba kí kpaan buɔ̃ɔbu, kí pɛke Uwien, tɪ'Yonbdaan *Yesu Kristo ya Baa.

Kristo baa' unil kɛ bo nɛ

⁷ Nɛn bo, li teknh mɛn tɔb tɛn Kristo teke' nɛ ma ɲɔ nè rɪ de Uwien ukpɛke. ⁸ N tɔkeh nɛ nɛ, Kristo là tien' *Sufmbɛ ya tonsɔnl, ɲɔ Uwien là pùon' bi'yaajɛb nà nno nè rɪ tien nɛ. Nɛn nɛ wɔngɛh ki teh Uwien yé umɛmɔndaan. ⁹ Kristo baa' ɲɔ bà ɲa yé *Sufmbɛ mɔ rɪ kpɛke Uwien kí ɲɛ u muɔh binib micɛɛɛkm ma nno bo nɛ tɛn nɪ kɛle' ma *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Nɛn bo nɛ n li pɛke ɲɛ inibol kɛ ni, kí gɛ iyuon kí donde ɲɛ.»

¹⁰ Nɪ tɪ kɛle' ki ye:

«Ninbi inibotɔ nno,

li poknh mɛn nin Uwien ya nib.» ¹¹ Nɪ tɪ liebe' ki kɛle' ki ye:

«Ninbi inibotɔ kɛ,

li pɛkeh mɛn Yonbdaan,
inibol kɛ rɪ li dondeh wɔ.»

¹² Esayi mɔ là len' ki ye:

«Unil uba li ɲɛ Yɛse ya bol ni,

wɔn nɛ li fii kí li ɲmɔbe mituɔm inibol kɛ bo,
inibol kɛ li ɲmɔbe lidɛndɛn l wɔn bo nɛ.»

¹³ Uwien wà yé lidɛndɛn l ya daan, rɪ de nɛ uyɛnsɔnge nin uyɛnduɔn kí gbien isɛn kɛ ni, kí ɲɛ nɪ'tekjim bo, ɲɔ *Mifuoɲaanm ya tuɔm rɪ cɛrɛ nɪ'dɛndɛn l nno rɪ li yɛbreh ki gbiekeh.

Pɔl lienh u'tuonl bo

¹⁴ N'yaabe, ninbi ya buɔl wɔn, min nin n'yul bɛn n'yɛnm ni ki ye nɪ'nimɔnt yɛbe ki gbien', ni ɲmɔbe miɛben isɛn kɛ ni, ki li fre kí li gbierɛh tɔb. ¹⁵ Nin nɛn kɛ n mɛnge' lifɛl kí kɛle' kugbɔnku kuu ni nibɛmbɛ saan, ɲɔ rɪ tiɛrɛ nɛ tigbɛr tà ni kpɛ' kí cii' tù ɲɔ nɛ. N kɛle' nno kí ɲɛ Uwien là de' nni bupaabu bùa ¹⁶ kí tien' nni *Yesu Kristo ya tonsɔnl bà ɲa yé *Sufmbɛ saan nno nɛ. N sɔnh lituonl nno tɛn utɔtuɔrkɛ nɛ, ki tɔkeh bà ɲa yé *Sufmbɛ nno Uwien ya gbɛmɔnmɔnt,

ɲɔ bɛ rí li yé lituorl là *Mifuoŋaanm cère' lí yé Uwien yaal, u'yɛnm sɔnge lí'bo. ¹⁷ *Yesu Kristo bo nɛ n li fre kí jɛbn n'ba n sɔnh lituonl là ki dienh Uwien nnɔ bo. ¹⁸ Kímɛ ma rí fre kí mɛnge fɛl kí len niba bo, kí kende Kristo taa' nni n sɔn' lituonl là ki cère' bà ɲa yé *Sufmbɛ boh Uwien nnɔ bo. N'lɛnm nin n'tuon ni nɛ u tien' nɛ, ¹⁹ kí ñɛ miyɔkm ya bont nin Uwien ya Fuoŋaanm ya tuom bo. Nnɔ nɛ n fre' kí tɔke' Kristo ya gbɛmɔnmɔnt ni'kɛ saan, kí ñɛn' Yerusalem ki tí baa' Iliri ya tinfɛnm ni. ²⁰ N'nun là mɔn rí tɔke tígɛmɔnmɔnt nnɔ nib ɲa laan là cii' Kristo ya yel ná saan nnɔ nɛ, kímɛ ma là yíe rí ɲuɔn uba ya tɛnpuul bo. ²¹ N là yíe rí tien tɛn ní kele' ma *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ nɛ. Ní kele' kí ye: «Ba là tɔke' binib bà u'gbɛr nnɔ lí lɛ wɔ, ba ɲa là cii' u'gbɛr nnɔ lí cii' tù.»

Polyle wɔ rí jo Erom bó

²² Nɛn nɛ là tuu ki piendeh nni ki cère' ma fre' kí baa' ní'saan. ²³ Fɛnfɛnno ma jí ɲmɔbe tuonl iten nnɔ ni. N'ñɛn' ibin ibin ki nuunh rí baa ní'saan, nɛ ka laa' bɔnl. ²⁴ Ama n yíe rí jo España. N daan n joh nɛ la, rí ñɛ kí lɛ nɛ, kí jonde ní'tɔntɔkn bo waamu ɲɔ ní tore nni rí baa ní'bó.

²⁵ Ama fɛnfɛnno, n laan joh Yerusalem nɛ Uwien ya nib ya torm bo. ²⁶ Kímɛ Kristo yaab bà te Maseduɔnn nin Akayi ya tinfɛnm ni nnɔ cèkre' bí'yɛnm bɛ rí tore Kristo yaab bà yé bijiinb ki te Yerusalem ni nnɔ. ²⁷ Imɔn, bí là cèkre' bí'yɛnm nɛ, nɛ ní lí bí kpe bɛ rí tore bɛ nɛ. Kímɛ *Sufmbɛ laa' Uwien ya mɔnm má nnɔ, bí gbiire' mɛ nin bà ɲa yé *Sufmbɛ nɛ. Nɛn bo nɛ ní kpe bà ɲa yé *Sufmbɛ mɔ rí gbiire bí'bont nin Sufmbɛ. ²⁸ N taan' mipum nnɔ kí gben', kí taa' kí jon' Yerusalem kí tí de' bɛ la, n lí ñɛ ní'saan nɛ kí yaan kí jo España ya du bó. ²⁹ Nɛ n bɛn kí ye n we ní ní'saan la, n lí baa nin Kristo ya mɔnm má yebe nɛ.

³⁰ N'yaabɛ, tí Yonbdaan *Yesu Kristo bo nin *Mifuoŋaanm ya yíem bo, nɛ n gbáanh nɛ, ní tore nni kí lí káareh Uwien ki dienh nni. ³¹ ɲɔ wɔ rí ñɛn nni Sude ya tugbɛndɛnb ya nuɔ ni, kí lí káareh wɔ mɔ kí teh wɔ rí cère mipum má n tuke mɛ kí joh Yerusalem bó nnɔ, Uwien ya nib rí tí teke mɛ mɔnmɔnm. ³² Nnɔ nɛ Uwien tuo' la, n lí baa ní'saan nin uyɛnsɔnge, kí fuore waamu. ³³ Uwien wá yé uyɛnduɔn ya daan rí lí te nin ní'kɛ. Ami.

16

Ifuonde

¹ Tɔ, n yíe ní teke tí'ninsɛ Febe nɛ. U yé wá sɔnh Kristo ya taanl là te Sankre ya du ní nnɔ ni nɛ. ² Yonbdaan ya yel bo, teke mɛn wɔ tɛn ní kpe bɛ rí lí teknh Uwien ya nib ma bo. Uyo wá kɛ u lá ciekɛ ní tore wɔ la, ní tore wɔ. Kímɛ wɔn mɔnɔn là tore' binib bí yebe. U là tore' min mɔnɔn.

³ Ní fuonde Prísil nin Akilas kí de nni. Bí yé n'tonsɔnlieb nɛ *Yesu Kristo ya tuonl ni. ⁴ Bí là nuunh bɛ rí ɲmíɛn min nɛ kí tí benh bɛ rí kpo. Nɛn bo nɛ n faareh bɛ. Ná yé min baba nɛ faareh bɛ, Kristo ya táan yaab bà ɲa yé *Sufmbɛ nnɔ mɔ kɛ faareh bɛ nɛ. ⁵ Ní fuonde Kristo yaab bà taakeh bí'den kí káareh nnɔ mɔ kí de nni. Ní fuonde n'jɔ Epayinet kí de nni. Wɔn nɛ kpiɛ' kí teke' Kristo kí jin' Asi ya tinfɛnm ni. ⁶ Ní fuonde Mari kí de nni. U'gbɛnɛnt ben' ní'bo cɛɛn nɛ. ⁷ Ní fuonde n'ninjíɛb Andronikus nin Yuniyas. Min nin bɛn nɛ là te lipɛkl ni. Bí ɲmɔbe liyel *Yesu ya tondb saan. Bí kpiɛ' kí teke' Kristo kí jin' nin nni mɔnɔn.

⁸ Ní fuonde n'jɔ Ampliyatus kí de nni. N yíe wɔ kí gbien' Yonbdaan bo nɛ. ⁹ Ní fuonde n'jɔ Urbɛn. U yé tí'tonsɔnlie nɛ Kristo ya tuonl ni. Ní fuonde n'jɔ

Stakis mɔ́ kɪ de nni. ¹⁰ Ní fuonde Apeles wá wuɔ́n' kɪ ye u mɔ́nbe kɪ yé Kristo yɔ́ nnó kɪ de nni. Ní fuonde Aristobul nin u'den yaab. ¹¹ Ní fuonde n'den yɔ́ Herodiyɔ́n, kɪ fuonde Narsis nin u'den yaab bà pɛ Yonbdaan bo nnó. ¹² Ní fuonde Trifenn nin Trifos bà ya gbɛnɛnt ben' Yonbdaan ya tuonl ni nnó, kɪ fuonde ti'jɔ́ Pɛrsid wá mɔ́ ya gbɛnɛnt ben' Yonbdaan ya tuonl ni nnó. ¹³ Ní fuonde Yonbdaan ya tonsɔ́nmɔ́n Lufus nin u'naa wá yé n'mɔ́ ya naa nnó. ¹⁴ Ní fuonde Asenkirt nin Flegon nin Hɛrmɛs, kɪ fuonde Patrobas nin Hɛrmas nin ti'ninjɛb bà te bi'saan nnó. ¹⁵ Ní fuonde Filolɔ́g nin Yuli, kɪ fuonde Nere nin u'ninsɛ nin Olimpás nin Uwien ya nib bà kɛ te bi'saan nnó. ¹⁶ Ní fuonde ni'tɔ́b mɔ́nmɔ́nm. Kristo ya táan yaab kɛ fuondeh nɛ.

Igbierfɔ́kɛ

¹⁷ N'yaabɛ, n gbáanh nɛ nɛ, liike mɛn ni'yul bo nin binib bà boreh nɛ kɪ cɛreh ni túreh nnó. Bɛn nɛ nich nin bi lá tɔ́kɛ' nɛ Uwien ya gber tá nnó. Ní la nɛkndeh bi ya nib, ¹⁸ kímɛ ba yé ti'Yonbdaan Kristo ya tonsɔ́nb. Bi sɔ́nh bi'pòr bo nɛ, nɛ kɪ ñmɔ́be uñɔ́ñmaa, kɪ lɛreh binib bà ya bɛnm ña yɛbe. ¹⁹ Ninbi bɛn wɔ́n, unil kɛ bɛn ni ñmɔ́be mibom ma bo. Nɛn nɛ cɛrɛ' n'yɛnm sɔ́nge ni'bo. N yíe ní li ñmɔ́be miyɛnfuom kɪ gbien, kɪ li teh ná mɔ́n nɛ, kɪ li ceke kɪ lɔ́keh ná bre. ²⁰ Na ní wuɔ́kɛ Uwien, uyɛnduɔ́n ya daan, li cɛrɛ ni tɛ kɪ mɛrɛ *Satan. Ti'Yonbdaan *Yesu ní juoke nɛ.

²¹ N'tonsɔ́nlie Timote fuondeh nɛ. N'den yaab Lusiyus nin Sasɔ́n nin Sosipater mɔ́ fuondeh nɛ.

²² Min Tɛtiyus wá Pɔ́l cɛrɛ' n kɛle' kugbɔ́nku kuu nnó mɔ́ fuondeh nɛ Yonbdaan ya yel bo.*

²³ Gayus wá teke' min Pɔ́l nin Kristo ya taanl yaab kɛ ya cɛ́nku nnó mɔ́ fuondeh nɛ. Erat wá ñuuke udu wuu ya like nnó mɔ́ fuondeh nɛ. Ti'ninjɛ Katus mɔ́ fuondeh nɛ.

[²⁴ Yonbdaan *Yesu Kristo ní juoke nɛ. Ami.]†

²⁵ Cɛrɛ mɛn tí kpiɛkɛ Uwien. U ñmɔ́be mituɔ́m mà li cɛrɛ tí li faa mitekjim ni. N tɔ́keh *Yesu Kristo ya gbɛmɔ́nmɔ́nt tá nnó nɛ ye nnó. Tú lá buɔ́ nɛ haali uyo bo nɛ Uwien kpiire' tú, ²⁶ kɪ cɛrɛ' fɛnfennɔ́ tú te upaan bo. *Uwien ya ñɔ́bonsɔ́knb lá kɛle' tú bi'gbɔ́nt ni ma nnó nɛ cɛrɛ' tú ji te kuwenwenku ni. Uwien wá tuu kɪ te nnó, nɛ lá sien' kɪ ye inibol kɛ ní cii tú, ñɔ́ kɪ li ñmɔ́be mibɛnm kɪ teke wɔ́ kɪ ji kɪ li boh wɔ́. ²⁷ Uwien baba nɛ yé uyɛnfodaan, kɪ kpɛ ukpiɛkɛ uyo wá ña ñmɔ́be gbɛnm *Yesu Kristo bo. Ami.

* **16:22** Pɔ́l nin u'yul ña cinbe kɪ kɛle' kugbɔ́nku bugbɛn. U lienh nɛ uje uba cengeh kɪ kɛh bi yih wɔ́ Tɛtiyus. † **16:24** Bi kpiɛ' kɪ kɛle' tigbɔ́nt tá nnó ya tuba ni migbiirm 24 ña te tu'ni.

Kugbɔnkpiɛku kùà Pɔl kɛle' ki de' Korént yaab nnɔ Nà wɔngɛh kugbɔnku kuu te ma bo

Pɔl ya sɛn ya jom nle bo nɛ u caan' Kristo ya taanl là te Korént ni nnɔ. Korént yé Grɛkmbɛ ya ducɛnciɛn ya uba nɛ. Udu nnɔ ya ñɛrsienbùon bo nɛ cère' u là ñmɔbe lifaal ki gbien'. Binib bà yɛbe là fuobe fɛnfɛnm nɛ udu nnɔ ni, ki pɛ ibule bo.

Pɔl cii' bi yɛ Kristo yaab ni biba mɔ fuobe fɛnfɛnm nɛ (1:11; 7:11). Udu nnɔ ya nib ya tetem bo nin bi là lienh Kristo yaab bo tigbɛr tà nnɔ, nɛ cère' bi kɛle' kugbɔnku ki niire' Pɔl bi li te ma bo. Nɛ Pɔl kɛle' kugbɔnku kuu ki jii'n' bɛ bi'niire nnɔ.

Kí cin liyul 1 kí tí baa iyul 4, Pɔl yɛ binib bà kɛ tɔkeh Kristo ya gbɛmɔnmɔnt nnɔ, kɛ sɔnh lituonbaabl nɛ. Nɛn bo nɛ nà kpɛ bɛ rí li findeh nin tɔb.

Kí cin iyul 5 kí tí baa iyul 11:16, Pɔl yɛ Kristo yaab ña ji yé yonbe. U yɛ unil yé Kristo yɔ ki biɛ ki tɛh fɛnfɛnm la, bɛ rí piɛn wɔ (iyul 5–6). U wuɔn' bɛ bi li te ma bo upiikuɔn ya sɛn ni (iyul 7) nin bi li fuobe ma bo nin bà ña yé Kristo yaab (iyul 8–10). U sureh bɛ bɛ rí li nuunh tɔb ya mɔnm, kí li boh tɔb nɛ, kí li yíe tɔb, kí la ñmɔbe pàpàare (iyul 13).

Iyul 15 ni, Pɔl yɛ Uwien mɛkre' Kristo ma nnɔ, u li mɛkre bitɛnkpiib mɔ. Pɔl sureh Korént yaab bɛ rí taan mipum kí tí tore Kristo yaab bà yé bijiinb Yerusalem bó. U tí fɔre' nin ifuonde nɛ (16).

Ifuonde

¹ Uwien ya yíem bo nɛ u yin' min Pɔl, rí li yé *Yesu Kristo ya tond. Min nin tí' ninjɛ Sɔstenn nɛ kieh kugbɔnku kuu ² tí de Uwien ya taanl yaab bà te Korént ya du ni nnɔ. U gɛnde' bɛ kí ñɛ *Yesu Kristo bo nɛ kí tien' u'yaab. U gɛnde' bɛ bɛ rí li ñmɔbe mitetem mà dɛkre' u'bo nin binib bà kɛ muɔh ki yih Yonbdaan *Yesu Kristo ya yel ni'kɛ saan nnɔ nɛ. U yé tinbi nin bɛn kɛ ya Yonbdaan nɛ.

³ Tí' Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo rí juoke nɛ, kí de nɛ uyɛnduɔn.

Pɔl faareh Uwien u tien' Korént yaab mimɔnm mà nnɔ bo

⁴ N tuu ki faareh n'Wien ni'bo kí ñɛ u tien' nɛ mimɔnm ní yé *Yesu Kristo yaab ma nnɔ bo nɛ. ⁵ Kímɛ ní yé u'yaab ma nnɔ nɛ Uwien tien' nɛ mimɔnm kí gbien' isɛn kɛ ni, milɛnm nin mibɛnm kɛ ni, ⁶ kí ñɛ bi tɔke' nɛ tigbɛr tà Kristo bo, ni teke' tù, kí cère' tù kpɛ' iñaan ni'ni nnɔ bo. ⁷ Nɛn bo, ninbi bà gu nin inunmɔn lidaali là tí'Yonbdaan *Yesu Kristo li ñɛn u'ba upaan bo nnɔ Uwien ya paabu buba mɔnon ña ji pɔre' nɛ. ⁸ Wɔn nɛ li cère ní li faa kí tí fɔre ña lidaali là tí'Yonbdaan *Yesu [Kristo] li baa ní nnɔ bi la lɛ bi li biin nɛ ná bo. ⁹ Uwien yé umɛmɔndaan nɛ. Wɔn nɛ yin' nɛ ní taan nin u'Biɛ tí'Yonbdaan *Yesu Kristo.

Miborm mà te Kristo ya taanl yaab ni

¹⁰ N'yaabɛ, tí'Yonbdaan *Yesu Kristo ya yel bo nɛ n sureh nɛ ní li lienh ki ciuh tɔb bó, kí la cère borm rí li te ni'ni. Ama ní li kpɛ buñɔbu mɔnmɔnm, kí li ñmɔbe iyɛnmaale iba, kí li kpe usɛn uba. ¹¹ Tɔ, n'yaabɛ, Kolowe* den yaab tɔke' nni ki yɛ ifinfinde te ni'ni. ¹² N yɛ rí len ná si: ni'ni biba lienh ki tɛh bɛn pɛ Pɔl bo nɛ, bitɔb tɛh bɛn pɛ Apolos bo nɛ, bitɔb tɛh bɛn pɛ Pier† bo nɛ, bitɔb

* 1:11 Kolowe yé upii nɛ. † 1:12 Ní kɛle' migbiirm miɛ ní ki yé Kefasi nɛ. Bi liebe' ki yih wɔn nɛ Pier. Liike San 1:42.

mə teh bən pɛ Kristo bo nɛ. ¹³ Kristo bobore' nɛ-ɛɛ? Bi kpɛ' Pəl nɛ udəpənɔn bo ni'bo-oo? Pəl ya yel bo nɛ bi sli' nɛ Uwien ya ŋunm-ii? ¹⁴ N faareh Uwien, Kripus nin Gayus baba ŋa rí la, ma sli' uba ni'ni Wien ya ŋunm. ¹⁵ Nɛn bo, uba ŋa rí fre ki ye bi sli' nɛ Uwien ya ŋunm n ya yel bo nɛ. ¹⁶ Oo! N sli' Sitefanas nin u'den yaab mə. Ma teke' ki jin' ki ye n liebe' ki sli' uba Uwien ya ŋunm ki pukn'. ¹⁷ Kimɛ Kristo ŋa sɔn' nni rí li siih binib Uwien ya ŋunm. U sɔn' nni rí li təkɛh binib u'gbɛmɔnt nɛ, ki la tuuke unisaal ya yɛnfogbɛr ŋɔ *Yesu ya kuum udəpənɔn bo la juore fɛnm.

Yesu Kristo nɛ yé Uwien ya tuəm nin u'yɛnfuom

¹⁸ Imən, Kristo ya kuum udəpənɔn bo yé tiwaargbɛr nɛ bə pɛ fɛnm ya sɛn bo, ama tinbi bə Uwien ŋmiendɛh tɛ nnɔ, tinbi bo ni yé Uwien ya tuəm nɛ. ¹⁹ Kimɛ ni kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye Uwien ye: «N li gben biyɛnfodɛnb ya yɛnfuom, kɛ cɛrɛ bibɛnbɛnb ya bɛnm rí juore fɛnm.»

²⁰ Tɔ, uyɛnfodaan ji te la? Yiko ya wɔnwɔkl ji te la? Miniɛm ya nil ji te la uyo wuu nɔ? Uwien wuɔn' ki ye uɛndun ya yɛnfuom yé liwaarl nɛ. ²¹ Kimɛ uɛndun wuu ya nib nin bi'yɛnfuom kɛ ba fre' ki bɛndɛ' Uwien u'yɛnfuom ni. Nɛn bo nɛ Uwien cɛkre' u'yɛnm wɔ rí cɛrɛ binib bə teke' Kristo ki jin' nnɔ rí ŋmɛrɛ kɛ ŋɛ tiwaargbɛr tɔ ti kpaandɛh tɔ ki təkɛh binib nnɔ bo. ²² *Sufmbɛ nuunh bɛ rí lɛ miyɔkm ya bont nɛ, nɛ Grɛkmbɛ nuunh miyɛnfuom. ²³ Ama tinbi təkɛh binib bi kpɛ' Kristo udəpənɔn bo ma nnɔ ya gbɛr nɛ. Tɔ yé tigbɛr tɔ cɔkreh *Sufmbɛ nɛ, ki yé tiwaargbɛr bə ŋa yé *Sufmbɛ bo. ²⁴ Ama Kristo yé Uwien ya tuəm nin u'yɛnfuom nɛ binib bə Uwien yin' bɛ nnɔ bo; *Sufmbɛ nin bə ŋa yé *Sufmbɛ kɛ. ²⁵ Kimɛ binib yih Uwien ya tuonl lə liwaartuonl nnɔ cɛn' unisaal ya yɛnfotuonl, nɛ u'jiint mə ŋmɔbɛ mituom ki cɛn' unisaal ya tuəm.

²⁶ N'yaabɛ, tiɛrɛ mɛn Uwien yin' nɛ ki laa' ni yé bidɛnb bə. Unisaal bo ni'ni biyɛnfodɛnb nin inigbɛngbɛng ŋa yɛbɛ, nɛ ba yé idɛn ya ŋmɔbɛ mituom yaab mə ŋa yɛbɛ. ²⁷ Ama binib likɛh bə ki tɛh ba bɛn niba nnɔ, Uwien gɛndɛ' bɛn nɛ wɔ rí jin bi yih bə biyɛnfodɛnb nnɔ ifɛ, ki gɛndɛ' bi yih bə ijiin nnɔ wɔ rí jin bi yih bə bifɛfaab nnɔ ifɛ. ²⁸ Binib likɛh bə ki tɛh ba ŋmɔbɛ pukm uɛndun ni ki yindɛh bɛ, ki yih bɛ fɛnm nnɔ, Uwien gɛndɛ' bɛn nɛ, ki tien' binib likɛh bə ki tɛh bi ŋmɔbɛ mipukm nnɔ fɛnm. ²⁹ U tien' nnɔ ŋɔ uba la li jɛbnh u'ba wɔn Uwien ya nun bɔ nɛ. ³⁰ Wɔn nɛ taan' ninbi nin *Yesu Kristo, ki cɛrɛ' Kristo yé ti'bo miyɛnfuom. Wɔn Kristo bo nɛ u bɛn' tɛ bigbɛmɔndɛnb, ki gɛndɛ' tɛ ti li yé u'yaab, ki de' tɛ ki wɛl'. ³¹ Nɛn bo, ni tɛ tɛn nɔ kele' *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ nɛ. Ni kele' ki ye: «Unil ye wɔ rí wuɔn u'ba la, wɔ rí wuɔn u'ba Yɔnbdaan bo.»

2

Pəl təkɛh binib bi kpɛ' Kristo udəpənɔn bo ma nnɔ ya gbɛr

¹ N'yaabɛ, min mɔnɔn lə baa' ni'saan ma nnɔ, ma baa' nin iŋɔbɔn yə ya ciim faa, ka baa' nin binib ya yɛnfuom rí lə təkɛ nɛ Uwien ya bonbɔlkaar ya gbɛr, ² kimɛ ma lə jɛkɛ' rí təkɛ nɛ gbɛr tuba ki kɛndɛ' *Yesu Kristo ya gbɛr, wɔn wə bə bi kpɛ' wɔ udəpənɔn bo nnɔ ya gbɛr. ³ N lə tɛ ni'saan ma nnɔ n lə yé ujiin nɛ, ki fɛngɛ, nɛ n'gbɛnɛnt ŋɔh pɛpɛbu. ⁴ N lə tɛ ni'saan ma nnɔ, na yé n lə bɛn milɛnm nɛ bii n lə taa' miyɛnfuom nɛ ki wɔkn' nɛ bii ki təkɛ' nɛ tigbɛmɔnt nnɔ. Ama *Mifuoŋaann nɛ wɔngɛh mi'tuom n tɛh nɔ kɛ nnɔ ni, ⁵ ŋɔ ni'tekjim la li pɛ binib ya yɛnfuom bo ama mɛ rí li pɛ Uwien ya tuəm bo.

Uwien ya yɛnfuom

6 Tò, ti nín wòknh Kristo yaab bà tien' binicekrkaab mitekjim ni nno miyɛnfuom nɛ. Na yé uɛndun wuu ya yɛnfuom, ka yé bà ñmòbe mituòm uɛndun bo ya yɛnfuom mɔ, kimɛ bi gben' bi'gber. 7 Tinbi tɔkeh Uwien ya yɛnfuom ya gber nɛ. Tù yé tigbebɔlkaar tà là juore' ki buɔ nɛ. Kí yaan Uwien ñ ñɛn uɛndun wuu nno u là juɔ' ki bonde' miyɛnfuom bugbɛn wɔ ñ de tɛ ukpieke nɛ. 8 Bà ñmòbe mituòm uɛndun wuu bo ya uba mɔnɔn ña bende' miyɛnfuom nno. Kimɛ bi bi bende' mɛ là, ba bi kpɛ' Yonbdaan ukpieke ya daan udɔpɔnɔn bo. 9 Ama ñi te tɛn nà kele' *Uwien ya gbɔnku ni nɛ. Ní kele' ki ye: «Uwien bonde' nà ki ble' bà yíe wɔ nno, nil ya nunbu ña tuun' ni'bo, u'tubl ña cii' ni'bó, wa lí maale' ni'bó mɔnɔn.»

10 U cèrè Mifuoñaanm kpiire' nɛn nɛ ki wuɔn' tinbi. Kimɛ mí likeh ki lenh nibonn kɛ nɛ, haali tigber tà te Uwien ya fɛl bo mɔnɔn. 11 Na yé unisaal baba ña ñí là, ñmɛ li fre kí bende nà te u'fɛl bo? Nno nɛ *Uwien ya Fuoñaanm baba ña ñí là, uba ña bɛn nà te Uwien ya fɛl bo. 12 Tinbi wɔn, ta maaleh tɛn uɛndun ya nib maaleh ma bo, ama Uwien nɛ de' tɛ *u'Fuoñaanm ñɔ tí fre kí bende u punh tɛ bupaabu bùa nno. 13 Ti lienh nibonn nà bo nɔ, ta taah nisaal ya yɛnfuom ya ñɔbon ki lienh. Ama ti lienh *Uwien ya Fuoñaanm ye tí len ñɔbon yà nɛ. Ti teh nno ma nno ti taah ñɔbon yà ñɛh ní *Uwien ya Fuoñaanm saan nɛ ki wòknh binib bà *Uwien ya Fuoñaanm te bi'ni*. 14 Unil wà ñmòbe inisaalyɛnmaale baba ña ñí fre kí teke *Uwien ya Fuoñaanm ya gber. Wɔn bo tù yé tiwaargber nɛ, nɛ wa ñí fre kí cii tu'tingi, kimɛ *Uwien ya Fuoñaanm nɛ cèrèh binib bɛndeh tù. 15 Ama wà ñmòbe *Uwien ya Fuoñaanm wɔn li fre kí bende tibont kɛ ya tingi, nɛ uba ña ñí fre kí bende udaan ya yɛnmaale. 16 Ní te tɛn nà kele' *Uwien ya gbɔnku ni nɛ. Ní kele' ki ye:

«Ñmɛ bɛn Yonbdaan ya yɛnmaale?

Ñmɛ li fre kí gbiere wɔ?»

Ama tinbi wɔn, ti ñmòbe Kristo ya yɛnmaale nɛ.

3

Uwien ya tonsɔn/ya tuonl

1 N'yaabɛ, ma fre' ki len* nin nɛ tɛn n bi li len ma nin bà ñmòbe *Mifuoñaanm nno. Ama n len' nin nɛ tɛn ni yé binib bà pɛ minisaaltetem bo nɛ, ki yé mucɛnfɛndmu Kristo ya sɛn ni. 2 N là de' nɛ mibiim nɛ, ma là de' nɛ jier tà kpíeke, kimɛ na là li fre kí ji tù. Fɛnfennɔ mɔnɔn na li li biɛ kí fre kí ji tù, 3 kimɛ ni laan lí biɛ kí pɛ minisaaltetem bo nɛ. Iponponbe nin ikònkòn yà te ni'ni nno nɛ wɔngɛh kí teh ni biɛ kí ñmòbe minisaaltetem nɛ, kí ñaake kí teh unisaal teh nà baba. 4 Ni'ni biba lienh kí teh bɛn pɛ Pɔl bo nɛ, bitɔb lienh kí teh bɛn pɛ Apolos bo ma nno, na pɛ nisaaltetem bo nínɔ-ɔɔ? 5 Apolos yé bɛ nɛ? Bii min Pɔl yé bɛ nɛ? Ti yé Uwien ya tonsɔnb nɛ. Nɛ kí ñɛ tinbi bo Uwien cèrè' ni teke' *Yesu Kristo ki jin'. Ti'ni wà kɛ sɔn' Yonbdaan de' wɔ lituonl là nɛ. 6 Min Pɔl caan' busubu nɛ, nɛ Apolos jòke' bù miñunm, ama Uwien nɛ cèrèh bù kpíenh. 7 Nɛn bo, wà caakeh nin wà jòknh miñunm kɛ ña yé niba, ama Uwien wà cèrèh ní kpíenh nno nɛ yé niba. 8 Wà caakeh nin wà jòknh kɛ te

* 2:13 Migbiirm miɛ ya fɔrm ya ciim te bolm mile bo nɛ: kí wòknh binib bà Uwien ya Fuoñaanm te bi'ni bii kí tɔkeh binib Mifuoñaanm ya gber. * 3:1 Liike Ituon 18:1-17.

miba ne, ne wà ke li le u'suul u'tiema tuonl bo ne. ⁹ Kimε ti te ki sɔnh Uwien ya tuonl ne†. Ni te ten Uwien ya kpàabu ne, ki te ten Uwien ya duku mɔ.

¹⁰ Uwien ne de' nni bupaabu ki cère' n yé udumεciεn wà ηmɔbe miyεnfuom, ki pu' kuduku ya tenpuul, ne uba ji ηuɔndeh. Ama unil ke ní liike u'yul bo nin u ηuɔndeh ma bo. ¹¹ Kimε uba ηa ji li fre kí pu tenputɔl kí kende' là te nnɔ bo; len si: *Yesu Kristo. ¹² Uba li fre kí taa miñɔkm bii ilike ya kur bii iten yà mɔn kí ηmɔbe kudaaku kí ηuɔn litenpuul nnɔ bo. Utɔ mɔ li fre kí taa idɔ bii timuɔr bii ikεk kí caan litenpuul nnɔ bo. ¹³ Unil ke ya tuonl lá li ñε upaan bo Uwien li bu binib tibuur lidaali lá nnɔ ne. Kimε ní daali li baa nin umu ne. Umu nnɔ ne li bikn wà ke ya tuonl kí wuɔn li yé là ba. ¹⁴ Wà ke mu ηa wɔn' u ηuɔn' nà litenpuul nnɔ bo la, u li le u'tuonl ya suul. ¹⁵ Wà ke umu wɔn' u ηuɔn' nà la, u'tuonl juore' fεnm ne. Wɔn bugben nɔn li ηmεre ama u li te ten unil wà càare' umu ni ne kí ηmεre'.

¹⁶ Na ben ki ye ni yé Uwien ya duku ne, ne *u'Fuɔñaanm te ni'ni-ii? ¹⁷ Unil bere' Uwien ya duku la, Uwien li gben udaan ya gber ne, kime kù yé wɔn Uwien ya tiema duku ne†, ne ninbi ne yé kuduku bugben.

¹⁸ Uba la lereh u'ba. Unil te ni'ni ki yih u'ba uyεnfodaan ten uηendun wuu ni ya nib maaleh ma bo la, wɔ ní kpε kí tien u'ba uwaar ηɔ kí mɔnbe kí li yé uyεnfodaan. ¹⁹ Kimε uηendun wuu ya yεnfuom yé liwaar! ne Uwien bo. Ní te ten nà kele' *Uwien ya gbɔnku ni ne. Ní kele' ki ye:

«U taah biyεnfodεnb ya cekn ne ki coh bε.»

²⁰ Ní tí liebe' ki kele' ki ye:

«Yonbdaan ben biyεnfodεnb ya yenmaale.

U ben ki ye ya yé bonn.»

²¹ Nεn bo, uba ji la ηmɔbe gbengt kí ye wɔn pε wuɔ bo bii wuɔ bo, kime nibonn ke yé u'yaann ne. ²² Min Pɔl bii Apolos bii Pier^S bii uηendun wuu bii limiel bii mikuum nin tibont tà te fenfennɔ nɔ, haali nin tà we ní nnɔ, ninbi si ni'ke. ²³ Ama ni'mɔ yé Kristo yaab ne, ne Kristo mɔ yé Uwien yɔ.

4

Pɔl nin Korént yaab ya gber

¹ Nεn bo, unil ke ní li ben kí ye ti yé Kristo ya tonsɔnb ne, ki yé binib bà Uwien taa' u'gbεɔlkaar ke ya bol kí ηukn' te tí taa tù kí tɔke binib. ² Tɔ, ni ben ki ye bi de' unil lituonl la, ní kpε wɔ ní sɔn lè ni'donbɔ ne. ³ Min wɔn, ninbi ne li biin nni bii tibuur ya nib mɔnɔn ne li biin nni la, n'baka ηa kpe len. Min nin n'yul ηa biindeh n'ba. ⁴ Imɔn, n'yεnmaale ηa jèndeh nni niba bo, ama na yé nεn ne wɔngeh kí teh n cuube Uwien ya nun bó. Yonbdaan ne yé wà buh nni tibuur. ⁵ Nεn bo, la ci mɔn kí bu buur tu'daali ηa laan baa. Guure mɔn Yonbdaan ní baa kí bu tibuur. Wɔn ne li ñεn tibont tà buɔ licinɔunl ni upaan bo, kí kpiire iyεnmaale yà te unil ke ya fèl bo kí wuɔn. Nεn saan ne unil ke li le u kpε kupεnpekù kùà Uwien saan.

⁶ N'yaabe, n len' nà nɔ, n taa' min nin Apolos ya gber ne kunεnnenku ní gbierε ne, ní tεkn ti ya taal ni ηɔ kí la teh niba kí tí gεbreh nà kele'. Ní la li ηmɔbe gbengt kí teh ni pε uba bo ne, ki nεn utɔ. ⁷ Bε wuɔn' kí ye a cεn' bitɔb-i? A ηmɔbe ba ηɔ Uwien ηa de' ηε nε? Uwien ne de' ηε nε la, bε tien' a ji ηmɔbe tigbengt ten uba ηa de' ηε nε?

† 3:9 Bi li fre lebre ti te ki sɔnh Uwien ya tuonl kí ye tinbi nin Uwien te ki sɔnh u'tuonl mɔ. † 3:17 Bi li fre kí lebre kù yé wɔn Uwien ya tiema duku ne kí ye kù yé kùñaanku mɔ. § 3:22 Liike 1:12.

⁸ Ni laa' ni yíe ná ke ɲa-a! Ni ji yé bifáadenb ne-a, ki kpende' bi'berb ne tinbi juore' fenn-a! Imón, n bi yíe ní mánbe kí li yé biberb ne, ɲa ti' mɔ́ rí tebn ne kí li yé biberb. ⁹ Kime, min bo, ní naan Uwien tien' tinbi Yesu ya tondb, binigbaarkaab ne. Ti te ten binib bá bi bun' ñe tibuur ki ye bi kpe mikuum ne. Imón, ti yé tilaar ya bonn ne uɲendun wuu ni. Uwien ya tondb nin binib ke leh te ne. ¹⁰ Kristo bo, tinbi te ten iwaar ne, ne ninbi yé biyenfodenb kí ñe ni yé Kristo yaab ma nnɔ bo-a! Tinbi yé ijiin ne, ne ninbi yé bifefaab. Bi kpiékreh ninbi ne ki yuandeh tinbi. ¹¹ Mikónm nin uɲuɲun ɲmɔbe te, haali nin fennenn wuu. Ta ɲmɔbe wengolkaar. Binib ɲih te, ta ɲmɔbe ti kɔ ná. ¹² Ti jèndeh ki sɔnh itùon ne ki jinh ti' ɲɔje bo. Bi sukreh te, ne ti teh «Uwien rí tien be u'mónm.» Bi jèndeh te, ne ti tuonh ijend nnɔ. ¹³ Bi lienh ki saah te, ne ti duandeh bi'yenn. Bi likeh te ten ti yé tinagbokmuor ne uɲendun wuu ni, ki likeh te ten ti yé tijoknt ya bonn ne unil ke bo haali nin fennenn.

¹⁴ Ma ke'le' tigber bugben rí jin ne ife, ama n nuunh rí pekre ne ní kpíen usen ne, kime ni te ten n'tiema humu ne, ne n yíe ne. ¹⁵ Kime ni ɲmɔbe biwónwoknb itur piik mánɔn Kristo ya sen ni la, ni'baa te uba ne. Min ne yé ni'baa, kime min ne tɔke' ne tigbemónmɔnt ne ni teke' *Yesu Kristo ki jin'. ¹⁶ Nen bo ne n gbáanh ne, ní tekn n'taal ni Kristo ya sen ni. ¹⁷ Nen bo ne n sɔn' Timote ni'saan. U sɔnh Yonbdaan ya tuonl ni'donbó ne. N yíe wɔ ten n'tiema buk ne. U li tiere ne n fuobe ma bo Kristo ya sen ni. N wɔknh nen ne ni'ke saan Kristo ya táan ke ni.

¹⁸ Ni'ni biba lá maaleh ki teh ma ji li baa ni'saan ne. Nen ne cère' bi gbengreh bi'ba. ¹⁹ Ama Yonbdaan tuo' la, n li baa ni'saan na rí taande. Binib bá gbengreh bi'ba nnɔ n lá baa' la, na yé n li tukn bi'lenm baba bo ne, n li tukn kí liike bi'tuom mɔ kpe ma bo ne. ²⁰ Kime Uwien ya bel ɲa yé lenm ya gber, li yé mituom ya gber ne. ²¹ Tɔ, ni cinbe ki yíe ba? Ni yíe rí baa ni'saan nin iningben ne bii rí baa kí li ɲmɔbe miyíem nin uyenduon ne?

5

Pɔl kɔnh nin Korent yaab lisɔnsɔndl bo

¹ Tɔ, bi lienh ni'ke saan ki teh uba te ni'ni ki teh lisɔnsɔndl liba ya bol. Bi lienh ki teh udaan diere' u'baa ya po ne. Haali binib bá ɲa pɛ Uwien ya sen bo mánɔn ɲa teh li ya sɔnsɔndl. ² Nin nen ke ne ni bie ki ɲmɔbe tigbengt-a! Ni bi li te ten ni ke mikuum ne, kí ɲen udaan wá tien' ni ya bonn ni'ni. ³ Min ɲa te nin ne. Nin ne ke n likeh ki lenh ná ke teh ni'ni. Nen bo, n bun' udaan wá tien' ni ya bonn tibuur n bi te nin ne la, n li bu wɔ ma bo ɲa. ⁴ Ni taan litaanl Yonbdaan *Yesu ya yel bo. Ni taan' la, n'yennmaale li te nin ne, Yonbdaan *Yesu ya tuom mɔ te nin ne, ⁵ ní taa udaan kí cèbe *Satan* wɔ rí ji ijend u'gben ni ɲa u'naank rí ɲmere lidaali lá Yonbdaan li bu binib tibuur nnɔ.

⁶ Ni gbengreh ni'ba ná bo nnɔ ɲa mɔn. Na ben ki ye bi bun' kpɔnɔyom, ki taa' kpɔnɔ ya ñoke waamu ki tien' len la, kpɔnɔ nnɔ ke nuuleh ne-ee? ⁷ Nen men ibiere yá te ni'ni kí wíe ten bi wíenh ma kpɔnɔ ya ñoke wá saa', kí la li ɲmɔbe jɔknt, kí li te ten kpɔnɔyom má bi bun' mɛ mifennm ka tien' ñoke mi'ni. Ni mánbe ki te ten kpɔnɔ wá ɲa ɲmɔbe ñoke ne. Kime Kristo wá yé ti'Pak ya Pebuk nnɔ lá taa' u'ba ki tien' lituorl ki de' Uwien, ti'tuonbiere bo ne. ⁸ Nen bo, ti'tetem ke ni, cère men tí li jeleh kunacenkú, kí la li ɲmɔbe biere iba nin ito. Lisɔnsɔndl nin ibiere ke ya bol te ten kpɔnɔ ya ñoke ne. Ama tí li jeleh nin iyennmaalmánmɔn nin tigbemɔnt. Nen ne te ten kpɔnɔ wá ɲa ɲmɔbe ñoke.

* 5:5 Pɔl ye be rí taa udaan kí cèbe Satan ma nnɔ u ye wɔ rí ye be rí ɲere udaan bi'cekl ni ne.

⁹ Tò, n là kele' n'gbonku ni ki ye ni la li ñmòbe kànkàan nin isònsònd. ¹⁰ Ma niireh kutataaku ni uñendun ya nib bà yé isònsònd nin binunfòkdenb nin binasub nin bà pè ibule bo nno. Ni bi yé ben la, ni bi li ñe uñendun wuu ni ne. ¹¹ N là kele' nà nno ya tingi si: ni la ñmòbe kànkàan nin wà yih u'ba Kristo yò, ki bié ki yé usònsònd bii ununfòkdaan bii wà pè ubul bo bii utenfuon bii udeyibl bii unasu ne. Ni la taan nin ni ya nitunbu kí jí tíjier mònòn. ¹²⁻¹³ Na yé min ne li bu kí biin bà ña yé Kristo yaab, Uwien ne li bu kí biin be. Bà yé Kristo yaab ben wòn, ninbi ne li bu kí biin ben, kime ní kele' *Uwien ya gbonku ni ki ye: «Ñen men unibièrò ni'ni.»

6

La taah men tób ki joh buur

¹ U le sen bo ne, ni'ni wà ke nin u'tò laa' tigber la, u taah tù ki joh tibuur ya denb bà ña cuube Uwien saan, be rí tí bu tù, ka rí cère Uwien ya nib rí tùre tù? ² Na ben ki ye Uwien ya nib ne li bu uñendun yaab tibuur-ii? Ní yé ninbi ne li bu uñendun yaab tibuur la, be tien' na jí li fre kí tùre ni'gbewawaar-i? ³ Na ben ki ye ti li bu Uwien ya tondb tibuur, kí jí niireh nin fenfennò wuò ya gber-ii? ⁴ Ni laa' tu ya gber ya bol ni'ni la, ni taah binib bà Kristo ya taanl ña yíe bi'gber ne ki teh ni'buur ya nib. ⁵ N len' nà nò yé ni'fe ne. Yenfodaan uba mònòn ña te ninbi Kristo yaab ni kí li freh kí tùreh tigber ni'ni-ii? ⁶ Be tien' ni'ni wà nin u'tò laa' tigber la, u taah tù ki joh tibuur ya denb bà ña teke' Kristo kí jin' saan kí tí buh tù?

⁷ Imòn, ni taah tób kí joh tibuur ma nno, ní wuòn' ki ye na kpíen' sen ne. Na bi kpe unil tien' ne nà bre la, ní tuo-oo? Bii u jin' ni'bonn la, ní daan wòò? ⁸ Ama ninbi ne teh binitób nà bre, kí jinh kí pendeh be, ne bi yé ni'yaab ne. ⁹ Na ben ki ye binib bà ya tetem ña cuube ña rí kò Uwien ya bel ni-ii? La lereh men ni'ba. Isònsònd nin bà pè ibule bo nin binanmaab nin bijeb bà taah bi'tób ki teh bipiib kí duòndeh nin be ¹⁰ nin binasub nin binunfòkdenb nin bidèyib nin bitenfuonb nin bà fienh bi'tób ya bont nno ña rí kò Uwien ya bel ní. ¹¹ Ni là te nno ne, ni'ke ña rí mònòn la, ama Uwien sli' kí lùore' ne ki bore' ne kí tien' u'yaab kí bù' ne bigbemòndenb, Yonbdaan *Yesu Kristo ya yel bo nin wòn tí Wien ya Fuoñaanm bo.

Li teh men nà li kpiekreh Uwien

¹² «Niba ña yé n'bo kuul*» Ní yé imòn ne, ama na yé ni'ke ne yé n'bo nibonmònòn. «Niba ña yé n'bo kuul». Ní yé imòn ne, ama min ña rí taa n'ba kí tien niba ya yonb. ¹³ «Tíjier bo ne kupuoku te, kupuoku bo ne tíjier mò te.» Tò, Uwien li cère ni'ke nile rí gben. Ama tigbenent tun ña te kí de' sònsòndl, tù te kí de' Yonbdaan ne, ne Yonbdaan mò te kí de' tigbenent. ¹⁴ Ne Uwien wà cère' Yonbdaan mekre' bitenkpiib ni nno li cère u'tuòm bo tí mò rí mekre.

¹⁵ Na ben ki ye ni'gbenent yé Kristo ya gbenenbel ne-ee? N taa n'gbenent tà yé Kristo ya gbenenbel nno kí tien ujenkpend ya gbenenbel-ii? Ma rí tien nno fiebu. ¹⁶ Na ben ki ye wà ke mòkn' ujenkpend la, wòn nin ujenkpend nno taan' kí tien' tigbenent tuba ne-ee? Kime ní kele' *Uwien ya gbonku ni ki ye uje nin upii taan' la, «ben bile nno taan' kí tien' unibaab ne.» ¹⁷ Ama wà ke taan' nin Yonbdaan la, wòn nin Yonbdaan ya yenn taan' kí tien' miyenn miba ne.

¹⁸ Wie men lisònsòndl. Unil teh ibièrò la, na likeh u'gbenent. Ama u teh lisònsòndl la, u teh u'tiema gbenent ne ibière. ¹⁹ Na ben ki ye ni'gbenent yé *Mifuoñaanm ya duku ne-ee? Uwien ne de' ne mè, ne mí te ni'ni. Nèn bo na jí si

* 6:12 Niba ña yé n'bo kuul yé mikpenjenm ne Korent yaab là pòh mè.

niba. ²⁰ Kime Uwien ne pèn' ki ñen' ne ti'yonbt ni. Nen bo, ní li taah ni'gbenent ki sanh itùon ya kpiekreh wòn Uwien.

7

Upii nin yiko ya gber

¹ Tò, tí jí ní líike mén ni kele' nni kugbònkú tígber tà bo nnò. Ní m̀n uje ní li coh u'ba upii bo ne*. ² Ama linanmaal ya p̄lenm bo, je ke je ní li ñm̀be u'po, pii ke pii m̀o ní li ñm̀be u'ce. ³ Uje ya menku kòn' u'po ní la, na kpe u'po ní yie. Upii m̀o ya menku kòn' u'ce ní la, na kpe u'ce m̀o ní yie. ⁴ Upii ña si u'tiema gbenent, u'ce ne si tù. Uje m̀o ña si u'tiema gbenent, u'po ne si tù. ⁵ Uba la yie kí ye wa ní duòn nin u'tò. Ní yé ní lá yie ní le libònl kí kàare ne la, ní kpie kí len kí cii tab bó, kí laan daan waamu. Ama ní liebe kí tükre kí li fuobe upii nin u'ce fuobe nin tób ma bo. Nnò ña ní la, *Satan li biike ne, kí ñe na ní fre kí cuo ní'ba ma nnò bo. ⁶ N len' ná nò ña yé wòbl. N de' ne usen ní yie la, ní li teh nnò ne. ⁷ N bi yie unil ke ní li te ten min ne†, ama Uwien de' unil ke u'tiema paabu ne. U de' uba buu ya paabu ne, kí de' utò m̀o buu ya paabu.

⁸ N tókeh ijekpòk nin ipiikpòk nin bikpopiib ne kí teh ní m̀n be ní juore kí li te ten min ne. ⁹ Ama ba ní fre kí cuo bí'ba la, bijeb ní kuan bipiib, bipiib m̀o ní kun ticer. Kime bijeb kuòn' bipiib, bipiib m̀o kun' ticer la, nen tu nin upii ya menku ní li ñm̀be uje u wòlnh bii uje ya menku ní li ñm̀be upii u' m̀o wòlnh.

¹⁰ Piicieb nin bipiib bà ñm̀be ciebe, n li tóke ne ná nò yé ní'bo liwòbl ne. Ná ñen' min saan, Yonbdaan ne ye nnò: Upii la fii u'ce saan. ¹¹ Upii fii' u'ce saan la, u la liebe kí kun cer bii wò ní liebe kí taan u'ce buñòbu. Uje m̀o la ñore u'po.

¹² Bà s̄ien' nnò, na yé Yonbdaan ne tókeh be, min nin n'yul ne tókeh be. Ní yé uje yé Kristo yò ño u'po ña yé Kristo yò kí tuo' kí ye u li te nin wò la, u la ñore upii nnò. ¹³ Upii m̀o yé Kristo yò ño u'ce ña yé Kristo yò kí tuo' kí ye u li te nin wò la, u la fii u'ce nnò saan. ¹⁴ Kime uje ña yé Kristo yò ño u'po yé Kristo yò la, u'po nnò bo Uwien li tien wò ten u yé u'yò ne. Upii m̀o ña yé Kristo yò ño u'ce yé Kristo yò la, u'ce nnò bo Uwien li tien wò ten u yé u'yò ne. Na bi te nnò la, bí'bumu bi li yé bà yé t̄jòknt Uwien ya nun bó ya bumu ne, ama mù jí yé bà ña yé jòknt Uwien ya nun bó yaamu ne.

¹⁵ Ama uje wà ña yé Kristo yò yie wò ní wie u'po bii upii wà ña yé Kristo yò yie wò ní fii u'ce saan la, u li fre kí tien u yie ma. U ya yo wà yé Kristo yò nin wà ña yé Kristo yò nnò ña jí te gber. Uwien ña yin' ne ní li ñm̀be uyenduòn ne-ee? ¹⁶ Upii, sin bo a'ce bi li ñmere la, a ben-ii? Uje, sin bo a'po bi li ñmere la, a ben-ii?

Uba la nuunh wò ní lèbre Uwien sien' wò ma bo

¹⁷ Nen ñen' len la, Yonbdaan sien' unil ke ma bo la, wò ní li fuobe nnò. Uwien yin' unil ke kí laa' u se usensien wà la, wò ní juore kí li se wun ni. N tókeh nen ne Kristo ya táan ke ni. ¹⁸ Uwien yin' unil kí laa' u jie' u'punl ño la, u la li buòh binib la bende kí ye u jie'. U yin' wà m̀o kí laa' wa jie' u'punl la, u la jí ní jie'. ¹⁹ Unil jie' u'punl bii wa jie' la, ná yé nen ne yé nibonm̀nn. Ama Uwien ya wòb ya bom ne yé nibonm̀nn. ²⁰ Uwien yin' unil ke kí laa' u se usensien wà la, wò ní juore kí li se wun ni. ²¹ Uwien yin' ñe kí laa' a yé uyonb la, la cère ne ní li wí ñe. Ama a laa' usen á fre kí ñe tiyonbt nnò ní la, la cère nè ní ñmere ñe. ²² Kime Yonbdaan yin' unil kí laa' u te tiyonbt ní la, u ñen' udaan ibiere ya yonbt ní ne, u jí yé u'yò ne. Nnò ne Yonbdaan tí yin' wà m̀o kí laa' wa te yonbt

* **7:1** Ní m̀n uje ní li coh u'ba upii bo ne. Biba maaleh kí teh Korent yaab ne len' i ya ñòbon. † **7:7** Pol ye u bi yie unil ke ní li te ten wòn ma nnò u ye wò ní ye u bi yie unil ke ní juore kí li yé ijekpòk ten wòn ne.

ni la, u ji yé Kristo ya yonb nɛ. ²³ Uwien nɛ pɛn' ki ñen' ni'ke ti'yonbt ni. Nɛn bo, la ji ní li yé mɛn nib ya yonbe. ²⁴ Tɔ, n'yaabɛ, Uwien yin' wá kɛ ki laa' u se usensien wá la, wá rí juore kí li se wun wɔn Uwien ya nun bó.

Bà ña kuɔn' piib nin bà ña kun' cɛr ya gɛr

²⁵ Bà ña kuɔn' piib nin bà ña kun' cɛr bɛn wɔn, ma ñmɔbe Yonbdaan ya mɛsɛn rí wɔɔn bɛ. Ama n li tɔke bɛ n maaleh ma bo nɛ, kimɛ n yé unil wá Yonbdaan muɔ' nni ki cɛrɛ' n kɛ bɛ rí li du n'bo nɛ.

²⁶ Ti jinh ijend yá fɛnfɛnnɔ nɔ bo, n maale' ki ye ní mɔn wá kɛ rí juore kí li te tɛn u te ma bo nɛ. ²⁷ A ñmɔbe upii la, la li nuunh sin nin wɔn rí gbiire. Ña laan ñmɔbe pii la, ji la li nuunh á kuɔn. ²⁸ Ama a ye á kuɔn upii la, na yé biere. Kijefɛnbuk mɔ ye kè rí kun ticer la, na yé biere. Bà kuɔn' bipiib nin bà kun' ticer li lɛ ijend bi'fuobm ni. Ma yíe ijend nnɔ rí tu bɛ nɛ cɛrɛ n len' nnɔ.

²⁹ N'yaabɛ, n yíe rí len ná sɔ: uyo wá sien' nnɔ ña ji yebe. Nɛn bo, kí ñɛ fɛnfɛnnɔ kí li joh wá ñmɔbe upii la, wá rí tien tɛn wa ñmɔbe, ³⁰ wá muɔh la, wá rí tien tɛn wa muɔh, wá poknh la, wá rí tien tɛn wa poknh, wá daanh tibont la, wá rí tien tɛn wɔn ña si tibont nnɔ, ³¹ wá jondeh uɛndun ni ya bont bo la, wá rí tien tɛn wa cinbe ki jondeh tu'bo, kimɛ uɛndun wuu nɔ ji te ma bo nnɔ wa ji li wuɔke.

³² Ma yíe niba rí li wíebe nɛ. Wá ña ñmɔbe pii ya nun mɔn Yonbdaan ya tɔon bo nɛ. U'nun mɔn u li tien ma bo ño Yonbdaan ya yɛnm rí li sɔnge u'bo nɛ. ³³ Ama wá ñmɔbe upii ya nun mɔn u li fuobe ma bo uɛndun wuu ni nɛ. U'nun mɔn u li tien ma bo ño u'po ya yɛnm rí li sɔnge u'bo nɛ, ³⁴ nɛ u'yɛnmaale gbiire' mile. Upii wá ña ñmɔbe cɛ nin kijefɛnbuk ya nun mɔn Yonbdaan ya tɔon bo nɛ, kí nuunh bi'yɛnmaale nin bi'fɛl kɛ rí li te ki de' Yonbdaan. Ama upii wá ñmɔbe cɛ ya nun mɔn u li fuobe uɛndun wuu ni ma bo nɛ, nɛ u'nun mɔn u li tien ma bo ño u'cɛ ya yɛnm rí li sɔnge u'bo.

³⁵ N len' nnɔ kí nuunh ni'tiɛma mɔnm nɛ, ma nuunh rí de nɛ wɔbl. Ama n nuunh ní li teh ná mɔn kí dɛkre' nɛ, kí taa ni'ba kí de Yonbdaan kí li te ki de' wɔn baba.

³⁶ † Ní yé unil ñmɔbe kijɛkpɛng u'mɛnku te ki'ni ní tɛ kende', wá yíe wá rí saa kè kí jin kè fɛ, kí yíe nibonn kɛ rí li te ni'donbó la, wá rí tien ná mɔn u'bo. Bɛ rí kuɔn tɔb. Na yé biere. ³⁷ Ama unil cɛkre' u'yɛnm, uba ña wɔbn' wá, kí yíe nɛ kí gɛnde' kí ye wɔn nin u'jɛkpɛng rí li te, wa rí mɛ kè fiebu la, u tien' ní mɔn nɛ. ³⁸ Tɔ, wá kuɔn' u'jɛkpɛng la, u tien' ní mɔn nɛ, ama wa juore' lijɛkɔkl la, u tien' ní mɔn kí cɛn' u bi kuɔn' la.

³⁹ Uyo wá upii ya cɛ laan fuobe la, u yé u'cɛ nɛ. Uje nnɔ tí kpo' la, u li fre kí kun u yíe uje wá, ama ní kɛ uje nnɔ rí li yé Kristo yɔ nɛ. ⁴⁰ N ya bùol, min maale' kí ye u juore' ka liɛbe' kí kun' jɛ la, u li ñmɔbe uyɛnsɔnge kí gbien'. Na yé *Uwien ya Fuoñaanm nɛ pekreh n'mɔ bi?

8

Titɔtuɔrnɔnt ya gɛr

¹ Tɔ, tí ji ní liike mɛn titɔtuɔrnɔnt ya gɛr. Tun bo wɔn la, ti bɛn ki ye «ti'ke ñmɔbe mibɛnm nɛ.» Ama mibɛnm cɛrɛh unil gbɛngreh u'ba nɛ, nɛ miyíɛm cɛrɛh unil kpíen' mitekjim ya sɛn ni. ² Unil maaleh kí teh u bɛn niba la, wa laan bɛnde' kí kpaan' u bi li bɛnde ma bo. ³ Ama wá yíe Uwien la, Uwien bɛn udaan nɛ.

† 7:36 Migbiirm 36 kí tí baa 38 ya gɛr ya ciim te bolm mile bo nɛ. Biba maaleh kí teh migbiirm bugɛn lienh wá ñmɔbe kijɛkpɛng ya gɛr nɛ. Bitɔb maaleh kí teh mí lienh bibaa wá ñmɔbe bise ka yíe wá rí gɛbre cɛr ya kunm bo nɛ.

⁴Tɔ, titɔtuɔrnɔnt ya ηmɔnm wɔn la, ti bɛn ki ye ibule yà kɛ te uηɛndun wuu ni nɔ ηa yé bonn, ki bɛn ki ye niba ηa te ki kɛnde' Uwien bo. ⁵Imɔn, tibont te kutaaku nin kitink bo binib taah tɔ ki teh bi'wien. Imɔn, bɛn bo iwien te ligol nɛ, nɛ yonbɛnɔn mɔ ligol. ⁶Ama tinbi bo Uwien te uba nɛ ki yé ti' Baa. Wɔn nɛ nɛn' tibont kɛ, nɛ wɔn bo nɛ ti fuobe. Yonbdaan mɔ te uba nɛ. Wɔn si *Yesu Kristo. Ki nɛ wɔn bo nɛ tibont kɛ te, nɛ ti' mɔ te ki nɛ wɔn bo nɛ.

⁷Ama na yé binib kɛ nɛ ηmɔbe mi ya bɛnm. Biba paan' ibule bo ki mɛn' nɛ ki daan' yi na laan wuɔke'. Nɛn bo nɛ bi biɛ ki ηmɔnh titɔtuɔrnɔnt la, bi maaleh ki teh tɔ yé titɔtuɔrnɔnt nɛ. Bi'fɛl ηa co ma nɔn nɛ bi'yennaale jɛndeh bɛ, nɛ bi maaleh ki teh tɔ kuandeh bɛ tjonkt. ⁸Na yé tijier nɛ li cɛre tí li yé binib bà cuube Uwien ya nun bó. Ti jin' la, na rí pukn tɛ niba, ta tí jin' mɔ la, na rí kùore tɛ niba.

⁹Ama ní liike ni'yul bo, ki la cɛre wà ya tekjim ηa faa rí lu Uwien ya sɛn ni, kí nɛ ni ηmɔbe usɛn ní li teh tibont tà nɔn bo. ¹⁰Kimɛ unil wà ya tekjim ηa faa laa', sin wà ηmɔbe mi bɛnm, jinh tijier ibule ya duku ni la, u'mɔ ya fɛl li cúun nɛ wɔ rí li ηmɔnh titɔtuɔrnɔnt ki ciibe. ¹¹Nnɔ nɛ a'bɛnm nɔn bo a'tɔ wà ya tekjim ηa faa li bole. Nɛ Kristo kpo' u'mɔ bo nɛ. ¹²Ni teh u'yaab i ya biere ya bol, ki saah bi'yɛnm bi'fɛl ηa co ma nɔn bo la, ni teh Kristo nɛ ibiere. ¹³Nɛn bo, n jinh nà li cɛre n'tɔ rí lu Uwien ya sɛn ni la, ma ji li ji nè fiebu ηɔ ki la cɛre n'tɔ rí lu Uwien ya sɛn ni.

9

Yesu ya tondb ηmɔbe usɛn wà

¹Ma si n'ba bi? Ma yé *Yesu ya tond bi? Ma laa' Yonbdaan *Yesu bi? Na yé n sɔn' Yonbdaan ya tɔn ma nɔn nɛ cɛre' ni yé u'yaab-ii? ²Ma yé *Yesu ya tond binitɔb bo mɔnɔn la, ninbi bo wɔn n yé wɔ nɛ. Kimɛ ni yé Yonbdaan yaab ma nɔn nɛ yé kudɛku kùa wuɔn' ki ye n yé u'tond.

³Binib bà biindeh nni nɔn n li jijn bɛ nà sɔ: ⁴Ta ηmɔbe sɛn tí ji kí rú ti'tɔn bo bi? ⁵Ta ηmɔbe sɛn wà kɛ rí li ηmɔbe upii wà yé Kristo yɔ, kí li tɔke nin wɔ bi? Yonbdaan ya tondtɔb nin u'ninjieb nin Pier* ηa teh nɔn nɛ-ɛɛ? ⁶Bii min nin Banabas baba nɛ ηa sɔn' tuontɔl la, ta rí ji? ⁷U lɛ soja ba nɛ sɔnh sojatuonl ka teknh paaku fiebu? Bii ηmɛ nɛ li caan busubu ka rí mɔ bu'bii? Bii ηmɛ nɛ kraah tiwɛnt ka rí rú tu'biim-i?

⁸N len' nà nɔ yé unisaal ya yennaale baba nɛ-ɛɛ? Yiko ya gbɔnt ni mɔnɔn nà te nɔn-ɔɔ? ⁹Kimɛ Moyis kele' yiko ya gbɔnt nɔn ni ki ye: «A taa unɛ u taanh iji la, ηa rí lòle u'nɔbu†.» Uwien tuukeh inɛ ya gber nɛ-ɛɛ? ¹⁰Na yé tinbi bo nɛ Uwien cinbe ki len' nɔn-ɔɔ? Imɔn, tinbi bo nɛ ni kele' nɔn. Ní kpɛ wà kɔn' bukpaabu nin wa gun' bu'ji kɛ rí li daan ki ye wà kɛ li lɛ u ya bó nɛ. ¹¹Ti cɛre' ni laa' *Mifuɔñaanm ya mɔnm ma nɔn, ni de' tɛ ni'faal ya niba bó la, ní bre nɛ-ɛɛ? ¹²Binitɔb ηmɔbe usɛn bɛ rí teke tibont ni'saan la, ta ηmɔbe usɛn ki cɛn' bɛ-ɛɛ?

Ama tinbi ηa tɔnge' nɛn kɛ, kimɛ ta yíe niba rí pien Kristo ya gbɛmɔnmɔnt ma nɔn nɛ cɛre' ta yíe ti li yé uba bo tukl, nɛ ki ηmɔbe sukde nibonn kɛ bo. ¹³Na bɛn ki ye binib bà sɔnh itùon Uwien ya duku ya luo bo nɔn bi'jier nɛh kuduku nɔn ya luo bo nɛ-ɛɛ? Nɛ bà mɔ sɔnh itùon Uwien ya ponpuol saan nɔn, mɔ ηmɔbe bi ya bó nɛ binib tukeh tibont tà ki lá dienh Uwien u'ponpuol bo nɔn ni. ¹⁴Nnɔ nɛ Yonbdaan là de' usɛn ki ye binib bà kpaandeh tigbɛmɔnmɔnt nɔn, rí li fuobe tun bo.

* 9:5 Liike 1:12. † 9:9 Israyel yaab là yé bɛ rí gu tibont la, bi taah inɛ nɛ i taanh ki nɛndeh tibont nɔn ya bim.

¹⁵ Ama min ɲa tɔŋge' i ya sɛn kɛ. Nɛ n kieh kugbɔnku kuu ma nɔ, na yɛ n nuunh nɪ de nni n kpe nɪ de nni nà nnɔ nɛ. N kpo' la, nɪ tu nin uba rɪ cɛrɛ rɪ lúo n jɛbnh n'ba nà bo nnɔ. ¹⁶ Kɪ tɔkɛ binib tɪgbɛmɔnmɔnt tun wɔn la, na yɛ rɪ lɪ jɛbnh n'ba, kime nɪ yɛ n'bo liwɔbl nɛ. Ma tɔkɛ' tɹ la, nɪ bre n'bo nɛ. ¹⁷ Min nin n'ɹul nɛ bi cɛkre' n'yɛnm ki sɔnh lituonl bugbɛn la, n bi li nuunh lisuul nɛ. Na yɛ n yɛ nɛ ki sɔnh lɛ. Bi niin' nni nɛ n sɔnh lɛ, n bi li sɔnh lɛ ma bo. ¹⁸ Nɛn bo, n'suul si ba? N'suul si rɪ li tɔkeh binib tɪgbɛmɔnmɔnt tuu ki la nuunh niba nɛ, ki la tuuke n tɔkɛ' binib tɪgbɛmɔnmɔnt bugbɛn la, n kpe bɛ rɪ de nni tibont tà nnɔ.

¹⁹ Ma yɛ uba ya yonb, ama n taa' n'ba ki tien' binib kɛ ya yonb ɲɔ rɪ lɛ binib bà yɛbe kí de Kristo nɛ. ²⁰ *Sufmbɛ saan, n teh bi teh ma bo nɛ ɲɔ rɪ lɛ bɛ kí de Kristo. Imɔn, ma ji te Moyis ya yiko ya wɔbl ni, ama n lá te nin bɛ la, n pɛ bi teh ma bo nɛ ɲɔ rɪ lɛ bɛ kí de Kristo. ²¹ Bà ɲa ben Moyis ya yiko nnɔ saan mɔ n teh tɛn bɛn nɛ ɲɔ rɪ lɛ bi'mɔ kí de Kristo. Na yɛ n kɛndɛ' *Uwien ya yiko bo nɛ, kime n boh Kristo ya yiko nɛ. ²² Bà ya tekjim ɲa faa' mɔ saan la, n te tɛn bɛn nɛ ɲɔ rɪ lɛ bi'mɔ kí de Kristo. Nɛn bo, binib kɛ saan n te tɛn bɛn nɛ ɲɔ rɪ ɲikn kí cɛrɛ bi'ni biba rɪ ɲmɛrɛ. ²³ Tɪgbɛmɔnmɔnt bo nɛ n teh nɛn kɛ, ɲɔ n'mɔ rɪ lɛ n ya bó tu mɔnm ni.

²⁴ Na bɛn ki ye binib te minɔnsɛnniɛm bo la, bi'kɛ tiinh nɛ, ama unibaab wá li sɛn kí faake nnɔ nɛ li lɛ lisuul-ii? Nɛn bo, ni'kɛ rɪ li tiinh ki nuunh nɪ lɛ lisuul. ²⁵ Wá kɛ nuunh wɔ rɪ niɛ kí sɛn la, u coh u'ba tibont tà yɛbe ni nɛ. U teh nnɔ ɲɔ wɔ rɪ lɛ lisuul lá nnɔ ɲa wuɔkreh. Tinbi wɔn, ti mɔh kí nuunh lisuul lá li tuu ki te nɛ. ²⁶ Nɛn bo, min tiinh la, ma ɲaake ki tiinh ka bɛn n joh nà bó, ka te tɛn unɔkuñil wá ɲih ka ɲmɔbe u ɲih wá. ²⁷ N biendeh n'gbɛnɛnt ki gbiekeh, ki teh n'ba tɛn uyonb ɲɔ min wá tɔkeh bitɔb tɪgbɛmɔnmɔnt tuu nnɔ, min bugbɛn la lá lúo n ya bó nɛ.

10

La li ɲmɔbe mɛn Israyɛl yaab lá ɲmɔbe mitetɛm mà kupɛnpɛlku ni nnɔ

¹ N'yaabɛ, n yɛ nɪ li bɛn nà lá tu' ti'yaajɛb nɛ. Kutewɔlgbɔnku kuba nɛ lá jiiɛ' nɪ ki wɔŋgeh bi'kɛ usɛn, nɛ bi'kɛ puore' miɲunɛnm. ² Kutewɔlgbɔnku nin miɲunɛnm nnɔ yɛ bi'kɛ bo Uwien ya ɲunsii nɛ ki tien' bɛ Moyis ya panpaankaab. ³ Bi'kɛ lá taan' ki jin' tɪjiebaabt tà ɲɛn' Uwien saan nɛ, ⁴ ki taan' ki ɲun' miɲunbaabm mà ɲɛn' Úwien saan. Imɔn, bi'kɛ lá ɲuh miɲunm mà nnɔ Uwien nɛ lá cɛrɛ' mɪ tɔh ki ɲɛh kujɔtɛnku kuba ni. Kutɛnku nnɔ yɛ Uwien yaaku nɛ, nɛ bi lá te nà kɛ saan la, kù te nɛ. Kutɛnku nnɔ lá yɛ Kristo nɛ. ⁵ Nin nɛn kɛ Uwien ya yɛnm ɲa sɔnge' bi'ni bà yɛbe bo. Nɛn bo nɛ bi lá kpokpo' kupɛnpɛlku ni.

⁶ Tibont tuu lá tu' ti'yaajɛb ɲɔ nɛ rɪ de te ucekn ɲɔ ti la tien nà bre tɛn bɛn nɛ. ⁷ Ni'mɔ la li pɛ ibule bo tɛn bi'ni biba lá tien' ma. Nɪ ke'le' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Binib nnɔ lá ke'le' ki jin' ki ɲun', nɛ ki fi' ki caan' kujɛlku.» ⁸ Ti la li teh mɛn sɔnsɔndl tɛn bi'ni biba lá tien' ma, ki cɛrɛ' binib itur pile nin ita kpo' uwien uba nnɔ. ⁹ Ti la biike mɛn Yonbdaan' tɛn bi'ni biba lá tien' ma ki cɛrɛ' iwɛ kɛkɛrɛ' ki ku' bɛ nnɔ. ¹⁰ La li ɲulnh mɛn tɛn bi'ni biba lá ɲulnh ma ki cɛrɛ' Uwien ya tond wá kuuleh baa' ki kuku' bɛ nnɔ.

¹¹ Tibont tuu nnɔ kɛ lá tu' ti'yaajɛb ɲɔ nɛ rɪ de binitɔb ucekn nɛ. Bi ke'le' tɹ ɲɔ tɹ rɪ gbierɛ tinbi bà ɲa ji fɔkɛ nin ugbɛngbenyo nnɔ nɛ. ¹² Nɛn bo, wá maale' ki ye u se mɔnmɔnm mitekjim ya sɛn ni la, wɔ rɪ li bɛn ki la lu. ¹³ Mibiikm mà tu' nɛ nɔ, yɛ mibiikm mà li fre kí tu unisaal kɛ nɛ. Uwien ya umɛmɔndaan ma

* 10:9 Bi kpɛ' ki ke'le' tɪgbɔnt tà nnɔ ya tuba ni nɪ ke'le' ki ye Kristo nɛ.

nnɔ, wa rí cère mibiikm mà li faake nin nɛ rí tu nɛ. Ama mibiikm lá tu nɛ la, u li de nɛ mituom ní juun kí teke, kí wuon nɛ ni li kpien isen yá kí ñɛ len.

La li tuuke men ibule nin ituɔɛ ya gber

¹⁴ Nɛn bo, n'jotieɛ, wiɛ men ibule nin ituɔɛ ya gber. ¹⁵ N lienh nin ninbi bà nnɔ, ni yé biyenfodɛnb nɛ. Ninbi mɔnɔn rí maale kí liike n len' ná nɔ ya tingi. ¹⁶ Ti jinh Yonbdaan ya jier la, ti ñuh midaaan mà, kí faareh Uwien mi'bo nnɔ ña taakeh tɛ nin Kristo ya sɛm-ii? Ti kàh kpɔnɔ wà kí gbiinh kí ñmɔnh nnɔ ña taakeh tɛ nin Kristo ya gbenent-ii? ¹⁷ Kpɔnɔ nnɔ tɛ kpɔnɔ uba ma nnɔ, nin tí yɛbe ma kɛ nnɔ ti taan' kí tien' tigbenent tuba nɛ. Kime ti'kɛ taakeh kí gbiinh u ya kpɔnɔbaab nɛ.

¹⁸ Liike men Israyɛl yaab teh ma bo. Binib bà jinh bi taah tiwent tà kí teh ituɔɛ liponpuol bo kí dienh Uwien nnɔ, bɛn nin wɔn taakeh nɛ kí ñɛ liponpuol nnɔ bo. ¹⁹ N len' ná nɔ ya tingi si ba? N ye rí ye ibule yé niba nɛ-ɛɛ? Bii n ye rí ye bi taah tiwent tà kí punh yí nnɔ ya nɔnt nɛ yé niba? ²⁰ Na tɛ nnɔ. N ye rí ye bi tùɔreh ituɔɛ yá nnɔ, ba tùɔreh kí dienh Wien, bi tùɔreh kí dienh isenpol nɛ. Nɛ ma yíe ninbi nin isenpol rí li tɛ gber. ²¹ Na rí fre kí ñu Yonbdaan ya dɛyiek, kí liebe kí ñu isenpol yaak mɔ. Na rí fre kí ji Yonbdaan ya jier, kí liebe kí ji isenpol yaar mɔ. ²² Bii ti yíe tí fin Yonbdaan ya mutuol nɛ? Ti ñmɔbe mituom kí cɛn' wɔ-ɔɔ?

Cère men ni teh ná kɛ rí li kpiɛkreh Uwien

²³ Tɔ, «Niba ña yé kuɔl†» ama na yé ni'kɛ nɛ yé nibonmɔnmɔnn. «Niba ña yé kuɔl.» Ama na yé ni'kɛ nɛ li tore unil wɔ rí kpére mitekjim ya sɛn ni. ²⁴ Uba la nuunh u'tiema mɔnm, ama wɔ rí li nuunh bitɔb yaam. ²⁵ Ni lɛkɛ' tinɔnt tà kɛ bo kidaak ni la, dɛ mɛn kí ñmɔn, kí la cère' ní yɛnmaale rí li jɛndeh nɛ, ní li niireh tù yé bà yaar, ²⁶ kime «Yonbdaan si kitink nin tibont tà kɛ tɛ ki'bo.»

²⁷ Wà ña yé Kristo yɔ yin' nɛ tijier ya jim, ni tuo' kí jon' la, u de' nɛ ná kɛ la, ji mɛn, kí la cère' ní yɛnmaale rí li jɛndeh nɛ, ní li niireh tù yé bà yaar. ²⁸ Ama unil tɔkɛ' nɛ ki ye ní yé titɔtuɔrnɔnt la, ni la ji. Wà tɔkɛ' nɛ ki ye ní yé titɔtuɔrnɔnt nnɔ bo nɛ na rí ji ñɔ udaan ya yɛnmaale la jɛndeh wɔ. ²⁹ N niireh u ya daan ya yɛnmaale nɛ la jɛndeh wɔ, ma niireh ninbi yi.

Tɔ, nba la, uba li fre kí maale u'yɛnm ni kí ye: «Bɛ bo nɛ wa rí fre kí tien u bi ñmɔbe usɛn wɔ rí tien ná kí ñɛ utɔ ya yɛnmaale bo? ³⁰ N faareh Uwien kí jinh tijier la, bɛ bo nɛ bi li liebe kí biin nni n faareh Uwien tijier tà bo nnɔ bo?»

³¹ Nɛn bo, ni jinh bii ni ñuh bii ni teh ná kɛ la, ní li teh ni'kɛ kí kpiɛkreh Uwien. ³² Ní yé Suf bii wà ña Suf bii Uwien ya taanl yɔ nɛ la, ni la cère ni'tentiem rí tuln bi'ni uba mɔnɔn. ³³ Ní li teh tɛn n teh ma bo. N sɔngreh binib kɛ ya yɛnm tibont kɛ ni nɛ, ka nuunh n'yul bo ya mɔnm, kí nuunh linigol ya mɔnm ñɔ bɛ rí ñmɛre nɛ.

11

¹ Tɛkn mɛn n'taal ni tɛn n tɛkn' Kristo ya taal ni ma.

Ujɛ nin upii li tɛ ma bo ikaare ni

² N pɛkɛh nɛ nin ni tien n'ból tibont kɛ ni ma, kí pɛ Kristo ya nikipɛb ya wɔknm nɛ n lá wɔkn' nɛ mè nnɔ bo mɔnmɔnm nnɔ. ³ Ama n yíe ní bɛnde kí ye jɛ kɛ je ya cɛn si Kristo nɛ. Pii kɛ pii mɔ ya cɛn si uje nɛ, nɛ Kristo mɔ ya cɛn si Uwien. ⁴ Ujɛ wà kɛ káareh bii u sɔknɛh Uwien ya ñɔbon kí cùube nibonn la, u jindɛh u'cɛn nɛ ifɛ. ⁵ Ama upii wà mɔ kɛ káareh bii u sɔknɛh Uwien ya ñɔbon, bonn ña ñaake u'yul bo la, u mɔ jindɛh u'cɛn nɛ ifɛ, kime ní

† 10:23 Liike 6:12.

te ten u kuo' u'yur* ne. ⁶ Upii laa' wa ri taa niba ki ηεκn u'yul bo la, wə ri tu ki ce u'yur-a! Ama upii cen' u'yur bii u kuo' tu la, ni ye u'bo ife ne. Nen bo, wə ri li taah niba ki ηεκndeh u'yul bo. ⁷ Uje kaareh la, wa kpe wə ri li cuube bonn, kime u ye Uwien ya nennenu ne, ki wəngheh Uwien ya kpieke. Ama upii wən wəngheh uje ya kpieke ne. ⁸ Na ye Uwien la taa' upii ya gbenent bo ne ki tien' uje, u la taa' uje ya gbenent bo ne ki tien' upii, ⁹ ne na ye upii bo ne Uwien la nen' uje ama uje bo ne Uwien la nen' upii. ¹⁰ Nen bo ne Uwien ya tondb bo, ni kpe upii ri taa niba ki ηεκn u'yul bo ki wuən ki ye u ηməbe useh wə ri tien u teh na. ¹¹ Tə, nin nen ke Yonbdaan ya sen ni wən, pii ηa te la, je ηa te. Je mə ηa te la, pii ηa te. ¹² Kime ni ye imən ne, Uwien la taa' uje ya gbenent bo ne ki tien' upii, ne upii mən ne maah uje. Ne nen ke nen' Uwien saan ne.

¹³ Ninbi mənən maale men ki liike, upii kaareh niba ηa ηaake u'yul bo la, ni cuube-ee? ¹⁴ Uwien nen' tibont ma bo mənən wuən' ki ye uje tuke tiyufəkrkt la, ni ye ife ne. ¹⁵ Upii wən bo, tiyufəkrkt ye ukpieke ne. Kime Uwien de' wə tiyufəkrkt tu ri li piibe u'yul bo ne. ¹⁶ Unil nuunh wə ri li nieh isen ke ni la, udaan ri li ben ki ye tinbi ηa ηməbe mi ya tetem, Uwien ya taan yaab mə ηa ηməbe mē.

Yonbdaan ya jier

(Matie 26:26-29; Mark 14:22-25; Luk 22:14-20)

¹⁷ Tə, n gbiereh ne ma nə ri li toke ne useh wə bo ma ri pəke ne, kime ni taakeh ni'taan la, na teh na li tore ne, ni teh na li saa ne ne. ¹⁸ Mikpiekm n cii' bi ye ni taakeh itaan la, ni ηməbe ipapaaare ne. Ne n teke' ki jin' ki ye bi toke' nni tigber ta nno, tuba ye tigemənt ne. ¹⁹ Imən, uyo uba la, ni kpe miborm ri li te ni ni ηə be ri bende ba cinbe ki ye bigbeməndənb ne. ²⁰ Ni lá taan' la, na ye ni cinbe ki jinh Yonbdaan ya jier ne, ²¹ kime wə ke kpieleh wə ri ji u'tiema jier ne. Mikənm ηməbe uba, utə mə nun' ki yibe' ηə. ²² Na ηməbe den ni ji ki nu nen bə-oo? Bii ni yindeh Uwien ya taanl yaab ne, ki jindeh bijiinb ife? N li len ki ye ba? N li pəke ne ne-ee? Ma ri pəke ne u ya sen bo.

²³ Tə, min cii' miwəknm mə sə Yonbdaan saan ne ki taa' mē ki wəkn' ne. Kuənku kua bi lá li kuəre Yonbdaan *Yesu nno, ne u taa' kpəno ²⁴ ki faare' Uwien, ki kəkuo', ne ki ye: «Nə sə ye n'gbenent n taa' ki de' ne. Li teh men nno ki li tien n'bó.» ²⁵ Bi jin' ki ti gben', ne u taa' midaam mə, ki faare' Uwien, ne ki ye: «Midaam mie ye n'səm ne, ki wəngheh ki teh Uwien cuo' nin binib kujətiefənku. Uyo wə ke ni nuh mē la, ni li teh nno ki tien n'bó.» ²⁶ Kime uyo wə ke ni ηmənh kpəno wuə, ki nuh midaam mie la, ni təkheh binib Yonbdaan ya kuum ya gber ne, ki ti baa lidaali lá u li baa ni.

²⁷ Nen bo ne wə ke ηmənh Yonbdaan ya kpəno, ki nuh u'daam, ka boh tijier bugben la, u biindeh u'ba ne Yonbdaan ya gbenent nin u'səm bo. ²⁸ Nen bo, unil ke ri tūre ki maale ki liike u'tetem te ma bo ki yaan ki ηmənh kpəno nno, ki nuh midaam nno. ²⁹ Kime unil ηmənh kpəno nno, ki nun' midaam nno, ka büh ki teh ni ye Yonbdaan ya gbenent la, u ηmənh, ki nuh ma nno, u nuunh u'tiema yul bo ya tudere ne. ³⁰ Nen ne cère' ni'ni bə yebe ye biwiēnb, bitəb ye ijiin, bə yebe mə kpo'. ³¹ Ti tūre' ki maale' ki liike' ti'tetem te ma bo la, Yonbdaan ηa ri dère ti'tub nno. ³² Ama u dieh ti'tub la, u cekndeh te ηə u la lá bu ki biin uηəndun ya nib ki yekn te ne.

³³ N'yaabe, nen bo, ni ti taan' ni ji la, ni li guureh təb. ³⁴ Mikənm ηməbe wə la, wə ri ji u'den, ηə ni la lá taan ki li nuunh ni'tiema tudere.

Tigber ta sien' nno, n lá baa' la, n li tūre tu mə.

* 11:5 Pəl ya yo upii lá kuo' u'yur bii u cen' tu la, ni ye u'bo ife ne.

12

Mifuoŋaanm ya paabu

¹ Tɔ, ti ji ri liike men *Mifuoŋaanm ya paabu ya gber. N'yaabe, ma yie ni li te ka ben Mifuoŋaanm dienh bupaabu bua ke ya bol nno ya gber. ² Ni ben ki ye na laan la pe Uwien ya sen bo ma nno, ibule ne la co ne ticuar ne na ri fre ki nmere i'saan, ki ben mo ki ye ibule nno na lienh. ³ Nen bo ne n yie ni tuore ki bende ki ye *Uwien ya Fuoŋaanm cereh unil takeh tigber la, wa ri fre ki len ki ye: *Yesu ri juore fenn. *Mifuoŋaanm na ri la, nil mo na ri fre ki len ki ye: *Yesu ye Yonbdaan.

⁴ *Mifuoŋaanm ya paabu te ibol ibol ne, ama mi ya Fuoŋaanbaabm ne dienh ni'ke. ⁵ Ituon te ibol ibol ne, ama wa ke sonh ki dienh Yonbdaan uba ne. ⁶ Ituon ya sonm te ibol ibol ne, ama Uwien uba ne cereh unil ke sonh ituon. ⁷ *Mifuoŋaanm dienh wa ke bupaabu ne ri li toreh unil ke ne. ⁸ *Mifuoŋaanm ne dienh uba miyefolenm. Mi ya Fuoŋaanbaabm ne dienh utɔ mo mibenm. ⁹ Men ne dienh uba mitekjim ma yebe, ki dienh utɔ mo bupaabu bua cereh u buuh biwienb. ¹⁰ Mi dienh uba mituom wo ri li teh miyokm ya bont, ki cereh utɔ mo sokndeh Uwien ya nɔbon, ki cereh utɔ mo sekndeh ki bende na ye *Mifuoŋaanm yaann nin na na ya ye Fuoŋaanm yaann, ki cereh uba lienh milencenm ibol ibol, ki cereh utɔ mo sokndeh milencenm nno. ¹¹ Mi ya Fuoŋaanbaabm ne cereh tibont nno ke teh. Mi dienh unil ke bupaabu jeje mi yie ma bo ne.

Tigbenent te tuba ne, ama tu'gbenenbel te ligol ne

¹² Tɔ, liike men unisaal ya gbenent te ma bo. Tu nmabe igbenenbel ligol ne. Nin i te ligol ma ke nno, i taan' ki tien' tigbenenbaabt ne. Kristo yaam mo te nno ne. ¹³ Kimɛ ti'ni ba ye *Sufmɛ nin ba na ye Sufmɛ, ba ye iyonbe nin ba na ye yonbe, Mifuoŋaanbaabm ne jii're' ni ti'ke bo ki ye ti'bo Uwien ya nunsii, ki tien' te unibaab. Ti'ke nɔn' mi ya Fuoŋaanbaabm ne ten miunm.

¹⁴ Tɔ, tigbenent ya gbenenbel na te liba, i te ligol ne. ¹⁵ Litaal take' ki ye: «Ma ye nuɔ ma nno, ma ye gbenent ya gbenenbel» la, li li fre ki bore li'ba ki la tuuke gbenent bo-oo? ¹⁶ Litubl mo take' ki ye: «Ma ye nunbu ma nno, ma ye gbenent ya gbenenbel» la, li li fre ki bore li'ba ki la tuuke gbenent bo-oo? ¹⁷ Tigbenent ke bi ye bununbu ne la, unil bi li teh mila ki ciuh? Tu ti bi ye litubl ne la, u bi li teh mila ki ciuh unu? ¹⁸ Ama Uwien tien' tigbenent ya gbenenbel ke gbenenbel li'buol u yie ma bo ne. ¹⁹ Tigbenent ke bi ye ligbenenbel liba la, ni bi li ye tigbenent-ii? ²⁰ Nen bo, igbenenbel te ligol ne ki taan' ki tien' tigbenenbaabt.

²¹ Nen ne cere' bununbu na ri fre ki take unuo ki ye: «Ma cieke ne.» Liyul mo na ri fre ki take itaan ki ye: «Ma cieke ne.» ²² Na te nno. Tigbenent ya gbenenbel ya bi likeh ye ten ya ye bonn nno monon nmabe lituonl ne. ²³ Igbenenbel ya na nmabe sel nno, ti dienh yen ne lisel ki cen' i'to. Ne tigbenent ya na'saan ye ife ya bonn nno, ti tuoreh nen saan ne monmonm. ²⁴ Ama tigbenent ya na saan na ye fe ya bonn nno na nuunh mi ya tuorm ke. Uwien ne tien' tigbenent ne ki de' tigbenent ya na saan na nmabe sel nno, lisel ki gbien', ²⁵ na tigbenent ya gbenenbel la boreh i'to, ama ye ri li kpe buɔbu ki li toreh i'to. ²⁶ Tigbenent ya niba saan wi la, ni'ke saan wi ne. Niba saan laa' lisel la, ni'ke saan li nmabe uyenange ne.

²⁷ Ninbi ne ye Kristo ya gbenent, ne unil ke ye tigbenent nno ya gbenenbel. ²⁸ Uwien cere' binib ba sonh u'taanl ni si: mikpiekm, *Yesu ya tondb, nle bo *Uwien ya nɔbonsoknb, nta bo biwɔnwoknb. Ni ya puoli bo ne u de' ba bupaabu be ri li teh miyokm ya bont nin u de' ba bupaabu be ri li buuh

biwienb nin u de' bà bupaabu be' rí li muoh binib nin u de' bà bupaabu be' rí li likeh binitob nin u de' bà bupaabu be' rí li lienh milencenm ibol ibol nno. ²⁹ Bi'ke yé *Yesu ya tondb ne-ee? Bi'ke yé *Uwien ya ñobonsoknb ne-ee? Bi'ke yé biwónwáoknb ne-ee? Bi'ke teh miyokm ya bont ne-ee? ³⁰ Bi'ke ñmobe bupaabu be' rí li buuh biwienb ne-ee? Bi'ke lienh milencenm ibol ibol ne-ee? Bi'ke sokndeh milencenm ibol ibol nno ne-ee? ³¹ To, cère men ni'nun rí li món bupaabu búa mən ki cen' bupaabu ke ya bol bo.

Ama fenfennō n li wuon ne usen wā mən ki cen' isento.

13

Miyem ne cen' nibonn ke

¹ N lienh binib ya lenm nin Uwien ya tondb ya lenm ke, ka nín ji yíe nib la, n te ten lisenbuol bii ligangaal là muoh ki ñmobe kuwaaku ne. ² Ní yé n ñmobe bupaabu ki sokndeh Uwien ya ñobon, ki ben tiber tá ke buo, ki ñmobe mibenm ke ya bol, ki ñmobe mitekjim ki tí gben', mí li fre kí cère ijuan rí nebre i'buol ño ka yíe nib la, ma yé bonn. ³ Ní yé n taa' n'faal ke ki gbigbiire' binib, ki tuo' bi wín' nni ño ka yíe nib la, ma ñmobe kpele uba nin utō.

⁴ Unil ñmobe miyiem la, u ñmobe lifesongl ne, ki ñmobe tinimont, ka ñmobe nunfōke, ka wongeh u'ba, ka ñmobe gbengt, ⁵ ka teh fe ya bonn, ka nuunh u'tiema monm, ka yé benpiebdaan, ka ñuuh nib bo. ⁶ U'yenm ña songe ná ña cuube bo, ama u'yenm pe tigbemont bo ne. ⁷ Unil ñmobe miyiem la, u ñmobe sukle tibont ke ni ne, ki du Uwien bo isen ke ni, ki ñmobe lidendnl isen ke ni, ki ñmobe kuminku ná ke li tu wō bo.

⁸ Miyiem ña rí gben fiebu. Uwien ya ñobon ya soknm men li gben ne. Milencenm má binib lienh mè nno má li gben. Mibenm má li gben. ⁹ Fenfennō wuō ti ben jenjenku ne, ne ki sokndeh Uwien ya ñobon má jenjenku. ¹⁰ Ama ná mən ki tí gben' lá baa' uyo wā la, ti ben ná nin ti teh ná jenjenku nno ke li gben ne.

¹¹ N là yé kibuk ma nno, n là lienh mibuwaalenm ne, ki ben tibont ya tingi kibuk ben ma bo, ki maaleh kibuk maaleh ma bo. N tí tien' ucien, ne ki daan' ibuwaatūon. ¹² Fenfennō, ti lenh tibont domudomu ne, ní te ten ti likeh kinunliik ká ña lenh monmon ni ne, ne ki lenh tijinjint. Ama uyo we ní tí le tú nin ti'nunbu. Fenfennō ma laan ben tibont ki tí gben'. Ama uyo we ní rí bende tú kí tí gben ten Uwien ben nni ma bo.

¹³ To, mitekjim nin lidendnl nin miyiem tuu ki te ne, ama tibont tuta nno ni miyiem ne cen' tu'ke.

14

Mifuoñaanm ya paabu li toreh Kristo ya taanl yaab ke ne

¹ Li nuunh men ní li yíe binib, kí cère ni'nun rí li món *Mifuoñaanm ya paabu bo; ni'ke tu nin bupaabu búa li cère ní li sokndeh Uwien ya ñobon.

² Kime unil lienh milencenm la, wa lienh nin nib, u lienh nin Uwien ne. Uba ña ciih u lienh ki teh bá. *Mifuoñaanm ne cèreh u lienh tiber tá buo.

³ Ama unil sokndeh Uwien ya ñobon la, u lienh nin binib ne, ki toreh be bi kpienh mitekjim ya sen ni, ki saakreh bi'gbenent, ki songreh bi'yenm. ⁴ Wá lienh milencenm la, u kpiendeh u'ba ne mitekjim ya sen ni. Ama wá sokndeh Uwien ya ñobon toreh Kristo ya taanl yaab ne be rí kpele mitekjim ya sen ni.

⁵ N yíe ni'ke rí li lienh milencenm, ama n túore' kí fe ní li sokndeh Uwien ya ñobon ne. Wá sokndeh Uwien ya ñobon cen' wá lienh milencenm. Ama ní yé

unil te kí sɔkn milencɛnm nnɔ la, ni'mɔ li fre kí tore Kristo ya taanl yaab be ɛ kpére mitekjim ya sɛn ni.

⁶ N'yaabe, ní yé n baa' ni'saan ki lá lienh milencɛnm baba, ka cèreh ni bɛndeh Uwien ya gbɛbɔlkaar, ka cèreh ni bɛndeh gbɛmònt, ka sɔkndeh nɛ Uwien ya ñɔbon, ka wɔknh nɛ wɔknm miba nin mitòm la, n toreh nɛ nínɔ-ɔɔ? ⁷ Tɔ, maale mɛn kí liike bi taah tibont tà ki jeleh kujelku nnɔ te ma bo. Ní yé liwol bii kubieku nɛ tu'muɔ ña bore' la, bi li tien mila kí bɛnde ná kɛ muɔh ma bo? ⁸ Unil piebe' butɔbu ya natunl ka piebe' mɔnmɔnm la, ñmɛ li bonde butɔbu? ⁹ Ni'mɔ yaam te nnɔ nɛ. Ni lienh inɔbon ñeh ni'ñuon ni nib ña ciih i'tingi la, bi li tien mila kí bɛnde ni ye ní ye bà? Ni lienh ki wiɛnh fɛnm nɛ. ¹⁰ Ma bɛn ilenbol ya ñɔbu unɛndun wuu ni, ama lenm miba ña te ka ñmɔbe mi'tingi. ¹¹ Ma ciih nil ya lenm la, u yé ucaan nɛ n'bo, nɛ n'mɔ yé ucaan u'bo. ¹² Ni'mɔ yaam te nnɔ nɛ. Ni'nun mɔn *Mifuoñaanm ya paabu bo ma nɔ, tũɔre mɛn kí li nuunh bù, ama ní li nuunh bupaabu bùa li tore Kristo ya taanl yaab be ɛ kpére mitekjim ya sɛn ni.

¹³ Nɛn bo, unil lienh milencɛnm la, wɔ ní li kàareh, Uwien ní de wɔ bupaabu bùa li cère wɔ ní fre kí sɔkn milencɛnm nnɔ. ¹⁴ Kimɛ n kàareh milencɛnm ni la, *Mifuoñaanm nɛ cère' n kàareh, n'bugbɛn ña bɛn n teh bà. ¹⁵ Nɛn bo, n li tien mila? *Mifuoñaanm cèreh n kàareh milencɛnm ni la, n li kàareh n bɛn milɛnm mà mɔ ni nɛ. Mí cèreh n gɛh iyuon milencɛnm ni la, n li gɛh n bɛn milɛnm mà mɔ ni nɛ. ¹⁶ Kimɛ *Mifuoñaanm cèreh a faareh Uwien milencɛnm ni baba ñɔ unil te ni'ni, ka bɛn niba Uwien ya sɛn ni la, u li tien mila kí ye «Ami»? Kimɛ wa ciih a lienh ki teh bà. ¹⁷ Imòñ, a faareh Uwien ní mɔn cɛɛn nɛ, ama na toreh bitɔb bɛ ní kpére mitekjim ya sɛn ni.

¹⁸ N faareh Uwien nin n lienh milencɛnm ki cɛn' ni'kɛ ma nnɔ. ¹⁹ Ama n te Kristo ya taanl yaab ni, ki tu ki len' inɔbon inɔn í wien ki wɔkn' bɛ la, ní tu nin í len inɔbon itur piik milencɛnm ni.

²⁰ N'yaabe, la te mɛn tɛn mubumu ni'yɛnmaale ni. Nà bre ya tienm wɔn, li te mɛn tɛn mucɛnfɛndmu, ama iyɛnmaale ni wɔn, li maaleh mɛn biciɛnb maaleh ma bo. ²¹ Ní kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye Yonbdaan ye: «N li cère linibotɔl ya nib nɛ ní len nin n'nib biɛ milencɛnm, nin nɛn kɛ ñɔ, ba ní cenge n'ból.»

²² Nɛn bo, milencɛnm ña yé ñieku binib bà teke' Uwien ki jin' nnɔ bo, ama mí yé kudieku bà ña teke' wɔ ki jin' nnɔ bo nɛ. Uwien ya ñɔbon ya sɔknm mɛn yé kudieku bà teke' wɔ ki jin' nnɔ bo nɛ, ma yé ñieku bà ña teke' wɔ ki jin' nnɔ bo.

²³ Ní yé Kristo ya taanl yaab kɛ taan' ñɔ bi'kɛ lienh milencɛnm la, binib bà ña bɛn niba Uwien ya sɛn ni bii binib bà ña teke' wɔ ki jin', kɔn' ní la, ba ní ye ni yé iwaar-ii? ²⁴ Ama unil kɛ sɔkndeh Uwien ya ñɔbon, wà ña teke' wɔ ki jin', bii wà ña bɛn niba u'sɛn ni kɔn' ní la, binib kɛ lienh ná nnɔ nɛ li cère wɔ ní bɛnde kí ye u yé ubierdaan, nɛ u'yɛnm ní saa u'biɛre bo. ²⁵ U'fɛl bo ya gbɛr kɛ li ñɛ upaan bo. Nnɔ nɛ u li gbaan, kí puke Uwien, kí ye ní yé imòñ nɛ, Uwien mɔnbɛ ki te ni'ni.

Kristo yaab taan' la, bi la teh tibont ñmerkñmerki

²⁶ N'yaabe, ti li tien mila? Ni lá taan' la, wà ñmɔbe iyuon la, wɔ ní gɛ. Wà mɔ ñmɔbe miwɔknm la, wɔ ní wɔkn. Uwien cère' wà bɛnde' u'gbɛbɔlkaar la, wɔ ní tɔke tũ bitɔb. Wà mɔ ñmɔbe bupaabu wɔ ní len milencɛnm la, wɔ ní len bii wɔ ní sɔkn mɛ. Wà teh ná kɛ la, wɔ ní cère nɛ ní li toreh Kristo yaab bɛ ní kpére mitekjim ya sɛn ni. ²⁷ Binib ye bɛ ní len milencɛnm la, nɛ li yé bile bii bita. Ní la gbɛre' binib bita. Bɛ ní li lienh uba uba. Uba mɔ ní li sɔkndeh bi

lienhi ki teh bà. ²⁸ Nil ña te litaanl nno ni kí sòkn la, be ní li ñmin, kí li lienhi bi'yenm ni nin Uwien. ²⁹ Ní yé Uwien ya ñabon ya sòknm mɔ la, bile bii bita ní sòkn, bitòb ní fiin kí liike bi sòkndeh ná nno ya tingi. ³⁰ Uwien cère' unitò bende' u'gbèbòlkaar litaanl nno ni, ki ye wɔ ní sòkn tù la, wà bi lienhi nno ní ñmile. ³¹ Imòñ, ní'ke li fre kí li sòkndeh Uwien ya ñabon ama ní li sòkndeh uba uba. Ní teh nno la, unil ke li bende Uwien ya gber, ne ní li saake unil ke ya gbèñent. ³² Unil sòkndeh Uwien ya ñabon la, u li fre kí li coh u'ba. ³³ Kime Uwien ña yíe fènfènm, u yíe nibonn ke ní li te ni'donbó ne.

Ní te ma Kristo yaab ya táan ke ni si: ³⁴ Bipiib li ñmin ne itáan ni. Ba ñmabe sen be ní len, be ní li blinhi bi'yul, kime ní kele' nno ne Moyis ya gbont ni. ³⁵ Bi yie be ní tùare kí cii niba ya tingi la, be ní tì niire bi'cieb idonbó; kime na kpe pii ní li lienhi Kristo ya taanl ni.

³⁶ Bii Uwien ya gber ñen' ninbi saan ne-ee? Ninbi baba ne cii' tù-uu? ³⁷ Unil maaleh ki teh u yé *Uwien ya ñabonsòknl bii u maaleh ki teh *Mifuoñaanm te u'ni la, wɔ ní bende kí ye n kele' ná nɔ yé Yonbdaan ya wɔbl ne. ³⁸ Unil wà ña tange' nè la, Uwien mɔ ña ní tange wɔ.

³⁹ N'yaabe, nen bo, cère men ni'nun ní li món ní li sòkndeh Uwien ya ñabon, ki la pien nil u la len lencenm. ⁴⁰ Ama ní li teh nibonn ke ni'donbó, ki la teh ñmerkñmerki.

15

Kristo ya mēkrm bitenkpiib ni

¹ N'yaabe, n yíe ní tiere ne n là tòke' ne tigbèmònmònt tà, ni teke' tù, ki ñuuke tù mɔnmònmònt nno ne. ² Ni ñuuke tù n là tòke' ne tù ma bo la, tun bo ne ni li ñmere. Nno ña ní la, ni teke' ki jin' fènm ne.

³ N là cii' ná nno n cinde' ki tòke' ne nen ne. Nen si: Ti'biere bo ne Kristo kpo'. Ní là kele' *Uwien ya gbònkú ni ki ye ní lá li tien nno ne. ⁴ Bi sube' wɔ, ne wienta daali u mēkre' bitenkpiib ni. Ní là kele' *Uwien ya gbònkú ni ki ye ní lá li tien nno ne. ⁵ U cère' Pier* laa' wɔ, ni ya puoli bó ne u cère' bitondb piik nin bile nno ke laa' wɔ. ⁶ Ne ki liebe' ki cère' u'panpaankaab mɔ taan' ki laa' wɔ ki gèbre' binib kobiijun. Bi'ni bà yebe bi'e ki fuobe, ne biba mɔ kpo'-a! ⁷ U liebe' ki cère' Saak laa' wɔ, ne ki cère' bitondb ke mɔ laa' wɔ.

⁸ Bi'ke yaam tì gèbre', ne u cère' min wà te ten kibuk kà bi lɔre' kè nno mɔ fɔre' ki laa' wɔ. ⁹ Imòñ, min ne yé *Yesu ya tondb ke ya gbaarke. Ma kpe be ní yin nni *Yesu ya tond mɔn, kime n là jèndeh Uwien ya taanl yaab ne. ¹⁰ Ama Uwien ya juokm bo ne n ji te ten n te ma fènfennɔ wuo nɔ. U juoke' nni mijjuokm ma nno ña juore' fènm. Ma juore' fènm, kime n'gbèñent ben' lituonl ni ki cèn' bi'ke. Na yé n taa' n'tiema tuom ne ki sòn' lituonl nno, n laa' Uwien ya juokm mà nno ne cère' n sòn'. ¹¹ Tò, ní yé min ne bii ben ne tòke' ne tigbèmònmònt la, t'ke tòke' ne tigbèbaabt ne, ne ni teke' tun ne ki jin'.

Uwien li mēkre bitenkpiib

¹² Tò, ti tòkeh ki teh Kristo mēkre' bitenkpiib ni ne. Ní tien' mila ni'ni biba lienhi ki teh bitenkpiib ña ní mēkre? ¹³ Ní yé bitenkpiib ña ní mēkre la, Kristo mɔ ña mēkre' ne-a! ¹⁴ Kristo ña mēkre' la, ti tòkeh tigbèmònmònt tà nno yé fènm ne, ne ni'tekjim mɔ yé fènm ne. ¹⁵ Bitenkpiib ña ní mɔnbe kí mēkre la, ní wɔngèh ki teh ti nendeh Uwien bo ne-a! Kime ti lienhi ki teh u mēkre' Kristo ne, ne wa mēkre' wɔ-a! ¹⁶ Tò, bitenkpiib ña ní mēkre la, Kristo mɔ ña mēkre' ne-a! ¹⁷ Ne Kristo ña mēkre' la, ni'tekjim yé fènm ne, ne ni juore' ki te ni'biere

* 15:5 Liike 1:12.

ni ne. ¹⁸ Nnɔ la, Kristo yaab bɑ kpo' nnɔ mɔ juore' fɛnm ne. ¹⁹ Nɪ yɛ ti ŋmɔbe lidɛndɛnl Kristo bo unɛndun wuu ni ya fuobm baba bo ne la, ti yɛ bicɛɛkɛdnɛn bi cɛn' binib kɛ.

²⁰ Ama imɔn ne, Uwien mɔnbe ki mɛkre' Kristo. Wɔn ne yɛ unil wɑ kpiɛ' ki mɛkre' bitɛnkpiib ni, ki wuan' ki ye bitɛnkpiib mɔ lɑ li mɛkre. ²¹ Kimɛ unibaab bo ne mikuum baa', ne unibaab mɔ bo ne bitɛnkpiib li mɛkre. ²² Adam bo ne binib kɛ kpookeh, ne Kristo mɔ bo ne binib kɛ li mɛkre. ²³ Ama wɑ kɛ nin u'sensien ne. Kristo ne yɛ unil wɑ kpiɛ' ki mɛkre'. U lɑ baa' la, binib bɑ yɛ u'yaab nnɔ mɔ li mɛkre. ²⁴ Ni ya puoli bɔ ne Kristo li gben nɑ ŋmɔbe ufaa kɛ ya bol nin nɑ ŋmɔbe mituɔm kɛ ya bol, kɪ taa libel kɪ jiin kɪ de u'Baa Uwien. Ugbengbenyo nɪnɔ. ²⁵ Kimɛ u li yɛ ubɛr ne kɪ tɪ baa uyo wɑ Uwien li cɛrɛ wɔ rɪ tɛ u'nɛnnɛndɛ kɛ bo litaal. ²⁶ Mikuum ne yɛ unɛnnɛndɛfɔrkɛ wɑ u li gben u'gber. ²⁷ Imɔn, Uwien cɛrɛ' u tɛ' nibonn kɛ bo litaal ŋɔ. Ama bi ye: «U tɛ' nibonn kɛ bo litaal la», nɑ yɛ u tɛ' Uwien mɔ bo ne, kimɛ Uwien ne cɛrɛ' u tɛ' nibonn kɛ bo litaal. ²⁸ Uyo wɑ Kristo li yɛ ucien nibonn kɛ bo nnɔ, u ya yo ne wɔn Kristo wɑ yɛ Uwien ya Bijɛ nnɔ mɔ li jiin ticiɛnt kɪ de Uwien wɑ de' wɔ ticiɛnt nibonn kɛ bo nnɔ. Nnɔ ne Uwien li tɔrɛ kɪ li yɛ ubɛr nibonn kɛ bo.

²⁹ Tɔ, maale mɛn kɪ liike binib bɑ cɛrɛh bi siih bɛ Uwien ya ŋunm bitɛnkpiib ya taal ni nnɔ ya gber. Nɪ yɛ bitɛnkpiib ŋɑ rɪ mɛkre la, nɪ li tore bɛ ba? Bitɛnkpiib ŋɑ rɪ mɛkre la, bɛ bo ne bi cɛrɛh bi siih bɛ Uwien ya ŋunm bi'taal ni? ³⁰ Nɪ yɛ bitɛnkpiib ŋɑ rɪ mɛkre la, bɛ bo ne tinbi sɔnh ituɔn yɑ cɛrɛh kinunbɔnk tuu ki bɑareh tɛ? ³¹ N'yaabɛ, nɪ yɛ imɔn ne, idaam kɛ mikuum kpɑakeh nni ne. Nɪ liebe' kɪ ye imɔn mɔ ne kɪ ye ninbi ne yɛ n'bo ijenjɛbn Yonbdaan *Yesu Kristo ya sɛn ni. ³² Nɪ yɛ n mɔn' nin muwɛnbiimu Efes ya du bɔ inisaalyɛnmaale baba bo ne la, n kpɛle si ba? Nɪ yɛ bitɛnkpiib ŋɑ rɪ mɛkre la, cɛrɛ mɛn tɪ li jinh kɪ nɔh-a, kimɛ wɛnli tɪ li wun kpo-a!

³³ La cɛrɛ mɛn uba rɪ lere ne. «A tɔkeh nin unibierɔ la, a'mɔ li tɪ gben kɪ saa ne.» ³⁴ Cuo mɛn ni'ba kɪ la teh mɛn biɛrɛ, kimɛ ni'ni biba ŋɑ ben Wien. N len' nɑ nɔ yɛ ni'fɛ ne.

Bɑ li mɛkre ya gbɛnɛnt li te ma bo

³⁵ Ama uba li fre kɪ niire kɪ ye: «Bitɛnkpiib li mɛkre mila bo? Bi mɛkre' la, bi'gbɛnɛnt li te mila bo?» ³⁶ Ujɔr sin, a bule' nibonbuonn nɑ kpo' la, nɑ rɪ pɛ. ³⁷ Nibonbuonn nɑ a bule' nɛ nnɔ ŋɑ yɛ nɪ pɛn' nɑ nnɔ, nɪ yɛ nɪ lɑ li luɔn nɑ nnɔ ne. Nba la, a bule' iji ne, mitɔm la, tibontɔr. ³⁸ Ne Uwien cɛrɛh mibim kɛ pɛh mipiɛm u yɛ ma bo. Ne bim kɛ bim nin mipiɛm ne.

³⁹ Bonn kɛ bonn nin ni'gbɛnɛnt ne. Binib ya gbɛnɛnt te tu'ba ne, tiwɛnt mɔ yaar tu'ba, inuɔn mɔ yaar tu'ba, ijen mɔ yaar tu'ba. ⁴⁰ Kutaaku bo ya bont te tu'ba, ne kitink bo yaar mɔ te tu'ba. Kutaaku bo yaar ya mɔnbe nin kitink bo yaar ya mɔnbe ŋɑ tɛ. ⁴¹ Uwien ya wien te u'ba ne, unjmaal mɔ yu u'ba, injmaabii mɔ yu u'ba. Injmaabii mɔnɔn kɛ ya wien ŋɑ kpɛ.

⁴² Bitɛnkpiib lɑ mɛkre' la, nɪ li te nnɔ ne. Bi subɛ' bɛ nin tigbɛnɛnt tɑ nnɔ li bɛrɛ ne, ama bi li mɛkre nin tɑ nnɔ tun ŋɑ rɪ bɛrɛ. ⁴³ Bi subɛh nin tigbɛnɛnt tɑ nnɔ ŋɑ ŋmɔbe sel, bi li mɛkre nin tɑ nnɔ, tun ŋmɔbe ukpiɛke ne. Bi subɛh nin tigbɛnɛnt tɑ nnɔ ŋɑ ŋmɔbe tuɔm, bi li mɛkre nin tɑ nnɔ, tun ŋmɔbe mituɔm ne. ⁴⁴ Bi subɛh nin tigbɛnɛnt tɑ nnɔ, tɪ yɛ tinisaalgbɛnɛnt ne. Bi li mɛkre nin tɑ nnɔ yɛ *Mifuoŋaanm li de tɑ ne. Tinisaalgbɛnɛnt te la, *Mifuoŋaanm diɛnh tɑ mɔ te ne. ⁴⁵ Nɛn bo ne nɪ kele' *Uwien ya gbɔnku ni kɪ ye: «Adamkpɛk lɑ yɛ unisaal ne,» ama Adamfɔrkɛ† wɔn yɛ *Mifuoŋaanm ya daan ne kɪ diɛnh limiɛl. ⁴⁶ Nɑ

† 15:45 Bi ye Adamfɔrkɛ la, bi niireh Kristo.

yé ti li kpɛ́ kɪ́ li ɲmɔ́be *Mifuoŋaanam dienh tɪgbɛ́nɛ́nt tã nɔ́ nɛ́. Ti li ɲmɔ́be tinisaalgɛ́nɛ́nt nɛ́ kɪ́ yaan kɪ́ lá lɛ́ *Mifuoŋaanam dienh tã nɔ́. ⁴⁷Uwien lá taa' titɛ́nt nɛ́ kɪ́ tien' uníkpiɛ́k. U yé titɛ́nt nɛ́. Unilíe wɔ́n, wɔ́n ñɛ́n' paaki bó nɛ́ kɪ́ jiiɛ́' ní. ⁴⁸Bi taa' titɛ́nt kɪ́ tien' uníkpiɛ́k wã nɔ́ te ma bo nɔ́, bà yé kitink bo yaab mɔ́ te nɔ́ nɛ́. Wã ñɛ́n' paaki bó kɪ́ jiiɛ́' ní te ma bo nɔ́, bà li yé paaki bó yaab nɔ́ mɔ́ li te nɔ́ nɛ́. ⁴⁹Ti naan unil wã bi taa' titɛ́nt kɪ́ tien' wɔ́ ma nɔ́, nɔ́ nɛ́ ti lá li naan wã ñɛ́n' paaki bó kɪ́ jiiɛ́' ní nɔ́ mɔ́.

⁵⁰N'yaabe, n ye rí tɔ́ke ná sɔ́: ná ɲmɔ́be tɪgbɛ́nɛ́nt nin misɛ́m ɲa rí fre kɪ́ kɔ́ Uwien ya bɛ́l ní. Na li búre nin ná ɲa rí búre ɲa rí fre kɪ́ taan.

⁵¹Cenge mɛ́n rí tɔ́ke nɛ́ tɪgbɛ́bɔ́lkaar tuba. Ti'kɛ́ ɲa rí kpo kɪ́ gben ama ti'kɛ́ ya gɛ́nɛ́nt li lèbre nɛ́. ⁵²Tɪgbɛ́nɛ́nt ya lèbrm nɔ́ ɲa rí taande ní li tien tɛ́n bununbu ya kɛ́nbm nɛ́ uyo wã bi li piebe linatunfɔ́rkaarl nɔ́. Bi piebe' linatunfɔ́rkaarl nɔ́ uyo wã la, bitɛ́nkpiib li mɛ́kre kɪ́ li ɲmɔ́be tɪgbɛ́nɛ́nt tã ɲa rí búre, nɛ́ Uwien rí lèbre ti'mɔ́ ya gɛ́nɛ́nt. ⁵³Kimɛ́ ní kɛ́ tɪgbɛ́nɛ́nt tã li búre nɔ́ rí kpɛ́nde tã ɲa jɪ́ li búre nɛ́, nɛ́ tã li kpo nɔ́ mɔ́ rí kpɛ́nde tã ɲa jɪ́ li kpo. ⁵⁴Tɪgbɛ́nɛ́nt tã li búre nɔ́ lá kpɛ́nde' tã ɲa rí búre ɲɔ́ tɪgbɛ́nɛ́nt tã li kpo mɔ́ kpɛ́nde' tã ɲa jɪ́ kpo la, nɛ́n daali nɛ́ ná kele' *Uwien ya gbɔ́nku ni nɔ́ li tien. Ní kele' kɪ́ ye:

«Uwien faake' nin mikuum, kɪ́ gben' mi'gbɛ́r.

⁵⁵Mikuumɛ́, a'faa jɪ́ te la?

Mikuumɛ́, a'lɔ́bpiɛ́n jɪ́ te la?» ⁵⁶Ibiere nɛ́ yé mikuum ya lɔ́bpiɛ́n, nɛ́ yiko bo nɛ́ ibiere ɲmɔ́be ti'bo mituɔ́m.

⁵⁷Nin nɛ́n kɛ́ tí faare mɛ́n Uwien, kime wɔ́n nɛ́ dienh tɛ́ ufaa kɪ́ ñɛ́ Yonbdaan *Yesu Kristo bo.

⁵⁸Nɛ́n bo, n'yaab bà n yíe bɛ́, tùɔ́re mɛ́n kɪ́ cuo kenken, kɪ́ cɛ́re ní'nun rí li mɔ́n Yonbdaan ya tuonl bo, ní li tuu kɪ́ sɔ́nh lɛ́ kɪ́ joh inun bó, kɪ́ li bɛ́n kɪ́ ye ní sɔ́nh kɪ́ dienh ti'Yonbdaan la, ní'tòntònku ɲa rí juore fɛ́nm.

16

Bi li taan ilike ma bo kɪ́ tore Kristo yaab bà te Yerusalɛ́m bó

¹Tɔ́, mipum mà ni li taan mè kɪ́ tore Uwien ya nib nɔ́ ya gbɛ́r wɔ́n, tien mɛ́n tɛ́n n lá tɔ́ke' Kristo ya táan yaab bà te Galasi kɪ́ ye bɛ́ rí tien ma bo nɔ́.

²Nawucu kɛ́ nawucu ya wenkpiɛ́ke ya daali*, ní'ni wã kɛ́ rí li boreh u laa' ná bo kɪ́ blinh u'den niba saan u'tuɔ́m kɛ́ ma bo. Ni la li gu rí baa ɲɔ́ kɪ́ yaan ní taan mipum nɔ́. ³Ní gɛ́nde ní'ni biba, n lá baa' la, rí de bɛ́ tɪgbɔ́nt, kɪ́ sɔ́n bɛ́, bɛ́ rí taa ní taan' mipum mà nɔ́ kɪ́ tí de Kristo yaab bà te Yerusalɛ́m ní nɔ́.

⁴Ní kɛ́ n'mɔ́ rí jo ní'bó la, n li tɔ́ke nin bɛ́.

Pɔ́l bondeh isɛ́n ya jom

⁵N maaleh rí ñɛ́ Maseduɔ́nn nɛ́ kɪ́ baa ní'saan, kime n li cuon kɪ́ càare mi ya tinɛ́nm nɛ́. ⁶Nba la, n li tien ní'saan iwenkáanke bii n li tien ní'saan kɪ́ tí gben tiwɔ́rciɛ́nt ya yo nɛ́, ɲɔ́ ní tore nni n fre kɪ́ baa n joh ná bó. ⁷Ma yíe miɛ́ bo n baa' ní'saan la, rí sere itáan bo kɪ́ gɛ́bre', kime Yonbdaan tuo' la, n yíe rí tien ní'saan iwien ile nɛ́.

⁸Ama n li juore Efɛ́s ya du ni, kɪ́ tí baa Pantekot ya nacenku ya yo nɛ́, ⁹kime Uwien pɛ́kre' usen kɪ́ de' nni rí sɔ́n lituonciɛ́nl udu nɔ́ ní nin binɛ́nnɛ́ndb yɛ́be ma kɛ́ nɔ́.

¹⁰Timote baa' ní'saan la, ní níkn kɪ́ teke wɔ́ mɔ́nmɔ́nm, kɪ́ cɛ́re u'yɛ́nm rí li dɔ́, kime u'mɔ́ sɔ́nh Yonbdaan ya tuonl tɛ́n min nɛ́. ¹¹Nɛ́n bo, uba la liike wɔ́

* **16:2** Nawucu ya wenkpiɛ́ke nɛ́ jɪ́ yé Kristo yaab ya fofuordaali.

fenm. Ní tore wɔ, ɲɔ wɔ ní liebe ní n'saan nin uyenduɔn, kime n gu wɔn nin ti'ninjieɓ bitɔb ya liebm ní ne.

¹² Ti'ninje Apolos wɔn, n tɔ̀re' ki sure' wɔ wɔ ní p̄ere ti'ninjieɓ ni'saan, ama wa yie wɔ ní baa ni'saan fenfennɔ wuɔ fiebu. U lá laa' usen la, u li baa ní.

Igbierfarkɛ nin ifuonde

¹³ La gɔh mɛn, kí li faa mitekjim ni, kí li ɲmɔbe lifɛl, kí li faa. ¹⁴ Li teh mɛn tibont kɛ nin miyiem.

¹⁵ N'yaabe, n li liebe kí gbiere ne usen uba mɔ ni. Ni bɛn ki ye Sitefanis nin u'den yaab ne kpiɛ' ki teke' Kristo ki jin' nin Akayi ya tinfenm ya nib kɛ, ne ki taa' bi'ba ki de' Uwien ya nib ya torm. ¹⁶ Nen bo, li boh mɛn bi ya nib nin bà kɛ taakeh nin bɛ ki sɔnh ituon nin inunmɔn nnɔ.

¹⁷ Sitefanis nin Fotunatus nin Akayikus ya baam là sɔnge' n'yɛnm. Na là te n'saan ma nnɔ, bɛn ne la lère' ni'lɛnl. ¹⁸ Kime bi là duɔn' n'yɛnm ki duɔn' ni'mɔ yaam. Li pèkeh mɛn bi ya nib. ¹⁹ Kristo ya táan yaab bà te nie saan Asi ya tinfenm ni nnɔ fuondeh ne. Akilas nin Prisil nin Kristo ya taanl ya nib bà taakeh bi'den nnɔ mɔ fuondeh ne mɔnmɔnm Yonbdaan ya yel bo. ²⁰ Ti'yaab kɛ fuondeh ne. Ni'mɔ ní li fuondeh tɔb mɔnmɔnm. ²¹ Min Pɔl nin n'yul ne kele' ifuonde yii nɔ.† ²² Unil wà ɲa yie Yonbdaan la, Uwien ní wie wɔ miɲuɔm. Maranata! Ni'tingi si: Yonbdaan, dɛn! ²³ Yonbdaan *Yesu ní juoke ne. ²⁴ *Yesu Kristo bo ne n yie ni'kɛ.

† **16:21** Kí ne Kugbɔnku kuu ya cinm kí lá baa 16:20 Pɔl lienh ne uba kich, ama wɔn nin u'yul ne kele' migbiirm 21 kí tí baa' 24.

Kugbɔnlieku kùà Pɔl kɛle' ki de'

Korént yaab nnɔ

Nà wɔngɛh kugbɔnku kuu te ma bo

Pɔl kɛle' kugbɔnkpɛku kùà ki de' Korént yaab nnɔ ya puoli bó nɛ wɔn nin u'yul jon' ni'bó. U tí baa' nɛ bi'yɛnm ɲa ɲmaake' u'bo. Bi'ni biba mɔnɔn yɛle ki ye wa yé Yesu ya tond. Pɔl mɔ ya yɛnm ɲa ɲmaake' bi'bo. Nɛn bo nɛ wa wuɔke' bi'saan, ki liebe' Efɛs ya du bó. U tí baa' nɛ ki kɛle' kugbɔntɔku nin tinunsiir ki de' Tit wɔ rí tí de bɛ. Ku ya gbɔnku bole' nɛ, nil ɲa bɛn ní tien' ma. Tit tuke kugbɔnku nnɔ uyo wà ki joh Korént nnɔ, Pɔl ya yɛnm ɲa dɔ. Tit liebe' ní ki lá cende' Pɔl Maseduɔnn ya du ni nɛ, ki tɔke' wɔ ki ye Korént yaab tuo' u'gber ki lèbre' bi'tetem, nɛ u'yɛnm ji duɔn' nɛ u kɛle' kugbɔnku kuu kí de bɛ.

Kí cin liyul 1 kí tí baa iyul 7 Pɔl len' ki fie' u'ba, ki ye u yé Kristo ya tond nɛ, nɛ ní yé u'bo lituonl nɛ. Ijend nin kinunbɔnk tu' wɔ u'tuonl ni ki yɛbe, ama u juun' ki teke' nen kɛ.

Kí cin iyul 8 kí tí baa 9 Pɔl sureh Kristo yaab bà te Korént ya du ni nnɔ bɛ rí pu Kristo yaab bà te Yerusalem ni, ka ɲmɔbe niba nnɔ mipum nin tinimɔnt.

Kí cin iyul 10 kí tí baa 13 Pɔl wuɔn' unil li ɲmɔbe mitetem mà, kí li yé Kristo ya tond nɛ. U ya bùol Kristo ya tond yé unil wà jiiɛndɛh u'ba tingi ki kpiɛndɛh bitɔb nɛ.

Ifuonde

¹ Min Pɔl, n yé *Yesu Kristo ya tond nɛ Uwien ya yíem bo. Min nin ti'ninje Timote nɛ kíɛh kugbɔnku kuu tí de Uwien ya taanl yaab bà te Korént ya du ni nnɔ nin bà mɔ kɛ yé u'yaab ki te Akayi ya tinfɛnm kɛ ni nnɔ. ² Ti'Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo rí juoke nɛ, kí de nɛ uyɛnduɔn.

Ni'mɔ rí li duɔndɛh ni'tɔb ya yɛnm

³ Tí pɛke mɛn Uwien ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya Baa. U yé ti'Baa wà muɔh binib micɛɛɛkm ki gbiekeh nɛ, ki yé Uwien wà duɔndɛh binib ya yɛnm isɛn kɛ ni. ⁴ U duɔndɛh ti'yɛnm ijend kɛ ni ɲɔ ti'mɔ rí li frɛh ki duɔndɛh binib bà lenh ijend kɛ ya bol ya yɛnm kí ñɛ tinbi mɔnɔn lenh uyɛnduɔn wà u'saan nnɔ bo nɛ. ⁵ Nnɔ nɛ Kristo bo, ti lenh ijend ki gbiekeh ma nnɔ wɔn Kristo bo nɛ Uwien duɔndɛh ti'yɛnm mɔ ki gbiekeh. ⁶ Tí te uyɛnsaa ni la, ti nuunh ninbi ya yɛnduɔn nin ni'ɲmɛrm nɛ. Uwien duɔn' ti'yɛnm ɲɔ ti'mɔ rí duɔn ni'yaam ní juun kí tuo ti jinh ijend yà nnɔ nɛ. ⁷ Nɛn bo, ti cinbe ki du ni'bo ki gbien', kime ti bɛn ki ye tinbi nin ninbi taakeh ki jinh ijend ma nnɔ, ti li taan kí li ɲmɔbe uyɛnduɔn mɔ nɛ.

⁸ Ti'yaabe, ta yíe ní li te ka bɛn ki ye ijend là tu' tɛ Asi ya tinfɛnm ni. Ijend nnɔ ɲa là ɲmɔbe fuul. I là faake' nin tɛ cɛɛn nɛ, nɛ ta ji là daan ki ye ti li lɛ limiel mɔnɔn. ⁹ Imɔn, tinbi mɔnɔn là maale' ki ye ti'kuum ya yo baa' nɛ. Ní là tien' nnɔ ɲɔ ti la ji rí li du ti'ba bo, ama tí li du Uwien wà mɛkɛh bitɛnkpiib nnɔ bo nɛ. ¹⁰ Wɔn nɛ ñɛn' tɛ mi ya kubɛrm ni, kí tí li ñɛn tɛ mi'ni mɔ. Imɔn, ti du wɔn bo nɛ ki ye u li ñɛn tɛ len. ¹¹ Ni'mɔ toreh tɛ len nɛ nin ni'kaare. Nnɔ nɛ Uwien diɛnh tɛ mimɔnm kí ñɛ linigol ya kaare bo. Nɛ tinbi bo binib bà yɛbe mɔ li faare Uwien.

Nà cɛre' Pɔl piɛn' u'sɛn ya jom

¹² Ti jɛbnh ti'ba nà bo si: ti bɛn ti'yɛnm ni, ki ye ti ɲmɔbe mitetem mà nnɔ ñɛn' Uwien saan nɛ. Mí wien nɛ, ki cuube unjɛndun wuu ni, ni'kɛ tu nin ninbi

bo. Uwien ya juokm ne cère' ti te nno, na yé nisaalyenfuom. ¹³ Ti kele' ne tigger tà ti'gbont ni nno, gber tuba òa te len òa ní kàan ka ní fre kí bende tu'tingi. Ne n teke' ki jin' ki ye ni li fre kí bende tu'ke ya tingi ¹⁴ ten ni cin' ki bende ma ki teh tinbi ne yé ni'jenjebn, ne ni'mò li yé ti'ye lidaali là Yonbdaan *Yesu li baa ní nno.

¹⁵ N là òmòbe mi ya dum ya bol ne ki cèkre' n'yenm ní kpíe kí baa ni'saan òa ní tí ní le mimòm ki pukn. ¹⁶ N òen' ni'saan la, n li jo Maseduonn ya tinfenm bó ne, kí tí ní líebe ní ni'saan òa ní de nni ná ke cieke nni ní fre kí jo Sude ya tinfenm bó. ¹⁷ N cèkre' n'yenm ní tien nno ma nno, ma tùòre' ki maale' ne-εε? Bii n cèkre' n'yenm ní tien ná nno yé unisaal ya yenmaale ne, òa ní ye nen ne, kí líebe kí ye nen òa ní? ¹⁸ Uwien yé umemòndaan ne. U ben ki ye ta tókeh ne ki teh nen ne, kí líebeh ki teh nen òa ní. ¹⁹ Kime *Yesu Kristo Uwien ya Bijε wà min nin Silfen* nin Timote là tóke' ne u'gber nno òa teh nen ne, kí líebe kí ye nen òa ní. Ama u tuu ki ce ki teh nen ne. ²⁰ Wòn bo ne Uwien là pùon' ki ye u li tien ná ke nno tien'. Wòn bo mò ne ti teh «Ami» ki kpíekreh Uwien. ²¹ Wòn Uwien ne cère' tinbi nin ninbi faa mitekjim ní kí òe Kristo bo. Wòn ne gènde' te ki tien' u'yaab, ²² ki tien' u'díeku ti'bo, kí cère' *Mifuoñaanm te ti'fél bo. Nen ne wuòn' ki ye ta ní lúo mimòm mà u bonde' mè ki ble' te nno.

²³ Min wòn, n taa' Uwien ne ki tien' n'mònkunl, n nen la, u là dàan nni. Ma là yíe ní len tuba, tù ní saa ni'yenm ne. Nen ne cère' ma líebe' ní Korent ni. ²⁴ Na yé ti nuunh tí wòbn ne kí wuòn ne ni li teke Uwien kí ji ma bo ne, kime ni co mitekjim kenken ne. Ama ti nuunh tinbi nin ninbi ní taan kí sòn òa ní li òmòbe uyensonge ne.

2

¹ Min cèkre' ná sò n'yenm ni: ní yé n líebe ní ni'saan, ni'yenm ní saa la, ma we ní. ² Kime min nin yul saa' ni'yenm la, ní ji li le òme wò ní de nni uyensonge? Na yé n saa' ninbi bà ya yenm nno-òò? ³ Nen bo ne n tí là kele' ne kugbòku kuba, kime ma là yíe ní baa n'yenm ní saa ninbi bà bi li de nni uyensonge nno bo. N ben ni'ke ya tetem. Nà li songe n'yenm nno li songe ni'ke mò yaam ne. ⁴ N là kieh ne kugbòku nno ma nno, n'yenm òa là òme fíimu nò, ní wi nni kí tí kende' ne n muò bríbrí. Nin nen ke òa ma là kele' kugbòku bugben ní saa ni'yenm, n là yíe ní bende n yíe ne kí tí kpe ma bo ne.

Wà bii' nno, ni fère wò

⁵ Unil tien' uyensaa ya bonn la, na yé u saa' min baba ya yenm ne, u saa' ni'ke yaam ne. Ma yíe ní len kí tí kende. Na li yé ni'ke mònòn la, u saa' ni'ni biba yaam. ⁶ U ya daan wòn, ni'ni bà yébe kòn' nin wò ma, ní dèkre ne. ⁷ Nen bo, ni ji bi li fère wò u'biil ne, kí duòn u'yenm. Nno òa ní la, u'yenm ji li saa kí tí kende ne. ⁸ Nen bo ne n sureh ne ní wuòn wò kí ye ni yíe wò. ⁹ Kime n kieh ne kugbòku kuu ma nò, n yíe ní diire kí líike ni boh tibont isen ke ni bii na boh ne. ¹⁰ Ni fère' unil wà u'biil la, n'mò fère wò níno. N fère' wò u'biil ma nno, na bi cieke min ní fère wò, ninbi bo ne n fère' udaan Kristo ya nun bó, ¹¹ òa kí la de *Satan usen wò ní lere kí tuln te, kime ti ben u maaleh ti'bo ya.

Pòl ya yenm saa' Trowas ya du ni

¹² N là jon' Trowas ya du bó ní tí tóke Kristo ya gbemòmònt ne. Nin Yonbdaan de' nni usen ní sòn lituonl bugben ma ke nno, ¹³ n'yenm òa là dò, kime ma là laa' n'ninje Tit. Nen bo ne n là cèbe' udu nno yaab kí bure' Maseduonn ya tinfenm bó.

* **1:19** Bi líebe' kí yih Silfen ne Silas. Líike Itùon 15:22, 40.

Yesu Kristo ne m̀n' ki faake'

¹⁴ Tɔ, tɪ faare men Uwien. Uyo ke u c̀reh ti te binib b̀ wɔngɛh ki teh u m̀n' ki faake' ya cekl ni nɛ kɪ nɛ Kristo bo. Kɪ nɛ tinbi bo nɛ u c̀reh binib bɛndɛh Kristo ya gbɛr ni'kɛ saan. U'gbɛr ya bɛndm nno te tɛn lɛfina ẁ ya ya nu nɛmɛ ki joh ni'kɛ saan nɛ. ¹⁵ Im̀n, Uwien bo, ti yɛ Kristo ya lɛfina nɛ ki nu ki nɛmɛ. B̀ pɛ miɲmɛrm ya sɛn bo nin b̀ pɛ usɛn ẁ li c̀rɛ bɛ rɪ juore fɛnm ke ciɪh lɛfina nno ya nu nɛ. ¹⁶ Lɛfina nno yɛ biba bo mikuum ya nu nɛ, ki tukeh mikuum ki b̀aareh bɛ, ki yɛ bitɔb bo limiɛl ya nu, ki c̀rɛh bi lɛnh limiɛl. Nɛmɛ li fre kɪ sɔn li ya tuonl-i? ¹⁷ Tinbi nɛ taah Uwien ya gbɛr ya tɔkm ki teh ukpenkpende tɛn binib b̀ ya yɛbe teh ma bo. Uwien nɛ sɔn' tɛ. Kristo bo nɛ ti tɔkeh wɔn Uwien ya gbɛr u'nun bɔ, jɔknt nɛ te ti'fɛl bo.

3

Kujɔtiefɛnku ya tuonl

¹ Ni maaleh tɪ biɛ kɪ taa ti'ba kɪ wuɔn nɛ nɛ? Bii ni maaleh tɪ de nɛ tigbɔnt kɪ wuɔn kɪ ye ti yɛ *Yesu ya tondb nɛ? Bii ni maaleh ninbi nɛ rɪ de tɛ tigbɔnt kɪ wuɔn kɪ ye ti yɛ bɛ, tɛn binib biba teh ma bo? ² Ninbi nin ni'yul nɛ yɛ ti'bo kugbɔnku. Kugbɔnku nno kele' ti'fɛl ni nɛ, nɛ unil ke bɛn kù, ki kaan' kù m̀. ³ Im̀n, ni m̀nbe ki yɛ Kristo bo kugbɔnku nɛ kɪ nɛ ti'tuonl bo. Kua kele' nin siɛm, kù kele' nin Uwien ẁ fuobe ya Fuoɲaanm nɛ. Kua kele' tɛnpɛnɛn bo, kù kele' binib ya fɛl ni nɛ.

⁴ Kristo bo, ti nɛmɛ mi ya dum nɛ Uwien ya nun bɔ. ⁵ Ta maale' ki ye ti li fre kɪ tien niba ti'tiɛma tuɔm bo, ama Uwien nɛ c̀rɛh ti freh ki teh, ti teh ǹ. ⁶ Wɔn nɛ de' tɛ mituɔm ki c̀rɛ' ti yɛ kujɔtiefɛnku ya tonsɔnb. Kujɔtiɛku nno nɛ nɛn' Moyis kele' *yiko ẁ nno, kù nɛn' *Mifuoɲaanm nɛ. Kimɛ *yiko b̀aareh nin mikuum nɛ, nɛ *Mifuoɲaanm diɛnh limiɛl.

⁷ Yiko nno l̀ kele' itɛnpɛnɛn bo nɛ, ki nɛmɛ Uwien ya kpiɛke, ki c̀rɛ' Moyis ya nun bɔ windeh. Israyɛl yaab nɛ l̀ li fre kɪ liike u'nun bɔ kɪ nɛ ukpiɛke nno bo. Ama ukpiɛke nno nɛ wuɔkreh. Ni yɛ *yiko ẁ b̀aareh nin mikuum ya tuonl l̀ nɛmɛ u ya kpiɛke la, ⁸ bɛ li tien *Mifuoɲaanm ya tuonl ya kpiɛke nɛ rɪ cɛn nno? ⁹ Lituonl l̀ bo Uwien li bu kɪ biin binib nɛmɛ ukpiɛke la, bɛ li tien lituonl l̀ li c̀rɛ wɔ rɪ b̀ binib bigbɛmɔndɛnb nɛ rɪ li nɛmɛ kɪ cɛn nno? ¹⁰ Nɛn bo nɛ ukpiɛke ẁ l̀ windeh uyo bo nno nɛ yɛ bonn fɛnfɛnno ya kpiɛke ẁ nɛ nɛmɛ u ya tɔ nɛ bo. ¹¹ Ni yɛ ǹ nɛ wuɔkreh nɛmɛ ukpiɛke la, bɛ li tien ǹ tuu kɪ te nɛ rɪ li nɛmɛ ukpiɛke kɪ cɛn nɛn-i?

¹² Ti du li ya dɛndɛnl bo nɛ ki nɛmɛ lifɛl. ¹³ Ta teh tɛn Moyis l̀ teh ma bo. U l̀ pibndɛh u'nun bɔ nɛ Israyɛl yaab la l̀ ukpiɛke ẁ windeh ka rɪ wuɔke nno ya gbɛnm nɛ. ¹⁴ Ama bi'yɛnm juore' ki liibe nɛ. Haali nin dinnɔ bi k̀aanh Kujɔtiɛkpaaku ya gbɔnku la, ǹ l̀ lieke bi'nun bɔ nno biɛ ki te nɛ, na l̀kre'. Kristo nɛ nɪ la, uba nɛ rɪ fre kɪ l̀kre nɛ. ¹⁵ Im̀n, haali nin dinnɔ bi k̀aanh Moyis ya gbɔnt la, nɪ te tɛn niba nɛ c̀ube bi'yɛnm bo. ¹⁶ Ama unil pɛkre' ki paan' Yonbdaan bo nɛ la, u'yɛnm li c̀bre. ¹⁷ Kimɛ Yonbdaan yɛ *Mifuoɲaanm nɛ. Nɛ Yonbdaan ya Fuoɲaanm te ǹ saan la, liwiɛl nɛ te ni'saan. ¹⁸ Tinbi b̀ ke niba nɛ ji lieke ti'nun bɔ nno, ti te tɛn kinunliik nɛ bi lieke ki lɛnh Yonbdaan ya kpiɛke windeh ma bo. Nɛ wɔn ẁ yɛ *Mifuoɲaanm nno l̀brɛh tɛ ki c̀rɛh ti nɛngreh wɔ, ki lɛnh ukpiɛke u yɛbrɛh ki joh.

4

Uwien taa' u'faal ki nɛkn' tinbi b̀ yɛ isɛncɛb nno nɛ

¹ Uwien ya nimànt bo ne u taa' u'tuonl ki ñukn' te. Nen bo ne ti'gbenent ña ñendeh. ² Ama ti wие' itùonl yà yé libònbònl ni ya tùon ki ñmòbe ife nnò. Ta taah cekn ki lèreh nib, ka lèbreh Uwien ya gber ye ma. Ama tinbi tókeh tigbémònt baba ne ní wien. Nnò ne unil ke li du ti'bo Uwien ya nun bó. ³ Ne ní yé ti tókeh tigbémònmònt tà nnò ya tingi bié ki buò la, tu'tingi buò bà juonh fennm nnò bo ne. ⁴ Bi yé binib bà ña teke' Kristo ki jin' ne. *Satan wà yé unendun wuu ya wien nnò ne libe' bi'yennm ki cère' ba lenh tigbémònmònt ya wenwenku. Kuwenwenku nnò wòngèh Kristo wà yé Uwien ya nennnku nnò ya kpíeke ne.

⁵ Tò, ti tókeh ne tigber tà nnò ña lienh tinbi bo, tù lienh *Yesu Kristo bo ne ki teh wòn ne yé Yonbdaan. Tinbi ben wòn, ti tókeh ne ki teh ti yé ni'tonsònb ne wòn *Yesu bo. ⁶ Kime Uwien wà là ye: «Kuwenwenku ní wende licinñunl ni nnò», wòn ne wende' ti'fèl ni ñò ti bende u'kpíeke wà windeh [Yesu] Kristo ya nun bó nnò.

⁷ Tinbi bà yé isencèb nnò, Uwien taa' u'gbémònmònt tà yé lifaacienl nnò ki ñukn' tinbi ne. Nen ne wuòn' ki ye mituòm mà ña ñmòbe mí kpe nin bà nnò ñen' Uwien saan ne, ma ñen' tinbi saan. ⁸ Bi pebeh te isen ke ni ne, ama ba freh ki mæreh te. Ti te iyenben ni, ama ti tuu ki ñmòbe lidèndènl ne. ⁹ Bi bùuh te, ama ba nèndeh te. Bi gbòbreh te, ama ba freh ki gbendeh ti'gber. ¹⁰ Uyo ke ti jinh *Yesu là jin' ijend yà u'kuum ni nnò ne ti'gben ni, ñò nè ní wuòn kí ye u'fuobm mò te ti'ni. ¹¹ Imòn, *Yesu bo, mikuum tuu ki kpáakeh te ne ti'fuobm ni uyo ke ñò nè ní wuòn kí ye u'fuobm te ti'gbenent tà li kpo nnò ni. ¹² Nnò ne mikuum benh nin tinbi, ne ninbi lenh mifuobm.

¹³ Tò, ná kele' *Uwien ya gbònkú ni nnò ti'mò teke' nen ne ki jin'. Ní kele' ki ye: «N teke' ki jin' ma nnò, ne ki len'.» Ti'mò teke' ki jin' ma nnò, ne ki lienh. ¹⁴ Imòn, ti ben ki ye Uwien wà mækre' Yonbdaan *Yesu nnò li mækre ti'mò tí li te nin *Yesu wò ní taa tinbi nin tinbi kí jo u'ba saan. ¹⁵ Ninbi bo ne i ya jend ke tu' te, ñò Uwien ya mòmni ní li yebreh kí joh, kí cère binib bà yebe ní li tùòreh kí faareh wò, kí kpíekreh wò.

Kí li fuobe mitekjim bo

¹⁶ Nen bo ne ti'gbenent ña ñendeh. Ti'gbenent jìinh kí joh mòmni la, ti'yennm ní wòn, ti fèndeh ne daan ke daan. ¹⁷ Kime fènfennò ya jend ña yé bonn ná kpíeke ti'bo, ka wuòkreh mò. Ama ì bondeh te tí le ukpíeke wà yebe ka tí ñmòbe u kpe nin bà, kí li tuu kí te mò ne. ¹⁸ Tinbi ña tóngè bi lenh tibont tà, ama tí tóngè ba lenh tà ne. Kime bi lenh tà nnò ña wuòkreh, ne ba lenh tà nnò, tun tuu kí te ne.

5

¹ Tò, ti ben ki ye ti fuobe nin tigbenent tà kitink kíe bo nò te ten lininbonl ne. Lininbonl nnò lá bere' la, ti ñmòbe iden yà li tuu kí te Uwien bonde' yí kí ble' te paaki bó. Wòn Uwien ne men' iden bugben, na yé nil ne men' yí. ² Ti laan te kitink kíe bo ma nò, ti jèndeh ne kí dunh, ti'nun mòn tí le iden yà te paaki bó nnò kí kò. Iden nnò te ten lilièrl ne tí taa kí gole. ³ Ti gole' lilièrl nnò la, ta ji li te níil. ⁴ Ti'gbenent laan te ten lininbonl kitink kíe bo ma nò, ti dunh ten ti tuke litukl ne lí kpíeke nin te. Na yé ti yíe tí daan ti ñmòbe tigbenent tà kitink kíe bo nò ne, ama ti nuunh ti li le tigbenent tà paaki bó nnò ne ní pibn tu'bo ñò mifuobm ní fuobe kí ñen ná li kpo tu'ni nnò. ⁵ Uwien nin u'yul ne bonde' te nen ke. U de' te *Mifuoñaanm ma nnò ne wuòn' ki ye ta ní lúo mimòmni mà u bonde' mè kí ble' te nnò.

⁶ Nen bo ne ti ñmòbe lifèl uyo ke. Ama ti ben ki ye ti laan ñmòbe ti'gbenent tà kitink kíe bo nò, ti te kucènkú ne, ka neke Yonbdaan den. ⁷ Kime mitekjim

nɛ pekreh tɛ, nà yé ti lenh nà nɛ pekreh tɛ. ⁸ Imòn, ti ñmòbe lifèl, ki bi yíe tí dàan tuu ya gbɛnɛnt nɛ kí jo kí li tɛ Yonbdaan saan. ⁹ Ama ti juore' ki ñmòbe tìgbɛnɛnt tuu nò bii tí dàan' tú la, tí'nun món nà bo si: tí sɔnge Yonbdaan ya yɛnm nɛ. ¹⁰ Kímɛ ní kpɛ tí'kɛ ní sere Kristo ya nun bó nɛ, wò ní bu tɛ tibuur kí cɛrɛ unil kɛ ní lɛ u kpɛ nà kí ñɛ u tien' nà kitínk kíɛ bo. Ní yé nà mɔn bii nà bre nɛ la.

Kristo nɛ taan' binib nin Uwien buñɔbu

¹¹ Ti bɛn Yonbdaan ya bom yé nibonn nà. Nɛn bo nɛ ti sureh binib bɛ ní tuo u'ñɔbu bó. Uwien bɛn tɛ mɔnmɔnm; n du ki ye ní'mò bɛn tɛ mɔnmɔnm ní'fèl ní. ¹² Ta nuunh tí liebe kí taa tí'ba kí wuɔn nɛ, ama ti yíe ní lɛ ní li ní nà bo, kí li jɛbnh ní'ba kí ñɛ tinbi bo nɛ. Nɛn bo, ní li frɛ kí jiiin binib bà jɛbnh bí'ba upaan bo ya bont bo, kí dàandeh nà tɛ lifèl ní nno bo. ¹³ Ní yé tí sɔnh liwaartuonl nɛ la, tí sɔnh kí dienh Uwien nɛ. Tí tí sɔnh liyɛnfotuonl nɛ la, tí sɔnh kí dienh ninbi nɛ. ¹⁴ Kristo ya yíem nɛ sureh tɛ kí cɛrɛ' tí ñmòbe yii ya yɛnmaale. Yin si: unibaab nɛ teke' binib kɛ ya kuum kí kpo'. Nɛn bo, unil kɛ taan' kí kpo' nin wò nɛ. ¹⁵ U teke' bí'kɛ ya kuum kí kpo' ñò nɛ ní wuɔn kí ye bà fuobe ña jí fuobe kí de' bí'ba, ama bí fuobe kí de' wɔn wà teke' bí'kɛ ya kuum kí kpo', kí mɛkre' bitɛnkpiib ní nno nɛ.

¹⁶ Nno nɛ, ñɛ fɛnfɛnnò kí li joh ta jí li bùh nib unisaal bùh binib ma bo. Ní yé uyo uba tí là bùh Kristo unisaal bùh binib ma bo mɔnɔn la, ta jí bùh wò nno. ¹⁷ Nɛn bo nɛ unil yé Kristo yò la, udaan jí yé unifaan nɛ. Nibonkpaann gbɛn'-a! Nibonfɛnn nɛ jí tɛ. ¹⁸ Nɛn kɛ ñɛn' Uwien saan nɛ. Wɔn nɛ cɛrɛ' tinbi nin wɔn taan' buñɔbu kí ñɛ Kristo bo, kí de' tɛ lituonl kí ye tí tɛke binitɔb bí'mò ní taan wò buñɔbu. ¹⁹ Imòn, Kristo bo Uwien cɛrɛ' unɛndun ya nib nin wɔn taan' buñɔbu. Wa jí tuuke binib ya biil. U de' tɛ lituonl kí ye tí tɛke binitɔb bí'mò ní taan wò buñɔbu nɛ.

²⁰ Tí se Kristo ya taal ní nɛ kí tɔkeh nɛ tìgber tuu, nɛ kí ñɛ tinbi bo Uwien nin u'yul nɛ lienh nɛ. Tí gbáanh nɛ nɛ, Kristo ya yel bo, taan mɛn nin Uwien buñɔbu. ²¹ Kristo ña là tien' biɛrɛ iba nin itɔ. Uwien là tun' wò tí ya biɛrɛ nɛ, ñò kí ñɛ wɔn bo, Uwien ní bù tɛ bigbɛmɔndenb.

6

¹ Tí tɛ kí sɔnh Uwien ya tuonl ma nno bo nɛ ti sureh nɛ, ní la cɛrɛ ní laa' bupaabu bùa u'saan nno ní juore fɛnm. ² Kímɛ ní kɛle' *Uwien ya gbɔnku ní kí ye:

«Uyo wà ní kpɛ nno
nɛ n teke' a'kaare.
Mɛnɛmɛm ya daali,
nɛ n tore' ñɛ.»

Tò, ní jí kpaan' uyo sò, mɛnɛmɛm ya daali sò.

³ Ta yíe tí tɛh nà ní tuln uba Uwien ya sɛn ní ñò uba ní len tí'tuonl bo fɛnfɛnm nɛ. ⁴ Ama tibont kɛ ní, tí wɔngɛh kí tɛh tí yé Uwien ya tonsɔnb nɛ, kí ñmòbe kuminku kí gbien' ijɛnd nin liwɔbl nin iyɛnbɛn ní. ⁵ Tí tuo' típuɔr nin lipɛkl nin binib kpɛh tí'bo ma nin kujiinku kɛ ya bol, kí pèrɛ' migùɔnm, kí wòln' mikònm. ⁶ Nín nɛn kɛ ñò tí'tetem wien nɛ. Tí ñmòbe mibɛnm Uwien ya sɛn bo, kí ñmòbe liyɛnguol, kí tɛh tinimònt. *Mifuɔñaanm tɛ nín tɛ, tí yíe binib imònmàn, ⁷ kí kpaandeh tìgber tà yé tìgbɛmònt, Uwien ya tuom tɛ nín tɛ. Tí taah tìgbɛmònt nɛ kí tɛh tìjɛkɔnwɛnt, kí ñih kí guɔnh. ⁸ Biba kpiɛkreh tɛ, nɛ bitɔb yuɔndeh tɛ. Biba sukreh tɛ, nɛ bitɔb pèkeh tɛ. Bì yìh tɛ bitonnɛndɛb ama tí yé bigbɛmɔndenb nɛ. ⁹ Bì tɛh tɛn ba bɛn tɛ nɛ, ama kí nín bɛn tɛ kɛin. Bì likɛh tɛ tɛn tí kpo' ñò, ama tí nín fuobe nɛ. Bì ñih tɛ, ama ba kuuleh tɛ. ¹⁰ Bì

saah ti'yenm, ama ti'yenm tuu ki sɔnge ne. Bi maaleh ki teh ti yé bijiinb ne, ama tinbi ne cèreh bà yébe lenh lifaal. Bi maaleh ki teh ta ηmɔbe niba ne, ama ti nín ηmɔbe ni'ke.

¹¹ Ninbi Korént yaabe, ta ηmiere' ne gber tuba, ti yíe ne nin ti'fèl ke ne. ¹² Ti ya yem pɛ ni'bo cɛen ne, ni ya yem ne ηa pɛ ti'bo. ¹³ Ni'mɔ ní tien nnɔ kí jiiin te. Ni'mɔ ní cère ni'yem ní li pɛ ti'bo. Ni te ten n'tiema bumu ma nnɔ ne cère' n len' ne nnɔ.

La teh men ten bà ηa pɛ Wien bo

¹⁴ La taa men ni'yul kí kpele bà ηa teke' Uwien ki jin', kime ninbi nin ben ηa ní fre kí li te gber. Nà cuube nin nà ηa cuube li fre kí taan-ii? Kuwenwenku nin licinñunl li fre kí taan-ii? ¹⁵ Kristo nin *Satan li fre kí kpaan buñɔbu-uu? Wà teke' Kristo ki jin' nin wà ηa teke' wɔ ki jin' te tigber-ii? ¹⁶ Uwien ya duku nin ibule te-εε? Ne tinbi ne yé Uwien wà fuobe ya duku. Wɔn Uwien ne len' ki ye:

«N li te bi'siik ni ne ki cuonh nin be,
ki li yé bi'Wien,
ne be ní li yé n'nib.»

¹⁷ Nɛn bo ne Yonbdaan liebe' ki len' ki ye:

«Ñe men bi'ni kí jende be.
La me men jɔknt ya bont,
ηɔ ní teke ne.»

¹⁸ Wɔn Yonbdaan mituɔm ke ya daan tí len' ki ye:

«N li yé ni'Baa,
ne ní li yé n'bijieb nin n'bisieb.»

7

¹ N'jɔtiebe, Uwien là pùon' tinbi ne tu ya bont ke. Nɛn bo cère men tí ñen nà ke yé tijɔknt ti'gbenent nin ti'fèl ni, kí cère Uwien ní tien te u'yaab kí tí gben, tí li boh wɔ.

Pɔlyayem sɔnge Kristo yaab bà te Korént ni nnɔ bo

² Li níikndeh men ni'yem ní li pɛ ti'bo. Ta bii' uba, ka tuln' uba, ka lere' ki jin' uba ya bonn. ³ Na yé n nuunh ní biin ne, ne ki lienh nɔ. Kime n kpie' ki len' ηɔ ki ye ti fuobe-ee, ti kpo'-oo; ti'yem pɛ ni'bo ne. ⁴ N du ni'bo kí gbien'. Ninbi ne yé n'bo ijenjebn. N'yem dɔ cɛen ne. Ti'jend ke ni n'yem sɔnge cɛen ne.

⁵ Tɔ, ti tí baa' Maseduɔnn ya tinfem ni ma, ta laa' fuorl, ama ti jin' ijend ke ya bol ne len. Ikànkòn là jebe' te ni'ke saan ne, ne bujewaambu mɔ coh te.

⁶ Ama Uwien wà dienh binib bà ya yem saa' uyenduɔn nnɔ cère' Tit baa', ne ti'yem duɔn'. ⁷ Na yé Tit ya baam baba ne duɔn' ti'yem. U tɔke' te ki ye u laa' uyenduɔn wà ni'saan nnɔ mɔ duɔn' ti'yem ne. U tɔke' te ki ye ni'nun mɔn ní tí ní le nni, ne ni ke tinunsiir bo, ki ye ni'nun mɔn ní sere n'ciék bó. Nɛn ke ne cère' n'yem tùore' ki sɔnge' ki gbien'.

⁸ Ni yé n là kele' ne kugbɔnku kùà nnɔ saa' ni'yem mɔnɔn la, ma là gbiende' ku'kelm bo. Ama n là gbiende' kù saa' ni'yem ma nnɔ bo ne. Imɔn, n là gbiende', kime n là laa' kù saa' ni'yem ama ni'yensaa nnɔ ηa wuɔke'. ⁹ Ama fenfennɔ n'yem sɔnge'. Na yé n'yem sɔnge' kù cère' ni'yem saa' ma nnɔ bo ne. Ama n'yem sɔnge' ni'yensaa nnɔ cère' ni lèbre' mitetem ma nnɔ bo ne. Uwien ne cère' ni'yem saa'. Nɛn ne wuɔn' ki ye ta tien' ne nà bre. ¹⁰ Kime uyensaa wà sɔnge Uwien ya yem cèreh unil lèbreh mitetem ne ki lenh limiel. U ya yensaa ηa kpe wù ní li wi nil. Ama uyensaa wà ηa cèreh nil lèbreh mitetem bàareh nin mikuum ne. ¹¹ Ni'yensaa nnɔ sɔnge' Uwien ya yem ma

nnɔ, na laa' nɪ tɪ fɔ're' ma bo-oo! Na laa' ni ji teh ni bi li tien nà tonm-ii! Na laa' ni'yenm ji saah ni'tuonbiere bo, ni gbiendeh-ee! Na laa' ni ji fenge ibiere ya tienm-ii? Na laa' ni'nun mɔn nɪ tɪ rɪ lɛ nni-ii? Na laa' ni'nun mɔn nɪ sere n'ciɛk bó-oo? Na laa' ni ji nuunh unil sɔn' ituonbiere la, ní dere u'tub-ii? Ni teh nno ma nno, ní wuɔn' ki ye na te tigber nno ni nɛ.

¹² N lá kele' nɛ kugbɔnku ma nno, na yé wà bii nno bo, ka yé u bii' wà nno mɔ bo nɛ n kele' kù. Ama n là yíe rí wuɔn ninbi bugben Uwien ya nun bó, kí ye ni'nun mɔn nɪ li se ti'ciɛk bó nɛ. ¹³ Nɛn nɛ duɔn' ti'yenm.

Na yé nen baba nɛ duɔn' ti'yenm. Ni là cère' Tit ya yenm do, u ηmɔbe uyensonge ma nno nɛ cère' ti'yenm ti liebe' ki songe' ki pukn'. ¹⁴ Ní yé ninbi bo n jɛbn' n'ba u'saan waamu la, na cuo' nni fɛ. Ti tuu ki takeh nɛ tigbermɔnt ma nno, nen nɛ wuɔn' ki ye ninbi bo, ti jɛbn' ti'ba Tit saan ma nno ti ηmɔbe imɔn nɛ. ¹⁵ U lá tiere' ni'kɛ là boh wɔ ma bo, ki teke' wɔ kucɛnku mɔnmɔnm, ki seln' wɔ ma bo la, u tɔ'reh ki yíe nɛ ki pukndeh nɛ. ¹⁶ N'yenm songe' ki gbien', kime n du ni'bo isen kɛ ni nɛ.

8

Pɔl sureh Kristo ya táan yaab bɛ rí tore bi'tab bà te Yerusalem bó nno

¹ Ti'yaabɛ, ti yíe ní bɛnde Uwien tien' Kristo ya táan yaab bà te Maseduɔnn ya tinfenm ni mimɔnm mà nno nɛ. ² Ijend tu' bɛ na ηmɔbe fuul ama bi juore' ki te uyensongciɛn ni nɛ. Nin bi'jiint yebe ma kɛ nno, bi de' mipum nin tinimɔnt nɪ yebe. ³ Bi de' bi'tuɔm kpɛ ma bo nɛ. N li fre kí kun imɔn kí ye bi de' ki gɛbre' bi'tuɔm ya bien mɔnɔn. Bi cèkre' bi'yenm nɛ ki de', ⁴ ki tuu ki cɛ ki teh tí cère bi'mɔ ya pum rí li te mipum mà li tore Uwien ya nib bà te Yerusalem bó nno ni. ⁵ Bi tien' nɪ tɪ gɛbre' ti là daan bɛ ma bo mɔnɔn. Bi kpiɛ' ki taa' bi'ba ki de' Yonbdaan nɛ, ki yaan ki taa' bi'ba ki de' ti'mɔ Uwien yíe ma bo. ⁶ Nɛn bo nɛ ti gbáan' Tit wɔ rí tukre u là cin' mipum ya tuonl là ni'saan nno kí tɪ gben lè. ⁷ Niba ηa pɔ're' nɛ isen kɛ ni, kime ni ηmɔbe mitekjim, ki ben ki lienh, ki ηmɔbe mibɛnm, ki teh ni bi li tien nà kɛ ya bol tonm, ki ηmɔbe miyíem mà ti là wɔkn' nɛ mè nno. Mipum ya sen ni mɔ, wuɔn mɛn kí ye ni ηmɔbe tinimɔnt.

⁸ N lienh ma nɔ, na yé n wɔbndeh nɛ nɛ, ama n yíe ní bɛnde Uwien ya nitɔb ya nun mɔn bɛ rí de mipum ma bo nɛ. N tien' nno ηɔ rí liike ni'mɔ ηmɔbe miyíem imɔnmɔn bii na ηmɔbe nɛ. ⁹ Kime ni ben ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya nimɔnt kpɛ ma bo. U là yé ufaadaan nɛ. Ninbi bo nɛ u tien' u'ba ujiin, ηɔ u'jiint nno rí cère ní tien bifaaɛnɛ. ¹⁰ N ηmɔbe iyenmaale yá sɔ tigber tuu bo. Iyenmaale nno yé ni ya kpele nɛ. Yin si: na yé ni lá kpiɛ' ki de' mipum baba nɛ, ninbi nɛ lá kpiɛ' ki caan' mipum nno ya gber libinl lá gɛbre' nɔ. ¹¹ Tɔ, fɛnfɛnno, níkn mɛn kí sɔn lituonl nno kí tɪ gben lɛ ni'tuɔm kpɛ ma bo. Ni là caan' uyo wà ki ye ni li sɔn lè nno, ni là cèkre' ni'yenm nɛ. Nɛn bo, li ηmɔbe mɛn i ya yenmaalbaabe kí sɔn lè kí tɪ gben. ¹² Kime unil ηmɔbe iyenmaalmonmɔn wɔ rí pu la, Uwien li teke u'pum nno u'yenmaalmonmɔn nno bo nɛ, wa rí tɔnge mɪ yebe bii ma yebe. ¹³ Na yé ní pipre ni'bonn kɛ kí de bitɔb ηɔ kí li cɛknh nɛ. Ní mɔn ni'kɛ yaam rí li kpɛ nɛ. ¹⁴ Kime fɛnfɛnno ní ηmɔbe ki gbien' ma nno, ní mɔn ní tore bà ηa ηmɔbe nɛ. Ní'mɔ lá luo' la, bi'mɔ ηmɔbe ki gbien' la, bɛ rí tore nɛ. Nno nɛ ni'kɛ yaam li kpɛ. ¹⁵ Tɛn nɪ kele' ma *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:

«Wà là laa' nɪ yebe

ηa là jin' ki gbele'.

Wà mɔ lá laa' waamu

mɔ ηa là jin' nɪ pɔ're' wɔ.»

Bi sɔn' Tit nin u'tɔntɔknlieb Korént ya du bó

¹⁶ Tɔ, tí faare mɛn Uwien nin u cère' Tit mɔ ya nun mɔn ni'gber bo ma nno bo. ¹⁷ Ti tɔke' Tit wɔ ní jo ni'saan nɛ u tuo'. Na yé u tuo' baba nɛ, u'nun lá mɔn wɔ ní jo ni'saan nɛ, nɛ u cèkre' u'yenm wɔ ní jo. ¹⁸ Ti li cère ti'ninje uba mɔ ní tɔke nin wɔ kí jo ni'saan. Kristo ya táan yaab kɛ pèkeh ti'ninje nno nɛ kí ñe u sɔn' lituonl lá tìgbemɔnmɔnt ya tɔkm bo nno. ¹⁹ Na yé nɛn baba bo, Kristo ya táan yaab mɔnɔn gènde' wɔn nɛ wɔ ní tɔke nin tɛ tí taa bi taan' mipum má nno kí jon Yerusalem. Ti li sɔn lituonl bugben kí kpiɛke Yonbdaan nɛ, kí wuɔn kí ye ti ñmɔbe miyiem tí tore binib. ²⁰ Bi taan' mipum má kí ñukn' tɛ nno yé ilikɛncien nɛ. Ta yíe uba ní lá suke tɛ ilike nno ya sɛn ni. ²¹ Kimɛ na yé ti nuunh tí li teh ná mɔn Yonbdaan ya nun bó baba nɛ, ti nuunh tí li teh ná mɔn binib ya nun bó mɔ nɛ.

²² Ti sɔn' ti'ninje utɔ mɔ wɔ ní tɔke nin bá joh ni'saan nno. Isen kɛ ni nin itùon kɛ ni, ti laa' u'nun mɔn binib ya torm bo. Fɛnfennɔ u du ni'bo ki gbien' ma nno nɛ u'nun ji tùare' kí mɔn wɔ ní jo ni'saan. ²³ Tit wɔn yé n'tantɔknlie nɛ, kí yé n'tonsɔntɔ ni'saan. Tí'ninjieb ben yé Kristo ya táan ya tondb nɛ. Bi sɔnh bɛ ní kpiɛke Kristo nɛ. ²⁴ Nɛn bo, wuɔn bɛ mɛn kí ye ni yíe bɛ, ño Kristo ya táan yaab kɛ ní bende kí ye ti jɛbnh ni'bo usen wá bo nno yé imɔn nɛ.

9

Uwien yíe unil wá punh nin iyɛnmaalmɔnmɔn nɛ

¹ Mítorm má ni li tore Uwien ya nib nno wɔn, na ji cieke ní kele nɛ gbɔnku. ² Kimɛ n ben ni'nun mɔn binib ya torm bo. N lá jɛbn' n'ba ni'bo Maseduɔnn ya tinfɛnm yaab saan u ya sɛn ni nɛ, kí tɔke' bɛ kí ye Kristo yaab bá te Akayi ya tinfɛnm ni nno lá bonde' ño bɛ ní de mipum haali libinl lá gèbre' nɔ. Ni'nun lá mɔn binib ya torm bo ma nno nɛ saake' bá yebe ya gbenɛnt. ³ Nɛn bo nɛ n sɔn' ti'ninjieb biɛ ni'saan ño n jɛbn' ni'bo usen wá bo nno lá juore' fɛnm. Li yé mɛn binib bá mɔnbe kí bonde' kí gben' tɛn n lá len' ma bo. ⁴ Na tien' nno, kí cère' Maseduɔnn ya tinfɛnm yaab tɔke nin nni kí baa' ni'saan kí laa' na bonde' kí gben' la, ti du ni'bo usen wá bo nno li yé ti'bo ifɛ nɛ, ma yíe ní ye í li yé ni'yi nɛ. ⁵ Nɛn bo nɛ n maale' kí ye ní kpɛ ní cèbe ti'ninjieb bɛ ní liere tɛ kí baa ni'saan kí tore nɛ, ní taan mipum má ninbi nin ni'yul lá pùon' kí ye ni li de mè nin tinimɔnt nno. Nno nɛ bi li bende kí ye ni cèkre' ni'yenm nɛ kí de', na yé fiem.

⁶ Bende mɛn kí ye: wá bule' waamu la, u lá li ce waamu nɛ. Wá bule' ní yebe la, u lá li ce ní yebe nɛ. ⁷ Wá kɛ ní de u cèkre' u'yenm wɔ ní de ma bo. U lá de nin uyɛnsaa, kí la cère nè ní li yé u'bo liwɔbl mɔ. Kimɛ Uwien yíe wá dienh nin lifɛsɔngl nɛ. ⁸ Nɛ u ñmɔbe mituɔm wɔ ní de nɛ mimɔnm kɛ ya bol kí gbien, ño ní tien ná kɛ cieke nɛ uyo kɛ isen kɛ ni, kí li biɛ kí ñmɔbe kí gbien', kí fre kí tien tinimɔnt kɛ ya bol. ⁹ Tɛn ní kele' ma *Uwien ya gbɔnku ni kí ye:

«U punh bijiinb nin tinimɔnt nɛ,

nɛ u'nimɔnt ña ñmɔbe gbenm».

¹⁰ Uwien wá dienh ukpaal tibonbuor, kí dienh wɔ tijier nno, wɔn nɛ li de ni'mo tibonbuor kí cère tù ní pɔre, kí cère ni'nimɔntùon ní yebe kí gbien. ¹¹ Uwien li cère ní li ñmɔbe kí gbien' isen kɛ ni, kí li teh tinimɔnt kɛ ya bol. Nno nɛ ti taah ni'pum kí tí dienh binib bá nno li faare Uwien. ¹² Kimɛ ni sɔnh mítorm ya tuonl lá nno ña cèreh Uwien ya nib lenh ná pɔre' bɛ baba, li cèreh binib faareh Uwien mɔ kí yebe nɛ. ¹³ Ni'tuonl nno wuɔn' kí ye ni boh Kristo ya gbemɔnmɔnt tá ni tɔkeh tù binib kɛ ya nun bó nno, kí taakeh ni ñmɔbe tibont tá nin tinimɔnt kí toreh ben nin binitɔb kɛ. Nɛn bo nɛ bi bende' kí ye ni sɔnh lituonl lá nno ñmɔbe kpele nɛ kí kpiɛkreh Uwien. ¹⁴ Bi káareh kí dienh nɛ, kí wɔngɛh kí teh

bi yíe ne ki gbhien' kí ñe Uwien juoke' ne ki gbhien' ma nno bo. ¹⁵ Tí faare men Uwien u'paabu bùa ña ñmòbe bù kpe nin bà nno bo.

10

Pól kónh u'ba bo

¹ Min Pól, n ye rí niire ne ne: ni'ni biba lienh ki teh n te ni'saan uyo wà la, ma kaabe, ne ma lá neke ne la, n ji yé ukaaje-a! Kristo ya yenguol nin u'nimònt bo ne n tòkeh ne ki teh: ² N faare' ne ne, la cère men n lá baa ni'saan la, rí wuon ne kí ye n yé ukaaje. Ama binib bà maaleh ki teh ti ñmòbe minisaaltetem ne ki sònh nno, n li wuon ben kí ye n yé ukaaje. ³ Imònd, ti yé binib ne ama ta mòh nin nisaaltuom. ⁴ Kime ti ñmòbe tijeñwont tà nno ña ñen' nisaal saan, tó ñen' Uwien saan ne ki ñmòbe mituom. Ti taah tu ya tuom ne ki gbendeh ná ke ñmòbe mituom ya gber, ki cèreh bitonnendebn ya yenmaale juonh fenn, ⁵ ki gbendeh ná ke yé tigbengt ya bonn ki piendeh binib bi la bende Uwien nno ya gber, ki lèbreh unil ke ya yenmaale wó rí li boh Kristo. ⁶ Ni tí laa' uyo wà ni boh Kristo ki tí ghen' la, ti li dère wà ke ña boh wó ya tub.

⁷ Li likeh men tibont tu'donbó. Unil du u'ba bo ki ye u yé Kristo yó la, wó rí taa kí ble u'yul ni kí ye u yé Kristo yó la, tí mọ yé Kristo yaab ne. ⁸ Yonbdaan de' te ticiént tí cère ni'cèkl rí kpére ne, wa ye tí bere lè. Ni yé n pèkeh n'ba ticiént nno bo ní tí kende' waamu mònàn la, na coh nni fe. ⁹ Ma yíe nè rí li naan ten n nuunh rí fènde ne ne kí ñe tigbont tà n kieh ne tó nno bo. ¹⁰ Kime biba lienh ki teh n kieh mimaam mà tigbont ni nno faa ne ki còkreh binib, ama n ji lá te bi'ni la, n yé ujiiñ ne, ki lienh gbefenn. ¹¹ Wà ke lienh nno rí li ben kí ye ta neke ni'saan kí kele' tigbont ni kí ye ma la, ti tí lá baa' mọ la, ti li tien nno ne.

¹² Ta tuo' tí taa tí'ba kí nenge binib bà wongeh bi'ba nno, ki niireh nin tí gèkn nin be. Ba ñmòbe yenn. Bi taah bi'ba ne ki teh kunennenku, ki liebe' ki taah bi'ba ki kpaandeh kú. ¹³ Tinbi ben wón, ta rí li jebnh tí'ba kí tí kende. Ti li jebn tí'ba ki tí kpaan' Uwien sien' te tí sòn kí kpaan ná saan nno ne. Wón ne cère' tí baa' ni'mò saan. ¹⁴ Ti lá baa' ni'saan ma nno ta gèbre' tí'bien. Ti lá kpaan' Uwien sien' te ná saan ne. Tinbi ne cinbe ki kpie' kí baa' ni'saan kí tòke' ne Kristo ya gbemònmònt. ¹⁵ Ta rí gèbre tí'tuonl ya bien kí tí rí li jebnh tí'ba bitòb yaal bo. Ama tí daan kí ye ni li kpére mitekjim ní. Nno ne tí li sòn ituon ni'ni yé rí li yebe. Ama ta rí gèbre Uwien sien' kí ye tí sòn kí kpaan ná saan. ¹⁶ Ti li joh idu yà tò ni'yu bo ni, kí tòkeh binib tigbemònmònt, ta rí jo bitòb sòn' ná saan, kí li jebnh tí'ba bi'tuon bo. ¹⁷ Ni kele' *Uwien ya gbònkú ni kí ye: «Unil ye wó rí wuon u'ba la, wó rí wuon u'ba Yonbdaan bo.» ¹⁸ Na yé Yonbdaan ya yenn songe unil wà pèkeh u'ba bo ne, wón Yonbdaan pèkeh wà la, u'yenn songe wón bo ne.

11

Pól nin bà taah bi'ba ki teh Yesu ya tondb nno ya gber

¹ Tó, ni bi tuo' la, ní cèbe nni rí len nin ne mijòrlenm waamu. Nikn men kí tuo. ² N yíe ne cèen ne, ka sè ni'bo ten Uwien ña sè ni'bo ma. Kime ni te ten uje faan ne rí taa ne kí pun uje uba kpein, wón si Kristo. Wó rí teke ne ten uje faan wà ña ben je fiebu. ³ Ama n fenge nibonn niba ne. Nen si: uwe lá taa' ucekn kí lere' Efa ma nno, bi la lá taa gbefennenn uba kí lèbre ni'yennaale kí saa ni'tetem mà cuube ni la ji rí li pè Kristo bo ni'donbó ne. ⁴ Be tien' unito baa' kí lá tòke' ne *Yesu uba ya gber wa yé tí lá tòke' ne wà ya gber bii u tí wuon' ne ná ña te nin ni lá laa' *Mifuoñaanm ma nno bii u tí tòke' ne tigbemònmònt tà ña te nin tí lá tòke' ne tà nno la, ni tuonh-i? ⁵ Ma laa' bà yih bi'ba *Yesu ya

tondmǎnɔn nɔ cɛn' nni nà. ⁶ Nba la, milenm ni nɛ ma freh ki lienh mǎnmǎnm ama mibenm mɛn ni, na te nɔ. Ti wuǎn' nɛ isen kɛ ni nin ti teh nà kɛ ni, ki ye ti bɛn.

⁷ N là jiiin' n'ba tingi, ki kprien' nɛ, ki tǎke' nɛ Uwien ya gbɛmǎnmǎnt ka teke' ni'saan bonn ma nɔ, n bii' nɛ-ɛɛ? ⁸ N là pende' Kristo ya táantɔ yaab nɛ ki fre' ki sǎn' ki tore' nɛ, kime bɛn nɛ là pɛh nni kupaaku. ⁹ Uyo wà n là te ni'saan nɔ, n là ciɛke tibont ama ma là miɛh uba nɔ. Kime ti'ninjɛb bà ñɛn' ní Maseduǎn ya tinfenm bó ní nɔ de' nni nà kɛ là ciɛke nni. Ma là yíe í li yé ni'ni uba bo tukl isen kɛ ni, ka li li tien uba bo tukl mǎ. ¹⁰ Kí ñɛ Kristo ya gbɛmǎnt tà n ɲmǎbe tǎ nɔ bo nil ɲa te Akayi ya tinfenm ni kí pien nni n la jɛbn n'ba ni ya bonn bo. ¹¹ Bɛ bo nɛ n len' nɔ? Ma yíe nɛ nɛ-ɛɛ? Uwien wǎn bɛn ki ye n yíe nɛ.

¹² N teh nà nɔ, n li li teh nɛn nɛ, ɲǎ binib bà nuunh bi li dule nà bo kí wuǎn bi'ba kí ye tinbi nin bɛn kpɛ nɔ, là ɛ bi li dule nà bo. ¹³ Bi ya nib nɛndeh nɛ ki teh bi yé Kristo ya tondb. Bi yé bitonsǎnb bà lɛreh binib nɛ, ki bǎndeh bi'nun bó ki teh bi yé Kristo ya tondb. ¹⁴ Bi teh nà nɔ ɲa yé bonn nà coh yǎkm, kime *Satan mǎnɔn bǎndeh binib ya nun bó nɛ ki teh u yé Uwien ya tond wà yé kuwenwenku. ¹⁵ Nɛ u'tonsǎnb mǎ bǎndeh binib ya nun bó ki teh bi teh nà cuube la, ni'mǎ ɲa yé bonn nà coh yǎkm. Bi tí li fǎre kí ɛ utudɛre wà bi'tuon kpɛ wù nɛ.

Pǎljɛnde' Yesu Kristo bo

¹⁶ N tí ye í len nɛ kí lere nɛ. Ni la maaleh ki teh n yé uǎr nɛ. Bii ni tí maale' ki ye n yé uǎr nɛ la, ní tien sukle n'bo ɲǎ n'mǎ í fre kí jɛbn n'ba waamu. ¹⁷ N lienh nà nɔ ɲa yé Yonbdaan yíe í len ma bo. N lienh tɛn uǎr nɛ, kime n ɲmǎbe n li ñi nà bo kí jɛbn n'ba. ¹⁸ Binib bà yɛbe jɛbnh bi'ba minisaaltetem bo ma nɔ, n'mǎ lí fre kí jɛbn n'ba-a! ¹⁹ Ni yih ni'ba biyenfodɛn nɛ. Bɛ tien' ni toh ki cengeh iǎr ya gbɛr ki tuonh i'ñuǎn bó? ²⁰ Kime ni tuonh bi teh nɛ iyonbe, ki jinh ki pendeh nɛ, ki fiɛnh ni ɲmǎbe nà kɛ, ki yindeh nɛ, ki kpǎbreh nɛ. ²¹ N len' nà nɔ, ní yé ifɛ nɛ. Ti gbɛle' ti'ba cɛɛn nɛ ki te nɔ.

Unil mɛnge' lifɛl kí jɛbn' u'ba nibonn bo la, n'mǎ lí mɛnge lifɛl kí jɛbn n'ba nɛ, haali n li lienh mijǎrlenm mǎnɔn la. ²² Binib bugbɛn yé Ebrembe nɛ-ɛɛ? N'mǎ yé wǎn nɛ. Bi yé Israyɛl yaab nɛ-ɛɛ? N'mǎ yé wǎn nɛ. Bi yé *Abraham ya yaabii nɛ-ɛɛ? N'mǎ yé len nɛ. ²³ N jí ye í tǔre kí len mijǎrm sǎ. Bi yé Kristo ya tonsǎn nɛ-ɛɛ? N yé Kristo ya tonsǎn ki cɛn' bɛ, ki sǎn' ki cɛn' bɛ, bi pekɛn' nni ki cɛn' bɛ, kí ñi' nni ki cɛn' bɛ. N tuu kí lenh kinunbǎnk kà li fre kí baa nin nni mikuum. ²⁴ Bolm miɲun, *Sufmbe ñi' nni inalebe ñinm pita nin miwe. ²⁵ Bolm mita, Erom yaab mǎ ñi' nni ilɛbɛn. Miba, bi yɛke' nni itɛn. Bolm mita, buñɛrbu lin' nin nni. Miba mǎ n tien' miñunciɛnm bo liwentunɲmɛnl nin kuñɛnɲmɛnku. ²⁶ Uyo wà kɛ n joh isen la, n lenh kinunbǎnk kɛ ya bol nɛ. N laa' kinunbǎnk ikpɛn bo, ki laa' kinunbǎnk idukond saan, ki laa' kinunbǎnk n'yaab *Sufmbe saan, ki laa' kinunbǎnk bà ɲa yé *Sufmbe saan, ki laa' kinunbǎnk iducɛɛn ni, ki laa' kinunbǎnk nib ɲa kǎ nà saan, ki laa' kinunbǎnk miñunciɛnm bo, ki laa' kinunbǎnk bà nɛndeh ki teh bi yé Kristo yaab nɔ saan. ²⁷ N'gbɛnɛnt ben' ituon ni, kujiinku kǎn' nni. N sǎbe ki pɛreh migùnm. Mikónm nin uñuñun kɛ cuo' nni, n gǎh ki tɛkreh ka jinh. N ñuh tiwǎr ka ɲmǎbe nɔa í ɲɛkn n'ba bo. ²⁸ Ma kaan' ki gben' nà kɛ tu' nni. Ama n'nun mǎn nà bo si: Kristo ya táan kɛ yaab ya gbɛr nɛ ciɛke nni daan kɛ daan. ²⁹ Nɲmɛ yé ujiiin ɲǎ ma tien' n'ba tɛn ujiiin-i? Nɲmɛ tǔre' Uwien ya sɛn ɲǎ nà wire' nni kí gbien'-i?

³⁰ Ní kpɛ í jɛbn n'ba la, n li jɛbn n'ba n'jiint bo nɛ. ³¹ Yonbdaan *Yesu ya Baa Uwien wà si kupɛnpɛku uyo wà ɲa ɲmǎbe gbenm nɔ bɛn ki ye ma nɛndeh.

³² N lá te Damas ya du ni ubér Aletas ya yo né. Udu nnó ya cién là nuunh wó rí cuo nni, né ki cèrè' u'sojambé se udu nnó ya guon ya nañóbu saan ki gu. ³³ Ama bi ñen' nni likendencencienl ni né udu nnó ya guonl là guon' wù nnó ya dubonl liba, né n ñmère' u'nuó ni.

12

Uwien kpiire' tibont tà ki wuon' Pól

¹ Ní kpé rí li jébnh n'ba-aa? Na ñmóbe kpéle. Ama n li len tibont tà ké Yonbdaan kpiire' tù ki wuon' nni nnó bo. ² N ben uje uba u yé Kristo yó. * Ibin piik nin inan sò, Uwien taa' wó ki don' paaki ya paaki ya paaki bó. U don' nin u'gbenent né-éé! Ma ben. Wa tí don' nin u'gbenent-ii! Ma ben. Uwien né ben. ³ Udaan don' nin u'gbenent bii wa don' nin u'gbenent-ii! Ma ben. Uwien né ben. Ama n ben ⁴ ki ye Uwien taa' wó ki don' paaki ki tí baa' wón Uwien den. Nén saan né u cii' tigber tà nisaal ña rí lé u li taa iñóbon yá kí len kí tekñ tù, ka ñmóbe sèn wó rí len tù mó. ⁵ U ya daan bo n li jébn n'ba. Ama min bugben bo wón n li jébn n'ba n'jiint bo né. ⁶ N bi yíe rí jébn n'ba la, n bi li fre kí jébn, né na bi yé n'bo jòrm, kímé n bi li lienh tigbemònt baba né. Ama ma jébnh n'ba, kímé ma yíe uba rí li ñmóbe n'bo iyenmaale yá cén' u lenh n teh ná nin u ciih n lienh ná. ⁷ Kímé Uwien kpiire' tibonmònmònt ki wuon' nni. Uwien ña yíe rí li jébnh n'ba tibont bugben bo ma nnó, né ki cèrè' *Satan sòn' nìbonn nìba, nì lá kòn' n'gbenent ni, kí còkreh nni ten ukonkon nè rí pien nni n la li jébnh n'ba. ⁸ N gbáan' Yonbdaan bol mita né ki ye wó rí ñen nè n'gbenent ni, ⁹ ama u òké' nni ki ye: «N'juokm li dèkre ñé. Kímé a yé ujiin uyo wá la, u ya yo né n wòngèh n'tuòm.» Nén bo, n li tuo kí li jébnh n'ba n'jiin bo. Nnó né Kristo ya tuòm li te nni. ¹⁰ Nén bo, n lá te tjiint ni bii tisukr ni bii micéckm ni bii liwòbl ni bii iyenben ni Kristo bo la, n'yènm sònge né. Kímé uyo wá mituòm lá pòrè' nni la, u ya yo né n tuòreh kí lenh mituòm.

Pól jieh Kristo yaab bà te Korent ni nnó

¹¹ Nì laa'-aa! Ninbi né cèrè' n lienh mijòrm. Ninbi né bi li wuon binib n yé udaan wá. Nin ma yé nìba ma ké nnó, bà yih bi'ba *Yesu ya tondmònb nnó ña cén' nni nìba. ¹² N lá te nì'saan ma nnó n lá ñmóbe kuminku ki gbien', kí teh miyòkm ya bont ké ya bol. Nén né wòngèh kí teh n yé *Yesu ya tond. ¹³ Kristo ya táantó yaab laa' bà kí cén' ninbi? Ma lá yé nì'bo tukl ma nnó né tien' n'biil-ii? Nì yé nèn bo la, fère nni mèn. ¹⁴ N bonde' kí gben' rí baa nì'saan bolmta sò. N baa' la, ma tí lí lí yé nì'bo tukl, kímé n bàareh ninbi bo né, ma bàareh nì'faal bo. Na yé mubumu né nuunh lifaal kí blinh mu'baambé, bibaambé né nuunh lifaal kí blinh bi'bumu. ¹⁵ Min li tuo kí taa n ñmóbe ná ké, kí sòn lituonl kí tore né, kí li tuo kí taa min bugben mònkí kí cèbe né. N yíe né kí gbien' la, ninbi yíe nni ma bo nnó li kùore né-éé?

¹⁶ Imòn, ma lá yé nì'bo tukl. Ama biba maaleh kí teh n lá ñmóbe ununwien né, kí taah ucekn kí lereh kí jinh né. ¹⁷ Liike mèn binib bà ké n sòn' bè nì'saan nnó, n nì' uba bo kí lere' kí jin' né-éé? ¹⁸ N lá sòn' Tit nì'saan ma kí cèrè' tí'ninje uba òké nin wó nnó, u lá lere' kí jin' né-éé? Min nin wón ké ña lá ñmóbe iyenmaale iba né kí kpe usen uba-aa?

¹⁹ Nì ñen' uyo kí maaleh kí teh tí lienh kí nuunh tí lé imòn né nì'saan-a! Na te nnó. Tí yé Kristo yaab né, kí te Uwien ya nun bó kí lienh. Tí'jòtiebé, tí teh nèn ké kí nuunh nì'tekjim né rí kpére Uwien ya sèn ni. ²⁰ Kímé n fenge n la lá baa' nì'saan kí lé ni te ma bi yíe ní li te ma bo, nì'mó rí lé n te na bi yíe n li te ma bo né. N fenge n lá lá baa' kí lé ifinfinde nin iponponbe nin ubenpiebe

* 12:2 Pól ye uje uba ma nnó, u niireh wón bugben né.

nin kunaniɛrku nin itɛnfuon nin kuŋɔkpɔbku nin tigbengt nin fɛnfɛnm nɛ tɛ ni'ni nɛ. ²¹ N liebe' ki fɛnge n la lɔ baa' ni'saan Uwien cɛrɛ' rɔ ji ifɛ ni'bo, kɔ muɔ binib bɔ yɛbe, ki tien' ibiɛrɛ ka lɛbrɛ' bi'tetɛm, ki juorɛ' ki tɛh tɔjɔknt ya bont, ki pɛ lisɔnsɔndl bo, ki tɛh fɛnfɛnm kɛ ya bol nnɔ bo nɛ.

13

Igbierfɔrkɛ nin micɛbm

¹ N ji wɛ nɔ ni'saan bolmta sɔ. Nɔ kɛlɛ' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Bi ye bɛ rɔ gben tigbɛr tɔ kɛ la, bi li cenge bimɔnkunb bile bii bita bɔ nɛ kɔ yaan kɔ gben tɔ.» ² N lɔ baa' ni'saan miliɛm ma nnɔ n lɔ tɔkɛ' binib bɔ kɛ lɔ tien' ibiɛrɛ nnɔ nin bitɔb kɛ nɔ. Fɛnfɛnnɔ ma tɛ ni'saan, n tɔ juɔ' ki tɔkɛh bɛn nɛ ki tɛh n lɔ baa' la, ma rɔ dɔɔn bi'ni uba kpein mɔnɔn. ³ Tɔ, ni nuunh kudɛku kɔlɔ wɔngɛh ki tɛh Kristo nɛ cɛrɛh n liɛnh-a! Wɔn nɔ yɛ jɔin ni'bo, u yɛ utɔdaan nɛ ni'ni. ⁴ Imɔn, u lɔ tien' u'ba ujiin nɛ bi kpe' wɔ udɔpɔnɔn bo, ama fɛnfɛnnɔ Uwien ya tuɔm bo nɛ u fuobe. Tinbi bɔ yɛ u'yaab nnɔ mɔ yɛ bijiinb nɛ. Ama ninbi bo nɛ tɔ mɔ li fuobe nin wɔ kɔ nɛ Uwien ya tuɔm bo.

⁵ Liike mɛn ni'tetɛm tɛ ma bo, kɔ fiin ni'ba kɔ liike ni'fuobm kpe mitekjim ya sɛn-ii? Na bɛn ki ye *Yesu Kristo tɛ ni'ni-ii? Nba la, nɔ fiin ni'ba kɔ lɛ na tɛ nnɔ nɔ nɔ. ⁶ N nɔmɔbe lidɛndɛn ki ye ni fiin' la, ni li bɛndɛ kɔ ye ti ya tuɔnl nɔ juorɛ' fɛnm. ⁷ Ti miɛh Uwien wɔ rɔ cɛrɛ ni la li tɛh nɔ bre nɛ. Na yɛ ti nuunh tɔ wuɔn nɛ kɔ ye ti nɔmɔbe imɔn nɛ; ti nuunh nɔ li tɛh nɔ mɔn nɛ. Nɔ ye nɛ rɔ wuɔn kɔ ye ta nɔmɔbe mɔn mɔnɔn la, na bre. ⁸ Kimɛ ta nɔmɔbe tuɔm tɔ piɛn tigbɛmɔnt ama ti nɔmɔbe mituɔm tɔ sɔn nɔ tɔ rɔ li joh inun bɔ nɛ. ⁹ Ninbi faa nɔ tinbi yɛ bijiinb la, ti'yɛnm sɔngɛ nɛ. Ti miɛh nɔ tɔ'kaare ni si: nɔ tien binicekrkaab mitekjim ni nɛ. ¹⁰ Nɛn nɛ cɛrɛ' ma laan baa' ni'saan ma nnɔ n kɛlɛ' kugbɔnku kuu ki de' nɛ. Ma yɛ n lɔ baa' la, rɔ lɛ nɔ kpe' rɔ wuɔn nɛ kɔ ye n bre kɔ nɛ Yɔnbdaan de' nni ticiɛnt tɔ nnɔ bo. U de' nni tɔ ki ye rɔ cɛrɛ ni'cɛkl rɔ kpɛrɛ nɛ, wa ye rɔ bere lɛ.

¹¹ Tɔ, n'yaabe, li tɛ mɛn uyɛnsɔngɛ ni, kɔ li nuunh nɔ li yɛ binicekrkaab mitekjim ni. Li duɔndɛh mɛn tɔb ya yɛnm, kɔ li tɛ iyenmaale, kɔ li nɔmɛ nin tɔb nɔ Uwien miyɛm nin uyɛnduɔn ya daan rɔ li tɛ nin nɛ. ¹² Li fuondɛh mɛn tɔb mɔnmɔnm. Uwien ya nib kɛ fuondɛh nɛ. ¹³ Yɔnbdaan *Yesu Kristo ya juokm nin Uwien ya yɛm nin Mifuoŋaam ya taanm rɔ li tɛ nin ni'kɛ.

Kugbɔnku kùà Pɔl kɛle' ki de'

Galasi yaab nnɔ

Nà wɔngɛh kugbɔnku kuu te ma bo

Pɔl kɛle' kugbɔnku kuu ki de' Kristo ya táan yà te Galasi ya tinfeɓm ni nnɔ nɛ. Udu nnɔ ya nib bà yé Sufmɛ nin bà ɲa yé Sufmɛ kɛ teke' Kristo ki jin' nɛ.

Sufmɛ biba wɔkn' Kristo ya táan nnɔ ni, ki caan' ki ye bà ɲa yé Sufmɛ ki teke' Kristo ki jin' nnɔ ní paan yiko bo, kí li teh Sufmɛ teh ma bo.

Nɛn bo nɛ Pɔl kɛle' ki ye na yé yiko bo nɛ Uwien bùh binib bigbɛmɔ̀ndɛnb, u bùh bɛ bigbɛmɔ̀ndɛnb mitekjim bo nɛ.

Kí cin liyul 1 kí tí baa iyul 2, Pɔl lienh wɔn bugbɛn ya gber nɛ. U ye u yé Suf nɛ, ki yé Yesu Kristo ya tond bà ɲa yé Sufmɛ saan (2:11-21).

Kí cin iyul 3 kí tí baa iyul 4, Pɔl níikɛh Kujɛtiɛkpaaku ya gbɔnku bo nɛ ki wɔngɛh kí teh Kristo nɛ sɔn' Uwien ya puonl ya tuonl. U líɛbɛ' kí ye binib yé Kristo yaab la, bɛn nin Uwien taan' buɲɔbu nɛ (3:28). Kí ye Kristo yaab ɲa jí ɲmɔbɛ wuɔ yé Suf, wuɔ ɲa yé Suf, wuɔ yé uyɔnb, wuɔ ɲa yé yɔnb, wuɔ yé uje, wuɔ yé upii.

Kí cin iyul 5 kí tí baa iyul 6, Pɔl ye Kristo yaab ɲa jí yé yonbɛ.

Jfuonde

¹ Min Pɔl, n yé *Yesu Kristo ya tond nɛ. Na yé nib nɛ gɛndɛ' nni, ka yé nisaal nɛ cɛrɛ' n yé u'tond. Tí'Baa Uwien wà mɛkrɛ' wɔ bitɛnkpiib ní nin *Yesu Kristo bugbɛn nɛ cɛrɛ' n yé u'tond. ² Min nɛ kɛh kugbɔnku kuu ní de Kristo ya táan yà te Galasi ya tinfeɓm ni nnɔ. Min nin n'yaab bà kɛ te n'saan nnɔ fuondeh nɛ.

³ Tí'Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo ní juoke nɛ, kí de nɛ uyɛnduɔn.

⁴ Tí'Baa Uwien ya yíem bo nɛ *Yesu Kristo tuo' kí kpo' tí'biere bo ɲɔ wɔ ní ɲɛn te idɛn yà bre tí te í'ni nɔ ni. ⁵ Wɔn Uwien nɛ si ukpiɛke uyo wà ɲa ɲmɔbɛ gbenm. Ami.

Galasi yaab wiɛ' tigbɛmɔ̀nmɔ̀nt

⁶ Ní jin' nni nɛ nin ni wiɛnh Uwien wà yin' nɛ Kristo ya juokm bo ya gber tontonm ma kí sikreh kí paakeh tigbɛtɔr bo nnɔ. ⁷ Na yé gbɛmɔ̀nmɔ̀ntɔr te nɛ. Binib biba nɛ te, kí saah ní'yɛnm, kí nuunh bɛ rí lɛbrɛ Kristo ya gbɛmɔ̀nmɔ̀nt.

⁸ Ama, ní yé tinbi bii Uwien ya tond mɔ̀nɔn nɛ ɲɛn' paaki bó ní kí lá tɔkɛ' nɛ tigbɛr tá bore' nin tí lá tɔkɛ' nɛ tigbɛmɔ̀nmɔ̀nt tà nnɔ la, Uwien ní wiɛ wɔ minjùm. ⁹ Tí lá tɔkɛ' nɛ ɲɔ, nɛ n tí líɛbɛ' kí tɔkɛh nɛ fɛnfɛnnɔ wuɔ kí teh: unil tɔkɛ' nɛ tigbɛr, tú bore' nin ní lá cii' tigbɛmɔ̀nmɔ̀nt tà tí'saan nnɔ la, Uwien ní wiɛ wɔ minjùm.

¹⁰ Fɛnfɛnnɔ n nuunh binib nɛ rí lí pɛkeh nni bii Uwien-i? N nuunh binib ya yɛnm nɛ rí lí sɔngɛ n'bo-oo? N bí biɛ kí nuunh binib ya yɛnm nɛ rí lí sɔngɛ n'bo la, ma bí lí yé Kristo ya tonsɔnl.

Ní tien' ma Pɔl tí yé Yesu Kristo ya tonsɔnl

¹¹ N'yaabɛ, n yíɛ ní bɛndɛ kí ye n lá tɔkɛ' nɛ tigbɛmɔ̀nmɔ̀nt tà nnɔ ɲa ɲɛn' nil saan nɛ. ¹² Kímɛ ma lá cii' tí nil saan, nil ɲa wɔkn' nni tú, ama *Yesu Kristo nɛ kpiire' tú, kí cɛrɛ' n bɛndɛ' tú.

¹³ Ninbi mɔ̀nɔn cii' n'tetɛm lá te ma uyo wà n lá pɛ Uwien bo *Sufmɛ yaam nnɔ. N lá jɛndɛh Uwien ya taanl yaab ní tí kɛndɛ', nɛ n'nun mɔ̀n ní gben bɛ.

14 Tinbi *Sufmbɛ pɛ Uwien bo ma bo wɔn la, n là cɛn' n'gɔnku yaab bi yɛbe, nɛ n'nun mɔ là mɔn ti'yaajebok bo ki cɛn' bɛ. 15 Ama Uwien gɛnde' nni ki laa' ba laan maa' nni. U'nimɔnt bo nɛ u yin' nni. U'yɛm bo nɛ 16 u cɛrɛ' n bɛnde' u'Bijɛ yɛ udaan wà ɲɔ rí jo kí tí tɔke bà ɲa yé *Sufmbɛ nnɔ u'gbɛr. I ya taan bo ma gbien' uba bo, 17 ka don' Yerusalem bó rí tí lɛ bà kpiɛ' ki yé nin nni *Yesu ya tondb nnɔ. Ama n bure' Arabi ya tinfɛnm bó nɛ, ki ɲɛn' ni'bó ki liebe' ní Damas ya du ni.

18 Tɔ, ibin ita gɛbre', nɛ n don' Yerusalem bó rí tí lɛ Pier*, ki tien' u'saan iwien piik nin injun. 19 Saak wà yé Yonbdaan ya ninjɛ nnɔ baba ɲa ɲí la, ma là laa' *Yesu ya tond uba ki pukn'.

20 N kieh ná rí de nɛ nɔ, Uwien bɛn ki ye ma nɛndeh.

21 Tɔ, n ɲɛn' nɛn bó ma nnɔ n jon' Siri nin Silisi ya tinfɛnm bó nɛ.

22 U ya yo ki laa' Kristo ya taan yaab bà te Sude ya tinfɛnm ni nnɔ ɲa laan bɛn nni. 23 Ama bi là cii' ná baba si: «Ujɛ wà là jɛndeh tɛ nnɔ, ji cuonh ki tɔkeh binib mitekjim ya gbɛmɔnmɔnt tà u'nun là mɔn wɔ rí gben tù nnɔ nɛ.» 24 Nɛn bo nɛ bi pɛkeh Uwien n'bo.

2

Pɔl nin Yesu ya tondtɔb taan' ki kɛlɛ'

1 Ibin piik nin inan gɛbre', nɛ n liebe' ki don' Yerusalem bó nin Banabas. N là tɔke nin Tit mɔ nɛ. 2 Uwien nɛ là ye rí liebe ni'bó, nɛ n jon'. Min nin Kristo yaab ya ciɛnb taan' ki kɛlɛ' ti'ba, nɛ n tɔrɛ' ki tɔke' bɛ tigbɛmɔnmɔnt tà n kpaandeh tù bà ɲa yé *Sufmbɛ saan nnɔ. Kimɛ ma là yíe n sɔn' ná bii n sɔnh ná nnɔ rí juore fɛnm nɛ.

3 Tɔ, Tit wà n là tɔke nin wɔ nnɔ là yé Grɛk nɛ. Ama Kristo yaab ya ciɛnb nnɔ ɲa là wɔbn' wɔ wɔ rí jie u'punl. 4 Ama binib bà yih bi'ba *Kristo yaab, ka yé bɛ nnɔ nɛ là yíe wɔ rí jie. Bi taa' miyɛnfuom nɛ ki kɔn' ti'cɛkl ni bɛ rí pingɛ kí liike *Yesu Kristo cɛrɛ' ti teke' ti'yul ma nnɔ, ti biɛ ki pɛ yiko bo bii ta pɛ. Bi là maaleh bɛ rí liebe kí tien tɛ yiko ya yonbe nɛ. 5 Ama ta tuo' bi'ɲɔbu bó fiebu, ɲɔ tigbɛmɔnmɔnt ya gbɛmɔnt rí juore kí li te tù te ma bo ni'bùol nɛ.

6 Kristo yaab ya ciɛnb bɛn wɔn, bi yé biciɛnb bii ba yé la, na teh nni bonn, kimɛ Uwien ɲa ɲmɔbe gɛngɛnde. Biciɛnb nnɔ mɔnɔn ɲa là wɔbn' nni rí tien bontɔnn kí pukn. 7 Ama bi bɛnde' ki ye Uwien gɛnde' min nɛ rí li tɔkeh bà ɲa yé *Sufmbɛ *Yesu ya gbɛmɔnmɔnt tɛn u gɛnde' Pier mɔ ma wɔ rí li tɔkeh tù Sufmbɛ. 8 Kimɛ wà de' Pier mituom wɔ rí li tɔkeh *Sufmbɛ tigbɛmɔnmɔnt nnɔ, wɔn nɛ de' n'mɔ mituom rí li tɔkeh tù bà ɲa yé Sufmbɛ nnɔ. 9 Nɛ Saak nin Pier* nin San, bà bi bɛn ki ye bi yé Kristo ya taan yaab ya senlierb nnɔ bɛnde' ki ye Uwien de' nni bupaabu, nɛ ki yoke' min nin Banabas ya nuɔ ki wuɔn' ki ye ti kpaan' buɲɔbu, tinbi rí jo bà ɲa yé *Sufmbɛ bó, bi'mɔ rí jo *Sufmbɛ bó. 10 Bi ye tí li tien bijiinb bó baba nɛ. N'mɔ ya nun là mɔn nɛn bó nɛ.

Pɔl nin Pier finde' nin tɔb Antiyɔk ya du ni

11 Ama Pier là baa' Antiyɔk ya du ni uyo wà nnɔ, nɛ n kòlɛ' ki len' nin wɔ, kimɛ wà là kpɛn' sɛn nɛ. 12 Kí yaan binib rí ɲɛ Saak saan kí baa ní nnɔ, kí laa' u taakeh kí jinh nin bà ɲa yé *Sufmbɛ nɛ. Ama binib nnɔ là baa' uyo wà nnɔ, nɛ u dekre' ki tí sere u'ba, kimɛ u là fɛnge' bà cɛ upunjie bo nnɔ nɛ† 13 Nɛ Suftɔb

* 1:18 Liike Itɔn 9:26. * 2:9 Liike 1:18. † 2:12 Pɔl ye bà cɛ upunjie bo ma nnɔ u niireh Sufmbɛ bà teke' Yesu Kristo kí jin' ɲɔ kí cɛ ki ye bà kɛ teke' Yesu Kristo kí jin' nnɔ n lí jeh ipun kí lí pɛ bɛn Sufmbɛ ya yaajebok bo nnɔ nɛ.

mə kp̄ien' in̄uəŋ ilele ya sɛn tɛn Piɛr; ki cɛrɛ' Banabas mə t̄urɛ' ki paan' bi'bo. ¹⁴ Ama n laa' ba pɛ tigbɛm̄ɔnm̄ɔnt ya gbɛm̄ɔnt bo ni'donb́o ma nn̄o, nɛ n t̄akɛ' Piɛr bi'kɛ ya nun b́o ki ye: «Sin a yɛ Suf nɛ, ki teh tɛn w̄a ŋa yɛ Suf, ŋa teh tɛn Suf. Bɛ tien' a ji w̄ɔndɛh b̄a ŋa yɛ *Sufmbɛ bɛ r̄i li teh tɛn Sufmbɛ?»

Mitekjim nɛ li cɛrɛ Uwien r̄i b̄u binib bigbɛm̄ɔndɛnb

¹⁵ Bi maa' tinbi ti yɛ *Sufmbɛ nɛ. Ta te tɛn b̄a ŋa yɛ Sufmbɛ, ¹⁶ nɛ ti bɛn ki ye na yɛ unil teh yiko ye ma bo nɛ la, Uwien li b̄u w̄a ugbɛm̄ɔndaan, ama w̄a teke' *Yesu Kristo ki jin' la, Uwien b̄uh w̄ɔn nɛ ugbɛm̄ɔndaan. Ti'm̄o teke' *Yesu Kristo ki jin' ŋo Uwien r̄i b̄u tɛ bigbɛm̄ɔndɛnb nɛ. Ti teke' *Yesu Kristo ki jin' ma nn̄o nɛ cɛrɛ' Uwien b̄u' tɛ bigbɛm̄ɔndɛnb. Na yɛ ti teh yiko ye ma bo nɛ la, Uwien li b̄u tɛ bigbɛm̄ɔndɛnb, kimɛ Uwien ŋa b̄u nil gbɛm̄ɔndaan k̄i ye u teh yiko ye ma bo.

¹⁷ N̄i yɛ ti nuunh Kristo bo, Uwien r̄i b̄u tɛ bigbɛm̄ɔndɛnb, nɛ bi ye ti'm̄o yɛ bibiɛrdɛnb la, n̄i ye n̄ɛ r̄i ye Kristo s̄ɔnh ki dienh ibiɛrɛ nɛ-ɛɛ? Na te nn̄o fiebu! ¹⁸ Kimɛ n l̄a wiɛ' yiko w̄a nn̄o n liebɛ' ki paan' u'bo la, n wuɔn' ki ye min nin n'yul ŋa teh ni'donb́o nɛ. ¹⁹ Min w̄ɔn *yiko bo, n te tɛn utɛnkpii nɛ. W̄ɔn nɛ cɛrɛ' n te tɛn utɛnkpii; wa ji ŋm̄ɔbɛ tuɔm n'bo. N̄i te nn̄o ŋo r̄i frɛ k̄i li fuobe Uwien ȳiɛ ma bo nɛ. Bi taan' ki kpɛ' min nin Kristo ud̄ɔp̄ɔnp̄ɔn bo nɛ. ²⁰ Nɛn bo, n fuobe la, na ji yɛ min nɛ fuobe, Kristo nɛ fuobe nni. Kimɛ n fuobe fɛnfɛnn̄o wuɔ ma n̄o, Uwien ya Bijɛ w̄a ȳiɛ nni ki teke' n'kuum ki kpo' nn̄o, n teke' w̄ɔn nɛ ki jin', ki fuobe. ²¹ N̄a yɛ n ye r̄i tien Uwien ya paabu fɛnm nɛ, kimɛ n̄i yɛ k̄i n̄ɛ *yiko bo nɛ Uwien b̄uh binib bigbɛm̄ɔndɛnb la, Kristo kpo' fɛnm nɛ.

3

Yiko nin mitekjim ya gbɛr

¹ Galasi yaabɛ, ni j̄ɔrɛ' nɛ-ɛɛ? Bɛ nɛ f̄uɔrɛ' ni'yɛnm-i? N t̄urɛ' ki t̄akɛ' nɛ bi kpɛ' *Yesu Kristo ud̄ɔp̄ɔnp̄ɔn bo ma bo ŋo! ² N ȳiɛ n̄i j̄iin nni iniirɛ ya s̄o baba. Ni teh yiko ye ma bo nɛ cɛrɛ' Uwien de' nɛ Mifuoŋaann̄m bii ni cenge' tigbɛm̄ɔnm̄ɔnt ki teke' t̄u ki jin' ma nn̄o bo nɛ? ³ N̄i tien' mila ni'yɛnm gben' ki t̄i kpɛ n̄o! Ni l̄a cin' nin *Mifuoŋaann̄m ya tuɔm nɛ, bɛ tien' ni ji nuunh n̄i t̄i fore nin minisaaltuɔm-i? ⁴ Ni laa' n̄a kɛ ni'fuobm ni nn̄o juore' fɛnm nɛ-ɛɛ? Na r̄i tuo k̄i juore fɛnm. ⁵ Uwien dienh nɛ *Mifuoŋaann̄m ki teh miȳɔkm ya bont ni'siik ni ma nn̄o, ni teh yiko ye ma bo nɛ cɛrɛ' u teh nn̄o bii ni cenge' tigbɛm̄ɔnm̄ɔnt ki teke' t̄u ki jin' ma nn̄o bo nɛ?

Uwien b̄u' Abraham ugbɛm̄ɔndaan u'tekjim bo nɛ

⁶ Kimɛ n̄i kɛlɛ' *Uwien ya gb̄ɔnku ni ki ye: «*Abraham teke' Uwien ki jin', nɛn bo nɛ Uwien b̄u' w̄a ugbɛm̄ɔndaan.» ⁷ Nɛn bo, bɛndɛ mɛn k̄i ye binib b̄a teke' Uwien ki jin' nn̄o, bɛn nɛ yɛ *Abraham ya yaabii. ⁸ Uwien l̄a juɔ' ki len' u'gb̄ɔnku ni ki ye u li b̄u b̄a ŋa yɛ *Sufmbɛ nn̄o bigbɛm̄ɔndɛnb bi'tekjim bo nɛ. Nɛn bo nɛ u l̄a juɔ' ki t̄akɛ' *Abraham tigbɛm̄ɔnm̄ɔnt tuu ki ye: «Sin bo nɛ n li tien inibol kɛ mim̄ɔnm̄.» ⁹ *Abraham l̄a teke' Uwien ki jin' nɛ u tien' w̄a mim̄ɔnm̄. Nn̄o nɛ b̄a m̄o teke' Uwien ki jin' nn̄o, u tien' bi'm̄o mim̄ɔnm̄ tɛn *Abraham.

¹⁰ T̄o, binib b̄a kɛ teh yiko ye ma bo, ki du nɛn bo nn̄o, bi te Uwien ya ŋ̄um ni nɛ. Kimɛ n̄i kɛlɛ' *Uwien ya gb̄ɔnku ni ki ye: «W̄a kɛ ŋa boh n̄a kɛ kɛlɛ' *yiko ya gb̄ɔnku ni nn̄o la, u te Uwien ya ŋ̄um ni nɛ.» ¹¹ N̄i yɛ im̄ɔn nɛ, Uwien ŋa r̄i b̄u nil gbɛm̄ɔndaan w̄ɔn Uwien ya nun b́o k̄i r̄i u teh yiko ye ma nn̄o bo. Kimɛ n̄i kɛlɛ' *Uwien ya gb̄ɔnku ni ki ye: «Ugbɛm̄ɔndaan li fuobe mitekjim bo nɛ.» ¹² Ama *yiko ya bom nin mitekjim ŋa tɛ. N̄i yɛ unil teh *yiko ye ma la,

yiko nno bo ne u li fuobe. ¹³ Kristo de' te ki wie', ki ñen' te *yiko ya ñuum ni, ki teke' ti'sensien ki cère' m̄ lu' wɔn bo ne. Kim̄ n̄ kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Bi ku' wà ke ki lek̄n' udɔ bo la, n̄ yé min̄um ne u'bo». ¹⁴ N̄ tien' nno ño k̄ ñe *Yesu Kristo bo, bà ña yé *Sufmb̄e m̄o r̄i le Uwien là tien' *Abraham u'm̄nm̄ mà nno ne. Nno ne mitekjim bo, ti'm̄o li le Uwien là p̄uon' ki ye u li s̄on n̄i *Mifuoñaanm mà nno.

Yiko ña r̄i pien Uwien ya puonl

¹⁵ N'yaabe, cère men r̄i taa kunenn̄nku kuba binib ya fuobm ni k̄i wuɔn ne. Unil pole' ki kele' u'ñɔbonfɔrkaal la, uba ña r̄i fre k̄i lèbre lè, ka r̄i fre k̄i pukn niba m̄o li'bo. ¹⁶ Tɔ, Uwien là p̄uon' lipuonl ki de' *Abraham nin u'yaabil ne. Na kele' ki ye u'yaabil ten u niireh ligol ne, n̄i kele' ki ye u'yaabil ne. Li te liba ne, len si: Kristo. ¹⁷ N ye r̄i ye nà sɔ: Uwien là cuo' nin *Abraham kujɔtioku ne ki p̄uon' ki ye kua r̄i saa. N̄i tien' ibin kobiinan nin ibin pita ne ki yaan u de' Moyis *yiko. Yiko nno ña r̄i gben kujɔtioku nno k̄i cère Uwien ya puonl r̄i juore f̄nm̄. ¹⁸ Kim̄ n̄ yé yiko bo ne binib li le mim̄nm̄ Uwien saan la, na ji yé puonl bo ne bi li le m̄e. Ama lipuonl bo n̄in ne Uwien là juoke' *Abraham.

¹⁹ N̄i te nno la, be bo ne Uwien de' *yiko bugben-i? U là de' wɔ ki pukn' ño binib r̄i li bendeh bi'tuonbiere ne, k̄i t̄i baa uyo wà *Abraham ya yaabil là u là p̄uon' lipuonl ki de' lè nno r̄i baa n̄i. Uwien là cère' u'tondb ne taa' *yiko nno ki de' ucend̄nduol*, ne u taa' ki de' binib. ²⁰ Binib bile ya siik ni ne ucend̄nduol te. Ama Uwien bugben ne là p̄uon' lipuonl nno ki de' *Abraham, nil ña là te bi'siik ni.

²¹ N̄i te nno la, yiko nieh nin Uwien là p̄uon' ipuon ya nno ne-ee? Na te nno fiebu! Yiko nno bi li fre k̄i cère unisaal r̄i le limiɛl la, Uwien bi li n̄i wɔn bo ne k̄i b̄u binib bigbem̄nd̄nb. ²² Ama *Uwien ya gbɔnku ye ibiere ya tuɔm co uɛndun ya nib ke t̄iyonbt ne. Nen bo, Uwien li tien u p̄uon' ki ye ma nno k̄i de binib bà teke' *Yesu Kristo ki jin' nno bi'tekjim bo ne.

²³ K̄i yaan Kristo r̄i baa binib r̄i teke wɔ k̄i ji nno, yiko là co te t̄iyonbt ne, ki gu uyo wà Uwien li wuɔn te mitekjim ya sen. ²⁴ Nno ne *yiko nno là likeh te ki t̄i baa' uyo wà Kristo baa' n̄i, ño Uwien b̄u' te bigbem̄nd̄nb ti'tekjim bo nno. ²⁵ Ama Kristo t̄i baa' ma, ti teke' wɔ ki jin' nno yiko ña ji likeh te.

²⁶ Ninbi bà ke teke' *Yesu Kristo ki jin' nno, ni yé Uwien ya bumu ne k̄i ñe ni'tekjim bo. ²⁷ Ninbi bà ke bi sii' ne Uwien ya ñnm̄ Kristo ya yel bo nno, ni teke' Kristo ya tetem ne. ²⁸ Ni yé *Yesu Kristo yaab ma nno, borm ña ji te ni'ni. Ninbi *Sufmb̄e nin bà ña yé Sufmb̄e, ninbi iyonbe nin bà ña yé yonbe, ninbi bijeb nin bipiib, ni'ke yé unibaab ne. ²⁹ Ni yé Kristo yaab ma nno, ni yé *Abraham ya yaabil ne, k̄i li le mim̄nm̄ mà Uwien là p̄uon' m̄e *Abraham nno.

4

Kristo yaab ña ji yé yonbe

¹ Tɔ, n ye r̄i ye nà si: kibuk kà li ji lifaal laan yé kibuwawaak uyo wà la, ka cen' yonb nin ken si lifaal ma ke nno. ² Ama k̄i laan yé kibuk ma nno, k̄i li boh binib bà likeh k̄e nin bà likeh ki'faal nno ne, k̄i t̄i baa uyo wà ki'baa sien' ki ye k̄i ji yé uciɛn nno. ³ Ti'm̄o yaam te nno ne. Uyo wà ta laan là teke' Kristo ki jin' nno, ti là yé iyaajebok ya te uɛndun ni ya yonbe ne.* ⁴ Ama n̄i là kpaan' uyo wà Uwien sien' nno, ne u s̄on' n̄i u'Bije, ki cère' upii maa' wɔ, yiko ñuke

* **3:19** Bi ye ucend̄nduol wà nno, bi niireh Moyis ne. * **4:3** Bi lèbre' iñɔbon ya ki ye: ta laan là teke' Kristo ki jin' uyo wà nno; i' kele' Grekmb̄e ya lenm ni ki ye: «Ti laan là yé mubumu uyo wà nno ne.»

wɔ, ⁵ ηɔ wɔ rí de binib bà yiko ηuuke be nno kí wiε. Nno ne u tien' tε Uwien ya bumu. ⁶ Ni mɔnbe ki yé u'bumu ne. Nen bo ne u sɔn' ní u'Bije ya Fuoŋaannm ti'fɛl ni, mɛ cèreh ti yih Uwien ti'Baa. ⁷ Nen bo, ηa ji yé yonb, a ji yé u'buk ne. A yé u'buk ma nno, a'mo li le u'mɔnm ne. Uwien ne cère' nɛ te nno.

Pɔl ya yɛnm saa' Galasi yaab bo

⁸ Na laan là ben Uwien ma nno, ni là pε ibule bo ne i co ne tiyonbt. Ibule nno ηa yé Wien. ⁹ Ama fɛnfɛnno, ni bende' Uwien, wɔn Uwien ne cère' ni bende wɔ. Be tien' ni nuunh ní liebe kí paan iyaajebok bo? Ya ηmɔbe tuɔm, ka yé niba mɔ? Be tien' ni yíe ní liebe kí li yé i'yonbe? ¹⁰ Ni ηmɔbe ibok ne ki tũreħ ki boh yé ibin iba ni nin iŋmaale iba ni nin iwien iba nin uyo uba. ¹¹ N'yɛnm saa' ni'bo, kime n likeh n sɔn' lituonl là nin inunmɔn ki de' ne nno là juore fɛnm ne.

¹² N'yaabe, n gbáanh ne ne, li te mɛn tɛn min, kime n tien' n'ba tɛn ninbi bà yé *Sufimbε ne. Na bii' nni niba. ¹³ Ni ben ki ye iwɛn yà là ηmɔbe nni nno bo ne n laa' usɛn ki toke' ne tigbɛmɔnmɔnt mikpiεkm. ¹⁴ Nin iwɛn nno là cère' n'gbɛnɛnt ηa ηmɔbe liikm ma ke nno, na là senge' nni, ka liike' nni fɛnm. Ama ni là teke' nni tɛn n yé Uwien ya tond bii n yé *Yesu Kristo nin u'yul ne. ¹⁵ Ni là ηmɔbe uyɛnsonge wà nno ji te la? Kime n li fre kí kun ne imɔn kí ye ni bi là li fre kí lòkre ni'nunbii mɔnɔn kí de nni la, ni bi là lòkre' yè kí de' nni ne. ¹⁶ Fɛnfɛnno, n tøkɛh ne tigbɛmɔnt ma nno ne cère' n kpende' ni'nɛnnɛnd-ii?

¹⁷ Binib biba te bi'nun mɔn be rí li yíe ni'gber ama bi ηmɔbe iyɛnmaale yà nno ηa mɔn. Bi nuunh be rí bore min nin ninbi ne kí taɛ ne kí mɔkn bi'ba. ¹⁸ Ni mɔn, ni'nun rí li mɔn ní li tuu ki teh ná mɔn uyo ke ne, na yé n lá te ni'saan uyo wà baba ne la. ¹⁹ N'bumu, nɛ liebe' ki wi nni ni'bo tɛn imɛrwɛn ne. Ni li li wi nni nno ne kí tɛ baa uyo wà ni li ηmɔbe Kristo ya tetem. ²⁰ N bi yíe rí li te ni'saan fɛnfɛnno wuɔ ne, kí bende n li len ne ma bo, kime n'yɛnm ne ŋɛn' ni'ni.

Sara nin Agaar ya gber

²¹ Tøke nni mɛn, ninbi bà yíe yiko rí li ηuuke ne nno, na ciuh u teh bà ne-εε? ²² Nɛ ke'le' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «*Abraham là ηmɔbe bijieħ bile ne. Upiiyonb là maa' uba, ne u'po umɔn mɔ maa' utɔ. ²³ Upiiyonb nno maa' wà nno u maa' wɔ unisaal yíe ma bo ne. Ama u'po umɔn maa' wà nno, Uwien ne là pũon' ki ye u li maa wɔ. ²⁴ Tigber tuu ya tingi ηmɔbe imɛsɛn ile ne; kime bipiib bile biε te tɛn Uwien là cuo' nin binib kujotieku kua bolm mile nno ya nɛnnɛnku ne. Kuba si: Uwien là cuo' kua nin u'nib Sinayi ya juɔl bo nno ne. Agaar ne yé ku ya jotieku ya nɛnnɛnku, ne u maa' mubumu mùa ke nno yé iyonbe. ²⁵ Bi ye Agaar la, bi niireh Sinayi ya juɔl là te Arabi ya du ni nno ne. Fɛnfɛnno ya Yerusalem te tɛn upiyyonb nno ne, kime u'nib yé iyonbe ne. ²⁶ Ama Yerusalem wà te paaki nno, wun ηa te tɛn piyyonb. Wun ne yé ti'du ki te tɛn ti'naa. ²⁷ Kime nɛ ke'le' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:

«Upiijɔl, li poknh,
sɛn wà ηa ben mɛrwɛn nno,
li yiknh nin uyɛnsonge,
kime upii wà bi wiε' wɔ ya bumu li yebe,
ki cɛn' wà ηmɔbe cε yaamu.»

²⁸ N'yaabe, ninbi ben wɔn, Uwien là pũon' lipuonl là nno bo ne ni yé u'bumu tɛn *Isaak. ²⁹ Bi là maa' kibuk kà unisaal yíe ma bo nno là jɛnde' uyo bo bi là maa' kà *Mifuoŋaannm ya tuɔm bo nno. Fɛnfɛnno mɔ ní biε ki te nno ne. ³⁰ Tɔ, nɛ ke'le' *Uwien ya gbɔnku ki ye ba? Nɛ ke'le' ki ye: «ŋore upiyyonb nno nin u'bije, kime upiyyonb nno ya buk ηa ηmɔbe sɛn kɛn nin upiimɔn ya buk rí

taan kí jì bi'baa ya faal» ³¹ Nɛn bo, n'yaabɛ, ta yé piyonb ya bumu ama ti yé upiimɔn yaamu nɛ.

5

La liɛbe mɛn kí kɔ yonbt ni

¹ *Kristo teke' tɛ ki wiɛ', nɔ ti la jì rì li te yonbt ni nɛ. Nɛn bo, gore mɛn ki la cɛrɛ niba rì liɛbe kí cuo nɛ yonbt.

² Cenge mɛn, min Pɔl nɛ tɔkeh nɛ ki teh: «Ni tuo' bi jìɛ' ni'pun la, Kristo nɔ ja yé niba ni'bo.» ³ N liɛbe' kí tɔkeh unil wà kɛ tuo' bi jìɛ' u'punl nɛ ki teh ní yé liwɔbɔl nɛ ki de' udaan, wɔ rì li boh yiko nnɔ kɛ kí tì gben. ⁴ Ninbi bà nuunh Uwien rì bù nɛ bigbɛmɔndɛnb yiko bo nnɔ, ni bore' ni'ba Kristo saan nɔ, nɛ ki mun' ni'ba Uwien ya paabu. ⁵ Tinbi bɛn wɔn, ti'dɛndɛnl si: Uwien li bù tɛ bigbɛmɔndɛnb ti'tekjim bo nɛ. *Mifuoŋaanm nɛ cɛrɛ' ti gu lidɛndɛnl nnɔ rì tien. ⁶ Kímɛ a yé *Yesu Kristo yɔ la, a jìɛ' a'punl bii nɔ ja jìɛ' la, na ciɛke. Nà ciɛke si: á teke Kristo kí jì nɔ a'tekjim rì cɛrɛ á li yíe binitɔb nɛ.

⁷ Ni là cin' mɔnmɔnm nɛ, nɛ nɛ pien' nɛ, ni la jì rì li boh gbɛmɔnt-i? ⁸ Mi ya piɛnm nɔ nɛn' Uwien wà yih nɛ saan. ⁹ Kpɔnɔ ya nɔke waamu mɔnɔn cɛrɛh kpɔnɔ kɛ nuuleh nɛ. ¹⁰ Min wɔn, Yonbdaan cɛrɛ' n nɔmɔbe midum ni'bo ki ye ni'yɛnmaale nɔ bore' nin n'yi. Ama wà taah fɛnfɛnm kí bàareh ni'ni nnɔ yíe la, wɔ rì li yé udaan wà kɛ, u li lɛ utudɛrɛ nɛ.

¹¹ N'yaabɛ, n bi biɛ kí tɔkeh binib kí teh bɛ rì li jɛh ipun la, ba jì bi jɛndɛh nni. Kristo ya dɔpɔnɔn ya gbɛr nɔ ja bi li cɛrɛ uba ya yɛnm rì saa. ¹² Cɛrɛ mɛn binib bà taah fɛnfɛnm kí bàareh ni'ni nnɔ rì li jɛh bi'pun haali kí tì fàare bi'ba mɔnɔn!

Li toreh mɛn tɔb, kí cɛrɛ Mifuoŋaanm rì li pekreh nɛ

¹³ N'yaabɛ, ninbi wɔn, Uwien nɛ yin' nɛ kí dɛ' nɛ kí wíɛ'. Ni la dule nɛn bo kí li teh ni'yɛnm yíe nà. Ama ní li yíe tɔb, kí li toreh tɔb. ¹⁴ Kímɛ yiko kɛ taan' kí te yiko uba ni nɛ, wɔn si: «Li yíe a'tɔ tɛn a yíe a'ba ma bo.» ¹⁵ Liike mɛn ni'yul bo! Ni te tɛn muwɛnbiimu, kí coh tɔb la, ni joh migbenm nɛ.

¹⁶ N tɔkeh nɛ nɛ, cɛrɛ mɛn Mifuoŋaanm rì li pekreh nɛ. Nnɔ nɛ na jì li teh ni'yɛnm yíe nà. ¹⁷ Kímɛ unisaal yíe nà bore' nin *Mifuoŋaanm yíe nà, nɛ *Mifuoŋaanm yíe nà mɔ bore' nin unisaal yíe nà. Unisaal yíe nà nɔ cɛndɛh nin *Mifuoŋaanm yíe nà. Nɛn bo nɛ na rì frɛ kí li teh ni'yɛnm yíe nà. ¹⁸ *Mifuoŋaanm pekreh nɛ la, yiko nɔ ja jì nɔmɔbe tɔwm ni'bo.

¹⁹ Tɔ, unisaal ya yíem cɛrɛh u sɔnh itùonbiɛrɛ yà nnɔ, ti bɛn yɛ. Yɛn si: tìjɔknt ya tùon nin linanmaale nin lisɔnsɔndl, ²⁰ nin ibule bo ya paanm nin linɔkɔjil nin kinɛnk nin likɔnkɔnl nin iponponbe nin ubɛnpiɛbe nin kuananɛrku nin ifinfinde nin umaapàare ²¹ nin ununfɔke nin tidɛyibr nin unifɛnjin nin itùontɔ ya bre tɛn yíe. N là tɔke' nɛ itùonbiɛrɛ nnɔ bó nɔ, kí liɛbe' kí tɔkeh nɛ, binib bà kɛ teh tuu ya bont nɔ ja rì kɔ Uwien ya bɛl ni.

²² Ama *Mifuoŋaanm cɛrɛ' binib yíe tɔb, kí nɔmɔbe uyɛnsɔnge nin uyɛnduɔn nin kuminku, kí nɔmɔbe tinimɔnt, kí muɔh binib micɛɛkɛm, kí nɔmɔbe midum, ²³ kí nɛ nin tɔb, kí coh bi'ba. Yiko nɔ ja te kí biin binib bà teh tuu ya bont. ²⁴ Binib bà yé Kristo yaab nnɔ, wiɛ' bi'nisaaltetɛm tɛn bi kpɛ' mɛ Kristo ya dɔpɔnɔn bo nɛ.

²⁵ *Mifuoŋaanm nɛ cɛrɛ' ti fuobe ma nnɔ, cɛrɛ mɛn mɛ rì li pekreh tɛ. ²⁶ Cɛrɛ mɛn ti la li nɔmɔbe nacɛnkɛkuont, kí la li dɛlkeh tɔb, kí la li nɔmɔbe ponponbe tɔb bo.

6

Li toreh men tɔb

¹ N'yaabɛ, nɪ yɛ bi pɪln' unil u teh nà bre la, ninbi bà *Mifuoŋaanm pekreh nɛ nno, nɪ tien suoo, kɪ tore wɔ wɔ rɪ lɛbe kɪ kpɪen usɛn wà mɔn. Nɪ nɪ wà kɛ rɪ liike u'yul bo kɪ mɔ la kɔ biikm ni. ² Li toreh men tɔb ijend ni. Nno nɛ ni li boh Kristo ya yiko. ³ Unil maaleh kɪ teh u yɛ niba nɛ, ka yɛ la, u lɛreh u'ba nɛ. ⁴ Wà kɛ rɪ fiin kɪ liike u'tuonl. U laa' lɪ mɔn la, wɔ rɪ li pɛkeh u'ba u'tuonl nno bo kɪ la taa' lɛ kɪ kpàandeh bi'tɔb yɛ. ⁵ Kimɛ wà kɛ teh nà la, nɪ likeh wɔn nɛ.

⁶ Bi wɔknh wà Ūwien ya gber rɪ li ñendeh u ηmɔbe tibont tà kɛ nno ya niba bɔ kɪ dienh wà wɔknh wɔ.

⁷ La lɛreh men nɪ'ba, ba lɛh Wien. Kimɛ unil bule' nà la, u li ce nɛn nɛ. ⁸ Unil teh u'yenn yɛ nà la, u li lɛ u'yenn yɛ nà ya suul nɛ. Nɪ'tingi si: mikuum. Ama unil teh *Mifuoŋaanm yɛ nà la, u li lɛ *Mifuoŋaanm ya suul nɛ. Nɪ'tingi si: limiel là ηa ηmɔbe gbenm. ⁹ Cɛre men tɪ li teh mimɔnm kɪ la ye ti jii'. Kimɛ ti tuu kɪ teh mimɔnm la, uyo we nɪ tɪ lɛ lisuul. ¹⁰ Nɛn bo, ti ηmɔbe libɔnl ma nɔ, cɛre men tɪ li sɔnh kɪ nuunh binib kɛ ya mɔnm, nɪ'kɛ tu nin ti'yaab bà mɔ teke' Kristo kɪ jin' nno.

Tigbɛfɔrkaar

¹¹ Liike mɛn, min nin n'yul nɛ keke' nɪ gbenge kɪ de' nɛ. ¹² Binib bà wɔbndeh nɛ nɪ li jɛh ipun nno nuunh bɛ rɪ li teh tibont binib rɪ li lɛnh bi'yenn rɪ li songe bi'bo, ηɔ bi la jɛnde bɛ Kristo ya dɔpɔnpɔn ya gber bo baba nɛ. ¹³ Kimɛ bɛn bà jɛh ipun nno bugbɛn ηa boh yiko. Bi yɛ nɪ li jɛh ipun ηɔ bɛ rɪ li jɛbnh bi'ba kɪ teh bɛn nɛ wɔbn' nɛ ni jie' ipun nɛ. ¹⁴ Min wɔn, ma lɪ li jɛbn n'ba niba bo kɪ kɛnde' ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya dɔpɔnpɔn bo. Udɔpɔnpɔn nno bo nɛ uηɛndun wuu ya bont te tɛn tikpir n'bo, nɛ n'yenn ηa ji pɛ tu'bo. ¹⁵ Kimɛ unil jie' lipunl bii wa jie' la, na ciɛke. Nà ciɛke si: Uwien rɪ tien tɛ binifɛnb nɛ. ¹⁶ Uwien rɪ de binib bà kɛ kpe u ya sɛn uyɛnduɔn, kɪ muɔ bɛ micɛɛkɛm. Wɔ rɪ tien nno u'nib kɛ*.

¹⁷ Tɔ, kɪ ñɛ dinnɔ kɪ li joh uba la ji ηmɔbe nni yennjaabe, kime n jɛnde' *Yesu bo ma nno ya gbɛɛn juore' kɪ te n'bo nɛ.

¹⁸ N'yaabɛ, ti'Yonbdaan *Yesu Kristo rɪ juoke nɛ. Ami.

* **6:16** Migbiirm miɛ ni bi lɛbre' lɪñɔbnl là kɪ ye u'nib kɛ nno nɪ keke' Grɛkɛmɛ ya lenm ni kɪ ye: Uwien ya nib Israyel yaab nɛ.

Kugbɔnku kua Pɔl kele' ki de' Efɛs yaab nnɔ Nà wɔngeh Kugbɔnku kuu te ma bo

Pɔl kele' kugbɔnku kuu ki de' Kristo ya táan yà te Efɛs ya du ni nin i'tɔ yà te Asi ya tinfɛnm ni nnɔ nɛ. U là te lipɛkl ni nɛ ki kele' kugbɔnku nnɔ (3:1; 4:1). Pɔl taan' u wɔkrn' itáan nnɔ miwɔknnm mà kɛ nnɔ mijɛnjɛnm bo nɛ ki kele' kugbɔnku kuu ni. U kele' nnɔ ki de' Kristo yaab bà ɲa yé Sufmbɛ nnɔ nɛ. Kugbɔnku kuu ya mɛsɛnkpiɛke si: Efɛs yaab rí bɛnde Uwien bonde' wɔ rí san itùon yà nɛ. Ni yé tibont tà là buɔ, Yesu cère' binib bɛnde' tù nɛ. Uwien bonde' haali uyoyo ɲɔ wɔ rí taan nà kɛ te kitink bo nin kutaaku bo nɛ ki taa kí ɲukn Yesu Kristo.

Kí cin liyul 1 kí tí baa 3, Pɔl tɔke' bɛ ki ye: Yesu Kristo nɛ baa' ki kpo' udɔpɔnɔn bo ki cère' bɛn nin Uwien taan' buñɔbu, ki gben' kinɛnk kà là te bà yé Sufmbɛ nin bà ɲa yé Sufmbɛ nnɔ ya sesieke. Nen bo, borm ɲa ji te bi'siik ni.

Kí cin iyul 4 kí tí baa 6, Pɔl tɔkeh Kristo yaab ki teh bɛ rí li ɲmɔbe mitekjim nin uyenduɔn wà Uwien de' bɛ wù nnɔ, kí li fuobe mifuobfɛnm. Wà kele' kugbɔnku kuu nnɔ tɔkeh piicɛb ki teh bɛ rí bɛ rí li yíe bi'puob tɛn Kristo yíe u'táan yaab ma bo, ki kpo' bi'biere bo nnɔ nɛ.

Ifuonde

¹ Min Pɔl, n yé *Yesu Kristo ya tond nɛ Uwien ya yíem bo. N kɛh kugbɔnku kuu rí de bà yé Uwien yaab kí ñɛ *Yesu Kristo bo, ki du u'bo ki te [Efɛs ya du ni] nnɔ nɛ. ² Ti'Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo rí juoke nɛ, kí de nɛ uyenduɔn.

Uwien tien' tɛ mimɔnm mà Yesu Kristo bo

³ Tí pɛke mɛn Uwien ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya Baa. Ti yé wɔn Kristo yaab ma nnɔ nɛ Uwien tien' tɛ u'mɔnm kɛ ya bol. Mimɔnm nnɔ yé paaki bó yaam nɛ, ki yé *Mifuoñaanm yaam. ⁴ Tɔ, u là cère' ti yé Kristo yaab nɛ ki gɛnde' tɛ ki laa' wa laan ñɛn' uɛndun ɲɔ tí li yé u'yaab, ki la li ɲmɔbe biil u'nun bó. U yíe tɛ nɛ, ⁵ ki juɔ' ki gɛnde' tɛ ki tien' tɛ u'bumu *Yesu Kristo bo. U yíe nɛ ki cèkre' u'yɛnm ki tien' nnɔ, ⁶ ɲɔ tí li pèkeh wɔ u ɲmɔbe ukpiɛke wà nnɔ bo nin u tien' tɛ tinimɔnt tà kí ñɛ u'Biɛ wà u yíe wɔ nnɔ bo.

⁷ Wɔn u'Biɛ ya sɛm bo nɛ u de' tɛ ki wiɛ', ki fère' tɛ ti'biere, ki wuɔn' tɛ u ɲmɔbe tinimɔnt tù yɛbe ki tí kpɛ ma bo. ⁸ U tien' tɛ tinimɔnt nnɔ ki gbien', ki de' tɛ miyɛnfuom nin miɛnɛm isɛn kɛ ni. ⁹ U cère' ti bɛnde' tibonbɔlkaar tà u'yíem bo, u là cèkre u'yɛnm wɔ rí tien tù Kristo bo nnɔ. ¹⁰ Ni lá kpaan' uyo la, u li tien tibonbɔlkaar tà nnɔ si: u li taan nà kɛ te kutaaku bo nin nà kɛ te kitink bo nnɔ Kristo rí li yé ni'kɛ ya bɛr.

¹¹ Uwien cère' ti yé wɔn Kristo yaab ma nnɔ nɛ ki là juɔ' ki gɛnde' tɛ tí li yé u'yaab. Uwien teh tibont kɛ u jɛke' ma bo nin u yíe ma bo, ¹² ɲɔ tinbi bà kpɛ' ki ɲmɔbe lidɛndɛn Kristo bo nnɔ tí li pèkeh wɔn Uwien, u ɲmɔbe ukpiɛke wà nnɔ bo nɛ.

¹³ Wɔn Kristo bo nɛ ni'mɔ là cii' Uwien ya gɛr. Tù yé tigbɛmɔnt nɛ, ki yé tigbɛmɔnmɔnt tà cère' ni ɲmɛrɛ'. Ni teke' wɔ kí jin', nɛ Uwien diɛke' nɛ. *Mifuoñaanm mà u là pùon' ki ye u li de nɛ mè nnɔ nɛ yé kudɛku nnɔ.

¹⁴ *Mifuoñaanm nnɔ bo, ti bɛn kɛin ki ye ti li lɛ Uwien bonde' lifaal là ki ble' u

de' bà ki wiε' bi yé yaab nno. Nen bo, cère men tí li pèkeh wə u ηməbe ukpíεke wà nno bo.

Pəl kàareh ki dienh Efes yaab

15 Nen bo ne n cii' ni tùore' ki teke' Yonbdaan *Yesu ki jin', ki tùore' ki yíe Uwien ya nib ke ma nno, 16 ne n tuu ki faareh Uwien ni'bo, ki tien ni'bó n'kaare ni, 17 ki mieh ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya Wien wà yé ti'Baa ki ηməbe ukpíεke nno wə rí cère *Mifuoñaanm rí de ne miyenfuom kí wuən ne wə, ní tùore' kí bende wə. 18 N mieh wə wə rí wende ni'nun bó, ní bende lidendɛn lá bo u yih ne nno; kí bende u'faal lá mən ki ηməbe lisel, u li taa lè kí de binib bà yé u'yaab nno; 19 kí bende kí ye u'tuəm yebe ka tí ηməbe mī kpε nin bà. U taah mē ki toreh tinbi bà teke' wə ki jin' nno. U wuən' mituəm bugben yebe ki kpε ma bo, 20 uyo wà u taa' mē kí mekre' Kristo bitenkpiib ni, ki taa' wə kí kàan' u'nojie bó paaki bó nno ne. 21 Kristo te nen saan ne kí ηməbe mituəm kí cən' ná ke te kutaaku bo kí ηməbe mituəm ke ya bol nin ná ke ηməbe ticiēt ke ya bol. U'yel cən' iyel yà ke te. Na yé fεnfennə ya yel baba, lí cən' uyo wà we ní nno mə ye ne. 22 Uwien cère' Kristo ne te' tibont ke bo litaal, ki tien' wə tibont ke ya cien. Wən ne yé u'taanl ya yul, 23 ne u'taanl yé u'gbenent. U te li'ni ki tí gben', ne Uwien mə te u'ni ki tí gben'.

2

Mifuoɓfɛnm nin Kristo

1 Uyo uba ni là teh ibiere ne ki biih Uwien, ki te ten bitenkpiib u'nun bó; 2 ki teh ten uɗendun yaab, ki boh wà yé isenpol ya cien ki te kutaaku nin kitink ya sɛsɛke nno. Fεnfennə u ya cien ne ηuuke uɗendun ya nib bà ηa tuo' Uwien ya ŋabu bó nno; ki cèreh bi teh u yie ná. 3 Uyo uba ti'ke mə lá te ten bi ya nib ne, ki pε minisaaltetem bo, ki teh ti'yεnm yie ná. Ti'nisaaltetem nno bo, ti là kpε Uwien rí dere ti'tub ten binitəb ne.

4 Ama Uwien nín muh binib micεekm ní tí kende', ki yíe te ki gbien'. Nen bo, 5 tinbi bà lá te ten bitenkpiib Uwien ya nun bó, ka boh wə nno, u cère' ti liebe' ki fuobe nin Kristo. U'juokm bo ne ni ηmere'. 6 Ti yé *Yesu Kristo yaab ma nno ne Uwien taan' ki mekre' tinbi nin wən, ki cère' ti kèle' wən Kristo saan paaki bó. 7 Uwien tien' te nno u'juokm bo ne kí ŋe *Yesu Kristo bo, ηə kí ŋe dinnə kí li joh wə rí wuən kí ye u'nimənt yebe ka tí ηməbe tù kpε nin bà ne. 8 Ni teke' *Yesu ki jin' ma nno, ne cère' ni ηmere' Uwien ya juokm bo. Na yé ni'tuəm bo ne ni ηmere', Uwien ya paabu bo ne ni ηmere'. 9 Na yé ni'tuon bo ne ni ηmere'. Nen bo, uba la li jebnɛ u'ba. 10 Kime Uwien ne cère' ti ji yé ti yé bidenb bà nɔ. Ti yé *Yesu Kristo yaab ma nno ne Uwien tien' te binifɛnɛ ηə tí li sənɛ ituonmən mən yà u là juw' ki bonde' yé ki ble' te nno.

Yesu Kristo bo ne ti'ke taan' ki tien' unibaab

11 Nen bo, tiere men kí ye bi maa' ne ma na yé Sufmbe. U yo uba *Sufmbe là yih ne bà ηa jie' pun ne, ki yih bi'ba bà jie' ipun. Unisaal ne jie' bi'pun ne upunjie ya dieku te bi'bo. 12 Tiere men kí ye uyo nno, na là ben Kristo, ka là ηməbe sɛn ní li yé Israyel yaab, ka là te kujotieku kua Uwien cuo' kù nin u'nib mibolm má yebe, ki pūon' lipuonl ki de' be nno ni. Na là ηməbe dɛndɛnɛl, ka ben Wien ni'fuobm ni kitink kíε bo. 13 Ama ninbi bà lá jende' Uwien nno, fεnfennə ni yé *Yesu Kristo yaab ma nno, Uwien cère' ni nekɛn' wə kí ŋe wən Kristo ya sɛm bo ne.

14 Kime wən Kristo ne cère' ti ηməbe uŋəkpaaɛn. U taan' *Sufmbe nin bà ηa yé *Sufmbe ki tien' linibol liba. U kpo' udəpənpən bo, ki gben' kinenk kà lá te ten liguonl ki bore' be nno. 15 U cère' *Sufmbe ya yiko nin u'wəb nin u'tentienm

ɲa ji ɲmɔbe tuɔm. U taan' *Sufmbɛ nin bā ɲa yé *Sufmbɛ ki tien' linibofɛnl bi te nin wɔ. U tien' nnɔ nɛ ki cɛrɛ' bi ɲmɔbe uɲɔkpaan. ¹⁶ U kpo' udɔpɔɲpɔn bo nɛ ki taan' bā yé Sufmbɛ nin bā ɲa yé Sufmbɛ ki tien' unibaab ki cɛrɛ' bɛn nin Uwien taan' buɲɔbu. U tien' nnɔ nɛ ki gben' kinɛnk kà là bore' bɛ nnɔ. ¹⁷ Kristo baa' ki là tɔkɛ' ninbi bā là jɛnde' Uwien nin bā là nɛke wɔ nnɔ uyɛnduɔn ya gber nɛ. ¹⁸ Kristo bo nɛ Mifuoɲaanbaabm cɛrɛ' ti'kɛ laa' usɛn ti' nɛkn Baa Uwien.

¹⁹ Nɛn bo, ninbi bā ɲa yé *Sufmbɛ nnɔ, na ji yé cɛnb bii binib bā ɲɛn' niba bó ní, ama ni ji yé Uwien ya nib ya biba nɛ, ki yé u'den yaab mɔ. ²⁰ Ni te tɛn kuduku kùà bi mɛh kù ya bont nɛ. *Yesu ya tondb nin *Uwien ya ɲɔbonsɔknb nɛ yé kuduku nnɔ ya tɛnpuul, nɛ *Yesu Kristo bugbɛn yé litɛnl là co litɛnpuul nnɔ. ²¹ Wɔn bo nɛ kuduku nnɔ ya bont kɛ tɔ tu'tɔr bo ki kpɛnh, ki tɛ tien' kuduku kùà yé Yonbdaan yaaku. ²² Ni yé wɔn Kristo yaab ma nnɔ, ni'mɔ yé kuduku nnɔ ya bont ya tuba nɛ, ki taan' ki tien' libuɔl là Uwien te kí ɲɛ *Mifuoɲaanm bo.

3

Pɔl tɔkɛ' bā ɲa yé Sufmbɛ tigbɛmɔnmɔnt

¹ *Yesu Kristo ya tuɔnl bo nɛ min Pɔl te lipɛkl ni ninbi bā ɲa yé *Sufmbɛ nnɔ bo. ² Ni cii' Uwien ya nimɔnt bo, u de' nni lituɔnl là rí sɔn kí de nɛ nnɔ bó. ³ U là cɛbre' n'nun bó ki cɛrɛ' n bɛnde' u'gbɛbɔlkaar nɛ ki ke'le' tù mikpɛkm kugbɔnku kuu ni waamu. ⁴ Ni kaan' tù là, ni li fre kí bɛnde kí ye n ɲmɔbe miɛnm tigbɛbɔlkaar nnɔ bo. Tù wɔngɛh Uwien là li tien nà kí ɲɛ Kristo bo nɛ. ⁵ Uwien ɲa là cɛrɛ' uyo bo yaab bɛnde' tigbɛbɔlkaar nnɔ, ama fɛnfɛnno wɔ Mifuoɲaanm cɛrɛ' u'yaab *Yesu ya tondb nin u'ɲɔbonsɔknb bɛnde' tù. ⁶ Tigbɛbɔlkaar nnɔ si: kí ɲɛ u'gbɛmɔnmɔnt bo, bā ɲa yé *Sufmbɛ li taan nin *Sufmbɛ kí ji Uwien ya faal, kí taan kí tien unibaab, kí taan kí li te Uwien là pùon' lipuɔnl là nnɔ ni, kimɛ bi'kɛ yé *Yesu Kristo yaab nɛ.

⁷ Uwien ya nimɔnt nin u'paabu bo nɛ u cɛrɛ' n yé u'tonsɔnl, kí tɔkeh binib u'gbɛmɔnmɔnt nnɔ. ⁸ Min wà yé Uwien ya nib ya gbaarke nnɔ, Uwien tien' nni tinimɔnt kí ye rí tɔkɛ bā ɲa yé *Sufmbɛ nnɔ kí ye Kristo yé lifaal là mɔn kí tɛ kɛnde' nɛ; ⁹ kí wuɔn binib kɛ bɛ rí tùɔrɛ kí bɛnde Uwien teh ma bo nibonn nà u là bobn' nɛ lididikl bo nnɔ. Wɔn Uwien wà ɲɛn' tibont kɛ nnɔ nɛ là bɔle' nɛ u'ba saan haali uyo bo. ¹⁰ U tien' nnɔ ɲɔ kí ɲɛ u'taanl bo, nà ɲmɔbe mituɔm kɛ ya bol nin nà ɲmɔbe ticiɛnt kɛ ya bol kí te paaki bó nnɔ rí bɛnde Uwien ɲmɔbe miyɛnfuom isɛn kɛ ni ma bo nɛ. ¹¹ Nnɔ nɛ Uwien là bobn' wɔ rí tien nà haali uyo bo nnɔ, u ji tien' nɛn nɛ ti'Yonbdaan *Yesu Kristo bo. ¹² Ti teke' Kristo kí jin' ma kí yé u'yaab nnɔ bo nɛ ti'ɲmɔbe usɛn ti' nɛkn Uwien nin midum. ¹³ Nɛn bo nɛ n gbaanh nɛ, ni là cɛrɛ' ni'gbɛnɛnt rí yɔrɛ n jinh ijɛnd yà ni'bo nnɔ bo. Ama cɛrɛ' mɛn n'jɛnd nnɔ rí li yé ni'bo ukpɛke.

Kristo yɛ tɛ

¹⁴ Nɛn bo nɛ n gbaandeh Baa Uwien ya nun bó. ¹⁵ Wɔn nɛ yé kutaaku bo yaab nin kitink bo yaab kɛ ya Baa. ¹⁶ N miɛh wɔ u'kpɛke yɛbe kí tɛ kɛnde' ma nnɔ bo wɔ rí cɛrɛ' *u'Fuoɲaanm rí de nɛ mituɔm, ní li yé binib bā ya fɛl co nɛ. ¹⁷ N liɛbe' kí miɛh wɔ, wɔ rí cɛrɛ' Kristo rí li te ni'fɛl ni kí tɛ gben nɛ. Ni teke' wɔ kí jin' ma nnɔ bo, n miɛh wɔ wɔ rí cɛrɛ' ní li faa miyɛm ni, kí li se mɔnmɔnm, ¹⁸ ɲɔ ninbi nin u'niɲɔb kɛ rí fre kí bɛnde Kristo ya yɛm yɛbe ka ɲmɔbe biɛn isɛn kɛ ni ma bo; ¹⁹ kí bɛnde kí ye u'yɛm yɛbe kí tɛ gɛbre' unisaal ya bɛnm; kí li ɲmɔbe Uwien ya tetem kɛ kí tɛ gben'. ²⁰ Uwien nɛ li fre kí tien tɛ nɛ rí li yɛbe kí cɛn ti maaleh nà nin ti miɛh wɔ nà, kí ɲɛ u'tuɔm mà te ti'ni kí sɔnh ituɔn

nnɔ bo. ²¹ Wɔn si ukpieke u'taanl yaab ni *Yesu Kristo bo yo ke yo haali nin uyo wà ɲmɔbe gbenm. Ami.

4

Uwien cère' Kristo yaab ke taan' ki tien unibaab

¹ Tɔ, min Pɔl wà te lipekl ni Yonbdaan bo nnɔ sureh ne; ní cère ni'tetem rí li selndeh Uwien wà yin' ne nnɔ; ² kí li jindeh ni'ba tingi isen ke ni, kí li ɲmɛ nin unil ke, kí li ɲmɔbe liyenguol, kí li yie tɔb, kí li ɲmɔbe sukle tɔb bo. ³ *Mifuoŋaannm taan' ne ki tien' unibaab ma nnɔ, ɲiɲn men kí li te kí ɲe unɔkpaan bo. ⁴ Uwien cère' ti'ke taan' ki tien' tigbenent tuba ne. *Mifuoŋaannm mɔ te miba ne. Ne Uwien yin' te lidendenl là bo nnɔ mɔ te liba ne. ⁵ Yonbdaan te uba ne. Mitekjim mɔ te miba ne. Uwien ya ɲunsii mɔ te uba ne. ⁶ Uwien te uba ne, kí yé unil ke ya Baa. Wɔn ne cen' nà ke te, kí te unil ke ya fɛl ni, kí taah unil ke u sɔnh u'tuon.

⁷ Ama ti'ni wà ke laa' bupaabu Kristo de' wɔ ki kpaan' ma bo ne. ⁸ Nɛn bo ne ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni kí ye:

«U doh paaki uyo wà nnɔ,
u tuke u cuo' bá tiyonbt nnɔ ne,
kí de' binib bupaabu.»

⁹ Tɔ, u don' paaki ya tingi si ba? Ni yé nè rí wuɔn kí ye u kpie' kí jiiere' dentingi ne. ¹⁰ Wà jiiere' dentingi nnɔ, wɔn ne don' paaki mɔ kí gèbre' kutaaku ɲɔ wɔ rí li te ni'ke saan. ¹¹ Wɔn ne de' unil ke bupaabu. U cère' biba yé bitondb, bitɔb yé u'ɲɔbonsɔknb, bitɔb mɔ kpaandeh tigbemɔnmɔnt, bitɔb yé bá likeh u'táan yaab*, bitɔb mɔ yé Uwien ya gber ya wɔnwɔknb. ¹² U de' bupaabu nnɔ ɲɔ wɔ rí bonde Uwien ya nib be rí li sɔnh u'tuonl, kí cère u'taanl là yé u'gbenent nnɔ rí kpére mitekjim ya sen ni ne. ¹³ Nnɔ ne ti'ke li ɲmɔɲmɔbe kí tí tien unibaab mitekjim ya sen ní, kí bende wɔn Uwien ya Bijɛ mɔnmɔnm, kí li yé binib bá kpére' mitekjim ya sen ni, kí li te ten Kristo kí tí gben. ¹⁴ Nnɔ ne ta ji li te ten bumu. Ta ji li te ten buɲerbu búa iɲungbegbel tureh bù kí joh ikele ke. Binib ya wɔknm má tulndeh binib ɲa ji ɲmɔbe te kí pekreh ten kutafaaku ne tuke te. Nib ɲa ji li lere kí tuln te nin bi'tonnɛnku. ¹⁵ Ama tí li yie tɔb, kí li tɔkeh tɔb tigbemɔnt. Nnɔ ne ti li kpére isen ke ni, kí li te ten Kristo. Wɔn ne yé u'taanl ya yul. ¹⁶ Wɔn ne taan' u'nib ke kí cère' bi tien' unibaab ten tigbenent ya gbenɛnbɛl tutuuke i'tɔ bo kí tɔ're' kí co ma bo. Tigbenent ya gbenɛnbɛl ke sɔnh i'tuon mɔnmɔnm la, tigbenent nnɔ ke kpíen ne. Kristo ya taanl yaab mɔ yaam te nnɔ ne. Bi yie tɔb la, litaanl nnɔ kpíen mɔnmɔnm ne mitekjim ya sen ni.

Mitetekpaam nin mitetefɛnm ya gber

¹⁷ Nɛn bo ne n ɲiikeh kí tɔkeh ne tigber tuu nɔ Yonbdaan ya yel bo kí teh: Ni la ji rí li fuobe ten binib bá ɲa pɛ Wien bo. Bi'yennaale ke pɛ bonfɛnm bo ne. ¹⁸ Bi'nun ɲa wien. Bi'yufaa ne cère' ba ben niba. Nɛn bo ne ba rí lɛ Uwien de' u'nib mifuoɓfɛnm má nnɔ. ¹⁹ Ba ji ben ná mɔn, ka ben ná bre, ne kí taa' bi'ba kí de' lisɔnsɔndl, kí ɲaake kí teh tɔjɔknt ya bonn ke ya bol.

²⁰ Ninbi wɔn, na yé ni benge' nɛn ne Kristo bo. ²¹ Ni lá cii' Kristo ya gber ne, ne bi lá wɔkn' ne tun ne kí ɲe wɔn *Yesu Kristo ɲmɔbe tigbemɔnt tà nnɔ bo, bii ba? ²² Nɛn bo, daan men ni'tetekpaam, mí yé minisaaltetem má lá saah ne kí cèreh ni'nun fɔke tibont tà lereh binib nnɔ bo ne. ²³ Cère men Uwien rí lèbre

* **4:11** Bi lèbre' inɔbon yà kí ye bitɔb yé bá likeh u'táan yaab nnɔ; I kele' Grɛkmbɛ ya lenm ni kí ye biwenkpaab ne.

ni'tetem nin ni'yenn, ²⁴ ηο ní li ηmabe mitetefennm mà Uwien tien' mà u yíe ma bo nno. Tigbemònt ne cère' mitetem nno mən, ki cuube.

²⁵ Nən bo, daan men kutonnenku. Wà ke rí li təkheh u'to tigbemònt, kime ti taan' ki tien' tigbenent tuba ne. ²⁶ Ni'benku ni ben' la, ní cuo ni'ba ki la tien biere, ki la cère ni'benpiebe nno rí lu uwien. ²⁷ La de men senpol sen uba nin utə. ²⁸ Wà suh la, wə rí daan bunasubu, kí li yé unimən, kí li sənħ itulon nin inunmən, kí le u yíe nà u'noje bo, ηο kí pu bijiinb mə. ²⁹ Ni la cère inəonbil rí li nēh ni'nuən ni. Ama ni ye ní li len la, ní cère nē rí li yé inəon yà mən, kí fre kí tore binib ni wíebe be ma bo be rí kpere mitekjim ya sen ni, kí cère bà cenge ni'bo nno rí le mimənm. ³⁰ La cère men *Uwien ya Fuoŋaanm ya yenn rí saa, kime Uwien taa' men ne ki dieke' ne, ki gu lidaali là u li de ne kí wíe. ³¹ Ni la cère ni'benku ni rí li to təb bo, kí la nuuh təb bo, kí la li ηmabe benpiebe, kí la konh nin təb jər, kí la sukreh təb, kí la cère bierm miba nin mitəm rí ji rí li te ni'ni. ³² Li yé men binimənb, kí li muəh təb micεckm, kí li fereh təb ten Uwien fere' ne Kristo bo ma bo.

5

¹ Ni yé Uwien ya bumu u yíe ne ma nno, li te men ten wən. ² Li ηmabe men miyem ni'fuobm ni, ten Kristo yíe te ma ki taa' u'ba ki tien' bupaabu nin kitətuərwenk nno. Lituərl nno te ten lefina ne ki nu ki ηme, ki sange Uwien ya yenn.

³ Ni yé Uwien ya nib ma nno, na ji kpε be rí li taakeh lisənsəndl nin tijəkt ya tūon ke ya bol nin unufəke ya yel ni'ni mənən. ⁴ Na ji kpε ni li lienħ nəonbil nin jərlənm, kí la lienħ tibont tə ηmabe tijəkt bo. Nà kpε ní li teh nē si: ní li faareh Uwien ne. ⁵ Tūore men kí bende kí ye wà ke teh lisənsəndl nin wà ke sənħ tijəkt ya tūon nin wà ke ηmabe unufəke lifaaciənl ηa ηmabe gbiin Kristo nin Uwien ya bel ni. Wà ke ηmabe unufəke lifaaciənl bo la, lifaaciənl yé u'bo ibule ne.

⁶ La cère men uba rí taa gbefennm uba kí lere ne. Uwien ya benku ni beh bi ya nib bo ne, kime ba ciih u'nəbu bó. ⁷ Ni la cère ninbi nin ni ya nibol rí li te gber.

⁸ Uyo uba ni'mə là te licinñunl ni ne. Fənfənnə, ni yé Yonbdaan yaab ma nno, ni ji te kuwenwenku ni ne. Nən bo, li fuobe men ten kuwenwenku ni yaab. ⁹ Kime kuwenwenku cèreh ti teh tinimənt ke ya bol ne, kí teh nà cuube, kí pe tigbemònt ya sen bo. ¹⁰ Sekn men kí bende nà sange Yonbdaan ya yenn. ¹¹ La taa men ni'ba kí kuən binib bà te licinñunl ni ya tūonfənfənm ni. Ama li nēndeh men bi'gber upaan bo. ¹² A ye á təkheh bi buəh kí sənħ itulon yà nno ya gber mənən la, ní ηmabe ife ne. ¹³ Ama bi buəh kí teh nà ke nno nən' upaan bo la, na ji buə, ní ji te kuwenwenku ni ne. ¹⁴ Kime nà ke nən' upaan bo la, ní ji yé kuwenwenku ni yaann ne. Nən bo ne bi ye:

«Sin wà gəh la, á finde,
fií kí nē bitenkpiib ni,
Kristo li wende ηε.»

¹⁵ Nən bo, li ben men, ni li fuobe ma bo, kí la ji rí li te ten ijər, ama wuən men kí ye ni ηmabe miyənfuom. ¹⁶ Uyo wà ni laa' libònl ní tien nà mən la, tien nē men, kime ti te iden yà nə bre ne. ¹⁷ Nən bo, ji la yé men jər, ama bende men Yonbdaan yíe nà. ¹⁸ La nuh men daam kí yibeh, kime tideyibr cèreh binib teh fənfənm ne. Ama cère men *Mifuoŋaanm rí li te ni'ni kí tı gben. ¹⁹ Li dondeh men Yonbdaan, kí li geh iyuon ke ya bol kí nēngəh wə nin ni'fəl ke, kí li saakreh

təb ya gbənent, ²⁰ kɪ li faareh Baa Uwien uyo kɛ nibonn kɛ bo ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya yel bo.

Upii nin u'cɛ li fuobe ma bi'dencɛnl ni

²¹ Ni boh Kristo ma nno, li blinh mɛn ni'yul ni'təb ya nun bɔ. ²² Bipiibɛ, li blinh mɛn ni'yul ni'ciɛb ya nun bɔ tɛn ni blinh ma ni'yul Yonbdaan ya nun bɔ nno; ²³ kimɛ uʒɛ yɛ u'po ya ciɛn tɛn Kristo yɛ u'taanl yaab ya ciɛn ma nɛ. Kristo ya taanl yɛ u'gbənent nɛ, nɛ u yɛ u'taanl nno ya Nmienl. ²⁴ Nɛn bo, bipiib rɪ li blinh bi'yul bi'ciɛb ya nun bɔ isɛn kɛ ni tɛn Kristo ya taanl yaab blinh bi'yul u'nun bɔ ma bo. ²⁵ Bijɛbɛ, wə kɛ rɪ li yɛ u'po tɛn Kristo yɛ u'taanl ma, ki teke' li'kuum ki kpo' nno. ²⁶ U tien' nno ɲɔ lɛ rɪ li yɛ Uwien yaal nɛ, nɛ ki taa' miɲunm nin u'gber ki luore' li'nib. ²⁷ U yɛ bɛ rɪ baa u'saan, kɪ li mɔn ki windeh, kɪ la ɲmɔbɛ jɔknt, kɪ la ɲmɔbɛ miin, kɪ la gbɛ niba saan, ama bɛ rɪ li yɛ biɲtaanb, kɪ la ɲmɔbɛ biil nɛ. ²⁸ Nno nɛ ni kpe uʒɛ rɪ li yɛ u'po tɛn u yɛ u'ba ma bo. Uʒɛ wə kɛ yɛ u'po la, u yɛ u'ba nɛ. ²⁹ Kimɛ nil ɲa kpele ki senge' u'ba. U jinh nɛ, ki likeh u'ba mɔnmɔnm tɛn Kristo jindeh u'taanl yaab ma, ki likeh bɛ mɔnmɔnm nno. ³⁰ Tinbi Kristo yaab yɛ u'gbənent nɛ. ³¹ Ni kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Nɛn nɛ cɛrɛ' uʒɛ kuɔn' upii la, u li daan u'naa nin u'baa, wɔn nin u'po rɪ taan, nɛ bɛn bile nno rɪ taan kɪ tien unibaab.» ³² Nibonbɔlkaann nno yɛ niboncienn nɛ. Min bo, ni likeh Kristo nin u'taanl nɛ. ³³ Ama tigber bugbɛn likeh ni'mo nɛ. Uʒɛ kɛ rɪ li yɛ u'po tɛn u yɛ u'ba ma bo. Upii kɛ mɔ rɪ li boh u'cɛ.

6

Mubumu li fuobe ma bo lidencɛnl ni

¹ Mubumu, ni yɛ Yonbdaan yaamu nɛ, li boh mɛn ni'naambɛ nin ni'baambɛ, kimɛ ni kpe nɪ li teh nɛn nɛ. ² «Li boh a'naa nin a'baa» yɛ liwɔbɔkpiɛkl lə Uwien de' lɛ ki pole' lipol ki kpɔbn' lɛ nɛ. ³ A pɛ li'bo la, «A li te liwiɛl ni nɛ, kɪ li ɲmɔbɛ limefɔkl uɲɛndun wuu ni.»

⁴ Bibaambɛ, la cɛrɛ mɛn ni'bumu ya yɛnm rɪ li ɲɛh ni'ni. Ama nɪ li wubeh mɔ, kɪ li pekreh mɔ, kɪ li gbierɛh mɔ Yonbdaan yɛ ma bo.

Iyonbe nin i'cɛnbaambɛ li te ma bo

⁵ Iyonbe, li boh mɛn ni'cɛnbaambɛ uɲɛndun wuu ni, kɪ li fɛnge bɛ imɔnmɔn, kɪ li sɔnh bi'tuon nin ni'fɛl kɛ tɛn ni te ma bo nin Kristo. ⁶ Ni la li boh bɛ bi'nun ni baba tɛn ni nuunh binib nɛ rɪ li pɛkeh nɛ, ama nɪ li teh tɛn ni yɛ Kristo ya yonbe nɛ, ki nuunh nɪ li teh Uwien yɛ nɔ nin ni'fɛl kɛ. ⁷ Li sɔnh mɛn ituon nin uyɛnɲmaa, tɛn ni sɔnh ki diɛnh Yonbdaan nɛ, na sɔnh ki diɛnh nib. ⁸ Ni li bɛn kɪ ye wə kɛ tɛh nɔ mɔn, yɛ uyɔnb bii wa yɛ yonb la, miɲunm nno bo nɛ Yonbdaan li suu wɔ. ⁹ Iyonbe ya cɛnbaambɛ, ni'mo rɪ li teh ni'yonbe mɔnmɔnm, kɪ daan liwɔbl, kɪ li bɛn kɪ ye ninbi nin bɛn kɛ tɛ Cɛnbaa uba nɛ paaki bɔ. Wɔn ɲa yɛ uba ki cɛn' utɔ.

Uwien de' Kristo yaab tijɛkɔnwɛnt tɔ

¹⁰ N li len nɔ kɪ fɔrɛ si: li nuunh mɛn ni'tuom Yonbdaan saan ɲɔ u'tɔciɛnm rɪ cɛrɛ nɪ li faa. ¹¹ Taa mɛn Uwien diɛnh tijɛkɔnwɛnt tɔ kɛ nno ɲɔ kɪ li faa kɪ frɛ kɪ tuobe usɛnpol nin u'cekɲa ya sɛn kɛ. ¹² Na yɛ ti li tɔ nin unisaal nɛ lituɔl. Ama ti li tɔ lituɔl nin nɔ ɲmɔbɛ ufaa kɛ ya bol nin nɔ ɲmɔbɛ ticiɛnt kɛ ya bol nin nɔ ɲmɔbɛ mituɔm kɛ ya bol ki ɲuuke licinɲunl ya ɲɛndun wuu nɔ nin isɛnpol yɛ te paaki bɔ nno nɛ. ¹³ Nɛn bo, taa mɛn Uwien diɛnh tijɛkɔnwɛnt tɔ kɛ nno, ɲɔ uwenbiɛrɛ ya daali nɪ frɛ kɪ tɔ mɔnmɔnm kɪ ɲɛ len, kɪ juore kɪ li se ki faa. ¹⁴ Nɛn bo, bonde mɛn kɪ sere, kɪ li pɛ tigbɛmɔnt bo. Tɔ yɛ ni'bo liningbɛnl nɛ

ki co ni'ciək ni, kɪ li pɛ imən bo. I yé ni'bo tijekənwɛnt tà lèkndeh ni'fɛl bo nɛ.
¹⁵ Taa mɛn tigbɛmənəmɔnt ya təkɪ kɪ tien tɛn ni'tacaan, kɪ cère ni'gbɛnɛnt nɪ li
 ɲaanh tu'təkɪ bo. Tun nɛ cèreh unil ya yɛnm dɔ. ¹⁶ Li taah mɛn mitekɟim kɪ
 teh tɛn lipikl uyo kɛ. Ni li taa lɛn nɛ kɪ fre kɪ kpiin usɛnpol ubiɛrɔ ya piɛn yà
 teknh umu nno, ¹⁷ kɪ cère ni'ɲmɛrm nɪ li yé ni'bo tikur ya kɛnpinl, kɪ li ɲuuke
 *Mifuoŋaanm ya jusiek, ni'tingi si: Uwien ya gbɛr. ¹⁸ Li kàareh mɛn uyo kɛ,
 kɪ cère *Mifuoŋaanm nɪ li toreh nɛ ni'kaare nin ni'miɛbu ni isɛn kɛ ni. Nɛn bo,
 la gəh mɛn, kɪ li tuu kɪ kàareh kɪ dienh Uwien ya nib kɛ. ¹⁹ Li kàareh wɔ mɛn
 kɪ dienh n'mɔ, ɲɔ wɔ nɪ cère nɪ lá yàare n'ŋɔbu la, nɪ bɛnde n li len ma bo, kɪ de
 nni lifɛl nɪ təkɛ binib tigbɛmənəmɔnt tuu ya bonbɔlkaar kɪ la bɔlɛ tù. ²⁰ N təkɛh
 tun nɛ kɪ te lipɛkl ni. Nɛn bo, nɪ li kàareh, Uwien nɪ de nni lifɛl, nɪ təkɛ binib
 tigbɛmənəmɔnt nno ya bonbɔlkaar, n bi li təkɛ bɛ tù ma bo kɪ la bɔlɛ tù.

Ifuondfɔrke

²¹ N yíe ni'mɔ nɪ bɛnde n te ma bo nin n teh nà nɛ. Ti'ninɟe Ticik wà n yíe
 wɔ u sɔnh Yonbdaan ya tuonl mənəmɔnm nno li təkɛ nɛ n'gbɛr kɛ. ²² N sɔnh wɔ
 ni'saan nà bo si: wɔ nɪ lá təkɛ nɛ ti'gbɛr, kɪ saake ni'gbɛnɛnt nɛ.

²³ Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo nɪ de ninbi ti'yaab uyɛnduɔn, kɪ
 cère nɪ li yíe tɔb, kɪ li ɲmɔbe mitekɟim. ²⁴ Uwien nɪ juoke binib bà kɛ yíe
 ti'Yonbdaan *Yesu Kristo miyiem má ɲa ɲmɔbe bien nno.

Kugbɔnku kùà Pɔl kɛle' ki de' Filip yaab nno Nà wɔngeh kugbɔnku kuu te ma bo

Filip yé Maseduɔnn ya tinfɛnm ya du nɛ. Pɔl joh u'sɛn nle bo nɛ ki tɔke' Filip yaab tigbɛmɔnmɔnt.

Pɔl kɛle' kugbɔnku kuu ki wuɔn' ki wɔn nin Filip yaab yíe tɔb ki gbien'. Ní tete nɛ bi lá cuo' Pɔl ki pɛkn' Yonbdaan ya tuonl bo. U te lipɛkl ni ka ní fre kí tore Filip yaab ma nno nɛ ní wi wɔ cɛɛn, kime u cii' binib biba nuunh bɛ ní tuln bɛ nɛ (1:15-17; 2:21; 3:2, 18). Pɔl sɔn' uba ni' bó wɔ ní tí tore bɛ kí cenge tigbɛr nno (2:19-30).

Pɔl faare' Filip yaab bi'pum bo, ki sure' bɛ, bɛ ní li njuuke tigbɛmɔnmɔnt nno tinɔjɛr tule, ki lá cɛre uba ní tuln bɛ.

Yesu daan' u lá n̄mɔbe ná kɛ, nɛ Uwien taa' tibont kɛ ki n̄ukn' wɔ. Nno nɛ Pɔl mɔ daan' ná kɛ lá yé u'bo lifaal nno (3:3-10), ki tuo' ki jɛndeh Yesu Kristo bo, nɛ ki tɔke' bɛ ki ye bi'mɔ ní tɛkn u'taal ni (3:17; 4:9), kí li n̄mɔbe uyɛnsonge uyo kɛ, kí li kpe buñɔbu.

Ifuonde

¹ Min Pɔl nin Timote yé *Yesu Kristo ya tonsɔnb nɛ. Ti kieh kugbɔnku kuu tí de bà kɛ yé Uwien ya nib kí n̄e *Yesu Kristo bo, ki te Filip ya du ni nno nin bà likeh Kristo ya taanl nin bi'totorb nɛ. ² Tí'Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo ní juoke nɛ, kí de nɛ uyɛnduɔn.

Pɔl kàareh ki dienh Filip yaab

³ Uyo wà kɛ n tiere' ni' bó lá, n faareh n'Wien ni'bo nɛ. ⁴ N kàareh ki dienh ní'kɛ uyo wà kɛ lá, n kàareh nin uyɛnsonge nɛ. ⁵ Kime kí n̄e lidaali lá n baa' ní'saan kí lá tu dinno, ni toreh nni nɛ n tɔkeh binib tigbɛmɔnmɔnt. ⁶ N du ki ye Uwien cin' lituonmɔnmɔnl lá ni'ni nno u li sɔn kí tí gben lɛ lidaali lá *Yesu Kristo li baa ní nno nɛ.

⁷ Ní kpe ní li n̄mɔbe i ya yɛnmaale ni'kɛ bo, kime n'yɛnm pɛ ni'bo nɛ. Uwien juoke' min nin ninbi kɛ ma nno nɛ cɛre' ni tore' nni fɛnfɛnnɔ wà n te lipɛkl ní nɔ nin uyo wà n lá mɔh tigbɛmɔnmɔnt bo, ki nuunh binib ní túɔre kí teke tú kí ji nno. ⁸ Imɔn, Uwien nɛ yé umɔnkunl ki ye n yíe ni'kɛ nin n'fɛl kɛ. Kime n yíe nɛ tɛn *Yesu Kristo yíe nɛ ma bo nɛ.

⁹ N kàareh ná bo si: Uwien ní cɛre ni'yíem ní li yɛbreh ki joh n̄ɔ ní'nun bó ní li wɛndeh ní li bɛndeh tibont kɛ ya tingi mɔnmɔnm, ¹⁰ n̄ɔ kí sekn kí gɛnde ná mɔn. Nno nɛ na ní li n̄mɔbe jɔknt, ka ní li n̄mɔbe biil mɔ lidaali lá Kristo li baa ní nno. ¹¹ *Yesu Kristo li cɛre ní li tuu kí teh ná cuube n̄ɔ Uwien ní li n̄mɔbe ukpíeke nin kupɛnpɛku.

Pɔl mɔh tigbɛmɔnmɔnt bo

¹² N'yaabɛ, n yíe ní bɛnde kí ye ná tu' nni nɔ bo binib cii' tigbɛmɔnmɔnt ki yɛbe nɛ. ¹³ Nen bo, sojambe bà gu ubɛrcien den nin binitɔb kɛ bɛn ki ye Kristo bo nɛ n te lipɛkl ni. ¹⁴ N te lipɛkl ni ma nno cɛre' Kristo yaab bà yɛbe du Yonbdaan bo kí gbien', kí laa' lifɛl cɛɛn, kí tɔkeh binib Uwien ya gber ka fɛnge.

¹⁵ Imɔn, bi'ni biba n̄mɔbe n'bo iponponbe nɛ kí tɔkeh Kristo ya gber, kí nuunh bɛ ní li nieh nin nni. Ama bitɔb mɔ tɔkeh Kristo ya gber nin iyɛnmaalmɔnmɔn nɛ. ¹⁶ Bɛn wɔn, bi n̄mɔbe miyíem nɛ kí teh nno, kime bi bɛn

ki ye n te lipɛkl ni rí m̀ò tìgbɛm̀ɔnm̀ɔnt bo nɛ. ¹⁷ Bit̀ɔb nǹɔ bɛn ẁɔn, bi nuunh bɛ rí ẁɔn kí ye bi cɛn' nni nɛ ki t̀ɔkeh Kristo ya gbɛr. Bi'yɛnmaale ɲa m̀ɔn. Bi teh nǹɔ ki nuunh n'jɛnd nɛ rí yɛbre lipɛkl ni. ¹⁸ Bi t̀ɔkeh Kristo ya gbɛr nin iyɛnmaalbiɛre bii bi t̀ɔkeh t̀ù nin iyɛnmaalɔnm̀ɔnm̀ɔn nɛ la, n'baka ɲa kpe len. Nin nɛn kɛ ɲɔ bi'kɛ t̀ɔkeh Kristo ya gbɛr nɛ. Nɛn nɛ c̀ɛrɛ' n poknh, ki li tuu ki poknh. ¹⁹ Kimɛ n bɛn ki ye nɛn nɛ li c̀ɛrɛ rí ɲɛ len kí ɲɛ ni k̀àareh ki diɛnh nni ma nǹɔ nin *Yesu Kristo ya Fuoɲaanm bo. ²⁰ N gu nɛn nɛ nin inunm̀ɔn, ki daan nɛ rí li rí tien. N li tien nà kpe rí tien nɛ nɛ, kí li ɲm̀ɔbe lifɛl uyo wuu ǹɔ ten n là ɲm̀ɔbe l̀ɛ ma bo uyo kɛ, kí c̀ɛrɛ n li kpo bii n li fuobe la, binib rí li kpiɛkreh Kristo n'bo. ²¹ Kimɛ min ẁɔn, n fuobe la, Kristo nɛ yé nibonm̀ɔn, n tí kpo' la, ní yé kpele nɛ n'bo. ²² Ama n li biɛ ki fuobe nɛ kí s̀ɔn Uwien ya tuonl l̀ɛ rí tore binib la, ma ji bɛn n li g̀ɛndɛ nà. ²³ Ní fike' nni nɛ. N bi yíe rí kpo kí li te nin Kristo nɛ. Nɛn nɛ tu. ²⁴ Ama ninbi bo, n juore' ki fuobe nɛ la, ní m̀ɔn. ²⁵ Nɛn bo, n bɛn ki ye ma rí kpo, ní yé im̀ɔn nɛ. N li juore kí li te nin ni'kɛ nɛ, kí li toreh nɛ ni'tekjim rí li joh inun bó, ní li ɲm̀ɔbe uyɛnsonge, ²⁶ ɲɔ n tí liɛbɛ' ní ni'saan la, ní li jɛbnh ni'ba kí ɲɛ *Yesu Kristo c̀ɛrɛ' n s̀ɔn' it̀uon ya ki de' nɛ nǹɔ bo.

Li tuu ki cɛ mɛn limuɔl Kristo ya gbɛm̀ɔnm̀ɔnt bo

²⁷ Ní te ma kɛ la, li fuobe mɛn binib ni Kristo ya gbɛm̀ɔnm̀ɔnt ẁɔkn' nɛ ma bo. Ní yé n fre' la, n li baa ni'saan. Ma tí baa la, rí cii ni'gbɛr kí ye ni pɛ mitekjim ya sɛn bo m̀ɔnm̀ɔnm, ki kpe buɲɔbu, ki ɲm̀ɔbe iyɛnmaale iba, ki m̀ɔh limuɔl liba mitekjim mà kpe tìgbɛm̀ɔnm̀ɔnt ya sɛn nǹɔ bo. ²⁸ La sɛn mɛn ni'ɛnnɛndb jɛwaanbu. Nɛn nɛ li ẁɔn bɛ kí ye bi joh mibolm nɛ, kí ẁɔn ni'm̀ɔ kí ye ni li ɲmɛrɛ. Ní yé Uwien yaam nɛ. ²⁹ Kimɛ Uwien ɲa juoke' nɛ ní teke Kristo kí ji baba nɛ, ama u juoke' nɛ ní jɛndɛ u'bo m̀ɔ nɛ, ³⁰ kí li m̀ɔh limuɔl là ni là laa' n m̀ɔn' l̀ɛ u'bo, ki cii' n biɛ ki m̀ɔh l̀ɛ fɛnfɛnǹɔ nǹɔ.

2

Li jiiɛndɛ mɛn ni'ba tingi tɛn Kristo

¹ Kristo bo, ni ɲm̀ɔbe ugɛnɛnsaake, u'yíem c̀ɛrɛh ni faakreh, *u'Fuoɲaanm c̀ɛrɛh ni kpe buɲɔbu, ki ɲm̀ɔbe tinim̀ɔnt, ki muɔh t̀ɔb micɛɛkɛm ma nǹɔ, ² ní li kpe buɲɔbu, kí li yíe t̀ɔb, kí li tɛ iyɛnmaale, kí li pɛ usɛn uba bo ɲɔ rí li ɲm̀ɔbe uyɛnsonge kí tí gbɛn. ³ La li ɲm̀ɔbe mɛn naniɛrku t̀ɔb bo, ki la li ẁɔngɛh ni'ba. Na ɲm̀ɔbe kpele. Ama ní li jiiɛndɛ ni'ba tingi, kí li bùh binit̀ɔb tɛn bɛn nɛ cɛn' nɛ. ⁴ Uba la li nuunh u'tiɛma m̀ɔnm, ama ẁɔ rí li nuunh bit̀ɔb yaam. ⁵ Li ɲm̀ɔbe mɛn mi ya tetem nin ni't̀ɔb tɛn *Yesu Kristo.

⁶ Ẁɔn wà nin Uwien kɛ te miba nǹɔ, wa cɛ ki ye ẁɔn nin Uwien rí li kpe.

⁷ Ama u'yɛnm ni nɛ u dàan' tibont kɛ, ki ɲm̀ɔbe utons̀ɔnl ya tetem, ki tien' u'ba unisaal, unil kɛ laa' u yé unisaal.

⁸ U jiiɛn' u'ba tingi, ki tuo' Uwien ya ɲɔbu bó, haali ki tí kpo'.

U kpo' ud̀ɔp̀ɔnp̀ɔn bo nɛ.

⁹ Nɛn bo nɛ Uwien kpíen' ẁɔ kí tí gbíen', kí de' ẁɔ liyel là cɛn' iyel kɛ,

¹⁰ ɲɔ bà te paaki bó nin bà te kitink bo nin bà te dɛntingi nǹɔ kɛ cii' *Yesu ya yel la,

bɛ ɾi gbaan kɪ kpiɛke wɔ,

¹¹ ɲɔ inibol kɛ ɾi len kɪ ye *Yesu Kristo
nɛ yɛ tibont kɛ ya Yonbdaan,
kɪ kpiɛke ti'Baa Uwien.

Li yɛ mɛn kuwenwenku uɲɛndun wuu ni

¹² Nɛn bo, n'jɔtiɛɛ, ni yɛ binib bɔ tuu kɪ ɲmɔbe mibom nɛ. Ni la ɲmɔbe bom uyo wɔ n te ni'saan baba, ama fɛnfɛnnɔ ma te ni'saan ma nɔ, li ɲmɔbe mɛn mibom kɪ cɛn' uyo wɔ n te ni'saan. Tɔɔrɛ mɛn kɪ li boh Uwien, kɪ li sɔnh itɔɔn yɔ wɔngɛh kɪ teh ni ɲmɛrɛ' nɲɔ kɪ ti gben. ¹³ Kimɛ wɔn Uwien nɛ sɔnh ni'ni, kɪ cɛrɛh ni yɛ u yɛ nɔ, kɪ liɛbɛ' kɪ cɛrɛh ni teh nɛ mɔ.

¹⁴ Li teh mɛn tibont kɛ kɪ la ɲulɲh, kɪ la findeh nin tɔb mɔ, ¹⁵ ɲɔ kɪ li yɛ binib bɔ ɲa ɲmɔbe biil, ka ɲmɔbe jɔknt, kɪ li yɛ Uwien ya bumu mɔ mɔn kɪ ti gben' binib bɔ ɲa cuube, ka kpe sɛn ya siik ni, kɪ li te tɛn kuwenwenku kɪ wɛndɛh uɲɛndun, ¹⁶ kɪ li tɔkeh bɛ tigbɛr tɔ diɛnh limiɛl. Nɲɔ nɛ ninbi bo n li jɛbn n'ba lidaali lɔ Kristo li baa ni nɲɔ, kimɛ n sɔn' lituonl lɔ nin inunmɔn nɲɔ ɲa juore' fɛnm.

¹⁷ Ni'tekjim yɛ lituɔrl nɛ kɪ de' Uwien. Nba la, bi li ku nni. Bi ku' nni la, n'sɛm mɔ li tien lituɔrl nɛ kɪ pukn ni'yaal bɔ. Ni te nɲɔ la, n ɲmɔbe uyɛnsɔngɛ nɛ kɪ poknh nin ni'kɛ. ¹⁸ Nɛn bo, ni'mɔ ɾi li ɲmɔbe uyɛnsɔngɛ kɪ li poknh nin nni.

Pɔl yɛ wɔ ɾi sɔn Timote nin Epafrodit

¹⁹ N daan kɪ ye Yonbdaan *Yesu de' usɛn la, n li sɔn Timote ni'saan itɔɔn yɛ bo, wɔ ɾi ti cɛngɛ ni'gbɛr, kɪ lɔ tɔkɛ nni ɲɔ n'yɛnm ɾi duɔn. ²⁰ Kimɛ wɔn ɲa ɾi la, ma ɲmɔbe min nin wɔ maaleh ni'bɔ. Nil ɲa te kɪ cinbe kɪ tɔngɛ ni'gbɛr. ²¹ Bitɔb kɛ nuunh bi'tiɛma mɔnm nɛ, ba tɔngɛ *Yesu Kristo ya tuonl. ²² Ama Timote wɔn, ni bɛn wɔ, kɪ laa' u sɔn' ma bo. U sɔnh nin nni tigbɛmɔnmɔnt ya sɛn ni tɛn kibuk sɔnh nin kɪ'baa ma bo nɛ. ²³ Nɛn bo, n ti laa' n'gbɛr ya donbɔ la, n daan ɾi pɔk kɪ sɔn wɔn nɛ ni'saan. ²⁴ N du Yonbdaan bo kɪ ye min nin n'yul li baa ni'saan na ɾi taande. ²⁵ Ama n maale' kɪ ye ni kpe ɾi cɛrɛ ti'ninjɛ Epafrodit ɾi liɛbɛ ni'saan nɛ. U yɛ min nin wɔ te kɪ sɔnh, kɪ te kɪ mɔh limuɔl liba nɛ, kɪ yɛ unil wɔ ni sɔn' wɔ, wɔ ɾi lɔ de nni nɔ pɔrɛ' nni. ²⁶ U'nun mɔn wɔ ɾi ti ɾi lɛ ni'kɛ ama u'yɛnm saa' ni ti kɛnde', kimɛ ni cii' u'wiɛn bɔ. ²⁷ Imɔn, u bunge' kɪ ti bɛnh wɔ ɾi kpo nɛ, ama Uwien muɔ' wɔ micɛɛckm. Na yɛ u muɔ' wɔn baba nɛ micɛɛckm, u muɔ' n'mɔ nɛ ɲɔ n'yɛnsaa la yɛbrɛ kɪ pukn. ²⁸ Nɛn bo nɛ n teh tontonm ɾi cɛrɛ wɔ ɾi liɛbɛ ni'saan, ni ti ɾi ti lɛ wɔ ni'yɛnm ɾi sɔngɛ ɲɔ n'bugbɛn ya yɛnm ɾi duɔn waamu. ²⁹ Nɛn bo, teke wɔ mɛn nin uyɛnsɔngciɛn, kimɛ u yɛ Yonbdaan yɔ nɛ. Li sɛlndɛh mɛn binib bɔ kɛ te tɛn wɔn. ³⁰ Kimɛ Kristo ya tuonl bo nɛ u lɔ sɛn' waamu wɔ ɾi kpo. Wa lɔ jɛ u'miɛl, nɛ kɪ sɔn' nni lituonl lɔ ninbi nin ni'yul ɲa bi li frɛ kɪ sɔn nni lɛ nɲɔ.

3

Na li cɛrɛ unil ɾi li cuube Uwien ya nun bɔ

¹ Tɔ, n'yaabɛ, li poknh mɛn Yonbdaan bo. Ni yɛ ɾi liɛbɛ kɪ kɛlɛ nɛ n lɔ kpiɛ' kɪ kɛlɛ' nɛ nɔ nɲɔ nɛ la, na ɲaabɛh n'yɛnm, kimɛ nɛn nɛ li cɛrɛ ni' nɛ kinunbɔnk ni. ² Liikɛ mɛn ni'yul bo nin bitonsɔnbierb; i ya sɛngbɛlɛ jɛh kɪ bungrɛh i'ba nɛ kɪ yih nɛ upunjiɛ. ³ Tinbi ya punjiɛ nɛ yɛ upunjiɛmɔn, kimɛ *Uwien ya Fuɔnaɔnm nɛ cɛrɛh ti pukeh wɔ, kɪ jɛbnh ti'ba *Yesu Kristo bo, ka du ti'tiɛma tuɔm bo. ⁴ Nin nɛn kɛ ɲɔ min ɲmɔbe usɛn ɾi li du n'tiɛma tuɔm bo. Unil yɛ u ɲmɔbe usɛn wɔ ɾi li du u'tiɛma tuɔm bo la, n ɲmɔbe usɛn kɪ cɛn' wɔ. ⁵ Bi

maa' nni, wienniin daali ne bi jie' n'punl. N yé Israyel ya bol ya nil ne, ki yé Bensamen ya yaabil. N'baambe ke yé Ebrembe ne. Yiko ya sen ni wɔn, n yé *Fariisembé ya cekl yɔ ne ki pe u'bo mɔnmɔnm. ⁶ N'tuon ya sɔnm ni, n'nun lá mɔn n'jende Kristo ya taanl yaab ne. Yiko ya sen ni mɔ la, ma lá ηmɔbe biil yiko uba bo.

⁷ N lá maaleh ki teh nen ke yé n'bo kpele ne. Ama Kristo bo n laa' ní yé fɛnm ne. ⁸ Imàn ne, n yin' nibonn ke fɛnm kime n bende' *Yesu Kristo n'Yonbdaan ma nno, nen ne cɛn' nibonn ke. Wɔn bo ne n daan' nibonn ke, ki ye ni'ke yé tibint ηɔ n'li yé wɔn Kristo yɔ ne, ⁹ kí li tɛ nin wɔ kí tí gben. Na yé n pe *yiko bo ma nno ne ki yé ugbemɔndaan. N teke' Kristo ki jin' ma nno, ne ki yé ugbemɔndaan. Uwien bɔh binib bigbemɔndɛnb kí ñe mitekjim bo ne. ¹⁰ N yé nibonbaabn ná si: n'li ben Kristo ne, kí li ben u mekrm ya tuɔm, kí taan nin wɔ u'jend ni, kí tí kpo ten wɔn, ¹¹ ηɔ kí li daan ki ye n'mɔ li mekre bitenkpiib ni.

Pɔl tiinh kí cuube lisuul ya bùol

¹² Na yé n ye n baa' lisuul nno ya bùol ηɔ ne, ka yé n ye n yé wà niba ηa ji pɔre' wɔ ne. Ama n mɔndeh ki tiinh n' nɛnde lɛ ne, kime *Yesu Kristo ne cuo' nni kí tien' u'yɔ. ¹³ N'yaabe, ma ye min nɛnde' lisuul nno ηɔ ne. N'nun mɔn nibonn ná bo si: n' sunde ná tien' n'puoli bó ne, kí li bɔ minɔnm bo kí joh inun bó. ¹⁴ N tiinh kí cuube lisuul ya bùol ne, ηɔ *Yesu Kristo bo n'le Uwien yin' te wɔ n' de te lisuul lá paaki bó nno. ¹⁵ Tinbi bá ke tien' binicekrkaab mitekjim ya sen ni nno, cère mɛn tí li maaleh nno. Ni tí ηmɔbe iyenmaale i'ba i bore' nin yii la, Uwien li wuɔn ne i'tingi. ¹⁶ Ní te ma ke la, cère mɛn tí li tuu kí kpe usɛn wá tí li lá kpe wú kí lá baa' fɛnfennɔ nɔ.

¹⁷ N'yaabe, ni'ke n' tɛkn n'taal ni, kí li tɔɔreh kí sekndeh binib bá teh tí lá wuɔn' ne ki ye ní li teh ma bo nno. ¹⁸ Kime n lá kpie' kí tɔke' ne ηɔ, kí tí tɔkeh ne fɛnfennɔ wuɔ nin tinunsiir kí teh binib bá yebe ne ηmɔbe mitetem má cère' bi yih Kristo ya kuum udɔpɔnpɔn bo fɛnm. ¹⁹ Bi lí tí fɔre kí juore fɛnm ne. Bi'bent ne yé bi'Wien. Bi jɛbnh bi'ba bi'fe ya tuon bo ne. Bi'yenmaale ke pe uɛndun ya bont bo ne. ²⁰ Tinbi wɔn, tí yé paaki bó yaab ne. Nen bo ne tí gu nin inunmɔn lidaali lá Yonbdaan *Yesu Kristo tí'ηmiɛnl lí ñe ni' bó kí baa ní, ²¹ kí lèbre tí'gbɛnɛnt tà ηa ηmɔbe sel nno kí nenge u'yaar tà ηmɔbe ukpieke nno, kime u ηmɔbe mituɔm wɔ n' cère tibont ke n' tuo u'ñɔbu bó.

4

¹ Nen bo, n'yaabe, n yíe ne ne, kí dɔkn' ne cɛen. Ninbi ne yé n'bo n'yensɔnge, kí yé n'bo lisuul lá bi dienh lè wá mɔn' kí faake'. Tùɔre mɛn kí lí pe Yonbdaan ya sen bo nno.

Igbiere

² Efodi nin Sentik, n sureh ne nibonn ná bo si: Yonbdaan bo ní li lienh kí ciih tɔb bó. ³ Sin n'tonsɔntɔ, umɛmɔndaan, n gbáanh ηe ne, á tore be kime bi yé bipiib bá nin Kleman nin n'tonsɔntɔb lá mɔnde' kí tore' nni tigbemɔnmɔnt ya tɔkm ni ne. Uwien kele' bi'yel limiel ya gbɔnku ni ηɔ.

⁴ Yonbdaan bo, lí poknh mɛn uyo ke. N liebe' kí tɔkeh ne ne, lí poknh mɛn. ⁵ Lí ηme mɛn nin binib ke. Yonbdaan ya babaadaali nekn' ní ηɔ. ⁶ Lá cère mɛn iyenmaale n'li wiɛbe ne niba bo, ama ní lí káareh isɛn ke ni, kí lí gbáanh Uwien, kí lí faareh wɔ, kí lí mieh wɔ ná pɔre' ne. ⁷ Nno ne Uwien ya yɛndun wá cɛn' unisaal ya benm ke nno, lí de ne lifɛsɔngl, kí cère ni'yɛnm n'li dɔ kí ñe *Yesu Kristo bo.

⁸ Tò, n'yaabe, cère mèn ni'nun rí li món ná ke yé nibonmònn nin ná ke kpe be rí li boh ne nin ná ke cuube nin ná ke ña ñmòbe jòknt nin ná ke kpe be rí li yíe nè nin ná ke ñmòbe lisel nin ná mòn ki tí gben' ki ñmòbe kupenpeku bo. ⁹ Li teh men ni benge' ná n'saan, ki cii' nè, ki teke' nè, ki laa' n teh nè nnò, ño Uwien uyenduon ya daan rí li te nin ne.

Pól faareh Filip yaab bi'pum bo

¹⁰ N ñmòbe uyeñsonge Yonbdaan bo ki gbien', kime ni ji fre' ki wuon' ki ye ni tien n'bó. Ni lí là tien n'bó ne, ama ná là laa' sen ne ní wuon kí ye ni tien n'bó. ¹¹ Ná yé n te tijiint ni ne cère' n lienh nnò, kime n benge' n li fuobe ma bo isen ke ni. ¹² N ben n li fuobe ma bo tijiint ni bii ligbel ni. N benge' uyo ke, n li fuobe ma bo isen ke ni. N jinh ki gbuokeh bii n te mikònm la, n ñmòbe ki gbien' bii n ñmòbe waamu la, n ben rí li tien ma. ¹³ Kí ñe Kristo wá dien nni mituom nnò bo ne n li fre kí tien ni'ke.

¹⁴ Nin nen ke, ni tore' nni n'jend ni ma nnò, ni tien' ní mòn ne. ¹⁵ Ninbi Filip yaab mònən ben ki ye uyo wá n là siereh Maseduon ya tinfenm ni nnò, ninbi baba ña rí la, Kristo ya taanl liba mònən ña là ñen' ni'ba ki tore' nni. N là cin' u ya yo ne ki tókeh binib Kristo ya gbemòmòmònt mitinfenm nnò ni. ¹⁶ N là te Tesalonik ya du ni uyo wá nnò, ni là nèkn' nni ná pòre' nni ní gèbre' bolm miba. ¹⁷ Na yé n nuunh mipum baba ne; ama n nuunh ni'pum nnò bo, Uwien rí cère ní le mimòm ki gbien ne.

¹⁸ Ni de' nni ná nnò, ni'ke kòn' n'nuo ni. Ni yebe ki cèn' n là cieke ná mònən. Ni sòn' Epafrodit wò rí lá de nni ná nnò, n laa' nè, ne ki ji ñmòbe ki gbien'. Ni'pum nnò te ten lituorl là mòn li'nu ñme, Uwien teke' le, u'yenm songe li'bo ne. ¹⁹ N'Wien ñmòbe ukpieke, ki ñmòbe lifaal ki gbien' ma nnò, *Yesu Kristo bo, u li de ne ná ke pòre' ne. ²⁰ Cère mèn tí kpieke ti'Baa Uwien uyo wá ña ñmòbe gbenm. Ami.

Ifuondfòrke

²¹ Ní fuonde binib bà ke yé Uwien yaab kí ñe *Yesu Kristo bo nnò jeje kí de nni. Kristo yaab bà te n'saan nnò mò fuondeh ne.

²² Uwien ya nib ke fuondeh ne. Ubercien Sesa ya tonsənb bà yé Uwien ya nib nnò tūəreh ki fuondeh ne. ²³ Yonbdaan *Yesu Kristo rí juoke ne.

Kugbɔnku kua Pɔl kele' ki de'

Kolos yaab nnɔ

Nà wɔngeh kugbɔnku kuu te ma bo

Kolos yé Asi ya tinfɛnm ya duciɛn uba nɛ. Ní naan Pɔl nin u'yul ɲa jon' ní'bó. U'tonsantɔ Epafas nɛ cin' ki tɔke' ní'bó Yesu ya gbɛr (1:7; 4:12).

Pɔl cii' bitonɛndɛnb biba wɔknh Kolos yaab miwɔknm mà ɲa kpe sɛn ki tɔkeh bɛ ki tɛh bi li paan iyaajɛbok bo nɛ ki ɲmɛrɛ. U te lipɛkl ni ka ní fre kí jo ní'bó ma nnɔ nɛ ki kele' kugbɔnku kuu nɔ ki de' bɛ.

Kí cin liyul 1:1 kí tí baa 2:5 Pɔl wuɔn' ki ye Yesu Kristo nɛ ɲmɔbɛ mituɔm tibont kɛ bo, ki yé u'taanl ya yul. Wɔn nɛ kpe bɛ ní li pukeh wɔ.

Kí cin iyul 2:6 kí tí baa iyul 2:23 Pɔl tɔkeh Kolos yaab ki tɛh bɛ ní liike bí'yul bo, ki la li cengeh binib bá wɔknh miwɔknm mà ɲa kpe sɛn nnɔ ya gbɛr, ama bɛ ní li co bi ɲmɔbɛ mitekjim mà nnɔ kenken.

Kí cin iyul 3 kí tí baa 4:6 Pɔl tɔkeh bɛ bi li fuobe ma bo itáan ni nin idencɛn ni nin binitɔb nɛ. U tí fɔrɛ' kugbɔnku kuu nɔ nin ifuonde nɛ (4:7-18).

Ifuonde

¹ Min Pɔl, n yé *Yesu Kristo ya tond nɛ Uwien ya yíem bo. Min nin tí'ninje Timote nɛ kieh kugbɔnku kuu tí de ² ninbi tí'yaab bà te Kolos ya du ni kí yé Uwien yaab kí du Kristo bo nnɔ. Tí'Baa Uwien ní juoke nɛ, kí de nɛ uyɛnduɔn.

Pɔl faareh Uwien Kolos yaab bo

³ Uyo wá kɛ tí káareh tí'Yonbdaan *Yesu Kristo ya Baa Uwien kí dienh nɛ la, tí tuu kí faareh wɔ ní'bo nɛ; ⁴ kímɛ tí cii' ní tùɔrɛ' kí teke' *Yesu Kristo kí jin', kí tùɔrɛ' kí yíe Uwien ya nib kɛ ⁵ kí ɲɛ lidɛndɛnl là Uwien ble' lɛ paaki bó kí gu nɛ nnɔ bo. Ní cii' lidɛndɛnl nnɔ bó lidaali là bí cinde' kí tɔke' nɛ tigbɛmɔnmɔnt tà yé tigbɛmɔnt nnɔ nɛ. ⁶ Bí tɔke' nɛ tigbɛmɔnmɔnt nnɔ ma bo nnɔ, bí tɔke' tù nnɔ nɛ unɛndun ní ní'kɛ saan, tù cɛrɛh binib teknh *Yesu kí jinh kí yɛbreh kí joh, kí tɛh ná mɔn. Tù là tien' ní'mɔ nnɔ nɛ, lidaali là ní cinde' kí cii' Uwien ya juokm ya gbɛr kí bɛnde' tù mɔnmɔnm nnɔ. ⁷ Tí'jɔ nin tí'tonsantɔ Epafa nɛ wɔkn' nɛ. U yé ní'bo Kristo ya tonsɔnl wá tí du u'bo nɛ. ⁸ U tɔke' tɛ *Mifuoñaanm cɛrɛh ní yíe tɔb ma bo.

⁹ Nɛn bo nɛ haali nin lidaali là tí tí cii' ní'gbɛr nnɔ, tí káareh kí dienh nɛ ka pieh, kí gbáanh Uwien wɔ ní cɛrɛ u'Fuoñaanm ní de nɛ miyɛnfuom nin mibɛnm isɛn kɛ ní, ɲɔ ní bɛnde u yíe ná kí tí gben. ¹⁰ Nnɔ nɛ ní li ɲmɔbɛ mitetɛm mà selndeh Yonbdaan, kí li tɛh ná kɛ sɔnge u'yɛnm, kí lí sɔnh itɔnmɔnmɔn kɛ ya bol, kí li tùɔrɛh kí bɛndeh Uwien mɔ kí pukndeh. ¹¹ Tí gbáanh wɔ kí tɛh u'tuɔm mà ɲmɔbɛ ukpíekɛ nnɔ ní cɛrɛ ní'mɔ ní lɛ mituɔm kí lí faa isɛn kɛ ní, kí lí ɲikndeh, kí lí ɲmɔbɛ kuminku mibiikm mà kɛ lí tu nɛ ní. ¹² Lí faareh mɛn Baa Uwien nin uyɛnsɔnge, kímɛ u tien' nɛ binib bá kpe bɛ ní lɛ bí ya bó u bonde' mímɔnm mà u'bɛl là yé kuwenwenku ní kí ble' bá yé u'yaab nnɔ. ¹³ Wɔn nɛ fie' tɛ licinɲunl ya tuɔm saan, kí nɛbrɛ' tɛ kí jon' u'Bije wá u yíe wɔ ya bɛl ní. ¹⁴ U'Bije nnɔ nɛ de' tɛ kí wie', kí cɛrɛ' u fɛrɛ' tɛ tí'biɛrɛ.

Iyuan yà dondeh Kristo

¹⁵ U yé Uwien wá ba lenh wɔ ya nɛnnenku nɛ, kí tɛ kí laa' unɛndun ɲa laan tɛ,

¹⁶ Uwien cɛrɛ' wɔn nɛ ɲɛn' tibont kɛ,

kutaaku bo yaar nin kitink bo yaar,
 bi lenh tà nin ba lenh tà,
 Tibont tà ke te kutaaku bo ki ñmabe mituam ke ya bol,
 nin tà ke ñmabe ticiënt ke ya bol,
 Uwien cère' wòn ne ñen' tu'ke,
 ne tu'ke mǎ yé u'yaar ne.

¹⁷ U te ki laa' tibont ke ña laan te,
 wòn ne cère' tibont ke te tu'buol.

¹⁸ Wòn ne yé u'taanl ya yul,
 ne u'taanl yé u'gbenent,
 Wòn ne yé micincinm,
 ki yé wá kpie' ki mekre' bitenkpiib ni,
 ño wǎ ní li yé usenlier isen ke ní.

¹⁹ Kime Uwien ya yíem bo ne wòn nin u'yul te u'Bije ni ki tí gben',

²⁰ ki cère' u'Bije bugben bo,
 wòn nin uñendun taan' buñobu,
 ño ni'ke ní li yé u'Bije yann,
 u'Bije ya sém mà ñen' ki wule' udǎpǎnpǎn bo nno bo ne,
 u cère' uñakpaan te kitink nin kutaaku bo.

²¹ Uyo uba ni'mǎ là yé binib bà jende' Uwien ne, ki yé u'ennendb kí ñe ni là ñmabe iyenmaale yá í cèreh ni teh nà bre nno bo. ²² Ama fénfennǎ Uwien cère' ninbi nin wòn taan' buñobu kí ñe u'Bije tien' u'ba unisaal ma ki tuo' ki kpo' nno bo. Uwien tien' nno ño ní fre kí sere u'nun bó, kí li yé u'yaab, kí la ñmabe jǎknt, kí la li ñmabe biil mǎ ne. ²³ Ama ní li faa mitekjim ni, kí li co kenken. Ni là cii' tigbemǎnmǎnt ma nno, tù cère' ni ñmabe lidendénl ne. Ni la wáe lidendénl nno. Bi kpaande' tù utingben bo ya nib ke saan ne. Ne min Pǎl ya tuonl si: ní kpaande tu ya gbemǎnmǎnt ne.

Pǎl mǎh ki toreh Kristo ya taanl

²⁴ Fénfennǎ n jinh ijend yá ni'bo nǎ n'yenm sǎnge ne; kime Kristo là jin' ijend yá nno, n'mǎ tǔkre' i ya jend ne ki jèndeh u'taanl là yé u'gbenent nno bo. ²⁵ N yé litaanl nno ya tonsanl ño ninbi bo, Uwien de' nni lituonl là nno ní sǎn lè ne. Len si: ní tǎke ne Uwien ya gber kí tí fǎre. ²⁶ Tù yé tigbebǎlkaar tà Uwien là bǎle' tù uyo bo yaab ne. Ne fénfennǎ u kpiire' tù kí tǎke' u'yaab. ²⁷ U yíe be ní bende tigbebǎlkaar nno yé lifaal kí tí kpe ma bo ne, kí ñmabe ukpieke bà ña yé *Sufmbé ni. Ni'tingi si: Kristo te ni'siik ni ma nno, ni ñmabe lidendénl kí ye ni li le Uwien ya kpieke. ²⁸ Tí tǎkeh wòn Kristo ya gber ne, kí gbiereh unil ke, kí taah miyenfuom ke ya bol kí wǎknh unil ke ño unil ke ní li mǎn Kristo ya sǎn ni kí tí gben. ²⁹ Nen bo ne n sǎnh lituonl. Kristo ya tuam mà te n'gben ni kí ñaanh nno ne cèreh n mǎh lituonl bugben bo nin inunmǎn.

2

¹ Imǎn, n yíe ní bende n mǎh limuol là ya tunbu nin inunmǎn ninbi nin Lawodise yaab nin binitǎb bà ke ña laan laa' nni nin bi'nunbu bo ne. ² N teh nno ño bi'fèl ní li co, be ní li kpe buñobu, kí li yíe tǎb, kí li ñmabe mibenm kí tí gben ne. Mibenm nno ne li cère be ní bende Uwien ya bonbǎlkaann. Nen si: Kristo bugben. ³ Miyenfuom nin mibenm ñmabe lifaal là ke nno buǎ wòn saan ne.

⁴ N tǎkeh ne nen ño uba la taa ñoñmaagber tuba kí lere ne ne. ⁵ Kime nin ma te ni'ni ma ke nno, n tuu kí maaleh ni'bó ne. N'yenm sǎnge ni'bo, kime n laa' tibont ke te tu'donbó ne ni'buol, kí laa' ni du Kristo bo nin ni'fèl ke.

Kristo ne dienh limiel

6 Ni teke' ki ye *Yesu Kristo ne ye Yonbdaan ma nno, li pe men u'sen bo. 7 Tuore men ki tebn wo, ki cere ni'miel ri li juon u'bo. Li faa men mitekjim ni ten bi la wahn' ne ma bo, ki li faareh Uwien yo ke yo. 8 Li ben men, ki la cere uba ri dele ki cuo ne nin tinisaalyenfogber. Tu ye ghefenm ne, ki ye kutonnenuku mo, ki nen' unisaal ya yaajebok nin isenpol ya nuuke unendun wuu no saan, ta nen' Kristo saan. 9 Kime Uwien nin u'yul te won Kristo ni ne ki ti gben'. 10 Ninbi nin won Kristo taan' ki tien' unibaab ma nno ne ni laa' mimomn ke ki ti gben'. Won ne cen' na ke nmobe mituom nin ticiet ke ya bol.

11 Ninbi nin won taan' ki tien' unibaab ma nno, ni te ten ni jie' ni'pun ne. Upunjie nno na ye nisaal jeh ipun ma bo, ama u nen' Kristo saan ne ki gbendeh minisaaltetem ma cereh unil teh ibiere nno ya gber. 12 Bi sii' ne Uwien ya nunm ma nno ni wuon' ki ye bi taan' ki sube' ninbi nin Kristo ne, ne ninbi nin won taan' ki mekre' mo, kime ni teke' Uwien ya tuom ma cere' u mekre' bitenkpiib ni nno ki jin'. 13 Ni la te ten bitenkpiib ne Uwien ya nun bo, kime ni la teh ibiere ne, ka ye u'nib* mo. Ama u cere' ni liebe' ki fuobe nin Kristo, ki fere' te ti'biere ke. 14 U nmire' tigber ta bi la kele' tu kugbonku ni tu biindeh te, ka cendeh nin ti'fuobm ki ne tu ble' iwob ya nno bo; ki gben' kugbonku nno ya gber Kristo ya doponpon bo.

15 Kristo fie' na ke nmobe mituom nin ticiet ke ya bol ya jekonwent, ki jin' ne ife binib ke ya nun bo, ki tuke ni'ke ki lindeh wo ri wuon ki ye udoponpon ne cere' u man' ki faake'.

16 Nen bo, la cere men uba ri kuon ne ki ye ni la ji nie, ki la nu nie, ki la cere uba ri wohn ne libinl ya nacent nin unmaafaan ya nacentu nin *Saba ya daali ya gber bo. 17 Tu ya bont ye na li baa ni ya jinjinku ne, ama Kristo bugben ne ye nibonmnn. 18 La cere men ba bndeh binib ya nun bo ki teh bi ye binib ba dinge, ki pukeh Uwien ya tondb nno ri juon ne puoli. Bi lienh ki teh bi lenh tibont tidekt yaam, ne ki nmobe inisaalyenmaale, ki teh tinacenkpenkuont. 19 Ba tuuke Kristo bo. Ama u mo ne ye liyul. Liyul ne jindeh tighenent ke, ki cereh tighenent ya bont tuuke tu'tor bo ijire coco tu, ne Uwien cereh tu kpienh u ye ma bo.

20 Ni taan' ki kpo' nin Kristo ne ki nen' isenpol ya nuuke unendun wuu ya nu ni. Nen bo, be tien' ni bie ki cereh bi wohndeh ki dienh ne i ya kuon ten unendun ne cere' ni fuobe? 21 Be tien' ni cereh bi kuondeh ne ki teh: la taa men nie, ki la len nie, ki la me nie. 22 Nen ke ye iwob ya te ki de' tibont ta binib jin' tu ki ti gben' la, ta ji nmobe kpele ne. Unisaal ne nen' i ya wob ki wahn ye binib. 23 Iwob bugben ya gber te ten miyenuom ne ka ji ye yenuom. I tokeh unil ya yenn ye wo ri li pukeh na ya gber ne, ki cereh binib teh ten bi jindeh bi'ba tingi, ki jendeh bi'ba. Iwob nno na ye bonn, i toreh unisaal wo ri li teh u'yenn ye na baba ne.

3

Li nuunh men tibont ta ye Uwien yaar

1 Ni taan' ki mekre' nin Kristo ma nno, li nuunh men paaki bo ya bont Kristo ke na saan Uwien ya jie bo nno. 2 Cere men ni'yennaale ri li pe tibont ta te paaki bo bo, ki la tonge tingi ni yaar. 3 Kime ni kpo' ne ni'miel buo Kristo saan, ne Kristo mo buo Uwien saan. 4 Kristo ne ye ni'miel. U la li nen u'ba upaan bo uyo wa nno ni mo li taan nin wo ki ne upaan bo, ki le u'kpieke.

Mitetekpaam nin mitetefnm ya gber

* 2:13 Bi lebre' linobonl la ki ye ka ye u'nib nno; li kele' Grekmbe ya lenm ni ki ye: Ni la ye binib ba na jie' pun ne.

⁵ Sii ki subn men tibont tà te ni'fuobm ni ki yé kitink bo yaar nno. Tun si: lisonsondl nin linanmaal nin ujennieke nin iyenmaaliere nin ununfóke lifaaciɛnl bo. Lifaaciɛnl yé unil bo ibule nɛ. ⁶ Nɛn nɛ cɛrɛh Uwien ya benku ni beh bà ɲa ciɪh u'ŋɔbu bó nno bo. ⁷ Uyo wà ni là teh i ya biere nno, ni'mò là ɲmòbe mi ya tetem nɛ. ⁸ Ama fɛnfɛnno, ni'mò ní wiɛ tibont tuu kɛ. Tun si: ubenpiebe nin tijer nin mibiɛrm nin isuk nin iŋɔbonbil yà ŋɛh ni'ŋuɔn ni nno. ⁹ La tɔkeh men tɔb tonnɛngbɛr. Ni ghen' ni'tetekpaam nin mɪ là cɛrɛh ni teh tibont tà kɛ nno ya gbɛr, ¹⁰ nɛ ki taa' mitetefɛnm, ki ji yé binifɛnb. Uwien nɛ cɛrɛh ni tuu ki fɛndeh ki joh, ki nɛngreh wɔn wà ŋɛn' nɛ nno. Nno nɛ ni li tɔrɛ kɪ bɛnde wɔ. ¹¹ Nɛn bo, na ji ɲmòbe wuɔ yé Suf nɛ wuɔ ɲa yé Suf, ka ji ɲmòbe wuɔ yé wà jiɛ' u'punl nɛ wuɔ yé wà ɲa jiɛ' u'punl, ka ji ɲmòbe wuɔ yé ucaan nɛ wuɔ yé wà ya nun ɲa wien, ka ji ɲmòbe wuɔ yé uyonb nɛ wuɔ ɲa yé yonb. Ama Kristo nɛ yé ni'bo nibonn kɛ ki te unil kɛ ni.

¹² Uwien nɛ gɛndɛ' nɛ ki tien' nɛ u'yaab, ki yíe nɛ. Nɛn bo, cɛrɛ men ni'nun rɪ li mɔn tinimɔnt bo, kɪ li muɔh tɔb micɛɛkm, kɪ li jɪndɛh ni'ba tingi, kɪ li ɲmɛ nin tɔb, kɪ li ɲmòbe liyɛnguol, ¹³ kɪ li ɲmòbe sukɛ tɔb bo. Uba kɔnh nin u'tɔ nibonn niba bo la, bɛ rɪ li fɛrɛh tɔb. Yonbdaan fɛrɛ' nɛ ma nno ni'mò rɪ li fɛrɛh tɔb. ¹⁴ Ni li tɔrɛh ki teh nà si: ní li yíe tɔb nɛ, kime miyíem nɛ cɛrɛh binib tɔrɛh ki te uŋɔkpaan ni. ¹⁵ Kristo ya yɛnduɔn rɪ li te ni'fɛl ni ki pekreh nɛ. U ya yɛnduɔn bo nɛ Uwien yin' nɛ ní taan kɪ li yé unibaab. Nɛn bo, li tuu ki faareh wɔ men.

¹⁶ Cɛrɛ men Kristo ya gbɛr rɪ tɔrɛ kɪ kɛ iŋaan ni'fɛl ni. Li wɔknh men tɔb, kɪ li taah miyɛnfuom kɛ ya bol ki gbierɛh tɔb. Li dondeh men Uwien, kɪ li gɛh iyuon kɛ ya bol nin ni'fɛl kɛ ki faareh wɔ. ¹⁷ Ni lienh nà kɛ bii ni teh nà kɛ la, cɛrɛ men ni'kɛ rɪ li yé Yonbdaan *Yesu ya yel bo, kɪ li faareh Baa Uwien wɔn bo.

Kristo yaab li fuobe ma bo bi'dencɛn ni

¹⁸ Bipiibe, li blinh men ni'yul ni'ciɛb ya nun bó. Ni kɛrɛ bipiib bà pɛ Yonbdaan bo rɪ li teh nno nɛ. ¹⁹ Bijɛbɛ, wà kɛ rɪ li yíe u'po, kɪ la cɛrɛ u'benku ni rɪ li pendɛh u'bo. ²⁰ Mubumu, li boh men ni'naambɛ nin ni'baambɛ isɛn kɛ ni, kime nɛn nɛ songɛ Yonbdaan ya yɛnm. ²¹ Bibaambɛ, la cɛrɛh men ni'bumu ya yɛnm rɪ li ŋɛh ni'ni. Ni teh nno la, mu'yɛnm li saa nɛ.

²² Iyonbe, li boh men ni'cɛnbaambɛ uɛndun wuu ni isɛn kɛ ni. Ni la li boh bɛ bi'nun ni baba tɛn ni nuunh binib nɛ rɪ li pɛkeh nɛ, ama ní li boh bɛ nin ni'fɛl kɛ kɪ ŋɛ ni boh Yonbdaan ma nno bo. ²³ Ni teh nà kɛ la, ní li teh nɛ nin ni'fɛl kɛ tɛn ni teh ki dienh Yonbdaan nɛ, na teh ki dienh nib, ²⁴ kɪ li bɛn ki yɛ Yonbdaan Uwien li su nɛ nin u'bonde' mimɔnm mà kɪ ble' bà yé u'yaab nno. Ni teh ki dienh Kristo nɛ, wɔn nɛ cinbe ki yé ni'cɛnbaa. ²⁵ Wà teh nà bre la, Uwien li dere udaan ya tub u teh nà nno bo nɛ, kime Uwien ɲa ɲmòbe gɛngɛnde.

4

¹ Iyonbe ya cɛnbaambɛ, li teh men ni'yonbe nà cuube, kɪ la li yíe uba ki cɛn' u'tɔ; kɪ li bɛn kɪ yɛ ni'mò ɲmòbe Cɛnbaa paaki bó.

Igbiere

² Li kàareh men ki la pieh. Ni'kaare rɪ cɛrɛ ní la gɔh kɪ li faareh Uwien. ³ Ní yekn kɪ li kàareh ki dienh ti'mò ɲɔ Uwien rɪ de tɛ usɛn tí wɔkn binib u'gbɛr, kɪ tɔke bɛ Kristo ya gbɛbɔlkaar tà bo n te lipɛkl ni nɔ. ⁴ Ní kàare wɔ ɲɔ rɪ tɔrɛ kɪ ŋɛn tigbɛbɔlkaar nno upaan bo kɪ tɔke tù, n bi li tɔke tù ma bo.

⁵ Li ɲmɔbe mɛn miyɛnfuom, kɪ li te mɔnmɔnm nin bɑ ɲa yɛ Kristo yaab. Uyo wɑ ni laa' libɔnl nɪ tien nɑ mɔn la, tien nɛ mɛn. ⁶ Cɛre mɛn ni'gber ɲ li tuu ki ɲmɛ kɪ suɔke, nɪ li jiindeh wɑ ke nɪ kpɛ nɪ jiin wɔ mɑ bo.

Ifuondforke

⁷ Ti'ninjɛ Ticik wɑ n yɛ wɔ, u yɛ n'tonsɔntɔ Yonbdaan ya tuonl ni, kɪ sɔnh lɛ mɔnmɔnm nnɔ, li tɔke nɛ n'gber ke. ⁸ N sɔnh wɔ ni'saan nɑ bo si: wɔ ɲ ti tɔke nɛ ti'gber, kɪ saake ni'gbenɛnt nɛ. ⁹ N li cɛre wɔn nin Onesim nɛ ɲ tɔke. Onesim yɛ ti'ninjɛ wɑ kpɛ ti li du u'bo nɛ, nɛ n yɛ wɔ. U yɛ ni'yɔ nɛ. Bi baa' ni'saan la, bi li tɔke nɛ tigber tɑ ke te ti'bɔl.

¹⁰ Min nin Aristak wɑ te lipekl ni nnɔ fuondeh nɛ. Banabas ya ninjɛ Mark mɔ fuondeh nɛ. N lɑ tɔke' nɛ u'bɔ ɲɔ, u lɑ baa ni'saan la, nɪ teke wɔ tinɔjer tule. ¹¹ *Yesu wɑ bi baan' wɔ Yustus nnɔ mɔ fuondeh nɛ. *Sufmbɛ bɑ yɛ Kristo yaab nnɔ ni, bɛn baba nɛ sɔnh nin nni Uwien ya bɛl ya tuonl. Bi yɛ binib bɑ saake' n'gbenɛnt nɛ. ¹² Ni'yɔ Epefa mɔ fuondeh nɛ. U yɛ [Yesu] Kristo ya tonsɔnl nɛ, kɪ kɑareh uyo ke nin inunmɔn ki dienh nɛ ɲɔ nɪ li ɲuuke mitekɲim mɔnmɔnm, kɪ kpɛre mi'ni kɪ ti gben, kɪ li yɛ binib bɑ bonde' bɛ ɲ li teh Uwien yɛ nɑ ke. ¹³ Imɔn, n yɛ u'mɔnkunl kɪ ye u'nun mɔn ninbi nin Lawodise yaab nin Herapolis yaab bo cɛɛn nɛ. ¹⁴ Ti'jɔ Luk wɑ yɛ daktiɛ nnɔ nin Demas mɔ fuondeh nɛ.

¹⁵ Nɪ fuonde Kristo yaab bɑ te Lawodise ya du ni nnɔ, kɪ fuonde Ninfa nin Kristo yaab bɑ taakeh u'den nnɔ mɔ. ¹⁶ Ni kaan' kugbɔnku kuu la, nɪ cɛre bɛ ɲ kɑan kɪ Kristo ya taanl lɑ te Lawodise ya du ni nnɔ mɔ ni. Ni'mɔ ɲ kɑan kɪ li nɛ Lawodise ya du ni kɪ baa ni'saan nnɔ. ¹⁷ Nɪ tɔke Akip kɪ ye wɔ ɲ tɔre kɪ liike Yonbdaan de' wɔ lituonl lɑ nnɔ, kɪ li sɔnh lɛ mɔnmɔnm. ¹⁸ Inɔbonforke yɛ nɔ, min Pɔl nin n'yul nɛ ji kieh yɛ kɪ fuondeh nɛ*. La sunde mɛn n jɛndeh ijɛnd yɑ lipekl ni nnɔ bɔ.

Uwien ɲ juoke nɛ.

* **4:18** Kɪ nɛ kugbɔnku kuu ya cinm kɪ lɑ baa 4:17 Pɔl lienh nɛ uba kieh, ama wɔn nin u'yul nɛ kele' migbiirm 18.

Kugbɔnkpiɛku kùà Pɔl kɛle' ki de' Tesalonik yaab nnɔ

Nà wɔngeh kugbɔnku kuu te ma bo

Tesalonik yé Maseduɔnn ya tinfenm ya ducenciɛn nɛ. Pɔl là joh usen nle bo ma nnɔ nɛ ki tɔke' ni' bɔ yaab Kristo ya gɛr. Wɔn nin Silfen nin Timote nɛ là tɔke. Tesalonik yaab bà yɛbe ɲa là yé Sufmbɛ.

Sufmbɛ bà là te udu nnɔ ni nnɔ ya biba ɲa tuo' Pɔl ya gɛr, ki sure' bɛ bi kpre' ni' kɛ saan Pɔl nin u' tɔb bo.

Kí cin liyul 1 kí tí baa iyul 3, Pɔl tɔkeh ki teh wɔn nin Tesalonik yaab ya yɛnm sɔnge tɔb bo. Bi du Kristo bo, ki yíe tɔb ma nnɔ nɛ u faare' Uwien bi' bo, ki tiere' bɛ wɔn nin u' tɔb là te bi' saan uyo wà nnɔ bi là ɲmɔbe mitetem má.

Kí cin iyul 4 kí tí baa iyul 5, Pɔl laa' Tesalonik yaab biba ɲa bɛn Yesu ya baam ya gɛr mɔnmɔnm; nɛ u tɔrɛ' ki tɔke' bɛ tù ni' donbó. Biba laa' bi' yaab biba kpuokeh Kristo ɲa laan biɛ ki baa'. Bi maaleh bà kpuokeh nnɔ li fɔre ma bo ma nnɔ, nɛ Pɔl tɔke' bɛ ki ye bà kpo' nin bà fuobe kɛ tɛ nin Yesu Kristo nɛ, ki lá li mɛkre lidaali liba.

Ifuonde

¹ Min Pɔl nin Silfen* nin Timote nɛ kieh kugbɔnku kuu tí de Kristo ya taanl là te Tesalonik ya du ni, ki yé Baa Uwien nin Yɔnbdaan *Yesu Kristo yaal nnɔ. Uwien ní juoke nɛ, kí de nɛ uyɛnduɔn.

Pɔl faareh Uwien Tesalonik yaab ya tekjim bo

² Ti tuu ki faareh Uwien ni' kɛ bo nɛ, ki tien ni' bɔ ti' kaare ni. ³ Ti tuu ki tien ni' bɔ ti' Baa Uwien ya nun bó kí ɲɛ ni' tekjim cɛreh ni sɔnh ituɔn yà nin ni ɲmɔbe miyíem kí sɔnh yà nnɔ nin ni ɲmɔbe lidɛndɛnl ti' Yɔnbdaan *Yesu Kristo bo ní tí kɛnde' ma nnɔ bo nɛ.

⁴ Ti' yaab bà Uwien yíe bɛ, ti bɛn ki ye Uwien nɛ gɛnde' nɛ ní li yé u' yaab. ⁵ Kímɛ ti là tɔke' nɛ tigbɛmɔnmɔnt tà nnɔ ɲa là yé ɲɔbon baba, *Mifuoɲaanm nɛ là cɛrɛ' tù ɲmɔbe mituɔm, ki cɛrɛ' ti du ki ye tù yé tigbɛmɔnt. Nɛ ni bɛn ti là te ni' saan uyo wà nnɔ, ti' tetem là te ma bo. Ti là te nnɔ ɲɔ nɛ ní li mɔn ni' bo nɛ.

⁶ Ninbi teko' tinbi nin Yɔnbdaan ya taal ni nɛ. Nin ni teke' u' gɛr ijendciɛn ni ma kɛ nnɔ, ni ɲmɔbe uyɛnsɔnge wà *Mifuoɲaanm dienh wù nnɔ. ⁷ Nnɔ nɛ Maseduɔnn ya tinfenm ya dutɔ yaab nin Akayi yaab bà kɛ teke' *Yesu ki jin' nnɔ mɔ li tekni ya taal ni. ⁸ Kímɛ Yɔnbdaan ya gɛr ɲɛn' ni ya bùol nɛ ki yere' Maseduɔnn ya tinfenm ya dutɔ nin Akayi ya tinfenm ya du kɛ ni. Na yé i ya du ni baba, binib cii' ni' kɛ saan ni teke' Uwien ki jin' ma bo. Nɛn bo, ta ji ɲmɔbe tuba tí tɔke. ⁹ Kímɛ ni' bɔ ya nib lienh tí là baa' ni' bùol ni teke' tɛ ma bo ya gɛr nin ni wiɛ' ibule, ki pekre' ki paan' Uwien limiel ya daan, wà tuu ki te nnɔ bo ma bo, ¹⁰ ki gu u' Bijɛ *Yesu ní ɲɛ paaki bó kí baa ní. U là cɛrɛ' wɔn nɛ mɛkre' bitenkpiib ni. Wɔn nɛ ɲmiɛndeh tɛ Uwien ya benpiebe ni, ki li ɲmiɛn tɛ lidaali là Uwien li bu binib tibuur nnɔ.

2

Pɔl lienh u sɔn' ituɔn Tesalonik ya du ni ma bo

* 1:1 Liike Ituɔn 17:4, 5.

¹ Ti'yaabe, ninbi mənən bən ki ye ti là baa' ni'buòl ni teke' te ma nno ɲa juore' fənm. ² Ni bən ki ye bi là jènde' te, ki suke' te Filip ya du ni. Ama nin binib là ɲen' ti'bo kinunbənk ma ke nno, ti'Wien de' te lifel ti təkə' nɛ u'gbəmənmont. ³ Ti là sureh nɛ ní cenge Uwien ya gber ma nno ta là nuunh tí tuln nil, ka ɲmobe yənmaaliere, ka nuunh tí lere kí jí mɔ. ⁴ Ama Uwien bikn' te ki laa' ti kpɛ tí təkə binib u'gbəmənmont nɛ ki taa' tú ki ɲukn' te. Nɛn bo nɛ ta nuunh tí təkəh tú la, binib ya yɛnm ní li sɔnge ti'bo, ti nuunh Uwien wà bən tí'fèl ni te ma bo nno ya yɛnm nɛ ní li sɔnge ti'bo.

⁵ Ni bən ki ye ta kpele ki len' ɲɔɲmaagber tí lere nil, ka kpele ki nuun' tí ɲi nil bo kí lɛ like. Uwien nɛ yé tí'mənkunl. ⁶ Ta kpele ki nuun' ninbi bii nitəb ní pəkə te, kime ta nuunh pɛnpekɔ nisaal saan. ⁷ Ti yé *Kristo ya tondb ma nno, ti bi li fre kí wuon nɛ kí ye ti ɲmobe ukpɛke, ama ta tien' nno. Ti là te ni'saan ma nno, ti là duon' ti'yɛnm ní'bo tɛn upii ɲaandeh ma u'bumu, u'yɛnm sɔnge mu'bo u likeh mù nɛ. ⁸ Ti yíe nɛ ní tí kɛnde' ma nno, na yé tí'nun mɔn tí təkə nɛ Uwien ya gbəmənmont baba nɛ. Ninbi bo, ti li tuo kí kpo mənən, kime ní yé binib bā ta gɔh ní'bo nɛ.

⁹ Ti'yaabe, ni tien ti'tuon nin ti'jiinku bó. Ti là təkəh nɛ Uwien ya gbəmənmont ma nno, ti là sɔnh ituon nin inunmɔn nɛ ɲonku nin wien ni ɲɔ ti la li yé uba bo tukl. ¹⁰ Ninbi bā teke' *Yesu ki jin' nno nin Uwien nɛ yé bimənkunb ki ye ti là te ni'saan ma nno ti'tetem là cuube nɛ ka ɲmobe jɔknt. Ta là ɲmobe bi li biin tɛ nà bo. ¹¹ Ni bən kein ki ye ti là teh ni'ni wà ke tɛn bibaa teh u'bumu ma bo nɛ, ¹² ki sureh nɛ, ki saakreh ni'gbɛnt, ki ɲiikeh kí təkəh nɛ ki teh ní li ɲmobe mitetem mà selndeh Uwien. Wɔn nɛ yin' nɛ ní kɔ u'bɛl ní kí lɛ u'kpɛke.

Pɔl pəkəh Tesalonik yaab bi'tekjim bo

¹³ Ti tuu ki faareh Uwien ni'bo uyo ke nibonn nà bo nno si: ti là təkə' nɛ Uwien ya gber, nɛ ni teke' tú, ki tuo' ki ye ta yé nib yaar tú mənbe kí yé Uwien yaar nɛ, kí cɛreh ninbi bā teke' Uwien kí jin' nno teh Uwien yíe nà. ¹⁴ Ti'yaabe, ni tekn' Uwien ya táan yaab bā te Sude ya tinfənm ní, kí liebe' kí yé *Yesu Kristo yaab nno ya taal ni nɛ. Kime ni'du yaab jènde' nɛ ijənd yá nno *Sufmbɛ mɔ là jènde' bɛ i ya jənd nɛ. ¹⁵ Bɛn *Sufmbɛ nno nɛ là ku' *Uwien ya ɲəbonsəknb, kí ku' Yonbdaan Yesu, kí jènde' tí'mɔ cɛɛn. Uwien ya yɛnm ɲa sɔnge bi'bo. Bi yé binib ke ya nennəndb nɛ. ¹⁶ Bi piendeh tɛ ti là təkə bā ɲa yé *Sufmbɛ tigber tà li cɛre bɛ ní ɲmɛre nɛ. Bi teh nno nɛ bi'biere yɛbreh kí joh, nɛ Uwien ya benku ni tí gben' kí ben' bi'bo.

Pɔl yie wɔ ní tí nɛ Tesalonik yaab

¹⁷ Ti'yaabe, tinbi nin ninbi dāan' tɔb ní tien' idɛn ile ma nno, ti dɔkn' nɛ cɛɛn nɛ. Ti jənde' tɔb nɛ, ama ti tien ni'bó ti'yɛnmaale ni. Nɛn nɛ cɛre' tí ɲikn' tí tí ní lɛ nɛ. ¹⁸ Nɛn bo nɛ ti yíe tí liebe kí baa ni'saan. Min Pɔl mənən bikn' nlen, kí bikn' nle, nɛ *Satan pien' tɛ. ¹⁹ Imən, ninbi bo nɛ ti ɲmobe lidəndɛnɛl nin uyensɔnge. Yonbdaan *Yesu li baa lidaali là nno, ninbi nɛ li yé ti'bo lisuul, nɛ ti'yɛnm li sɔnge ni'bo u'nun bó. ²⁰ Imən, ninbi nɛ yé tí'kpɛke nin tí'yensɔnge.

3

¹ Nɛn bo ta ní fre kí cuo ti'ba. Nɛn nɛ cɛre' tí bobn' kí ye tinbi baba ní juore Atenn ya du ni, ² nɛ kí sɔn' tí'ninje Timote ni'saan. Timote yé tí'tonsɔnlie nɛ Uwien ya tuon ni, kí təkəh binib *Kristo ya gbəmənmont. Ti sɔn' wɔ ni'saan wɔ ní saake ni'gbɛnt nɛ, kí cɛre ni'tekjim ní faake ³ ɲɔ, idɛn yíe ya jənd la cɛre uba ní lu mitekjim ya sɛn ni. Kime ninbi mənən bən ki ye Uwien sien' tɛ nno nɛ. ⁴ Ti là te ni'saan uyo wà nno, ti là juo' kí təkə' nɛ kí ye ti li jí ijənd. Nɛn nɛ

tien' nɔ, ninbi mɔnɔn bɛn. ⁵ Ma là li fre kí cuo n'ba ma nno, nɛn bo nɛ n sɔn' Timote ni'saan, wɔ ní liike ni biɛ ki pɛ mitekjim ya sɛn bo bii na ji pɛ, kime n lá fɛnge nba la *usenpol unibiikl la tuln' nɛ ki cɛrɛ' ti'tuonl juore' fɛnm nɛ.

⁶ Fɛnfɛnno nɛ Timote ñɛn' ni'donbó ki liɛbe' ní ki lá tɔke' tɛ tigbɛmɔnmɔnt, ki ye ni biɛ ki pɛ mitekjim ya sɛn bo, ki ñmɔbe miyiem. U tɔke' tɛ ki ye ni'yɛnm tuu ki pɛ ti'bo nɛ, nɛ ni ciɛke ní lɛ tɛ ten ti'mɔ ciɛke tí lɛ nɛ ma. ⁷ Ti'yaabe, nno nɛ ni'tekjim cɛrɛ' ti ñmɔbe ugbɛnɛnsaake ti'yɛnsaaciɛn nin ti'jɛnd ni. ⁸ Fɛnfɛnno, ti ji fuore' ki jiiin', kime ni pɛ Yonbdaan bo mɔnmɔnm. ⁹ Nɛn bo, ta bɛn ti li faare Uwien ni'bo kí tí kpaan ma bo. Kí ñɛ ninbi bo nɛ ti ñmɔbe uyɛnsɔngciɛn ki poknh ti'Wien ya nun bó. ¹⁰ Ti mieh wɔ ñonku nin wien ni nin inunmɔn ki teh wɔ cɛrɛ' tí tí rí lɛ nɛ, kí wɔkn nɛ kí tonde ná pɔrɛ' nɛ ni'tekjim ni.

¹¹ Ti'Baa Uwien nin u'yul nin Yonbdaan *Yesu ní ñɛrɛ tɛ usɛn tí fre kí baa ni'saan. ¹² Yonbdaan ní cɛrɛ ni ñmɔbe miyiem mà nno ní yɛbre kí gbien; ní li yíe tɔb nin binib kɛ ten ti yíe nɛ ma bo. ¹³ Nno nɛ u li de nɛ mituɔm, ní li yé u'yaab, kí la li ñmɔbe biil ti'Baa Uwien ya nun bó, lidaali lá ti'Yonbdaan *Yesu li baa ní nin u'nib kɛ nno.

4

Mitetem mà sɔnge Uwien ya yɛnm

¹ Tɔ, ti'yaabe, ti là wɔkn' nɛ ni li fuobe ma bo ñɔ Uwien ya yɛnm ní li sɔnge ni'bo. Nɛ ni fuobe nno nɛ. Ti gbierɛh nɛ, kí sureh nɛ Yonbdaan *Yesu bo, ní li tɔrɛh kí teh nno kí joh inun bó. ² Kime ni bɛn tí là wɔkn' nɛ Yonbdaan *Yesu ya wɔknm ma nno. ³ Uwien yíe ná si: ní li ñmɔbe mitetem mà mɔn nɛ, kí la li teh sɔnsɔndl. ⁴ Ni'ni wá kɛ rí bɛnde u li tien ma kí li coh u'ba, kí la li kuɔndeh u'ba jɔknt, kí li yé unil wá bi boh wɔ, ⁵ kí la li ñmɔbe sɔnsɔndyɛnmaale ten binib bá ña bɛn Wien. ⁶ Uba la lí rí bii u'tɔ, kí la lɛrɛ wɔ tu ya gbɛr bo, kime Yonbdaan diɛh binib ya tub i ya biere kɛ bo nɛ. Ti là tɔke' nɛ ñɔ, kí liɛbe' kí lere'. ⁷ Kime Uwien ña yin' tɛ, tí li teh ná kuɔndeh tɛ jɔknt, u yin' tɛ tí li ñmɔbe mitetem mà mɔn nɛ. ⁸ Nɛn bo, wá kɛ yíe' tigber tuu la, na yé u yíe' binib ya gbɛr nɛ, u yíe' Uwien wá diɛnh nɛ *Mifuoñaanm nno ya gbɛr nɛ.

⁹ Ni li yíe tɔb Kristo bo ma bo wɔn, na ji ciɛke nil rí kɛle kugbɔnku kí tɔke nɛ ni li teh ma bo, kime Uwien cɛrɛ' ninbi nin ni'yul bɛnde' ni li yíe tɔb ma bo ñɔ. ¹⁰ Ti'yaabe, ni teh nno nɛ nin ti'yaab bá kɛ tɛ Maseduɔnn ya tinfɛnm ni nno. Ti'yaabe, ti sureh nɛ ní li tɔrɛh kí teh nno kí joh inun bó nɛ. ¹¹ Cɛrɛ mɛn ni'nun rí li mɔn ní li tɛ suoo. Ni'kɛ rí li likeh ni'yul bo ya gbɛr, kí li jinh ni'noje bo tɛn tí là tɔke' nɛ ma bo, ¹² ñɔ bá ña yé Kristo yaab rí li boh nɛ; nɛ na ji li jinh itɔnɔ bo.

Yonbdaan ya baam ya gbɛr

¹³ Ti'yaabe, ti yíe ní bɛnde binib bá kpo' ya gbɛr ñɔ kí la li tɛ uyɛnsaa ni ten binitɔb nɛ, kime bɛn ña ñmɔbe dɛndɛnl. ¹⁴ Ti teke' kí jin' kí ye *Yesu kpo', kí mɛkre' bitenkpiib ni ma nno, nno nɛ bá teke' wɔ kí jin' kí yaan kí kpo' nno, Uwien li mɛkre bi'mɔ kí taan bɛn nin wɔn Yesu. ¹⁵ Imɔn, ti tɔkeh nɛ tigber tá nɔ yé Yonbdaan ya ñɔbon iba nɛ. Yɛn si: Yonbdaan li baa lidaali lá nno, tinbi bá li biɛ ki fuobe nno ña lí li liere bá kpo' usɛn. ¹⁶ Kime Uwien lá de usɛn la, ti li cii Uwien ya tondb ya ciɛn ya nieke bó nin Uwien ya natunl ya muɔ bó. U ya yo nɛ Yonbdaan nin u'yul lí ñɛ paaki bó kí li jiiinh ní. Nɛn saan nɛ Kristo yaab bá kpo' nno lí kpiɛ kí mɛkre. ¹⁷ Ni ya puoli bó nɛ Uwien li yuure tinbi bá biɛ kí fuobe nno nin bɛn tí tuobe Yonbdaan titɛwɔlgbɔnt ni paaki bó. Nno nɛ ti li tuu kí tɛ nin Yonbdaan uyo kɛ. ¹⁸ Nɛn bo, li taah mɛn tigber tuu kí saakrɛh tɔb ya gbɛnɛnt.

5

La gòh men kí lí gu Yonbdaan ya baam

¹ Ti'yaabe, Yonbdaan li baa uyo wá ya gber wòn, na cieke nil ní keke gbónku kí tóke ne, ² kime ninbi mánón ben kein ki ye Yonbdaan ya babaadaali li te ten unasu báareh kuñónku ma bo ne. ³ Uyo wá binib li lienh ki teh bi te uyenduan nin, niba ña ní tien be nnó, u ya yo ne ijendcien li ci be. Ní li te ten imerwien ciikeh utenpun ma bo ne, ne ba ní fre kí ñe len.

⁴ Ti'yaabe, ninbi ña te cinñunl ni ma nnó Yonbdaan ya babaadaali ña ní ci ne ten unasu ciikeh binib ma bo. ⁵ Kime ni'ke yé kuwenwenku yaab ne, ki yé uwien ni yaab. Ta yé ñónku yaab, ka yé cinñunl yaab má. ⁶ Nen bo, la cère men ti li gòh ten binitòb. Cère men tí li like, kí li co ti'ba. ⁷ Kime bà gòh nnó, bi gòh kuñónku ne, bà ñuh ki yibeh nnó, bi yibeh kuñónku ne. ⁸ Ama tinbi ben wòn, ti yé uwien ni yaab ne. Nen bo, cère men tí li co ti'ba. Cère men tí tekjim nin ti'yíem ní li yé ti'bo tijekónwent tà lèkndeh tí fèl bo; ti'ñmerm ya dendènl má ní li te ti'bo ten tikur ya kenpinl*.

⁹ Uwien ña gènde' te wó ní ñuu ti'bo, ama u gènde' te tí ñmere ti'Yonbdaan *Yesu Kristo bo ne. ¹⁰ Tinbi bo ne u kpo', ñò ti fuobe bii ti kpo' la, tinbi nin wòn ní li te ki te. ¹¹ Nen bo, li saakreh men tòb ya gbenent, kí li toreh tòb, ni' tekjim ní li faakreh ten ni teh ma fenfennó nò.

Igbierfàrke nin ifuonde

¹² Ti'yaabe, ti tókeh ne ki teh ní li bùh binib bà sònñ Uwien ya tuonl ni'ni nin inunmón, ki likeh ne Yonbdaan ya sen ni, ki gbiereh ne nnó. ¹³ Ní li boh be ki gbiereh, kí li yíe be bi'tuonl bo. Cère men ni'ke ya yenn ní li dò tòb bo.

¹⁴ Ti'yaabe, ti gbiereh ne ní li tókeh bà yé ikpaayun† nnó ki teh be ní liike bi'yul bo, kí li biendeh bijewaandènb ya fèl, kí li toreh bà yé bijiinb, kí li ñmòbe kuminku binib ke bo. ¹⁵ Liike men ni'yul bo, ki la cère unil tien' u'tò ibiere la, wó ní tu wó fènl. Ama li nuunh men uyo ke ní li teh ni'tòb nin binitòb ke ná mòn.

¹⁶ Cère men ni'yenn ní li sònge uyo ke, ¹⁷ ní li tuu ki kàareh, ¹⁸ kí li faareh Uwien isen ke ni, kime Uwien yíe *Yesu Kristo bo ní li teh nnó ne.

¹⁹ La piendeh men *Fuoñaanm ya tuonl, ²⁰ ki la yih bi sòkndeh Uwien ya gber tà nnó fènm. ²¹ Li tòbreh men kí fiinh tibont ke, tà mòn la, ní li ñuuke tun. ²² Wíe men ibiere ke ya bol.

²³ Uwien, uyenduan ya daan nin u'yul ní cère ní li yé u'yaab kí tí gben. Wó ní guure ni'ke mòmòm† ñò ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya babaadaali ni la li ñmòbe biil. ²⁴ Wá yin' ne nnó yé umemòndaan ne, u li tien nen ke.

²⁵ Ti'yaabe, li kàareh men ki dienh te. ²⁶ Ní fuonde ti'yaab ke mòmòm. ²⁷ N tókeh ne Yonbdaan ya yel bo ne ki teh ní kàan kugbónku kuu nò ti'yaab ke ya nun bó.

²⁸ Ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ní juoke ne.

* **5:8** Pól ya búol unisaal ya yenmaale te u'yul ni ne. Ne miñmienm te ten tikur ya kenpinl kí lieke iyenmaale bo ñò usenpól la fre yí. † **5:14** Bi lí fre kí lebre bà yé ikpaayonkí yé bà fuobe fenfennm má. ‡ **5:23** Bi lebre' inábon yá kí ye ni'ke mòmòm nnó; í keke' Grèkmbé ya lenm ní kí ye: Wó ní guure ni'yenn nin ni'naank nin ni'gbenent ne.

Kugbɔnlieku kua Pɔl kele' ki de' Tesalonik yaab nɔ

Nà wɔngeh kugbɔnku kuu te ma bo

Kugbɔnku kuu ya cincinm bi tɔke' ki ye binib bita ne kele' kù, ama Pɔl ne ye kugbɔnku bugben ya kelm ya senlier. Bi kele' kugbɔnkpɛieku ki de' Tesalonik yaab ma nɔ, ni ya puoli bó ne Pɔl cii' ni' bó ya nib biba lienh ki teh Yonbdaan Yesu liebe' ní nɔ. Tigber nɔ sa' Tesalonik yaab ya yem cɛn. Ne ba ji ben bi li tien ma. Biba daan' ka ji sɔnh tɔn. Nen ne cɛre' Pɔl kele' kugbɔnku kuu wɔ ní saake bi' gbenent be ní li co bi nɔmɔbe mitekjim má nɔ kenken, ki li sɔnh itɔn mɔ.

Liyul 1 ni, Pɔl cin' ki faareh Uwien Tesalonik yaab ya yiem nin bi' tekjim bo ne, ki tɔke' ki ye Uwien li dɛre bá jɛndeh be nɔ ya tub kí tu lifɛn, kí jɛnde bá ɔ boh Yesu Kristo ya gbemɔnmɔnt nɔ lidaali lá u li baa ní nɔ.

Iyul 2 ni, Pɔl tɔkeh ná li liere Yonbdaan ya baam usen ya gber ne. U ye wá li yé Uwien ya nɔbu bó li nɛn u'ba upaan bo, kí tuln binib pelpel ne kí yaan Yonbdaan ní baa ní. U tɔke' be ki ye be ní li se mitekjim ni ní faa.

Iyul 3 ni, Pɔl tɔkeh bá yé ikpaayuon nɔ ki teh be ní liike bi' yul bo, kí li sɔnh kí jinh bi' nɔje bo.

Pɔl tí fɔre' kugbɔnku kuu nɔ nin micɛbm ne.

Ifuonde

¹ Min Pɔl nin Silfɛn* nin Timote ne kieh kugbɔnku kuu tí de Kristo ya taanl lá te Tesalonik ya du ni ki yé ti' Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo yaal nɔ.

² Ti' Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo ní juoke ne, kí de ne uyenduɔn.

Yonbdaan li baa ní ki bu binib tibuur

³ Ti' yaabe, ní kpɛ tí li faareh Uwien ni' bo uyo ke ne, ní yé nibonn ná cuube ne, kime ni túɔreh ki teknh *Yesu ki jinh mɔnmɔnm, ne kí túɔreh ki yé tɔb mɔ mɔnmɔnm. ⁴ Nen bo ne ti tɔkeh Uwien ya táant ni, ti' yem sɔnge ni' bo kí tí kpɛ ma bo, kime nin bi teh ne ná bre, kí jɛndeh ne ma ke nɔ ni túɔreh kí mɔh mitekjim ni kí joh inun bó ne.

⁵ Nen ne wɔngeh kí teh Uwien buh tibuur tu' donbó, kime ijend nɔ ne li cɛre Uwien ní ye ni kpɛ ní kɔ u'bel lá ni jɛndeh li' bo nɔ ni. ⁶ Imɔn, Uwien li tien ná cuube ne. Binib bá jɛndeh ne nɔ, u' mɔ li jɛnde be ne kí tu ní' fɛn, ⁷ kí de ninbi bá jɛndeh nɔ nin tinbi lifuorl lidaali lá Yonbdaan Yesu li puɔ paaki bó ní nɔ. U li puɔ ni' bó ní nin Uwien ya tonɔtɔɔnɔ ne, ⁸ kí li te umupien ni kí we ní. U li dɛre bá ɔ yé Uwien ya gber nɔ nin bá ɔ boh ti' Yonbdaan Yesu ya gbemɔnmɔnt nɔ ya tub. ⁹ Bi' tudɛre nɔ si: u li cɛre be ní kɔ ijendcien ni kí li tuu kí te len. U li nɔre be kí jɛnde u' nun bó, ba ji li le u' tuɔm nin u' kpɛke. ¹⁰ Ni li tien nɔ lidaali lá Yonbdaan li baa ní nɔ be ní pɛke wɔ, kí nɔre wɔ kí nɛ bá ke teke' wɔ kí jin', kí yé u' yaab nɔ bo ne. Ni' mɔ te len, kime ti tɔke' ne u' gber ma nɔ ni teke' tú kí jin'.

¹¹ Nen bo ne ti káareh kí dienh ne uyo ke nɔ ti' Wien ní ye ni kpɛ u' yin, kí li toreh ne nin u' tuɔm ní li teh ni nuunh ní tien mimɔnm má ke nɔ, kí cɛre ní li sɔnh itɔn yá wɔngeh kí teh ni nɔmɔbe mitekjim. ¹² Ni teh nɔ la, ninbi bo ne bi li kpɛke Yonbdaan Yesu, ne u' mɔ ní kpɛke ne, kí nɛ ti' Wien nin wɔn Yonbdaan *Yesu Kristo ya juokm bo.

* 1:1 Liike 1 Tesalonik 1:1.

2

Nà li liere Yonbdaan ya baam usen

¹ Ti'yaabe, Yonbdaan *Yesu Kristo ya baam nin ti'taanm u'saan ya gber bo ne ti tãkeh ne ki teh: ² bi tãke' ne ki ye Yonbdaan ya babaadaali baa' la, ni la cère nè ní pãk kí ñaabe ní'yenm, ki la cère nè ní sèn ní'fèl. Nba la, bi li tãke ki ye *Mifuoñaanm ne cère' bi len' tigber nno, mitòm la, bi li ye tù ñen' tinbi saan ne bii tinbi ne kele' kugbõnku ki ye nno.

³ La li ní cère men uba ní ñe isen iba kí lere ne. Kí yaan Yonbdaan ya babaadaali ní baa nno binib li yie Uwien ya ñõbu bó ki yebe, ne wà li yie Uwien ya ñõbu bó, kí juore fennm Uwien li dère u'tub nno mà li ñen u'ba upaan bo. ⁴ U li yé unennend ne, kí ye u cen' Uwien nin binib pukeh tibont tà ke nno. U li kèle Uwien ya duku ni mǎnõn kí yin u'ba Uwien. ⁵ Na tien ki ye n laan là te ni'saan ma nno, n là tãke' ne tigber tuu nã-õõ? ⁶ Ni ben nà co wã fennno. U'yo lá baa' la, u li ñen u'ba upaan bo. ⁷ Kimε wà li yie Uwien ya ñõbu bó nno ya tuom mà buõ nno ya tũon cin'-a! Ní jì s'ien' wà piendeh mē nno ne ní dāan mē. ⁸ U ya yo ne u li ñe upaan bo, ne Yonbdaan ní piēbe u'bo, wã ní kpo. Yonbdaan li baa kí li windeh ma nno ne li cère ubierõ bugben ya gber ní gben. ⁹ Wà li yie Uwien ya ñõbu bó nno lá baa' la, u li ñmõbe *Satan ya tuom ne, kí li teh micincilm nin miyõkm ya bont ke ya bol kí lereh binib. ¹⁰ U li tien mibiernm ke ya bol, kí tuln binib bà buoh, kimε ba tuo' be ní li yie tigbemõnt tà li cère be ní ñmēre ma nno ne cère' bi buoh. ¹¹ Nēn bo ne Uwien dienh bε mituom mà tulndeh bε, kí cēreh bi teknh kutonnēnku kí jinh. ¹² Nno ne Uwien li biin bà ña teke' gbemõnt kí jin', kí fε nà bre ya tienm nno.

Uwien gènde' ne, cère men ni'tekjim ní li faa

¹³ Ti'yaab bà Yonbdaan yie be, tinbi ben wǎn, ní kpe tí li faareh Uwien ní'bo uyo ke ne, kimε Uwien lá gènde' ne haali ucincinyo ní ñmēre ne, kí ñe *Mifuoñaanm mà teh ne u'yaab nno nin ni teke' tigbemõnt kí jin' ma nno bo. ¹⁴ Nēn bo ne u yin' ne ní kã ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya kpieke ni, kí ñe ti tãke' ne tigbemõnmõnt tà nno bo. ¹⁵ Nēn bo, ti'yaabe, gore men kí li se mitekjim ya sen ni mǎnmǎnm, kí li ñuuke ti lá wǎkn' ne miwǎknm mà, buñõbu ni bii ti kele' nà kugbõnku ni kí de' ne nno. ¹⁶ Ti'Yonbdaan *Yesu Kristo nin u'yul nin ti'Baa Uwien wà yie te, kí tuu kí saakreh ti'gbenent, kí cère' ti ñmõbe lidendēn lá mǎn, kí ñe u'juokm bo nno ¹⁷ ní saake ní'gbenent, kí de ne ufaa ní li tuu kí teh nà mǎn ní tũon ní nin ní'lenm ní ke.

3

Li kãareh men ki dienh te

¹ Tõ, ti'yaabe, li kãareh men ki dienh te ñõ Yonbdaan ya gber ní li yerēh ní'ke saan tontõnm, kí li ñmõbe ukpieke ten tù ñmõbe ukpieke ní'du ni ma bo. ² Li kãareh men, Uwien ní ñen te binib bà bre ní tí kēnde' nno ya nuõ ni, kimε na yé binib ke ne teke' kí jin'. ³ Yonbdaan yé umēmõndaan ma nno u li de ne ufaa, kí lēkn ní'bo, usenpol ubierõ lá fre ne. ⁴ Kí ñe Yonbdaan bo ne ti du ní'bo kí ye ti tãke' ne nà nno, ni teh nēn ne, kí li tuu kí teh nè. ⁵ Yonbdaan ní pke ne ní'yenm ní bēnde Uwien ya yiem, kí li ñmõbe Kristo ya minku.

Unil ke ya nun ní li mǎn itũon bo

⁶ Ti'yaabe, ti tãkeh ne Yonbdaan *Yesu Kristo ya yel bo ne ki teh: ní'yo wà ke ña yie tuonl ya gber*, ka pe ti lá wǎkn' ne miwǎknm mà nno bo la, ní wie u'gber. ⁷ Kimε ninbi nin ní'yul ben ki ye ní kpe ní tekn ti'taal ni ne. Ti là te

* 3:6 Liike 1 Tesalonik 5:14.

ni'saan uyo wà nnɔ, ta là yé kpaayuon†⁸ ka mieh uba jier ki jinh. Ti là sɔnh itùon nin inunmón nɛ ñonku nin wien ni ɲɔ ti la li yé uba bo tukl.⁹ Na yé ta là ɲmɔbe sɛn tí ji ní'nuɔ ni nɛ, ti là yíe tinbi nin ti'yul ní wuɔn nɛ miseknm ɲɔ ní tɛkn ti'taal ni nɛ.¹⁰ Kimɛ ti là te ni'saan uyo wà nnɔ, ti là tɔke' nɛ ki ye wà kɛ ɲa yíe tuonl ya gber la, u la ji mɔ.¹¹ Nin nɛn kɛ ti cii' bi ye ní'ni biba yé ikpaayuon nɛ, ka sɔnh niba nin nitɔnn, ki cuonh ki kɔh bitɔb ya gber ni.¹² Ti tɔkeh bi ya nib nɛ Yonbdaan *Yesu Kristo ya yel bo, ki teh bɛ ní liike bi'yul bo, kí li te suoo, kí li sɔnh ki jinh bi'nojɛ bo.¹³ Ti'yaabɛ, ninbi bɛn wɔn, la ɲende mɛn ní'gbɛnɛnt mimɔnm ya tienm ni.

¹⁴ Ní'ni wà ɲa boh ti kele' tigber tà kugbɔnku kuu ni la, ní sekn udaan, kí wie u'gber ɲɔ ifɛ ní cuo wɔ.¹⁵ Ní la taa' wɔ kí tien tɛn u yé ní'ɛnnɛnd nɛ ama ní li sureh wɔ, kímɛ u'mɔ yé ní'yɔ nɛ.

Ifuondfɔrke

¹⁶ Yonbdaan uyɛnduɔn ya daan nin u'yul ní li dienh nɛ uyɛnduɔn uyo kɛ isɛn kɛ ni. Yonbdaan ní li te nin ní'kɛ.

¹⁷ Min Pɔl nin n'yul nɛ kele' ifuonde yii nɔ. N'gbant kɛ ni n kieh n'yel ma sɔ†.

¹⁸ Ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ní juoke ní'kɛ.

† 3:7 Liike 1 Tesalonik 5:14. ‡ 3:17 Kí ñɛ Kugbɔnku kuu ya cinm kí lá baa 3:16 Pɔl lienh nɛ uba kieh, ama wɔn nin u'yul nɛ kele' migbiirm 17.

Kugbɔ̀nkpiɛku kùà Pɔ̀l kɛle' kɛ de'

Timote

nnɔ

Nà wɔ̀ngɛh kugbɔ̀nku kuu te ma bo

Pɔ̀l kɛle' Timote tigbɔ̀nt tule nɛ. U kɛle' tɔ̀ ki laa' u caan' Kristo ya tɔ̀an nɔ̀ nɛ jɛ sɛn' bi li liike yɛ ma bo nɔ̀ Kristo yaab rɛ faake mitekjim ni nɛ. Timote ya naa yɛ Suf nɛ ki pɛ Kristo ya sɛn bo, nɛ u'baa yɛ grɛk ka pɛ Kristo ya sɛn bo. Timote là tɛ ki sɔ̀nh nin Pɔ̀l nɛ ki piɛrɛ' wɔ̀ isɛn yà yɛbɛ ya jom.

Kugbɔ̀nkpiɛku kuu ni, Pɔ̀l tɔ̀kɛh Timote u li tien ma kɛ liike Kristo ya tɔ̀an nnɔ̀ nɛ. U tɔ̀kɛ' wɔ̀ ki ye binib biba te itɔ̀an nnɔ̀ ni ki wɔ̀knɛ miwɔ̀knɛ mà nɔ̀ kpe sɛn (1:3-7; 4:1-4; 6:3-5), ki teh tibont tà te uɛ̀ndun wuu ni nnɔ̀ ya tuba nɔ̀ mɔ̀n, ki teh binib rɛ dɔ̀an upiikuɔ̀n, ki la jinh tijier tubamɛ. Nɛn bo nɛ Pɔ̀l tɔ̀kɛ' Timote ki ye wɔ̀ rɛ tiɛrɛ Kristo yaab kɛ ye: Uwien nɛn' nà kɛ nnɔ̀ mɔ̀n nɛ.

U wuɔ̀n' wɔ̀ u li tien ma kɛ gɛ̀ndɛ itɔ̀an nnɔ̀ ya ciɛnɛ, ki gbiɛrɛ' binib bɛ rɛ li pukeh Uwien, ki li kàareh wɔ̀ (iyul 2), ki tɔ̀kɛ' itɔ̀an nnɔ̀ ya ciɛnɛ li fuobe ma bo (iyul 3).

Pɔ̀l tɔ̀kɛ' Timote ki ye wɔ̀ rɛ li likɛh itɔ̀an nnɔ̀ kɛ mɔ̀nmɔ̀nm (iyul 4-6).

Ifuonde

¹ Min Pɔ̀l, n yɛ *Yesu Kristo ya tond nɛ. Uwien ti'Njmiɛnl nin Yonbdaan *Yesu Kristo wà yɛ ti'dɛndɛnl nnɔ̀ nɛ ye rɛ li yɛ u'tond. ² Timote, n kɛh kugbɔ̀nku kuu rɛ de sin nɛ. A yɛ n'bumɔ̀nk kɛ nɛ ti nɛmɔ̀be mitekjim mà nnɔ̀ bo nɛ. Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo rɛ juoke nɛ, kɛ muɔ̀ nɛ micɛɛɛkm, kɛ de nɛ uyɛnduɔ̀n.

Liike a'yul bo nin biwɔ̀nwɔ̀knɛ bà tulndɛh binib nnɔ̀

³ N là joh Maseduɔ̀nn ya tinfɛnm bó ma nnɔ̀, n là sure' nɛ á juore Efɛs ya du ni, kɛ pien binib bà te len ki wɔ̀knɛ miwɔ̀knɛ mà nɔ̀ kpe sɛn nnɔ̀ nɛ. ⁴ Bi la ji rɛ li tuuke gbɛyienkaar nin bi'yaajɛb ya yel yà bi findeh i'bo ka gbɛndɛh nnɔ̀ bo. Nɛn nɛ cɛrɛh miniɛm bàareh. Nà cɛrɛh binib bɛndɛh Uwien bonde' ma bo wɔ̀ rɛ nɛmɛn binib kɛ nɛ mitekjim bo. ⁵ N là sure' nɛ á pien bɛ nɔ̀ bɛ rɛ li yɛ binib bà ya fɛl bo nɔ̀ nɛmɛn jɔ̀knt, kɛ li yɛ tɔ̀b, kɛ li nɛmɛn iyenmaalmɔ̀nmɔ̀n, kɛ li nɛmɛn mitekjimɔ̀nm. ⁶ Binib biba te, ka ji pɛ u ya sɛn bo, bi tɔ̀rɛ' nɛ, kɛ lienh gbɛfɛnfɛnm, ⁷ kɛ yih bi'ba *Yiko ya wɔ̀nwɔ̀knɛ, ka bɛn bi lienh nà nnɔ̀ ya tingi, kɛ niirɛh nin bi cɛ nà bo nnɔ̀.

⁸ Ti bɛn ki ye *yiko mɔ̀n nɛ, nɛ yɛ unil taah wɔ̀ ki sɔ̀nh itɔ̀n ni'donbó la. ⁹ Tɔ̀rɛ mɛn kɛ cii kɛ ye yiko nɔ̀ te kɛ de' nimɔ̀n, ama u te kɛ de' bà nɔ̀ boh wɔ̀ nin bà yɛ' Uwien ya nɔ̀bu bó nin bà nɔ̀ pɛ Uwien bo nin bibiɛrɛnɛ nin bà yɛndɛh Uwien nin u'ɔ̀nt kɛ nin bà kuulɛh bi'naambe nin bi'baambe nin bà kɛ yɛ binikub nin ¹⁰ isɔ̀nsɔ̀nd nin bà dɔ̀an' bipiib ki duɔ̀ndɛh nin bi'jɛtɔ̀b nin bà kuɔ̀rɛh iyonbe nin bitonnɛndɛnɛ nin bà pɔ̀lɛh itonnɛnpɔ̀l nin bà kɛ yɛ' miwɔ̀knɛ mà kpe usɛn nnɔ̀ nɛ. ¹¹ Mi ya wɔ̀knɛ nɛ pɛ tigbɛmɔ̀nmɔ̀nt tà wɔ̀ngɛh Uwien ya kpɛkɛ nnɔ̀ bo. Uwien uyɛnduɔ̀nciɛn ya daan nɛ taa' tɔ̀ ki nukn' nni.

Pɔ̀l faareh Yesu Kristo

¹² Yonbdaan *Yesu Kristo nɛ de' nni mituɔ̀m. Nɛn bo nɛ n faareh wɔ̀. U du n'bo nɛ kɛ gɛ̀ndɛ' nni rɛ sɔ̀n u'tuonl. ¹³ Uyo uba n là lienh u'bo fɛnfɛnm nɛ, kɛ jɛndɛh u'nib, kɛ bre ka muɔ̀h bɛ cɛɛɛkm, ama u muɔ̀' nni micɛɛɛkm, kime ma là bɛn n teh bà, ka laan là teke' wɔ̀ ki jin' mɔ̀. ¹⁴ Yonbdaan *Yesu Kristo

ya juokm yebe ki gbien' ma nnɔ nɛ u cɛrɛ' n teke' wɔ ki jin', ki yie wɔn nin u'nib kɛ. ¹⁵ Tigber tuu te nɛ, ki kpɛ binib rɔ tuo tu'kɛ. Tun si: *Yesu Kristo baa' uɣɛndun wuu ni, wɔ rɔ lɔ ɣmiɛn bibiɛrdɛnb nɛ, nɛ min nɛ yɛ ubiɛrdaan ki cɛn' bi'kɛ. ¹⁶ *Yesu Kristo muɔ' nni micɛcɛkm, ɣɔ min wɔ yɛ ubiɛrdaan ki cɛn' binib kɛ nnɔ bo wɔ rɔ wuɔn u ɣmɔbe sukɛ ki gbien' ma bo nɛ. Nɛn nɛ li yɛ kudiekɛ binib bɔ li teke wɔ, kɔ ji kɔ lɛ limiɛl lɔ ɣa ɣmɔbe gbenm nnɔ bo. ¹⁷ Binib kɛ rɔ li pɛkeh Uwien, kɔ li kpiekreh wɔ uyo kɛ. Wɔn nɛ yɛ Uwenbaabe, nil ɣa lenh wɔ, u yɛ Uberciɛn wɔ tuu ki te uyo kɛ nɛ. Ami.

¹⁸ N'buk Timote, n ye rɔ tɔke ɣe tigber tɔ sɔ ki nɛ bi lɔ sɔkn' Uwien ya nɔbon ya a'bo nnɔ. Ni yen bo kɔ mɔ limuɔl lɔ mɔn, ¹⁹ kɔ li ɣmɔbe mitekjim nin iyɛnmaalmɔnmɔn. Binib biba dɔan' i ya yɛnmaale nɛ ka ji ɣmɔbe tekjim. ²⁰ Bi'ni bile si: Himene nin Aleksand. Nɛ n taa' bɛ ki ɣukn' Satan, ɣɔ bɛ rɔ bɛnde kɔ ye na mɔn bɛ rɔ ji rɔ suke Uwien.

2

Li kɔareh mɛn ki dienh binib kɛ

¹ Nɛn bo, tigber tɔ yɛ tigbɛkpiɛkt n li tɔke nɛ si: nɔ li kɔareh ki mieh Uwien, ki gbɔanh wɔ, ki faareh wɔ ki dienh binib kɛ ² nin bibɛrb nin udu ya ciɛnb kɛ ɣɔ rɔ li te uyɛnduɔn ni, niba la ɣaabe ti'yɛnm, kɔ li pɛ Uwien ya sɛn bo, kɔ li yɛ binib bɔ ya tetem kpɛ bɛ rɔ li boh bɛ. ³ Nɛn nɛ mɔn Uwien ti'ɣmiɛn lɔ nun bɔ kɔ sɔnge u'yɛnm. ⁴ U yie binib kɛ rɔ ɣmɛrɛ nɛ, kɔ bɛnde kɔ ye u'gber yɛ tigbɛmɔnt. ⁵ Kime Uwien te uba nɛ. Ucɛndɛnduɔl mɔ te uba nɛ binib nin Uwien ya siik ni. Wɔn si: *Yesu Kristo wɔ tien' u'ba unisaal, ⁶ kɔ tuo' ki teke' binib kɛ ya kuum ki kpo', ɣɔ wɔ rɔ dɛ bɛ kɔ wie nnɔ. Nɛn nɛ wuɔn' ki ye Uwien yie wɔ rɔ ɣmiɛn binib u ya yo nɛ. ⁷ Nɛn bo nɛ Uwien gɛnde' nni rɔ li yɛ *Yesu Kristo ya tond, kɔ li kpaandeh u'gber, kɔ li wɔknh tɔ bɔ ɣa yɛ Sufmbɛ ɣɔ bɛ rɔ teke wɔ kɔ ji, kɔ bɛnde kɔ ye tɔ yɛ tigbɛmɔnt nɛ. Ma nɛndeh n tɔkeh tigbɛmɔnt nɛ. ⁸ Tɔ, n yie Kristo yaab te nɔ saan kɛ la, bijɛb rɔ li kɔareh, ki findeh inuɔ, kɔ la cɛrɛ yɔ rɔ li yɛ binib bɔ ya fɛl bo ɣmɔbe tiɔknt ya nuɔ, kɔ la li ɣmɔbe benpiebe, kɔ la li findeh nin tɔb.

Bipiib li ɣmɔbe mitetem mɔ

⁹ Bipiib bɛn won, n yie bɛ rɔ li guoh nɔ kpɛ upii rɔ li guoh ma bo nɛ, kɔ la cɛrɛ bi guo la, bɛ rɔ li lenh bi'fɛ, kɔ la wɔngɛh bi'ba, kɔ la li lɔoh yulɔle wɔ faa, kɔ la tungeh nɔkm ya kɛnjɔnga wɔ ya daaku faa, kɔ la bɛleh ilaan yɔ ya daaku faa, kɔ la guoh wɛngolkaar tɔ ya daaku faa. ¹⁰ Ama bɛ rɔ li sɔnh itɔonmɔnmɔn. Nɛn nɛ mɔn ki de' bipiib bɔ kɛ lienh kɔ teh bi pɛ Uwien ya sɛn bo. ¹¹ Bi wɔknh bɛ uyo wɔ la, bɛ rɔ li te suoo, kɔ li cengeh nin mibom. ¹² Ma rɔ de bɛ sɛn bɛ rɔ wɔkn jɛb, ka rɔ de bɛ ciɛnt jɛb bo. Bɛ rɔ li te suoo. ¹³ Kime Uwien lɔ kpie' kɔ nɛn' Adam nɛ, kɔ tuɔn' Efa. ¹⁴ Na yɛ uwe* lɔ lɛrɛ' Adam nɛ, u lɔ lɛrɛ' Efa nɛ u saa' likuɔl ki bi' Uwien. ¹⁵ Ama upii juore' kɔ ɣmɔbe mitekjim nin miyɛm, kɔ pɛ Uwien ya sɛn bo mɔnmɔnm, kɔ wɔngɛh u'ba la, timɛr ɣa rɔ cɛrɛ Uwien la ɣmiɛn wɔ.

3

Kristo ya taan yaab ya sɛnlierl li te ma bo

¹ N ye rɔ tɔke tigber tɔ nɔ tɔ te nɛ. Unil yie wɔ rɔ li likeh Kristo ya taan la, u gɛnde' lituonmɔnmɔn nɛ. ² Nɔ kpɛ Kristo ya taan yaab ya sɛnlierl rɔ li yɛ unil wɔ ɣa ɣmɔbe biil nɛ, kɔ li rɔmɔbe upii uba, kɔ li coh u'ba tibont kɛ ni, kɔ li

* **2:14** Bi ye uwe la, bi niireh Satan nɛ. Liike 2 Korɛnt 11:3.

ημῶβε miyɛnm, kí li yé unil wá bi boh wə, kí li teknh bicɛnb, kí li yé unil wá li fre kí wəkn binib Uwien ya gber mənəmnm, ³ kí la taa' u'ba kí de daam, kí la ημῶβε jɛr. Wə rí li ηmɛ nin binib kɛ, kí la findɛh nin nib, kí la cère u'nun rí li mán ilike bo, ⁴ kí li likɛh u'dencɛnl mənəmnm, kí cère u'bumu rí li ciuh litubl, kí ημῶβε mibom ní kpe kibuk rí li ημῶβε mibom ma bo. ⁵ Kímɛ unil ηa rí fre kí liike u'dencɛnl mənəmnm la, u li tien mila kí liike Uwien ya taanl yaab-í? ⁶ U la li yé wá ηa wuəke' Uwien ya sɛn ni. U yé unil wá ηa wuəke' Uwien ya sɛn ni la, nba la, u li ημῶβε tigbengt, nɛ kí lɛ utudɛrɛ tɛn usɛnpol. ⁷ Ní kpe bá ηa yé Kristo yaab rí li pɛkɛh wə nɛ. U te nnə la, nil ηa rí len u'bo fɛnfɛnm, nɛ sɛnpol ya diɛku mə ηa rí cuo wə.

Kristo ya taanl ya totorb li te ma bo

⁸ Kristo ya taanl ya totorb mə li yé binib bá bi boh bɛ nɛ, kí la li yé iñuən ilele ya nib, kí la taa bi'ba kí de daam, kí la jinh pənt. ⁹ Kí cère jəknɛt la li te bi'fɛl bo ηə bɛ rí li pɛ tigbɛmənt tá Uwien kpiire' tū nnə bo. ¹⁰ Bɛ rí kpiɛ kí flin bɛ kí liike bi'tetɛm te ma bo kí yaan. Bi laa' ba ημῶβε biil la, bi li fre kí li sɔnh bitotorb ya tūn. ¹¹ Bipiib bá yé bitotorb mə li yé binib bá bi boh bɛ nɛ, kí la lienh təb bo fɛnfɛnm, kí li coh bi'ba tibont kɛ ni, kí li yé bipiib bá bi du bi'bo isɛn kɛ ni. ¹² Kristo ya taanl ya totorb li ημῶβε upii uba uba nɛ, kí li likɛh bi'bumu nin bi'dencɛn mənəmnm. ¹³ Kímɛ binib bá sɔnh bitotorb ya tūn mənəmnm nnə ya yel li kpiɛnh nɛ. Bi ημῶβε midum kí gbien' bi teke' *Yesu Kristo kí jin' ma nnə bo.

Ná cère' Pəl kele' kugbənku kuu nə

¹⁴ N kieh ηɛ kugbənku kuu nə kí daan n li baa a'saan na rí wuəke nɛ. ¹⁵ Ma li baa' tonm mənən la, kugbənku kuu li cère á bɛnde a li ημῶβε mitetɛm má Uwien ya nib ni. Binib nnə yé Uwien limiɛl ya daan ya taanl nɛ. Lí te tɛn likpɛnkɛnl nɛ kí co tigbɛmənt kí diɛnh tū mituəm.

Uwien kpiire' tigbɛbəlkaar kí wuən' binib

¹⁶ Imən, Uwien bo ya paanm ya gber tá buə u kpiire' tū nnə yé tigbɛciɛnt nɛ. Kristo nɛ yé tigbɛr tá buə nnə, kí tien' u'ba unisaal, kí ñɛn' u'ba upaan bo
*Mifuoñaanm nɛ wuən' kí ye u yé ugbɛməndaan,
u cère' Uwien ya tondb laa' wə,
bi kpaande' u'gber bá ηa yé *Sufmbɛ ni,
nɛ binib teke' wə uɛndun ni kí jin',
Uwien taa' wə u'kpiɛke ni kí don' paaki bó.*

4

Miwəknm má ηa kpe sɛn ya gber

¹ *Mifuoñaanm len' ní wien kí ye ufəɔryo binib biba li wiɛ mitekjim ya gber, kí paan isɛnpol tulndɛh binib kí cèreh bi wəknh miwəknm má nnə bo. ² Bi li cère binib bá yé iñuən ilele ya nib, kí yé bitonnɛndɛnb, ibiɛrɛ tɛbe' bi'yɛnm tɛn kudɛku kúa ηa ημῶβε ηmirm nnə, rí tuln bɛ. ³ Binib bugbɛn kúndɛh upiikuən nin tijier tubambɛ ya jim nɛ. Uwien nɛ ñɛn' tijier nnə ηə binib bá teke' wə kí jin' kí bɛn tigbɛmənt nnə rí li jinh tú, kí faareh wə tu'bo. ⁴ Uwien ñɛn' tibont tá kɛ nnə, tū mən nɛ. Ti la sɛngɛh tuba, ti jinh tá kɛ la, tí li faareh wə tu'bo. ⁵ Kímɛ Uwien ya gber nin ikaare nɛ məngrɛh nibonn kɛ.

* **3:16** Bi li fre kí lɛbrɛ Uwien taa' wə u'kpiɛke ni kí don' paaki bó kí ye Uwien cère' u'kpiɛke yɛbɛ mə.

Pəl təkə' Timote u li te ma bo u tuonl ni

⁶A wəknh Kristo yaab tigber tuu nə la, a li yé wən *Yesu Kristo ya tonsənl wə mən, kɪ cère Uwien ya gber tɑ a teke' tũ ki jin' nno nin miwəknmənmmənm mā a tũrə' ki paan' mi'bo nno rɪ li yé a'bo tijer. ⁷La tuuke gbeyienkaar, kime ta kpe Wien ya sən. Nikn kɪ li pɛ Uwien ya sən bo mənmmənm. ⁸Unil nɪkndeh kɪ tiinh u'gbenɛnt rɪ jaare la, nɪ mən nɛ ama nɪ li tore wə waamu nɛ. Unil nɪkndeh kɪ pɛ Uwien ya sən bo mənmmənm la, nɛn nɛ li tore wə isen kɛ ni, kime Uwien ye nɛn nɛ li cère binib rɪ li fuobe fɛnfɛnnə wuə nin uyo wə we nɪ nno. ⁹Tigber tuu te nɛ, kɪ kpe binib rɪ tuo tu'kɛ. ¹⁰Ti sənɪt itũon nin inunmón, kɪ mɔh limuəl, kime ti nɪmobe lidɛndɛnl Uwien limiel ya daan bo nɛ. Wən nɛ yé binib kɛ ya Nmiɛnl. U cinbe kɪ yé bɑ teke' wə ki jin' ya Nmiɛnl nɛ. ¹¹Wəkn binib tigber tuu, kɪ təkə bɛ kɪ ye bɛ rɪ li teh nno. ¹²La cère uba rɪ yinde nɛ a yé kinacɛnfɛnbuk ma nno bo. Ama li yé wə cuube u'lenm ni, kɪ nɪmobe mitekjim nin mitetɛmənmmənm, kɪ yé binib, ka nɪmobe biil nɔ bɑ teke' Uwien ki jin' nno rɪ tɛkn a'taal ni. ¹³Taa a'ba kɪ de *Uwien ya gbənkɪ ya káanm Kristo yaab ni, kɪ li sureh bɛ, kɪ li wəknh bɛ haali nin n'baam. ¹⁴La dāan *Mifuoŋaanm ya paabu búa te a'ni nno. A laa' bũ kɪ rɛ bi lɑ səkn' Uwien ya rɔbon yɑ a'bo nin Kristo ya taanl ya cɛnb lɑ taa' bi'nuə ki paan' a'bo ma nno bo nɛ. ¹⁵Taa a'ba kɪ de nɛn kɛ, kɪ sən lituonl nno tinəjer tule. Nno nɛ binib kɛ li lɛ a'tuon cuonh ma bo. ¹⁶Liike a'tetɛm, kɪ li bɛn a wəknh binib ma bo, kɪ li nɪkndeh isen kɛ ni. A teh nno la, sin bugbɛn li nɪmɛrɛ, nɛ bɑ cɛngɛh a'bó nno mɔ li nɪmɛrɛ.

5

A li te ma bo nin Kristo yaab

¹La gbierɛh jɛciɛn nin jɛr, ama li gbierɛh wə tɛn a'baa, kɪ li gbierɛh binacɛnfɛnb tɛn a'ninjɛb, ²kɪ li gbierɛh ipiiciɛn tɛn a'naambe, kɪ li gbierɛh bijɛfɛnb tɛn a'ninsɛb, kɪ la kuən a'ba jəknɪt nin bɛ. ³Li toreh bikpopiib bɑ nɑ nɪmobe bɑ likɛh bɛ. ⁴Ukpopii nɪmobe mubumu bii iyaabii la, nɪ mən bɛn nɛ rɪ kpiɛ kɪ li toreh bi'den yaab, kɪ wuən kɪ ye bi boh bɛ. Bi teh nno la, bi jɪndɛh bi'naambe nin bi'baambe bi lɑ wubɛ' bɛ ma nno bo nɛ, kime Uwien ya yɛnm sɔngɛ nɛn bo nɛ. ⁵Ukpopii wə nɑ nɪmobe wə li likɛh wə, kɪ juorɛ' kɪ te u'ba kpein la, u du Uwien bo nɛ, kɪ tuu kɪ káareh kɪ miɛh wə rɔnkɪ nin wien ni. ⁶Ama ukpopii pɛ lisənsəndl bo, kɪ teh u'yɛnm yé nɑ la, nin u fuobe ma kɛ nno, Uwien ya sən bo wən, u kpo' nɔ. ⁷Təkə bikpopiib tigber tuu nɔ nɔ nib la lɛ bi li dule nɑ bo kɪ biin bɛ. ⁸Wə nɑ toreh u'yaab, ni'kɛ tu nin wa toreh u'tiɛma dɛncɛnl ni yaab la, u wiɛ' mitekjim ya sən nɛ, kɪ brɛ kɪ cɛn' wə nɑ teke' Kristo ki jin'.

⁹A li kele ukpopii wə ya yel bikpopiib ya yel ya gbənkɪ si: wə tɪ fii' ma, u kun' ticɛr miba kpein nɛ, kɪ nɪmobe ibin piluob. ¹⁰U li yé upii wə sənɪt itũonmmənm binib kɛ pɛkɛh wə i'bo nɛ. Yɛn si: u wubɛ' u'bumu mənmmənm, kɪ teke' bicɛnb, kɪ səkɛr' Uwien ya nib ya tɑan, kɪ tore' bijiinb, u'nun mɔn wə rɪ li sənɪt itũonmmənm.

¹¹Bikpopiib bɑ fāan bɛn wən, dāan bɛ, kime bijɛb ya mɛnkɪ lɑ cuo' bɛ la, bi li wiɛ Kristo ya gber nɛ, kɪ li nuunh bɛ rɪ liɛbɛ kɪ kun ticɛr, ¹²ka rɪ sən bi lɑ len' kɪ ye bi li sən Kristo ya tuonl lɑ nno. Nɛn bo nɛ bi li nɪmobe libiil. ¹³Ba nɪmobe tũon ma nno, bi li cuonh kɪ lindɛh inɪɛn nɛ. Na yé ba nɪmobe tũon baba nɛ, bi li yé biɛkɔpɔdɛnb nɛ, kɪ li kəh binib ya gber ni, kɪ li lienh gbɛfɛnfɛnm. ¹⁴N yé bikpopiib bɑ fāan nno rɪ liɛbɛ kɪ kun ticɛr nɛ, kɪ maa mubumu, kɪ li likɛh bi'den mənmmənm, kɪ la cère' unɛnnɛnd rɪ lɛ u li dule nɑ bo kɪ len ti'bo fɛnfɛnm, ¹⁵kime bikpopiib biba wiɛ' Kristo ya sən nɛ ki paan' *Satan bo.

¹⁶ Upii wà teke' Kristo ki jin' ki ηmabe bikpopiib u'den la, wə́ rí li toreh be, ki la cère be rí li yé Kristo ya taanl bo tukl, ηə́ lḗ rí fre kí li toreh bikpopiib bà ηmabe bà likeh be nno.

¹⁷ Kristo ya taanl ya cienb likeh Kristo yaab mənəmən la, bi kpe be rí li boh be, kí lí pèh be mənəmən ne. Ni'ke tu nin bà kpaandeh Uwien ya gber, ki wəknh tù nin inunmón nno; ¹⁸ kime ní kele' *Uwien ya gbənkú ní kí ye: «A taa' uné u taanh jiji la, ηə́ rí lölə u'ñəbu», ki liebe' ki ye: «Wà sənəh lituonl la, u kpe be rí pè wə́ u'paaku ne.»

¹⁹ Bi biin' Kristo yaab ya cien la, na yé mənəkunb bile bii bita ne biin' wə́ la, la cenge tù. ²⁰ Kristo yaab ya cienb ya uba tien' ibiere la, kənh nin wə́ binib ke ya nun bó ηə́ bà sien' nno rí fenge.

²¹ N sureh ηe Uwien nin *Yesu Kristo nin Uwien ya tondb bà cii' u'ñəbu bó nno ya nun bó ne, li pe n wuən' ηe isen yà nə́ bo, ki la ηmabe a'ñəbu gbè ná bó, ki la ηmabe gəngənde mə. ²² A ye á de unil lituonl Kristo ya taanl ni la, la yie tonm kí pək kí yuon a'nuə u'bo kí káare kí de wə́. La kə́ təb ya biere ni. Cère sin bugben ya tetem rí li wien.

²³ A tuu kí bungreh ma nno, la li ñuh ñunm baba, li lengeh midaam mə waamu, ηə́ nè́ rí li toreh a'benku. ²⁴ Bi lenh binib biba ya biere upaan bo ne kí yaan kí bu be tibuur. Bitəb mə́ yi ηə́ kpiireh tonm. ²⁵ Ituonmənəmən mə́ te upaan bo ne. Iba lí buə́ mənən la, ya rí juore kí li bu.

6

Iyonbe nin i'cenbaambe ya gber

¹ Binib bà ke yé iyonbe nno be rí li boh bi'cenbaambe mənəmən, ní kpe be rí li boh be ma bo, ηə́ uba la le u li dule ná bo kí len Uwien nin ti'wəknm bo fənfenm. ² Iyonbe yà ya cenbaambe teke' Kristo ki jin' nno, i la likeh i'cenbaambe nno fənm, kí ye bi yé i'ninjieb ma nno bo. Ama yí rí li tuəreh ki sənəh lituonl ki dienh be, kime ben bà jondeh i'tuon bo nno yé bà teke' Kristo kí jin' Uwien yie be ne.

Miwəknm mə́ ηə́ kpe sen ya gber

A li wəknh binib ná sə́, kí sureh be be rí li teh nno. ³ Unil wəknh miwəknm mə́ bore' miba, ka pe ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya gbəmənəmən bo, ka pe miwəknm mə́ kpe Uwien ya sen bo la, ⁴ tigbengt ne yebre' nin udaan ne wa ben niba, kí fe miniem, kí findeh inəbon bo. Nen ne cère' ibinbinbe nin ikənkən nin isuk nin itənfuonbiere te, ⁵ kí cərəh binib nieh miniem ka gbendeh, kime bi'yenmaale ηə́ kpe sen, ne ba ben gbəmən. Bi maaleh kí teh bi paan' Uwien ya sen bo la, bi li le lifaal ne. ⁶ Imən, unil ya yenm songe u ηmabe ná bo, kí pe Uwien ya sen bo la, nen ne yé lifaacienl kí de' udaan. ⁷ Kime ta tuke' niba kí baa' uηəndun wuu ni, ka rí tuke niba kí ñe u'ni mə. ⁸ Nen bo, ti ηmabe tijier nin tiwəngolkaar la, cère mən ti'yenm rí li songe tu'bo. ⁹ Ama binib bà ya nun mən lifaal bo nno luh mibiikm ni ne. Tijərbont tà yebe, kí bre ya menku li cuo be ten kudiekú, kí cère be rí kə́ mikuum ní kí juore fənm. ¹⁰ Kime ilike ya yiem yé ibiere ke ya ñaan ya uba ne. Binib biba taa' bi'ba kí de' ilike ma nno ne kí ture', ka ji pe tekjim ya sen bo, ne kí nuun' bi'ba bo ijendcien.

¹¹ Sin Uwien ya niə́, la paan nen ke bo, kí li yé unil wə́ cuube, kí li pe Uwien ya sen bo, kí li ηmabe mitekjim, kí li ηmabe miyiem nin kuminku, kí li ηme nin unil ke. ¹² Mə́ mitekjim ya muəl mənəmən, kí li nuunh limiel lá ηə́ ηmabe gbenm. Uwien yin' ηe lí ya miel bo ne, kí ñe lidaali lá a len' mənəmən bimənkunb bà yebe ya nun bó kí ye a teke' wə́ kí jin' nno. ¹³ N sureh ηe Uwien wə́ dienh tibont ke limiel nin *Yesu Kristo wə́ lá kun' imən mənəmən Pəns

Pilat saan nnɔ ya nun bó nɛ. ¹⁴ Li boh n tɔke' nɛ ná kɛ nnɔ, kí li wien, kí la li n̄mɔbe biil kí tí baa uyo wá Yonbdaan *Yesu Kristo li baa ní nnɔ. ¹⁵ Uwien sien' uyo wá nnɔ lá baa' lá, u li cère wɔ rí baa ní. Uwien nɛ yé uyɛnduɔn ya daan. Wɔn baba nɛ yé tibont kɛ ya Cɛnbaa, ki yé biberb kɛ ya bɛr, ki yé yonbdɛnb kɛ ya Yonbdaan. ¹⁶ Wɔn baba nɛ n̄a rí kpo, ki te kuwenwenku kùla ni uba n̄a rí fre kí kɔ ku'ni. Uba n̄a kpele ki laa' wɔ, ka lí li fre kí lɛ wɔ mɔ. Wɔn si kupɛnpɛku nin mituɔm uyo kɛ. Ámi.

¹⁷ Tɔke binib bà yé bifáadɛnb uɛndun wuu ni nnɔ kí ye bi la li n̄mɔbe gbengt, ki la li du lifaal nnɔ bo, kime li yé mitafaam nɛ. Ama bɛ rí li du Uwien bo, kime wɔn nɛ dienh tɛ tibont kɛ ki gbiekeh n̄ɔ tí li jondeh tu'bo. ¹⁸ Tɔke bifáadɛnb nnɔ kí ye bɛ rí li teh mimɔnm, kí li sɔnh itùon yá mɔn ki gbien', kí li punh kí la cuɔleh, kí li gbiinh bi'bont nin binitɔb. ¹⁹ Bi teh nnɔ la, bi taakeh lifaal lá mɔn ka rí saa nɛ ki blinh bi'ba wenli bo bɛ rí wun lɛ limɛmɔnl.

Tigbɛfɔrkaar

²⁰ N'yo Timote, li likeh Uwien guun' nɛ ná nnɔ mɔnmɔnm. La paan gbɛfɛnfɛnm bo, kime tà kpe Wien ya sɛn, ki la paan bi nieh miniɛm mà ki maaleh ki teh bi n̄mɔbe miɛnm nnɔ mɔ bo. ²¹ Binib biba lienh ki teh bi n̄mɔbe mi ya bɛnm nɛ kí tùrɛ', ka ji pɛ tekjim ya sɛn bo. Uwien rí juoke nɛ.

Kugbɔnlieku kua Pɔl kele' ki de'

Timote

nnɔ

Nà wɔngɛh kugbɔnku kuu te ma bo

Pɔl kele' kugbɔnlieku kuu ki de' Timote igbierfɔrke nɛ. U kele' kugbɔnku kuu uyo wà u te lipekl ni nnɔ nɛ (2:9). Binib bà yebe là wie' wɔ nɛ (1:15; 4:10-16). U là bɛn ki ye u'kuum ya yo baa'-a (4:6), nɛ u cɛbreh u'tonsɔnlie Timote wà u yie wɔ tɛn u'buk nnɔ.

Kugbɔnku kuu tiɛreh Pɔl ya fuobm bó nɛ. U là sɔn' Yesu ya tond ya tɔn ki wɔkn' binib, ki jin' ijend tiggɛmɔnmɔnt ya tɔkm bo. Pɔl gbiere' Timote ki tɔke' wɔ ki ye wɔ rí tuo kí jí ijend Kristo ya tɔn bo (2:1-13), ki tɔke' wɔ ki ye wɔ rí li wɔknh Uwien ya gɛr mɔnmɔnm (2:14–4:15). Nɛn bo, wɔ rí dàan iɛɔbon bo ya finfinde, kí búle bà teh tibont tà ɲa kpe sɛn nnɔ ibuɔn, kí tɛkn wɔn Pɔl ya taal ni, kí túɔre kí li pɛ Pɔl nin biwɔnwɔkntɔb wɔkn' nà nnɔ bo.

Ifuonde

¹ Min Pɔl, n yé *Yesu Kristo ya tond nɛ Uwien ya yíem bo, ki tɔkeh binib Uwien pùon' lipuonl ki ye u li de bɛ limiel là *Yesu Kristo bo nnɔ ya gɛr. ² Timote, n kieh kugbɔnku kuu rí de sin nɛ. A yé n'buk kà n yie kè nɛ. Baa Uwien nin ti Yonbdaan *Yesu Kristo rí juoke ɲɛ, kí muɔ ɲɛ micɛɛckm, kí de ɲɛ uyenɔn.

Pɔl saakreh Timote ya gbɛnɛnt

³ N faareh Uwien wà n pukeh wɔ nin lifɛl là ɲa ɲmɔbe jɔknt tɛn n'yaajɛb là teh ma bo nɛ. N tuu ki tien a'bó n'kaare ni ɲonku nin wien ni nɛ. ⁴ N tiere' a'muɔ bó la, nì naan rí pɔk kí lɛ ɲɛ nɛ, ɲɔ n'yɛnm rí sɔnge kí gbien. ⁵ Ma sunde' a ɲmɔbe mitekjimɔnm mà nnɔ bó. A yɛ Loyis nin a'naa Enis nɛ kpíe' kí laa' mitekjim nnɔ. Nɛ n du ki ye a'mɔ ɲmɔbe mi ya tekjim nɛ.

⁶ Nɛn bo nɛ n tiɛreh ɲɛ, á fikre Uwien là de' ɲɛ *u'Fuoɲaanm ya paabu bùa nnɔ ya tuɔm uyo wà n là yuon' n'nuɔ a'bo, kí kàare' kí de' ɲɛ nnɔ. ⁷ Kime Uwien de' tɛ *Mifuoɲaanm mà nnɔ ɲa cɛreh ti tiinh jɛwaanbu, ama mí dienh tɛ mituɔm nɛ, kí cɛreh ti yie binib, kí coh ti'ba. ⁸ Nɛn bo, li kundeh Yonbdaan bo imɔn kí la tiinh fɛ, kí la cɛre fɛ rí li ɲmɔbe ɲɛ min wà te lipekl ni u'bo nnɔ bo. Ama Uwien ya tuɔm bo, cɛre min nin sin rí li jɛndeh tiggɛmɔnmɔnt bo. ⁹ Wɔn nɛ ɲmien' tɛ, kí yin' tɛ, kí tien' tɛ u'yaab. Na yé ti'tuon bo nɛ u tien' nnɔ, ama u cɛkre' u'yɛnm nɛ kí tien' nnɔ. *Yesu Kristo bo nɛ u tien' tɛ tinimɔnt kí laa' wa laan ɲɛn' uɲɛndun. ¹⁰ Fɛnfɛnnɔ wuɔ, ti'ɲmienl *Yesu Kristo baa' kí wuɔn' tɛ tinimɔnt nnɔ. Wɔn nɛ gbɛn' mikuum ya tuɔm, kí ɲɛn' limiel là ɲa ɲmɔbe gbɛnm upaan bo kí ɲɛ u'gbɛmɔnmɔnt bo. ¹¹ Tigbɛmɔnmɔnt nnɔ bo nɛ Uwien gɛnde' nni rí li yé *Yesu ya tond, kí li tɔkeh tù binib, kí li wɔknh bɛ tù. ¹² Nɛn bo nɛ n jɛndeh yie ya jɛnd. Ama na ɲmɔbe nni fɛ, kime n bɛn n teke' udaan wà kí jin', kí du kí ye u li fre kí guure u ɲukn' nni nà nnɔ kí tí baa lidaali là Uwien li bu binib tibuur nnɔ.

¹³ Li ɲuuke n là tɔke' ɲɛ tiggɛmɔnt tà nnɔ nin mitekjim nin miyíem mà ɲɛn' *Yesu Kristo saan nnɔ. Cɛre tigbɛr nnɔ rí li pekreh ɲɛ. ¹⁴ *Mifuoɲaanm mà te tí ni nnɔ ya tuɔm bo, li ɲuuke a cii' miwɔknm mà nnɔ mɔnmɔnm.

¹⁵ A bɛn ki ye bà kɛ yé Asi ya tinfɛnm ya nib nnɔ kɛ wie' n'gbɛr ɲɔ. Bi'ni biba si: Fijɛl nin Hemojɛnn. ¹⁶ Yonbdaan rí muɔ Onesifɔr nin u'den yaab micɛɛckm, kime u sɔbe kí saakreh n'gbɛnɛnt nɛ. Nin n te lipekl ni ma kɛ nnɔ,

fɛ ɲa cuo' wɔ n'bo. ¹⁷ U baa' Erom ya du ni ma nno, u cuon' ki nuun' nni nin inunmɔn nɛ ki ti laa' nni. ¹⁸ A bɛn u lɔ tore' nni Efɛs ya du ni ma bo ki cɛn' unil kɛ. Yonbdaan *Yesu ri muɔ wɔ micɛckm lidaali lɔ Yonbdaan Uwien li bu binib tibuur nno.

2

Tuo ki li jɛndeh Yesu Kristo bo

¹ Sin n'buke, cɛre *Yesu Kristo ya juokm ri li dienh ɲɛ mituɔm Uwien ya sɛn ni. ² A lɔ cii' tigbɛr tɔ n'saan bimɔnkunb ligol ya nun bɔ nno, ɔ taa tɔ ki tɔke binib bɔ bi du bi'bo, bi'mɔ li fre ki wɔkn tɔ binitɔb. ³ A yɛ *Yesu Kristo ya sojamɔn nɛ, a'mɔ ri li jɛndeh u'bo. ⁴ Soja sɔnh sojatuoŋl ki yie wɔ gɛnde' wɔ ya yɛnm ri li sɔnge u'bo la, wa ji li pɛ bɔ ɲa yɛ sojamɛ ya tɔon bo. ⁵ Unil jon' minɔnsenniɛm ka paan' minɔnm ya kɔn bo la, wa ri lɛ minɔnm nno ya suul. ⁶ Ukpaal wɔ sɔnh bukpaabu ni nin inunmɔn la, wɔn nɛ li kpɛ ki ji bukpaabu nno ya jier. ⁷ Cii n tɔke' ɲɛ nɔ ya tingi Yonbdaan nɛ li cɛre ɔ cii ni'kɛ. ⁸ Tiɛre *Yesu Kristo ya gbɛr, u yɛ *Dafid ya yaabil nɛ. U kpo', nɛ ki mɛkre' bitɛnkpiib ni. N tɔkeh binib tigbɛmɔnt tɔ nno nɔnɔ. ⁹ Tun bo nɛ bi jɛndeh nni haali ki ti lɔle' nni tikudɔkr tɛn n yɛ udukond nɛ. Ama Uwien ya gbɛr tun ɲa lɔ. ¹⁰ Nɛn bo nɛ n ɲmɔbe kuminku ijɛnd kɛ ni, ɲɔ Uwien gɛnde' binib bɔ nno bo, *Yesu Kristo bo, bi'mɔ ri ɲmɛre, ki lɛ ukpɛke wɔ ɲa ɲmɔbe gbɛnm nɛ.

¹¹ Tigbɛr tuu te nɛ:

«Ti kpo' nin Kristo la,

ti li fuobe nin wɔ mɔ nɛ,

¹² Ti mɛnde' ki pɛ u'bo la,

ti li ji libɛl mɔ u'saan nɛ,

ti ye ta bɛn wɔ la,

u'mɔ li ye wa bɛn tɛ nɛ.

¹³ Ta yɛ gbɛmɔndɛnb la,

wɔn tuu ki yɛ ugbɛmɔndaan nɛ,

kimɛ wa ri fre ki yie u'tiɛma tetem.»

Li pɛ tigbɛmɔnt ya sɛn bo

¹⁴ Tiɛre binib tigbɛr tuu nɔ, ki tɔke bɛ Uwien ya nun bɔ, ki ye bi la li findeh ɲɔbon bo, kimɛ ifɛfinde nno ɲa pukndeh niba, i tulndeh bɔ cengeh yi nno nɛ. ¹⁵ Nikn ki li yɛ unil wɔ ya tɔon mɔn Uwien ya nun bɔ. Li yɛ u'tonsɔn wɔ fɛ ɲa ɲmɔbe wɔ u'tuoŋl bo; ki li tɔkeh binib tigbɛmɔnt mɔnmɔnm. ¹⁶ La paan gbɛfɛnfɛnm bo, ta kpe Wien ya sɛn, kimɛ bɔ pɛ tu'bo nno tɔreh Uwien ya sɛn ki joh nɛ. ¹⁷ Bi wɔknh miwɔknm mɔ nno bre tɛn linatuɔnel nɛ ki bukeh ki joh. Bi ya biba si: Himene nin Filetɔs. ¹⁸ Bi tɔre' nɛ ka ji pɛ gbɛmɔnt ya sɛn bo, ki lienh ki teh Uwien mɛkre' bitɛnkpiib ɲɔ. Bi lienh nɔ ma nno nɛ cɛreh binib biba wiɛnh bi'tekjim. ¹⁹ Nin nɛn kɛ ɲɔ, Uwien pu' litɛnpuul lɔ nno faa nɛ. Bi kɛle' tigbɛr tɔ sɔ li'bo: «Uwien bɛn binib bɔ yɛ u'yaab», ki liebe' ki kɛle' ki ye: «Wɔ kɛ yɛ Uwien yɔ la, wɔ ri dɔan nɔ bre ya tienm.» ²⁰ Na yɛ ɲɔkm nin likkur ya jietienwɛnt baba nɛ te idɛncɛnciɛn ni, idɔ nin tiyɔkr yaar mɔ te nɛ. Bi taah tuba ki sɔnh itɔonmɔnm nɛ, ki taah tutɔr ki sɔnh tibr ya tɔon. ²¹ Unil dɔan' miwɔknm mɔ ɲa kpe sɛn la, u li naan itɔonmɔnmɔn ya jietienwɛnku nɛ. U li yɛ Yonbdaan yɔ nɛ, ki li ɲmɔbe u'bo lituoŋl, ki li yɛ wɔ bonde' wɔ ri li tuu ki teh nɔ nno.

²² La paan bifɛnb fɛ tibonbiert tɔ nno bo. Li nuunh ɔ li teh nɔ cuube, ki li ɲmɔbe mitɛkjim nin miyiem, ki li kpe uyɛnduɔn ya sɛn. Li te nno nin bɔ muɔh ki yih Yonbdaan bi'fɛl bo ɲa ɲmɔbe jɔknt nno. ²³ Dɔan mijɔrniɛm, kimɛ ma

ɲmɔbe kpele. A ben ki ye men ne baareh nin ikànkòn, ²⁴ ne na kpe Yonbdaan ya tonsɔnl ní li kɔnh jɛr. U li yé unimòn ne unil ke bo, kí li freh kí wɔknh binib Uwien ya gber, kí li ɲmɔbe kuminku isen ke ni, ²⁵ kí li pekreh binib bà nieh nin wɔ nin lifɛsongl. Nba la, Uwien li cère be ní lèbre bi'tetem kí bende ná yé tigbɛmònt, ²⁶ kí liebe kí li maaleh mɔnmɔnm, kí ñe usenpol wà dele' kí cuo' be be ní li teh u'yíem nnɔ ya nuɔ ni.

3

Idɛnfɔrke ya gber

¹ Li ben kí ye idɛnfɔrke li yé uyo wà faa ne. ² Kimɛ binib li yé ifɔnfuɔb ne, bi'nun ní li mɔn ilike baba bo, kí li teh tinacenkpekuont, kí li yíe tigbengt, kí li sukreh Uwien, ka ní li boh bi'naambe nin bi'baambe, ka ní li faareh bà toreh be, ka ní li boh tibont tà yé Uwien yaar, ³ kí li yé binibierb, ka ní li muɔh nib cɛcɛkm, kí li lienh tɔb bo fɛnfɛnm, kí li teh fɛnfɛnm, kí li bre kí gbien', kí li nen ná mɔn, ⁴ kí li yé binikuɔrb, kí li ɲmɔbe lifɛtònl. Tigbengt li cère be ní li te ten ijùɔn, kí li fe uɲɛndun wuu ni ya bont kí cɛn' Uwien. ⁵ Bi li teh ten bi pɛ Uwien ya sɛn bo ne, ama ka ji tuuke ná yé mitekjim ya tuɔm. A la nekɔn bi ya nib ya bol. ⁶ Kimɛ bi'ni biba teh miyenfuom ne kí kɔh idencɛn ni, kí lɛreh kí coh mupiiilinnu. Ibiere ne gbe mu'fɛl bo, ne mu'yennaale cère' mù pɛ mù fe uɲɛndun ya bont tà ke nnɔ bo. ⁷ Mù tuu kí bengeh ne, ama mua ní fre kí bende ná yé gbɛmònt fiebu. ⁸ Yanɛs nin Yanbɛrɛ là yíe' Moyis ya ñɔbu bó ma bo nnɔ, binib nnɔ mɔ yíenɲ tigbɛmònt nnɔ ne. Bi ɲmɔbe iyennaalbiere, ne bi'tekjim juore' fɛnm. ⁹ Ama bi teh ná nnɔ ɲa ní wuɔke, kime binib ke li bende kí ye bi yé ijɔr ne ten bi là bende' ma kí ye Yanɛs nin Yanbɛrɛ yé ijɔr nnɔ.

Pɔlgbiereh Timote

¹⁰ Ama sin wɔn, a paan' n'bo kí ben n wɔknh ma bo, kí ben n'tetem te ma bo, kí ben n yíe ní sɔn yà, kí ben n teke' *Yesu kí jin' ma bo, kí ben n ɲmɔbe kuminku nin miyiem nin miɲiknm ma bo, ¹¹ kí ben binib jènde' nni ma bo nin n jin' ijɛnd yá Antiyɔk ya du ni nin Ikoniyɔm ya du ni nin Lista ya du ni nnɔ. I lɛ jɛnd ba ne ma jin' yé! Ama Yonbdaan ñɛn' nni i'ke ni. ¹² Imɔn, binib bà ke yíe be ní li pɛ Uwien ya sɛn bo mɔnmɔnm *Yesu Kristo bo nnɔ, bi li jènde be ne. ¹³ Binibierb nin bitonnɛndɛnb ben wɔn, bi li tùɔreh kí sɔnh itùɔnbiere ne, kí li tulndeh binib, kí tí tonde kí tuln bi'ba mɔ. ¹⁴ Sin wɔn, taa a'ba kí de bi wɔkɔn' ɲɛ ná ke a teke' nè kí jin' nnɔ. A ben bà wɔkɔn' ɲɛ nnɔ yé bidenb bà.

¹⁵ A ben *Uwien ya gbɔnku ya gber haali a'buwaam ni ne. Tigber nnɔ li fre kí de ɲɛ miyenfuom mà li cère á teke *Yesu Kristo kí ji ɲɔ kí ɲmɛrɛ. ¹⁶ Tigber tà ke te *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ, Uwien ne cère' bi kele' tù. Tù mɔn ne, kí wɔngeh binib Uwien ya sɛn, kí pekreh be, kí tùɔreh bi'tetem, kí wɔknh be mifuobm mà cuube, ¹⁷ ɲɔ Uwien ya nil ní li yé unil wà bonde' kí tí gben', kí ɲmɔbe ná li cère wɔ ní li sɔnh itùɔn yà ke mɔn.

4

¹ N tɔkeh ɲɛ Uwien nin *Yesu Kristo wà li baa ní kí li yé ubɛr, kí bu binifuob nin bitenkpiib tibuur nnɔ ya nun bó ne kí teh: ² li kpaandeh Uwien ya gber, ní ton bii ní songe la, lí ñiikeh, la tuo, lí kɔnh nin binib kí pekreh be, kí li ɲmɔbe kuminku kí wɔknh be. ³ Kimɛ uyo uba we ní, binib ɲa ji li yíe miwɔknm mà kpe usen ya gber, bi li pɛ bi'yenn yíe ná bo ne, kí taakeh biwɔnwɔknh bi'ba saan be ní li tɔkeh be, bi yíe be ní li cengeh tigber tà. ⁴ Bi li yíe ka ji li cengeh gbɛmònt, kí pekre kí li cengeh tigbɛyienkaar. ⁵ Ama sin wɔn, lí coh

a'ba tibont kɛ ni, kɪ li ɲmɔbe kuminku ijend ni, kɪ li sɔnh a'tuonl. Len si: Kristo ya gbɛmɔnmɔnt ya tɔkm. Sɔn a'tuonl nnɔ kɪ tɪ gben.

⁶ Min wɔn, bi taa' nni ki tien' lituɔrl ɲɔ, n'daali baa' ki gben' nɛ. ⁷ N mɔn' limuɔl lɔ mɔn, ki sen' ki baa' n cuube nɔ saan, ki juore' ki ɲmɔbe mitekjim.

⁸ Fɛnfennɔ n'nɔm ya suul ji dɔ nɛ ki gu nni. Lɪ yɛ binib bɔ cuube ya suul nɛ. Yonbdaan wɔ buh binib tibuur tu'donbɔ nnɔ li de nni lɛ lidaali lɔ u li bu binib tibuur nnɔ nɛ. Na yɛ u li de min baba nɛ, u li de binib bɔ kɛ yɛ wɔ ki gu u'baam nnɔ mɔ nɛ.

Pɔl ya ɲɔbonfɔrke

⁹ Nikn kɪ baa n'saan tonm; ¹⁰ kime Demas fɛ unɛndun ya bont ma nnɔ u wie' n'gber ɲɔ ki bure' Tesalonik bɔ. Kɛnskens mɔ bure' Galasi bɔ, nɛ Tit mɔ bure' Dalmas bɔ. ¹¹ Luk baba nɛ te n'saan. A we nɪ la, sin nin Mark nɪ li tɔke nɪ, kime u li tore nni Uwien ya tuonl ni.

¹² N sɔn' Ticik Efɛs bɔ ɲɔ. ¹³ A we nɪ la, á li tuke n'liɛrku kua n lɔ dɔan' kɪ Trowas ni, Karpos den nnɔ, kɪ li tuke tigbɔnt mɔ nɪ. A cinbe kɪ li tien bi taa' tiwɛnt ya gbɔnt ki tien' tɔ nnɔ bɔ. ¹⁴ Aleksand unɲmaan tien' nni nɔ bre cɛɛn. Yonbdaan nɛ li tu wɔ lifɛnl.

¹⁵ A'mɔ nɪ li bɛn u'bɔ, kime u yɛ' ti'wɔknm pelpel nɛ. ¹⁶ N lɔ nuunh nɪ len' kɪ fie n'ba bɔ buh nni tibuur ya nun bɔ mikpiɛkm ma nnɔ, uba ɲa lɔ sere' n'ciɛk bɔ, bi'ke lɔ wie' n'gber nɛ. Uwien la tɔnge bi'biil bugbɛn. ¹⁷ Ama Yonbdaan wɔn lɔ sere' n'ciɛk bɔ, ki de' nni mituɔm nɪ wɔkn u'gber kɪ tɪ gben, ɲɔ bɔ kɛ ɲa yɛ *Sufmbɛ nnɔ nɪ cii tɔ. Yonbdaan ɲmɛn' nni, kɪ cɛrɛ' tibuur ya dɛnb ɲa taa' nni ki wie' icind. ¹⁸ Yonbdaan li ɲɛn nni nɔ kɛ bre ni, kɪ ɲmɛn nni kɪ cɛrɛ nɪ kɔ u'bɛl ni paaki bɔ. Wɔn nɛ si ukpiɛke uyo kɛ. Ami.

Micɔbm

¹⁹ A fuonde Prisil nin Akilas nin Onesifɔr den yaab kɪ de nni. ²⁰ Erat biɛ ki te Korɛnt ni. Trofim bun nɛ. Nɛn bo nɛ n cɛrɛ' u juore' Milɛ ni. ²¹ Nikn kɪ baa n'saan kɪ yaan tiwɔrcient ya yo nɪ baa. Ebule nin Pudens nin Linus nin Klodiya nin Kristo yaab kɛ fuondeh ɲɛ. ²² Yonbdaan nɪ li te nin ɲɛ. Wɔ nɪ juoke nɛ.

Kugbɔnku kua Pɔl kele' ki de'

Tit nnɔ

Nà wɔngɛh kugbɔnku kuu te ma bo

Tit yé Pɔl ya tonsɔnlie nɛ. Tit ɲa yé Suf. U teke' Yesu ki jin' nɛ ki paan' Pɔl bo. U yé unil wà freh ki tùɔreh mimaam nɛ. Nɛn bo nɛ Pɔl cèrè' Tit te Krɛt ya du ni ɲɔ wɔ rí gènde Kristo ya taanl là te len nnɔ ya ciɛnb bɛ rí li likeh litaanl nnɔ ya nib.

U kele' Kristo ya taanl ya ciɛnb li fuobe ma bo (1:5-16) nin bi li likeh litaanl nnɔ ma bo nin bi li wɔknh bijɛb nin bipiib nin binacɛnfɛnb nin ijɛciɛn nin iyɔnbe bi li fuobe ma bo (2:1-15).

Ni ya puoli bó nɛ u tɔkɛ' Kristo yɔ li fuobe ma bo nin u li tien ma kí lɔkɛ bà wɔknh miwɔknm mà ɲa kpe sɛn nnɔ. Yesu Kristo kpo' ɲɔ wɔ rí nɛn nisaal ke nisaal ibiere ni nɛ (2:14).

Ifuonde

¹ Min Pɔl, n yé Uwien ya tonsɔnl nɛ, ki yé *Yesu Kristo ya tond. Uwien nɛ ye rí tore u gènde' binib bà nnɔ bɛ rí tùɔrɛ kí teke wɔ kí ji, kí cèrɛ bɛ rí bɛnde tigbɛmɔnt tà te Uwien ya sɛn ni, ² kí li ɲmɔbe lidɛndɛnl kí ye bi li lɛ limiɛl là ɲa ɲmɔbe gbenm. Uwien wà ɲa nɛndɛh nɛ là pùon' haali uyo bo ki ye u li tien nnɔ. ³ Ti'Nmiɛnl Uwien là sien' uyo wà nnɔ nɛ ki cèrɛ' binib bɛnde' u'gbɛr kí nɛ n tɔkɛh tigbɛr tà nnɔ bo. Wɔn nɛ de' nni usɛn n tɔkɛh tigbɛr nnɔ. ⁴ Tit, n kieh kugbɔnku kuu nɔ rí de sin nɛ. A yé n'bumɔnk kí nɛ ti ɲmɔbe mitekjiabaabm mà nnɔ bo nɛ. Baa Uwien nin ti'Nmiɛnl *Yesu Kristo rí juokɛ ɲɛ, kí de ɲɛ uyɛnduɔn.

Pɔl ye Tit rí gènde Kristo ya tánan ya ciɛnb

⁵ N daan' ɲɛ Krɛt ya dekl bo ɲɔ á sɔn kí tonde lituonl là sien' nɛ, kí gènde binib bà li yé Kristo ya tánan ya ciɛnb idu yà kɛ te lidekl nnɔ bo ni tɛn n là tɔkɛ' ɲɛ ma bo nnɔ. ⁶ Kristo ya taanl ya ciɛn li yé unil wà ɲa ɲmɔbe biil nɛ, kí li ɲmɔbe upii uba, u'bumu rí li yé mubumu mùa ɲmɔbe mitekjim, ka yé sɔnsɔnd, ka yé yufaadɛnb ɲɔ nil la lɛ u li dule ná bo kí biin bɛ. ⁷ Kristo ya taanl yaab ya sɛnlirɛl sɔnh Uwien ya tuonl ma nnɔ nɛ kpe u la li ɲmɔbe biil nɛ, kí la li ɲmɔbe gbɛngt, kí la li yé benpiebdaan, kí la taaf u'ba ki de' daam, kí la li ɲmɔbe jɛr, kí la jinh pɔnt. ⁸ Ama wɔ rí li yé wà teknh bicɛnb, kí li yé mimɔnm ya tienm, kí li ɲmɔbe miyɛnm, kí li cuube, kí li teh ná sɔngreh Uwien ya yɛnm, kí li coh u'ba, ⁹ kí li pɛ tigbɛr tà kpe bɛ rí teke tú kí ji nnɔ bo mɔnmɔnm tɛn bi wɔknh wɔ tú ma bo. Nnɔ nɛ u li frɛh kí li sɛrɛh binib kí nɛ miwɔknm mà cuube nnɔ bo, kí frɛ kí wuɔn bà nich nin wɔ nnɔ bi tùrɛ' ma bo. ¹⁰ Binib bà yebe nɛ yé biyufaadɛnb, kí lienh gbɛnfɛnfɛnm, kí lɛrɛh binib. Binib bà teh nnɔ sɔbe ki yé Sufmbɛ nɛ. ¹¹ A pien binib bugbɛn, kime bi wɔknh miwɔknm mà ɲa kpe bɛ rí li wɔknh mè nɛ, kí tulndɛh idɛncɛn iba ya nib kɛ. Tipɔnt ya jim bo nɛ bi teh nnɔ.

¹² Bi' du ya yɛnfodaan uba mɔnɔn là len' bi'bo ki ye:

«Krɛt yaab tuu ki nɛndɛh nɛ,
ki bre tɛn muwɛnbiimu,
ki yé ikpaayuon,
ki maalɛh ujin baba bo.»

¹³ U là len' ná nnɔ yé imɔn nɛ. Nɛn bo, mɔnde bi'bo inun ɲɔ bɛ rí li ɲmɔbe mitekjimɔnm, ¹⁴ kí la tuuke *Sufmbɛ ya gbɛyienkaar bo, kí la tuuke binib bà

wiε' tiggemànt ya sen blinh iwàb yà nnò bo. ¹⁵ Jier tuba ña yé kuàl binib bà ya fèl bo ña ñmàbe jòknt bo. Ama binib bà ya fèl bo ñmàbe tijòknt, ba teke' Uwien ki jin' nnò, tijier tubambe yé bi'bo likual nε. Bi'yenmaale ña mən nε ba r fre kí bende nà mən mò. ¹⁶ Bi lienh ki teh bi bèn Uwien nε, ama bi teh nà nnò wəngəh ki teh ba bèn wə. Bi ñmàbe isensen nε, ka tuo' Wien ya ñəbu bó, ka r fre kí tien nà mən.

2

Jjɛciɛn nin ipiiciɛn nin bifɛnb nin iyonbe bi li te ma bo

¹ Sin wən, li wəknh miwəknhm mà cuube tən bi wəknh' ñε ma bo. ² Təke ijɛciɛn kí ye yé r li coh i'ba tibont kε ni, kí li yé binib bà bi boh bε, kí li ñmàbe miyɛnm, kí li ñmàbe mitekjimənhm nin miyiem nin kuminku. ³ Təke ipiiciɛn mò kí ye yé r li ñmàbe binib bà pε Uwien ya sen bo ya tetem, kí li la lienh təb bo fɛnfɛnm, kí la taa' bi'ba ki de' daam, kí li ñmàbe igbiermənmmən. ⁴ Nnò nε i li freh ki gbierəh bipiijɛfɛnb bε r li yie bi'ciɛb, kí li yie bi'bumu, ⁵ kí li ñmàbe miyɛnm, kí la teh sənsondl, kí li likəh uluo bo ya tūon mənmmən, kí li yé bipiinimənb, kí li boh bi'ciɛb, ñə uba la lε u li dule nà bo kí len Uwien ya gbɛr bo fɛnfɛnm. ⁶ Li gbierəh binacɛfɛnb mò bε r li ñmàbe miyɛnfuom ⁷ tibont kε ni. Sin bugbɛn r li teh nà mən ñə bitəb mò r paan a teh ma bo. Li wəknh binib Uwien ya gbɛr ni'donbò ñə binib kε r li boh miwəknhm nnò. ⁸ Li lienh milenm mà cuube ñə bi la nieh nin ñε, ñə ife r cuo bà ña yie ti'gbɛr, kimε ba r lε bi li dule nà bo kí len ti'bo fɛnfɛnm. ⁹ Təke iyonbe kí ye yí r li tuonh i'cɛnbaambe ya ñuən bó tibont kε ni, kí cère i'cɛnbaambe ya yenn r li səngə i'bo, kí la yienh bi ye bà, ¹⁰ kí la suh bi'bont, kí li yé binimənb uyo kε ñə kí li selndeh ti wəknh miwəknhm mà Uwien ti'Ñmienl ya sen bo nnò.

Uwien ya juokm bo nε u ñmiendeh binib

¹¹ Uwien cère' ti laa' u'juokm mà bo u ñmiendeh binib kε nnò. ¹² Mijuokm nnò nε cèreh ti wienh nà kε piendeh tε Uwien bo ya paanm, kí cèreh ti'menku ña kəh uɛndun ya nib fε tibont tà nnò ni, kí cèreh ti coh ti'ba uɛndun wuu ni, kí teh nà cuube, kí pε Uwien bo mənmmən, ¹³ kí gu lidɛndɛn lə li de tε uyɛnsəngə nnò ya daali. Nən daali nε ti'Wenciɛn, *Yesu Kristo, ti'Ñmienl li ñen u'kriɛkə upaan bo. ¹⁴ Tinbi bo nε u kpo' ñə wə r ñen tε itūonbiɛr kε ni, kí tien tε linibol lə ña ñmàbe jòknt, kí ye u'yaal, li'nun mən lə r li tuu kí teh nà mən. ¹⁵ Kí ñε a'ciɛnt bo, a li len nnò nε, kí sure binib, kí gbierə bε, kí la cère uba r yinde ñε.

3

Kristo yə li te ma bo

¹ Tiere Kristo yaab kí ye bε r li tuonh gobina nin tibuur ya ciɛnb ya ñuən bó, kí li boh bε, kí li yé binib bà bonde' bε r li teh nà mən, ² kí la lienh nib bo fɛnfɛnm, kí la kənh jɛr, kí li teh tinimənt, kí li ñmε nin binib kε. ³ Kimε uyo uba tinbi mənən lə yé ijər nε, ka boh Wien, kí yé binib bà tūre', kí taa' ti'ba ki de' tibont tà ti fε tū, ti'menku kəh tu'ni nnò. Ti lə teh mibiɛrm nε, kí ponbeh təb, kí yé binib bà ba yie ti'nu, nε ti'mə ña yie təb ya nu. ⁴ Ama Uwien ti'Ñmienl wuən' tε u'nimənt nin u'yiem uyo wə nnò ⁵ nε ki ñmien' tε. Na yé ti'tūonmmənmmən bo nε u'ñmien' tε, u muo' tε micɛcɛkm nε ki ñmien' tε, kí ñε u'ñunsii wə ləbrɛ' tε nnò nin *Mifuoŋaanm tien' tε binifɛnb ma nnò bo. ⁶ Ti'Ñmienl *Yesu Kristo bo nε Uwien de' tε *Mifuoŋaanm kí tɛ gben', ⁷ ñə u'juokm bo u bu' tε bigbɛmàndɛnb ma nnò, ti daan kí ye ti li lə limiel lə ña ñmàbe gbenm. ⁸ Tigber tuu tε nε, nən

bo nε n yīe á li tūreh ki tōkeh tū binib, ηō bà teke' Uwien ki jin' nnō ya nun rí li món bε rí li teh ná mōn. Nεn nε mōn, ki toreh binib. ⁹ Ama a la niεh jòrniεm, ki la niεh nin nib iyaajeyel bo, ki la kōnh jεr, ki la findeh *yiko bo. Nεn kε yé fεnm nε, ka ηmōbe torm. ¹⁰ Unil cèreh Kristo yaab boreh tōb la, á gbiere wō nba. U yīe la, á gbiere wō nle. U tí yīe la, á wiε u'gbεr, ¹¹ kí li bεn kí ye ni ya nitunbu tūre' nε, ki teh ibiεre, ki nuunh u'ba bo utudεre.

Tigbɛfɔrkaar

¹² N lá sōn Atemas bii Ticik a'saan la, á nīkn kí cende nni Nikopolis ya du ni, kime n maale' ki ye n li te nεn saan nε tiwōrciεnt ya yo. ¹³ Nīkn kí tore Senas wà bεn *yiko mōnmōnm nnō nin Apolos bi'sεn ya jom ni, ki la cère niba rí pōre bε. ¹⁴ Nī mōn tí tōb Kristo yaab rí bende kí ye nī kpe bi'nun rí li món bε rí li teh ná mōn nε, kí li toreh uyo wà nī kpe bε rí tore, ηō ki la li te fεnm. ¹⁵ Binib bà kε te n'saan nnō fuondeh ηε. A fuonde tinbi nin bà kε ηmōbe mitekjibaabm bi yīe tε nnō.

Uwien rí juoke ni'kε.

Kugbɔnku kùà Pɔl kɛle' ki de'

Filemɔn

nnɔ

Nà wɔngeh kugbɔnku kuu te ma bo

Filemɔn yé Pɔl ya jɔ nɛ. Pɔl tɔke' wɔ tigbɛmɔnmɔnt nɛ u kpɛnde' Kristo yɔ. Ní naan u lá yé ufáadaan nɛ ki ñmɔbe iyonbe. Uba ya yel si Onesim. Onesim Siere' Filemɔn saan nɛ ki tí cende' Pɔl lipɛkl ni ki mɔ kpɛnde' Kristo yɔ. Pɔl jiiñ' Onesim u'cɛnbaa Filemɔn saan, ki de' wɔ kugbɔnku.

Pɔl kɛle' kugbɔnku kùà ki de' Filemɔn nnɔ te ki de' binib bà taakeh u'den nnɔ mɔ nɛ (migbiirm 2).

Uyo nnɔ, iyonbe nɛ lá cèreh Erom yaab lɛnh lifaal lá yebe. Bi gbiire' Erom yaab bolm mile la, miba li yé iyonbe nɛ. Bɛn nɛ sɔnh itùon kɛ, nɛ bi'cɛnbaambe ñmɔbe mituɔm bi'bo. Uyo nnɔ uyonb siere' u'cɛnbaa saan ki lá liɛbe' ní la, u'cɛnbaa li fre kí tien wɔ ná bre bii kí ku wɔ mɔnɔn.

Nɛn nɛ cère' Pɔl kɛle' kugbɔnku kuu ki de' Onesim wɔ ní tí de u'cɛnbaa Filemɔn kí ye u la ji ní liike Onesim tɛn u yé uyonb, ama wɔ ní teke wɔ tɛn Kristo yaab teknh tɔb ma bo. Ama Pɔl ña de' Filemɔn wɔbl, u yé wɔn nin u'yul ní cèkre u'yɛnm kí liike u li tien ma bo nɛ. Kristo yaab bikpiɛkb nnɔ ña lá li fre kí ci kí lèbre binib fuobe ma bo. Ama unil teke' Yesu Kristo kí jin' la, mitekjim nnɔ lèbreh u li fuobe ma bo binib ni nɛ.

Ifuonde

¹ Min Pɔl, wà te lipɛkl ni *Yesu Kristo bo nnɔ nin ti'ninje Timote nɛ kieh kugbɔnku kuu tí de sin Filemɔn wà yé ti'jɔ, kí liɛbe' kí yé ti'tonsɔntɔ nnɔ, ² kí de ti'ninsɛ Afiya nin Akip wà tinbi nin wɔn mɔh limɔbaabl nnɔ nin Kristo yaab bà taakeh sin Filemɔn den nnɔ. ³ Ti'Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo ní juoke nɛ, kí de nɛ uyɛnduɔn.

Pɔl faareh Uwien Filemɔn bo

⁴ Uyo wà kɛ n kàareh la, n tɛn a'bó nɛ, kí tuu kí faareh Uwien a'bo. ⁵ Kimɛ n cii' bi lienh kí teh a du Yonbdaan *Yesu bo kí yé u'nib kɛ. ⁶ Tinbi nin sin kpɛ buñɔbu mitekjiabaabm bo nɛ. Nɛn bo nɛ n kàareh ñɔ Uwien ní cère a'tekjim nnɔ ní li faa ñɔ á tore binib bɛ ní bɛnde Kristo bo, ti li teh mimɔnm mà kɛ nnɔ. ⁷ N'ninje, a ñmɔbe miyiem ma nnɔ cère' n ñmɔbe uyɛnsɔnge kí gbien' nɛ n'gbɛnɛnt saake, kime a cère' Uwien ya nib ya yɛnm dɔ.

Pɔl gbɔanh Filemɔn kí dienh Onesim

⁸ Tɔ, nin Kristo bo n ñmɔbe usɛn ní tɔke ñɛ ná kpɛ á li teh nè ma kɛ nnɔ, ⁹ kí ñɛ miyiem bo nɛ n yé n gbáan ñɛ nibonn niba bo. Imɔn, min Pɔl n yé ujeɛien nɛ, nɛ kí liɛbe' kí te lipɛkl ni fɛnfɛnnɔ *Yesu Kristo bo. ¹⁰ N gbáanh ñɛ kí dienh n'buk Onesim nɛ. U yé n'buk, kime n te lipɛkl liɛ ni nɛ kí cère' u paan' Kristo ya sɛn bo. ¹¹ Wɔn wà ña lá ñmɔbe pukm uyo uba a'saan nnɔ, fɛnfɛnnɔ u ji li ñmɔbe mipukm a'bo tɛn u ñmɔbe mipukm n'bo ma nɛ. ¹² N li cère wɔn wà yé n'yɛnm ní ya nil nnɔ ní liɛbe a'saan. ¹³ Min bi yé ní cère wɔ ní juore n'buol nɛ kí sere a'taal ní, kí li toreh nni n te lipɛkl ni tigbɛmɔnmɔnt bo ma nnɔ. ¹⁴ Ama ma yé ní tien niba ñɔ ña bɛn. Ma yé ní wɔbn ñɛ á tien mimɔnm. N yé á cèkre a'yɛnm nɛ kí tien. ¹⁵ Nba la, Onesim siere' a'saan wɔ ní tien idɛn ile ñɔ kí liɛbe ní kí ji li tuu kí te a'saan nɛ. ¹⁶ Ama wa ji li te tɛn yonb, fɛnfɛnnɔ u tu nin u'yonb. U yé

ti'ninje wà ti yíe wɔ ne. Min yíe wɔ cɛɛn ne ama sin li yíe wɔ ki cɛn' nnɔ, kime u yé a'yonb ne, ki yé a'ninje mɔ Yonbdaan ya sɛn ni.

¹⁷ Nɛn bo, a tuo' ki ye min nin sin kpe buñɔbu mitekjim bo la, teke wɔ tɛn a bi li teke nni ma bo. ¹⁸ Ní yé u bii' ηe bii u tí ηmɔbe a'fɛnl ne la, cère lè rí li yé n'yaal. ¹⁹ Min Pɔl nin n'yul ne kele' ki ye n li pè ηe. Ama ma nín yíe rí tɔke ηe kí ye a'mɔ ηmɔbe n'fɛnl wɔn! Lɛn si: a laa' limiɛl là min bo nnɔ bii ba? ²⁰ Nɛn bo, n'ninje, Yonbdaan bo, tien nnɔ kí de nni. Wɔn Kristo bo, cère n'yɛnm rí li dɔ. ²¹ N du ki ye a li tuo n'ñɔbu bó ne cère' n kieh ηe kugbɔnku kuu nɔ. N ben ki ye a li tien kí cɛn n ye ma bo. ²² A yekn kí bonde nni gɔgɔbùol mɔ, kime n daan ki ye kí ñe ni'kaare bo Uwien li cère be rí wiɛ nni rí liɛbe ní ni'saan.

Ifuondfɔrke

²³ Min nin Epefa wà te lipɛkl ni *Yesu Kristo bo nnɔ fuondeh ηe.

²⁴ N'tonsɔntɔb Mark nin Aristak nin Demas nin Luk mɔ fuondeh ηe.

²⁵ Yonbdaan *Yesu Kristo rí juoke ne.

Kugbɔnku kua bi kele' ki de'

Ebrembɛ

nnɔ

Nà wɔnghɛ kugbɔnku kuu te ma bo

Wà kele' kugbɔnku kuu nnɔ ɲa kele' u' yel ku' ni niba saan, nɛ nil mɔ ɲa cinbe ki bɛn u kele' kù ki de' biɗɛnb bà. Ama wà kele' kù nnɔ bɛn Kujɔtiɛkpaaku ya gbɔnku ya gɛɛr mɔnmɔnm.

U kele' ki de' bà nnɔ lii yé Sufmɛ nɛ, ki pɛ Kristo ya sɛn bo. Bi'gbɛnɛnt cin' ki ɲɛndɛh, ba ji se usɛn nnɔ ni mɔnmɔnm. Nɛn nɛ cɛrɛ' wà kele' kù nnɔ tũrɛ' ki tɔkɛ' bɛ bi kpɛ' ki cii' miwɔknm mà nnɔ.

Kristo bo nɛ Uwien nin binib liɛbɛ' ki taan' buɲɔbu (1:1-2:18). Wɔn bo nɛ bà teke' ki jin' li fre kɪ nekɪ Uwien kɪ lɛ limiɛl (3:1-5:10).

Bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn baba nɛ là ɲmɔbɛ usɛn wɔ rɪ kɔ Uwien ya ninbonl ya dubɛnku bó, kɪ tien lituɔrl binib ya biɛrɛ bo. Kristo baba nɛ yé bitɔtuɔciɛnb ya ciɛn wà ɲa ɲmɔbɛ tɔ, kɪ kɔn' kɪ càarɛ' Uwien ya ninbonl là te paaki nnɔ.

Bitɔtuɔrkaab là te ligol nɛ, ki tuu ki taah tiwɛnt ki tũrɛh ki lɛrɛh. Kristo wɔn ta' u'ba nɛ ki tien' lituɔrl miba kpɛin ki de' unil kɛ ki wiɛ', kɪ pɛkrɛ' usɛnfaan ki de' u'yaab.

Wà kele' kugbɔnku kuu nnɔ saakrɛh u kele' ki de' bà nnɔ ya gbɛnɛnt nɛ, ki surɛh bɛ, bɛ rɪ tɛkn bà là te uyo bo, ki teke' Uwien ki jin' nnɔ ya taal ni (11:1-12:13). U liɛbɛ' ki wɔnghɛ Kristo yaab li fuobɛ ma bo Uwien ya nun bó nɛ (12:14-13:1-25).

Uwien cɛrɛ' u'Biɛ nɛ len' nin tɛ

¹ Uyo bo Uwien là ɲɛn' isɛn ya yɛbɛ nɛ ki cɛrɛ' u'ɲɔbonsɔknb len' nin ti'yaajɛb nà luɔ' bolm miɲɛ. ² Ama idɛnfɔrke yɛ nɔ, u ji cɛrɛ' u'Biɛ nɛ len' nin tɛ. U cɛrɛ' wɔn nɛ ɲɛn' nà kɛ te, ki gɛndɛ' wɔ ki tien' tibont kɛ ya daan. ³ U'Biɛ bugbɛn nɛ yé u'kpɛiɛkɛ ya wenwenku, ki naan nin wɔ ki tɪ gben', kɪ cɛrɛ' u'gbɛr ya tuɔm cɔ tibont kɛ tũ se tu'buɔl, kɪ sɔkrɛ' kɪ ɲɛn' binib ya biɛrɛ ki gben', nɛ ki don' paaki bó ki tɪ kɛlɛ' Uwien uyɛbm kɛ ya daan ya jie bó.

Uwien ya Biɛ cɛn' Uwien ya tondb

⁴ Uwien ya Biɛ cɛn' Uwien ya tondb. Nɛn bo nɛ Uwien yin' wɔ liyɛl là ɲmɔbɛ liɛl ki cɛn' bi'ye. ⁵ Uwien kpele ki tɔkɛ' u lɛ tond ba ki ye:

«Sin nɛ yé n'Biɛ,
dɪnnɔ nɛ n wuɔn' ki ye n yé a'Baa?»

Bii u tɪ kpele ki tɔkɛ' u lɛ ba ki ye:

«Min li yé u'Baa,
nɛ wɔ rɪ li yé n'Biɛ?»

⁶ Ama uyo wà Uwien yɛ u'Biɛ wà yé kibukpɛiɛk nnɔ rɪ baa uɲɛndun ni nnɔ, u len' ki ye: «U'tondb kɛ rɪ gbaan kɪ puke u'Biɛ.»

⁷ Uwien len' u'tondb bɛn bo ki ye:

«U cɛrɛh bi te tɛn mitafaam nɛ,
kɪ liɛbɛ' kɪ cɛrɛh bi te tɛn umupien.»

⁸ Ama u len' u'Biɛ wɔn bo ki ye:

«Uwien, a yé ubɛr nɛ ki kɛ a'berbiɛk bo,
nɛ a'bel ɲa ɲmɔbɛ gbɛnm.

A likeh a'nib nin mitetɛm mà cuubɛ nɛ.

⁹ A yɛ nà cuubɛ nɛ ki nɛn nà brɛ.

Nɛn bo nɛ sin wà yé Uwien nnɔ,

a'Wien wule' a'yul bo mikpɔm,
ki wuɔn' ki ye u gɛnde' nɛ,
ki cɛrɛ' a'yɛnm sɔnge,
ki de' nɛ lisel ki cɛn' a'tɔb kɛ.»

¹⁰ Uwien tɪ len' ki ye:

«Micincinm, sin Yonbdaan nɛ nɛn' kitink,
nɛ kutaaku mɔ yɛ a'nuɔ ya tuonl nɛ.

¹¹ Nɛn kɛ li gben,

ama sin li tuu ki te nɛ,
nɛn kɛ li cɛrɛ tɛn tikpɛlcɛr nɛ.

¹² A li gongonde nɛn kɛ tɛn lilierl nɛ.

Imɔn, a li lɛbre tɔ tɛn bi lɛbreh lilierl ma bo nɛ,
ama sin nɛ rɪ lɛbre, a li tuu ki fuobe nɛ.»

¹³ Uwien kpele ki tɔke' u lɛ tond ba ki ye:

«Kɛle n'nojie bɔ,

ki tɪ baa uyo wɔ n li cɛrɛ ɔ tɛ a'nɛnnɛndb bo litaal-i?»

¹⁴ Uwien ya tondb bɛn wɔn, bi'kɛ yɛ u'tonsɔnb nɛ, nisaal nɛ rɪ fre ki lɛ bɛ nin nunbu. U sɔnh bɛn nɛ bi lɔ toreh binib bɔ u li nɛmɛn bɛ nno.

2

Liike mɛn ni'yul bo nin ni ciih miɲmienm ya gber tɔ nɔ

¹ Nɛn bo, ni kpe tɪ tɔrɛ ki liike tɪ'yul bo nɛ nin ti ciih tigber tɔ nɔ, nno nɛ rɪ la, ti li tɔrɛ usɛn. ² Uwien ya tondb lɔ tɔke' tigber tɔ uyo bo nno kpe bɛ rɪ li du tu'bo nɛ. Nɛ wɔ nɛ lɔ tɔ' tɔ, ka bon' wɔ, laa' utudɛrɛ wɔ u kpe wɔ la, ³ ti' mɔ nɛ tange' miɲmienm ya gber tɔ mɔn tɛn niba nno la, tinbi bɛn li tien mila ki nɛ utudɛrɛ ni? Yonbdaan nin u'yul nɛ lɔ kpiɛ' ki tɔke' binib tigber bugben, nɛ binib bɔ cii' tɔ nno mɔ tɔke' tinbi ki ye tɔ kpe bɛ rɪ li du tu'bo nɛ. ⁴ Nɛ Uwien wuɔn' ki ye bi tɔkeh tigber tɔ nno kpe bɛ rɪ li du tu'bo nɛ, ki cɛrɛ' bi teh miyɔkm ya bont kɛ ya bol, ki teh nisaal nɛ rɪ fre ki tien nɔ, ki cɛrɛ' Mifuoŋaanm de' bi'kɛ bupaabu jɛ u yɛ ma bo.

Yesu tien' u'ba unisaal ki tien' tɛ Uwien yaab

⁵ Tɔ, ti tɔkeh uɛndun wɔ we nɪ nno ya gber nɛ. Uwien nɛ cɛrɛ' u'tondb nɛmɔbe u'bo tuɔm. ⁶ Ni kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni niba saan ki ye:

«Unil yɛ ba a tien u'bɔ?

Bii unisaal yɛ ba a tɔnge wɔ?

⁷ A jiin' wɔ tingi,

ki cɛrɛ' a'tondb cɛn' wɔ na wuɔke'.

Nɛ ki ji kpiɛke' wɔ, ki seln' wɔ,

⁸ ki de' wɔ mituɔm tibont kɛ bo.»

Uwien de' wɔ mituɔm tibont kɛ bo ma nno, niba nɛ sɛn' nɔ wa nɛmɔbe tuɔm ni'bo. Fɛnfɛnno tinbi nɛ nɛ laan lɛnh u nɛmɔbe mituɔm tibont kɛ bo ma bo.

⁹ Ama ti lɛnh *Yesu wɔ Uwien jiin' wɔ tingi, ki cɛrɛ' u'tondb cɛn' wɔ na wuɔke' nno laa' ukpiɛke nin lisel ki nɛ bi jɛnde' wɔ ma u tɪ kpo' nno bo. Uwien ya nimɔnt bo nɛ u teke' binib kɛ ya kuum ki kpo'.

¹⁰ Imɔn, Uwien nɛ nɛn' tibont kɛ, nɛ wɔn bo tu'kɛ te. U yɛ u'bumu mɔa yɛbɛ rɪ li nɛmɔbe ukpiɛke wɔ u nɛmɔbe wɔ nno nɛ. Nɛn bo nɛ ni mɔn wɔ rɪ cɛrɛ *Yesu nɪ ji ijɛnd nɔ ki li yɛ wɔ kpe wɔ rɪ sɔn u'tuonl ki tɪ gben. Wɔn *Yesu nɛ pɛkre' miɲmienm ya sɛn ki de' Uwien ya bumu. ¹¹ Wɔn nɛ teh binib Uwien yaab. Wɔn wɔ teh binib Uwien yaab nin u teh bɔ Uwien yaab nno kɛ ya baa si Uwien nɛ. Nɛn bo nɛ u yin' bɛ u'ninjieb nin u'ninsieɓ la, na coh wɔ fɛ. ¹² Ki liebe' ki ye:

«N li cère n'ninjieḅ nin n'ninsieḅ ní bende a yé udaan wà, kí li gèh iyuon kí pèkeh ḅe bi'táan ni.»

¹³ Kí tí ye:

«Min li du u'bo kí tí gben ne.»

Ne kí tí ye:

«Min nin Uwien de' nni u'bumu mùa nnò sò.»

¹⁴ Mubumu nnò yé binib ma nnò ne u'mò tien' uba unisaal ḅo kí ñe u'kuum bo wò ní gben usenpol wà ḅmòbe mikuum ya tuòm nnò ya gber, ¹⁵ kí ñen binib bà fenge mikuum ki te ten iyonbe bi'fuobm ke ni nnò tiyonbt ni. ¹⁶ Ni yé imòḅn ne, wa baa' wò ní tore Uwien ya tondb, u baa' wò ní tore *Abraham ya yaabii ne. ¹⁷ Nen bo ne ní kpe wò ní li naan u'ninjieḅ nin u'ninsieḅ kí tí gben, kí li yé bitatuarcienḅ ya cien wà muòh micèekm, kí sònh Uwien ya tùon ni'donbó ḅo kí ñe wòn bo Uwien ní fère binib bi'biere. ¹⁸ *Yesu mònòn nin u'yul jènde' mibiikm ni ma nnò, nen bo ne u li fre kí juòn binib bà te mibiikm ni.

3

Yesu cen' Moyis

¹ Tò, n'ninjieḅ nin n'ninsieḅe, ninbi bà Uwien yin' ne ni taan' ki yé u'yaab nnò, cère men ni'nun ní li ce *Yesu bo. Uwien sòn' wòn ne u yé bitatuarcienḅ ya cien. Ti teke' nen ne ki jin' ki tókeh nè binib ya nun bó. ² U gènde' wòn ne wò ní sòn lituonl, ne u sòn' lè ni'donbó ten Moyis lá sòn' ni'donbó ma bo Uwien den ni ní'ke saan nnò. ³ Ama *Yesu kpe wò ní li ḅmòbe ukpieke ki cen' Moyis, kimè bi pèkeh wà men' iden ne ki cen' iden bughen. ⁴ Imòḅn, iden ke ḅmòbe wà men' yí ne, ama Uwien ne naan' tibont ke. ⁵ Moyis lá yé utonsònl wà sòn' itùon Uwien den ni ní'ke saan ni'donbó ne, kí yé Uwien lí tóke u'nib tigber tà nnò ya mònkunl. ⁶ Ama Kristo wòn yé Uwien ya Bijè ne, kí sòn' Uwien den ni'donbó. Wòn ne ḅmòbe ticiènt Uwien den. Ti co mitekjim kenken, ti'yenm sònge ti ḅmòbe lidèndènl lá nnò bo la, ti yé iden nnò yaab ne.

Binib bà teke' Uwien ki jin' ne li lifuorl u'saan

⁷ Nen bo ne *Mifuoñaanm ye:

«Dinnò ni cii' Uwien ya nieke bó la,

⁸ ni la ñele ni'tub,

ten ni'yaajeb là tien' ma,

uyo wà bí là yíe' Uwien ya ñòbu bó

kí ðele' wò kupenpelku ni nnò.

⁹ Uwien ye:

«Ni'yaajeb là ðele' nni kupenpelku ni

be ní liike n li tien ma,

nin bi laa' n tien' nà,

¹⁰ kí tí dukn' ibin pinan ma ke nnò.

Nen bo ne n'benku ni piebe' bi'bo,

ne n len' ki ye: bi tuu ki tùreh usen ne,

ka toh be ní kpíen n yíe be ní kpíen usen wà.»

¹¹ Ne n'benpiebe ni n pole' ki ye:

«ba ní baa n bonde' be nà saan be ní fuore nnò fiebu.» »

¹² N'yaabe, liike men ni'yul bo, ní'ni uba la li ḅmòbe iyenmaalbiere u'fèl bo yí ní pien wò u la teke kí ji ḅo kí wiè Uwien limièl ya daan ya sen. ¹³ Ama li saakreh men tób ya gbènt daan ke daan, ḅo ní'ni uba la cère ibiere ní lere wò, wò ní tien uyufaa kí yíe Uwien ya ñòbu bó. Kimè ní ke'le' *Uwien ya gbònkú ni kí ye dinnò la, ní yé dinnò ne tí'mò bo. ¹⁴ Imòḅn, ti juore' ki co kenken ti lá co ma bo mitekjim kí tí fòre' la, ti yé Kristo ya tòntòknlieb ne imòḅmòn.

15 Nĩ kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:

«Dinnɔ ni cii' Uwien ya nieke bó la,
ni la ñele ni'tub,

tɛn ni'yaajɛb là tien' ma,

uyo wà bi là yie' Uwien ya ñɔbu bó nno.»

16 Tɔ, bi le ba ne là cii' Uwien ya nieke bó, ki yie' u'ñɔbu bó? Na yé binib bà ke Moyis là ñɛn' bɛ Esipt ni nno-ɔɔ? 17 Uwien ya benku ni là piebe' bi le bo ki ti dukn' ibin pinan-i? Na yé binib bà là tien' ibiere ki kpokpo' kupenpelku ni nno-ɔɔ? 18 U là pole' ki ye bi le ba ña rí kɔ u bonde' bɛ lifuorl udu wà ni nno fiebu? Bà là yie' u'ñɔbu bó nno ña ñi-ii? 19 Imɔn, ti laa' ba kɔn' udu wà ni Uwien bonde' bɛ lifuorl nno ni, kimɛ ba teke' wɔ ki jin'.

4

1 Uwien bonde' lifuorl niba saan, ki pɔn' ki ye u'nib li baa ni'saan kí fuore. Lipuonl nno bie ki te ne. Nɛn bo, liike mɛn ni'yul bo, ni'ni uba la taandɛh ñɔ ki la lúo lifuorl nno. 2 Kimɛ ti cii' tigbɛɲmɛɲmaakt tɛn ti'yaajɛb là cii' tù ma kupenpelku ni nno nɛ. Ama tigbɛɲ nno ña là tore' bɛ. Kimɛ bi cii' tù ma nno ba tuo' ki teke' tù ki jin'*. 3 Ama tinbi teke' tù ki jin'. Nɛn bo nɛ ti li le lifuorl Uwien saan. U là len' lifuorl nno bo ki ye:

«N'benpiebe ni n pole' ki ye:

«Ba rí kɔ n bonde' bɛ lifuorl udu wà ni nno ni fiebu.» »

Ama Uwien nín sɔn' ki gben' u'tuonl haali uɲɛndun ya cinm nɛ. 4 Kimɛ nĩ kele' *Uwien ya gbɔnku ni niba saan wienlɔle bo ki ye: «Uwien sɔn' ki gben' u'tuonl ke ma nno u taa' wienlɔle daali nɛ ki fuore'.» 5 Nĩ liebe' ki kele' ni'saan ki ye:

«Ba rí kɔ n bonde' bɛ lifuorl udu wà ni nno ni fiebu.»

6 Bà kpie' ki cii' tigbɛɲmɛɲmaakt nno ña bon' tù, nɛ ka kɔn' Uwien bonde' bɛ lifuorl udu wà ni nno ni mɔnɔn la, binitɔb li bie kí fre kí kɔ len. 7 Nɛn bo nɛ Uwien liebe' ki sien' lidaali liba ki yin' ni'daali «dinnɔ». Nĩ là tete ki ti wuake' nɛ u là cère' *Dafid len' ni'daali ya gber tɛn nĩ kpie' ki kele' ma kugbɔnku kuu ni ki ye:

«Dinnɔ ni cii' Uwien ya nieke bó la, ni la ñele ni'tub.»

8 Tɔ, nĩ yé Sosuwe bi là cère' bi laa' lifuorl la, Uwien ña bi li liebe kí len lidetɔl liba ya gber. 9 Nɛn nɛ wuɔn' ki ye Uwien ya nib bie kí ñmɔbe lifuorl tɛn Uwien là fuore' ma wienlɔle daali nno. 10 Kimɛ wà ke laa' lifuorl Uwien saan la, u sɔn' u'tuonl ki gben' nɛ ki fuoreh tɛn Uwien là sɔn' u'tuonl ki gben' ki fuore' ma nno. 11 Nɛn bo, cère mɛn ti li benh ki nuunh ti le lifuorl nno ñɔ uba la tekn ti'yaajɛb ya taanl ni kí yie' Uwien ya ñɔbu bó kí ture.

12 Tɔ, Uwien ya gber ñmɔbe limiɛl nɛ, ki ñmɔbe mituɔm mɔ, ki ñmɛ ki cɛn' jusiek ke jusiek ká ñmɛ ikɛle ke ile. Tù kɔh unil ni nɛ haali ki ti bàareh u'fɛl nin u'naank ni, haali ki ti bàareh u'kpɔtutuk nin u'suɔrm ni, ki fiinh ki bendɛh nà ke buɔ u'fɛl ni.

13 Uwien ñɛn' tibont tà ke nno, bonn niba ña buɔ u'nun bó, u likeh ki lenh tu'ke nɛ, nɛ ki ben nà ke te ma bo. Ti li tɔke wɔn nɛ ti sɔnsɔn' ma bo.

Yesu nɛ yé bitɔtuɔrcienb ya cien

14 Ti ñmɔbe bitɔtuɔrcienb ya cien uba nɛ. U ya tɔ ña te. Wɔn si Yesu, Uwien ya Bijɛ. Wɔn nɛ don' ki ti baa' Uwien saan paaki bó. Nɛn bo, cère mɛn ti tɔɔre kí li ñuuke ti teke' nà ki jin' nno kenken. 15 Ti ñmɔbe bitɔtuɔrcienb ya cien wà nno ña yé wà ña rí fre kí muɔ tɛ ti'jiint ni ka. Mibiilm tu' u'mɔ isen ke ni tɛn tinbi,

* 4:2 Bi kpie' ki kele' tigbɔnt tà nno ya tuba ni nĩ kele' ki ye: «Kimɛ ba tuo' ki paan' bà teke' tù ki jin' nno bo nɛ.»

ama wɔn ɲa tien' biere ke biere. ¹⁶ Nen bo, cère men tí nekɔn Uwien, mijuokm ya daan, ya berbiék saan nin midum. Nnɔ ne Uwien li muɔ te micéekm, kí juoke te, kí tore te uyo wà ní cieke te.

5

¹ Bi gèndeh tɔtuɔrcien ke tɔtuɔrcien binib ni ne ki kaandeh wɔ wɔ ní li se bi'taal ni ki sɔnh Uwien ya tùon, ki taah mipum ki dienh Uwien, ki teh ituɔre ibiere bo. ² U li freh ki duɔndeh u'ɲenm bà ɲa ben niba, ki tùreh nnɔ bo, kime wɔn nin u'yul yé unisaal ne ki ɲmɔbe ibiere. ³ Nen bo ne ní kpe wɔ ní tien lituɔrl ibiere bo. Na yé u li tien binitɔb ya biere baba bo ne, u li tien u'tiema biere mɔ bo ne. ⁴ Nil ɲa ní fre kí ní u'fèl kí ye u yé bitɔtuɔrcienb ya cien. Ama Uwien ne yih unil ki teh wɔ bitɔtuɔrcienb ya cien ten u là tien' Arɔn ma bo.

⁵ Nnɔ ne Kristo mɔ ɲa ní u'fèl kí ye u yé bitɔtuɔrcienb ya cien. Uwien ne tien' wɔ bitɔtuɔrcienb ya cien kí tɔke' wɔ kí ye:

«Sin ne yé n'Bije,
dinnɔ ne n wuɔn' kí ye n yé a'Baa.»

⁶ U tí len' kí ye:

«A yé utɔtuɔrke ne uyo wà ɲa ɲmɔbe gbenm
ten Uwien là ɲen' isen yà kí tien' Melkisedek utɔtuɔrke nnɔ.»

⁷ Uyo wà *Yesu là te kitink kie bo nnɔ u là kàare' Uwien kí muɔ' cèen, kí gbáan' wɔ nin tinunsiir, kime wɔn ne li fre kí ɲen wɔ mikuum ni. U là jiiin' u'ba tingi Uwien ya nun bó ma nnɔ ne u cenge' u'kaare bó. ⁸ Nin u yé Uwien ya Bije ma ke nnɔ u'jend ni ne u bende' mibom. ⁹ Uwien cère' u sɔn' u'tuonl ni'donbó kí tí ghen'. Nen bo ne kí ɲe wɔn bo, binib bà ke boh wɔ nnɔ li le limiel là ɲa ɲmɔbe ghenm. ¹⁰ Kime Uwien ne tien' wɔ bitɔtuɔrcienb ya cien ten u là ɲen' isen yà kí tien' Melkisedek bitɔtuɔrcienb ya cien nnɔ.

La bie ki te men ten mubumu mitekjim ya sen ni

¹¹ I ya sen ni, tí ɲmɔbe tigber tù yebe tí len ama na ciih tontonm ma nnɔ, tu'tingi ya tɔkm faa ne. ¹² Ni jí bi kpe ní li yé biwɔnwɔknb ne, ama ni bie kí nuunh be ní li wɔknh ne bi cinh kí wɔknh binib Uwien ya gber tà, tu'ciim ɲa faa nnɔ ne. Ni jí bi kpe tijier tà kpieke ne, ama ni bie kí cieke mibiim ne. ¹³ Wà ke bie kí ɲaanh la, u yé kicenfendk ne, ka ní fre kí bende nà mɔn nin nà bre. ¹⁴ Binicekrkaab ben wɔn, bi jinh tijier tà kpieke ne. Bi lenh miyɛnfuom ne daan ke daan ya tùon ní, kí ben nà mɔn nin nà bre.

6

¹ Nen bo, la cère men tí juore bi cinh kí wɔknh binib Kristo ya gber tà, tu'ciim ɲa faa nnɔ bo. Ama cère men tí li teh binicekrkaab mitekjim ya sen ní kí joh inun bó, kí la liebe ní tiboncindkaar bo. Tun si: kí wié mitemem mà bàareh nin mikuum nin kí teke Uwien kí jí ya gber, ² nin tigbenent ya sɔkrm kí paan iyaajebok ye ma bo ya gber nin kí taa inuɔ kí paan unil bo kí kàare kí de wɔ ya gber nin bitenkpiib ya mekrm ya gber nin Uwien lá li bu binib tibuur ufɔfɔryo ma bo ya gber. ³ Uwien tuo' la, tí li joh inun bó ne nin binicekrkaab ya wɔknm.

⁴ Tɔ, binib laa' Uwien ya wenwenku, kí laa' u'paabu, kí laa' *Mifuoŋaanm, ⁵ kí cii' Uwien ya gber ya ɲmaa, kí bende' uɲɛndun wà we ní nnɔ ya tuɔm ɲɔ ⁶ kí wié' Uwien ya sen la, ní faa nin unil ní fre kí liebe kí lèbre bi ya nib ya tetem, kime ben nin bi'yul liebe' kí kpaakeh Uwien ya Bije ne udɔpɔnpɔn bo, kí dienh binitɔb usen be ní suke wɔ.

⁷ Tɔ, utaa tuu kí niih, kitink ɲa luoreh sɔngl la, kí lùonh tibonmɔnmɔnt ne kí dienh bà koh kè, ne Uwien teh kè u'mɔnm. ⁸ Ama kí peh ikonkon nin ipɔn

la, ki li juore fεnm nε, Uwien rί tι gben kί wιε kε minuum, nε bε rί fore kί win kε.

⁹ Ti'jotiebe, ti lienh nno monon la, ti ben ki ye ninbi kpe usen wa mon nε, wun nε yε minmiem ya sen. ¹⁰ Kime Uwien pe tigbemont bo nε. Wa rί sunde ni'tuon bό, ka rί sunde ni yie wa ma, ki tore' u'nib, ki bie ki toreh be ma nno bό. ¹¹ Ti yie ni'ni wa ke ya nun rί li mon wa rί li teh nno kί tι fore nε, ηo kί le ni daan na nno kί tι gben. ¹² Ta yie kpaayuonl rί cuo nε ama ti yie nι tekn binib ba kί nε bi'minku nin bi'tekjim bo, bi lenh mimonm ma Uwien la puon' be me nno ya taal ni nε.

Uwien ya puonl ηa rί lεbre

¹³ Uwien la puon' *Abraham lipuonl ma nno u la pole' won bugben nε, kime uba ηa te ki cen' wa ηo wa rί pole udaan. ¹⁴ U la puon' wa ki ye: «Imon, n li tien ηε mimonm kί gbien, kί cere a pōre kί gbien.»

¹⁵ *Abraham minde' ki guure' nε ki laa' Uwien la puon' wa na nno. ¹⁶ Binib tι rί pole nε kί wuon kί ye bi len' tigber ta nno te nε. Bi poleh wa cen' be ηo lipol nno bo uba la ji rί fre kί nie tu'bo nε. ¹⁷ Nno nε Uwien la yie wa rί tuore kί wuon ba li le u'puonl ya monm nno kί ye u jεke' wa rί tien na nno ηa ηmabe lebrm nε. Nen bo nε u la puon' ki liebe' ki pole' ki kpobn'. ¹⁸ Uwien ya puonl nin u'pōl yε tibont tule nε, ka ηmabe lebrm, nε wa rί nen tibont nno ni fiebu. Nen nε saakreh tinbi ba sen' ki bole' u'saan nno ya gbenent kί gbiekeh, kί cereh ti tuoreh kί coh lidendnl la ti ηmabe le u'saan nno kenken. ¹⁹ Lidendnl nno nε cereh ti se nι faa ten bi wienh likuluonl miunm ni, li coh bufercienu bua ηmiekeh ma bo. Ti daan wa nno nε kon' Uwien ya duku ni paaki bό, kί tι caare' kukpelcieku kua bore' kū bolm mile nno, kί kon' haali dubenku bό Uwien ya buol. ²⁰ Tinbi bo nε *Yesu liere' kί kon' ku'ni, nε Uwien tien' wa bitotuarcienb ya cien uyo wa ηa ηmabe gbenm ten u la nen' isen ya kί tien' Melkisedek bitotuarcienb ya cien nno.

7

Melkisedek yε uber nε, kί liebe' kί yε utotuorke mo

¹ To, Melkisedek bugben yε Salem ya ber nε kί liebe' kί yε Uwien wa ηa ηmabe Nacento ya totuorke. *Abraham la ton' nin bibertob litual kί faake' nin be kί liebe' kί kunh nι ma nno won Melkisedek nε la tuobe' wa, kί tien' wa Uwien ya monm. ² *Abraham la de' won nε u ton' litual kί faake' kί fie' tibont ta ke nno ya gbiirm piik ya miba. Mikpiekm liyel Melkisedek ya tingi si: Ubergbemondaan nε. Nle bo u yε Salem ya ber nε. Salem ya tingi si: Uyenduon ya ber nε. ³ Ba ben u'naa, ka ben u'baa, ka ben u'yaaje mo. Wa ηmabe u'fuobm cin' uyo wa, ka ηmabe mι li tι gben uyo wa mo, u te ten Uwien ya Bijε nε, kί tuu kί yε utotuorke.

⁴ Ni laa' Melkisedek yε unikpekpiek ma bo-a! Ti'yaaje *Abraham monon la taa' u ton' litual kί faake' kί fie' tibont ta nno ya gbiirm piik ya miba kί de' won nε. ⁵ To, kί nε Moys ya yiko bo, Lefi ya yaabii ya yε bitotuorkaab nno nε ηmabe usen be rί li teknh Israyel yaab ya bont ya gbiirm piik ya miba nin bi yε bi'ninjieb, kί yε *Abraham ya yaabii ma ke nno. ⁶ Melkisedek won ηa yε bi'ontunku ya nil, nin nen ke u teke' *Abraham ton' litual kί fie' tibont ta nno ya gbiirm piik ya miba, nε kί tien' won *Abraham wa Uwien puon' wa lipuonl nno Uwien ya monm. ⁷ Na ηmabe niem, wa yε ucien nε teh uwaal Uwien ya monm. ⁸ Lefi ya yaabii ya teknh Israyel yaab saan tibont ya gbiirm piik ya miba nno yε binib nε, kί li kpo lidaali liba. Ama Melkisedek wa teke' *Abraham saan tibont ya gbiirm piik ya miba nno *Uwien ya gbōnku ye

wɔn tuu ki fuobe ne. ⁹ Lefi ya yaabii ne teknh tibont ya gbiirm piik ya miba Israyel yaab saan. *Abraham là gbiire' tibont bolm piik ki taa' miba ki de' Melkisedek ma nnɔ ti li fre kɪ ye Lefi mɔ là de' ne kɪ ñe u'yaaje *Abraham bo. ¹⁰ Kime Melkisedek là tuobe' *Abraham uyo wà nnɔ, ki laa' Lefi laan te u'yaaje *Abraham ya sɛm ni ne, wa laan là maa' wɔ.

¹¹ Uwien là de' Israyel yaab yiko ne. Ne u ya yiko ne wɔngɛh ki teh Lefi ya yaabii ne li yé bitɔ̀wɔ̀rkaab. Ní yé bitɔ̀wɔ̀rkaab nnɔ ya t̀ɔ̀n bi c̀ere' binib mɔn Uwien ya nun bó ki tí gben' la, tɔ̀wɔ̀rke ke tɔ̀wɔ̀rke bi li te ten Arɔn ne. Ba jí bi li nuunh utɔ̀wɔ̀rketɔ̀ ten Melkisedek. Bi' t̀ɔ̀n ña ní fre kɪ c̀ere' binib ní li mɔn Uwien ya nun bó kɪ tí gben. Nɛn ne c̀ere' ní kpe utɔ̀wɔ̀rketɔ̀ ní baa kɪ li te ten Melkisedek. ¹² Kime bi lèbre' bi teh binib bitɔ̀wɔ̀rkaab ma bo la, ní kpe be ní lèbre yiko mɔ ne. ¹³ Tigber tuu lienh unil wà bo nnɔ yé udensɛntɔ̀ ya nil ne. Udensɛn nnɔ ya nil uba mɔnɔn ña kpele ki sɔn' Uwien ya ponpuol bo tuonl. ¹⁴ Unil ke ben ki ye ti Yonbdaan yé Suda ya densɛn ya nil ne. Ne Moyis ya gbɔnt ni na saan ke u len' bitɔ̀wɔ̀rkaab ya gber nnɔ wa len' niba udensɛn nnɔ bo.

Yesu yé utɔ̀wɔ̀rke ten Melkisedek

¹⁵ Liike mɛn; nà t̀ɔ̀re' ki wende' ti'nun bó tigber nnɔ bo si: utɔ̀wɔ̀rke uba mɔ ñɛn' ki te ten Melkisedek. ¹⁶ Wa yé tɔ̀wɔ̀rke, kɪ ñe u yé udensɛn uba ya nil *yiko ye ma nnɔ bo, u yé utɔ̀wɔ̀rke kɪ ñe u' miel là ña ñmɔbe ghenm ya tuɔm bo ne. ¹⁷ Kime ní kele' u'bo *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:

«A yé utɔ̀wɔ̀rke ne uyo wà ña ñmɔbe ghenm ten Uwien là ñɛn' isɛn yà ki tien' Melkisedek utɔ̀wɔ̀rke nnɔ.»

¹⁸ Nɛn bo ne bi gben' yikokpiek nnɔ, kime wa ñmɔbe tuɔm, ka toreh mɔ. ¹⁹ Kime Moyis ya yiko ña fre' ki c̀ere' bonn mɔn ki tí gben' Uwien ya nun bó. Ama Uwien ỳɔ̀n' ki de' te lidɛndɛn là mɔn ki cɛn' ní ke. Len ne li c̀ere' tí ñekn Uwien.

²⁰ Nà pukn' si: Uwien liebe' ki pole' ki p̀ɔ̀n' mɔ ne. Bitɔ̀wɔ̀rketɔ̀b nnɔ Uwien ña pole' ki p̀ɔ̀n' ben bo. ²¹ Ama *Yesu wɔn, Uwien pole' ki p̀ɔ̀n' ne kɪ tɔke' wɔ ki ye:

«Min Yonbdaan ne pole' ki p̀ɔ̀n', ma ní jiiin n' ñɔbon:

«A yé utɔ̀wɔ̀rke ne uyo wà ña ñmɔbe ghenm.» »

²² Nɛn bo, *Yesu ne sere' ki c̀ere' Uwien cuo' nin te kujɔ̀tiɛku k̀ɔ̀a mɔn ki cɛn' ní ke.

²³ Nibontɔ̀nn mɔ si: bitɔ̀wɔ̀rketɔ̀b nnɔ là te ligol ne, kime mikuum bo ba rí fre kɪ li tuu kɪ te kɪ sɔnh bi' tuonl. ²⁴ Ama *Yesu wɔn tuu ki fuobe ma nnɔ u li yé utɔ̀wɔ̀rke ne yo ke yo. ²⁵ Nɛn bo ne u li fre kɪ ñmien binib bà ñekndeh Uwien kɪ ñe wɔn bo uyo wà ke te, kime u tuu ki fuobe ne kɪ kàareh ki miɛh Uwien ki dienh be.

²⁶ *Yesu ne yé bitɔ̀wɔ̀rcienb ya c̀ien wà kpe tí li ñmɔbe wɔ. U yé uñaan ne, ka te iba ni, ka ñmɔbe biil, Uwien bore' wɔ nin bibierdɛn, ki duon' wɔ paaki ya paaki ki de' wɔ ukánkàan. ²⁷ Wɔn ña c̀ieke wɔ ní li teh idaan ke ituɔre u' tiɛma biere bo ñɔ kɪ yaan kɪ tien ituɔre udu ya nib yi bo ten bitɔ̀wɔ̀rcienb ya c̀ientɔ̀b teh ma bo. U taa' u'bugben ne kɪ tien' lituɔrl bolm miba kpein. ²⁸ Moyis ya yiko là c̀ere' bi teh binib bà bitɔ̀wɔ̀rcienb nnɔ mɔ la teh ibiere ten binitɔ̀b ne. Yiko nnɔ ya puoli bó ne Uwien pole' ki p̀ɔ̀n', kɪ tien' u' Bijɛ bitɔ̀wɔ̀rcienb ke ya c̀ien. Wɔn ne ña tien' biere fiebu kɪ li fre kɪ sɔn lituonl ní donbɔ.

8

Yesu ne yé bitɔ̀wɔ̀rcienb ya c̀ien imɔnmɔn

¹ Umɛsɛn wà sɔ yé umɛsɛnje ti tɔkeh tigber tà nɔ ni: ti ñmɔbe u ya tɔ̀wɔ̀rcienb ke ya c̀ien ya bol ne, u ke Uwien uyɛbm ke ya daan, ya jie bó paaki bó, ² kɪ sɔnh

u'tuonl Uwien te lininbonl là ni nnò. Nèn saan nè yé Uwien ya ninbonmònl. Na yé nisaal nè tien' lè, Uwien nin u'yul nè tien' lè.

³ Bi teh unil ke bitòtuòrcienb ya cien wò rí li taah tibont nè ki dienh Uwien, kí li teh ituòre mò kí dienh wò. Nnò nè ní kpe tí'mò ya tòtuòrcienb ya cien mò rí li ñmòbe u li taa ná kí de Uwien. ⁴ U bi te kitink bo la, wa bi li yé tòtuòrke mòn, kime bitòtuòrkaab te kí taah tibont kí dienh Uwien, Moyis ya yiko ye ma bo nè. ⁵ Bi sòn itùon yá nnò yé tibonmònt tà te paaki bó nnò ya nennnku nin tu'jinjint nè. Nnò nè Moyis là ye wò rí tien Uwien ya ninbonl uyo wà nnò, Uwien tòke' wò kí ye: «Tùòre kí cenge, á tien lè, lè rí tùòre kí li naan n wuon' ñe lininbonl là ya nennnku lijuál bo nnò.» ⁶ Ama fennnò, Uwien de' *Yesu utòtuòrke ya tuonl là nnò cèn' tòtuòrke ke tòtuòrke yaal. Wòn nè se Uwien cuo' nin binib kujòtiekú kùà nnò ní, nè kujòtiekú nnò mòn kí cèn' mikpièkm yaaku, kime Uwien pùon' lipuonl là nnò mòn kí cèn' mikpièkm yaal.

Kujòtiefènkú ya gber

⁷ Tò, ní yé kujòtiekpièkú kùà là te nnò ña bi ñmòbe gber tuba la, Uwien ña bi lí liebe kí cuo nin nib jòtietòkú. ⁸ Imàn, Uwien laa' u'nib ya biil nè kí len' kí ye: «Min Yonbdaan nè lienh,

uyo uba we ní
rí liebe kí cuo nin Israyel yaab
nin Suda yaab ke kujòtiefènkú.

⁹ Kujòtiekú nnò ña rí li naan nin
n là kpiè' kí cuo' kùà nin bi'yaajeb,
uyo wà n dèrè',

kí ñen' be Esipt ni nnò.
Ba paan' kujòtiekú nnò bo ma nnò,
nè n'mò seln' kí dāan' be.
Min Yonbdaan nè len' nnò.

¹⁰ Yonbdaan liebe' kí ye:
<Iden yiè gèbre' la,
n li cuo nin Israyel yaab kujòtiekú kùà sò.
N li kuon n'yikombè bi'yènm ní,
kí kele be bi'fèl bo.
N li yé bi'Wien,
nè be rí li yé n'nib.>

¹¹ Bi'ni uba ña jí li wòkn u'tò,
uba ña jí li wòkn u'ninje kí tòke wò kí ye:
<wò rí bende Yonbdaan.>
Kime bi'ke li bende nni nè.
Kí cin ibaan kí tí baa binikpekièkb.

¹² N li fère be bi'biil,
ma jí li tiere bi'biere bó fiebu.>

¹³ Uwien lienh kujòtiefènkú bó la, ní wuon' kí ye kukpièkú nnò kpaare' nínò. Kime nibonkpaann ke tí pore' la, ní joh nè rí ghen be.

9

Kujòtiekpièkú ya tuòre

¹ Uwien là kpiè' kí cuo' nin binib kujòtiekú kùà nnò u là wuon' be bi li paan isen yá bo kí li pukeh wò nè, nè kí cèrè' bi ñmòbe bi li pukeh wò ná saan kí tink bo. ² Imàn, bi là tien' lininbonl liba nè lí ñmòbe tidubent tule. Lininbonl nnò ya puke ní fròknbùol là te nin litebl là bi paakeh lí'bo kponò wà bi taah kí punh Uwien nnò. Bi yih nèn saan nè libòñaanl. ³ Kukpelcècèncienkú kùba

ne là bore' upuke nin kudubenku nno. Kukpelciëku nno ya puoli bó ne yé kudubenku. Bi yih nen bó ne libùol là ñaan ki tí gbien'. ⁴ Bi taa' miñòkm ki duore' liponpuol là ki sienh li'bo liñubl nno te nen bó ne. Kujotieku ya lékl là bi taa' miñòkm ki duore' li'gbenent ke bo nno mo te nen bó ne. Tijier tà bi yih tù *mann nno te miñòkm ya senl liba ni ki taake lilekl nno ni. Aron ya kpédon wà là bunde' ki puun' nin bi là kele' *yiko itenpenpen yà bo nno mo te lilekl nno ni ne. ⁵ Uwien ya tondb hà bi yih be seriben nno bile ya nennent te lilekl nno ya paaki, ki ñmabe ifiebe, ki wongeh ki teh Uwien te ni'saan. Bitondb nno ya fiebe ya songe lieke lilekl nno bo bi gbienh nà saan misëm ño Uwien ní fère binib bi'biere nno. Bònl ña te tí len nè ní li yebe tibont nno ke bo fenfennò wuò nno.

⁶ Bi bonde' tibont ke ki sensien' nno ne. Bitòtuørkaab ke kòh upuke ni ne idaan ke ki tí sonh bi'tuonl. ⁷ Ama kudubenku bó wòn, bitòtuørkienb ya cien baba ne kòh ni'bo bolm miba libinl ni. Wa kòh ni'bo ño ka tuke went ya sëm wò ní tí de Uwien wòn gben ya biil nin udu ya nib ture' ki bii' libiil là nno bo. ⁸ Nno ne *Mifuoñaanm wuon' ki ye lininbonkpiekl laan bie ki te ma nno, usen wà joh lininbonmònl là te paaki bó nno bie ki paake ne. ⁹ Ní yé kunennenku ne uyo wuu. Ní'tingi si: bi punh Uwien tibont tà nno nin bi teh ituòre ya ki dienh wò nno ña ní fre kí cère wa teh tu ya bont ya fél bo ní li wien kí tí gben. ¹⁰ Ní'ke yé inisaalbok ne, ki likeh tijier ya jim nin midaam ya ñum nin tigbenent ya sókrn ki paan' iyaajebok ye ma bo. Binib li boh i ya bok ne kí tí baa uyo wà Uwien li lèbre nibonfènn.

Kristo wòn taa' u'bugben ne ki tien' lituørl

¹¹ Kristo wòn baa' ki yé bitòtuørkienb ya cien ño wò ní cère tí le ti laa' mimønmm mà nò ne*. U kòn' lininbonl là ya tøl ña te, ki mòn ki tí gben' ni ne. Nisaal ña tien' li ya ninbonl, ne la yé kitink kië bo yaal mò. ¹² Kristo kòn' lininbonl nno ni bolm miba kpein ne. Wa tuke iwòje nin inajefanfaan ya sëm ne ki kòn' wò ní tí tien lituør, u taa' u'tiema sëm ne ki tien' lituør, ki de' te ki wíe' uyo wà ña ñmabe ghenm. ¹³ Ní yé bi là taah iwòje nin inaje ya sëm ki gbienh binib bà bii' bo, ki wíndeh unasel ki taah u'fentem ki pukeh bi'bo, kime bi saa' likuul ño be ní ñen bi'bo tijèknt la, ¹⁴ ní li tien mila Kristo ya sëm ña ní li ñmabe tuam kí cen nen ke. Mifuoñaanm mà ña ñmabe ghenm cère' Kristo taa' u'ba ki tien' lituør ten kitòtuørwènk kà ya niba saan ña gbè, ki de' Uwien ño u'sëm ní gben itùonbieere ya te tí fél bo ya gber, kí cère tí fél ní li wien kí tí gben ño tí li sonh ki dienh Uwien wà fuobe ne.

¹⁵ Nen bo ne Kristo sere' Uwien cuo' nin binib kujotiefenku kùà nno ni, ño wòn Uwien yin' bà nno ní le u puòn' ki ye u li tien be mimønmm mà, mè ní li tuu ki te nno. Nno ne Kristo kpo' wò ní de bà là te kujotiekpieku ni ki saa' kù nno, bi'biere ni kí wíe. ¹⁶ Imòn, unil kele' u lá kpo' la, bi li tien u'faal ma bo ki ble' la, ní kpe u'kuum ya puoli bó, be ní wuon kí ye u kpo' ne, kí yaan kí tien, u kele' ki ye be ní tien u'faal ma bo. ¹⁷ Udaan ña laan kpo' la, u kele' nà nno ña ñmabe tuonl fiebu. U tí kpo' ne la, u kele' nà nno jí ñmabe lituonl. ¹⁸ Nen bo, Uwien là cuo' nin binib kujotiekpieku kùà nno mònòn ya cinm, bi là kòre' kiwènk ki wule' misëm ne, ki yaan kù cin'. ¹⁹ Tò, Moyis là kaan' wòbl ke wòbl *yiko ya gbònku ni udu ya nib ke ya nun bó, ne ki taa' inajefanfaan nin iwòje ya sëm ki cùke' miñunm, ki taa' kufaaaku kuba bi yih kù isòp nin kukpelciëku kuba kù dinge suò ki món ki cùn' len kí gbègbè' *yiko ya gbònku nno nin udu ya nib bo. ²⁰ Ne ki ye: «Misëm mié wongeh kí teh Uwien cuo' nin ne kujotieku ne ki

* **9:11** Bi kpie' ki kele' tigbont tà nno ya tuba ni ní kele' ki ye: Wò ní cère tí le mimønmm mà we ní nno ne.

ye ni li ŋuuke kù.» ²¹ Ne ki taa' misèm nnò ki gbegbe' Uwien ya ninbonl nin bi taah tiwent tà ke ki pukeh Uwien nnò mò ke bo. ²² Kí ñe *yiko ye ma bo, misèm ne ñendeh tibont tà yebe ya jòknt ki cèreh tù mòn. Sèm ña ñen' la, Uwien ña ní fère nib bi'biere.

Yesu taa' u'ba ki tien' lituorl bolm miba kpein ne ki ghen' ibiere

²³ Bi teh i ya tuore ki ñendeh tibont tà yé paaki bó yaar ya nennnku ya jòknt la, ní wuon' ki ye paaki bó yaar tà yé tibonmònt nnò mò kpe be ní tien tù ituore yà mòn ki cen' yen ne. ²⁴ Kime Kristo ña kòn' lininbonl là binib tien' lè, li yé paaki bó ya ninbonmònl ya nennnku nnò ni. Ama u kòn' paaki bó yaal bugben ni ne ki ji se ti'ciék bó fenfennò Uwien ya nun bó. ²⁵ Nà yé u kòn' len wò ní li tuu ki taah u'ba ki teh lituorl ten bitotuorciemb ya cien tuu ki taah ma tiwent ya sèm ki kòh Uwien ya ninbonl ya dubenku ni binl ke binl ma bo. ²⁶ U bi tien' nnò la, u bi jin' ijend mibolm mà yebe ño kí cin haali uñendun ya cincinyo. Ama fenfennò, idenførke yie nò u taa' u'ba ki wuon' binib bolm miba kpein ne, ki taa' u'ba ki tien' lituorl ki ghen' ibiere ya tuom. ²⁷ Uwien sien' ki ye unil ke li kpo bolm miba ne, ne ni ya puoli bó wò ní bu binib tibuur. ²⁸ Nnò ne Kristo taa' u'ba ki tien' lituorl bolm miba kpein ño wò ní ñen binib bà yebe ibiere ni. U li liebe kí taa u'ba kí wuon nle bo. Na ji yé wò ní ñen binib ibiere ni, ní ji yé wò ní ñmien bà gu u'baam nnò ne.

10

¹ Moyis ya yiko yé tibonmònt tà we ní nnò ya jinjinku ne. Wa cinbe ki yé tibont bugben ki tí ghen'. Nèn bo ne *yiko nin u cèreh bi tuu ki teh ituorbaab yà binl ke binl ka ñmòbe bièn nnò, ña lí li fre kí cère binib bà nekndeh Uwien nnò ní li mòn kí tí ghen'. ² I bi freh ki cèreh bà teh yé nnò mòn ki tí ghen' Uwien ya nun bó la, bi bí daan' yé ño, kime bi bi li tien yé bolm miba kpein ne, ka ji li ñmòbe biil ya yenmaale bi'fel bo. ³ Ama ituore nnò tuu ki tiereh be bi'biere bó ne binl ke binl. ⁴ Kime inaje nin iwòje ya sèm ña ní fre kí ghen biere. ⁵ Nèn bo ne Kristo ye wò ní baa uñendun wuu ni uyo wà nnò u tòke' Uwien ki ye:

«Ña yie tuore,
ka yie be ní li punh ñe bont mò,
ama a tien' nni tigbenent.

⁶ Bi wíndeh ituore yà ya went iponpob bo ki dienh ñe nnò,
a'yenm ña sange' i'bo,
bi teh yà ibiere ya fèrm bo nnò,
a'yenm ña sange' i'mò bo.

⁷ Nèn bo ne n tòke' ñe ki ye:
«N'Wien, min sò,
n we ní ní tien a'yiem ne,
ten ní kele' n'bo a'gbonku ni ma bo.»

⁸ Kristo kpie' ki len' ki ye:
«Ña yie tuore,
ka yie be ní li punh ñe bont,
ka yie bi wíndeh ituore yà ya went iponpob bo ki dienh ñe nnò,
ka yie bi teh yà ibiere ya fèrm bo nnò mò,
Nèn ke ña sange' a'yenm.»

Ama *yiko ne nín ye be ní li teh i ya tuore ke. ⁹ Ne ki liebe' ki len' ki ye:
Min sò, n we ní ní tien a'yiem ne.

Nnò ne u ghen' ituorkpiek nnò ki taa' u ya tuorl ki lèbe'. ¹⁰ *Yesu Kristo tien' Uwien ya yiem, ki taa' u'ba ki tien' lituorl bolm miba kpein, ki cère' ti mòn ki tí ghen' Uwien ya nun bó.

¹¹ Tòtuørkε kε tòtuørkε tuu ki sieh idaan kε nε ki sònħ u'tuòn, ki tuu ki teh ituørbaab, ya li li fre kí ñen nib ya biere. ¹² Ama Kristo wòn tien' lituørł bolm miba nε ibiere bo, nε ki kε uyo kε Uwien ya jie bó, ¹³ ki gu haali nin uyo wá Uwien li cère wò rí te u'nennendb bo litaal. ¹⁴ Kime u tien' lituørł bolm miba nε ki cère' u ñen' bà ibiere ni nnò mòn Uwien ya nun bó ki t' gben' uyo kε.

¹⁵ *Mifuoñaanm mò tøkhe te ki teh nnò nε. Mí kpíe' ki len' ki ye:

¹⁶ «Yonbdaan ye: <Iden yie gèbre' la, n li cuo nin bε kujòtieku kùà sò: N li kεle n'yikombε bi'fèl bo, kí kuòn bε bi'yenm ni.> »

¹⁷ Nε ki liebe' ki ye:

«Ma ji li tiere bi'biere nin bi'biil bó.»

¹⁸ Uwien fère' binib bi'biere la, ba ji li nuunh bε rí tien lituørł ibiere nnò ya fèrm bo.

Yesu bo ti laa' usen ti ñεkn Uwien

¹⁹ N'yaabe, nen bo, ti du ki ye *Yesu ya sèm bo, ti ηmòbe usen tí kò Uwien ya ninbonl ya dubenku ni. ²⁰ *Yesu pεkre' usenfaan wá dienh limiél, kí ñε u taa' u'ba ma ki tien' lituørł ki cère' kukpεlεεncienku kùà bore' Uwien ya ninbonl bolm mile nnò kere' nε ti ji laa' usen tí kò lininbonl nnò ya dubenku ni. ²¹ Ti ηmòbe bitòtuørkienb ya cien uba, wòn nε ηmòbe ticienł Uwien den. ²² Nen bo, cère mèn tí ñεkn Uwien, kí li ηmòbe iyenmaale yá cuube, kí li ηmòbe mitekjim kí tí gben. Yesu bo, ti'fèl bo wien nε, ka ji ηmòbe biil liba nin litòl. Ní te tèn bi taa' miñunm mà ηa ηmòbe jòknt nε kí sñi' tε. ²³ Cère mèn tí li lienħ binib ya nun bó ti'dendenł bó, kí li co lè kenken, kí la li ηendeñ ti'gbenent, kime Uwien wá puòn' nnò yé umεmòndaan nε. ²⁴ Cère mèn tí la gòħ tób bo, kí li saakreh tób ya gbεnεnt ηò kí fre kí li yíe tób, kí li sònħ ituòn yá mòn. ²⁵ La cère mèn tí daan ti'táan ya baam tèn biba daan' ma ka ji bàareh, ama tí li cinbe kí saakreh tób ya gbεnεnt, kime ninbi mònòn ben ki ye Yonbdaan ya wengbiin ñεkn ní ηò. ²⁶ Ti bende' ná yé tigbemònt ηò kí cèkre' ti'yenm ki liebe' ki teh ibiere la, tuørł ηa ji te kí fre kí ñen i ya biere. ²⁷ Ná sñen' si: tí li gu nin bujεwaanbu nε lidaali lá Uwien li bu binib tibuur, kí cère umucencien rí wi bà yíe' u'ñabu bó nnò. ²⁸ Ni bèn ki ye unil saa' Moyis ya yiko ηò binib bile bii bita kun' imòn ki ye u mònbe kí saa' wò la, ba rí muò udaan cεεkm, bi li ku wò nε. ²⁹ Ní li tien mila ηò unil wá yin' Uwien ya Bijε fεnm, ki ye misèm mà bo Uwien liebe' ki cuo' nin binib kujòtieku, kí ñen' wò ibiere ni ηa yé bonn, kí suke' *Mifuoñaanm mà bo Uwien tien' wò mimònmm nnò ya tudere ηa rí li bre kí gbien-i? ³⁰ Imòn, ti bèn wá len' ki ye:

«Min nε li tu lifènl,

min nε li jiiin unil kε u'tuòn kpε ma bo,»

ki liebe' ki ye:

«Min Yonbdaan nε li bu n'rib tibuur.»

³¹ Unil lu' Uwien, limiél ya daan ya nuò ni la, ní bre udaan bo cεεn nε.

³² Tière mèn ni là cin' iden yá ki laa' Uwien ya wenwenku nnò ni ya puoli bó ná là tien'. Ní là jin' ijend ki gbien', ki juun' ki mòn' limuəl là faa cεεn. ³³ Uyo uba bi là suke' nε, kí jende' nε binib kε ya nun bó, ama uyo uba mò ni là sere' bi jèndeh binitób bà nnò mò ya ciek bó. ³⁴ Ní yé imòn nε, ni là ηmire' binib bà te lipεkl ni nnò ya nunsiiir. Binib fie' ní' bont nε ni tuo' nin uyensonge, kime ninbi nin ni'yul ben ki ye ni ηmòbe lifaal lá mòn cεεn, kí li tuu ki te. ³⁵ N'yaabe, nen bo, la ηende mèn ni'gbεnεnt ni ηmòbe midum mà nnò bo, kime mí li cère ní lε

lisuul là yεbe. ³⁶ Nì kpε ní li ηmabe kuminku ne kí fre kí tien Uwien yie ná ηo kí le u pùon' ná nnò. ³⁷ Kime ní kele' *Uwien ya gbónku ni ki ye:

«Nì sien' waamu ne,
uyo wà sien' nnò ηa ji yé bonn,
wà we ní nnò
li baa ní wa ní taande.

³⁸ Wa yé ugbemàndaan n'nun bó,
li fuobe u'tekjim bo ne,
ama u liebe' puoli la,
n'yenn ηa ní li sange u'bo.»

³⁹ Tinbi ben wón, ta yé binib bà li liebe puoli kí juore fenn, ama ti yé bà teke' Uwien kí jin' be ní ηmere ne.

11

Mitekjim ya gber

¹ Tò, mitekjim yé kí li du ki ye a daan a li le nibonn ná nnò, a mánbe ki laa' nē ηo, kí li du ki ye ηa lenh tibont tà nin a'nunbu nnò mánbe ki te ne. ² Uyo bo yaab ya tekjim bo ne Uwien là len' bi'bo ná mán.

³ Ti teke' Uwien kí jin', ne kí bende' ki ye wón ne ñen' ná ke te nò nin u'ñomaam. Nnò ne Uwien ní' ta lenh tibont tà bo kí tien' ti lenh tà.

⁴ Abel là teke' Uwien kí jin', ne kí tien' lituwl là mán kí cēn' Kayen yaal, kí de' wón Uwien. Nen bo ne Uwien bù' Abel ugbemàndaan kí tuo' u'paabu. Nin Abel kpo' ma ke nnò, mitekjim nnò bo ne u biε kí lienh.

⁵ Enok là teke' Uwien kí jin', ne wón Uwien taa' wò kí don' paaki bó, kuum ηa jin' wò. Uba ηa ji laa' wò, kime Uwien taa' wò kí don' u'ba saan ηo. Nì kele' *Uwien ya gbónku ni ki ye: Uwien ya yenn là sange' Enok bo ne kí yaan u taa' wò kí don' paaki bó. ⁶ Unil ηa ηmabe tekjim la, wa ní fre kí sange Uwien ya yenn, kime ní kpε wà ke nekndeh Uwien ní teke kí ji kí ye Uwien te ne, ne Uwien li su bà ke nuunh wò.

⁷ Nowe là teke' Uwien kí jin', ne kí tien' buñcenciēnbu kí ηmien' wón nin u'den yaab. Uwien là juo' kí tōke' wò tibont tà ba laan lenh tù, tù lá li tien nnò bó ne u teke' tù tunjjer tule. Nnò ne Nowe wuon' kí ye unjendun ya nib ηmabe libiil Uwien saan. U'tekjim bo ne Uwien bù' wò ugbemàndaan.

⁸ Abraham là teke' Uwien kí jin', ne kí tuo' u'yin, kí bure' Uwien ye u li de wò udu wà wun li yé u'faal nnò bó, kí joh ka ben u joh ná bó. ⁹ U là teke' Uwien kí jin', ne kí fii' kí tí kón' udu wà Uwien là pùon' kí ye u li de wò wù nnò ni, kí yé ucaan ní' bó. U là pón' ininbon ne kí kòh len. *Isaak nin Sakòb bà yé lipuonl nnò mɔ ya faajib ten wón nnò mɔ là kòh ininbon ne. ¹⁰ *Abraham tien' nnò kí gu wò ní la kò udu wà ya dur ya tēnpuun faa ta ηmabe lum ni ne. Uwien nin u'yul ne kpankpaan' u li mε udu nnò ya dur ma bó, ne kí mēn' tù.

¹¹ Nin Abraham là pore' kí gèbre' wò ní maa kibuk ma ke, u'po mɔ tonde' kí yé unjəl nnò, u teke' Uwien kí jin' ma nnò ne Uwien cère' u maa' kibuk, kime u ben kí ye wón Uwien wà pùon' lipuonl nnò kpε be ní li du u'bo ne. ¹² Nen bo ne wón ujebaab *Abraham, wà là neke mikuuum nnò laa' iyaabii í yεbe ka ηmabe kenku ten inmaabii nin likpentēngbil.

* **11:11** Migbiirm mie ya ciim te bolm mile bo ne: Nin Abraham là pore' kí gèbre' wò ní maa kibuk ma ke, u'po mɔ tonde' kí yé unjəl nnò, u teke' Uwien kí jin' ma nnò ne Uwien cère' u maa' kibuk, kime u ben kí ye wón Uwien wà pùon' lipuonl nnò kpε be ní li du u'bo ne bii nin Sara là pore' ma ke kí tonde' kí yé unjəl nnò, u teke' Uwien kí jin' ma nnò ne Uwien cère' u maa' kibuk, kime u ben kí ye wón Uwien wà pùon' lipuonl nnò kpε be ní li du u'bo ne.

¹³ Binib nɔ kɛ lɛ ɲmɔbe mitekɟim nɛ ki tɪ baa' bi'kuum daali ka teke' Uwien lɛ pɔnɔn' bɛ nɔ nɔ. Ama bi'tekɟim bo nɛ bi juo' ki laa' Uwien pɔnɔn' nɔ nɔ nɪ te fɔnfɔkm, nɛ bi'yɛnm sɔngɛ' ni' bɔ, nɛ bi len' binib ya nun bɔ ki ye bi yɛ bicɛnb nɛ uɲɛndun wuu ni ki gɛbreh. ¹⁴ Binib bɔ lienh nɔ wɔngɛh nɪ wien nɛ ki teh bi nuunh udu wɔ yɛ bi'yu nɛ. ¹⁵ Bi bi maaleh bi ɲɛn' udu wɔ ni bɔ nɛ la, bi bi laa' libɔnl ki liebe' ni' bɔ ɲɛ. ¹⁶ Ama imɔn, bi'nun mɔn bɛ rɪ kɔ udu wɔ mɔn ki gbien' ni nɛ, wun si Uwien den. Nɛn bo nɛ bi yin' Uwien bi'Wien la, na coh wɔ fɛ, kimɛ u bonde' bɛ udu wɔ bi li kɔ u'ni.

¹⁷ Abraham lɛ teke' Uwien ki jin', nɛ ki tuo' ki taa' u'bijɛbaab *Isaak wɔ rɪ tien lituɔrl uyo wɔ Uwien bikn' wɔ wɔ rɪ liike u'tekɟim nɔn nin Uwien lɛ pɔnɔn' wɔ lipuonl ma kɛ ¹⁸ ki ye: «*Isaak bo nɛ a'lonunku li nɔbe» nɔn. ¹⁹ Abraham lɛ bɛn u'yɛnm ni ki ye unil kpo' mɔnɔn la, Uwien li fre kɪ mɛkre wɔ. Nɛn bo nɛ Uwien jɪin' u'bijɛ *Isaak ki de' wɔ. Nɪ yɛ mimɛkrm ya nɛnnɛnku nɛ.

²⁰ *Isaak lɛ teke' Uwien ki jin', nɛ ki tien' *Sakɔb nin Esawu Uwien ya mɔnm ki de' bi'wenl bo.

²¹ Sakɔb lɛ teke' Uwien ki jin', nɛ uyo wɔ u benh wɔ rɪ kpo nɔn, u tien' Yosɛf ya buk kɛ buk Uwien ya mɔnm, ki nɪ' ukpɛndɔ bo ki puke' Uwien.

²² Yosɛf lɛ teke' Uwien ki jin', nɛ u tɪ neke mikuum ma nɔn u tɔke' uyo wɔ Israyɛl yaab lɛ li siere kɪ ɲɛ Esipt ni, nɛ ki tɔke' bɛ bi lɛ li tien ma u'kpɔb.

²³ Moyis ya baambe lɛ teke' Uwien ki jin', nɛ ki maa' wɔ ki bɔle' wɔ ɲmaale ita, kimɛ bi lɛ laa' u mɔn, nɛ ba fɛngɛ ubɛr ble' likuɔl lɛ nɔn. ²⁴ Moyis lɛ teke' Uwien ki jin', nɛ ki tɪ kpɛre' ma nɔn u yɛ' ki ye bi la li yih wɔ Farahɔn ya bisɛ ya buk, ²⁵ ki cɛkre' u'yɛnm ki ye bi jɛndɛh wɔn nin Uwien ya nib la, nɪ mɔn ki cɛn' wɔ rɪ li te ibiere ni ki jinh uɲmaa wɔ ɲa rɪ wuɔke. ²⁶ U lɛ bɛn ki ye bi yuɔndɛh wɔ Uwien ya Nigɛndkɛ bo la, nɪ mɔn ki cɛn' nin wɔ rɪ lɛ Esipt ya faal kɛ, kimɛ u'nun lɛ cɛ, u lɛ li lɛ lisuul lɛ nɔn bo nɛ. ²⁷ U lɛ teke' Uwien ki jin', nɛ ki siere' Esipt ni ka fɛngɛ' ubɛr ya benpiebe, u'fɛl ɲa wɔre', kimɛ u te tɛn unil wɔ laa' Uwien wɔ ba lenh wɔ nɛ. ²⁸ U teke' Uwien ki jin', nɛ ki cɛre' Israyɛl yaab tien' Pak ya nacenku, nɛ ki taa' misɛm ki fanfaan' inaɲuɔn bo, ɲɔ Uwien ya tonɔ wɔ kuuleh nɔn la mɛ Israyɛl yaab ya bujɛbukpɛnkɛn.

²⁹ Israyɛl yaab lɛ teke' Uwien ki jin', nɛ ki puore' miɲɛnɛmɔnmɔnmɔn tɛn bi cuonh liwɛl bo nɛ. Ama Esipt yaab bɛn bikn' nɛ ki luo'. ³⁰ Israyɛl yaab lɛ teke' Uwien ki jin', nɛ ki taa' iwien ilole ki cuon' ki linde' Seriko ya du, nɛ liguonjɛl lɛ guɔn' wɔ nɔn lu'. ³¹ Ujɛnkpend Lahab lɛ teke' Uwien ki jin', nɛ ba ku' ki yekn' wɔn nin binib bɔ yɛ' Uwien ya ɲɔbu bɔ, kimɛ u lɛ teke' Israyɛl yaab ya pingpingb kucɛnku mɔnmɔnm.

³² N li biɛ kɪ len ki ye ba kɪ pukn-i? N ye rɪ tɔɔre kɪ len Gedɛyɔn nin Barak nin Samsɔn nin Jɛfte nin *Dafid nin Samiɛl nin *Uwien ya ɲɔbonsɔknɔb ya gbɛr la, uyo li pɔre nni. ³³ Bi'ni biba lɛ teke' Uwien ki jin', nɛ ki faake' nin bibɛrb ki fie' bi'du ki tien' bi'yi, bitɔb cɛre' binib kpɛn' tigbɛmɔnt ya sɛn, bitɔb laa' Uwien lɛ pɔnɔn' nɔ nɔ, bitɔb pi' icind ya ɲuɔn ya fre' ki tien' bɛ niba, ³⁴ bitɔb kpiin' umufaa, bitɔb ɲmɛre' ba fre' ki ku' bɛ nin jusiek, bitɔb ɲa lɛ ɲmɔbe tuɔm, ki jɪ tien' bitɔɛnb, ki ɲmɔbe lifɛl butɔbu ni, ki sɛn' ki gbɛle' iduto ya sojambe. ³⁵ Bipiib biba mɔ lɛ teke' Uwien ki jin', nɛ Uwien cɛre' bi mɛkre' bi'yaab bɔ kpo' nɔn ki jɪin' ki de' bɛ. Bi jɛndɛ' binib biba mɔ, ki nuunh bɛ rɪ wɛ Uwien ya sɛn ɲɔ kɪ ɲmɛre nɛ, nɛ ba tuo', kimɛ bi lɛ nuunh bɛ rɪ lɛ mɛkre bitɛnkpiib ni ɲɔ kɪ lɛ mifuobm mɔ mɔn ki cɛn' fɛnfɛnno yaam nɛ. ³⁶ Binib biba mɔ tuo' isuk, bi'ni' bɛ inalebe, ki lɔle' bɛ tikudɔkr ki pekɲ' bɛ. ³⁷ Bi yɛke' bitɔb itɛn ki ku' bɛ, ki jɛ' ki yekre' bitɔb nin kanpintajuk, ki ku' bitɔb nin kijusiek, bitɔb ɲa ɲmɔbe bonn, ki cuonh ki lindeh kɪ guo tipegbɔnt bii tiwɔgbɔnt, bi jɛndɛh bɛ

ceen, ne ki teh be na bre. ³⁸ Ben bo unendun na kpe be ri li ye u'nib. Ne bi cuonh ki lindeh, ki joh ijuon nin kupenpelku bo, ki koh tijolulnt nin ifele ni. ³⁹ Nin Uwien len' binib nno ke bo na mon bi'tekjim bo ma ke nno, ba laa' u la puon' ki ye u li de be na nno. ⁴⁰ Kime Uwien la juo' ki bonde' te tibont ta mon ki cen' tibont ke. Nen bo ne wa ri cere be ri kpie ki li ye u sien' be, be ri li ye bidend ba ki daan te.

12

Ti li nmabe kuminku ijend ni

¹ To, bi ya nib ke ye bimankunb ne ki guon' ki linde' te ki yebe ceen. Nen bo, cere men ti wie na ke ye ti'bo litukl nin ibiere ya jebeh te ikete ke na faa nno, ki li nmabe kuminku, ki bo minonm bo ki cuube Uwien sien' te ti sen ki baa na saan. ² Cere men ti'nun ri li ce *Yesu bo. Won ne pekre' mitekjim ya sen, ne ki cereh mi kpienh ni'donbo ki joh. U tuo' udapanon bo ya kuum ka sen' fe, kime u la ben ki ye u la li le uyensonge. Fenfennu u ke Uwien ya berbiak ya jie bo ne. ³ Imon, maale men Yesu bo, ki liike bibierdenb la nende' wo ki jende' wo ma bo u tuo' ni'ke, no ki la cere uyensaa ri nende ni'gbenent. ⁴ Ni mon ni la li teh ibiere ma, na laan mon' ki ti baa' ni ye mikuum la, ni kpo. ⁵ La sunde men Uwien take' ne na ki de' ne lifel nno bo ten bibaa gbiereh u'bumu ma bo. U ye: «N'buke, la ye Yonbdaan ya tudere.

U konh nin ne la,
la cere a'yenn ri saa.

⁶ Kime Yonbdaan ye wa la,
u dieh u ya tub ne.

U ben wa ke ye u'buk nno
u nih won ne.»

⁷ Tuo men ki ji ijend, kime i cekndeh ne ne. Ni ye Uwien ya bumu ma nno ne u dieh ni'tub. Ki le buk te no ki'baa na dieh ki'tub-i? ⁸ Uwien na dere' ni'tub ten u dieh u'butomu ya tub ma bo la, na ye u'bumu, ni ye ikpieb ne. ⁹ Ni ye ti'baambe ba ye binib nno dieh ti'tub ki cekndeh te ti boh be la, ni li tien mila no ta ji li tuo Baa wa te paaki bo ya tudere, ki le limiel-i? ¹⁰ Imon, ti'baambe taa' uyo wa ki dieh ti'tub be ri cekn te bi ye ma bo nno na foke, ama Uwien won dieh ti'tub ti'monm bo ne, no ti la nmabe joknt ten won Uwien na nmabe joknt ma bo ne. ¹¹ Bi dere' unil ya tubl itaan ya bo la, u'yenn na songe, ni ye uyensaa ne u'bo. Ama ni ya puoli bo, ni ji ye ba tuo' bi dere' bi'tub ki gbiere' be nno bo uyenduon ne, ki cereh bi teh nibonn na cuube.

¹² Nen bo, tuore men ki sere, ki li co ni faa. ¹³ Tuore men ki cubn ni li kpien isen ya, no idien la sikre i'tengbiemu ama ye ri faake.

Kristo yo li fuobe ma bo

¹⁴ Li nuunh men ni li nme nin unil ke, ki li pe Uwien ya sen bo nin ni'fel ke. Nno na ni la, uba monon na ri le wo. ¹⁵ Li ben men, ki la cere uba ri luo Uwien ya juokm, ki la cere ni'ni uba ri li te ten tisitontont, ki kpienh no ki tuke fenfennm ki baa ba yebe bo ki tuln be. ¹⁶ Li ben men, ki la li teh sonsondl, ki la li likeh Uwien ya bont fenn ten Esawu la tien' ma ki kuore' u nmabe kibucienk ya kpele wa nno, ki teke' tijier ki jin' nen saan. ¹⁷ Ni ben ki ye ni ya puoli bo ne u ji la la nuunh u'baa ri tien wo Uwien ya monm ne wa cenge' u'bo. Nin u muo' ki gbáan' ma ke nno u'baa na lèbre' yennaale*.

* **12:17** Migbiirm mie ya ciim te bolm mile bo ne: Nin u muo' ki gbáan' ma ke nno u'baa na lèbre' yennaale bii nin u muo' ki lèbre' u'tetem ma ke nno, wa fre' ki lèbre' niba, kime uyo nno gèbre' no.

¹⁸ Ni nek'n' Uwien saan ma nnɔ, na yé ni laa' bii ni cii' Israyel yaab là laa' nà nin bi cii' nà Sinayi ya juol ya ñiel nnɔ nɛ. Bi là laa' umufafaa uba teknh li'bo piɛbu piɛbu, ki laa' nǎ biike' cinm, ki laa' kutafaabiiku, ¹⁹ ki cii' linatunl liba ya muɔ bó, ki cii' unieke uba bó. Bi cii' unieke nnɔ bó ma nnɔ nɛ ki gbáan' ki ye ba ji yie bɛ ní liebe kí cii' ñabonl liba kí pukn. ²⁰ Kimɛ unieke nnɔ ye nà nnɔ faa bi'bo nɛ. U ye:

«Wà kɛ mɛ' lijuol nnɔ la,
ba nǎ yé kiwɛnk mɔnɔn la,
bɛ ní yèke itɛn kí ku.»

²¹ Nà là tien' nnɔ là ñmɔbe bujɛwaanbu cɛɛn, nɛ Moyis len' ki ye: «Bujɛwaanbu ñmɔbe nni haali n'gbɛnɛnt kɛ tí ñɔh.»

²² Ama ninbi wɔn, ni nek'n' lijuol là bi yih lɛ Siyɔn ya juol nnɔ, ki nek'n' Uwien limiel ya daan ya du. Wun sí: Yerusalem wà te paaki bó. Uwien ya tondb turbenm te wun ni nɛ ki jelah kunacenk. ²³ Ninbi baa' licekl là ni nnɔ ya nib yé Uwien ya bukpiɛkmu mùa ya yel kele' u'saan paaki bó nnɔ nɛ. Ni baa' Uwien wà buh uñɛndun ya nib kɛ tibuur nnɔ saan nɛ. Ni baa' binib bà cuube, u cère' bi yé u yie bɛ ní li yé bidɛnd bà nnɔ saan nɛ. ²⁴ Ni baa' *Yesu saan nɛ. Wɔn nɛ sere' Uwien cuo' nin binib kujɔtiefɛnkú kùa nnɔ ni. U ya sɛm nɛ puube' ki tien' tɛ binib bà ña ñmɔbe jɔknt. U'sɛm nnɔ ya gber ñmɛ kí cɛn' Abel yaam ya gber.

²⁵ Liike mɛn ni'yul bo, ki la yie ka ní cenge wà lienh nɛ nnɔ bó. Moyis là tɔke' binib Uwien ya gber kitink bo, ba cenge' u'bó nɛ ka ñɛn' utudɛre ní. Nǎ li tien mila ñɔ tinbi bà Uwien lienh tɛ haali paaki bó nnɔ ta tɔnge' u'gber la, ti li ñɛ utudɛre ní? ²⁶ Wɔn wà ya nieke là jènge' kitink uyo bo nnɔ, tí len' fɛnfɛnnɔ ki ye: «N li liebe kí cère kitink ní jènge; na yé kitink baba, kutaaku mɔ ji li jènge nɛ.» ²⁷ U len' nà kí ye: «Kí liebe kí cère nnɔ» ya tingi sí: u ñɛn' tibont tà kɛ nnɔ li jènge nɛ wɔ ní taa tú kí ble ukɛle bo, kí dàan tà ña ní jènge tun ní li tuu ki te. ²⁸ Nɛn bo, tí faare mɛn Uwien kimɛ u de' tɛ udu wà ña ní jènge kí yé ti'yu nɛ. Cère mɛn tí li pukeh wɔ u yie ma bo, kí li tuonh u'ñabu bó, kí li boh wɔ. ²⁹ Imɔn, tí Wien te tɛn umu nɛ kí wih kí ñèreh tibont kɛ.

13

Kristo yɔ li tien ma kí li sɔnge Uwien ya yɛnm

¹ Li tuu kí yie mɛn tɔb tɛn ninjɛb yie tɔb ma bo. ² La sunde mɛn kucɛnkú ya tek m bó, kimɛ biba teknh binib kucɛnkú nɛ kí tí teke' biba kucɛnkú ka bɛn kí ye bi yé Uwien ya tondb nɛ. ³ Li tien mɛn lipekl ya nib bó tɛn ní mɔ te lipekl ni nɛ, kí li tien bi jɛndeh binib bà nnɔ bó tɛn bi jɛndeh ninbi nɛ.

⁴ Unil kɛ ní li boh upiikuɔn. Unil nin u'pɔ la lindeh tɔb ya puoli bó, kimɛ Uwien li bu binib bà kɛ teh lisɔnsɔndl nin linanɔmaal nnɔ tibuur.

⁵ La taa mɛn ni'yul kí kpele ilike. Cère mɛn ni'yɛnm ní li sɔnge ni ñmɔbe nà bo. Kimɛ Uwien mɔnɔn len' ki ye: «Imɔn, ma ní sunde a'bó, ka ní wɛɛ ñɛ mɔ.»

⁶ Nɛn bo nɛ ti'ni unil kɛ li fre kí ñǎ lifɛl kí len kí ye:

«N'Yonbdaan nɛ se n'ciɛk bó,
ma fɛnge bonn.

Unisaal li fre kí tien nni ba?»

⁷ Li tien mɛn ni'ciɛnb bà wɔkn' nɛ Uwien ya gber nnɔ bó, kí liike bi'fuobm là tí fɔre' ma bo, kí tɛkn bi'taanl ni mitekjim ya sɛn ni. ⁸ *Yesu Kristo ña lèbreh. U là te ma bo nnɔ u biɛ kí te nnɔ nɛ dinnɔ kí li tuu kí te nnɔ nɛ. ⁹ La cère mɛn binib ní taa miwɔknm mà kɛ ya bol ña kpe sɛn kí lere nɛ. Uwien ya juokm nɛ dienh tɛ mituɔm la, nǎ mɔn. Nǎ cère' tɛjɛr ya kùɔn yɛn wɔn la, ya li toreh binib bà pɛ i'bo fiebu. ¹⁰ Ti ñmɔbe liponpuol liba, nɛ *Sufmbe bà yé bitɔtuarkaab Uwien

ya ninbonl ni nnɔ ɲa ɲmɔbe sɛn bɛ rɪ ji li'bo ya jier, ¹¹ kime bitɔtuɔrcienb ya cien tukeh tiwɛnt tɔ ya sɛm, ki kɔh Uwien ya ninbonl ya dubenku bɔ ki teh ibiere ya fɛrm ya tuɔrl nnɔ bi ɲɛndeh tɔ udu ya gbɛ nɛ ki tɪ wɪndeh. ¹² Nɛn bo nɛ bi lɔ ɲɛn' Yesu udu ya gbɛ ki tɪ ku', ɲɔ u'sɛm rɪ ɲɛn udu ya nib ya biere. ¹³ Nɛn bo, cɛrɛ mɛn tɪ ɲɛ ki cende wɔ udu ya gbɛ ki mɔ rɪ tuo bi suke wɔ isuk yɔ nnɔ. ¹⁴ Kimɛ ti kɔh udu wɔ ni kitink kie bo nɔ ɲa rɪ li tuu ki te. Ama ti'nun mɔn ti lɔ li kɔ udu wɔ ni wenli bo nnɔ bo nɛ. ¹⁵ Wɔn *Yesu bo, cɛrɛ mɛn tɪ li pɛkeh Uwien uyo kɛ, kɪ li gɛh iyuon ki tɔkeh binib ki teh u yɛ Yonbdaan. Nɛn nɛ yɛ lituɔrl lɔ ti teh lɛ ki dienh wɔn Uwien. ¹⁶ La sunde mɛn tɔb ya mɔnm ya tienm bɔ, kɪ li gbiinh ni'bont nin tɔb. Nɛn nɛ te tɛn lituɔrl ki songe Uwien ya yɛnm.

¹⁷ Li boh mɛn ni'cienb, kɪ li tuonh bi'ɲuɔn bɔ, kime bɛn nɛ likeh nɛ, kɪ lɔ li tɔke' Uwien bi liliike' nɛ ma bo. Ni boh bɛ la, bi li sɔn bi'tuon nin uyɛnduɔn nɛ. Nnɔ ɲa ɲɪ la, bi li sɔnh ki dunh nɛ, nɛ na rɪ tore nɛ.

¹⁸ Li kɔareh mɛn ki dienh tɛ. Ti bɛn ti'yɛnm ni, kɪ ye ta ɲmɔbe biil, kime ti nuunh tɪ li teh nɔ mɔn nɛ isɛn kɛ ni. ¹⁹ N li tɔɔreh ki gbáanh nɛ nɛ, nɪ li kɔareh ki dienh nni ɲɔ Uwien rɪ de usɛn rɪ liebe nɪ ni'saan tonm.

Ikaarfɔrke

²⁰ Uwien nɛ yɛ uyɛnduɔn ya daan. U cɛrɛ' ti'Yonbdaan *Yesu wɔ yɛ upekpaacien nnɔ mɛkre' bitenkpiib ni. U ya sɛm bo nɛ Uwien cuo' nin binib kujɔtieku kɔa ɲa ɲmɔbe gbenm. ²¹ Uwien bugbɛn rɪ cɛrɛ nɪ li freh kɪ teh mimɔnm isɛn kɛ nɪ, kɪ li teh u yɛ nɔ. Wɔ rɪ cɛrɛ *Yesu Kristo bo, tɪ li teh nɔ songe u'yɛnm. Wɔn *Yesu Kristo nɛ si ukpɛke uyo kɛ. Ami.

Tigbɛfɔrkaar

²² N'yaabɛ, n gbáanh nɛ nɛ, ɲɪkn mɛn kɪ cenge n kele' tigber tɔ rɪ saake ni'gbɛnɛnt nɔ; ma li kele' nɪ fɔke mɔnɔn. ²³ Nɪ li bɛn kɪ ye bi wie' ti'ninɛ Timote ɲɔ. Nɪ yɛ u baa' n'saan tonm la, min nin wɔn li tɔke kɪ baa kɪ lɛ nɛ. ²⁴ Fuonde mɛn ni'cienb nin Uwien ya nib kɛ. Itali yaab fuondɛh nɛ. ²⁵ Uwien rɪ juoke ni'kɛ.

Kugbɔnku kùà Saak kɛle' kù nnɔ Nà wɔngeh kugbɔnku kuu te ma bo

Tigber tà te Saak ya gbɔnku ni yé miwɔknm nɛ ki saakreh Kristo ya táan ya te uɛndun ni ni'kɛ saan nnɔ ya nib ya gbenent. Saak kɛle' tù ki de' binib bà nnɔ lɪ yé Sufmbɛ bà teke' Kristo ki jin' nɛ.

Kugbɔnku kuu wɔngeh Kristo yaab miyɛnuom mà li tore bɛ, bɛ rí li fuobe mitekjim ye ma bo nɛ. Unil teke' Uwien ki jin' la, u li sɔnh mitekjim ya tòn nɛ. U' tòn nnɔ wɔngeh ki teh u fuobe mɔnmɔnm Uwien ya nun bó (2:14-26).

Kugbɔnku kuu ni Saak tɔkeh bà ya nun mɔn bɛ rí lɛ lifaal nɛ ki teh bi la li likɛh bijiinb fɛnm. U tɔkeh bifaadɛnb mɔ ki teh bi taah bi'faal ki teh ná nnɔ nɛ cɛreh bi'faal nnɔ ɲa mɔn (5:1-6).

Kugbɔnku kuu ya fɔrm tɔkeh Kristo yaab ki teh bɛ rí li toreh tɔb, kí li kàareh ki dienh tɔb, kí li toreh bà wiɛ' tigbɛmɔnt ya sɛn bɛ rí liebe kí paan usɛn nnɔ bo (5:7-20).

Ifuonde

¹ Min Saak, n yé Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo ya tonsɔnl nɛ. N kíɛh kugbɔnku kuu ki fuondeh ninbi Israyɛl yaab ya baamul piik nin ile ya nib* bà yere' ki te uɛndun kɛ ni nnɔ nɛ.

Li ɲmɔbe mɛn kuminku mibiikm ni

² N'yaabɛ, *mibiikm mà kɛ ya bol lá tu' nɛ la, cɛre mɛn ni'kɛ rí li yé ni'bo uyɛnɲmaaciɛn. ³ Kímɛ ni bɛn ki ye mibiikm lu' ni'bo ɲɔ na wiɛ' ni'tekjim la, mí faakreh nɛ ki dienh nɛ kuminku. ⁴ Cɛre mɛn ni'minku nnɔ rí tɪ fɔre ɲɔ ní li yé binib bà mɔn ki tɪ gben' ka pɔre' niba. ⁵ Ni'ni miyɛnuom pɔre' wà la, wɔ rí miɛ mè Uwien wà ɲmɔbe tinimɔnt ki dienh binib kɛ faala, ka tiigɛh uba nnɔ, nɛ u li de wɔ mè. ⁶ Ama wɔ rí miɛ nin mitekjim, ki la li ɲmɔbe yɛnmaale ilele, kímɛ unil ɲmɔbe iyenmaale ilele la, u naan tɛn iɲungbegbel yà kutafaaku joh ki findeh yé nɛ. ⁷ Udaan la li maaleh ki teh u li lɛ niba tɪ Yonbdaan saan nɛ. ⁸ U ɲmɔbe iyenmaale ilele nɛ, ka bɛn u li cinbe kí tukn yà u' tòn kɛ ni.

Tijiint nin lifaal ya gber

⁹ Kristo yɔ wà yé ujiin la, wɔ rí li poknh, kímɛ Uwien kpíɛke' wɔ ɲɔ. ¹⁰ Wà mɔ yé ufàadaan la, u mɔ rí li poknh, kímɛ Uwien jiin' wɔ tingi ɲɔ. Ufàadaan li gɛbre tɛn mimɔpuum sokreh ma bo nɛ. ¹¹ Uwien puɔ' ki ben' ki se' timuɔr la, tɪ yuɔnh nɛ, nɛ tu'puum rí sokre, ka ji ɲmɔbe ɲuɔrku. Nnɔ nɛ ufàadaan nin u' tòn kɛ li juore fɛnm.

Mibiikm ya gber

¹² Unil wà *mibiikm tu' wɔ ɲɔ u ɲikn' ka lu' mi'ni la, Uwien ya mɔnm te u'bo, kímɛ u ɲikn' *mibiikm ni ki tɪ gben' la, u li lɛ limiɛl. Li ya suul nɛ Uwien pùon' ki ye u li de lɛ binib bà yé wɔ nnɔ. ¹³ *Mibiikm tu' wà la, u la ye Uwien nɛ biike' wɔ, kímɛ niba ɲa rí fre kí sure Uwien wɔ rí tien ná bre, nɛ u mɔ ɲa rí sure nil wɔ rí tien ná bre. ¹⁴ Ama unil kɛ ya nunfɔke nɛ díɛh wɔ ticuɔr kí coh wɔ.

* **1:1** Israyɛl yaab ya baamul piik nin ile ya nib nnɔ li fre kí li yé Uwien ya nib kɛ mɔ.

15 Unil ηmabe ununfōke ki gbien' la, u cēreh u teh ibiere nē. Ibiere nno mō tī yēbre' ki gbien' la, i tukeh wō ki joh mikuum ni nē.

16 N'yaab bā n yīe bē, la li lereh mēn ni'ba tuu ya bont ni: 17 Mipum mā ke mōn ki tī gben', nēh paaki bō nē. Mī nēh Uwien wā nēn' tiwenwent tā te paaki nno saan nē. Wōn nē ηa lēbreh, ka jēngēh, ka ηmabe cinfūnl mō. 18 U yīe tē, ki cēre' ti tien' u'yaab kī nē u'gber tā yé tīgbermōnt nno bō, ηō tī li yé u nēn' tibont tā ke nno ya senlierb nē.

Li cengeh mēn ki li teh ni ciuh nā nno

19 N'yaab bā n yīe bē, bende mēn kī ye nī mōn unil ke rī pele itub kī li cengeh nē, ama wō rī cuo u'lenl, kī la cēre u'benku ni mō rī li beh tontonm, 20 kimē unil ya benku ni ben' la, wa jī teh nā cuube Uwien ya nun bō. 21 Nēn bō, wīe mēn nā kē li kuōn nē tījōkt nīn mībiērciēnm ya tūon kē. Tōke mēn tīgber tā Uwien tien' tū ni'ni nno nīn lifēsōngl, tun nē li fre kī ηmien nē.

22 La cēreh mēn ni'yēnm rī li sōnge Uwien ya gber ya cengm baba bō, li teh mēn tū ye ma bō nno mō. Na teh nno la, ni lereh ni'ba nē. 23 Unil cenge' Uwien ya gber, ka teh tū ye nā nno la, u te tēn wā liike' u'ba kinunliik ni nē. 24 U liike' kī siere' la, i ya tāan bō, u pōk kī sunde u bi laa' u'ba len ma bō nē. 25 Ama unil sekn' yiko kī bēnde u yé yikomōnmōn, kī yé yiko wā li nēn wō ibiere ya yōnt ni, kī pē u'bō, ka yé yensundm ya nil, kī teh u ye ma bō la, Uwien ya mōnm li te udaan bō u'tūon kē ni nē.

26 Unil ye u pē Uwien ya sēn bō, ka coh u'lenl la, u lereh u'ba nē. Nē u'Wien ya sēn bō ya paanm nno mō yé fēnm nē. 27 Uwien ya sēn bō ya paanm mā mōn kī nāan wōn ti'Baa Uwien ya nun bō si: kī li toreh mutenkpiibumu nīn bikpōpiib bi'jēnd ni, kī li coh a'ba, kī la cēreh uḡndun ya jōkt kōh ηē.

2

La bñh mēn uba kī cēn' utō

1 N'yaabē, nīnbi bā teke' ti'Yōnbdaan *Yesu Kristo wā ηmabe ukpieke kī jin' nno, jī la ηmabe mēn gēngēnde. 2 Kī lē uba baa' kī lā kōn' ni'taanl ya duku ni, kī pīi mīnōkm ya gbiek, kī guo tikpēlcēmōnmōnt; nē utō mō baa' kī yé ujiin, kī guo ikpēlcēyōyōl la, 3 ni selndeh wā guo tikpēlcēmōnmōnt nno cēen nē, kī tōke wō kī ye: «Sin, kēle niē saan kibiek kā mōn bō,» kī tōke ujiin nno mō kī ye: «Sin, sere niē bō» bīi «Kēle tink ni n'tāan bō.» 4 Nēn nē wōngēh kī teh ni ηmabe igēngēnde ni'ni, kī buh tōb tībuur nīn iyenmaalbiere.

5 N'yaab bā n yīe bē, cenge mēn, Uwien gēnde' binib bā yé bijiinb uḡndun wuu ni ηō bē rī li yé bīfāadenb mitekjim bō, kī li yé Uwien ya bēl ya faajib. U lā pūon' kī ye u li de lē binib bā yīe wō nno nē. 6 Ama nīnbi yīh bijiinb fēnm nē, kī boh bīfāadenb. Bi lē bā wōbndeh nē kī taah nē kī jōndeh tībuur-i? Na yé bēn bīfāadenb-i? 7 Bēn nē ηa saah *Yesu ya yel-i? Li ya yeñaanl nē ηa cēre' ni yé Uwien yaab-i?*

8 Tō, yiko wā te *Uwien ya gbōnku ni kī cēn' u'tō nno ye: «Li yīe a'tō tēn a yīe a'ba ma bō.» Ni boh wō mōnmōnm la, ni teh nā mōn nē. 9 Ama ni ηmabe igēngēnde ni'ni la, ni teh ibiere nē. Nē yiko nno li cēre bē rī biin nē, kimē na bon' wō. 10 Wā kē boh yiko ya gber kē, ka lā bon' tuba mōnōn la, wa bon' yiko kē nē. 11 Kimē wā len' kī ye: «La teh nanmaal nno», wōn nē liebe' kī len' kī ye: «La ku nil mō.» Nā tien' nanmaal ama kī nīn ku' unil la, ηa bon' yiko nno kē nē. 12 Li lienh mēn, kī li sōnh tēn binib bā Uwien li bu bē tībuur yiko wā cēreh

* 2:7 Migbiirm mie ya ciim te bolm mile bo nē: Bēn nē ηa saah *Yesu ya yel-i? Bīi bēn nē ηa saah liyeñaanl lā Uwien de' nē lē nno-ō?

binib ñeh ibiere ya yonbt ni nnò bo. ¹³ Kime wà ña muoh cecckm la, Uwien mò li bu wò tibuur, ka ñ muò wò cecckm. Ama wà muoh micccckm ña jie buur ya daali.

Mitekjim mà ña ñmòbe tùon ya gber

¹⁴ N'yaabe, unil len' ki ye u ñmòbe mitekjim, ka sòn h mi'tùon la, u ñmòbe kpele-ee? U'tekjim nnò li fre kí ñmien wò-òò? ¹⁵ Tò, kí le ní n'ínjé uba bii ní n'ínse uba ní li te ka ñmòbe wengolkaar, ka ñmòbe daali ké daali ya jier, ¹⁶ ñe ní'ni uba ní jí ní òke be kí ye: «Ní'yaam ní li ñme, tí gole men, kí jí kí gbo,» ka de' be ná pòre' be la, ní ñmòbe kpele-ee? ¹⁷ Nnò ñe mitekjim mà mò ña sòn h tuon la, mí yé fenn ñe.

¹⁸ Tò, uba li ye: «Uba ñmòbe mitekjim, ñe utò sòn h itùon.» N'mò li jiiin' udaan kí ye: «Laan wuòn nni a'tekjim mà ña sòn h tùon nnò, ñò min ya tùon ní wuòn ñe kí ye n ñmòbe mitekjim.» ¹⁹ A teke' ki jin' ki ye Uwien te uba ñe. A tien' ní mòn ñe. A nin li bèn kí ye isenpol mò teke' ki jin', ñe ki te bujewaancienbu ní. ²⁰ Ujòr sin, a yíe ní wuòn ñe kí ye mitekjim mà ña sòn h tùon la, mí yé fenn ñe-ee? ²¹ Ti'yaaje *Abraham ya tùon bo ñe Uwien là ye u yé ugbemòndaan ki cuube u'saan, kime u là tuo' Uwien ya ñòbu bó ñe kí taa' u'bijé *Isaak wò ní tien lituòrl liponpuol bo. ²² A laa'-aa! U là ñmòbe mitekjim ñe kí sòn h mi'tùon mò. U'tùon nnò ñe wuòn' ki ye u teke' Uwien ki jin' imò. ²³ Ní tien' tèn ná là kéle' *Uwien ya gbòku ní ñe. Ní kéle' ki ye: «*Abraham teke' Uwien ki jin', nèn bo ñe Uwien là bù' wò ugbemòndaan,» kí yin' wò u'jò. ²⁴ Ní laa'-aa! Itùon bo ñe Uwien bùh unisaal ugbemòndaan, na yé mitekjim baba bo ñe.

²⁵ Nnò ñe Lahab wà là yé ujenkpend nnò teke' Sosuwe ya tondb kucènkú, kí òke' be kí ye be ní taa usenpaanke kí lièbe kí kun. Nèn bo ñe Uwien bù' wò ugbemòndaan.

²⁶ Tò, tigbenent ña ñmòbe fuorku la, tù kpo' ma nnò, nnò ñe mitekjim mà mò ña ñmòbe tùon la, mí mò kpo' ñe.

3

Li coh men ní'len

¹ N'yaabe, la li nuunh men ní'ke ní li yé biwònwòknò, kime ní bèn ki ye Uwien li bu tinbi bà wòknò nnò tibuur nè ní li faa kí cèn binitòb ké. ² Kime tí'ke bih isen ya yebe ní ñe. Unil lienh ka tùreh kí bih la, wòn ñe mòn kí tí ghen', kí li fre kí cuo u'ba. ³ Ti kuòndeh itaan ya ñuòn ní mugbiemú, yí ní li ciuh tí'ñuòn bó ñò tí li freh kí pèkeh yí ñe. ⁴ Liike men, inercien yebe kí kpe ma bo. Ama kutafaabiiku fii' kí tureh yí la, biñerkurb taah tíñekurlenbent tà kí kùreh yí, kí cèreh í joh bi yíe ná bó nnò waa ñe. ⁵ Nnò ñe lilènl mò yé nibonwawaann tigbenent bo, ama lí nín wòngèh lí'ba kí gbiekeh tibont tà yebe ní ñe. Liike men, kimukuònk lí fre kí cèrè lifuòciènl ní teke umu. ⁶ Tò, lilènl mò te tèn umu ñe, kí yé mibièrm ké ñeh ná saan kí te tí'gbenent bo. Lí kuòndeh tí'gbenent ké tíjòknt, ñe kí windeh tí'fuòbm ké. Lilènl ya mu nnò naan umu wà ña ní kpiin nnò ya mu ñe. ⁷ Unisaal freh kí lèreh kí coh kumuòku ní ya went ké ya bol nin inuòn ké ya bol nin tiwent tà fuunh kubenku bo ké ya bol nin ijen ké ya bol kí dieh. ⁸ Ama lilènl len, uba ña ní fre kí cuo lè, lí lèbreh ní'ke bó ñe, kí bre tèn tilòbr, kí kuuleh. ⁹ Ti taah lilènl ñe kí pèkeh Baa Yonbdaan, kí lièbe' kí taah len ñe kí wiènh binib bà wòn Yonbdaan Uwien ñen' be, bí naan wò nnò miñjùm. ¹⁰ Buñòbaabu bùa pèkeh wòn Yonbdaan Uwien nnò, bun ñe lièbe' kí wiènh binib mò miñjùm. N'yaabe, na mòn nè ní li te nnò. ¹¹ Líñunbunl liba lí fre kí bunge uñunbunnun uba ní miñunm mà ñme nin mà lèlke nba bo-oo?

12 N'yaabe, bukenkenbu li fre kí lùon isàan-ii*? Bii isiin yà bi taah i' bii ki ñeh fən nnò li fre kí lùon ikenken-ii? Nnò ne liñunbunl liba mò ña í fre kí bunge miñunm mà lelke nin mà ñme nba bo.

Miyenfuom mà ñen' paaki bó

13 Unil te ni'ni ki ñmàbe miyenfuom nin miβenm la, wò í cèrè u'tetemənmənm í wuəñ kí ye u ñmàbe mè, kí li ñmàbe lifəsəngl, kí li ñmàbe miyenfuom u'tùon ké ni. 14 Ama iponponbbiere yebe ni'fèl ni, ne ni ñmàbe kunanierku táb bo la, la pèkeh men ni'ba kí nendeh kí teh ni yé bigbəmàndənb. 15 Mi ya yenfuom ya bol ña ñen' paaki bó, ama mí yé uñəndun nin unisaal ya yenfuom ne, kí tonde' kí yé usenpol yaam. 16 Kime iponponbe nin kunanierku te ná saan la, fənfənm nin itùonbiere ké ya bol mò te nen ne. 17 Ama miyenfuom mà ñen' paaki bó nnò, ña ñmàbe jəknt, ne kí dienh uyənduəñ, kí cèreh kuñtaaku te, kí cèreh unil muəh u'tò micəcək, kí sənh itùonmənəñ. Mi ya yenfuom ña ñmàbe gəngəndə, ka cèreh nil yé ñuəñ ilele ya nil mò. 18 Bà nuunh binib ya yenm í li dò nnò, bi sənh uyənduəñ ya tùon ne, ne bi'tùon nnò cèreh binib teh ná cuube Uwien ya nun bó.

4

Uñəndun ya jò yé Uwien ya nennənd ne

1 Ifinfinde nin ikənkəñ ñen' la ni'ni? I ñen' iyenmaalbiere yà te ni'fèl ni kí jəndeh ne nnò ni ne. 2 Ni'nun mən tibont bo, ama na í fre kí le tù. Ni ñmàbe iponponbe kí kuuleh ni'táb; nin nen ké na lenh niba. Nen ne cèrè' ni findeh, kí kənh tijer. Na ñmàbe niba, kime na mieh Wien. 3 Ni mieh mənəñ la, na lenh, kime ni'yenmaale ña mən. Ni mieh kí nuunh ní li teh ni'yenm yíe ná ne. 4 Ni yé binib bà ña cuube Uwien saan ne. Na ben kí ye unil yíe uñəndun la, u yé Uwien ya nennənd ne-ee? Wà nuunh wò í jərə nin uñəndun la, u kpəndeh Uwien ya nennənd ne. 5 Bii ni maaleh kí teh ná kele' *Uwien ya gbəñku ni kí ye: «Uwien ña sè u'Fuoñaanm mà te ti'ni nnò bo nnò» yé fənm ne-ee? 6 Ama Uwien juoke' te kí ti gbien', kime ní kele' u'gbəñku ni kí ye: «Uwien nen bà ñmàbe tigbengt, ama u teh bà jündeh bí ba tingi tinimənt.»

7 Li boh men Uwien, kí tuobe usenpol nin tijer ño wò í sən kí jənde ni'saan. 8 Nekn men Uwien, u'mò li nekn ne. Bibierdənbə, tùərə men ni'ba. Ninbi iñuəñ ilele ya nibə, wende men ni'fèl. 9 Bende men kí ye ni te micəcək ni, kí li muəh ikumuə. Cèrè men ni'laar í kpənde imuə, kí cèrè ni'yəsəngə mò í kpənde uyənsaa. 10 Jiin men ni'ba tingi Yonbdaan Uwien ya nun bó, ño wò í kpíeke ne.

La buh men táb buur

11 N'yaabe, la lienh men táb bo fənfənm. Unil lienh u'tò bo fənfənm bii u biindeh wò la, u lienh yiko bo ne fənfənm kí teh wa mən. Unil ye yiko ña mən la, wa ji boh wò, ama u nuunh wò í lèbre wò kí tien wən yíe ma bo ne. 12 Uwien baba ne dienh *yiko, kí yé wà buh tibuur. Wən ne li fre kí ñmien unil, kí liebe kí fre kí ku wò mò. Sin, unilə, a yé ñme ne kí biindeh a'tò?

La ñmàbe men gbengt

13 Cenge men fənfənnə, ninbi bà lienh kí teh: «Dinnò bii wenli, ti li jo wuu ya du ni, kí ti tien libinl liba, kí tien ukpenkpənde kí le kpəle nnò,» 14 na ben ná li wun tu ne? Ni'miel yé ba? Ni naan ligunl ne. Li lu' la, na í wuəke ne le

* 3:12 Bi lebre' liñəbonl lá kí ye isàan nnò; li kele' Grekmbə ya lenm ni kí Olifi ya bii ne.

ri pok ki ghen. ¹⁵ Ni bi li lienh ki teh: «Yonbdaan Uwien yie ki cere' ti fuobe la, ti li tien nie nin nie no ne.» ¹⁶ Ama fenfenna ni hmobe tigbengt ne ki wongeh ni'ba. Tu ya gbengt ya bol na mon. ¹⁷ Nen bo, unil ben mimonm ya tienm, ka teh me la, u tien' ibiere ne.

5

Ni bre bifaaadenb bo

¹ Cenge men fenfenna, ninbi bifaaadenbe: muo men ki kpiende miccekem ma la li tu ne no bo. ² Ni'faal yon'-a! Likuotuul mo mon' ni'kpelcer-a! ³ Ni'nokm nin ni'like ya kur kon' itenmon ho. I ya tenmon ne li cere be ri bin ne. I li hmom ne ten umu ne. Uhendun beh wu ri ghen ne, nin nen ke ni kuleh lifaal ki cokndeh. ⁴ Liike men, bitonsob ba taan' ni'kpaan ni ya jier, ho ni yie' ka pen' be bi'paaku ke no muoh ku'bo. Ne bi'muo no lu' Yonbdaan Uwien, mituom ke ya daan ya tubl ni. ⁵ Ni te liwiel ni ne uhendun wuu ni, ki teh na songe ni'yem, ki jinh ki gbengreh ten bi jindeh tiwent ta tu ri gbenge be ri ku. ⁶ Ni bin' binib ba na bi' niba ki ku' be, ba kon' bi'ba bo.

Kuminku nin ikaare ya gber

⁷ N'yaabe, li hmobe men kuminku ki ti baa Yonbdaan ya baam. Liike men, ukpaal hmobe kuminku ku ya bol. U ti ri gu uyo wa ukpaabu ya jier li tien monmonm ne ki cin utekiek ki ti baa uteforke. ⁸ Ni'mo ri taa men kuminku, ki li faakreh ni'ba, kime uyo wa Yonbdaan li baa ni no nekn' ni ho!

⁹ N'yaabe, la po men tob bo, ho Uwien la la bu ne buur. Liike men, wa li bu tibuur no baa' ki ghen'-a! ¹⁰ N'yaabe, li tokreh men Uwien ya nabonsoknb ba la len' Yonbdaan ya yel bo no ya jend nin bi'minku. ¹¹ Ti lienh binib ba hmobe kuminku jend ni ki ti ghen' no bo ne ki teh Yonbdaan ya monm te bi'bo. Ni ci' Sob la hmobe kuminku ku ya bol, ki ben Yonbdaan la tien' na ki de' wa jend no ya ghenm. Kime Yonbdaan hmobe lifesngl ki gbien', ki muoh binib miccekem.

¹² N'yaabe, nibonn ke ni, la pole men taaku, ki niireh nin tink, ki la pole bonn niba nin titonn. Nen bo, ni len' ki ye: «Ni te no la, ne ri li te no,» ni ti ye: «Na te no la, ni la li te no», ho ni la lu Uwien ya buur ni.

Li kaareh men ki dienh biwienb

¹³ Ni'ni uba te jend ni la, wa ri li kaareh. Ni'ni uba hmobe uyensonge la, wa ri li geh iyuon ki dondeh Uwien. ¹⁴ Ni'ni uba bun la, wa ri yin Kristo ya taan ya cienb, be ri kaare ki de wa, ki taa mikrom ki fanfaan wa Yonbdaan ya yel bo. ¹⁵ Bi kaare' nin mitekjim la, Yonbdaan li cere uwien no ri faake, ki cere wa ri fi. U tien' ibiere mon la, u li fere wa yi. ¹⁶ Nen bo, li takeh men tob ni'tuonbiere, ki li kaareh ki dienh tob, ho Uwien ri de ne laanfie, kime ugbemondaan ya kaare hmobe mituom ki gbien'. ¹⁷ *Eli la ye unisaal ten tinbi ne, ki kaare' nin inunmon ki ye taa la nii. Ne taa na tuore' tink bo haali ibin ita nin imaaile iluob. ¹⁸ U ti liebe' ki kaare', ne Uwien cere utaa nii', kitink songe' ne tijer tien'.

¹⁹ N'yaabe, ni'ni uba ture' tigbemont ya sen ho utu jii' wa ri la, ²⁰ udaan ri li ben ki ye: «Unil jii' ubierdaan wa ture' tigbemont ya sen la, u hmien' udaan ne, ki li cere Uwien ri fere ibiere i yebe.»

Kugbɔnkpiεku kua Pier kele' kù nnɔ Nà wɔngeh kugbɔnku kuu te ma bo

Pier yé Yesu Kristo ya tond nε. U kele' kugbɔnku kuu ki de' Kristo yaab bà te Asi ya tinfenm ni nnɔ. Bi jènde' be ki gbien' kime bi teke' Kristo ki jin' (1:1; 2:11). Nεn bo nε Pier kele' kugbɔnku kuu wɔ rí saake bi'gbenent kí tore be bi'tekjim nin bi'dendenl ni.

U ye Yesu Kristo ya mεkrm bitenkpiib ni nnɔ nε yé lidendenl nnɔ. Len nε cεreh binib tuonh isuk nin bi teh be fenfenm wà nnɔ ten Yesu. U tɔke' be ki ye be rí tekn Yesu Kristo ya taal ni.

Iyonbe yà ya cεnbaambe nà yé Kristo yaab nin bipiib bà ya ciεb nà yé Kristo yaab ben wɔn, bi'tetem nε li cεre binitɔb rí bende mitekjim yé nibonn nà. Mí ya tetem nε wɔngeh bà nà yé Kristo yaab ki teh Kristo yaab nà nεmε bil.

Ifuonde

¹ Min Pier, n yé *Yesu Kristo ya tond nε. N kieh kugbɔnku kuu rí de ninbi bà Uwien gènde' nε ni yere' ki te Pont nin Galasi nin Kapadosi nin Asi nin Bitini ya tinfenm ni, ki yé bicenb ni'bo' nnɔ nε. ² Baa Uwien là bobn' ki gènde' nε haali uyoyo ní li yé u'yaab *Mifuoŋaanm bo, kí li boh *Yesu Kristo nɔ u'sεm rí sɔkre kí luore nε nε. Uwien rí juoke nε kí gbien, kí de nε uyenduɔn mɔ kí gbien.

Uwien muo' te micεekm ki ηmien' te

³ Tí pèke mεn Uwien ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya Baa. U'nimɔncient bo nε u cère' ti maa' ki lere' kí nε *Yesu Kristo ya mεkrm bitenkpiib ni bo, nɔ tí li ηmɔbe lidendenl là nà ηmɔbe juorm, ⁴ kí lε lifaal là mɔn, ka rí saa, jɔkn mɔ nà rí kɔ lè. U bonde' lifaal nnɔ kí ble' nε paaki bó nε. ⁵ Nε kí nε mitekjim bo Uwien gu nε nin u'tuɔm, kí gu ufɔfɔryo, uyo wà u li wuɔn upaan bo kí ye ni ηmère'.

⁶ Nεn bo nε ni poknh. Ní yé mibiikm ke ya bol saah ni'yεnm fenfenno mɔnɔn la, mibiikm nnɔ nà rí wuɔke. ⁷ Mεn nε wɔngeh ki teh ni ηmɔbe mitekjim mɔnmɔnm bii nà ηmɔbe. Mifɔkkm yé nibonn nà nà rí li tuu ki te nε. Ama bi dondeh mε nε kí bende mí mɔn bí ma mɔn-i. Ní'tekjim nnɔ cen' mifɔkkm. Ní'tekjim nnɔ bo nε, lidaali là *Yesu Kristo li nεn u'ba upaan bo nnɔ, ni li ηmɔbe kupεnpekku nin ukpieke nin lisel. ⁸ Wɔn wà na laa' wɔ, kí yé wɔ, kí teke' wɔ kí jin' ka laan li bie' kí laa' wɔ. Nεn bo nε ni te uyensɔngcien wà ta ben tí li taa inɔbon yà kí tɔke u'gber nnɔ ni kí poknh. ⁹ Nnɔ nε ni laa' nà bo ni teke' *Yesu ki jin'. Nεn si: ni'ηmienm.

¹⁰ *Uwien ya nɔbonsɔknb là tùɔre' ki fiin' miηmienm bugben ya gber, nε kí sɔkn' nε Uwien bonde' wɔ rí de nε bupaabu bùa nnɔ ya gber. ¹¹ Bi là fiin' be rí bende Kristo ya Fuoŋaanm te bi'ni kí tɔke' be nà ke nnɔ li tien uyo wà nin ní li tien ma bo nε. Mí là juɔ' kí tɔke' be Kristo lá li jí ijend yà nin ní ya puoli bó u li lε ukpieke wà nnɔ ya gber nε. ¹² Uwien là kpiire' kí tɔke' bi'ɔbonsɔknb nnɔ kí ye tigber nnɔ nà yé ben nin bi'yul yaar, tú yé bi sɔkndeh tú ninbi bà nnɔ yaar nε. Fenfenno bà tɔkeh tigbεmɔnmɔnt nnɔ nε tɔke' nε tigber nnɔ kí nε *Mifuoŋaanm ya tuɔm bo. Uwien nε cère' *Mifuoŋaanm nnɔ nεn' paaki bó kí jii're' ní. U'tondb mɔnɔn ya nun mɔn be rí bende tigber nnɔ ya tingi nε.

Li ηmɔbe mεn mitetemɔnm

13 Nɛn bo, bonde mɛn kɪ li gu, kɪ li co ni'ba, kɪ li ɲmɔbe lidɛndɛnl kɪ tɪ gben kɪ ye ni li lɛ bupaabu lidaali lɔ *Yesu Kristo li ɲɛn u'ba upaan bo nɔ. 14 Ni yɛ binib bɔ boh Uwien ma nɔ, ji rɪ dɔan mɛn na laan lɔ bɛn Wien ɲɔ ki teh tibont tɔ ni'yɛnm yɛ ma bo nɔ. 15 Ama ni la li ɲmɔbe jɔknt ni'tetɛm kɛ ni kimɛ Uwien wɔ yin' nɛ nɔ ɲa ɲmɔbe jɔknt, 16 kimɛ nɪ kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Li yɛ mɛn biɲaanb, kimɛ u yɛ uɲaan nɛ.»

17 Ni'kaare ni, ni yih Uwien wɔ ɲa gɛndɛh, ki bɔh unil kɛ u'tuɔn kpɛ ma bo ni'Baa ma nɔ, li ɲmɔbe mɛn mitetɛm mɔ wɔngɛh ki teh ni boh Uwien uyo wɔ ni laan te kitink kɛ bo nɔ. 18 Ni li bɛn kɪ ye Uwien ɲa taa' tibont tɔ ɲa li tuu ki te tɛn ilike ya kur bii miɲɔkm nɛ ki dɛ' nɛ ki wiɛ', ki ɲɛn' nɛ ni lɔ guɔrɛ' ni'yaajɛb ya fuobm mɔ, ma ɲmɔbe mɪ kunh nɔ bɔ nɔ ni. 19 Ama u taa' Kristo ya sɛm mɔ mɔn ki cɛn' nibonn kɛ tɛn kipebuk kɔ ya niba saan ɲa gbɛ, ka ɲmɔbe jɔknt nɛ ki dɛ' nɛ ki wiɛ'. 20 Uwien lɔ gɛndɛ' wɔ ki laa' wɔ laan ɲɛn' uɲɛndun, nɛ ki cɛrɛ' ninbi bo, u taa' u'ba ki wuɔn' idɛnfɔrke yɛ nɔ. 21 Wɔn bo nɛ ni teke' Uwien wɔ mɛkre' wɔ bitɛnkpiib ni, ki kpɛke' wɔ nɔ ki jin'. Nɛn bo nɛ ni teke' Uwien ki jin', ki ɲmɔbe u'bo lidɛndɛnl.

22 Ni pɛ tigbɛmɔnt bo ma nɔ nɛ cɛrɛ' na ɲmɔbe jɔknt. Nɛn bo, nɪ li yɛ tɔb imɔnmɔn tɛn ninjɛb yɛ tɔb ma bo. Tuɔrɛ mɛn kɪ li yɛ tɔb nin ni'fɛl kɛ. 23 Uwien ya gbɛr nɛ cɛrɛ' ni maa' ki lɛrɛ'. Tigbɛr nɔ ɲa te tɛn nibonn nɔ li saa, tɔ tuu ki te nɛ ki diɛnh limiɛl. 24 Nɪ kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Nisaal kɛ nisaal te tɛn timuɔr nɛ, nɛ nɔ kɛ yɛ u'bo ukpɛke nɔ te tɛn mimɔpuum.

Timuɔr kuɔrɛh nɛ tu'puum sokrɛh.

25 Ama Yonbdaan ya gbɛr tun tuu ki te uyo kɛ nɛ. Tigbɛr nɔ tun si: bi tɔkɛ' nɛ tigbɛmɔnmɔnt tɔ nɔ.»

2

1 Nɛn bo, dɔan mɛn mibiɛrm kɛ ya bol nin milɛrkjim kɛ ya bol, ki la ɲmɔbe ɲuɔn ilele, ki la ɲmɔbe nunfɔkɛ, ki la liɛnh ki saah tɔb. 2 Li febnh mɛn Uwien ya gbɛr bo tɛn kicɛnfɛndk febnh ma libiil bo. Uwien ya gbɛr te tɛn mibiim mɔ mɔn nɛ, kɪ li cɛrɛ nɪ kpɛrɛ kɪ lɛ limiɛl Uwien saan, 3 kimɛ ni laa' Yonbdaan ɲmɔbe tinimɔnt ma bo.

Kristo te tɛn litɛnl nɛ ki co Uwien ya duku

4 Nɛkn mɛn Yonbdaan saan. U te tɛn litɛnl lɔ fuobe nɛ. Binib wiɛ' lɛ, nɛ Uwien gɛndɛ' lɛ, li yɛ u'bo nibonmɔnn. 5 Ni'mɔ te tɛn itɛn yɔ fuobe nɛ. Nɛn bo, cɛrɛ mɛn Uwien rɪ taa nɛ kɪ mɛ *Mifuoɲaanm ya duku. Nɪ li yɛ licɛkl lɔ Uwien gɛndɛ' lɛ ki tien' bitɔtuɔrkaab, kɪ li teh ituɔrɛ ki diɛnh wɔ tɛn *Mifuoɲaanm ya ma bo, nɛ *Yesu Kristo bo, u li tuo ituɔrɛ nɔ. 6 Kimɛ nɪ kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:

«Liike mɛn, ɲ gɛndɛ' litɛnl lɔ yɛ n'bo nibonmɔnn, kɪ tien' litɛnl lɔ co kuduku, kɪ blɛ' Siyɔn ya du ni, wɔ kɛ du li'bo la, fɛ ɲa rɪ ji wɔ.»

7 Ninbi bɔ teke' ki jin' nɔ, litɛnl nɔ yɛ ni'bo nibonmɔnn nɛ. Ama bɔ ɲa teke' ki jin' nɔ bo nɛ nɪ kele' ki ye:

«Litɛnl lɔ bidumɛb wiɛ' lɛ nɔ, lɛn lɔ tien' lɛnkpɛekl lɔ co kuduku,

8 ki yɛ litɛnl lɔ binib li lɛkeh li'bo, kɪ yɛ litɛnl lɔ li gbɔbrɛh binib mɔ.»

Bi li lekeh li'bo, kime ba tuo' Uwien ya gber, ne Uwien sien' be nno.

⁹ Ama ninbi ye libol la Uwien gende' le ne, ki ye won ubercien ya totuorkaab, ki ye linibol la te ki de' won baba, ki ye u'nib.

U gende' ne, ni li kpaandeh u son' ituoncien ya nno ne. Won ne nen' ne licinunl ni, ki kuon' ne u'wenwenku kua nmabe kuwurku nno ni.

¹⁰ Uyo uba na la ye Uwien ya nib, ama fenfennu ni ji ye u'yaab ne, na la ye u muo' binib ba miccekkm nno, ama fenfennu ni ji ye u muo' binib ba miccekkm ne.

Li nmabe men mitetem ma wangeh ki teh ni ye Uwien ya nib

¹¹ N'otiebe, ni ye bicenb ne kitink kie bo ki gebreh. Nen bo ne n sureh ne ni li coh ni'ba unisaal ya yem pe tibont ta bo, tu piendeh wo u la tien' Uwien ye na nno bo. ¹² Ni li nmabe mitetemnmnm ba na pe Wien bo ya nun bo, no ni ye bi lienh ki saah ne isen iba ni ki teh ni teh na bre monon la, be ri le ni'tuonnmnmnm ki peke Uwien u li baa lidaali la.

¹³ Yonbdaan bo, ni li blinh ni'yul udu ya cienb ke cienb ya nun bo. Ben si: ubercien, won ne nmabe ticient u'du ya nib ke bo, ¹⁴ nin u kaan' binib ba idu ni be ri li likeh yi, ki li dieh ba teh ibiere ya tub, ki li pekeh ba teh na mon nno.

¹⁵ Uwien ye na si: ni li teh na mon, no nen bo, ba ye ijo; ka ben niba nno la fre ki yaare nubu. ¹⁶ Li ye men binib ba si bi'ba. Ni la dule nen bo ki li teh na bre. Ama ni li fuobe ni kpe Uwien ya tonsanb ri li fuobe ma bo. ¹⁷ Li dienh men unil ke lisel, ki li ye ni'tob ba teke' Kristo ki jin', ki li boh Uwien, ki li dienh ubercien lisel.

Tekn men Yesu Kristo ya taal ni

¹⁸ Bitonsanbe, ni li blinh ni'yul ni'cenbaambe ya nun bo, ki tuore ki li fenge be. Na ye ni li teh nno cenbaambe ba ye binimdnb, ki dinge baba ne, ni li teh nno ba mo ya gber faa. ¹⁹ Kime unil na bii' niba no bi jendeh wo, u jin' kuminku Uwien bo, ki tuo' ijend nno la, ni ye nibonn na mon ne. ²⁰ Ni tien' na bre no bi jendeh ne, ni tuo' ijend nno la, ni nmabe ku le penpeku-u? Ama ni tien' na mon no bi jendeh ne ni minde' ki tuo' ijend nno la, nen ne ye na mon Uwien ya nun bo, ²¹ kime Uwien yin' ne ni son na ninu. Kristo mo jende' ni'bo nno ne. U tien' nno no ni mo ri tekn u'taal ni ne. ²² Won na tien' biere, tonnenku mo na nen' u'nubu ni fiebu. ²³ Bi suke' wo, wa jiin', ki jende' wo, wa taa' jer, ama u taa' u'ba ki hukn' wa buh tibuur tu'donbo ya nuu ni ne. ²⁴ Won bugben ne taa' u'tiema gbenent ki teke' ti'biere udapnpon bo, no ibiere ji la nmabe ti'bo tuom, no ri le mifuobm ma cuube. U ya jend ya gbien ne cere' ni laa' laanfie.

²⁵ Imdn, ni la te ten ipe ya cuon' ki yebre' ne, ama fenfennu ni liebe' ni wa kpaah ne, ki gu ne nno saan.

3

Bijeb nin bi'puob li fuobe ma bo bi'dencen ni

¹ Bipiibe, ni mo ri li blinh ni'yul ni'cieb ya nun bo, no bi'ni biba na teke' Uwien ya gber ki jin' monon la, ki ne bi'puob ya tetem bo, be ri teke tu ki ji, ki le ba toke' be gber, ² kime bi li le ni'tetem wien ma bo, ki nmabe mibom. ³ Ni la tuuke gbenent ya monbe bo, ki findeh tiyur ki gbiekeh, ki fende' ni'ba nin minokm ya jefenbont, ki guoh tikpelcer ta nmabe kuwurku. ⁴ Ama cere men

ni' mənbe rí li te ni'fèl bo, ní li ηm̀obe liyenguol, kí li te suoo. Nən ne yé umənbe wà ηa rí winde, ki mən Uwien ya nun bó cɛɛn. ⁵ Nnɔ ne uyo bo ya piib bà lá yé Uwien ya nib, ki du u'bo nnɔ, lá ηm̀obe u ya mənbe ne, kime bi lá blinh bi'yul bi'cieb ya nun bó ne ⁶ tən Sara. Sara lá boh *Abraham ne, ki yih wɔ u'cɛnbaa. Ni teh ná mən ka cèreh niba coh ne jəwaanbu la, ni yé wən Sara ya bumu ne.

⁷ Piiciebe, ni'mɔ rí li fuobe nin ni'puob nin miyɛnfuom, kí li bən ki ye ba ηm̀obe tuəm. Li selndeh bɛ mən, kime ninbi nin bən kɛ li taan' kí lɛ Uwien ya paabu ne. Bun si: limiel lá ηa ηm̀obe gbenm. Ni teh nnɔ la, niba ηa rí pien ni'kaare.

Li teh mən ná mən

⁸ N li len ná kí fɔre si: ni'kɛ rí li ηm̀obe iyenmaalbaabe, kí li muɔh tɔb micɛckm, kí li yíe tɔb tən ninjieb yíe tɔb ma bo, kí li ηm̀obe tinimɔnt tɔb bo, kí li jündeh ni'ba tingi. ⁹ Ni la tien biɛrm kí tu wà tien' ne mibiɛrm lifɛnl, kí la suke kí jiin wà suke' ne. Ni li teh ná si: ní li miɛh Uwien ya mənəm kí dienh udaan, kime Uwien yin' ne ní li teh nɛn ne, ηɔ ninbi nin ni'yul rí lɛ Uwien ya mənəm.

¹⁰ Kime ní kele' *Uwien ya gbənkɔ ni ki ye:

«Wà yíe wɔ rí li fuobe kí li te liwiel ni idaan kɛ la,
wɔ rí li coh u'lenl,

kí la cère tonnenku rí li ñɛh u'ñɔbu ni,

¹¹ kí dāan ná bre,

kí li teh ná mən,

kí li nuunh uñɔkpaan nin inunmɔn.

¹² Kime Yonbdaan ya nun cɛ bigbɛm̀əndɛnb bo,

ne u gbè itub kí cengeh bi'kaare bó.

Ama bà teh ná bre nnɔ wən,

u bulnh bən ibuɔn ne.»

¹³ Ni'nun mɔn ní li teh ná mən la, ηm̀e li tien ne ná bre? ¹⁴ Ni tí baa' bɛ rí jènde ne, ni teh ná mən ma nnɔ bo mənɔn la, li te mən uyɛnsɔnge ni. La fenge mən nib, kí la cère ni'yɛnm rí saa. ¹⁵ Ama li dienh mən Kristo lisel ni'fèl ni, kime wən ne yé Yonbdaan. Li bondeh mən ni'ba uyo kɛ unil niire' ne ni'dɛndɛnl ya tingi la, ní fre kí jiin udaan. ¹⁶ Ama ní li jündeh nin liyenguol nin mibom. Li ηm̀obe mən iyenmaaləmənəm, ηɔ bà lienh kí saah ne isen ibu ni, kí ñɛ ni yé Kristo yaab, kí ηm̀obe mitetəmənəmənəm m̀a nnɔ bo nnɔ rí ji ife.

¹⁷ Ni yé Uwien ya yíem bo ne ni jinh ijend, kime ni teh ná mən ne la, ní mən kí cɛn' nin ní li teh ná bre kí jinh ijend.

Kristo faake' nin mikuum

¹⁸ Kristo nin u'yul kpo' holm miba kpein ne binib ya biere bo. Wən wà ηa tien' ná bre nnɔ tuo' kí teke' bà teh ná bre ya kuum kí kpo' ηɔ wɔ rí taa ne kí baa Uwien saan. Bi ku' u'nisaalgbenɛnt ama *Mifuoñaanm cère' u mɛkre' kí fuobe.

¹⁹ Mí cère' u jon' kí tí tɔke' bitenkpiib bà lùo kí te lipɛkl ni nnɔ mənɔn tigbəmənəm. ²⁰ Bɛn si: binib bà lá yíe' Uwien ya ñɔbu bó uyo bo nnɔ, uyo wà Uwien lá duɔn' u'yɛnm kí cère' ní wuɔke' nnɔ ne. U lá duɔn' u'yɛnm uyo wà Nowe lá te kí teh buñɛrciɛnbu nnɔ ne. Binikáankaab ne lá kɔn' buñɛrbu nnɔ kí ηm̀ere' kí ñɛ miñunm bo. Bi'kɛ lá te biniiɛ ne.

²¹ Miñunm nnɔ yé uñunsii wà ηmiɛndeh ne fɛnfɛnnɔ wuɔ nɔ ya nɛnnɛnku ne. Na yé ñunsii wà ñɛndeh tigbenɛnt ya jɔknt, ní yé unil rí taa u'ba kí de Uwien nin iyenmaaləmənəm ne. U ya ñunsii ne ηmiɛndeh kí ñɛ Yesu Kristo ya mɛkrm bitenkpiib ni bo. ²² U don' kutaaku bo kí tí kèle' Uwien ya nɔjie bó

ki ηm̄obe mituəm Uwien ya tondb nin nà ke ηm̄obe ti'cient nin mituəm ke ya bol nn̄o bo.

4

Ijend yà li tu Kristo yaab

¹ Tò, Kristo là tuo' ki jin' ijend u'gben ni. Nèn bo, ni' m̄o rí li ηm̄obe lifèl ki tuo' kí ji ijend tèn w̄on, kime wà tuo' ki jin' ijend u'gben ni la, w̄on nin ibiere gbiire' n̄e, ² η̄o uyo wà sien' w̄o rí li fuobe uηendun wuu ni nn̄o, w̄o rí li teh Uwien yíe nà, kí dāan unisaal f̄e nà. ³ Uyo uba, ni là teh bà η̄a p̄e Wien bo yíe nà, n̄e n̄i tí wuòke'. Ni là teh lis̄ons̄ondl n̄e, ki teh unisaal f̄e tibont tà, ki ñuh ki yibeh, ki jinh unifenjin, ki taakeh ki kaah, ki jinh ki ñuh ki yibeh, ki p̄e ibule bo. Ibule bo ya paanm yé ijuòke ya bonn n̄e Uwien ya nun bó. ⁴ F̄enfenn̄o, bi laa' na ji tuuke bi's̄ons̄ondk̄endkaal nn̄o bo ma nn̄o, n̄e n̄i jin' b̄e, bi ji sukreh n̄e. ⁵ Ama bi li t̄ake wà bonde' w̄o rí bu binifuob nin bitenkpiib ke tibuur nn̄o, bi s̄on' nà ke. ⁶ Nèn bo n̄e bi t̄ake' bitenkpiib m̄on̄on tigb̄em̄onm̄ont. Bi là kpo' binib ke kp̄uokeh ma bo n̄e. Bi t̄ake' b̄e tigb̄em̄onm̄ont nn̄o η̄o Mifuoŋaanm bo b̄e rí li fuobe tèn Uwien n̄e.

Kristo yaab li fuobe ma nin bi'tab

⁷ Tibont ke ya gbenm n̄ekn' ní η̄o! Nèn bo, li ηm̄obe m̄en miȳenfuom, kí li coh ni'ba η̄o kí li f̄reh kí k̄aareh. ⁸ Ni li kp̄ie kí li teh nà si: li yíe m̄en t̄ob nin ni'f̄el ke, kime miȳiem c̄ereh binib f̄ereh t̄ob ibiere ya yebe n̄e.

⁹ Li teknh m̄en t̄ob kuc̄enku ki la η̄ulnh. ¹⁰ Uwien de' unil ke bupaabu jeje n̄e. Wà ke rí li yé utons̄onm̄onm̄on wà taah u laa' bupaabu b̄ua nn̄o ki toreh bit̄ob. ¹¹ Wà ke ye w̄o rí len la, w̄o rí len Uwien ya gber. Wà toreh binib la, w̄o rí li toreh nin Uwien de' w̄o mituəm m̄a nn̄o. Nèn n̄e li c̄ere *Yesu Kristo bo b̄e rí p̄èke Uwien is̄en ke ni. W̄on n̄e si ukp̄ieke nin mituəm uyo ke. Ami.

Bà j̄endeh Kristo bo nn̄o, Uwien ya m̄onm̄ te bi'bo

¹² N'j̄otiebe, la c̄ere m̄en ni te ijendcien yà ni ì sienh tèn umu nn̄o rí cuo n̄e ȳokm. I tu' n̄e η̄o n̄è rí wuon kí ye ni ηm̄obe mitekjim m̄onm̄onm̄ bii na ηm̄obe n̄e? Nèn bo, ni la li maaleh ki teh n̄i yé nibonlurkaann n̄e. ¹³ Ama li poknh m̄en, kime ninbi nin Kristo n̄e taan' ki j̄endeh, η̄o lidaali là u li ñen u'kp̄ieke upaan bo nn̄o ní li te uyens̄ongcien ni ki poknh. ¹⁴ Bi sukreh n̄e, kime ni yé Kristo yaab la, Uwien ya m̄onm̄ te ni'bo, kime *Uwien ya Fuoŋaanm m̄a ηm̄obe ukp̄ieke nn̄o te ni'bo. ¹⁵ Ni'ni uba là c̄ere b̄e rí li j̄endeh w̄o kí ye u ku' unil, bii u sun', bii u tien' niba n̄i bre, bii u k̄on' uba ya gber ni. ¹⁶ Ama u yé Kristo ȳo ma nn̄o n̄e bi j̄endeh w̄o la, u la c̄ere' f̄e rí cuo w̄o, w̄o rí li kp̄iekreh Uwien bi yih w̄o Kristo ȳo ma nn̄o bo. ¹⁷ Tibuur ya yo baa' η̄o, n̄e Uwien li kp̄ie kí bu u'yaab n̄e. Tò, n̄i yé u cin' nin tinbi bà yé u'yaab la, bà yíe' ka teke' u'gb̄em̄onm̄ont nn̄o yaam li tí f̄ore mila bo?

¹⁸ N̄i yé:

«Ugb̄em̄ondaan ya ηm̄erm li faake la, n̄i ji li te mila wà η̄a kpe Wien ya s̄en, ki yé ubierdaan bo?»

¹⁹ Nèn bo, bi j̄endeh bà Uwien ya yíem bo nn̄o, b̄e rí li tuu ki teh nà m̄on, kí taa bi'ba kí η̄ukn w̄on wà ñen' tibont ke, kí yé um̄em̄ondaan nn̄o ya nuò ni.

5

Kristo yaab ya cienb li teh ma bo

¹ F̄enfenn̄o, n sureh bà yé Kristo yaab ya cienb ni'ni nn̄o n̄e. Min m̄on̄on yé Kristo yaab ya cien n̄e tèn b̄en, ki yé um̄ankunl Kristo jin' ijend yà ke nn̄o bo, ki

li le Kristo li n̄en u'kpieke wà upaan bo nn̄o. N sureh ben ne ki teh: ² «Li kpaah men Uwien nukn' ne binib bà nn̄o, kí li likeh be, ki la cère nen li te ten n̄i yé liwàbl ne ni'bo, ama nè rí li yé ni'yenm ni, ten Uwien yíe ma bo. Ni la sòn̄h ki nuunh like, ama cère men ni'yenm rí li p̄e lituonl nn̄o bo. ³ Uwien ne taa' be ki nukn' ni'nuò ni. Ni la n̄uuke be ten ni yé bi'yonbd̄enb ne, ama ní cère ni'tetem rí li wòngeh be, bi li teh ma bo.» ⁴ Nn̄o ne Kristo wà yé bà kpaah u'nib ya cièn nn̄o li n̄en u'ba upaan bo uyo wà nn̄o, ni li le lisuul lá n̄mòbe kuñuorku kùa n̄a rí gben nn̄o.

Kristo yaab ke li teh ma bo

⁵ Ninbi bif̄enbe ni'mò rí li blinh ni'yul bicienb ya nun bó.

Kristo yo ke Kristo yo rí li j̄indeh u'ba tingi bitòb ya nun bó, kime ní kele' *Uwien ya gb̄onku ni ki ye:

«Uwien nen bà n̄mòbe tigbengt,
ama u teh bà j̄indeh bi'ba tingi tinimònt.»

⁶ Nen bo, li j̄indeh men ni'ba tingi Uwien, mituòm ke ya daan, ya nun bó n̄o wò rí kpieke ne u sien' uyo wà wò rí kpieke ne nn̄o. ⁷ Li taah men nà ke cieke ne ki nukndeh wò, kime wòn ne likeh ne.

⁸ Li coh men ni'ba, ki la gòh, kime ni'nennend usenpol te ten uyēnb̄al ne, ki gbokoh ki lindeh ni'ke saan ki nuunh unil wò rí cuo. ⁹ La cèbe wò men ni'ba, tũore men kí li du Uwien bo, kí li ben kí ye ni'yaab Kristo yaab bà ke m̄o te uñ̄endun wuu ni nn̄o m̄o j̄endeh ten ninbi ne. ¹⁰ Ni li j̄ende, ama na rí wuòke kí gbien. Ni yé Kristo yaab ma nn̄o ne Uwien, tinimònt ke ya daan, yin' ne ní le u'kpieke wà n̄a n̄mòbe gbenm. Wòn nin u'yul ne li m̄onge ne kí t̄i gben, kí de ne mituòm, kí cère ni'tekjim rí faake, kí cère niba la fre kí j̄enge ne u'sen ni. ¹¹ Uwien ne si mituòm uyo wà n̄a n̄mòbe gbenm. Ami.

Micèbm

¹² Ti'ninj̄e Silfen* wà n du u'bo nn̄o ne tore' nni n kele' in̄obonkàanke yie rí sure ne, kí t̄ake ne kí ye Uwien ya paabu yé im̄òn ne. Tũore men kí li n̄uuke bù.

¹³ Ni'tòb bà Uwien ḡende' be, bi te Babilonn ni nn̄o fuondeh ne. N'buk Mark m̄o fuondeh ne. ¹⁴ Ní fuonde t̄òb m̄onm̄onm ten ninj̄ieb nin ninsiēb fuondeh t̄òb ma bo.

Uwien rí de ninbi Kristo yaab ke uyenduòn.

* 5:12 Liike It̄on 15:22, 40.

Kugbɔnlieku kùà Pier kɛle' kù nno Nà wɔngeh kugbɔnku kuu te ma bo

Kugbɔnku kuu te ki de' Kristo yaab kɛ nɛ, nɛ ki yé micɛbm ya gber. Pier wà kɛle' kù nno ye u'kuum ya yo baa'-a! (1:13) U kɛle' kù nno Kristo yaab ní tiere u'wɔknm bó nɛ. U tɔke' bɛ ki ye bɛ rí li nɔmɔbe bi là nɔmɔbe mitetem má kí nɛ bi'tekjim bo nno, kí li pɛ bi wɔkn' bɛ ná nno bo (iyul 1). Kugbɔnku kuu ya gber máh nin bitonnɛnɔbɔnsɔknɔ ya tonnɛnku nin bi'tetefɛnfɛnm nɛ (iyul 2), kí tɔkeh Yonbdaan Yesu li baa ní lidaali là ya gber (iyul 2).

Tɔ, Kristo yaab ya nikipiekb kpo' nɔ Yesu nɔ biɛ kí baa' ní, nɛ ní beke' binib bá yɛbe, ba jí bɛn ní nɛn' bá. Ama Kristo yaab gu wɔ ma, nɛn nɛ wɔngeh Uwien ya minku, kímɛ u yíe nisaal kɛ nisaal ní lèbrɛ u'tetem nɛ.

Pier saakreh Kristo yaab ya gbɛnɛnt bɛ rí li nɔmɔbe kuminku mitekjim ní, kí li gu lidaali là Yesu Kristo li baa ní. U tɔkeh bɛ ki teh bi la gɔh, kímɛ nil nɔ bɛn lidaali là u li baa ní.

Pier wà kɛle' kugbɔnlieku kuu nno ye wɔ rí kɛle kù uyo wà nno kí laa' bi bɛnde' Pɔl ya gbɔnt tuba bó nɔ (3:15). Nil la nuunh wɔ rí cii bi kɛle' tigber tà ya tingi u'tiema tuɔm bo (1:20), Mifuɔñaanm ya torm nɛ yé nibonn ná ciɛke.

Ifuonde

¹ Min Simɔn Pier, n yé *Yesu Kristo ya tonsɔnl nɛ, kí yé u'tond mɔ. N kieh kugbɔnku kuu rí de ninbi bá teke' *Yesu Kristo wà yé ti'Wien nin ti'Nmiɛnl kí jin' mɔnmɔnm ten tinbi nno nɛ. Wɔn *Yesu Kristo nɛ cɛrɛ' ní teke' wɔ kí jin', kímɛ u yé wà cuube nɛ. ² Uwien ní juoke nɛ kí gbien, kí cɛrɛ ní li nɔmɔbe uyɛnduɔncien kí nɛ ní bɛn wɔ, kí liebe' kí bɛn Yonbdaan *Yesu ma nno bo.

Kristo yɔ li nɔmɔbe mitetem má

³ U'tuɔm bo nɛ u de' tɛ ná kɛ li tore tɛ tí li fuobe, kí li pɛ u'sɛn bo mɔnmɔnm, kí cɛrɛ' ti bɛnde' wà yin' tɛ kí nɛ u'tiema kpieke nin u'tiema nimɔnt bo nno.

⁴ Tu ya bont bo nɛ u de' tɛ u là pùon' kí ye u li de tɛ tibont tà, tù yé tibonciɛnt kí mɔn kí gbien' nno. Tu ya bont nɛ li cɛrɛ tibonbiert tà te uyɛndun wuu ní binib ya nun fɔke tu'bo nno jí la coh nɛ mɛnku. Nno nɛ ní li nɔmɔbe Uwien ya tetem.

⁵ Nɛn bo, tùrɛ mɛn kí nìkn kí li nɔmɔbe mitetemɔnmɔnm kí pukn ní'tekjim bó, kí li nɔmɔbe mibɛnm kí pukn ní'tetemɔnmɔnm bó, ⁶ kí li cɔ ní'ba kí pukn ní'bɛnm bó, kí li nɔmɔbe kuminku kí pukn ní coh ní'ba ma nno bo, kí li pɛ Uwien ya sɛn bo mɔnmɔnm, kí pukn kuminku bó. ⁷ Ní pɛ Uwien ya sɛn bo mɔnmɔnm la, ní li yíe tɔb ten ninjieɔ yíe tɔb ma bo. Ní yíe tɔb ten ninjieɔ yíe tɔb ma bo la, ní li yíe binib kɛ mɔ. ⁸ Kímɛ ní nɔmɔbe mí ya tetem kí pɛ mí'bo kí joh inun bó la, mí li cɛrɛh ní li sɔnh itùon, nɛ itùon nno nɔ rí juore fɛnm. Mí li cɛrɛ ní tùrɛ kí bɛnde ti'Yonbdaan *Yesu Kristo mɔ. ⁹ Ama wà nɔ nɔmɔbe mitetem nno la, u lɛnh dɔmudɔmu nɛ, kí te ten ujuɔn. U sunde' nɔ kí ye Úwien sɔkre' kí nɛn' u là teh ibiere yá nno nɔ.

¹⁰ N'yaabe, Uwien nɛ yin' nɛ kí gɛnde' nɛ. Nɛn bo, cɛrɛ mɛn ní'nun rí li mɔn ní li teh ná wɔngeh kí teh wɔn nɛ yin' nɛ kí gɛnde' nɛ. Ní teh nno la, na rí tùrɛ kí kɔ biil ní fiebu. ¹¹ Nno nɛ Uwien li teke nɛ tinɔjer tule, kí cɛrɛ ní kɔ ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ti'Nmiɛnl ya bel là nɔ nɔmɔbe gbɛnm nno ní.

Li pɛ mɛn Yesu ya tondb ya wɔknm bo

¹² Nen bo ne n li tuu ki tiereh ne tibont bugben bó nin ni ben tù ma ke, ki pe bi tóke' ne tigbemònt tà nnò bo mòmòmnm nnò. ¹³ N laan bie ki fuobe ma n maale' ki ye ní mòm ní li tien ne tibont bugben bó ò ni la gòh tu'bo ne. ¹⁴ Kime n ben ki ye uyo wà sien' n li fuobe òa ji yebe ten ti'Yonbdaan *Yesu Kristo nin u'yul là tóke' nni ma bo. ¹⁵ Ama n li ñikn kí cère n tí taa' n'yaam ki bure' mòmòm la, ní li tuu ki tien tibont bugben bó ne.

¹⁶ Tò, na yé ti taa' unisaal ya yenfuom ya gbeyienkaar ne ki tóke' ne ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya baam nin u'tuòm ya gber, ama ti'nunbu ne laa' u'yebn. ¹⁷ Imòn, u laa' lisel nin ukpieke Baa Uwien saan, uyo wà wòm Uwien wà òmòbe ukpieke u yebe ka tí òmòbe u kpe nin bà nnò là len' ki ye: «Wà sò yé n'Biije, n yíe wò cèen ne n'yenm songe u'bo ki gbien'.» ¹⁸ Ne tinbi mòmòm là cii' unieke nnò bó paaki bó uyo wà tinbi nin wòm là te Uwien ya juól bo nnò.

¹⁹ Nnò ne ti tùòre' kí du ki ye *Uwien ya ñòbonsòknb là tóke' tigber tà nnò tù te. Ní mòm ní tùòre kí pele itub ne kí cenge tù. Tù te ten lifrl ne wendeh nà saan biike ki gu nè ní faa òa litenɛɛɛmaasel* ní wende ní'fèl ní. ²⁰ Kpie men kí bende kí ye *Uwien ya ñòbonsòknb ya gber tà kele' *Uwien ya gbònkú ni nnò, uba òa ní fre kí sòkn tù nin u'tiema yenfuom, ²¹ kime nil òa kpele kí taa' u'tiema yiem kí sòkn' Uwien ya ñòbon, ama *Mifuoñaanm ne là cère' binib sòkn' Uwien ya ñòbon.

2

Bà wòknh kutonnenuku ya gber

¹ Uyo bo binib là te Uwien ya nib ni ki yih bi'ba *Uwien ya ñòbonsòknb, kí sòkndeh kutonnenuku ten binib te ní'mò ní ma kí yih bi'ba biwòmòknb, kí wòknh kutonnenuku nò. Bi li taa ucekn kí taa miwòknm mà yé kutonnenuku kí kuòm ní'ni kí tuln binib, haali kí tí nié mòmòm kí ye ba ben bi'cènbàa wà de' be kí wié'. Bi li tien nnò ne kí nuunh bi'tiema tudere ne Uwien ní gben bi'gber nà ní taande. ² Binib li paan bi'sonsòndl bo kí yebe. Ben bo ne binib li len tigbemònt ya sen bo fènfènm. ³ Bi li yé binib bà òa gbuokeh like ne, kí taa tíòòmaagber kí lere kí ji ne. Ama bi bonde' haali uyoyo be ní bu be tibuur tà nnò òa òmòbe pèrm; bi'tudere mò òa òmòbe juorm. ⁴ Kime Uwien òa dàan' u'tondb bà bii' nnò ya tub ya òerm. Ama u taa' be kí wié' kubùoku kùà òò ka òmòbe bien, kí biike ní ne, kí cère' bi lùò tikurdòkr kí te len, kí gu tibuur ya daali. ⁵ Wa dàan' binib bà là te uɛndun wuu ní haali uyoyo bo ya tub ya òerm. Ama u là cère' miwuòm kun' nin bà òa boh wò ma nnò, u là òmien' Nowe ne nin binib bilole kí pukn'. Wòm Nowe ne là tókeh binib tigbemònt. ⁶ Uwien là òere' Sodòm nin Gomòr yaab ya tub kí cère' idu bugben teke' umu kí wín' kí òmaare' òa wenli bo nè ní yé kudiéku bà òa li boh wò nnò bo ne. ⁷ U là òmien' Lót, ugbemòndaan wà ya yenm là saa' idu nnò ya nib ya tetem bo kí gbien' nnò ne. Bi là pe lisònsòndl bo ne kí teh bi'yenm yíe nà. ⁸ Lót nin ben ne là kò, ne idaan ke u lenh, kí ciih bi teh nà ke, ne ní wi wò bi'tuonfènfènm nnò bo cèen, kime u yé ugbemòndaan ne. ⁹ Nen ne wuòm' kí ye Uwien ben u li tien ma kí ñen binib bà pe u'bo mibiikm ní, kí guure tibuur ya daali kí òere bà òa cuube ya tub. ¹⁰ U li tùòre kí òere bà pe tigbenent yíe tibonbiert tà bo, kí fè tijòknt ya bont ya tienm, kí yindeh Uwien ya yonbdent nnò ya tub ne.

Biwòmòknb bà wòknh kutonnenuku nnò, ba fenge bonn, kí òmòbe tigbengt, kí mængreh lifèl kí sukreh nà ke òmòbe ukpieke paaki bó. ¹¹ Uwien ya tondb bà òmòbe mituòm nin ufaa kí cèn' be nnò mòmòm òa sukreh kí biindeh nà ke òmòbe ukpieke paaki bó nnò Yonbdaan ya nun bó. ¹² Ama binib nnò yé ijòr ne,

* **1:19** Migbiirm mie ni bi ye litenɛɛɛmaasel la, bi niireh Kristo ne.

ki te ten ipie, ki te ki de' be ri li coh yi ki kuuleh. Bi sukreh bà ben nà ne, ki li kpo ten tiwent, ¹³ ki li le utudere, wun ne ye bi'tuonbiere nno ya paaku. Bi'yenn songe be ri li sonh isansondtuon kuwensiiku ne. Ninbi nin ben taan' ki jinh la, bi'yenn songe be ri li lereh ne ne. Bi ye tijoknt ne, ki nmabe ife. ¹⁴ Bi'yennaale ke pe bipiib bo ne. Bi teh ibiere ne ka jiireh, ki lereh ki coh bà ya tekjim na faa. Ba gbuokeh bont ne bi'yennaale ke pe tu'bo, ki ye binib bà te miñuum ni. ¹⁵ Bi wie' usenmānmān ne ki tūre' ki paan' Bosor ya bije Balam ya sen bo. Wōn Balam ne là yie ilike ki gbien' ki tuo' bi pēn' wō u tien' nà bre. ¹⁶ Ama Uwien cère' unuun len' minilm ki biin' Balam ki pien' wōn Balam *Uwien ya ñbonsoknl ya jòrtuon.

¹⁷ Biwōnwōknb bà wōknh kutonnenku nno te ten ifunbunkuon ne, ki te ten titewōlgbont tà kutafaaku tuke tū. Uwien bonde' be mifenm nà saan biike cīnm nō. ¹⁸ Bi lienh tigbengt ya lenm ne ma nmabe tingi, ki sonh isansondtuon ya bi'menku pe i'bo nno, ki lereh ki coh binib bà wie' bà tūre' ya sen na laan wuoke' nno. ¹⁹ Ki tōkeh be ki teh bi pe bi'bo la, bi li le liwiel ne ben bugben ji ye tibont tà teh be fenm nno ya yonbe, kime unil teh nà nī tī men' wō ki gbien' wa ji li fre ki wie nē la, u ye nīyonb ne. ²⁰ Binib bà bende' *Yesu Kristo wā ye Yonbdaan ki ye Uñmiēnl nno ñen' bi'ba unjendun wuu ya joknt ya bont ni nō. Bi liebe' ki kōn' tu'ni, ki cère' tū men' be ki tī gbien' ba ji li fre kī wie tū la, bi li tien fenm kī cēn bi là te mikpiekm ma bo. ²¹ Kime ba bi bende' tigbemōnt ya sen la, nī bi tu nin be ri bende wū nō kī wie Uwien ya gber tà bi là wōkn' be tū nno. ²² Nà li tu be nno li wuon kī ye mikpenjenn mie ye imōn ne. Men si: «Usengbenl liebe' ki jin' u'siint», ne «Bi sīi' fanga ki gben', u liebe' ki tī binbinde' liwōbl ni.»

3

Yonbdaan li li baa ne

¹ N'jotiebe, n kieh kugbōnlieku sō rī de ne. Tu'ke tule ni rī tiereh ne ni'ke nō rī tore ne nī li nmabe iyennaalmānmān ne. ² Li tien men' *Uwien ya ñbonsoknl là juo' kī tōke' ne tigher tà nno, kī li tien Yonbdaan, Uñmiēnl là sōn' u'tondb nī'saan bi tōke' ne u'gber tà nno mō. ³ Ni li kpie kī bende nà si: idenforke ya yo binib li te ne, kī li ye binib bà lēh kī séreh binitōb, kī li fuobe bi'yenn yie ma bo, ⁴ kī lienh kī teh: «*Yesu pūon' kī ye u li baa nī-a! U nīn ji juore' la? Kime tī'baambe kpo' haali uyoyo nō ama ni'ke juore' kī te ten unjendun ya cincinyo ne.» ⁵ Bi lienh nno ma nno bi sunde' nō kī ye Uwien là len' ne kutaaku nin kitink ñen' haali uyoyo. U taan' miñunm buol liba kī cère' kitink ñen' upaan bo. ⁶ U là liebe' kī cère' miñunm yebre' kī kun' nin unjendun ya nib nin nà ke là fuobe uyo bo. ⁷ Ama Uwien len' kī ye kutaaku kuu nin kitink kīe nō li te ne kī gu lidaali là u li bu binib tibuur, kī gben bà na boh wō nno ya gber. Nen daali ne umu li wi kutaaku nin kitink ke.

⁸ Ama n'jotiebe, na bi li sunde nibonn niba bó ne. Nen si: uwien uba te ten ibin liturl ne Yonbdaan bo, ne ibin liturl mō te ten uwien uba. ⁹ Yonbdaan na rī taande u pūon' kī ye u li tien nà nno bo ten binib biba maaleh ma bo. U nmabe kuminku ni'bo, kime wa yie uba rī kpo kī juore fenm, ama u yie unil ke rī lēbre u'tetem ne. ¹⁰ Yonbdaan li baa nī lidaali là li ci binib ten unasu ne. Nen daali ne kutaaku li gben kī tien kuwaaku kī gbien, ne tibont tà ke te ku'bo nno rī wi. Kitink nin tibont tà ke te kī'bo nno mō li wi. ¹¹ Tibont nno ke li wi ma nno, nī mōn, nī li ye be ya nitunbu? Nī kpe nī li fuobe Uwien yie ma bo ne, kī li boh wō, ¹² kī gu lidaali là Uwien li bu binib tibuur nno rī baa tonm. Nen daali ne umu li wi kutaaku ne limuuwōl rī donde tibont tà ke te ku'bo. ¹³ Ama

Uwien là pùon' ki ye u li tien kutefɛnku nin kitinfɛnk, kí cère tigbɛmònt ní li te tu'bo. Ti gu nɛn nɛ.

¹⁴ Nɛn bo, n'jɔtiebɛ, ni gu ni'daali ma nɔ, li ñikndeh mɛn ɲɔ u lá baa' la, wɔ ní lɛ ni te uyɛnduɔn ni, ka ɲmɔbe jɔknt, ka gbè niba saan. ¹⁵ Ní li bɛn kí ye ti'Yonbdaan minde' ki wuɔke' ma nɔ, ní yé ni ya ɲmɛrm nɛ. U ya sɛn bo nɛ ti'ninjɛ Pɔl wà ti yíe wɔ nɔ kele' nɛ kugbɔnku kí ñɛ Uwien de' wɔ miyɛnfuom mà nɔ bo. ¹⁶ U'gbɔnt kɛ ni, u ye wɔ ní len tuu ya gɛr bo la, u lienh nɔ nɛ. Nibɛmbɛ saan ya ciim faa nɛ, nɛ binib bà ɲa bɛn niba, ka tukn' wɔknm miba bo coh tu'tingi kí lèbreh tɛn bi lèbreh *Uwien ya gbɔnku ni ya gbɛtɔr ya tingi ma bo, ki tulndeh bi'ba. ¹⁷ Nɛn bo, n'jɔtiebɛ, n juɔ' kí tɔke' nɛ sɔ. Li bɛn mɛn, kí la cère bà ɲa boh Uwien, kí tùre' nɔ ní lɛre nɛ ní paan bi'bo, kí lúo ni se usensien wà ki faa nɔ. ¹⁸ Ama tùre mɛn kí li bɛndeh ti'Yonbdaan nin ti'Nmiɛnl *Yesu Kristo ki joh inun bó, kí cère u'juokm ní li yɛbreh ni'saan. Wɔn si ukpieke fɛnfennɔ nin uyo wà ɲa ɲmɔbe gbenm. [Ami].

Tigbɔnt tà San kele' tũ nnɔ Nà wɔngeh tigbɔnt tuu te ma bo

San nɛ kele' tigbɔnt tuta tuu nɔ. Wa kele' u'yel tu'ni niba saan.

Kukpieku kuu ni ni'ba saan ŋa wɔngeh u kele' kũ ki de' wà. U lii kele' ki de' Kristo yaab biba nɛ, bi paan' binib biba bo bi'wɔknm ŋa kpe sen bo. Nɛn bo nɛ San kele' kugbɔnku kuu ki tɔke' bà li káanh kũ ki ye bɛ ní liike bi'yul bo nin mi ya wɔknm.

Kugbɔnlieku ni, San yih u'ba «ucien nɛ.» U kele' kũ ki de' upii uba nin u'bumu nɛ. Upii uba nin u'bumu nɔ yé Kristo ya taanl liba nin li'nib nɛ.

U saakreh bà li káan kũ nnɔ ya gbɛnɛnt bɛ ní li yíe tɔb, kí li pɛ Yesu ya wɔknm bo mɔnmɔnm nɛ.

Wɔn unibaab nɛ kele' kugbɔntaaku ki de' uje uba, ki pɛke' wɔ, kime u pɛ tigbɛmɔnt ya sɛn bo, ki toreh Kristo yaab. U liebe' ki lienh ujɛtɔ mɔ bɔ. U yíe «ucien» ya ñɔbu bɔ, ka teknh cɛnb mɔ (migbiirm 9-10). U ti liebe' ki lienh ujɛtɔ uba mɔ ya gbɛr, u teke' Yesu ki jin' (migbiirm 11-12). U saakreh ukpiek nnɔ ya gbɛnɛnt wɔ ní li pɛ u ya jɛ ya tetem bo nɛ.

Mifuobm ya gber

¹ Ti tɔkeh nɛ ti cii' nà, ti'nunbu laa' nɛ, ti'ñuɔrɛ' nɛ, ti'nuɔ me' nɛ nnɔ ya gbɛr nɛ. Tigbɛr bugben là te haali tibont kɛ ya cincinyo nɛ, kí yé limiɛl ya gbɛr.

² Mifuobm nnɔ ya daan taa' u'ba kí wuɔn' tɛ, ti laa' wɔ nɛ kí kundeh imɔn, kí tɔkeh nɛ *limiɛl là ŋa ŋmɔbe gbenm ya gbɛr. Wà yé limiɛl ya daan nnɔ là te nin Baa Uwien nɛ, kí taa' u'ba kí wuɔn' tɛ. ³ Ti cii' nà, kí laa' nɛ nnɔ, ti tɔkeh ni'mɔ ni ya gbɛr nɛ, ŋɔ tinbi nin ninbi ní li te uñɔkpaan ni. Ti'ñɔkpaan nnɔ yé uñɔkpaan wà tinbi nin ti'Baa Uwien nin u'Bije *Yesu Kristo ŋmɔbe wũ nnɔ nɛ.

⁴ Ti yíe tí li ŋmɔbe uyɛnsɔnge kí tí gbɛn nɛ. Nɛn bo nɛ ti kele' tigbɛr tuu nɔ kí de' nɛ.

Nɛ mɛn licinñunl ni kí kɔ kuwenwenku ni

⁵ Ti cii' tigbɛr tà *Yesu saan nnɔ, ti tɔkeh nɛ tun sɔ: Uwien yé kuwenwenku nɛ, cinñunl ŋa te u'ni. ⁶ Ti lienh kí teh tinbi nin Uwien ŋmɔbe uñɔkpaan, kí liebe' kí te licinñunl ni la, ti yé bitonnɛndɛnb nɛ, ta ŋmɔbe gbɛmɔnt. ⁷ Ama ti te kuwenwenku ni tɛn Uwien te kuwenwenku ni ma la, ti ŋmɔbe uñɔkpaan nin tɔb nɛ. Nɛ u'Bije *Yesu ya sɛm sɔkreh ti'biere nɛ.

⁸ Ti len' kí ye ta ŋmɔbe biere la, ti tulndeh ti'ba nɛ, gbɛmɔnt ŋa te ti'fɛl ni.

⁹ Ti kpiire' ti'biere kí tɔke' Uwien la, u li fère tɛ, kí sɔkre ti'fɛl kí ñɛn nà kɛ bre, kime u cuube nɛ kí yé ugbɛmɔndaan. ¹⁰ Ti len' kí ye ta teh biere la, ti yin' Uwien utonnɛndaan nɛ, nɛ u'gbɛr ŋa te ti'fɛl ni.

2

Kristo nɛ yé ucɛndɛnduol

¹ N'bumu, ma yíe ní li teh biere. Nɛn bo nɛ n kele' tigbɛr tuu kí de' nɛ. Ama unil tien' ibiere mɔnɔn la, ti ŋmɔbe *ucɛndɛnduol uba ti'Baa Uwien saan. Wɔn sɔ: *Yesu Kristo ugbɛmɔndaan. ² U taa' u'ba kí tien' lituɔrl kí de' Uwien ŋɔ Uwien ní fère tɛ ti'biere nɛ. Na yé ti'yi baba, u li fère uñɛndun ya nib kɛ mɔ yi nɛ.

³ Ti tuo' Uwien ye nà la, nɛn nɛ wɔngɛh tɛ ki teh ti mɔnbe ki bɛn Uwien. ⁴ Wà kɛ ye u bɛn Uwien, ka tuo' u ye nà la, u yé utonnɛndaan nɛ, nɛ gbɛmɔnt ɲa te u'fɛl ni. ⁵ Ama wà kɛ boh Uwien ya gbɛr la, wɔn nɛ cinbe ki yíe Uwien ki tì gben'. Nnɔ nɛ ti mɔnbe ki bɛn ki ye tinbi nin Uwien tɛ. ⁶ Wà kɛ ye wɔn nin Uwien tɛ la, wɔ rí li fuobe tɛn *Yesu Kristo là fuobe ma bo.

Li yíe mɛn tɔb
(San 13:34-35)

⁷ N'jɔtiebɛ, na yé wɔbfɛnl nɛ n kieh ki dienh nɛ, ama nì yé liwɔbkpaal nɛ. Ni là cin' ki paan' *Yesu Kristo ya sɛn bo ma nnɔ, nɛ ki cii' lɛ. Liwɔbkpaal bugbɛn yé tigbɛr tà ni là cii' tù nnɔ nɛ. ⁸ Nin nɛn kɛ ɲɔ, n kɛle' liwɔbl là ki de' nɛ nnɔ yé lifɛnl nɛ. Ninbi nin *Yesu Kristo ya tetem nɛ wɔngɛh ki teh liwɔbl nnɔ mɔn. Kimɛ licinɲunl benh ki gbendɛh nɛ, nɛ kuwenwɛnmɔnku cin' ki wɛndɛh.

⁹ Wà kɛ ye u te kuwenwɛnku nì, ki nɛn u'tɔ la, u biɛ ki te licinɲunl ni nɛ. ¹⁰ Wà kɛ yíe u'tɔ la, u te kuwenwɛnku ni nɛ. Bonn ɲa te u'fɛl bo kí fre kí cɛrɛ wɔ rí tien nà bre. ¹¹ Ama wà kɛ nɛn u'tɔ la, u te licinɲunl ni nɛ, ki cuonh ka bɛn u joh nà bó. Kimɛ licinɲunl nnɔ juɔn' wɔ ɲɔ.

Nì'nun la li mɔn uɲɛndun nin u'bont bo

¹² N'bumu, n kieh tigbɛr tuu rí de nɛ, kimɛ Uwien fɛrɛ' nɛ nì'biɛrɛ *Yesu Kristo ya yel bo ɲɔ.

¹³ N'baambɛ, n kieh tigbɛr tuu rí de nɛ, kimɛ ni bɛn wà te haali tibont kɛ ya cincinyo.

Bifɛnbɛ, n kieh tigbɛr tuu rí de nɛ, kimɛ ni faake' nin usɛnpol ubiɛrɔ ɲɔ.

¹⁴ N'bumu, n kɛle' tigbɛr tuu ki de' nɛ, kimɛ ni bɛn Baa Uwien.

N'baambɛ, n kɛle' tigbɛr tuu ki de' nɛ, kimɛ ni bɛn wà te haali tibont kɛ ya cincinyo.

Bifɛnbɛ, n kɛle' tigbɛr tuu ki de' nɛ, kimɛ ni ɲmɔbe mɪtuɔm,

Uwien ya gbɛr te nì'fɛl ni, nɛ ni faake' nin usɛnpol ubiɛrɔ.

¹⁵ La yíe mɛn uɲɛndun wuu, ki niirɛh nin tibont tà te u'ni.

Wà kɛ yíe uɲɛndun wuu la, wa ɲmɔbe Baa Uwien ya yíem.

¹⁶ Kimɛ iyɛnmaalbiɛrɛ yà te unisaal ya fɛl bo nnɔ nin u ɲmɔbe ununfɔkɛ wà u lɛnh tibont tà bo nnɔ

nin u ɲmɔbe tigbɛngt tà u'faal bo nnɔ

ɲa ñɛn' Baa Uwien saan,

tu'kɛ ñɛn' uɲɛndun wuu ni nɛ, ki yé uɲɛndun yaar.

¹⁷ *Uɲɛndun wuu nin tibont tà binib ya nun fɔkɛ tu'bo nnɔ kɛ li gben, ama wà kɛ teh Uwien yíe nà la, udaan li tuu ki te nɛ.

Nà li tore nɛ nì bɛndɛ Kristo ya nɛnnɛnd

¹⁸ N'bumu, nì sɛn' waamu nɛ ugbɛngbenyo rí baa. Ni là cii' bi ye Kristo ya nɛnnɛnd li baa nì. Fɛnfɛnnɔ wuu Kristo ya nɛnnɛndb baa' ki yebe. Nɛn bo nɛ ti bɛndɛ' ki ye nì sɛn' waamu nɛ ugbɛngbenyo rí baa. ¹⁹ Bi là te ti'cɛkl ni, nɛ ki siɛrɛ' ti'saan. Ba li là yé ti'yaab. Bi bi là yé ti'yaab la, bi bi biɛ ki te ti'ni nɛ. Bi siɛrɛ' ti'saan ma nnɔ, nɛn nɛ wuɔn' te nì wien ki ye bi'kɛ ɲa li mɔnbe ki ye ti'yaab.

20 Ninbi ben wɔn, Kristo de' ne *Mifuoŋaanm ŋɔ. Nen bo ne ni'ke ben nà yé tiggemònt. 21 Na yé na ben ggemònt ne cère' n kele' tigger tuu ki de' ne. Ni ben tiggemònt ma nnɔ ne cère' n kele' tũ ki de' ne. Ni ben ki ye tonnenku ŋa te ggemònt ni.

22 Nme yé utonnendaan-i? Na yé wà nieh ki teh *Yesu ŋa yé Uwien ya Nigendke Kristo-oo? U ya daan ne yé *Kristo ya nennend, ki nieh ki teh wa ben Baa Uwien nin u'Bije. 23 Wà ke nie' ki ye wa ben Uwien ya Bije la, u nie' ki ye wa ben Baa Uwien ma ne. Wà ke ye u ben Uwien ya Bije la, wɔn nin Baa Uwien kpe buŋɔbu ne.

24 Ninbi wɔn, cère men ni là cii' tigger tà haali micincinm nnɔ rí li te ni'fel ni. Tigger tà ni là cii' tũ micincinm nnɔ te ni'fel ni la, ni te nin Baa Uwien nin u'Bije ne. 25 U pùon' ki ye u li de te nibonn nà nnɔ, nen si: *limiel là ŋa ŋmɔbe gbenm ne.

26 N kele' tigger tuu ki de' ne rí tɔke ne binib bà nuunh be rí tuln ne nnɔ bó ne. 27 Ninbi ben wɔn, Kristo de' ne *u'Fuoŋaanm ne mĩ tuu ki te ni'bo, ne na ji nuunh nil rí wɔkn ne u'gber. *U'Fuoŋaanm nnɔ ne wɔknh ne ni'ke. Mĩ wɔknh ne nà nnɔ yé tiggemònt ne, ma nendeh. Li te men nin Kristo, *u'Fuoŋaanm wɔkn' ne ma bo.

28 N'bumu, li te men nin Kristo fenfennɔ ŋɔ lidaali là u li baa ní, kí ñen u'ba upaan bo binib ke rí le wɔ nnɔ tí li ŋmɔbe midum ŋɔ fe la cuo te u'nun bó.

Uwien ya bumu ŋa ji li teh biere

29 Ni ben ki ye Kristo yé ugbemòndaan ma nnɔ, bende men kí ye unil wà ke teh nà cuube la, u yé Uwien ya buk ne.

3

1 Liike men Baa Uwien yie te nĩ tí kpe ma. U yie te ki gbien' haali ki tí yin' te u'bumu. Ti mɔnbe ki yé u'bumu ne. *Uŋendun ya nib ŋa ben te, kime ba ben Uwien yé udaan wà. 2 N'jɔtiebe, fenfennɔ wuɔ tí yé Uwien ya bumu ne. Ama ta laan ben tí lá li te ma bo. Ti nín ben ki ye Kristo lá li ñen u'ba upaan bo uyo wà nnɔ, tí li naan wɔn ne, kime tí li le wɔ, u te ten u lí te ma bo ne. 3 Wà ke ŋmɔbe Kristo bo li ya dendenl la, wa ji ŋmɔbe jɔknt ten Kristo ŋa ŋmɔbe jɔknt ma.

4 Wà ke teh ibiere la, u wie' yiko ne, kime yiko ya wiem yé ibiere ne. 5 Ni ben ki ye Kristo baa' uŋendun wuu ni wɔ rí gben ibiere ne. Ne biere iba mɔnɔn ŋa te u'ni. 6 Wà ke te nin wɔ la, wa ji teh biere. Wà ke teh ibiere la, wa laa' wɔ, ka ben wɔ mɔ.

7 N'bumu, la cère men uba rí tuln ne. Wà ke teh nà cuube la, u yé ugbemòndaan ten Kristo yé ugbemòndaan ma ne. 8 Wà ke teh ibiere yé usenpol yɔ ne, kime usenpol yé ubierdaan ne haali tibont ke ya cincinyo. Nen bo ne Uwien ya Bije baa' uŋendun wuu ni wɔ rí gben usenpol ya tũon.

9 Wà ke yé Uwien ya buk ŋa ji li teh biere, kime Uwien ya tetem te u'ni. U yé Uwien ya buk ma nnɔ, wa rí fre kí tien biere. 10 Wà ke teh nà ŋa cuube, ka yie u'tɔ la, wa yé Wien ya buk. Nen ne cèreh bi bendeh bà yé Uwien ya bumu nin bà yé usenpol yaamu.

Li yie men tɔb

11 Ni là cii' tigger tà haali micincinm nnɔ tun si: «Tí li yie tɔb ne.» 12 La cère men tí li te ten Kayen. U là yé usenpol ubiere yɔ ne, ki ku' u'ninje. Be bo ne u ku' wɔ? U là ku' wɔ, kime u ya tũon là bre ne, ne u'ninje ye cuube.

13 N'yaabe, *uŋendun ya nib nen ne la, la cère men nè rí cuo ne yɔkm. 14 Tinbi yie tí tɔb Kristo yaab ma nnɔ ne cère' tí bende' ki ye tí ñen' mikuum ni kí kɔn' mifuoɔm ni. Wà ke ŋa yie u'tɔ la, u bie ki te mikuum ni ne. 15 Wà ke nen u'tɔ la,

u yé unikul ne. Ne ni ben ki ye limiel là ña ñmabe ghenm ña te nikul ni. ¹⁶ Nà sò cère' ti bende' miyiem ya tingi: Kristo teke' tinbi ya kuum ne ki kpo'. Ní mən tí mǝ ní teke tí tǝb ya kuum ne kí kpo. ¹⁷ Unil ñmabe lifaal uñendun wuu ni, ki laa' ní pǝre' u'tǝ, ne wa tuo' wǝ ní ñukre kí tore wǝ la, u ñmabe Uwien ya yiem mila bo? ¹⁸ N'bumu, la cère men tí li yíe tǝb buñǝbu ni, cère men tí li sǝnh itùon yá wǝngheh kí teh tí mǝnbe kí yíe tǝb.

¹⁹⁻²⁰ Nen ne li cère tí bende kí ye tí pǝe tǝgbemǝnt bo. Ní yé tí'yenmaale mǝnǝn ne biindeh te la, tí'yenm dǝ Uwien saan ne, kime Uwien cǝn' tí'yenmaale, kí ben tibont ke. ²¹ N'jǝtiebe, tí'yenmaale ña biindeh te la, tí ñmabe midum Uwien saan. ²² Ne tí mie' wǝ ná ke la, u dienh te nǝ ne, kime tí boh u'wǝbl ne kí sǝngreh u'yenm. ²³ U de' te liwǝbl là nǝ si: tí teke u'Bije *Yesu Kristo kí ji, kí li yíe tǝb, ten wǝn *Yesu Kristo tǝke' te ma bo. ²⁴ Wǝ ke boh Uwien ya wǝbl la, u te nin Uwien, ne Uwien mǝ te nin wǝ. U de' te Mifuoñaanm ma nǝ ne cère' tí ben kí ye u te nin te.

4

Ni li tien ma ki bende Mifuoñaanm te bà bo

¹ N'jǝtiebe, la li teknh men binib bà ke lienh ki teh bi ñmabe *Mifuoñaanm nǝ ki jinh, ama ní sekn kí bende kí ye *Mifuoñaanm ne cère' bi lienh kí yaan kí teke be kí ji. Kime bitonnenñǝbonsǝknb ji gbe ne uñendun ni. ² Nà sò li cère ní bende binib bà ñmabe *Uwien ya Fuoñaanm: wǝ ke lienh kí teh *Yesu Kristo mǝnbe kí baa' uñendun wuu ni nin tinisaalgbenent la, wǝn ne yé Uwien yǝ. ³ Wǝ ke lienh kí teh Kristo ña baa' nin nisaalgbenent la, wa yé Wien yǝ, u yé Kristo ya nennend yǝ ne. Ní cii' bi ye Kristo ya nennend li baa ní. Fǝnfǝnǝ wuǝ u baa' uñendun ni ñǝ.

⁴ Ninbi n'bumu, ni yé Uwien yaab ne, ne ki faake' nin *bitonnenñǝbonsǝknb nǝ, kime *Uwien ya Fuoñaanm mà te ní'ni nǝ faa kí cǝn' Kristo ya nennend wǝ te uñendun ni nǝ. ⁵ Ben yé uñendun yaab ne. Nen bo ne bi lienh uñendun ya lenm, ne uñendun ya nib cengeh bi'bó. ⁶ Tinbi ben wǝn, tí yé Uwien yaab ne. Wǝ ke ben Uwien ne cengeh tí'bó. Wǝ ke ña yé Wien yǝ ña cengeh tí'bó. Nen ne cère' tí bende' *Mifuoñaanm, mǝn mà yé tǝgbemǝnt nǝ te binib bà ni, kí cère' tí bende' useñpol utonnendaan mǝ te binib bà ni.

Miyiem ñeh Uwien saan ne

⁷ N'jǝtiebe, cère men tí li yíe tǝb, kime miyiem ñen' Uwien saan ne. Wǝ ke ñmabe miyiem la, u yé Uwien ya buk ne, kí ben Uwien. ⁸ Wǝ ña ñmabe yiem la, wa ben Wien, kime Uwien yé miyiem ya daan ne. ⁹ Uwien wuǝn' te u'yiem ma bo sǝ: u sǝn' ní u'Bijebaab uñendun wuu ni ñǝ wǝn bo tí li fuobe ne. ¹⁰ Miyiem nǝ si ná sǝ: na yé tinbi ne yíe Uwien, Uwien ne yíe te, kí sǝn' ní u'Bije uñendun ni, wǝ ní lá taa u'ba kí tien lituǝrl kí de Uwien ñǝ wǝ ní fǝre te tí'biere.

¹¹ N'jǝtiebe, Uwien yíe te nǝ ma nǝ, ní kpǝe tí mǝ ní li yíe tǝb ne. ¹² Uba ña kpele kí laa' Wien. Tí yíe tǝb la, Uwien te nin te ne, ne u'yiem te tí'ni kí tí ghen'.

¹³ Nà cère' tí ben kí ye tí te nin Uwien ne Uwien mǝ te nin te nǝ si: u de' te *u'Fuoñaanm. ¹⁴ Tinbi laa' Uwien ya Bije, ne kí kundeñ imǝn kí teh u'Baa ne sǝn' wǝ ní uñendun wuu ni, wǝ ní lá li yé uñendun ya nib ya ñmieni. ¹⁵ Wǝ ke lienh kí teh *Yesu yé Uwien ya Bije la, Uwien te nin udaan ne, ne u'mǝ te nin Uwien. ¹⁶ Tinbi ben Uwien yíe te ma bo, ne kí teke' kí jin'.

Uwien yé miyiem ya daan ne. Wǝ ke ñmabe miyiem la, u te nin Uwien ne, ne Uwien mǝ te nin wǝ. ¹⁷ Nà cère' miyiem te tí'ni kí tí ghen' ñǝ tí li ñmabe midum Uwien li bu binib tibuur lidaali là nǝ si: Kristo te ma bo nǝ, tí mǝ te nǝ ne uñendun wuu ni. ¹⁸ Jǝwaanbu ña te yiem ni. Miyiem mà mǝn kí tí

gben' gbendeh bujɛwaanbu nɛ. Utudɛrɛ bo nɛ binib fɛngɛ. Unil wà fɛngɛ ɲa laan ɲmɔbɛ yíem mà mɔn ki tí gben'.

¹⁹ Tinbi yíe Uwien, kimɛ wɔn nɛ kpíe' ki yíe' tɛ. ²⁰ Unil lienh ki teh u yíe Uwien, ka yíe u'tɔ la, u yé utonnɛndaan nɛ. Kimɛ nil ɲa yíe u'tɔ wà u lenh wɔ la, wa ní fre kí ye u yíe Uwien wà wa lenh wɔ. ²¹ *Yesu Kristo de' tɛ liwɔbl là sɔ: unil yíe Uwien la, wɔ ní li yíe u'tɔ mɔ.

5

Teke mɛn Uwien ya bijɛ kí jí, kí faake nin uɲɛndun

¹ Wà kɛ teke' kí jin' kí ye *Yesu yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo la, udaan yé Uwien ya buk nɛ. Wà kɛ yíe kibuk ya baa la, u yíe u'buk mɔ nɛ. ² Tí yíe Uwien kí boh u'wɔb la, nɛn nɛ wɔngɛh kí teh tí yíe u'bumu. ³ Kimɛ Uwien ya yíem sí: tí lí boh u'wɔb nɛ. Nɛ u'wɔb nnɔ ɲa faa. ⁴ Wà kɛ yé Uwien ya buk nɛ faakreh nin uɲɛndun. Tí'tekjim nɛ cɛrɛh tí faakreh nin uɲɛndun. ⁵ ɲmɛ yé unil wà faakreh nin uɲɛndun-i? Wɔn sí: wà teke' kí jin' kí ye *Yesu yé Uwien ya Bijɛ.

Yesu Kristo ya mɔnkunb

⁶ Wɔn *Yesu Kristo nɛ baa' ní nin miɲunm nin misɛm*. Na yé u baa' nin miɲunm baba nɛ, u baa' nin miɲunm nin misɛm nɛ. *Mifuoɲaanm kundeh imɔn, kimɛ mí yé imɔn nɛ. ⁷ Bɛ tɛ bimɔnkunb bita nɛ. ⁸ Bɛn sí: Mifuoɲaanm nin miɲunm nin misɛm. Bɛn bita nnɔ kɛ kpɛ buɲɔbu nɛ. ⁹ Tí teknh binib ya mɔnkun la, tí lí bɛn kí ye Uwien ya mɔnkun cɛn' binib yu. Uwien ya mɔnkun nnɔ sí: u kun' imɔn kí ye *Yesu mɔnbɛ kí yé u'Bijɛ nɛ. ¹⁰ Wà teke' Uwien ya Bijɛ kí jin' la, u tuo' Uwien kun' imɔn yà nnɔ nɛ. Ama wà ɲa teke' Uwien kí jin' la, u yih wɔ utonnɛndaan nɛ, kimɛ wa teke' Uwien kun' u'Bijɛ bo imɔn yà nnɔ nɛ kí jin'. ¹¹ Uwien ya mɔnkun nnɔ sí: u de' tɛ limiɛl là ɲa ɲmɔbɛ gbenm, nɛ u'Bijɛ nɛ yé limiɛl nnɔ ya daan. ¹² Wà tɛ nin Uwien ya Bijɛ nɛ ɲmɔbɛ limiɛl nnɔ. Wà ɲa tɛ nin Uwien ya Bijɛ ɲa ɲmɔbɛ lɛ.

Tigbɛfɔrkaar

¹³ N kɛlɛ' tigbɛr tuu kɛ kí de' nɛ ɲɔ ní bɛndɛ kí ye ninbi bà teke' Uwien ya Bijɛ kí jin' nnɔ, ní ɲmɔbɛ limiɛl là ɲa ɲmɔbɛ gbenm nɛ. ¹⁴ Tí ɲmɔbɛ midum mà Uwien saan sí: tí miɛ' wɔ ná kɛ u'yíem bo la, u cɛngɛh tí'bó nɛ. ¹⁵ Tí bɛn u cɛngɛh tí'bó ma nnɔ, tí miɛ' wɔ ná kɛ la, tí du kí ye tí laa' nɛ ɲɔ.

¹⁶ Unil laa' u'tɔ teh ibiɛrɛ yà ɲa kuuleh la, wɔ ní kàarɛ kí de wɔ ɲɔ Uwien ní tɔrɛ u'fuobm, ní yé ibiɛrɛ nnɔ ɲa mɔnbɛ kí kuuleh nɛ la. Kimɛ ibiɛrɛ iba tɛ kí kuuleh, ma niirɛh bɛ ní kàarɛ kí de binib bà teh í ya biɛrɛ. ¹⁷ Itùon yà kɛ ɲa cuubɛ yé ibiɛrɛ nɛ. Ama ná yé ibiɛrɛ kɛ nɛ kuuleh.

¹⁸ Tí bɛn kí ye wà kɛ yé Uwien ya buk ɲa jí teh biɛrɛ, kimɛ Uwien ya Bijɛ gu wɔ, nɛ usɛnpol ubiɛrɔ ɲa ní fre kí tien wɔ níba. ¹⁹ Tí bɛn kí ye tinbi yé Uwien ya bumu nɛ, kí bɛn mɔ kí ye uɲɛndun ya nib kɛ tɛ usɛnpol ubiɛrɔ ya wɔbl ní nɛ. ²⁰ Tí bɛn kí ye Uwien ya Bijɛ baa' kí wuɔn' tɛ tí lí tien ma kí bɛndɛ Uwenmɔn nɛ. Tí tɛ nin Uwenmɔn nɛ, kí ɲɛ u'Bijɛ *Yesu Kristo bo. Wɔn nɛ yé Uwenmɔn, kí yé limiɛl là ɲa ɲmɔbɛ gbenm ya daan.

²¹ N'bumu, liike mɛn ní'yul bo nin ibulɛ ya gbɛr.

* 5:6 Yesu Kristo nɛ baa' ní nin miɲunm nin misɛm ya tingi sí: Bɛ síl' wɔ Uwien ya ɲunm nin u'kuum nɛ.

Kugbɔnlieku kùà San kɛle' kù nnɔ

Ifuonde

¹ Min ucien, n fuondeh sin ti'naa wà Uwien gènde' ηε nin a'bumu*. N yie ne imɔnmɔn ne. Na yé min baba ne yie ne, binib bà ke ben tigbemànt nnɔ mɔ yie ne ne, ² kí ñε tigbemànt tà te ti'fel ni, ki li tuu ki te ti'ni nnɔ bo.

³ Baa Uwien nin u'Bije *Yesu Kristo ní juoke te, kí muɔ te micεεkm, kí de te uyenduɔn ηɔ tí li pε tigbemànt bo, kí li fuobe miyiem ni.

Li ηmɔbe mɛn tigbemànt, kí li yie tɔb

⁴ N laa' a'bumu muba pε tigbemànt bo tɛn Baa Uwien de' te liwɔbl ma bo nnɔ, ne n'yenn sɔnge' kí gbien'. ⁵ Sin ti'naa, fɛnfennɔ n gbáanh ηε ne, cère mɛn tí li yie tɔb. Na yé wɔbfɛnl ne ní kɛle' kí de' ηε, ní yé tí là cii' là haali ucincinyo nnɔ ne. ⁶ Miyiem ya tingi si: tí li fuobe Uwien ya wɔbl ye ma bo ne. Li ya wɔbl ne ní là cii' lè haali ucincinyo nnɔ: «Li fuobe mɛn lí ye ma bo».

⁷ Binib bà tulndeh bi'tɔb yebre' uηɛndun wuu ni, kí lienh kí teh *Yesu Kristo ηa baa' nin nisaalgbenent. Unil teh nnɔ la, u yé wà tulndeh binib ne, kí yé *Kristo ya nennend. ⁸ Liike mɛn ni'yul bo ηɔ tí tuonl la juore fɛnm. La juore' fɛnm la, ní li lε lisuul kí tí gben.

⁹ Wà ke taah tibontɔr kí pukndeh Kristo ya wɔknm bó, ka fuobe mí ye ma bo la, wa te nin Uwien. Wà fuobe Kristo ya wɔknm ye ma bo la, u te nin Baa Uwien nin u'Bije ne. ¹⁰ Wà baa' ní ni'saan ka tuke mí ya wɔknm la, la teke wɔ mɛn, kí la fuonde wɔ mɔnɔn. ¹¹ Kimε wà fuonde' wɔ la, udaan nin wɔn kpaan' iye kí sɔn' u sɔnh itùonbiere yà nnɔ nínɔ.

Micèbm

¹² N ηmɔbe tigber tù yεbe ní tɔke ne ama ma yie ní kele tù gbɔnku ni. N daan ní baa ní'saan, kí lε ne, tí tɔke tigber ηɔ kí li ηmɔbe uyensɔnge kí tí gben ne.

¹³ Ti'naa, a'ninε wà Uwien gènde' wɔ nnɔ ya bumu mɔ fuondeh ηε.

* 1:1 Ti'naa nin u'bumu li fre kí ye Kristo ya taanl liba nin li'nib.

Kugbɔntaaku kùà San kele' kù nnɔ

Ifuonde

¹ N'jɔ Gayus, min uciɛn fuondeh ɲɛ. N yíe ɲɛ imɔnmɔn nɛ. ² N'jɔ, n káareh ki teh nè ní li mɔn a'bo isɛn ke ni nɛ; á li ɲmɔbe ugbenɛnsɔnge mɔnmɔnm, ten a'fuobm mɔn Uwien saan ma bo.

³ Ti'tɔb Kristo yaab biba baa', ki lá tɔke' nni a pɛ tigbɛmɔnt bo ma bo nin a fuobe tigbɛmɔnt ni ma bo, nɛ n'yɛnm sɔnge' ki gbien'. ⁴ Nà li cɛre n'yɛnm ní sɔnge kí tí kɛnde si: ní cii n'bumu pɛ tigbɛmɔnt ya sɛn bo nɛ.

Bi pèkeh Gayus

⁵ N'jɔ, a pɛ Kristo ya sɛn bo mɔnmɔnm ki teh u'nib nà mɔn nin bi yé bicɛnb ma ke nnɔ. ⁶ Bi'mɔ len' Kristo ya taanl yaab saan a yíe binib ma bo. N gbáanh ɲɛ nɛ, li toreh bɛ bi'sɛncɛnl ni Uwien yíe ma bo. ⁷ Kímɛ bi cuonh ki sɔnh Kristo ya tuonl nɛ ka teknh níba bà ɲa pɛ Wien bo saan. ⁸ Nɛn bo, ní kpɛ tinbi nɛ ní li toreh bi ya nib, ɲɔ tinbi nin bɛn ní taan kí li tɔkeh binib tigbɛmɔnt.

Diotref nin Demetriyus ya gber

⁹ N lá kele' tigber tuba ki de' Kristo ya taanl yaab. Ama Diotref wà yíe wɔ ní li yé ní'ke ya sɛnlier nnɔ ɲa tɔnge ti'gber. ¹⁰ Nɛn bo nɛ n baa' ní la, n li tɔke u teh nà ke nnɔ. Nɛn si: u lienh tí'bo tigbɛbiert tã ke nnɔ. U tien' nɛn ke ki ye nà sɔnge' u'yɛnm. Ti'tɔb Kristo yaab baa' la, wa teknh bɛ, nɛ bà mɔ yíe bɛ ní teke bɛ lá, u piendeh bɛ, ki ɲuɔh bɛ Kristo ya taanl ní.

¹¹ N'jɔ Gayus, la tɔkre bà teh nà bre; ama bà teh nà mɔn, kímɛ wà ke teh nà mɔn yé Uwien yɔ nɛ. Wà mɔ ke teh nà bre ɲa bɛn Wien.

¹² Demetriyus wɔn, binib ke pèkeh wɔ nɛ. U pɛ tigbɛmɔnt tã bo nnɔ mɔ wɔngɛh ki teh u yé unil nɛ. Ti'mɔ pèkeh wɔ nɛ, nɛ a bɛn ki ye ti pèkeh wɔ ma nnɔ ní yé imɔn nɛ.

Micɛbm

¹³ N ɲmɔbe tigber tù yebe ní tɔke ɲɛ ama ma yíe ní kele tù gbɔnku ni. ¹⁴ N daan kí ye ní pukn' waamu la, n li le ɲɛ, tí tɔke tigber.

¹⁵ Uwien ní de ɲɛ uyɛnduɔn.

A'jɔtieb fuondeh ɲɛ. A'mɔ ní fuonde ti'yaab ke jeje kí de tɛ.

Kugbɔnku kua Sud kele' kù nnɔ Nà wɔngeh kugbɔnku kuu te ma bo

Kugbɔnku kuu te ki de' Kristo yaab ke ne. Ku'maam neke Pier kele' kuliieke kua nnɔ ne. Kugbɔnku kuu ya gber mɔh nin bitonnenɔbonsaknb ya tonnenku nin bi'tetefenfenm ne (migbiirm 6-13; 2 Pi iyul 2).

Wà kele' kugbɔnku kuu nnɔ taah Kujɔtiempaaku ya gbɔnku ya gber ne, ki ñendeh miwɔknm len ki wɔknh u'yo ya nib. U liebe' ki taah Sufmbɛ ya gbɔnt tuba mɔ ya gber ki kieh u'gbɔnku ni. Ama tigbɔnt nnɔ tun ña te Uwien ya gbɔnku ni (migbiirm 9, 14, 15).

U taah inɔbon yà cɔkreh ne ki tɔkeh Uwien li dɛre bà yie' u'yiem ya gber ya tub ma bo (migbiirm 3-13). Ama u liebe' ki tɔke' mɔ ki ye ni kpe be ri muɔ be micɛɛkm ne ki tore be ñɔ be ri ñe Uwien li dɛre binib ya tub ma nnɔ ni (migbiirm 22-23). Sud kele' u'gbɔnku ni ubenpiebe ya gber la, u yie wɔ ri pien nà bre nin kinunbɔnk ne. U ya benpiebe ña bereh ama u ñmiendeh ne.

Ifuonde

¹ Min Sud, n yé *Yesu Kristo ya tonsɔnl ne, ki yé Saak ya ninje. Min ne kieh kugbɔnku kuu ri de ninbi bà Baa Uwien yin' ne, ki yie ne, ki cɛre' *Yesu Kristo gu ne nnɔ. ² Uwien ri li tuu ki muɔh ne micɛɛkm, ki de ne uyenduɔn ki gbien, ki li yie ne cɛen.

Uwien li dɛre bà wɔknh nà ña kpe sɛn ya tub

³ N'jɔtiebe, n'fɛnm là ton ri kele kugbɔnku ki tɔke ne miñmiɛnm mà yé ti'ke yaam nnɔ ya gber ne. Ama fenfenno n laa' ni yé n'bo liwɔbl ne ri kele ki de ne ki cɛre ni'fel ri li co ñɔ ni mɔ Uwien tɔke' u'yaab mitekjim ya gber tà bolm miba kpein nnɔ bo. ⁴ Kimɛ binib biba lɔnbe' ki kɔn' ni'ni, ki yé bibierdenb, ki sikreh ti'Wien ya juokm ya gber ya tingi ñɔ be ri fre ki li teh bi'sonsɔndl ne. Bi wie' *Yesu Kristo wà yé ti'Wɔnwɔknbaab, ki yé ti'Yonbdaan nnɔ ya gber. Ni kele' *Uwien ya gbɔnku ni haali uyo ñɔ ki ye Uwien li dɛre bi'tub.

⁵ Ni ben n li tɔke ne nà ke nnɔ mɔnmɔnm. Nin ni ben ma ke nnɔ n yie ri tiere ne ki ye Yonbdaan là ñmien' Israyel yaab Esipt ni ne. Ni ya puoli bó ne u gben' bi'ni bà ña teke' wɔ ki jin' nnɔ ya gber.

⁶ Tiere men Uwien ya tondb bà là daan' Uwien sien' be nà saan, ki siere' ki daan' bi'kɔnkuɔn nnɔ ya gber. Uwien lɔle' be ne, be ri li tuu ki luo, ki li te kubuoku kua ñɔ ka ñmɔbe bien, ki biike ni, ki gu tibuur ya wengbiin ya daali.

⁷ Liebe ki tiere men Sodɔm nin Gomɔr ya du nin iduto yà kpieke yi nnɔ ya nib là tien' lisɔnsɔndl ten bitondb nnɔ ma nnɔ ya gber. Bi tien' lisɔnsɔndl ni ti kende' haali ki ji ti nuunh be ri li duɔndeh nin tibont tà nin nisaal ña te' *. Uwien là dɛre' bi'tub, ki kuɔn' be umu wà ña ri kpiin ni. Nen ne wɔngeh nà lá li tuu bibierdenb.

⁸ Bibierdenb nnɔ mɔ teh ten ben ne. Bi pe bi'deknt bo ne ki sɔnh ituon ya kuɔndeh bi'tiema gbenent tijoknt, ki yindeh Uwien ya yonbdent, ki sukreh nà ke ñmɔbe ukpieke paaki bó. ⁹ Uwien ya tondb ya cien Misel mɔnɔn nin *usɛnpol là kɔnh uyo wà Moyis ya gbenent bo nnɔ wà là tuo' ki suke' ki biin' wɔ ama u là tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan ri dɛre a'tub» baba ne. ¹⁰ Ama bibierdenb

* 1:7 Tibont tà nin nisaal ña te ya tingi te bolm mile bo ne: Uwien ya tondb bii tiwent.

nnə bən wən, bi sukreh ba bən nà nɛ, ki te tɛn ipiɛ, ki maaleh ki teh bi bən nà nnə mənən tulndeh bɛ ki joh nɛ. ¹¹ Ni bre bi'bo, kimɛ bi kpiɛn' Kayɛn là kpiɛn' usɛn wà nnə nɛ. Bi taa' bi'ba ki de' ilike ya nuunm nɛ ki ture' tɛn Balam, ki yie' Uwien ya nɔbu bó tɛn Kore là yie' ma bo, nɛ ki kpo'. ¹² Ninbi Kristo yaab taan' ní ji tijier la, bi saake ni'ni tɛn tijəkt nɛ ki saah ni'jiejin, ki jinh fuɔlfuɔl, fe ɲa ɲmɔbe bɛ, ki maaleh bən baba bó. Bi te tɛn utaa wà yin' ki bənde' ki juore' nin kutafaaku ka nii' nɛ; ki te tɛn isiin yà ɲa lùonh haali i'lɔnlùonyo mənən, ki kpikre' ki lu', ki kpo' kɛkɛ nɛ. ¹³ Bi sənɪh ifɛ ya tòn nɛ ki joh tɛn miɲunciɛnm ya ɲungbegbel teh kujujuku miɲunm ya gbɛ ma bo, ki te tɛn iɲmaabii yà cuonh ka ɲmɔbe i joh nà bó. Uwien bonde' miɲɛnm ki ble' bɛ licinɲunl ni bɛ ní li te len uyo wà ɲa ɲmɔbe gbenm.

¹⁴ Enək, wà là yé ti'yaaje nlole bo kí cin Adam ya buol nnə, là sək'n' Uwien li tien bibiɛrdɛnb nnə ma bo ki ye: «Li cengeh mɛn, Yonbdaan nin u'tondb turbɛnm li baa ¹⁵ kí lá bu binib kɛ tibuur; tibuur ní cuo bibiɛrdɛnb kɛ, bi sən' itùonbiɛrɛ yà kɛ nnə nin bi len' u'bo imebil yà kɛ nnə bo.»

¹⁶ Bi yé binib bà ɲulnh uyo kɛ nɛ, nɛ bonn kɛ bonn ɲa dɛkreh bən. Bi pɛ bi'yɛnm yie nà bo nɛ, ki lienh nin tigbengt, ki təkɛh binib tiɲɔɲmaagbɛr, ki nuunh bɛ ní jonde bi'bo.

Igbiere

¹⁷ N'jətiebɛ, ninbi bən wən, tiɛrɛ mɛn ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya tondb là juɔ' ki təkɛ' nɛ tigbɛr tà nnə. ¹⁸ Bi là təkɛ' nɛ ki ye: uɔɔforyo binib lá li lɛ nɛ, kí li pɛ bi'yɛnm yie nà bo, ka ní li boh Wien. ¹⁹ Bɛn nɛ boreh binib, ki pɛ unisaal yie nà bo, ka ɲmɔbe *Fuoɲaanm.

²⁰ N'jətiebɛ, ninbi bən wən, ni teke' Uwien ya gbɛɲaanm tà nnə, ní mɛn tun bo kí li joh inun bó, kí li kàareh wə *Mifuoɲaanm ya tuəm bo, ²¹ kí li tuu ki te Uwien ya yiem ni, ki gu ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ní de nɛ limiɛl là ɲa ɲmɔbe gbenm u'nimənt bo.

²² Binib bà maaleh milele nnə, muɔ mɛn bɛ miɛɛɛkɛm. ²³ Bitəb mɔ te ní ɲɛn bɛ umu ni bɛ ní ɲmɛrɛ. Ní muɔ bitəb mɔ miɛɛɛkɛm ama kí li dɛkreh ni'ba, ki la miɛkɛh bi'wəngolkaar mənən, kimɛ bi'tùon nnə kuən' tu'mə tijəkt ɲə.

Li pəkɛh mɛn Uwien

²⁴ Uwien nɛ yé wà li fre kí li gu nɛ ni la lu' sɛn kɛ sɛn ni, ki li cɛrɛ ní sɛrɛ wən wà ɲmɔbe ukpiɛkɛ ya nun bó, kí li tuu ki ɲmɔbe uyɛnsənge, ki la ɲmɔbe biil.

²⁵ Wən wà yé Uwenbaabe, ki yé ti'ɲmiɛnl kí ɲɛ ti'Yonbdaan *Yesu Kristo bo nnə si ukpiɛkɛ nin uyɛbn nin mituəm nin ufaa tibont kɛ bo uyo wà gbɛbrɛ' nin fɛnfɛnnə wuɔ nin uyo kɛ. Ami.

Mikpiirm

Nà wəngəh kugbənku kuu te ma bo

Bi kele' kugbənku kuu nə uyo wə bi là jəndeh Kristo yaab ki gbiekeh nɛ. Erom ya bərb là yie bɛ rí li pukeh bɛ tɛn bi yé iwien nɛ. Kristo yaab biba là tuo' ki jənde' bi'tekjim bo, ama bitəb ɲa là laa' fɛl ki jənde' bi'tekjim bo.

Tinənnɛnt nin tijinjint nɛ yɛbɛ kugbənku ku'ni. Tà yɛbɛ ɲɛn' ní Kujətiekpaaku ya gbənku ni nɛ. Inənbɛ nin misiɛm mɔ te ku'ni, ama nà kɛ ɲmɔbɛ ní yɛ nɛ rí yɛ bā nɛ. Nà teh nà bre kɛ taan' ki te miŋuncienm ni nɛ, nɛ utunwien nɛ yé nà kɛ bre ya nɛnnɛnku.

Kugbənku kuu gbiire' ibəkcɛncien ile nɛ nin kugbənku bugbɛn ya tondm ya gbɛr.

Libəkkpiɛkl ni (1:1–3:22) bi lienh Kristo ya táan ilole yà te Asi ya tinfɛnm ni nno ya gbɛr nɛ.

Libəkliɛl ni (iyul 4–20) wə kele' kù nno laa' tibont nno kɛ tideknt yaam nɛ. U wuon' ki yɛ Yesu Kristo nɛ yé Uwien ya Pebuk ki yé limiel ya daan ki ɲmɔbɛ mituəm tibont kɛ bo.

Iyul 21–22 təkɛh Uwien yie wə rí ɲɛn tibonfɛnt tà nno ya gbɛr nɛ.

¹ Tigbɛr tà te kugbənku kuu ni nə yé tigbɛbəlkaar tà Uwien təkɛ' *Yesu Kristo wə rí kpiire tù kɛ təkɛ u'tonsənb tibont tà li tien na rí taande* nɛ. Nɛ *Yesu sən' Uwien ya tond wə rí tɛ təkɛ u'tonsənl San tigbɛr nno. ² San laa' tibont tà kɛ nno u kun' imən ki yɛ *Yesu Kristo nɛ wuon' wə tù, nɛ tù yé Uwien ya gbɛr nɛ. ³ Tigbɛr tà te kugbənku kuu ni nə ɲɛn' Uwien saan nɛ. Unil wə káanh tù binib ya nun bó nin bā cengɛh tù ki boh tù nno, Uwien ya mənɛm te bi'bo, kimɛ uyo wə ni'kɛ li tien nno nɛkn' ní ɲɔ.

San fuondɛh Kristo ya táan ilole yà te Asi ya tinfɛnm ni

⁴ Min San nɛ kele' kugbənku kuu ki de' *Kristo ya táan ilole yà te Asi ya tinfɛnm ni nno. Uwien wə là te, ki biɛ ki te, ki wɛ ní nno nin u'Fuoŋaanm† mà te u'bɛrbiek saan nno rí juokɛ nɛ, kɛ de nɛ uyɛnduən. ⁵ *Yesu Kristo wə yé umənkunmən, ki kpiɛ' ki mɛkre' bitɛnkpiib ni, ki yé unɛndun wuu ya bərb ya cɛn nno mɔ rí juokɛ nɛ, kɛ de nɛ uyɛnduən. U yie tɛ, nɛ ki taa' u'ba ki tien' lituərl,

ki ɲɛn' tɛ ti'biɛrɛ ni,
⁶ ki tien' tɛ bibərb Uwien ya bɛl ni, ki cɛrɛ' ti yé u'Baa Uwien ya tətúorkaab. Wən si ukpiekɛ nin mituəm uyo kɛ. Ami.

⁷ Liikɛ mɛn, u te titɛwəlgbənt ni ki wɛ ní.

Unil kɛ ya nun li lɛ wə,
bà là cəkɛ' wə likpaanl nno mənən li lɛ wə,
wən bo nɛ inibol yà kɛ te utingbɛn bo nə
li muəh ki kplɛndɛh.

Ni yé imən nɛ. Ami.

⁸ Yonbdaan Uwien yɛ:

«Min nɛ yé micincinm nin migbenm.»
Wən nɛ yé wə là te, ki biɛ ki te, ki wɛ ní,
ki yé mituəm kɛ ya daan.

San laa' Yesu tideknt yaam

* **1:1** Na rí taande ya ciim te bolm mile bo nɛ: Nà li tien itaan yie bo bii nà ɲa ɲmɔbɛ pɛrm. † **1:4** Bi lɛbrɛ' inəbon yà ki yɛ u'Fuoŋaanm nno; † kɛlɛ' Grekmbɛ ya lenm ni ki yɛ: Tibont tulole tà te Uwien ya bərbiek saan nno nɛ.

⁹ Min San n yé ni'ninje nε. Min nin ninbi taan' ki jin' ijend, ki ηmobe kuminku *Yesu bo, ki taan' ki yé bibεrB Uwien ya bel ni. Uwien ya gber nin n kundeh imòn *Yesu bo ma nnò, nε bi là taa' nni ki jon' lidekl là bi yih lε Patmos nnò bo. ¹⁰ Yonbdaan ya daali, *Mifuoñaanm taa' nni, nε n cii' unieke uba bó u giere' ufaa bo n'puoli bó ten linatunl ¹¹ ki ye: «Kele a laa' nà kugbònkú ni, kí taa kù kí sòn kí tí de *Kris̄to ya táan ilole yà te Asi ya tinfenn̄m ya du ilole ní nnò. Idu nnò si: Efes nin Siminn nin Pegam nin Tiyatúr nin Sades nin Filadelfi nin Lawodise.»

¹² N jiebe' ní liike udaan wà lienh nni. N jiebe' ma nnò nε ki laa' miñòkm ya fr ilole, ¹³ ki laa' niba ifr nnò ya siik ni ní naan unisaal, ki guo liliεrfofòkrl, ki buobe miñòkm ya ningbenl u'siik ni. ¹⁴ U'yur p̄len kponkpon ten tikunkunt, nε u'nun muεreh ten umupien. ¹⁵ U'taan windeh ten kukurku kù faa bi pule' kù umu ni kù mònde', nε u'nieke mò tuoreh ten miñuncienm nε fuh. ¹⁶ U'ηuuke iηmaabii ilole u'nòjie bó, nε kijusiek kà fenbe ki ηmε ikεle kε ile nεreh ki ñeh u'ñòbu ni. U'nun bó muεreh ten liwenyul ya wien nε. ¹⁷ N laa' wò uyo wà nnò, nε ki lu' u'nintuəli ki naan utenkpii. Nε u taa' u'nòjie ki mε' nni, kí təkε' nni kí ye: «La sen jεwaanbu. Min nε yé ukpiεk nin ufòrke, ¹⁸ kí yé wà fuobe. N là kpo' nε, ama fεnfennò n fuobe nε uyo kε, ki ηmobe mituəm mikuum nin kutenkpiiku kε bo. ¹⁹ Nεn bo, kele a laa' nà, nεn si: nà teh fεnfennò wuə nò nin nà lá li tien. ²⁰ A laa' iηmaabii ilole yà n'nòjie bó nnò nin miñòkm ya fr ilole yà nnò yé tibont tà ya tingi buə nε. Tu'tingi si: iηmaabii ilole nnò yé Uwien ya tondb bà gu Kris̄to ya táan ilole nnò nε†. Ifr ilole nnò mò yé Kris̄to ya táan ilole nnò nε.»

2

Kele kugbònkú kí de Kris̄to ya taanl là te Efes ya du ní nnò

¹ «Kele kugbònkú kí de Kris̄to ya taanl là te Efes ya du ní nnò ya cien kí ye wà ηuuke iηmaabii ilole u'nòjie bó, kí cuonh miñòkm ya fr ilole ya siik ní nnò, nε len' kí ye: ² «N ben a sòn̄h ituon yà, kí ben a ñikndēh ma bo, kí ηmobe kuminku, kí ben kí ye ηa toh bibierdenb ya ñòbu bó. N ben kí ye a sekn' binib bà yih bi'ba n'tondb ηə ka yé bε nnò, kí bende' kí ye bi yé bitonnendēnb nε. ³ A ηmobe kuminku, kí jin' ijend n'bo, a'fēl ηa wòre', ⁴ ama n li kən nin ηε nibonn niba bo nε, kime ηa ji yíe nni ten a là cin' kí yíe nni ma bo. ⁵ Tiεre a là cin' kí ηmobe miyiem mà kí yaan kí lu' nnò bó. Lèbre a'tetem kí liεbe kí li sòn̄h a là cin' kí sòn̄h ituon yà nnò, nnò ηa ñí la, n li baa a'saan kí lá yuure a'frl li'sensienbùol. ⁶ Ama a ηmobe kupεnpekú nibonn niba bo nε, kime a nen Nikola ya cεkl ya nib* ya tùon ten n'mò nεn yé ma bo nε.

⁷ «Wà ηmobe litubl la, wò ní cii' *Mifuoñaanm təkεh Kris̄to ya táan kí teh bà. Wà kε mōn' kí faake' la, n li cèbe wò, wò ní mò busubu bùa te Uwien den kí dien̄h limiel nnò ya bi.»

Kele kugbònkú kí de Kris̄to ya taanl là te Siminn ya du ní nnò

⁸ «Kele kugbònkú kí de Kris̄to ya taanl là te Siminn ya du ní nnò ya cien kí ye wà yé ukpiεk nin ufòrke, kí là kpo' kí mεkre' bitenkpiib ni nnò nε len' kí ye: ⁹ «N ben bi jèndēh nε ijend yà nín ni'jiint, ama ni nín yé bifáadenb nε. N ben binib bà yih bi'ba *Sufmbe ka nín ji kpe ben *Sufmbe ya sen nnò sukreh

† **1:20** Bi li fre kí lèbre Uwien ya tondb bà gu Kris̄to ya táan ilole nnò kí ye Kris̄to ya táan ilole nnò ya cienb mō. * **2:6** Kugbònkú kuu baba nε lienh Nikola ya cεkl ya nib bó. Licekl nnò là wəkn̄h miwəkn̄m mà ηa kpe sen nε. Nil ηa cinbe kí ben miwəkn̄m nnò ya tingi.

ne isuk ya. Bi yé *Satan ya taanl yaab ne. ¹⁰ La fenge men ni li ji ijend ya. Ni ben-ii! Usenpol li biike ne kí cère be ní pekñ ni'ni biba. Bi li jènde ne kí tí baa iwien piik. Bi li ku ne mənən la, li pe men n'bo. N li su ne limiel là ɲa ɲmobe gbenm.

¹¹ «Wà ɲmobe litubl la, wə ní cii *Mifuoŋaanm təkhe Kristo ya táan ki teh bà. Wà ke mən' ki faake' la, wa ní kpo kí lere†.» »

Kele kugbɔnku ki de Kristo ya taanl là te Pegam ya du ni nno

¹² «Kele kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Pegam ya du ni nno ya cien kí ye wà ɲmobe kijusiek kí fenbe kí ɲme ikéle ké ile nno ne len' kí ye: ¹³ «N ben a kə ná saan nno, *Satan ya berbiék mə te nen saan ne. Bi là ku' n'mənkunmən Antipas ni' du ni ne. *Satan kə wun ni ne. Haali u ya yo mənən ɲa wié' a'tekjim, a juore' kí pe n'bo ne. ¹⁴ Ama n li kən nin ɲe nibonwawaann niba bo ne, kime ní'ni biba pe Balam ya wəknm bo ne. Wən ne là gbiere' Balak u li tien ma kí tuln Israyel *yaab be ní ɲmən titətuərnənt, kí tien lisənsəndl. ¹⁵ Nikola ya cekl ya nib mə wəknh mi ya wəknbaabm ne, ne ní'ni bi'ba pe mi'bo. ¹⁶ Nən bo, lèbre a'tetem, nno ɲa ní la, n li baa a'saan ná ní taande, kí taa kijusiek kà te n'no bu ni nno kí tə nin binib nno butəbu.

¹⁷ «Wà ɲmobe litubl la, wə ní cii *Mifuoŋaanm təkhe Kristo ya táan ki teh bà. «Wà ke mən' ki faake' la, n li de wə tijer tà buə bi yih tù *mann† nno, kí de wə litenpenpienl liba bi kele' li'bo liyefənl. Wà teke' litenl nno baba ɲa ní la, uba ɲa ben liyel nno.» »

Kele kugbɔnku ki de Kristo ya taanl là te Tiyatiir ya du ni nno

¹⁸ «Kele kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Tiyatiir ya du ni nno ya cien kí ye Uwien ya Bijé wà ya nun muəreh ten umupien, u'taan windeh ten kukurku kua faa bi pule' kù umu ni kù mɔnde' nno, ne len' kí ye: ¹⁹ «N ben a sɔnh itùon yà nin a ɲmobe miyém mə, kí ben a ɲmobe mitekjim mə, kí ben a tɔreh binib ma bo nin a ɲmobe kuminku kua. Fənfənnə a sɔnh itùon yà yebe kí cən' mikpiék m ye. ²⁰ Ama n li kən nin ɲe nibonn niba bo ne, kime a cère' SesabelŠ, upii wà yih u'ba *Uwien ya ɲəbənsəknl nno tulndeh n'tonsənb kí wəknh be be ní li teh lisənsəndl, kí li ɲmənɲh titətuərnənt. ²¹ N de' wə libənl wə ní lèbre u'tetem, ama wà yie wə ní lèbre u'tetem kí wié u'sənsəndl nno. ²² Nən bo, wən nin binib bà pe u'bo kí teh lisənsəndl nno ɲa lèbre' bi'tetem kí dāan' itùon nno la, n li cère be ní ji ijend kí gbien, ²³ kí cère bà pe u'bo nno ní kpo ɲə Kristo ya táan ke ní bende kí ye min ne ben ná te unisaal ya fəl ni. N li jiin ni'ni wà ke u'tùon kpé ma bo ne.

²⁴ «Ninbi bà te Tiyatiir ya du ni, ka pe Sesabel ya wəknm bo, ka ben bi nendeh kí yih ná «*Satan ya bonbɔlkaar nno», n təkhe ninbi ne kí teh ma ní wəbn ne kí de ne tuktol kí pukn. ²⁵ Ama li ɲuuke mən ni ɲmobe ná nno mənəmən kí tí baa lidaali là n li baa ní. ²⁶ Wà mən' ki faake', kí pe n'tùon bo kí tí fəre' la, n li de wə ticiənt inibol ke bo, ²⁷ wə ní li ɲuuke be nin ufaa, kí la ɲmobe nunsənge bi'bo, kí niin be be ní tí we ten isən. ²⁸ N'Baa de' nni mituəm ma nno n'mə li cère wà mən' ki faake' ní li windeh ten litenɲeɲmaasel ne*.

²⁹ «Wà ɲmobe litubl la, wə ní cii *Mifuoŋaanm təkhe Kristo ya táan ki teh bà.» »

† 2:11 Kí kpo kí lere ya tingi si: kí li tuu kí te umu wà ɲa ní kpiin ni kí lebreh ne. Liike 21:8. ‡ 2:17 Mann yé tijer tà Uwien là de' tù Israyel yaab kupenpelku ni nno ne. Mann wà buo li fre kí li yé tijer tà Uwien dienɲh tù binib kí ne Yesu Kristo bo. Liike San 6:49-51. § 2:20 Nié saan bi ye Sesabel ma nno, bi niireh unil wà yie Uwien ya ɲəbu bó ne. * 2:28 Bi ye litenɲeɲmaasel la, bi niireh Yesu Kristo ne. Liike 2 Pier 1:19.

3

Kele kugbɔnku ki de Kristo ya taanl là te Sades ya du ni nno

¹ «Kele kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Sades ya du ni nno ya cien kí ye wà likeh Uwien ya Fuoñaanm*, ki ŋuuke iŋmaabii ilole nno ne len' ki ye: «N ben a sɔnh itùon yà. Binib lienh ki teh a fuobe ne ama a kpo' ŋɔ. ² La gɔh, gore ŋɔ bà ya tekjim benh mè ní gben nno la tonde, kime n laa' a'tùon ŋa mɔn ki gben' n'Wien ya nun bó. ³ Nen bo, tiere bi là wɔkn' ŋe miwɔknm mà nno bó nin a là cii' mè ma bo. Li ŋuuke mè, kí lèbre a'tetem kí la gɔh. A gɔh la, n li baa a'saan ten unasu ne, ŋa ní bende uyo wà n li baa ní. ⁴ Ama a'nib biba te Sades ya du ni, ka kuɔn' bi'ba jɔknt. Ben ne li tɔke nin nni kí li guo tikpɛlcɛpenpien, kime bi kpe nno ne. ⁵ Nno ne wà mɔn' ki faake' li gole tikpɛlcɛpenpien. Ma ní ŋmire u'yel limiel ya gbɔnku ni fiebu. N li len n'Baa Uwien nin u'tondb ya nun bó kí ye u yé n'yo ne.

⁶ «Wà ŋmɔbe litubl la, wɔ ní cii *Mifuoñaanm tɔkeh Kristo ya táan ki teh bà.»

Kele kugbɔnku ki de Kristo ya taanl là te Filadelfi ya du ni nno

⁷ «Kele kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Filadelfi ya du ni nno ya cien kí ye wà yé uñaan, kí ye ugbemɔndaan, kí ŋmɔbe *Dafid ya dupien, kí piire' bunañɔbu la, uba ŋa ní fre kí piin bù, u tí piin' mɔ la, uba ŋa ní fre kí piire nno, ne len' ki ye:

⁸ «N ben a sɔnh itùon yà, kí ben kí ye a'tuɔm ŋa yebe. Nin nen ke a ŋuuke n'gber, ka ye ŋa ben nni. Nen bo ne n piire' ŋe bunañɔbu kí yaan', uba ŋa ní fre kí piin bù. ⁹ Liike-a! N li cèbe ŋe *Satan ya taanl yaab. Bi nendeh kí teh bi yé *Sufimbɛ ne ka yé. N li wɔbn be be ní baa kí lá gbaan a'nintuɔli, kí bende kí ye n yé ŋe. ¹⁰ A juore' kí ŋmɔbe kuminku kù a n là ye á li ŋmɔbe kù nno ma nno, n'mɔ li lèkn a'bo ijend yà li baa utingben ya nib ke bo kí biike be nno ya yo. ¹¹ N li baa ní na ní taande. Li ŋuuke a ŋmɔbe nà nno kenken ŋɔ uba la lá teke a'suul. ¹² Wà ke mɔn' kí faake' la, n li cère wɔ ní li yé unikpɛkpiɛk n'Wien ya duku ni. Wa ji li ñe len fiebu. N li cère wɔ ní li yé n'Wien yo, kí le n'kpiɛke, kí li ŋmɔbe n'yefɛnl, kí li yé n'Wien ya du Yerusalɛmfaan wà li ñe u'saan paaki bó kí jüre ní nno ya nil.

¹³ «Wà ŋmɔbe litubl la, wɔ ní cii *Mifuoñaanm tɔkeh Kristo ya táan ki teh bà.»

Kele kugbɔnku ki de Kristo ya taanl là te Lawodise ya du ni nno

¹⁴ «Kele kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Lawodise ya du ni nno ya cien kí ye bi yih wà «Ami», u yé umɔnkunmɔn, kí ye ugbemɔndaan, kí ye Uwien cère' wà ñen' tibont ke nno, ne len' ki ye: ¹⁵ «N ben a sɔnh itùon yà, kí ben kí ye ŋa sɔnge, ka ton mɔ; a bi li fre kí li sɔnge bii kí li ton. ¹⁶ Ama ŋa ton, ka sɔnge mɔ, a te mɛlmɛl ne. Nen bo ne n li sii ŋe. ¹⁷ A lienh kí teh a yé ufaadaan ne, kí laa' lifaal li yebe, bonn ŋa pɔre' ŋe, ka ben kí ye a yé ucɛɛkdaan, kí ye unɛndaan, kí ye ujuɔn, kí se licenkpenlonlonl. ¹⁸ Nen bo ne n gbiereh ŋe á de n'saan miñɔkm mà bi donde' mè umu ni mí windeh ŋɔ kí li yé ufaadaan, kí de n'saan tikpɛlcɛpien kí gole ŋɔ bi la le a'fe. Kí de n'saan minunkpɔm kí tien

* 3:1 Liike 1:4.

a'nun kí likre. ¹⁹ N yíe bà ké nnò, n gbiereh bé né kí diéh bi'tub. Nén bo, cèrè' a'nun ní lí món á lèbre a'tetem. ²⁰ Liike mén, n se bunañòbu ní né kí bàandeh. Wà ké cii' n'bó kí piire' la, n lí kò u'den min nin wò ní taan kí jí. ²¹ Wà ké mòn' kí faake' la, n lí de wò usen, wòn ní kèlè kiberbiek bo n'yaak saan, ten n'mò mòn' kí faake' ma, kí kèlè' kiberbiek bo n'Baa Uwien yaak saan nnò.

²² «Wà ñmòbe litubl la, wò ní cii' *Mifuoñaanm tókeh Kristo ya táan kí teh bà.»

4

San laa' Uwien ya berbiek tideknt yaam

¹ Ní ya puoli bó né n laa' tideknt yaam bunañòbu buba yé paaki bó, né n bí cii' udaan wà ya nieke bó mikpiekm nnò giere' ufaa bo ten linatunl kí ye: «Dùò ní ní wuòn ñe ná we ní nè ní tien.» ² I ya táan bo né *Mifuoñaanm taa' nni, né n laa' kiberbiek kiba se paaki bó, uba ké kí'bo. ³ Wà ké kí'bo nnò windeh ten iten yà bí yih yè jaspí nin saduwann i'daaku faa* nnò né. Kugònguòku kuba guòn' kí linde' kiberbiek nnò kí windeh ten litenl là bí yih lè emolod † nnò. ⁴ Muberbiemu pile nin munan mò se kí guòn' kè. Bicienb pile nin binan mò ké muberbiemu nnò bo, kí guo tiwenpenpien, kí kpíe miñòkm ya yukpiekpíe. ⁵ Kiberbiek nnò ya bùol muareh pièppièb ten utemèknde. Kuwaaku mò ñeh kí'saan ten utaa né tengeh. Timucincint tulole te kí'nun bó tùoo. Timucincint nnò yé Uwien ya Fuoñaanm† né. ⁶ Kiberbiek nnò ya nun bó ní naan miñuncienn né, kí wien tein kí likeh kí càareh ten lidingl.

Tiwenfuobt tunan né guòn' kiberbiek nnò siik ní. Tu'nun bó nin tu'puoli ké yé inunbii né ñein. ⁷ Kiwenkpíe naan ucind né, kiliek naan unaje, kitaak ya nun bó naan unil ya nun bó, nnan naan ukaab né laanh. ⁸ Tiwenfuobt tunan nnò ké ñmòbe ifíbe iloluob né, kí ñmòbe inun ifíbe nnò bo ñein, paaki nin tingi ké. Nònkú nin wien ní tù tuu kí geh iyuon né kí teh:

«Uñaan, uñaan, uñaan,

Yonbdaan Uwien mituòm ké ya daan né yé uñaan.

Wòn né là te, kí bié kí te, kí we ní mò.»

⁹ Uyo ké tiwent nnò geh iyuon né kí kpíekreh wà ké kiberbiek bo nnò, kí ñengeh wò, kí faareh wòn wà fuobe uyo ké nnò. Tù geh uyo wà la, ¹⁰ bicienb pile nin binan nnò gbaandeh wà ké kiberbiek bo nnò ya nun bó kí pukeh wò, kí kpíekreh wòn wà fuobe uyo ké nnò, kí kpèreh bí'yukpèkpíe kí blinh kiberbiek nnò ya nun bó kí teh:

¹¹ «Yonbdaan Uwien,

sin né kpé bé ní kpíeke ñe, kí ñenge ñe, a ñmòbe mituòm,

kímé sin né ñen' tibont ké,

a yíe tù ní lí te né,

kí ñen' tù.»

5

Bi konkonde' kugbònkú kúa nin Uwien ya Pebuk nnò ya gber

¹ N tí laa' wà ké kiberbiek bo nnò ñuuke kugbònkú u'nojíe ní, kù konkonde'. Bí kèlè' kugbònkú nnò ya kèlè ké ilè bo né, né kí taa' isiwél kí tentèbn' kí tí dukn' bolm milole. ² Né n laa' Uwien ya tondtòdaan uba, u kpaandeh ufaa bo kí teh: «Ŋmè kpé wò ní tēbre isiwél nnò kí pèrè kugbònkú kuu nò?» ³ Ama nil ña te taaku bo bíi tink bo bíi dentingi, kí frè kí pèrè kugbònkú nò kí liike ku'ni. ⁴ Né

* **4:3** Jaspí nin saduwann yé iten ya yel né Jaspí yé litenl lá windeh né, né saduwann yé litenl là món.

† **4:3** Emolod yé litenl là bòn ten tifer né. ‡ **4:5** Liike 1:4.

n nuo' cœen, kime nil ɲa te ki kpe wɔ́ rí pèrè kugbɔ̀nku nnó kɪ liike ku'ni. ⁵ Nɛn saan nɛ biciɛnb nnó ya uba tɔ̀kɛ' nni ki ye: «La muɔ̀h. Liike, wá yé Suda ya bol ya cind, ki yé *Dafid ya yaabil nnó mɔ̀n' ki faake'. Wɔ̀n nɛ li tɛbre isiwel ilole nnó, kɪ pèrè kugbɔ̀nku nnó.»

⁶ Nɛ n laa' Kipebuk kiba se ki neke kiberbiɛk nnó, tiwɛnfuobt tunan nnó nin biciɛnb nnó ya siik ni. Kipebuk nnó ɲmɔ̀be igbiɛn yá wɔ̀ngɛh ki teh bi ku' kɛ̀ nɛ. Kɪ ɲmɔ̀be iyin ilole nin inun ilole nɛ. I yé *Uwien ya Fuoñaanm má u sɔ̀n' mɛ utingbɛn bo ní'kɛ saan nnó nɛ. ⁷ Kɪ jon' wá kɛ kiberbiɛk bo nnó saan, ki teke' kugbɔ̀nku nnó u'nojie ni. ⁸ Kɪ teke' kugbɔ̀nku nnó uyo wá nnó, nɛ tiwɛnfuobt tunan nin biciɛnb pile nin binan nnó gbaan' kɪ' nintuɔ̀li. Wá kɛ ɲuuke kubɛku nin miɲɔ̀km ya sɛ̀n nɛ, í gbe lɛfina. Isɛ̀n nnó yé Uwien ya nib ya kaare nɛ. ⁹ Bi gɛh iyuonfaan ki teh:

«Sin nɛ kpe á teke kugbɔ̀nku kuu nɔ́,
kɪ tɛbre isiwel nnó,

kime bi ku' ɲɛ, nɛ a'sɛ̀m bo a de'

inibol yá kɛ te utingbɛn bo ki lienh ilenbol kɛ nnó
ki de' Uwien.

¹⁰ A tien' bɛ bibɛrb Uwien ya bɛl ni,
ki cɛ̀rɛ' bi yé tí'Wien ya tɔ̀tuɔ̀rkaab,
ki li likeh binib bá kɛ te utingbɛn bo nɔ́.»

¹¹ N biɛ ki likeh ma nnó, nɛ ki cii' Uwien ya tondb ya ɲɔ̀faam bó. Bi te itur itur ka ɲmɔ̀be káanm, ki se ki guɔ̀n' kiberbiɛk nnó nin tiwɛnfuobt nnó nin biciɛnb nnó, ¹² kɪ gɛh iyuon ufaa bo ki teh:

«Kipebuk ká bi ku' kɛ̀ nnó nɛ kpe kɛ̀ rí li ɲmɔ̀be mituɔ̀m nin lifaal
nin miyɛnfuom nin ufaa.

Kɛn nɛ kpe bɛ rí ɲɛnge kɛ̀,

kɪ kpiɛke kɛ̀,

kɪ pɛke kɛ̀.»

¹³ Nɛ n tí cii' Uwien ɲɛn' tibont tá kɛ̀ tú te kutaaku bo nin tá te kitink bo nin tá te dɛntingi nin tá te miɲuncienm ni nnó kɛ gɛh iyuon ki teh:

«Wá kɛ kiberbiɛk bo nin Kipebuk nnó,

bɛn nɛ si kupɛnpeku nin miɲɛgm nin ukpiɛke

nin ufaa uyo kɛ.»

¹⁴ Nɛ tiwɛnfuobt tunan nnó tuonh ki teh: «Ami.» Nɛ biciɛnb nnó mɔ́ gbaandeh ki pukeh wá kɛ kiberbiɛk bo nin Kipebuk nnó.

6

Uwien ya Pebuk nnó tɛbre' kugbɔ̀nku nnó ya siwel iluob

¹ N biɛ ki likeh tideknt yaam, uyo wá Uwien ya Pebuk nnó tɛbre' isiwel ilole nnó ya kpiɛkl nnó, nɛ n cii' tiwɛnfuobt tunan nnó ya kiba wuure' utɛtɛn yaam ki ye: «Dɛn!» ² Nɛ n liike' ki laa' utɛnpien uba. Wá jɛke wɔ́ nnó ɲuuke butɔ̀nbu. Bi de' wɔ́ wá wɔ̀n' ki faake' ya yukpɛkpiɛ. Wɔ̀n nɛ mɔ̀n' ki faake' nɛ u bure' wɔ́ rí tí rí tí mɔ́ kɪ faake.

³ Kipebuk nnó tɛbre' lisiwɛliɛl uyo wá nnó, nɛ n cii' kiwɛnfuobk nle len' ki ye: «Dɛn!» ⁴ Nɛn saan nɛ utɛnmɔ̀n tohin ɲɛn'. Bi de' wá jɛke wɔ́ nnó usɛn wɔ́ rí cɛ̀rɛ butɔ̀nbu rí tien utingbɛn bo ɲɔ́ binib rí li kuuleh tɔ̀b, ki de' wɔ́ kijusiecienk kiba.

⁵ Kipebuk nnó tɛbre' lisiwel nta uyo wá nnó, nɛ n cii' kiwɛnfuobk nta len' ki ye: «Dɛn!» Nɛ n liike' ki laa' utɛnbɔ̀n. Wá jɛke wɔ́ nnó ɲuuke kilo u'nuɔ́ ni.

⁶ Nɛ n cii' niba len' tɛn unil tiwɛnfuobt tunan nnó ya siik ni ki ye: «Tijier ɲa

ri li sɔbe, ne bi li taa liwentunɲmenl ya paaku ne ki de imuu kilo uba, ki taa liwentunɲmenl ya paaku ki de iji kilo uta. Ama a la me mikpɔm nin midaam.»

⁷ Kipebuk nnɔ tɛbre' lisiwɛl nnan uyo wà nnɔ, ne n cii' kiwɛnfuobk nnan len' ki ye: «Den!» ⁸ Ne n liike' ki laa' utennagbok, bi yih wà jɛke wɔ nnɔ mikuum. Kutɛnkpiiku cuonh ki pɛ u'bo. Bi de' bɛ ufaa kitink ya gbiirm minan bo bɛ ri li kuuleh binib nin kijusiek, ki cɛre mikɔnm nin iwienbiere ya puonh nin kumuɔku ni ya wenbr mɔ ri li kuuleh binib.

⁹ Kipebuk nnɔ tɛbre' lisiwɛl nɲun uyo wà nnɔ, ne n laa' binib bà là tuo' Uwien ya gber, ki kun' tu'bo imɔn nɔ bi ku' bɛ nnɔ ya naanmu liponpuol ya tingi. ¹⁰ Ne binib nnɔ wuureh ufaa bo ki teh: «Cɛnbaa, sin wà yé uñaan, ki yé ugbɛmɔndaan nnɔ, ni li wuɔke kɪ tɪ kpaan mila bo ki yaan á bu utingbɛn bo ya nib bà ku' tɛ nnɔ tibuur, kɪ teke ti'bo kɪ dɛre bi'tub-i?» ¹¹ Ne bi de' bi'ke tilierpenpiɛnt, ki tɔke' bɛ ki ye ben biɛ kɪ li fuoreh nɔ nɛ ri pukn waamu, kime bi li ku kɪ tonde bi'ninjɛb bi' tonsɔnlieb bà bi bi li ku bɛ tɛn ben nnɔ ne ki yaan.

¹² Kipebuk nnɔ tɛbre' lisiwɛl nluob, ne kitink jɛnge' ki gbien', uwien bɔnde' dikkiki, unɲmaal mɔnde' u'keke tɛn misɛm. ¹³ Inɲmaabii cienh paaki bó ki lá luh kitink bo tɛn kutafaabiiku ne yɔkreh ikɛnkenkaab. ¹⁴ Kutaaku gbendeh ki joh tɛn bi kondeh kugbɔnku ne, ijuɔn nin idek ke lɛlɛbre' isensien. ¹⁵ Ne utingbɛn bo ya berb nin bicienb nin sojambe ya cienb nin bifaadenb nin bifefaab nin iyonbe nin bà nɔ yé yonbe ke bɔle' tijalulnt nin ijɔtɛn ni, ¹⁶ ki tɔkeh ijuɔn nin itɛn ki teh:

«Lu mɛn ti'bo ki bɔle' tɛ,
nɔ wà ke kibɛrbiek bo nnɔ la likeh tɛ,
Kipebuk nnɔ mɔ ya benpiebe la tu tɛ.

¹⁷ Kime bi'benpiebcien ya daali baa' ní nɔ!
Nɲmɛ li fre kɪ sere bi'nun bó?»

7

Uwien cɛre' bi dieke' u gɛnde' binib bà nnɔ

¹ Ni ya puoli bó ne n tí laa' tidɛknt yaam Uwien ya tondb binan se kitink ya kele ke inan, ki co ikɛle inan nnɔ ya tafaam nɔ tafaam la ji ri jo tink nin nɲuncienm nin subu bo. ² N liebe' ki laa' utondɔ nɛn' liwenpurl bó ní, ki nɲuuke Uwien limiel ya daan taah ná ki diekeh u'nib nnɔ. U yin' Uwien ya tondb binan bà Uwien de' bɛ ufaa bɛ ri tien kitink nin miɲuncienm ná bre nnɔ ufaa bo ³ ki tɔke' bɛ ki ye: «Cuo mɛn ni'ba, laan la tien mɛn tink nin nɲuncienm nin subu ná bre. Cɛre mɛn tí tien ti'Wien ya dieku u'nib ya yutun bo kɪ yaan.» ⁴ Ne n cii' bi tien' Uwien ya dieku binib bà bo nnɔ ya nɔbu. Bi te binib itur kobk nin pinan nin inan ne, ki nɛn' Israyɛl yaab ya baamul ke ni ní. ⁵ Bi dieke' bà nnɔ bɛn si:

Suda ya baamul ni binib itur piik nin ile,
Lubɛnn ya baamul ni binib itur piik nin ile,
Gaad ya baamul ni binib itur piik nin ile,

⁶ Aser ya baamul ni binib itur piik nin ile,
Neftali ya baamul ni binib itur piik nin ile,
Manase ya baamul ni binib itur piik nin ile,

⁷ Simeyɔn ya baamul ni binib itur piik nin ile,
Lefi ya baamul ni binib itur piik nin ile,
Isaka ya baamul ni binib itur piik nin ile,

⁸ Sabulon ya baamul ni binib itur piik nin ile,
Yosɛf ya baamul ni binib itur piik nin ile,
Bensamɛn ya baamul ni binib itur piik nin ile.

Inibol ke ya nib taan' Uwien nin Kipebuk ya nun bó

⁹ Ni ya puoli bó ne n tí liike' ki laa' kuniwulku kuba; nil ɲa rí fre kí kàan kí cuo bi' ñobu. Bi ñen' inibol ya ke te uɲɛndun wuu ni, ki lienh ilenbol ke nno ni ne, ki se kiberbiek nin Kipebuk nno ya nun bó, ki guo tilierpenpiant, ki ɲuuke mubiebisii mu ya fer, ¹⁰ ki wuureh ufaa bo ki teh: «Ti' Wien wà ke kiberbiek bo nin Kipebuk ne ɲmiendeh te.» ¹¹ Ne Uwien ya tondb ke se ki guon' kiberbiek nin bicienb nin tiwɛnfuobt tunan nno, ne ki gbaan' ki dondeh Uwien, ¹² ki teh: «Imɔn, ti' Wien ɲmɔbe mituɔm nin miyɛnfuom nin ufaa. Nen bo tí li pèkeh wɔ, kí li kpiɛkreh wɔ, kí li faareh wɔ, kí li ñengeh wɔ uyo ke. Ami.»

¹³ Ne bicienb nno ya uba niire' nni ki ye: «Binib bà guo tilierpenpiant nɔ, bi yé ɲmembɛ? Bi ñen' la?» ¹⁴ Ne n jiin' wɔ ki ye: «N'Yonbdaan, sin ne ben.» Ne u ye: «Bi yé binib bà bi jènde' be ki gbien' ne. Bi sakre' bi'liert Kipebuk nno ya sɛm ni ne tù pende'.

¹⁵ Nen bo ne bi se

Uwien ya berbiek ya nun bó,
ki sɔnh ituon ki dienh wɔ u'duku ni ñɔnku nin wien ni.
Ne wà ke kiberbiek bo nno li lèkn bi'bo.

¹⁶ Kònm ɲa ji li cuo be,

ɲuɲun ɲa ji li cuo be,
kuwienku ya wɔl mɔnɔn ɲa ji li se be.

¹⁷ Kimɛ Kipebuk kà te kiberbiek saan nno

ne li liike be kí taa be
kí jo liɲunbunl lá ya ɲunm dienh limiel saan.
Ne Uwien li ɲmire bi'nunsiir ke.»

8

Uwien ya Pebuk tɛbre' kugbɔnku nno ya siwel nlole

¹ Uwien ya Pebuk nno tɛbre' lisiwel nlole uyo wà wɔ nno, ne paaki ya bont ke ɲmile' cim ní wuoke' ki tí kpaan' ten miire pita. ² Ne n laa' Uwien ya tondb bilole bà te u'nun bó ki sɔnh u'tuon nno, bi de' be inatun ilole.

³ Ne utondtɔ mɔ baa' kí lá sere liponpuol saan ki ɲuuke bi sienh liɲubl miɲɔkm ya sɛn yà ni nno ya liba. Bi de' wɔ liɲubl li yebe wɔ rí se, kí taan nen nin Uwien ya nib ya kaare kí de Uwien miɲɔkm ya ponpuol lá te u'berbiek ya nun bó nno bo. ⁴ Liɲubl nno ya muɲii nin Uwien ya nib ya kaare ñɛh utond nno ya nuɔ ni, kí fih paaki bó Uwien ya nun bó. ⁵ Ne Uwien ya tond nno taa' liɲubsɛnl nno, kí pɛre' umu liponpuol nno bo, kí gbien' lè, kí taa' kí wie' kitink bo. Ne utaa mekndeh, kí tengeh, kuwaaku te cɛɛn, ne kitink mɔ jenge'.

Inatunkpiɛk inan ya piebm

⁶ Uwien ya tondb bilole bà ɲuuke inatun ilole nno bonde' be rí piebe.

⁷ Ukpɛk piebe' u'natunl, ne bi taa' itɛten ki taan' nin umu nin misɛm kí wie' kitink bo.

Ne kitink ya gbiirm mita ya miba wɲn',
isiin mɔ ya gbiirm mita ya miba wɲn',
ne timɔsɔngt ke mɔ wɲn'.

⁸ Ulie mɔ piebe' u'natunl, ne bi taa' nibonn niba kí wie' miɲuncienm ni ní yebe ten lijuɔl kí teknh umu. Miɲunm nno ya gbiirm mita ya miba kpende' misɛm. ⁹ Ne tibont tà fuobe mi'ni nno ya gbiirm mita ya miba kpɔ'. Iɲɛrde ya gbiirm mita ya miba mɔ wewe'.

¹⁰ Nta mɔ piebe' u'natunl, ne liɲmaabicɛncienl liba teknh umu kí te ten kumucincinku kí ñen' paaki bó ní kí lá lu' ikpen nin iɲunbun ni. ¹¹ Bi yih

liŋmaabil nnə «Tilobr» nɛ. Li lu' miŋunm mà ni nnə ya gbiirm mita ya miba kpende' tilobr. Nɛ binib bà yebe ŋun' ki kpo', kime mi ji yé tilobr nɛ.

¹² Nnan mə piebe' u'natunl, nɛ uwien nin uŋmaal ya gbiirm mita ya miba saa' nɛ ni' bó biike'. Iŋmaabii ya gbiirm mita ya miba mə saa' nɛ ni' mə bó biike'. Nnə nɛ uwien ni ya gbiirm mita ya miba ŋa ji wien, kuŋonku mə ya gbiirm mita ya miba mə ŋa ji wien.

¹³ Nɛ n laa' ubenwien uba laanh mitɛwəlkpəm, ki cii' u wuureh ufaa bo ki teh: «Ni li bre binib bo, ni li bre binib bo, uyo wə Uwien ya tondb bita bà sien' nnə li piebe bi'natun nnə, ni li bre binib bo.»

Linatunl ŋun ya piebm

9

¹ Uwien ya tond ŋun mə piebe' u'natunl, nɛ n laa' liŋmaabil liba cere' kutaaku bo ní ki lá lu' kitink bo. Nɛ bi de' lɛ kubùoku kùà ŋə ka ŋməbe biɛn* nnə ya naŋəbu ya pien. ² Li piire' kubùoku nnə ya naŋəbu, nɛ imuŋii iba ŋen', ki naan tɛn bi puuh timaar nɛ, ki biike' uwien, nɛ ni' kɛ saan biike' cɪnm. ³ Nɛ inacutuɔn ŋen' imuŋii nnə ni ki gbe utingbɛn bo. Bi de' yí mituəm yí ní li jundeh ní wi tɛn inɛn. ⁴ Nɛ ki pien' yí, í la mɛ muɔr, ki la mɛ sisɔnkt, ki la mɛ subu buba nin butəbu, ama yí ní li jundeh binib bà ŋa ŋməbe Uwien ya diɛku bi'yutun bo nnə baba. ⁵ Ba de' yí sɛn yí ní li kuuleh binib nnə ama yí ní li jəndeh bɛ kɪ tí baa iŋmaale iŋun. Ijend nnə wi tɛn unɛn ya luol nɛ. ⁶ I ya dɛn, binib li nuunh mikuum, ka ní lɛ mɛ. Bi li nuunh bɛ ní kpo ama mikuum li tiinh bɛ nɛ.

⁷ A laa' inacu nnə la, a li ye itaan yà bi bonde' yí bɛ ní taa kɪ jo lituəl nɛ. I'yul bo te tɛn bi kpele' yí miŋəkm ya yukpekpiɛ nɛ, i'nun bó mə te tɛn unisaal ya nun bó. ⁸ Tiyur te i'yul bo ki naan tipiiyur, nɛ i'ŋin mə naan ucind yɛ. ⁹ Nibonn niba lieke i'fɛl bo ki naan tikur. I'fiɛbe ŋməbe kuwaaku tɛn itaan nɛ tuke titenlolt ki tiinh ki joh lituəl. ¹⁰ I'juun mə naan inɛn ya juun nɛ, ki tí fəre' nin mupienmu. Liluol là í li taah ki jəndeh binib kɪ tí baa iŋmaale iŋun nnə te yɛn ni nɛ. ¹¹ Kubùoku kùà ŋə ka ŋməbe biɛn nnə ya tond nɛ yé i'ber. *Sufmbɛ ya lenm ni, bi yih utond nnə Abadən nɛ, ki yih wə Apoliyon† Grɛkmbɛ ya lenm ni.

¹² Ijendkpiɛk gɛbre' sɔ. Iyuən mə we ní.

Linatunl nluob ya piebm

¹³ Uwien ya tond nluob mə piebe' u'natunl, nɛ n cii' unieke uba bó, u ŋen' miŋəkm ya ponpuol‡ là te Uwien ya nun bó nnə ya kele inan bó ní, ¹⁴ kɪ təkɛh Uwien ya tond nluob wə ŋuuke linatunl nnə ki teh: «Lore bitondb binan bà lùo Efrat ya kpenciɛnɪ ya gbɛ nnə kɪ wiɛ.» ¹⁵ Nɛ u lore' bitondb binan nnə ki wiɛ'. Bi là bonde' ki ye bi li lore bɛ li ya binl nin u ya ŋmaal nin u ya wien nin u ya yo nɛ, bɛ ní ku binib ya gbiirm mita ya miba. ¹⁶ N cii' sojambɛ bà jɛke itaan nnə ya ŋəbu, bi là te itur itur ya turbɛnm nɛ.

¹⁷ N laa' itaan nnə nin bà jɛke yí nnə te ma bo.

Tikur tuba lieke bi'fɛl bo.

Tu'slem miba mɔn tɛn umu,

mitəm bən wiee,

mitəm mə naan mitenŋəkjɛm.

Itaan nnə ya yul naan ucind ya yul nɛ.

Umu nin imuŋii nin mitenŋəkjɛm ŋɛh i'ŋuən ni.

* 9:1 Liike Luk 8:31. † 9:11 Apoliyon ya tingi si: «Uduber nɛ.» ‡ 9:13 Liponpuol nnə ya kele kɛ ya gbɛ naan iyin nɛ.

¹⁸ Umu nin imufii nin mitenñokjiem nno yé ijendcien ne ki ñeh itaan nno ya ñuon ni. Tibont tuta nno ku' binib ya gbiirm mita ya miba, ¹⁹ kime itaan nno ya tuom te i'ñuon nin i'juun ni ne. I'juun nno naan iwe ne ki ñmobe iyul. I taah yen ne ki jendeh binib.

²⁰ Binib bà ña kpo' ijend nno ni nno ña lèbre' bi'tetem. Bi bie ki gbaandeh ki pukeh isenpol nin ibule yà ben nin bi'yul tien' yí nno ne. Bi taa' miñòkm nin ilike ya kurku nin kukurku kùà bi yih kù blónsi nno nin iten nin idò ne ki tien' yí. Ibule nno ña lenh, ka ciih, ka cuonh mò. ²¹ Binib nno ña bie ki daan' bi'nikul nin bi'ñokjil nin bi'sonsöndl nin bi'nasubu.

10

Uwien ya tond nin kigbónwawaak kiba ya gber

¹ N tí laa' Uwien ya tondtadaan uba, u ñen' kutaaku bó ki jinh ní kutewòlgbónku piibe u'bo; gbengbenjepolke guon' u'yul ten uyukpekpie. U'nun bó muoreh ten uwien, ne u'taan mò naan umu ne teknh còlcòl. ² U ñuuke kigbónwawaak kiba u'nuò ni kí pibre'. U'nojietaal te miñuncienm bo, ne u'noğentaal mò te liwél bo. ³ U wuure' ufaa bo ten ucind. U wuure' uyo wà nno, ne utaa tien' bolm milole bo. ⁴ N ye ní kele itetien nno ye bà kugbónku ni, ne ki cii' uniéke uba bó u len' paaki bó ki ye: «Bòle itetien nno ye bà, la kele tù.»

⁵ Uwien ya tond wà n bi laa' u se miñuncienm nin liwél bo nno yuon' u'nojie paaki bó ⁶ ki pole' wà tuu ki te uyo ke, ki ñen' kutaaku nin tibont tà ke te ku'bo, ki ñen' kitink nin tibont tà ke te ki'bo, ki tien' miñuncienm nin tibont tà ke te mi'ni nno, ki ye: «Na ji li taande.»

⁷ Ama uyo wà Uwien ya tond nlole li cin kí piebe u'natunl nno, u ya yo ne Uwien ya gbebalkaar tà u là tóke' tù u'tonsónb binòbonsòknb nno li tien.

⁸ N bi cii' uniéke wà bó paaki bó nno tí ye: «Li joh kí tí teke kigbónk kà Uwien ya tond wà se miñuncienm nin liwél bo ñuuke kè, kí pibre' nò.»

⁹ Ne n bure' Uwien ya tond nno saan ki tí tóke' wò ki ye wò ní de nni kigbónk nno. Ne u tóke' nni ki ye: «Teke kè kí ñmón. Kí li ñme a'ñòbu ni ten tisiir ne, ne ki li to a'benku ni.» ¹⁰ Ne n teke' kè utond nno ya nuò ni kí ñmón'. N ñmónh kè uyo wà nno kí ñme n'ñòbu ni ten tisiir ne. Ama n tí nele' kè ma nno n'benku ni ke ji to ne kerkèri. ¹¹ Nen saan ne bi tóke' nni ki ye: «A li bie kí take inibol yà ke te uñendun wuu ni, ki lienh ilenbol ke nin biberb nà lá li tu be ya gber.»

11

Bimónkumb bile ya gber

¹ Nen saan ne bi de' nni inmele ya lenbenl liba li naan ukpendò, ki tóke' nni ki ye: «Fii kí kpaan Uwien ya duku nin liponpuol, kí káan binib bà gbaandeh ki pukeh Uwien len nno. ² Ama á daan ki la kpaan kuduku nno ya luo, kime Uwien taa' wù ki de' bà ña yé u'yaab ne. Bi li faake nin Uwien ya du kí wòbn u'niòb kí tí baa inmaale pinan nin ile. ³ Ne Uwien li cère u'mónkumb bile ní li sókndeh u'gber kí tí baa iwien liturl nin kobiile nin piluob, kí li guo tikpelcer* tuba tù naan tibòtor.»

⁴ Bimónkumb bile nno yé Olifi ya siin ile nin ifr ile ne ki se uñendun ya Yonbdaan ya nun bó. ⁵ Bi'ñennendb nuunh be ní jènde be la, umu uba ne li ñe bi'ñuon ní kí ku be. Wà ke nuunh wò ní jènde be la, udaan li kpo nno ne. ⁶ Bi

* **11:3** Bi là ke mikuum bii bi te uyensaa ni bii bi bende' ki ye bi bii' Uwien ne la, bi guoh ni ya kpelcetunb. Liike Matie 11:21.

ηmabe mituam be ri cuo utaa uyo wa bi te ki sokndeh Uwien ya gber, ki ηmabe mituam be ri cere miñunm ri kpende misem, ki ηmabe mituam be ri cere ijend ke ya bol ri lu utingben bo uyo wa ke bi ye.

⁷ Bi ti kun' imon Uwien ya gber bo ki gben' la, kiwenbiik ka li ne ni kubuoku kua no ka ηmabe bien ni nno li jeke be butobu ki faake nin be, ki ku be. ⁸ Ne bi'gbenent ri juore ki li do upaan bo uduciem wa ni bi la kpe' bi'Yonbdaan udoponpon bo nno ni. Bi yih udu nno ki nengreh Sodam nin Esipt ne. ⁹ Ne inibol ya ke te unendun wuu ni ki lienh ilenbol ke nno li baa ki la liike bi'gbenent nno ki ti baa iwien ita nin kujenku, ka ri tuo be ri sube be. ¹⁰ Bi'kuum li songe utingben ya nib ya yem, be ri li poknh, ki li punh tob tibont, kime Uwien ya nɔbonsoknb bile nno la jende' be ki gbien'. ¹¹ Ama iwien ita nin kujenku nno gɛbre', ne Uwien cere' kufuorku kon' bi'ni, bi fii' ki sere', ne bujewaancienbu cuo' binib ba bi likeh be nno. ¹² Ne biɔbonsoknb bile nno cii' unieke uba bo u len' paaki bo ufaa bo ki ye: «Dho ni men.» Ne bi don' paaki kutewolgbonku ni bi'nennendb ya nun bo. ¹³ U ya yo ne kitink jenge' ceen, ne uduciem nno ya dur ya ghiirm piik ya miba lu'. Kitink ya jengm nno ku' binib itur ilole. Ba sien' ka kpo' nno ya fel sen' ki ti kende', ne bi kpieke' Uwien wa te paaki bo.

¹⁴ Ijend nle bo gɛbre' so. Nta mo ya baam ηa ri taande.

Linatunl nlole ya piebm

¹⁵ Uwien ya tond nlole mo piebe' u'natunl, ne bidenb biba len' paaki bo ufaa bo ki ye:

«Yonbdaan Uwien nin u'Nigendke Kristo ne ji si unendun wuu ya bel. Libel nno li tuu ki te uyo ke ne.»

¹⁶ Ne bicienb pile nin binan ba ke bi'berbiemu bo Uwien ya nun bo nno gbaan' ki pukeh Uwien ¹⁷ ki teh:

«Yonbdaan Uwien, mituam ke ya daan.
Sin wa la te, ki bie ki te nno, ti faareh ηe,
kimε a taa' a'tocienm ne ki jin' a'bel.

¹⁸ Binib ba ηa ye a'yaab ya benku ni la ben' a'bo,

ne fenfenno a'mo ya mutuol ji fii' bi'bo.

Uyo wa so a li bu bitenkpiib tibuur,

ki su a'tonsɔnb biɔbonsoknb,

ki su a'nib ba ke boh ηe,

biwaab nin bicienb ke†,
ki gben ba bereh unendun nno ya gber.»

¹⁹ Uwien ya duku kua te paaki bo nno piire', kujotieku ya lek se ku'ni. Nen saan ne utaa mekndeh ki tengeh ki ηmabe kuwaaku ceen, kitink jenge', ne utaa nii' iteten lu' ki yebe ceen.

12

Upiitɛnpunb nin utunwien ya gber

¹ Ni ya puoli bo ne micincilncienm miba tien' kutaaku bo. N laa' upii uba ne uwien piibe u'bo ten lilielr, unmaal te u'taan ya tingi, inmaabii piik nin ile te u'yul bo ten uyukpekie. ² Upii nno la punbe' ne, u'mamaayo baa', u benh wo ri maa, ne ki wolnh nin imerwien.

³ Micincilntam ti tien' kutaaku bo. N laa' utunwien* uba, u mon tohin ki ηmabe iyul ilole nin iyin piik, ki kpie uberyukpekie yul ke yul bo. ⁴ Utunwien

† **11:18** Biwaab nin bicienb li fre ki li ye ibaan nin binikpekiekb mo. * **12:3** Utunwien ye ibiere ya daan ya nennenu ne.

nnə taah u'juul ki preh inɲaabiɪ ya gbiirm mita ya miba, ki wienh kitink bo. U baa' ki lá sere' upii nnə ya nun bó ɲə kibuk nnə tí ɲen' uyo wá la, wə rí pək kí guəre kí nele ne.

⁵Upii nnə maa' kibujebuk. Ken ne lá li ɲuuke inibol ke nin ufaa ki la ɲmobe nunsonge bi'bo. Uwien yuure' kibuk nnə ki don' u'ba saan, u'berbiek ya búol.

⁶Nen saan ne upii nnə sen' ki jon' kupenpelku ni, Uwien lá bonde' wə mifenm nen bó ne. Bi tí li likeh wə nen bó ne kí tí baa iwien liturl nin kobiile nin piluob.

⁷Butəbu buba tien' kutaaku bo. Uwien ya tondciɛnɔ ya uba bi yih wá Misel; wən nin u'tondb tən' nin utunwiɛn nnə nin u'mə ya tondb butəbu, ⁸ki faake' nin be, ne utunwiɛn nin u'tondb ɲa ji ɲmobe sen be rí li te paaki bó. ⁹Ne bi ɲəre' kutunwiɛnku nnə. Kú yé uyo bo ya we nnə ne. Bi yih kun ne usenpol, ki liebe' ki yih kú *Satan. Kun ne tulndeh uɲɛndun ya nib ke. Bi ture' kun nin ku'tondb ke ne ki wíe' kitink bo.

¹⁰Ne n cii' unieke uba bó u len' ufaa bo kutaaku bo ki ye:

«Uyo wá sə yé uɲmɛɲmɛɲyo,

ki yé uyo wá tí'Wien wuən' u'tuəm,

ki wuən' ki ye u yé ubɛr,

ki wuən' ki ye u'Nigɛndkɛ Kristo ɲmobe ticiɛnt,

kime bi ɲəre' wá biindeh tí'yaab Uwien ya nun bó ɲənku nin wien ni nnə ɲə.

¹¹Tí'yaab nnə faake' nin wə ɲə. Kipebuk ya sɛm nin tigber tá bi kundeh imən tu'bo nnə,

ne cère' bi faake' nin wə.

Ba tɔnge' bi'miel haali kí tí kpo'.

¹²Kutaaku nin tibont tá ke te ku'bo rí li poknh,

kime bi ɲəre' usenpol nnə ɲə.

Ama ní bre kitink nin miɲunciɛnm bo,

kime usenpol jüre' ní'bó

nin u'benpiebe,

ki ben ki ye ní sien' wə iwenkàanke ne.»

¹³Utunwiɛn nnə laa' bi ture' wə kí wíe' kitink bo ma nnə ne u sen' ki paan' upii wá maa' kibujebuk nnə bo. ¹⁴Ne Uwien de' upii nnə ifiebe ile í yebe tɛn umiekaab yi ɲə wə rí laan kí jo kupenpelku bó, Uwien lá bonde' wə mifenm ná saan nnə ɲə utunwiɛn nnə lá nɛnde wə. Bi tí li likeh wə nen saan ne kí tí baa ibin ita nin kujenku. ¹⁵Nen saan ne utunwiɛn nnə siin' miɲunm mí yebe tɛn likpenl upii nnə ya puoli bó ɲə mè rí puube kí tí tuke wə kí bure.

¹⁶Ne kitink tore' upii nnə, kí yàare' ne utunwiɛn nnə siin' miɲunm mà nnə kɔn'. ¹⁷Utunwiɛn nnə ya benku ní ben' upii nnə bo kí tí kɛnde', ne u bure' kí tí tɔn' nin upii nnə ya yaabii wá sien' nnə butəbu. Bi yé binib bá boh Uwien ya wəb, kí pɛ *Yesu ya gber bo mənɲənm ne. ¹⁸Ne utunwiɛn nnə jon' kí tí sere' miɲunciɛnm ya gbe litengbil bo†.

13

Kiwenk ká ɲen' miɲunciɛnm ni nin utunwiɛn nnə ya gber

¹N tí laa' kiwenk kiba, kí ɲen' miɲunciɛnm ni, kí ɲmobe iyul ilole nin iyin piik, kí kpíe uberyukpekpiɛ yinl ke yinl bo. Ne bi kele' yul ke yul bo liyel, lí sukreh Uwien. ²Kiwenk nnə naan unamuun ne, kí'taan yebe kí ɲmobe titebiɲiint tú fenbe cɛɛn, kí ɲəkpon naan ucind yu. Utunwiɛn nnə taa' u'faa nin u'berbiek nin u'tociɛnm kí de' kɛ.

³Kiwenk nnə ya yul nnə ya liba ɲmobe kugbiɛku tɛn lá rí ɲmɛre ne.

† **12:18** Bi kpíe' kí kele' tigbont tá nnə ya tuba ní kele' kí ye: «N jon' kí tí sere' miɲunciɛnm ya gbe litengbil bo ne.»

Ama kugbiëku nnò bukre'.

Ni cuo' utingben ya nib ke miyokm ne bi ji ñuoreh kè.

⁴ Bi gbaan' ki pukeh utunwien nnò, kimε wɔn nε de' kiwenk nnò mituom. Bi là gbaan' ki pukeh kiwenk nnò mɔ ki teh: «Ŋmε te ten kiwenk kie nɔ? Ŋmε li fre ki tɔ nin kè butɔbu?»

⁵ Bi là de' kiwenk nnò usen kè rí li lienh tigbengt ya lenm, kí li sukreh Uwien, ki de' kè mituom kè rí li teh tibont haali inmaale pinan nin ile. ⁶ Ne kí cin' ki sukreh Uwien ki saah u'yel, ki yih u te ná saan fεnm, ki sukreh bà te u'saan paaki bó nnò. ⁷ Bi de' kè usen kè rí tɔ nin Uwien ya nib butɔbu kí faake nin bε. Ne ki de' kè mituom kè rí li ŋuuke inibol yà ke te unɛndun wuu ni ki lienh ilenbol ke nnò. ⁸ Utingben bo ya nib bà ke ba ke'le' bi'yel limiel ya gbɔnku ni haali unɛndun ya cincinm nnò li gbaan kí puke kiwenk nnò. Bi là ku' Uwien ya Pebuk kà nnò nε si limiel ya gbɔnku nnò.

⁹ «Wà ŋmɔbe litubl la, wɔ rí cii.

¹⁰ Uwien ye bi li cuo wà tiyonbt la,

bi li mɔnbe kí cuo wɔ tiyonbt nε.

U ye bi li ku wà nin kijusiek la,

bi li mɔnbe kí ku wɔ nin kijusiek nε.

Nen bo, Uwien ya nib rí li ŋmɔbe kuminku,

kí li pε Uwien bo mɔnmɔnm.»

Kiwenk kà puɔ' kitink ni ya gber

¹¹ Ne n tí laa' kiwentɔk kiba puɔ' kitink ni, ki ŋmɔbe iyin ile í naan kipebuk yè, nε ki ji lienh ten utunwien nnò. ¹² Kí là ŋmɔbe kiwenk kà ñen' miñuncienm ni nnò ya tuom ke, nε ki taah mè ki sɔnh ki dienh kè. Kiwenk kà puɔ' kitink ni nnò wɔbndeh utingben bo ya nib bε rí li gbaandeh ki pukeh kà là ñen' miñuncienm ni, ki ŋmɔbe kugbiëku, kù bukre' nnò. ¹³ Kiwenk kà puɔ' kitink ni nnò teh micincilm cεen, haali kí tí cèreh umu ñeh paaki kí jiinh ní tingi, binib ke ya nun bó. ¹⁴ Bi de' kè mituom kí teh micincilm ki dienh kiwenk kà ñen' miñuncienm ni nnò, ki tulndeh utingben ya nib ke, ki tɔkeh bε kí teh bε rí mε kiwenk kà bi bunge' kè nin kijusiek ŋɔ kí faake' nnò ya nennenkú. ¹⁵ Bi de' kiwenk kà puɔ' kitink ni nnò mituom kè rí kuɔn kufuorku kà ñen' miñuncienm ni nnò ya nennenkú ni ŋɔ kù rí li lienh, ki cèreh bi kuuleh binib bà ke ŋa gbaandeh ki pukeh kù nnò. ¹⁶ Kí wɔbn' binib ke, biwaab nin bicienb nin bifaadεnb nin bijiinb nin iyonbe nin bà ŋa yé yonbe bi tien' kudieku bi'nojie bo bii bi'yutun bo. ¹⁷ Kudieku nnò yé kiwenk kà ñen' miñuncienm ni nnò ya yel bii ki'yel ya nɔnbl nε. Unil wà ŋa ŋmɔbe kudieku nnò la, ba rí cère wɔ rí de bonn, ka rí cère wɔ rí kuore mɔ.

¹⁸ Fεnfennɔ miyεnfuom nε li cère binib rí bende tibont tuu ya tingi. Unil wà ŋmɔbe miyεnfuom nε li bende kiwenk nnò ya nɔnbl ya tingi. Linɔnbl nnò yé unil ya yel ya nɔnbl nε. Lí te kobiiluob nin piluob nin miluob* nε.

14

Kipebuk nin kí teke' binib bà kí wíe'

¹ N tí liike' ki laa' Kipebuk nnò se Siyɔn ya juɔl bo. Binib itur kobk nin pinan nin inan bà ya yutun bo ŋmɔbe ken nin kí'Baa ya yel nnò te kí'saan. ² Ne n cii' kuwaaku kuba bó paaki bó ní tuoreh ten miñuncienm nε fuh bii utaa nε tengeh ufaa bo. N ciih kuwaaku kúa bó nnò ŋmε mɔ ten bibiëñib nε ñih

* **13:18** Biba maaleh ki teh linɔnbl kobiiluob nin piluob nin miluob yé Erom ya bercien ya yel nε. Bitɔb maaleh ki teh linɔnbl nnò wɔngεh unisaal ya bonn nε.

tibèr. ³ Binib nnò te Uwien ya bërbiék nin tiwənfuobt tunan nin bicienb nnò ya nun bó nɛ ki geh iyuonfaan. Binib itur kobk nin pinan nin inan bà Uwien dɛ' bɛ kitink bo ki wiɛ' nnò baba ŋa rí la, uba ŋa rí fre kí benge iyuon nnò. ⁴ Ba kuon' bi'ba jòknt, bi te tɛn uɛfaan wà ŋa ben jɛ nɛ, kime ba paan' niba bo, bi pɛ Kipebuk nnò baba bo nɛ, kí joh kí joh ná kɛ saan. Uwien dɛ' bɛn nɛ binib ni kí wiɛ', bɛ rí li yé wɔn nin Kipebuk ya níkpíekb. ⁵ Ba bɛn tonnenku, nɛ ka ŋmòbe biil mɔ.

Uwien ya tondb bita tɔke' Uwien ya buur bó

⁶ N tí laa' Uwien ya tond uba, u laanh mitɛwɔlkrɔm, ki tuke tigbɛmɔnmɔnt tà ŋa ŋmòbe ghenm, wɔ rí lá tɔke utingbɛn ya nib kɛ: inibol yá kɛ te uɛɛndun wuu ni kí lienh ilenbol kɛ nnò. ⁷ Utond nnò len' ufaa bo ki ye: «Li boh mɛn Uwien, kí li kpíekreh wɔ, kime u li bu binib tibuur uyo wà nnò baa'-a! Li gbaandeh mɛn kí pukeh Uwien, wɔn nɛ ñɛn' kutaaku nin kitink nin miñunciɛnm nin iñunbun kɛ ya bol.»

⁸ Utondlie mɔ paan' ukpíek nnò bo, kí lienh kí teh: «U lu' ŋɔ, u lu' ŋɔ, uduciɛn Babilonn lu' ŋɔ. Wun nɛ taa' u'sonsɔndl kí puon' inibol kɛ, kí cɛrɛ' í kɔn' Uwien ya tudere ni.»

⁹ Utond nta mɔ paan' bikpíekb bile nnò bo, kí lienh ufaa bo kí teh: «Binib bà kɛ gbaandeh kí pukeh kiwɛnk nnò nin kí nɛnnɛnku, kí ŋmòbe kí d'íeku bi'yutun bo bii bi'nuɔ bo la, ¹⁰ Uwien ya benku ni li be bi'bo kí gbien, wɔ rí dɛrɛ bi'tub ka rí muɔ bɛ cɛɛɛkm, kí cɛrɛ bɛ rí li te u'tondb nin Kipebuk ya nun bó kí jɛndeh kí lɛbreh mitɛnɔkjiem má tekhn umu ni. ¹¹ Umu wà bi te u'ni kí jɛndeh kí lɛbreh nnò ya muñi li tuu kí dukeh nɛ uyo kɛ. Binib bà ŋmòbe kiwɛnk nnò ya yel ya d'íeku, kí gbaandeh kí pukeh kɛn nin kí nɛnnɛnku nnò lí jɛndeh nɛ ñɔnku nin wien ni ka rí li ŋmòbe fuorl.»

¹² Nɛn bo, ní yé uyo wà Uwien ya nib bà boh u'wɔb, kí teke' *Yesu kí jin' nnò rí li ŋmòbe kuminku nɛ.

¹³ Nɛ n cii' uníekɛ uba bó u len' paaki bó kí ye: «Kɛle kí ye: Binib bà jí kpúokɛh fɛnfɛnnò Yonbdaan bo nnò, Uwien ya mɔnm te bi'bo.» Nɛ *Mífuoñaanm ye: «Imɔn, bɛ rí li fuoreh kí ñɛn bi'jiinku, kime Uwien ŋa rí sunde bi'bó bi sɔn' itùon ya nnò bo.»

Uwien li bu uɛɛndun ya nib tibuur

¹⁴ Nɛ n tí líike' kí laa' kutɛwɔlgbɔnpɛnpienku kuba, niba kɛ ku'bo kí naan unisaal, kí kpíe miñɔkm ya yukpɛkpíe, kí ŋuuke puokɛmɔmɔmaa uba. ¹⁵ Nɛ Uwien ya tond uba ñɛn' ní Uwien ya duku ni, kí yin' wà kɛ kutɛwɔlgbɔnku bo nnò ufaa bo kí ye: «Taa a'puoko nnò kí cin kí li ceh tijier, tijier ya cɛɛeyo baa' ŋɔ, kime utingbɛn bo ya jier bɛn'-a.» ¹⁶ Nɛn saan nɛ wà kɛ kutɛwɔlgbɔnku bo nnò taa' u'puoko kí cen' utingbɛn ya jier kɛ.

¹⁷ N tí laa' utondtɔ paaki bó, u ñɛn' ní Uwien ya duku ni, kí mɔ ŋuuke puokɛmɔmɔmaa.

¹⁸ Nɛ utondtɔ mɔ ñɛn' liponpuol saan. Wɔn nɛ ŋmòbe mituɔm umu bo. U yin' utond wà ŋuuke puokɛmɔmɔmaa nnò ufaa bo kí ye: «Taa a'puokɛmɔmɔmaa nnò kí cɛɛrɛ utingbɛn bo ya sibii yá bi taah yé kí ŋɛh fɛn nnò, kime í bɛn'-a.» ¹⁹⁻²⁰ Nɛ utond nnò taa' u'puoko kí cɛɛrɛ' utingbɛn bo ya sibii nnò, kí taa' kí kuore' kubɔciɛnku kua bi ŋmɛngɛh isibii ku'ni nnò ni. Bi ŋmíen' isibii nnò dugbaal nɛ. Bi ŋmíen' yɛ ma nnò misɛm nɛ ñɛn' kubúoku nnò ni kí puube' kí tí baa' kɔnsini kobiita. Utaan sɛ mi'ni la, mí li baa u'lenbu. Nɛn nɛ wuon' kí ye Uwien ya benku ni bɛn' binib bo cɛɛn.

15

Ijendfórke ya gber

¹ Nε n tí laa' micincilntòm kutaaku bo. Ní yé niboncienn nε ki ηmabe kuñaanku cεen. N laa' Uwien ya tondb bilole, bεn nε li cère ijend ní tu uηendun ya nib kí tí dukn bolm milole. Ijendfórke nínə, kime yεn bo nε Uwien li tùrε kí wuon u'benpiebe.

² Nε n laa' nibonn niba ní naan miñuncienn umu te ni'bo, ní wien tein ki likeh kí càareh tεn lidingl, kí laa' binib bà mǎn' kí faake' nin kiwεnk nnə nin kí'nennεnku nin kí'yel ya nǎnbl nnə se nibonn nnə saan, kí ηuuke Uwien de' bε tibēr tà nnə. ³ Kí gεh Uwien ya tonsǎnl Moyis nin Kipebuk nnə ya yuon kí teh:

«Yonbdaan Uwien mituom kε ya daan,
a'tuon yé ituoncienn nε ki ηmabe kuñaanku.

A teh ná nnə ní cuube nε kí yé imǎn.

Sin nε yé inibol kε ya bεr.

⁴ Yonbdaan, ηmε li mεnge lifél kí la boh ηε? Nηmε te kí ye wa rí li pèkeh ηε?

Sin baba nε yé uñaan.

Inibol kε li baa kí lá gbaan a'nun bó kí puke ηε,
kime binib kε laa' a teh ná nnə ní cuube nε.»

⁵ Ní ya puoli bó nε n laa' Uwien ya duku kúa te paaki bó nnə piire', kun si: kujǎtiekú ya lεkl te lininbonl lá ní nnə. ⁶ Nε Uwien ya tondb bilole bà li cère uηendun ya nib ní jēnde kí tí dukn bolm milole nnə řen' ní kuduku nnə ní, kí guo tikpεlεpenpien tú windeh, kí buobe miñǎkm ya nǎngben bi'siik ní. ⁷ Nε tiwεnfuobt tunan nnə ya kiba taa' miñǎkm ya sèn ilole kí de' Uwien ya tondb bilole nnə. Uwien wá tuu kí te uyo kε nnə ya mutuol nε gbe isèn nnə. ⁸ Nε Uwien ya kpieke nin u'tuom cère' imuñii fií' kí gbe kuduku nnə. Uba ηa rí fre kí kǎ ku' ní kí tí baa ijend yá Uwien ya tondb bilole li cère uηendun ní jēnde yé kí tí dukn bolm milole nnə ya gbenm.

16

Uwien ya benpiebe te isèn yà ní ya gber

¹ N cii' unieke uba bó u len' Uwien ya duku ní ufaa bo, kí tǎke' Uwien ya tondb bilole nnə kí ye: «Li joh mεn kí tí taa Uwien ya benpiebe wá te isèn ilole ní nnə kí wule kitink bo.»

² Ukpiεk bure' kí tí taa' ná te u'senl ní nnə kí wule' kitink bo. Nε inel yá bre kí wí kí gbien' yéyεke' binib bà ηmabe kiwεnk nnə ya díeku kí gbaandeh kí pukeh kí'nennεnku nnə.

³ Ulie mǎ taa' ná te u'yaal ní kí tí wule' miñuncienn ní. Nε mí kpēnde' kusεbubulku kí naan libonkpil ya sēm. Nε tibont tà kε te mí'ni nnə kpo'.

⁴ Nta mǎ taa' ná te u'mǎ yaal ní kí tí wule' ikpen nin iñunbun ní. Nε i'ñunm kpēnde' misēm.

⁵ Nε n cii' Uwien ya tond wá ηmabe mituom miñunm bo nnə len' kí ye:

«Uwien, a cuube nε,
sin nε lá te, kí biε kí te, kí yé uñaan.

A tien' ná nǎ nε wuon' kí ye a'buur cuube.

⁶ Kime bí ku' a'nib nin a'ñǎbonsǎknb nε a'mǎ de' bε misēm bε rí řu. Bi kpε nen nε.» ⁷ Nε n cii' unieke uba bó liponpuol saan u teh: «Yonbdaan Uwien mituom kε ya daan, a'buur yé imǎn nε, kí cuube.»

⁸ Nnan mǎ taa' ná te u'mǎ yaal ní kí wule' uwien wá puǎreh nǎ bo, nε u laa' mituom wù rí li sienh binib tεn umu. ⁹ Kuwǎlku funfunde' binib, nε bí suke'

Uwien wà ñmabe ufaa ki cère' bi jèndeh nnò, ka tuo' bε rí lèbre bi'tetem ñò kí kpíeke wò.

¹⁰ Njun mò taa' ná te u'mò ya sɛnl ni ki tí wule' kiwenk nnò ya bɛrbiek bo. Kí'bel ya tinɛnm kɛ biike', nɛ binib jèndeh ki gbiekeh ki ñmònh bi'lɛn. ¹¹ Ijend nnò nin inel nnò bo nɛ bi suke' Uwien wà te paaki bó; ka tuo' kí wiε' bi'tuonbiε nnò.

¹² Nluob mò taa' ná te u'mò ya sɛnl ni, ki tí wule' likpenciɛnl Efrat ni, nɛ lí fuore', ki cère' biberb bà ñɛn' liwenpurl bó ní nnò laa' ñɛñɛbùl. ¹³ Nɛ n laa' isɛnpol ita; uba ñɛn' *utunwiɛn nnò ya ñòbu ní, utò ñɛn' kiwenk nnò yaabu ní, utò mò ñɛn' utonnenñòbonsòknl yaabu ní. Isɛnpol nnò naan itetiε nɛ. ¹⁴ *Satan nɛ sòn' yè, í teh micincilm, kí joh utingbɛn kɛ bo ya bɛrb saan, yè rí taan bɛ ñò bɛ rí tò butòbu Uwien mituòm kɛ ya daan ya wengbiin ya daali.

¹⁵ Yonbdaan ye: «Li cengeh mɛn, n lí baa tɛn unasu nɛ. Wà ña gòh, kí bonde' u'wengolkaar mò la, Uwien ya mòm te u'bo, kime wa rí cuon cɛnkpenlonlonl bɛ rí lɛ u'fɛ.»

¹⁶ Isɛnpol nnò taan' biberb nnò libùl liba nɛ bi yih ní'saan *Sufmbɛ ya lenm ni kí teh Amagedònn.

¹⁷ Nlòle mò taa' ná te u'mò ya sɛnl ni, ki tí wule' kitink bó ní, nɛ unieke uba len' ufaa bo Uwien ya duku ni u'berbiek saan kí ye: «Ní gben' nínò.» ¹⁸ Utaa məkndeh, kí tengɛh, kuwaaku te cɛɛn, nɛ kitink jèngɛ' na ñmabe fuul. Haali Uwien tí ñɛn' binib kitink bo ma, ka laan jèngɛ' mi ya jèngm. ¹⁹ Kí jèngɛ' ma nnò nɛ uduciɛn Babilonn yɛkre' bolm mita. Idu kɛ ya dur mò lulu'. Uwien nɛ tiere' uduciɛn Babilonn ya nib bó. U'benku ni ben' bi'bo kí gbien' nɛ u dɛrɛ' bi'tub cɛɛn, ka muò' bɛ cɛcɛkm. ²⁰ Idek nin ijuòn kɛ fefele'. ²¹ Utaa nii' nɛ itɛtɛn lulu' binib bo kí kpíeke cɛɛn, nɛ bi suke' Uwien itɛtɛn nnò bo, kime ijend nnò lá bre bi'bo cɛɛn nɛ.

17

Uwien li bu ujenkpendgaar tibuur

¹ Nɛ Uwien ya tondb bilole bà ñuuke isɛn ilole nnò ya uba baa' kí lá tòke' nni kí ye: «Dɛn rí wuòn ñɛ Uwien lá lí bu ujenkpendgaar nnò tibuur kí dɛrɛ u'tub ma bo. Ujenkpendgaar nnò yé udu nɛ kí te ikpengol ya gbɛ. ² Utingbɛn bo ya bɛrb tien' lisònsòndl nin wòn nɛ, nɛ binib guòrɛ' lè utingbɛn kɛ bo kí kòn' Uwien ya tudɛrɛ ni.»

³ *Mifuoñaanm cère' n laa' ná tidɛknt yaam nnò ni, nɛ utond nnò taa' nni kí jon' kupenpelku ni, n tí laa' upii uba jɛke kiwenmómónk kiba, kí ñmabe iyul ilole nin iyin piik, kí gbenɛnt kɛ gbe iyel yà sukreh Uwien. ⁴ Upii nnò guo tiwɛnmòmòmònt tuba tù mòm, kí taa' miñòkm nin itɛn yà ñmabe kudaaku nin ilaan yà ñmabe kudaaku kí fɛnde' u'ba. U ñuuke miñòkm ya sɛnl, lí gbe u'sònsòndtuòn. Yɛn si: u'juòke nin u'jòknt ya bont nnò. ⁵ Bi kɛle' liyel lá binib ña ben lí'tingi u'yutunl bo. Liyel nnò ya tingi si: «Uduciɛn Babilonn: lijenkpendl nin ijuòke yà te kitink bo ya naa.» ⁶ Nɛ n laa' upii nnò ñun' Uwien ya nib ya sɛm nin binib bà bi'ku' bɛ *Yesu bo nnò ya sɛm kí yibe' tɛn u'ñun' midaan nɛ.

N laa' wò ma nnò nɛ ní cuo' nni miyòkm cɛɛn. ⁷ Nɛ Uwien ya tond nnò tòke' nni kí ye: «Bɛ tien' ní cuo' ñɛ miyòkm-i? N lí kpiire' upii nnò nin u jɛke kiwenk kà, kí ñmabe iyul ilole nin iyin piik nnò ya gber, kí tòke ñɛ. ⁸ A laa' kiwenk kà nò, kí lá te nɛ ka jí te. Kí lí ñɛ ní kubùoku kùà ñò ka ñmabe biɛn nnò ní nɛ, kí bure bɛ rí tí ku kè. Binib bà Uwien ña kɛle' bi'yel limiel ya gbònkni ni haali uñɛndun ya cincinm nnò laa' kè la, ní lí jí bɛ, kime kí lá te nɛ, ka jí te ama kí lí líɛbɛ ní.

⁹ «Fenfennə miyɛnfuom nin mibɛnm nɛ li cɛrɛ binib rɪ bɛndɛ nibonn niɛ ya tingi. Kiwɛnk nnə ya yul ilolɛ nnə yɛ ijuɔn ilolɛ yá upii nnə tɛ i'bo nnə nɛ. I yɛ bibɛrb bilolɛ mɔ nɛ. ¹⁰ Bibɛrb bilolɛ nnə ni, biɲun ya bɛl gɛbrɛ' ɲɔ, nluob nɛ kɛ fɛnfennə wuɔ, nlolɛ ɲa laan kɛlɛ'. U lá kɛlɛ' la, wa rɪ wuɔkɛ. ¹¹ Kiwɛnk ká lá tɛ, ka ji tɛ nnə yɛ bɛrniin nɛ, ki ɲɛn' bibɛrb bilolɛ nnə ni, nɛ ki joh bɛ rɪ tɪ ku kɛ. ¹² A laa' iyin piik yá nnə, yɛ binib piik bá lá li ji libɛl nɛ. Bi lá jin' libɛl la, bɛn nin kiwɛnk nnə li taan libɛl nnə nɛ, ama la rɪ wuɔkɛ. ¹³ Bibɛrb nnə kɛ kpaan' buɲɔbu nɛ, bɛ rɪ taa bi'tuɔm nin bi'faa kɛ kɪ sɔn kɪ de kiwɛnk nnə. ¹⁴ Bi li tɔ nin Kɪpɛbuk butɔbu, nɛ kɛ rɪ faakɛ nin bɛ, kimɛ kɪ yɛ yonbɛnɛ kɛ ya Yonbdaan nɛ, ki yɛ bibɛrb kɛ ya bɛrciɛn. Wɔn nin binib bá Uwien yin' bɛ kɪ gɛndɛ' bɛ bi yɛ u'yaab ki pɛ u'bo mɔnmɔnm nɛ li faakɛ.»

¹⁵ Nɛ utond nnə tí tɔkɛ' nni ki ye: «A laa' miɲunm má ujenkpend nnə tɛ mi'saan nnə yɛ inibol yá kɛ tɛ uɲɛndun wuu ni ki lienh ilɛnbol kɛ nnə nɛ. ¹⁶ A laa' iyin piik yá, i yɛ bibɛrb nnə, nin kiwɛnk nnə li sikrɛ ujenkpend nnə bo, kɪ fiɛ u'wɛnt kɛ, kɪ cɛrɛ wɔ rɪ li tɛ limufunl, kɪ ɲmɔnɲmɔn wɔ, kɪ taa umu kɪ sɛ ná bó sɛn'. ¹⁷ kimɛ Uwien nɛ de' bibɛrb piik nnə iyɛnmaalɛ bɛ rɪ tien u yɛ ná. U yɛ ná si: bibɛrb piik nnə rɪ kpaan buɲɔbu kɪ taa bi'bɛl kɪ cɛbɛ kiwɛnk nnə kɪ tí baa uyo wá u lá len' ná nnə rɪ tien.

¹⁸ «A laa' upii wá nnə yɛ uduciɛn wá likɛh utingbɛn bo ya bɛrb kɛ nɛ.»

18

Babilonn ya berm

¹ Ni ya puoli bó nɛ n tí laa' tidɛknt yaam Uwien ya tonɛ uba ɲɛn' paaki bó ki jiinɲ ní, kɪ ɲmɔbɛ mituɔm kɪ gbien', nɛ u'wenwenku wɛndɛ' utingbɛn kɛ bo,

² nɛ u lienh ufaa bo ki tɛh:

«U lu' ɲɔ, u lu' ɲɔ, uduciɛn Babilonn lu' ɲɔ.

U ji kpɛndɛ' isɛnpol kɛ ya bol ya kɔnkuɔn nɛ.

Inuɔn nin tiwɛnt tá yɛ tíjɔnkt ya bont kɪ ɲmɔbɛ isɛnsɛn kɛ ji kɔ wun ni nɛ.

³ Kimɛ udu nnə nɛ taa' u'sɔnsɔndl kɪ puon' inibol kɛ, kɪ cɛrɛ' í kɔn' Uwien ya tudɛrɛ ni.

Utingbɛn bo ya bɛrb tien' lisɔnsɔndl nin wú, nɛ ikpɛnkpend laa' lifaal li yɛbɛ u'wiel bo.»

⁴ Nɛ n tí cii' uniekɛ uba bó paaki bó u lienh ki tɛh:

«N'nibɛ, ɲɛ mɛn Babilonn ni,

ki la li tɛ u'nib ya tɔnɔnbierɛ ya gbɛr ni,

ɲɔ ki la ji ijɛnd yá bi li ji yɛ nnə,

⁵ kimɛ udu nnə ya nib sɔn' itɔnɔnbierɛ yá nnə yɛbrɛ' kɪ gbien' kɪ tí kpɛ kutaaku nɛ, Uwien ɲa sunɛ' bi'tɔnɔnbierɛ nnə bó,

⁶ Tien bɛ mɛn bi tien' nɛ ma bo nnə,

bi tien' nɛ ibierɛ yá nnə, jiin bɛ mɛn nnə bolm mile bo,

bi lá cɛrɛ' ni jin' ijɛnd ma bo nnə,

jiin bɛ mɛn nnə bolm mile bo.

⁷ Bɛn bá lá yɛ tigbengt, kɪ yɛ bɛ rɪ li tɛ liwiel ni, ní tí kɛndɛ' nnə,

cɛrɛ mɛn bɛ rɪ ji ijɛnd mɔ kɪ li kaa mikuum kɪ tí baa nnə,

kimɛ udu nnə ya nib maalɛh bi'fɛl ni,

ki tɛh bi'du gbɛrɛ' nɛ, ka tɛ tɛn kpropii,

ka li li kɛlɛ kuum mɔ fiɛbu.

⁸ Nɛn bo, ijɛnd li taan kɪ lu udu nnə ya nib bo uwien uba nɛ. Yɛn si:

mikum nin ikumuɔ nin mikɔnm.

Umu li wi udu nnə,

kimɛ Yonbdaan Uwien wá bun' tibuur nnə ɲmɔbɛ mituɔm kɪ gbien'.»

⁹ Utingben bo ya berb bà ke tien' lisónsòndl nin udu nnò, ben nin wun jin' liwiel nnò, li muò kí kpiende u'bo, kime u teknh umu, imuñii dukeh. ¹⁰ Bi li juore kí li se fónfòkm ñe, kime bi fenge bi la tí jènde udu nnò ni ñe. Bi li lienh kí teh:

«Nì brike' a'bo ñò, nì brike' a'bo ñò
uducien Babilonn, sin wà là ñmòbe ufaa nnò, nì brike' a'bo ñò,
Uwien pòk kí bun' a'buur kí gben' na taande'.»

¹¹ Utingben bo ya kpenkpend mò li muòh kí kpiendeh udu nnò bo, kime uba ña ji daanh bi'went. ¹² Tun si: miñòkm nin ilike ya kur nin iten yà ñmòbe kudaaku nin ilaan nin tikpèlèpenpien nin ikpèlmónmón nin tikpèlècèr tà dinge suò kí windeh nin ikpèlde ke ya bol yà ya daaku faa nin isiin yà ya dò ya daaku faa nin bi taah iluobriin kí teh tibont tà nin bi kpeh tibont tà ke ya bol nin kukurku kùà bi yih kù blónsi nin tikutòr nin iten yà ya daaku faa bi yih yè maarb ¹³ nin lèfina ke ya bol nin tisir tà nu kí ñmè ke ya bol nin midaam ke nin mikpòm nin miyom nin iji nin inè nin ipe nin itaan nin titenlolt nin iyonbe nin binib bà bi coh be butòbu ni. ¹⁴ Bi li len kí ye:

«Sin Babilonn, a là fè tibont tà nnò gben' ñò.
A'nacenkpebont tà mòn kí ñmòbe kuñuòrku nnò gben' ñò,
nil ña ji li lè tù fiebu.»

¹⁵ Binib bà tien' ukpenkpende udu nnò ni, kí laa' lifaal nnò,

li juore kí li se fónfòkm ñe kí muòh kí kpiendeh,
kime bi fenge bi la tí jènde ni'ból ñe. ¹⁶ Bi li lienh kí teh:
«Nì brike' a'bo ñò, nì brike' a'bo ñò uducien Babilonn, nì brike' a'bo ñò,
sin wà là te ten upii wà guo tikpèlèpenpien
nin ikpèlmónmón nin yà ke ya bol ya daaku faa
kí fènde' a'ba nin bi taah miñòkm nin iten yà ya daaku faa
kí teh tijefènbont tà nnò nin ilaan nnò.

¹⁷ Li ya faal ke ñe pòk kí gben' na taande' ñò-òò?»

Biñèrkurb nin bi'cienb nin bikpentuònb nin bà ke sònh miñuncienm bo kí jinh se fónfòkm ñe, ¹⁸ kí likeh udu wà teknh nnò ya muñii, kí wuureh kí teh:
«U lè udu ba te kí baa' uducien wuu ñò?» ¹⁹ Ñe kí yiìh titent kí pukeh bi'yul bo,
kí muòh kí kpiendeh kí wuureh kí teh:

«Nì brike' a'bo ñò, nì brike' a'bo ñò,
uducien Babilonn nì brike' a'bo ñò,
biñèrdenb ke ñí' a ya faal bo ñe kí faake'.
Ñen ke ñe pòk kí lá gben' na taande' ñò-òò?»

²⁰ Tibont tà ke te kutaaku bo ní li poknh,

Uwien ya nib nin *Yesu ya tondb nin
*Uwien ya ñòbonsòknhè ni'mò ní li poknh,
uducien nnò ya berm bo,
kime Uwien bun' udu nnò ya nib tibuur
bi tien' ñe mibièrm mà nnò bo kí kun' ñe imòñ.

²¹ Ñe Uwien ya tondtòdaan uba yuure' litenl liba li yebe ten linèciènl kí wie' miñuncienm ní, ñe kí ye:

«Bi li bere uducien Babilonn ufaa bó ma sò.
Nil ña ji li lè wù fiebu.

²² Ba ji li cii bieñtib nin yonyuonb
nin wopieb nin natunpieb bó udu nnò ni.
Utonsònl uba mònòñ nin utò ña ji li te u'ni.
Ba ji li cii naal bó u'ni.

²³ Frl ña ji li wende u'ni,

ba ji li cii uje nin upii bà kuon' tɔb,
na laan wuake' ya yuon bó u'ni,
udu nnɔ ya kpenkpend nɛ là cɛn' binib kɛ utingbɛn bo.
U'nib là taa' inake nɛ ki lere' inibol kɛ.»

²⁴ Liɛbe' ki ní, *Uwien ya nɔbonsɔknɔb nin u'nib bà kɛ bi ku' bɛ utingbɛn bo
nnɔ u ya du nɛ si bi'kuum.

19

Bà mɔn' ki faake' ya yuon nin Uwien ya Pebuk ya piikuon

¹ Ni ya puoli bó nɛ n cii' unieke uba bó paaki bó tɛn kuniwulku ya nieke, u
teh:

«Aleluya,

ti'Wien nɛ nmiɛndɛh binib.

Wɔn nɛ si ukpieke nin mituom,

² kime u'buur yé imɔn nɛ, ki cuube.

U bun' ujenkpendgaar wá taa' u'sonsɔndl

ki puon' binib kɛ utingbɛn bo nnɔ tibuur,

ki tu' u là ku' u'tonsɔnb bà nnɔ ya fɛnl».

³ Nɛ kuniwulku nnɔ tí ye:

«Aleluya,

Babilonn ya muñii li tuu ki dukeh nɛ uyo kɛ.»

⁴ Nɛ biciɛnb pile nin binan nnɔ nin tiwɛnfuobt tunan nnɔ gbaan' ki pukeh
Uwien wá kɛ kibɛrbiek bo nnɔ, ki teh:

«Ami! Aleluya!»

⁵ Nɛn saan nɛ unieke uba len' kibɛrbiek nnɔ saan ki ye: «Ninbi, biwaab nin
biciɛnb bà yé ti'Wien ya tonsɔnb ki boh wɔ nnɔ ni'kɛ ní li pɛkeh wɔ mɛn. ⁶ Nɛ
n tí cii' unieke uba bó tɛn kuniwulku ya nieke, a li ye miñunciɛnm nɛ fuh bii
utaa nɛ tengɛh. Unieke nnɔ teh:

«Aleluya,

Yonbdaan Uwien mituom kɛ ya daan caan' u'bel nɔ.

⁷ Cɛrɛ mɛn tí li poknh, kí li nɔmɔbe uyɛnsɔngɛ kí gbien,

kí li kpiekreh wɔ,

kime Kipebuk nnɔ ya piikuonyo baa' nɔ.

Nɛ kí'pɔ bonde' u'ba nɔ.» »

⁸ Uwien de' wɔ usɛn wɔ ní gole tikpɛlcɛr tà mɔn ki pɛn ki windeh.

Tikpɛlcɛr nnɔ wuon' ki ye Uwien bu' u'nib bigbɛmɔndɛnb nɛ.

⁹ Nɛ uba tɔke' nni ki ye: «Kɛle kí ye: «Uwien ya mɔnm te u yin' binib bà bɛ ní
ji Kipebuk ya piikuonjier nnɔ bo,» nɛ kí tí ye: «Tigbɛr tuu cinbe kí nɛn' Uwien
saan nɛ.» » ¹⁰ Nɛn saan nɛ n gbaan' udaan nnɔ ya nun bó ní puke wɔ, nɛ u tɔke'
nni ki ye n la tien nnɔ, kime u'mɔ yé min nin n'tɔb bà yé *Yesu ya mɔnkunb
nnɔ ya tonsɔntɔ nɛ. A li puke Uwien baba nɛ. *Yesu kpiire' tigbɛmɔnt tà nnɔ
yé Uwien là cɛrɛ' *u'Fuoñaanm tore' u'nɔbonsɔknɔb bi sɔkn' tigbɛr tà nnɔ nɛ.

Unil wá jeke utɛnpɛn ya gber

¹¹ Nɛ n tí liike' ki laa' kutaaku yɛ, utɛnpɛn uba pu' ní, wá jeke wɔ nnɔ bi yih
wɔ umɛmɔndaan nin unimɔn nɛ. U buh binib tibuur, kí tɔh butɔbu ní'donbó
nɛ. ¹² U'nun muɛrɛh tɛn umupɛn nɛ. U kpiɛ iberyukpɛkpiɛ ligol. Liyel liba te
u'bo, wɔn baba nɔ ní la, uba nɔ bɛn li'tingi. ¹³ U guo kulierku kuba nɛ ku'keke
yé mɛtɛm, bi yih wɔ Uwien ya nɔbonl. ¹⁴ Nɛ Uwien ya sojambe pɛ u'puoli, kí
jeke utɛnpɛn, kí guo tiliert tú pɛn ki windeh. ¹⁵ Nɛ kijusiek ká nɔmɛ penpen
nɔrɛh kí nɛh utɛnjekl nnɔ ya nɔbu ní. U li taa kɛn nɛ kí ku inibol. U li nɔuuke
bɛ nin ufaa kí la nɔmɔbe nunsɔngɛ bi'bo, kí niin bɛ tɛn bi taanh kí mɛrɛh isibii

ki ñendeh i'ñunm ma bo, kime Uwien mituəm ke ya daan ya mutuol fii' bi'bo ki gbien'-a! ¹⁶ Liyel liba te u'lierku nin u'penl bo. Len si: «Biberb ke ya bercien nin yonbdēn ke ya Yonbdaan.»

¹⁷ Ne n laa' utond uba se uwien bo, ki wuureh ufaa bo ki yih inuon ya ke ya bol jinh tunant yi ri baa ki ji Uwien bonde' ujincien wā nno. ¹⁸ Yi ri baa ki ji biberb nin sojaciēn nin bifafaab nin itaan nin bā jeke yi nin binib ke, bā yé iyonbe nin bā ŋa yé yonbe nin biwaab nin biciēn ke ya nont.

¹⁹ Ne n ti laa' kiwenk nno nin utingben bo ya berb nin bi'sojambē taan', be ri tō utenjekl nno nin u'sojambē butōbu. ²⁰ Ne bi cuo' kiwenk nno nin utonnenñōbonsōknl nno mō. Wōn ne lā tien' micincilm ki de' kiwenk, ki lere' binib bā kiwenk nno ya ñeku te bi'bo bi gbaandeh ki pukeh ki'nenneku nno. Bi taa' bi'ke bile bi fuobe ne ki ti wie' kumubuoku kuba ni mitenñōkjiem te len ki teknh. ²¹ Bā sien' nno wōn, utenjekl nno taa' kijusiek kā nōreh ki ñeh u'ñōbu ni nno ne ki ku' be, ne inuon ke baa' ki jin' be ki ti gbo'.

20

Ibin liturl ya gber

¹ Ne n ti laa' Uwien ya tond uba ñen' kutaaku bō ki jinh ni ki ŋuuke kubūoku kua ñō ka ŋmōbe biēn nno ya pien nin tikudōkcenciēn u'nuō ni, ² ki baa' ki cuo' utunwien nno. U yé uyo bō ya wē nno ne. Bi yih wōn ne usenpol, ki liebe' ki yih wō *Satan. U taa' tikudōkr nno ki lōle' wō, wō ri li lūo ki ti baa ibin liturl, ³ ki taa' wō ki wie' kubūoku kua ñō ka ŋmōbe biēn nno ni, ki biin', ki piin' ipien, ki pōle' ŋō utunwien nno ji la lere nib ki ti baa ibin liturl nno ya gbenm. Ibin nno gēbre' la, bi li wie' wō ne, wō ri tien iwenkäänke.

⁴ Ne n laa' muberbiēmu muba, bā bāareh ki kaah mu'bo nno, Uwien de' be usen be ri bu binib tibuur, ki laa' binib bā lā kun' imōn *Yesu bo, ki kpaande' Uwien ya gber ŋō bi ku' be nno ya naanmu. Bi mēkre' ne ki jin' libel nin Kristo ibin liturl. Ben ŋa gbaan' ki puke' kiwenk nno bii ki'nenneku, ka ŋmōbe ki'ñeku bi'yutun bo bii bi'nuō bo. ⁵ Uwien mēkre' ben ne mikpiekm. Bitenkpiitōb bā sien' nno ibin liturl nno ŋa gēbre' la, bā ri mēkre. ⁶ Binib bā kpie' ki mēkre' bitenkpiib ni nno Uwien ya mōnm te bi'bo, kime Uwien ne bore' be ki tien' u'yaab. Bā ri kpo ki lere. Bi li yé Uwien nin *Kristo ya tōtuarkaab ne, ki li yé biberb nin *Kristo ibin liturl.

Satan ya lum

⁷ Ibin liturl nno gēbre' la, Uwien li cēre be ri ñen' *Satan lipekl ni ki wie, ⁸ wō ri jo ki ti lere inibol ya ke te utingben ke bo, ki ti taan yē, yē ri tō butōbu. Inibol nno ya yel si Gōg nin Magōg* ne. Bi yebe ten likpentengbil ne. ⁹ Bi gbe utingben bo ni'ke saan, ki jebe' udu wā Uwien yie wū, u'nib te u'ni nno, ne umu ñen' paaki bō ni ki lā wīn' bi'ke. ¹⁰ Ne Uwien cēre' bi cuo' usenpol wā lere' be nno, ki wie' kumubuoku kua mitenñōkjiem te len ki teknh nno ni, kiwenk nno nin utonnenñōbonsōknl te nā saan nno. Bi li tuu ki te nen saan ne uyo ke ki jēndeh ki lēbreh ñonku nin wien ni.

Lidaali lā Uwien li bu binib ke tibuur

¹¹ N laa' kiberbecenciēn kiba ki pien, ki laa' wā ke ki'bo nno. Kitink nin kutaaku gben' u'nun bō kpekpēl ka sien' bonn. ¹² Ne n laa' bitenkpiib, biciēn nin biwaab ke se kiberbiēk nno ya nun bō. Ne bi pibre' tigbōnt, ki liebe' ki pibre' kutōku limiel ya gbōnku nīnō. Bi bun' bitenkpiib tibuur, wā ke lā sōn' ma bo. Bi bun' be ten ni kele' ma bo tigbōnt nno ni ne. ¹³ Miñunm lā jin' binib bā ke nno, mī ñen' be nī. Mikuum lā jin' bā bi te kutenkpiiku ni nno mō ñen' nī,

* **20:8** Uwien ya ñōbonsōknl Esekiel lā yih Uwien ya nennendb ne Gōg nin Magōg.

ne Uwien bun' be tibuur wa ke la son' ma bo. ¹⁴ Nen saan ne bi taa' mikuum nin kutenkpiiku ki wie' kumubuoku ni. Kumubuoku nno ne ye mikuliem. ¹⁵ Ne bi taa' binib ba ke ya yel na kele' limiel ya gbönku ni nno mo ki wie' kumubuoku nno ni.

21

Kutefenku nin kitinfenkya gber

¹ N laa' kutefenku nin kitinfenk, kime kutekpaaku nin kitinkpaak nno na ji te. Miñuncienm mo na ji te. ² N laa' Uwien ya du Yerusalemfaan ñen' u'saan paaki bo ni ki mon ten ujeaan wa bi duun' wo ki tuke ki joh u'ce bo. ³ Ne n cii' unieke uba bo, u len' ufaa bo kiberbiek nno saan ki ye: «Like men, Uwien ya konkuon ji te binib ni ne. U li kah nin be, ne be ri li ye u'yaab, ne won bugben ri li ye bi'Wien. ⁴ U li nmire bi'nunsiir ke, kuum nin kumo nin jend nin kpiende na ji li te, kime tibonkpaar nno ke gben'-a.»

⁵ Nen saan ne wa ke kiberbiek bo nno len' ki ye: «Fenfennö n teh tibont ke tifent ne.» Ne ki ti len' ki ye: «Kele tigber tuu, kime tu te ne, ki kpe be ri li du tu'bo.» ⁶ Ne ki take' nni ki ye: «Ni'ke tien' ki gben'-a! Min ne ye micincinm nin mighenm. Uñuñun nmöbe wa ke la, n li de wo liñunbunl la ya ñunm dienh limiel wa ri pe niba. ⁷ Wa ke mon' ki faake' ne li si tu ya bont ke. N li ye u'Wien ne u'mo li ye n'buk. ⁸ Ba sen' bujewaambu nin ba na fore' Kristo ya sen ni nin ba teh ijuke ya bont nin binikub nin isonsönd nin biñökdenb nin ba pe ibule bo. Bi'ke ya tuon nin bi'lenm na kpe gbemont ya sen. Bi'bulol si kumubuoku kua ni mitenñokjiem te len ki teknh nno ne. Nen ne ye mikuliem.»

Yerusalemfaan ya gber

⁹ Uwien ya tondb bilole ba ñuuke ijendforke isen ilole ni nno ya uba baa' ki la take' nni ki ye: «Den, ri wuon ñe ujeaan wa Kipebuk li kuon wo nno.»

¹⁰ *Mifuoñaanm cere' n laa' na tideknt yaam nno ni ne utond nno taa' nni ki don' lijöföfökril liba bo, ki wuon' nni Uwien ya du Yerusalem u ñen' u'saan paaki bo ki jiinh ni. ¹¹ Uwien ya wenwenku wendeh wu ki cere' u windeh ten litenl la ya daaku faa, ki windeh ten litenl la bon ten lidingl ki likeh ki caareh. ¹² Liguoncencienl liba ne la guon' udu nno, ki nmöbe inañuon piik nin ile. Uwien ya tondb piik nin bile se inañuon nno ke saan. Israyel yaab ya baamul piik nin ile ya yel kele' inañuon piik nin ile nno ke bo. ¹³ Inañuon ita te lenpuoli bo, ita te nintuoli bo, ita te ugen bo, ita mo te ujie bo. ¹⁴ Liguoncencienl nno se iten piik nin ile bo ne. Kipebuk ya tondb piik nin bile ya yel kele' iten nno ke bo.

¹⁵ Uwien ya tond wa lienh nni nno ñuuke miñökm ya kpendo wo ri kpaan udu nno nin u'nañuon nin u'guoncencienl nno. ¹⁶ Udu nno la te ten kangbonga ne, u'kele ke inan ya pien kpe. Ne u taa' ukpendo nno ki kpaan' udu nno, ki laa' ikele inan nno, wa ke ya fokn te mikpaanm itur piik nin ile ne. U'paaki ya fokn mo kpe nno ne. ¹⁷ U kpaan' *liguonl nno ki laa' ni te kobk nin pinan nin minan ne. U kpaan' binib kpaandeh tibont ma bo ne. ¹⁸ Bi la taa' iten ya bi yih ye jaspi nno ne ki men' liguonl nno. Udu nno ke la ye miñökm ma wien, ki windeh ki likeh ki caareh ten lidingl ne. ¹⁹ Bi la taa' iten ya ya daaku faa ke ya bol ne ki mänge' liguonl nno ya tenpuul.

Likpiekl ye litenl la bi yih le jaspi nno ne,
liliel ye litenl la bi yih le safir nno ne,
litaal ye litenl la bi yih le agati nno ne,

* 21:17 Mikpaanm nno ya fokn kpe ki cin kunöpendunku ki ti fore inöbii ne.

nnan yé litenl là bi yih lè emolod nnò nɛ,
²⁰ nɲun yé litenl là bi yih lè sadoniks nnò nɛ,
 nluob yé litenl là bi yih lè kaneliyann nnò nɛ,
 nlole yé litenl là bi yih lè krisolate nnò nɛ,
 nniin yé litenl là bi yih lè belil nnò nɛ,
 nwɛ yé litenl là bi yih lè topasi nnò nɛ,
 piik yé litenl là bi yih lè kalsedoni nnò nɛ,
 piiknba yé litenl là bi yih lè yasente nnò nɛ,
 piiknle yé litenl là bi yih lè ametisi nnò nɛ.

²¹ Bi là taa' litenl là ya daaku faa bi yih lè perl nnò piik nin ile nɛ ki tien' udu nnò ya nañuon piik nin ile nnò. Nañabu kɛ nañabu là jin' litenl liba nɛ. Ki taa' miñɔkm mà windeh ki likeh ki càareh tɛn lidingl nnò ki cɛ' mifɛnm mà da udu nnò ya benku ni nnò.

²² Ma laa' udu nnò ni bi pèkeh Uwien kuduku kua ni, kimɛ Yonbdaan Uwien mituom kɛ ya daan nin Kipebuk nnò te udu nnò ni, nɛ binib pèkeh bɛ.

²³ Udu nnò ya nib ɲa nuunh wien nin ɲmaal rí li wendeh u'ni, kimɛ Uwien ya wenwenku nɛ wendeh wù, nɛ Kipebuk nnò yé u'fɛl. ²⁴ Inibol kɛ li cuon u'wenwenku ni, nɛ utingbɛn bo ya bɛrb li tuke bí'bont tà dienh bɛ ukpiɛke kí baa u'ni. ²⁵ Udu nnò ya nañuon li tuu ki yɛ uyo kɛ nɛ, nɛ na ji li biire u'ni. ²⁶ Bi li taa tibont tà dienh inibol kɛ ukpiɛke nin lifaal kí baa u'ni. ²⁷ Nibonn ná kɛ yé tijoknt ya bonn ɲa rí kò u'ni. Binib bá teh ijuake ya bont nin bá ya tũon nin bí'lenm ɲa kpe gbɛmánt ya sɛn nnò mɔ ɲa rí kò u'ni. Binib bá ya yel kele' limiel ya gbɔnku ni nnò baba nɛ li kò u'ni. Kugbɔnku nnò yé Uwien ya Pebuk nnò yaaku nɛ.

22

¹ Uwien ya tond nnò wuon' nni miñunm mà dienh limiel ya kpen u windeh tɛn lidingl ki likeh ki càareh. Mí ñɛh Uwien nin Kipebuk nnò ya bɛrbiek saan nɛ. ² Limiel ya subu se mifɛnm mà da udu nnò ya benku ni nnò ya siik ni nɛ, ki te ukpen nnò ya kele kɛ ile, ki lũonh bolm piik nin mile libinl ni. Bù lũonh ɲmaal kɛ ɲmaal nɛ. Bu fɛr yé kuñaku nɛ ki buuh inibol kɛ. ³ Uwien wɛ' ná kɛ miñum ɲa ji li te udu nnò ni. Uwien nin Kipebuk ya bɛrbiek li te udu nnò ni nɛ, nɛ Uwien ya tonsɔnb rí li pukeh wɔ. ⁴ Bi li lɛ u'nun bó, nɛ bi li kele u'yel bí'yutun bo. ⁵ Na ji li biire u'ni, nɛ binib nnò ɲa ji li nuunh fɛl, ka ji li nuunh wien rí wende bɛ, kimɛ Yonbdaan Uwien nɛ li wendeh bɛ. Bi li yé bibɛrb nɛ uyo kɛ.

Yesu ya baam ya gber

⁶ Uwien ya tond nnò tɔke' nni ki ye: «Tigber tuu te nɛ, ki kpe bɛ rí li du tu'bo. Yonbdaan Uwien wà là cɛre' u'ñɔbonsɔknb sɔkn' u'gber nnò, nɛ sɔn' ní u'tond wɔ rí là wuon u'tonsɔnb tibont tà li tien' ná rí taande.»

⁷ *Yesu len' ki ye: «Li cengeh mɛn, n we ní na rí taande.» Wà kɛ tũɔre' ki ɲuuke Uwien ya gber tà te kugbɔnku kuu ni nɔ ki tɔkeh ná laan teh nin ná lá li tien nnò ya gber la, Uwien ya mɔnm te u'bo.

⁸ Min San nɛ cii' tibont tuu bó ki laa' tù mɔ. N cii' tu'bó, ki laa' tù ma nnò, nɛ n gbaan' utond wà wuon' nni tù nnò ya nun bó rí puke wɔ. ⁹ Nɛ u tɔke' nni ki ye n la tien nnò, kimɛ u'mɔ yé min nin n'tɔb bá yé *Uwien ya ñɔbonsɔknb nin bá tũɔre' kí ɲuuke kugbɔnku kuu ya gber ya tonsɔntɔ nɛ. A li puke Uwien baba nɛ. ¹⁰ Nɛ ki tí tɔke' nni ki ye: «La bóle Uwien ya gber tà te kugbɔnku kuu ni nɔ, kimɛ tù li tien uyo wà nnò nɛkn' ní ɲɔ. ¹¹ Wà bre la, wɔ rí li teh ná bre ki joh. Wà yíe tijoknt ya tũon la, wɔ rí li kuɔndeh u'ba tijoknt ki joh. Wà yé unimɔn la, wɔ rí li teh tinimánt ki joh. Wà yé Uwien yɔ la, wɔ rí juore kí li yé Uwien yɔ.»

12 *Yesu tí ye: «Li cengeh mēn, n we ní na rí taande, kí li tuke lisuul rí lá su unil ké u'tuonl kpe ma bo. 13 Min ne yé micincinm nin migbenm, ukpiek nin ufórke.» 14 Binib bà sòkreh bi'liert nnò Uwien ya mǎnm te bi'bo. Ben ne ñmòbe usen be rí mǎ limiel ya subu ya bii, kí ñe bunañòbu kí kò udu nnò ni*. 15 Ama bà teh ijuoke ya bont nin biñòkdenb nin isònsònd nin binikub nin bà pe ibule bo nnò, bi'ké fe itùon nin tigber tà ña kpe gbemànt ya sen ne, ne ki pe tu'bo. Ben li juore saali ne.

16 «Min *Yesu ne sòn' ní n'tond wò rí lá tòke ne tigber tuu n'táan ni. N yé Dafid ya yaabil ne, ki wien ten litenñemaasel.»

17 *Mifuoñaanm nin Uwien ya Pebuk ya jekpen ye: «Den.»

Wà ké cii' la, u'mò rí ye: «Den.»

Uñuñun ñmòbe wà ké la, wò rí den,
wà yíe miñunm mà dienh limiel la,
wò rí den kí ñu, ki la pe niba.

Tigberfarkaar

18 N gbiereh wà ké ciih tigber tà te kugbònkú kuu ni, kí tòkeh nà laan teh nin nà lá li tien nnò ya gber nnò ne. Wà ké taa' tigbetòr kí pukn' tigber nnò bó la, Uwien li cère ijend yà bi len' i'bó kugbònkú kuu ni nnò rí lu u'bo. 19 Wà ké kùore' kugbònkú kuu ya gber la, Uwien ña rí cère wò, wò rí mǎ bi len' limiel ya subu búa bó kugbònkú kuu ni nnò ya bii, ka rí cère wò rí kò u'du wà bi len' u'bó kugbònkú kuu ni nò ni mǎ.

20 Wà tòke' tigber tuu ké nnò ye: «Imòn ne n we ní na rí taande.»

Imòn, Yonbdaan Yesu, den.

21 Yonbdaan *Yesu rí juoke binib ké.

* **22:14** Bi kpie' kí kele' tigbont tà nnò ya tuba ni ní kele' kí ye: «Binib bà boh ti'gber tà te kugbònkú kuu ni nnò Uwien ya mǎnm te bi'bo ne.»